Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

47

No. 170

72655., 13C:
vol. III.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Weihnachten 1870
Preis 10 Sgr
mit Porto 14 Sgr.

+ 1925. Albert Kümmritz

Arthur Runge
Charlottenburg. 1925.

No 116

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

57369
KW 33 E 13.

NOVUM JESU CHRISTI TESTAMENTUM

Interprete

SEBASTIANO CASTELLIONE.

Ex poſtrema ejuſdem Caſtigatione.

Addita ſunt loca Parallela S. Scripturæ quæ Stephanus Curcellæus ſuæ Græcæ editioni adjunxit.

EDITIO NOVISSIMA.

AMSTELODAMI,
Apud DAVIDEM RUARUM,
MDCLXXXI.

10251.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

SANCTUM JESU CHRISTI EUANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

Cap. I.

Chriſti genealogia, & conceptus. Joſephi ſuſpicio, & confirmatio de Virgine. Jeſu nomen.

a ENumeratio generis Jeſu Chriſti,
prognati Davide, prognati Abra-
hamo.
2 Abrahamus genuit Iſaacum.
Iſaacus Jacobum. Jacobus Judam,
& ejus fratres.
3 Judas Pharem & Zaram ex Thamare. Pha-
res Eſromum. Eſromus Aramum.
4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naaſ-
ſonem, Naaſſon Salmonem.
5 Salmon Boozum ex Rachaba. Boozus Obe-
dem ex Rutha. Obed Ieſſæum.
6 Ieſſæus Davidem regem. David Rex Solo-
monem, ex ea quæ fuerat Uriæ.
7 Solomo Roboamum. Roboamus Abiam.
Abias Aſam.

v. 1. *Luc.* 3. 23, *&c.*
v. 2. *Gen.* 21. 2. & 25. 24. & 29. 35.
v. 3. *Gen.* 38. 27, *&c.* 1 *Par.* 2. 5. 9.
v. 4. *Num.* 7. 12. 1 *Par.* 2. 10.
v. 5. *Ruth.* 4. 17. 1 *Par.* 2. 10, 11. 12.
v. 6. 1 *Sam.* 16. 1. & 17. 12. 2 *Sam* 12. 24.
v. 7. 1 *Reg.* 11. 43. & 14. 31. & 15. 8. 1 *Par.* 3. 10. 2 *Par.* 1. 14.

a *Chriſti genus.*

15. 24. | 8 Aſa Ioſaphatum. Ioſaphatus Ioramum. Io-
2 *Reg.* 8. 16. | ramus Oziam.
24. | 9 Ozias Ioathamum. Ioathamus Achazum.
2 *Par.* 17. 1. | Achazus Ezeciam.
& 21. 1. | 10 Ezecias Manaſſem. Manaſſes Amonem,
v. 9. 2 *Reg.* | Amon Ioſiam.
15. 7, 38. | 11 Ioſias Ioacimum. Ioacimus Iechoniam &
& 16. 20. | ejus fratres, in exilio Babylonico.
2 *Par.* 26. | 12 Poſt exilium Babylonicum, Iechonias ge-
23. | nuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.
& 27. 9. | 13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum.
& 28. 27. | Eliacimus Azorem.
vs. 10. 2 *Reg* | 14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achi-
20. 21. | mus Eliudem.
& 21. 18, 24 | 15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem.
1 *Par.* 3. 14. | Matthan Iacobum.
&c. | 16 Iacobus Ioſephum Mariæ virum, ex qua na-
2 *Par.* 32. | tus eſt JESUS nomine CHRISTUS.
33. | 17 Igitur in univerſum ab Abrahamo ad Da-
& 33. 20, | videm *b* genera ſunt quatuordecim. A Davide
25. | item ad exilium Babylonicum, quatuordecim.
v. 11. 2 *Reg.* | Ab exilio Babylonico ad Chriſtum, quatuordecim.
23. 30, 24. | *c* 18 Jeſu Chriſti autem nativitas ſic ſe habet:
& 24. 6. | Cùm eſſet deſponſa mater ejus Maria Joſepho,
1 *Par.* 3. 15, | priuſquam conveniſſent, comperta eſt uterum
16. | ferre ex Spiritu Sancto.
2 *Par.* 36. 1, | 19 Joſephus verò vir ejus, qui juſtus eſſet, nec
4, 8. | in eam vellet exemplum edere, ſtatuit eam clàm
v. 12. 1 *Par* | repudiare.
3. 17, 19. | 20 Hæc cùm haberet in animo, ecce Domini
1 *Eſdr.* 3. 2. | angelus in ſomnis apparuit ei, & ita locutus eſt:
& 5. 2. | Joſephe Davide prognate, ne metue aſciſcere
& *Agg.* 1. 1 | Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum
v. 18. *Luc.* | eſt, ex Sancto Spiritu eſt.
1. 27, 34, | 21 Pa-
35

v. 19. *Deut.* | *b* Generis gradus.
4: 1. | *c Chriſti nativitas.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Pariet autem filium, quem Jeſum nomine *v. 21. Luc.*
vocabis: is enim ſuos ab ipſorum peccatis vindi- 1. 31.
cabit. *&* 2. 21.
22 Hoc autem totum factum eſt, ut confieret *Act.* 4. 12.
quod à Domino dictum fuerat per Vatem, ita *&* 10. 43.
dicentem: *&* 13. 38,
23 Virgo ventrem latura eſt, & editura filium 39.
qui nominabitur Emmanuel: quod perinde eſt ac *v. 23. Eſa.*
ſi dicas, Nobiſcum Deus. 7. 14.
24 Igitur experrectus à ſomno Joſephus, fe-
cit ut ei præceperat Domini Angelus, aſcivítque
ſuam conjugem.
25 Nec eam cognovit *d* donec ea peperit fi-
lium ſuum primogenitum, quem Jeſum nomine
vocavit.

---

d Ita Lev. cap. 16. *Numer.* 10. donec *pro* nun-quam *ponitur.*

Cap. II.

Chriſti ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Joſephi fuga. Infantum cædes. Joſephi reditus. Nazaræi cognomen.

JESU autem Bethlehemæ in Judæa nato, tem- *v. 1. Luc. 2.*
pore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi 1, 4, 6.
Hieroſolymam,
2 Et ubínam eſſet Judæorum natus rex, quæ-
ſiverunt: Seſe enim ejus vidiſſe ſtellam in Orien-
te, itaque eum adoratum veniſſe.
3 Quibus auditis, turbatus unà cum tota Hie-
roſolyma rex.
4 Convocatis omnibus Pontificibus & Scribis
populi, ſciſcitatus eſt ab eis, ubínam Chriſtus
naſciturus eſſet.
5 Cui illi reſponderunt: Bethlehemæ Judææ:
ſic enim à vate ſcriptum eſſe:

v. 6. Mich. 5. 2. & Joh. 7. 42.

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam
minima es præfecturarum Judææ; ex te enim mi-
hi prodibit Dux, qui meum reget Iſraeliticum
populum.

7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis, perqui-
ſivit ab eis tempus quo ſtella apparuiſſet,

8 Eoſque Bethlehemam dimiſit, ita dicens: Ite,
& de puero diligenter inquirite: ac cùm invene-
ritis, certiorem me facitote, ut ego quoque ad
eum adorandum proficiſcar.

9 Igitur illi, audito rege, profecti ſunt: ac
tum ſtella, quam in Oriente viderant, eos ante-
ceſſit, donec venit, ſtetitque ſupra locum ubi
puer erat.

10 Illi viſa ſtella, maximo gaudio lætati ſunt.

v. 11. Pſal. 72. 10. Eſa. 60. 6.

11 Et domum ingreſſi, puerumque cum ejus
matre Maria nacti, prociderunt, eumque adora-
runt: & apertis ſuis capſis, obtulerunt ei munera,
aurum, thus & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in ſomnis, ne ad
Herodem reverterentur, per aliam viam ſe rece-
perunt in patriam.

13 Digreſſis illis, Domini Angelus Joſepho in
ſomnis apparet: Surge, inquit, & aſſumpto puero,
ejuſque matre, fuge in Ægyptum, & illic eſto,
donec ego te moneam. Quæſiturus eſt enim pue-
rum Herodes ad necem:

a 14 Igitur ille ſurgit, & unà cum puero, ejuſ-
que matre, noctu conceſſit in Ægyptum:

v. 15. Oſe. 11. 1.

15 Ibique fuit, uſque ad Herodis obitum, ut
confieret quod fuerat à Domino dictum per Va-
tem, ita dicentem: Ex Ægypto evocavi filium
meum.

b 16 Tunc Herodes, videns ſe à Magis illuſum
eſſe

---

a Fugit Joſephus in Ægyptum.
b Herodes pueros necat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

eſſe, adeò iratus eſt, ut miſerit interfectum pueros
quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio
erant, infra bimatum, pro tempore quod à Ma-
gis perquiſierat.
17 Tunc accidit id quod à Jeremia vate ita di-
ctum fuerat:
18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, *v.* 18. *Jer.*
comploratioque, & multus queſtus. Rachel eſt 31. 15.
ſuos natos deplorans inſolabiliter, quia perierunt.
19 Defuncto autem Herode, Domini angelus
Joſepho in ſomnis apparet in Ægypto & eum ſic
alloquitur.
20 Surge, & unà cum puero, ejuſque matre
proficiſcere in Iſraeliticam terram: mortui ſunt
enim qui pueri vitam petebant.
c 21 Ita ille ſurgit & aſſumpto puero ejuſque
matre, contendit in terram Iſraeliticam.
22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi
patri ſuo in regnum ſucceſſiſſe, timuit illò ire: &
oraculo ſecundum quietem admonitus, contulit
ſe in agrum Galilæum.
23 Ivitque commoratum in oppidum quod- *v.* 23. *Jud.* 13. 15.
dam Nazaretha dictum: ut id fieret quod à Vati-
bus prædictum erat, Nazaræum vocatum iri.

c Joſephus in terram Iſraeliticam redit.

CAP. III.

Sedes, victus, doctrina Joannis: cum eo Chriſti colloquium, & baptiſmus. Vox cæleſtis.

QUODAM autem tempore venit Joannes *v.* 1. *Mar.* 1.
Baptiſta, qui in Judææ ſolitudine prædi- 4.
caret, *Luc.* 3. 3.
2 Ac diceret: Corrigite vos: inſtat enim cœ-
leſte regnum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 Is eſt enim, qui dictus eſt ab Eſaia vate, d
cente: Vox clamantis in ſolitudine: Parate via
Domini, rectas facite ſemitas ejus.
4 Habebat autem Joannes ex camelinis pil
indumentum, lateribus pelliceo cingulo circun
datis. Cibus ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtr
5 Tunc ad eum proficiſcebatur Hieroſolyma
omniſque Iudæa & Iordanis ora.
6 Ab eóque baptizabantur in Iordane, confi
tentes peccata ſua.
7 Quum vidiſſet autem multos Phariſæorum
& Sadducæorum ad ſuum baptiſma venientes
dixit eis: Progenies veperina, quis vos ſummo-
nuit futuram iram fugere?
8 Edite ergo fructus emendata vita dignos.
9 Neve animum inducite ſic apud vos dicere:
Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis,
poſſe Deum ex his ſaxis ſuſcitare natos Abrahamo.
10 Iam verò ſecuris arborum radici admota
eſt. Itaque arbor omnis fructum bonum non
edens, excidenda eſt, & in ignem injicenda.
11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ
emendationem: ſed poſt me venit, qui quidem
adeò me præſtantior eſt, ut ego non ſim dignus
qui ejus calciamenta portem. Is vos Sancto Spiri-
tu & igne baptizabit.
12 Is in manu ſuum habens ventilabrum,
aream ſuam expurgabit frumentumque ſuum
comportabit in horreum: paleam autem igni cre-
mabit inextincto.
13 Tunc adiit ex Galilæa Ioannem Ieſus ad
Iordanem, ut ab eo baptizaretur.
14 Sed eum prohibebat Ioannes, dicens:
Mihi ut à te baptizer opus eſt, & tu venis ad me?
15 Cui reſpondens Ieſus: Sine modo, inquit,
ſic enim decet nos omni juſtitia perfungi. tunc
ille eum ſinit.

v. 3. Eſai. 40. 3. Marc. 1. 3. Luc 3. 4. Joh. 1. 23. v. 4. Marc. 1. 6. v. 5. Mar. 1. 3. Luc. 3. 7. v. 6. Marc. 1. 5. v. 7. Infr. 12. 34. & 23. 33. Luc. 3. 7. Rom 5. 9. 1 Theſſ. 1. 10. v. 8. Luc. 3. 8. v. 9. Joh. 8. 39. Act. 13. 26. v. 10. Infr. 7. 19. Joh. 15. 6. v. 11. Mar. 1. 8. Luc. 3. 16. Joh. 1. 26. Act. 1. 5. & 2. 4. & 11. 16. & 19. 4. v. 12. Luc. 3. 17. Infr. 13. 30.

16 Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

16 Et Ieſus ſimulac baptizatus eſt, aſcendit ab *v. 13. Mar.*
aqua & ecce apertis ei cœlis, vidit Joannes Dei *1. 9.*
Spiritum deſcendentem quaſi columbam, & in *Luc. 3. 21.*
eum venientem. *v. 16. Joh.*
17 Et ecce vox è cœlis, dicens: Hic eſt meus *1. 33.*
chariſſimus filius, qui mihi acceptus eſt. *v. 17. Infr.*

12.18. & 17. 5. Eſai. 42. 1. Pſal. 2. 7. Luc. 9. 35. 2 Pet. 1. 17. Col. 1. 13.

Cap. IV.

Jejunium, tentatio, victoria Chriſti de Satana. Angeli ad Chriſtum: ejuſdem receſſus, concio. Delectus Petri, Andreæ, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUNC Ieſus à ſpiritu ſubductus in ſolitudinem, ut tentaretur à Diabolo. *v. 1. Marc.*
2 Cumque quadraginta dies, & totidem *1. 12.*
noctes jejunaſſet, tandem eſuriit. *Luc. 4. 1.*
a 3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei filius
es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.
4 Cui ita reſpondit ille: Scriptum eſt, Non ſo- *v. 4. Deut.*
lo pane vivit homo, ſed omni verbo per os Dei *8. 3.*
prodeunte.
5 Tunc adducit eum diabolus in ſanctam ur-
bem, & in templi pinnis conſtitutum,
6 Sic alloquitur: Si Dei filius es, jace te deor- *v. 6. Pſal.*
ſum: Scriptum eſt enim: Angelis ſuis de te man- *9. 11.*
dabit: ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides *v. 7. Deut.*
offendas. *6. 16.*
7 At Ieſus: Rurſum ſcriptum eſt (inquit illi)
Ne tentato Dominum Deum tuum.
8 Rurſus adducit eum Diabolus in præaltum
montem eíque omnia regna mundi, & eorum
gloriam oſtendit.
9 Et, hæc omnia tibi dabo, inquit, ſi procu-
bueris, & me adoraveris.

a Jeſus à diabolo tentatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 10. Deut. 10 Hic Ieſus: Abi è conſpectu meo, Satana, in-
6.13. quit ei, Scriptum eſt enim: Dominum Deum
& 10.20. tuum adorato, eumque ſolum colito.
11 Tunc omittit eum Diabolus, & ecce ad-
venerunt angeli, qui ei miniſtrarent.
v. 12. Mar.
1.14. 12 Audiens autem Ieſus captum eſſe Ioannem,
Luc. 3.19. petiit Galilæam.
& 4.14. 13 Et relicta Nazaretha Caphernaum pro-
Joh. 4.43. fectus, ibi commoratus eſt (ea eſt maritima in
v. 13. Luc. finibus Zabuloniis & Nephthalenſibus)
4.16,30,31. 14 Ut fieret quod erat ab Eſaia vate dictum in
v. 15. Eſa. hunc modum:
9.1,2. 15 Zabulonia Nephthalenſiſque terra mare
v. 17. Mar. verſùs, trans Iordanem, Galilæa extraneorum.
1.15. 16 Populus in tenebris degens vidit lucem
Sap. 3.2. magnam, & manentibus in tetræ noctis regione,
& Infr. 10. lux orta eſt.
7. 17 Ex eo cœpit Ieſus prædicare & dicere: Cor-
v. 18. Mar. rigite vos: inſtat enim cœleſte regnum.
1.16. b 18 Ambulans autem Jeſus apud lacum Galilææ
Luc. 5.2. cùm vidiſſet fratres duos, Simonem cognomine
Joh. 1.42. Petrum, & Andream ejus Germanum, rete ja-
cientes in lacum (erant enim piſcatores)
19 Dixit eis: Sequimini me, & faciam vos ho-
minum piſcatores.
20 Atque illi continuò relictis retibus eum ſe-
cuti ſunt.
21 Inde progreſſus, vidit alios duos fratres,
Iacobum Zebedæi filium, & Ioannem ejus fra-
trem in navi cum ſuo patre Zebedæo ſarcientes
ſua retia, eóſque vocavit.
c 22 Atque illi protinus relicta navi, patréque
v. 23. Mar. ſuo, ſecuti ſunt eum.
1.23. 23 Obibat autem totam Galilæam Ieſus do-
Luc. 4.31.
Infr. 9.35. cens

---

b *Jeſus Simonem & Andream vocat.*
c *Item Jacobum & Joannem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cens in eorum collegiis & regium publicans
Euangelium, omneſque morbos, & languores
vulgò ſanans.

d 24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervaſit, ut afferrentur ei quicunque malè affecti diverſis morbis & cruciatibus tenebantur, furioſi, lunatici, membris capti, quos ille ſanabat.

25 Eumque ſecuta eſt ingens hominum turba à Galilæa & Decapoli, & Hieroſolymis, & Iudæa, & ora Tranſiordanina.

---

d Jeſus ægrotos ſanat.

CAP. V.

*Viventis pie beatitates. Apoſtoli dignitas; munus; culpáve: de lege Chriſti partes: ejuſdem falſi doctores, ac boni. Antiquorum & Chriſti collatus: de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio,
repudio: de juramento, patientia, lite, benigni-* *v. 3. Luc. 6.*
tate, ſtudióque in hoſtes: perfectio noſtra. 20.

VIDENS autem tantam hominum multi- *v. 4. Luc .6.*
tudinem, conſcendit in montem. Cumque 21.
ſediſſet, adierunt eum ejus diſcipuli. *Eſai. 61. 2.*
a 2 Et ille eos hujuſmodi oratione docere *v. 5. Pſalm.*
aggreſſus eſt. 37. 11.
3 Beati pauperes animo: nam eorum eſt cœ- *v. 6. Luc. 6.*
leſte regnum. 21.
4 Beati qui lugent: nam ij conſolandi ſunt. *Eſai. 55. 1.*
5 Beati mites: nam ij terram poſſidebunt. *& 65. 13.*
6 Beati qui eſuriunt, ſitiúntque juſtitiam: *v. 7. Infr.*
nam ij ſaturabuntur. 6. 14.
7 Beati miſericordes: nam eis tribuetur miſe- *Mar. 11.25.*
ricordia. *Jac. 2. 13.*
8 Beati mente puri: nam ij Deum videbunt. *v. 8. Pſal.*
9 Beati pacifici: nam ij Dei filii vocabuntur. 24. 4
Heb. 12. 14.

 1 Cor.13.12.

---

a Jeſus docet. *1 Joh. 3. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 10. 1*Pet.* 10 Beati qui juſtitiæ cauſa infeſtantur: nam
3. 14. eorum eſt cœleſte regnum.
2*Tim.*2.12. 11 Beati eſtis quandocunque vobis convicia-
v. 11. *Luc.* buntur homines, & vos inſectabuntur, & in vos
6. 22. omnia maledicta conjicient, mentientes propter
1*Pet.* 4. 14. me.
v. 12. *Luc.* 12 Gaudete & lætamini: nam multa vobis in
6. 32. cœlo merces eſt: ſic enim inſectati ſunt Vates
Jac. 1. 2. majores veſtros.
Act. 7. 52. 13 Vos eſtis ſal terræ. Quòd ſi ſal *b* infatuatum
*Infr.*23.34. fuerit, quo ſalietur? ad nullam rem jam idoneum
&c eſt, niſi ut foras proijciatur, & ab hominibus
conculcetur.
v. 14. *Mar.* 14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs late-
4. 21. re in monte ſita.
Luc. 8. 16. 15 Nec accenditur lucerna, ut ſub modio, ſed
& 11. 33. ut in candelabro ponatur: atque ita omnibus qui
v. 15. *Mar.* domi ſunt illuceat.
4. 21. 16 Sic luceat veſtra lux apud homines, ut
Luc. 8 16. veſtra rectè facta videntes, collaudent veſtrum
& 11..33. Patrem, qui eſt in cœlis.
v. 16. 1 *Pet.* 17 Ne putate veniſſe me, ut legem aut vates
2. 12. abrogem. Non ut abrogem veni, ſed ut perficiam.
v. 18. *Luc.* 18 Hoc enim vobis confirmo, citiùs peritu-
16. 17. rum cœlum atque terram, quàm ut unum jota
aut unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.
v. 19. *Jac.* 19 Igitur qui contra vel minimum horum
2. 10. præceptorum fecerit, licet *c* ita doceat homines,
Supr. v. 3. tamen *d* minimus numerabitur in regno cœleſti.
v. 20. *Luc.* Qui verò & præſtiterit, & docuerit, is magnus nu-
11. 39. merabitur in regno cœleſti.
Infr. 23.25, 20 Hoc enim vobis dico, niſi juſtitia Scribis
26, 27. & Pha-

b Saporem & vires amiſerit.
c Hæc præcepta.
d Nullo loco habebitur, locum nullum ha-
bebit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

& Phariſæis excellueritis, non eſtis in cœleſte
regnum ingreſſuri.
21 Audiviſtis antiquis eſſe dictum: *e* Ne oc-
cidito: quòd qui occiderit, eum teneri judi- *v.* 21. *Exod.*
cio. 20. 13.
22 Ego verò dico vobis: Quiſquis immeritò *Deut.* 5. 17.
fratri ſuo iraſcitur, tenebitur judicio: & qui fra- *v.* 22. 1 *Ioh.*
trem ſuum Balatronem vocaverit, tenebitur con- 3. 15.
ſeſſu: & qui Fatuum vocaverit, tenebitur ignis
gehenna.
23 Itaque ſi oblaturus tuum munus ad aram,
ibi recordatus fueris tuum fratrem *f* habere quod
de te queratur,
24 Relinque illic tuum munus ad aram, &
prius *i*, reconciliare tuo fratri, atque ita demum
oblatum munus tuum.
25 Compone cum adverſario tuo maturè,
dum es in via cum eo, ne te tradat adverſarius *v.* 25 *Luc.*
judici, & judex miniſtro, atque ita in cuſtodiam 12. 58.
deris.
26 Profectò (*g* inquam ego tibi) non exibis
inde, quin ultimum ſolveris quadrantem.
h 27 Audiviſtis antiquis eſſe dictum: Ne adulte- *v.* 27. *Exo.*
rato. 20. 14.
28 Ego verò vobis dico, quiſquis fœminam *Deut.* 5. 18.
ſic aſpicit, ut eam concupiſcat, jam eam animo *v.* 28. *Job.*
adulteravit. 31. 1.
29 Quod ſi tibi vel oculus tuus dexter officit,
erue eum, & abjice. Præſtat enim tibi unum
mem-

e *Ne occidito.*
f Offenſum eſſe a te.
g Plane omnia.
h *Ne adulterato.*
i Quicquid ad pecccandum pellicit, aut impellit, vitandum & abjiciendum eſt, etiamſi ſit oculo charius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 29, 30. membrorum tuorum perdi, quam totum corpu
Infr. 18. 8. tuum in gehennam dejici.
Mar. 9. 43. 30 Et ſi tibi vel dextera tua manus officit
45, 47. amputa eam, & abjice. Præſtat enim tibi unum
membrorum tuorum perdi, quàm totum corpu
tuum in gehennam dejici.
31 Dictum eſt item: Qui uxorem ſuam re-
v. 31, 32. pudiabit, det ei inſtrumentum divortii.
Deut. 24. 1. 32 Ego verò vobis dico, qui uxorem ſuam
Infr. 19. 7. repudiat (excepta ſtupri cauſa) in cauſa eſt
Marc. 10. 4. ut ea adulteret: & qui repudiatam ducit, adul-
Luc. 16. 18. terat.
1 *Cor.* 7. 10. *k* 33 Rurſus audiviſtis dictum veteribus: Ne
v 33. *Lev.* pejerato, ſed Domino quæ juraveris reddito.
19. 12. 34 At ego vobis dico, omnino non eſſe juran-
Exod. 20 7. dum: neque per cœlum, quoniam Dei ſolium
Deut. 5. 11. eſt:
& 23. 23. 35 Neque per teraam, quia ejus pedum ſub-
Num. 30. 3. ſellium eſt: neque per Hieroſolyma, quoniam
v. 34. *Iac.* urbs magni regis eſt.
5. 12. 36 Neque per tuum caput juraveris, quoniam
v. 35. *Pſal.* non poſſis vel unum crinem album nigrumve
48. 3. facere:
v. 38. *Exo.* 37 Sed eſto ſermo veſter, etiam, etiam: non
21. 24. non, quod præter hæc eſt, id à Malo eſt.
Deut. 19. 21. *l* 38 Audiviſtis ut dictum ſit: Oculum pro ocu-
Lev. 24. 20. lo, & dentem pro dente.
v. 39. *Pro.* 39 Ego verò vobis dico, non eſſe reſiſtendum
20. 22. injuriæ: quin ſi quis tibi colaphum in dexteram
& 24. 29. malam impegerit, obverte ei etiam alteram.
Luc. 6. 29. 40 Et ſi quis tecum litigare, & tunicam tuam
Rom. 12. 17, velit auferre, concede ei etiam togam.
19. 41 Et ſi quis te cogere velit ad unum miliare,
1 *Cor.* 6. 7. comitare eum vel duo.
1 *Theſſ.* 5. 15. 42 A te
1 *Petr.* 3. 9.

k Ne pejerato.
l Lex talionis.

42 A te petenti dato, & ſi quis velit à te mu- *v. 42. Deut.*
tuari, ne recuſato. 15. 8. 10.
43 *m* Audiviſtis dictum: Proximum tuum *Luc. 6. 35.*
amato, & inimicum tuum oderis. *v. 43. Lev.*
44 At ego vobis dico: Amate inimicos veſtros, 19. 18.
bene precamini ijs, qui vobis imprecantur: bene- *Exod.* 34. 12.
facite veſtris malevolis, & orate pro lædentibus *Deut.* 7. 2.
& inſectantibus vos. *v. 44. Luc.*
45 Ut filii ſitis veſtri Patris, qui in cœlis eſt, 6. 27, *&c.*
qui Solem ſuum oriri faciat in malos juxta ac bo- *Rom.* 12. 14,
nos, & juſtos injuſtoſque compluat. 20.
46 Nam ſi eos demum atnatis, qui vos amant, 1 *Petr.* 3. 9.
quam mercedem habituri eſtis? an non vel publi- *Luc.* 23. 34.
cani idem faciunt? *Act.* 7. 60.
47 Et ſi veſtros duntaxat fratres ſalutatis, quid 1 *Cor.* 4. 13.
egregium facitis? nónne vel publicani ſimiliter *v. 46. Luc.*
faciunt? 6. 32.
48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum *v. 48. Lev.*
Pater veſter, qui in cœlis eſt, perfectus eſt. 11. 44.
& 19. 2.
& 20. 7, 26.
1 *Petr.* 1. 15.
16.

m *Proximum tuum amato.*

Cap. VI.

Eleemoſyna, oratio, quibus ignoſcetur, jejunium, theſaurus, adverſi Domini: cura, quæ mala, quæ bona.

a CAVETE ne benignitatem in hominum conſpectu exerceatis per oſtentationem: alioquin premium non eſtis habituri apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli *v. 2. Rom.*
præ te tuba clangere, ut ſimulatores faciunt in 12. 8.
collegiis atque vicis, ut collaudentur ab homini-

a Eleemoſyna.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

bus. Hoc vobis confirmo, *b* eos jam habere ſuam
mercedem.
3 At te benignè faciente, neſciat tua ſiniſtra
quid faciat dextera.
v. 4. Luc. 14. 14. 4 Ut ſit tua liberalitas in occulto, & tuus Pa-
ter, qui occulta videt, tibi palàm reddet.
c 5 Item cùm ſupplicas, ne eſto ſimulatorum
ſimilis, qui cùm ſupplicant, amant in collegiis
eſſe, & platearum angiportis, ut ſint hominibus
conſpicui. Hoc vobis confirmo, eos habere ſuam
mercedem.
6 At tu ſupplicaturus, ingredere conclave tuum,
& clauſa janua tua, ſupplica tuo Patri in occulto
& Pater tuus qui occulta videt, tibi palàm reddet
7 Supplicantes autem ne garrite ut extranei
qui ſe putant ob loquacitatem ſuam exaudiendos
8 Ne eſte igitur eorum ſimiles. Scit enim pater
veſter quibus egeatis, antequam eum rogetis.
9 Sic igitur ſupplicate vos: Pater noſter qu
v. 9. Luc. 11. 2. es in cœlis. Sanctè colatur nomen tuum.
10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua u
in cœlo, ſic & in terra.
11 Victum noſtrum alimentarium da nobi
hodie.
12 Et remitte nobis debita noſtra, ut & no
remittimus debitoribus noſtris.
v. 13. Infr. 13. 19. 13 Néve nos in tentationem inducito, ſed
malo tuere: quoniam tuum eſt regnum, & po-
tentia, & gloria, in ſempiternum. Amen.
v. 14. Mar. 11. 25. 14 Si enim remiſeritis aliis hominibus ſua de-
licta, remittet & vobis Pater veſter cœleſtis.
Eccl. 28. 2. 15 Sin minus remiſeritis aliis ſua delicta, ne
v. 15. Infr. 18. 35. Pater quidem veſter remittet veſtra delicta.
d 16 Cùm

b Laudari cupiunt: laudantur ab hominibus
quæ una eorum merces eſt.

c *Supplicatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

d 16 Cùm autem jejunatis, ne eſte tetrici,
quales ſimulatores, qui vultus ſuos deformant,
ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confir-
mo, eos ſuum abſtuliſſe præmium.
17 At tu jejunans ungito tibi caput, & vultum *v.* 19. *Infr.*
lavato. 19. 21.
18 Ne perſpicuum ſit aliis hominibus jejunare *Luc.* 12. 33.
te: ſed Patri tuo qui occultus eſt: & Pater tuus qui 1 *Tim.* 6. 6,
occulta cernit, tibi palàm reddet. 9, 18, 19.
e 19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & *Heb.* 13. 5.
corrumpit tinea ærugoque, & fures perfodiunt ac
furantur.
20 Sed vobis opes in cœlo congerite, ubi nec *v.* 22. *Luc*
ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt, 11. 34.
aut furantur.
21 Nam ubi veſtræ erunt opes, ibidem erit &
veſter animus.
22 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi erit
oculus tuus ſimplex, totum corpus tuum erit lu- *v.* 24. *Luc*
cidum. 16. 13.
23 Sin erit oculus tuus nequam, totum tu-
um corpus erit tenebroſum. Si igitur quod in te lu-
men eſt, tenebræ ſunt, quantæ erunt ipſæ tenebræ? *v.* 25. *Luc.*
f 24 Nemo poteſt duobus ſervire dominis: aut 12. 22.
enim hunc oderit, illum amabit: aut hunc tuebi- *Phil.* 4. 6.
tur, illum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire 1 *Tim.* 6. 8.
& opibus. 1 *Petr.* 5. 7.
25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne eſte *Pſal.* 55. 23
de vita veſtra ſoliciti, quid eſuri bibituríve: ne-
que de corpore, quid veſtituri ſitis. *g* Quaſi verò

d Jejunium. *e Opes.*
f Solicitudo fugienda.
g Qui vitam corpuſque (quæ pluris ſunt) de-
dit, ab eo victum & veſtitum (quæ minoris
ſunt, & illorum cauſa dentur) non ſperare,
eſt abſurdum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

non & vita pluris ſit, quàm alimonia, & corpu
quàm veſtitus.
v. 26. Job. 26 Aſpicite volucres aëreas; ut neque ſerant
38. 41. neque metant, nec in cellas congerant, tame
Pſal. 147. 9. veſter cœleſtis Pater eas alit. Quaſi verò non v
Luc. 12. 24. multo ſitis eis præſtantiores.
27 Quis autem veſtrûm ſua ſolicitudine pote
unum cubitum addere ſuæ ſtaturæ?
28 Item de veſtitu, quid ſolicitamini? Diſci
te ut terreſtria creſcant lilia, neque laborando
neque nendo.
29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem qui
dem cum omni ſplendore ſuo ita veſtitum fuiſſe
ut horum quodlibet.
30 Quòd ſi terreſtrem herbam (quæ hodie e
& cras in clibanum conjicitur) Deus ſic veſtit
nónne multò magis vos, ô parum fidentes!
31 Ne eſte igitur ſoliciti, dicentes: Quid ede
mus? aut quid bibemus? aut quid induemus?
32 Iſta enim omnia requirunt extranei. Sci
enim veſter cœleſtis Pater, vos iſtis omnibus egere
v. 33. Luc. 33 Sed quærite primùm regnum juſtitiamqu
12. 33. Dei, & iſta omnia vobis addentur.
34 Ne eſte igitur in craſtinum ſoliciti: nam
craſtinus dies ſua curabit: ſatis eſt ſuum cuiqu
diei malum.

Cap. VII.

v. 1, 2. Luc. *Temerarius judex. Rei Sanctæ precium. Conſolatio*
6. 37, 38. *Legis caput. Vitæ lethique janua. Falſi vati*
Pſal. 41. 2. *notæ. Arbor diverſa. Ficta pietas: hujus pœnæ*
Rom. 2. 1. *Legis cultor ac deriſor. Christi authoritas.*
& 14. 3, 4,
10, 13. a NE judicate, & non judicabimini.
1 Cor. 4. 3, 2 Nam quo judicio judicabitis, eodem
4, 5. judi-
Jac. 4. 11, 12.
Marc. 4. 24.

a *Non judicandum.*

judicabimini: & qua menſura menſi fueritis,
eadem vobis remetietur.
3 Quid autem feſtucam cernis in oculo tui fra- *v.* 3. *Luc.*
tris, & trabem in oculo tuo non animadvertis? 6.41.
4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam
ex oculo tuo feſtucam, quum ſit in oculo tuo
trabs?
5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem,
& ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris
oculo feſtucam.
b 6 Ne date rem ſacram canibus, néve mar-
garitas veſtras porcis apponite: ne hi eos pedibus
conculcent, illi verſi lacerent vos.
c 7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & inve- *v.* 7. *Inf.*
nietis: pulſate, & vobis aperietur. 21. 22.
8 Quiſquis enim petit, obtinet: & quiſquis *Mar.* 11. 24.
quærit, invenit: & pulſanti aperitur. *Luc.* 11. 9.
9 Jam quis eſt veſtrûm homo, qui petenti filio *Joh.* 14. 13.
ſuo panem, det lapidem? *&* 15. 7.
10 Aut piſcem petenti, anguem det? *&* 16. 23.
11 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, tamen ſcitis bona *Jac.* 1. 5. 6.
dona dare veſtris liberis, quantò magis Pater ve- 1 *Joh.* 3. 22.
ſter, qui in cœlis eſt, dabit bona poſcentibus ſe? *v.* 9. *Luc.*
12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, 11. 11.
idem vos quoque eis facite: nam *d* ea lex eſt, at- *v.* 12. *Luc.*
que vates. 6. 31.
e 13 Intrate per anguſtam portam: nam lata *Tob.* 4. 16.
eſt porta, & ampla via, quæ ducit ad interitum *Mat.* 22. 40.
multique ſunt qui per eam ingrediuntur: *Rom.* 13.
14 Sed anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit 8, 10.
ad vitam, paucique ſunt qui eam inveniant. *Gal.* 5. 14.

 1 *Tim.* 1. 5.
v. 13. *Luc.*
13. 24.

b *Ne ſacra canibus.*
c *Orandus Deus.*
d Hoc lex vateſque docent. Hæc legis vatumque ſumma eſt.
e *Intrandum anguſtam portam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v.15. Mich. f 15 Cavete autem falſos vates, qui quidem
3.5. veniunt ad vos in veſtimentis ovium, cùm in
2 Tim.3.5. tus ſint rapaces lupi.
v.16. Luc. 16 Eos ex ſuis fructibus cognoſcetis. Scilice
6.44. colligitur ex ſpinis uva? aut ex tribulis ficus?
v.17. Luc. 17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit
6.43,44. tetra autem arbor fructus malos edit.
Infr.12.33. 18 Non poteſt arbor bona fructus ferre malos
nec arbor tetra fructus ferre bonos.
v.19. Sup. 19 Omnis arbor bonum fructum non ferens
3.10. exciditur, & in ignem conjicitur.
Joh.15.2,6. 20 Igitur ex ſuis illos fructibus cognoſcetis.
v.21. Hoſ. g 21 Non quiſquis mihi dicet, Domine
8.2. Domine, intrabit in cœleſte regnum, ſed qui fe
Luc.6.46. cerit quod vult Pater meus, qui eſt in cœlis.
Rom.2.13. 22 Multi mihi dicent in illa die: Domine
Jac.1.22. Domine, nónne tuo nomine vaticinati ſumus
&, tuo nomine dæmonia expulimus? & tuo no
mine multa prodigioſè fecimus?
v.23. Luc. 23 Quibus ego tum apertè dicam: Nunquam
13.26,27. cognovi vos; faceſſite à me malefici.
1 Cor.13.2. 24 Igitur quiſquis hæc mea dicta & audit, &
Inf.25. exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo
12,41. qui ſuam domum in rupe conſtruit.
v.24. Luc. 25 Quæ domus delapſo imbre, venientibu
6.47. fluviis, ſpirantibus ventis, & in eam irruentibus
non tamen cadit, quippe fundata in rupe.
26 Quiſquis verò hæc mea dicta audit, neq
exequitur, ſimiliter facit, ac ſi quis ſtultus homo
ſuam domum in arena conſtruat.
27 Quæ domus, delapſa pluvia, venientibu
fluviis, ſpirantibuſque ventis, & in eam impin
gentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Poſt-

---

f *Cavendi falſi vates.*
g *Non qui audiunt legem, ſed qui legi parent beati.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Poſtquam hanc orationem finivit Jeſus, *v.* 28, 29.
ſtupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam: *Mar.* 1. 22.
29 Quippe cùm doceret eos, ut poteſtate *Luc.* 4. 32.
præditus, non ut Scribæ.

CAP. VIII.

Leproſi ſanitas, & inſtructio. Centurio pro puero. Fideles & infideles ignorati. Petri ſocrus, miracula. Chriſti tenuitas. Vana ſolicitudo. Chriſtus in tempeſtates. Dæmones in ſues. Dimiſſus Jeſus.

DEGRESSUM autem eum de monte, ſecuta eſt ingens hominum turba.
a 2 Tum venit leproſus, qui eum veneratus dixit: Domine, ſi vis, potes me mundare. *v.* 2. *Mar.* 1. 40.
3 Et Jeſus illum porrecta manu tetigit, dicens: *Luc.* 5. 12.
Volo, mundus eſto. Ac ſtatim mundata eſt illius lepra.
4 Et Jeſus: Vide, inquit, ne cui dicas, ſed i *v.* 4. *Lev.*
oſtenſum te ſacerdoti, & munus offer, quod præ- 14. 3, 4, 10.
cepit Moſes, *b* ut eſſet eis teſtimonio.
5 Ingreſſum autem Jeſum Caphanaum, con- *v.* 5. *Luc*
venit Centurio quidam, & hujuſmodi verbis 7. 1.
oravit.
6 Domine, puer meus jacet domi ſideratus,
graviterque cruciatur.
7 Cui Jeſus: Ego eum ſanatum ibo, inquit.
c 8 At Centurio reſpondens: Domine, non *v.* 8. *Luc.*
ſum dignus, inquit, cujus tu tectum ſubeas; ſed 15. 19, 21.
tantum jube verbo, & ſanabitur puer meus.
9 Nam ego quoque qui ſub alterius ſum pote-

a *Jeſus leproſum ſanat.*
b Ut eo munere teſtatum eſſet, ſanatos eſſe à lepra qui obtuliſſent.
c *Centurio Jeſum interpellat ob puerum ſuum ſideratum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſtate, ſi quem eorum, quibus præſum militum
ire jubeo, it: ſi alium venire, venit: ſi ſervum
meum aliquid facere, facit.
10 Hoc audito, miratus Jeſus, ita dixit ſe-
quentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Iſraë-
litis quidem tantam inveniſſe fidem.
v. 11. *Mala.* 11 Et ſanè ſic habetote, multos ab oriente &
1. 11. occidente venturos, qui cum Abrahamo, Iſaaco,
Luc. 13. & Jacobo accumbant in regno cœleſti:
28, 29. 12 Quum interea regii in imas ejicientur
v. 12. *Infra.* tenebras, ubi fletus ſtridorque dentium futurus eſt.
21. 43. 13 Tum Centurionem alloquens Jeſus: Abi,
& 13. 42, 50. inquit, & ut confidiſti, ſic tibi accidat. Itaque
& 22. 13. ſanatus eſt illius puer eadem illa hora: reverſuſ-
& 24. 51. que domum ſuam Centurio, eadem illa hora,
& 25. 30. puerum offendit valentem.
Luc. 13. 28. *d* 14 Ingreſſus autem Jeſus, domum Petri,
v. 14. *Marc.* videns ejus ſocrum jacentem, ac febricitantem.
1. 29. 15 Ejus manum tetigit, atque eam reliquit
Luc. 4. 38. febris: illa verò ſurgere, & eis miniſtrare.
v. 16. *Mar.* *e* 16 Ubi autem adveſperavit, adducti ſunt ei
1. 23. furioſi multi: iſque verbo ſpiritus ejecit, & om-
Luc. 4. 40. nes male affectos ſanavit:
v. 17. *Eſa.* 17 Ut fieret quod fuerat ab Eſaia vate dictum,
53. 4. his verbis: Is noſtras infirmitates morboſque ſuſ-
1 *Pet.* 2. 24. cepit atque tulit.
18 Videns autem Jeſus ingentem circum ſeſe
turbam hominum, juſſit L. diſcipulos G. traji-
cere.
v. 19. *Luc.* 19 Et aggreſſus eum quidam Scriba, inquit ei:
9. 57. Magiſter, ſequar te quocunque ibis.
f 20 Cui Jeſus: Vulpes latebras habent, &
aëreæ volucres nidos: at filius hominis non habet
ubi caput reclinet. 21 Alius

d Jeſus Petri Socrum ſanat.
e Jeſus furioſos ſanat.
f Chriſtus pauperrimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Alius item ejus diſcipulorum dixit ei: Domine, permitte mihi prius ire ſepultum patrem meum.

g 22 At Ieſus: Sequere me (inquit ei) & mortuos ſine ſuos ſepelire mortuos.

23 Ingreſſum autem eum in navem, ſecuti *v.* 23. *Mar.*
ſunt ejus diſcipuli: 4. 35.
24 Et ecce, tanta tempeſtas extitit in lacu, ut *Luc.* 8. 22.
fluctibus obrueretur navis: ipſe autem dormiebat.

25 Igitur eum aggreſſi ejus diſcipuli excitant: Domine, inquiunt, ſerva nos, perimus.

h 26 At ille: Cur timidi eſtis? (inquit eis) ô parum fidentes. Deinde ſurrexit, & ventos ac lacum increpuit: unde tanta tranquillitas extitit, ut admirati homines ita dicerent:

27 Qualis eſt hic vir, ut ei venti & lacus obediant?

i 28 Deinde ubi in Gergeſenorum agrum tra- *v.* 28. *Mar.*
jecit, occurrerunt ei duo furioſi ex monimentis 5. 1.
prodeuntes, adeò feri, ut illac tranſire nemo *Luc.* 8. 26.
poſſet.

29 Atque ii ſic tum clamarunt: Quid tibi nobiſcum rei eſt, Ieſu Dei fili? Huccine veniſti ante tempus vexatum nos?

30 Cùm eſſet autem procul ab eis numeroſus porcorum grex paſcentium,

31 Dæmones eum ita rogant: Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille: Ite, inquit. Atque illi egreſſi, in porcorum gregem immigrarunt, & ecce ruit univerſus porcorum grex per præceps in lacum, ſuntque in aqua mortui.

g Chriſtus ſine cunctatione ſequendus.
h Jeſus tempeſtatibus imperat.
i Duos furioſos ſanat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

33 Paſtores autem fugerunt: & in oppidum profecti, cùm alia omnia, tum de furioſis nunciarunt.

34 Tum tota civitas exiit obviam Jeſu, eoque viſo, rogarunt ut à ſuis finibus diſcederet.

Cap. IX.

Paralyticus. Chriſtus in noxas. Matthæus electus publicani Jeſu convivæ. Medicus cui: miſeratio quanta, ad Johannis diſcipulos reſponſio, profluvium muliebre, puella rediviva. Cæci duo, mutus à dæmone vexatus, meſſorum inopia.

v. 1. *Mar.* 2. 1. *Luc.* 5. 18. IGITUR navem ingreſſus, trajecit, & in *a* oppidum ſuum venit.

2 Tum ei allatus eſt jacens in lecto ſideratus. Et Jeſus videns illorum fidem, dixit ſiderato: Confide, nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hîc Scribarum quidam ſecum cogitare eum impiè loqui.

b 4 Quorum cogitationes videns Jeſus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum veſtris animis?

5 Utrum enim facilius eſt dicere: Remittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, & ambula?

6 Atque ut ſciatis poteſtatem habere filium hominis in terris peccata condonandi. Surge (inquit tum ſiderato) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille ſurrexit, domúmque ſuam diſceſſit.

8 Id quod videns hominum turba mirata, Deum collaudavit, qui tantam *c* hominibus poteſtatem dediſſet.

d 9 H-

a Capharnaum, ut eſt in Marco.

b *Sideratus ſanatur.*

c Chriſto homini.

d 9 Illinc digrediens Jeſus, conſpicatus ho- *v. 9. Mar.*
minem ad publicanorum menſam ſedentem, *2. 14.*
Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque *Luc. 5. 27.*
ille ſurrexit, & eum eſt ſecutus.
10 Eo autem *e* domi accumbente, quum fre-
quentes publicani & *f* improbi veniſſent, & cum
Jeſu ejúſque diſcipulis diſcumberent.
11 Phariſæi id videntes, quæſierunt ex ejus
diſcipulis, cur cum publicanis & improbis cibum
caperet eorum magiſter.
12 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent
valentes medico, ſed malè affecti.
13 Ite nunc, & diſcite quid ſit: Pietatem ma- *v. 13. Oſeæ*
lo quàm ſacrificium. Non enim veni vocatum *6. 6.*
inſontes, ſed ſontes ad bonam frugem. *Infra. 12. 7.*
14 Tunc Ioannis diſcipuli eum hujuſmodi *1 Tim. 1. 15.*
verbis aggreſſi ſunt: Cur cùm nos & Phariſæi *v. 14. Mar.*
multum jejunemus, diſcipuli tui non jejunant? *2. 18.*
15 Quibus Jeſus: Poſſúntne mœrere qui cele- *Luc. 5. 33.*
brant nuptias, quamdiu cum eis ſponſus adeſt? Sed
veniet tempus cùm eis ſponſus auferetur: tum
demum jejunabunt.
g 16 Neque verò quiſquam adhibet rudis pan-
ni pittacium veteri veſtimento: Auferret enim id
ſupplementum partem veſtis; atque ita deterior
ruptura fieret.
17 Neque recondi ſolet vinum novum in ve-
teres utres: alioquin rumperentur utres, & vinum
effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum
in recentibus conditur utribus, atque ita ambo
conſervantur.
18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de *v. 18. Mar.*
magiſtratu, qui ei honore præſtito, ita dixit: *5. 22.*
Filia mea modò obiit: ſed veni ei impoſitum ma- *Luc. 8. 41.*
num tuam, & reviviſcet. 19 Tum

d Matthæus vocatur. e Scil. Matthæi.
f Famoſi infames. g Paria cum paribus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Tum Jeſus ſurrexit, & eum ſecutus eſt una
cum ſuis diſcipulis.

f 20 Hic quædam mulier, quæ ſanguinis pro-
fluvio duodecimum annum laborabat, eum ag-
greſſa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic enim ſecum ipſa cogitabat: Si vel ejus
togam tetigero, ſalva ſum.

22 Jeſus autem converſus, ea viſa dixit: Con-
fide filia, tua te fiducia ſervavit. Itaque ſanata eſt
mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jeſus in ædes illius, qui
magiſtratum gerebat, viditque *g* tibicines, & tur-
bam tumultuantem,

24 Dixit eis: Diſcedite, non enim mortua eſt
puella, ſed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejecta turba, prehendit puellæ ma-
num, atque illa ſurrexit.

26 Emanavítque ejus rei fama in totam illam
regionem.

27 Inde digredientem Ieſum ſecuti ſunt duo
cæci, clamantes in hunc modum, Miſerere noſtri
Davidide.

h 28 Deinde ingreſſum in ædes adiêre cæci.
Et Ieſus: Creditis, inquit eis, poſſe me iſtud fa-
cere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: ut
veſtra eſt fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti ſunt eorum oculi. Commi-
natus eſt autem eis Ieſus in hunc modum: Videte
ne quis hoc reſciſcat.

31 At illi digreſſi, eum per totam illam regio-
nem divulgarunt.

v. 32. Luc. 11. 14. 32 Illis autem digredientibus, allatus eſt ei
mutus homo furioſus.

i 33 Vn-

f Mulier ſanguinis profluvio laborans.
g Qui adhibebantur in luctu.
h Duo cæci ſanati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

i 33 Vnde ejecto dæmonio, locutus eſt mu-
tus: Id quod homines vulgò mirati ſunt, negan-
tes unquam talia apud Iſraëlitas fuiſſe viſa.
34 At Phariſæi dicebant, eum per dæmonio- *v. 34. Inf.*
rum principem ejicere dæmonia. 12. 24.
35 Obibat autem Ieſus urbes omnes atque vi- *Mar. 3. 23.*
cos, docens in eorum conventibus, & regium *Luc. 11. 15.*
Euangelium publicans, omnémque morbum & *v. 35. Mar.*
languorem ſanans vulgò. *6. 6.*
36 Viſa autem hominum multitudine, miſer- *Luc. 13. 22.*
tus eſt eorum, quòd palantes errarent, tanquam *Sup. 4. 23.*
paſtore carentes oves. *v. 36. Mar.*
37 Tum ſuos diſcipulos ſic alloquitur: Meſſis *6. 34.*
quidem multa eſt, ſed operarii pauci. *Num. 27. 17.*
38 Orate igitur meſſis dominum, ut opera- *Zach. 10. 2.*
rios emittat in meſſem ſuam. *v. 37. Luc.* 10. 2.

i Mutus furioſus ſanatur. *Ioan. 4. 35.*

CAP. X.

Apoſtolorum poteſtas, numerus, legatio, auditas, mandata, diſcrimina, prudentia, probitas; ærumnæ, conſolatio, orbis diſſidia, beati, piorum fuga, & præſidium. Chriſtus quid præſtet: munificentiæ pondus.

ITAQVE advocatis duodecim diſcipulis ſuis, *v. 1. Mar.*
dedit eis contra ſpiritus impuros poteſtatem, 3. 13.
ut eos expellerent, & omnes morbos omnéſque *& 6. 7.*
languores ſanarent. *Luc. 9. 1.*
a 2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina
ſunt hæc: primus Simon, cognomine Petrus &
Andreas ejus frater, Iacobus Zebedæi filius, &
Ioannes ejus frater.
3 Philippus & Bartholomæus. Thomas &
Mat-

a Apoſtoli mittuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Matthæus publicanus. Iacobus Alphæi, & Leb
bæus cognominatus Taddæus.
4 Simon Cananita, & Iudas Iſcariota, is qu
eum prodidit.
5 Hos duodecim dimiſit Ieſus, eis ita præci
piens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, név
in ullam Samaritanorum urbem intraveritis.
v. 6. Infr. 6 Sed ite potius ad perditas Iſraëliticæ domu
15. 24. oves.
Act. 13. 46. 7 Euntes autem prædicate, dicentes inſtar
v. 7. Luc. cœleſte regnum.
9. 2. 8 Aegros curate; leproſos purgate: mortuo
& 10. 9. ſuſcitate: dæmonia ejicite: gratis accepiſtis, gra
Sup. 3. 2. tis date.
& 4. 17. 9 Ne habete aurum, nec argentum, nec æs in
v. 9. Mar. crumenis veſtris:
6. 8. 10 Néve peram ad iter, néve binas tunicas
Luc. 9. 3. néve calceos, néve baculum: Dignus eſt enim
& 22. 35. operarius alimento ſuo.
v. 10. 11 In quamcunque autem urbem aut vicum
1 *Tim.* 5. 18. intraveritis, exquirite, ecquis ſit in eo *b* digni
Luc. 10. 7, 8. tate præditus: atque *c* illic manete, donec *d* diſ
1 *Cor.* 9. 7. cedatis.
12 Intrantes autem domum, ſalutate eam
dicentes: Salveat hæc domus.
13 Et ſiquidem erit digna domus, eveniat ei
veſtra ſalus. Si non erit digna, revertatur ad vos
veſtra ſalus.
v. 14. Mar. 14 Quòd ſi quis vos non admiſerit, neque veſtra
6. 11. dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut
Luc. 9. 5, 8. urbe, *e* excutite pedum veſtrorum pulverem.
& 10. 11. 15 Hoc
Act. 13. 52.
& 18. 6.

---

b Gravis & bene audiens.
c Apud illum hoſpitem.
d Scil. ex urbe aut vico.
e Hoc eſt teſtantium ſe nullam velle ſibi eſſe
cum illis communionem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum *v.* 15. *Infr.*
iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque 11. 24.
f gente in die judicii, quàm cum illa urbe.
16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lu- *v.* 16. *Luc.*
pos. Eſtote ergo & aſtuti ut ſerpentes, & ſinceri 10. 3.
ut columbæ. *Rom.* 16. 19.
17 Cavete autem homines; ſiſtent enim vos
in concilia, ínque ſuis collegiis verberabunt.
18 Quin ad principes quoque regéſque duce- *v.* 18. *Marc.*
mini propter me, ut eis exteríſque gentibus ſitis 13. 11.
teſtimonio. *Luc.* 12. 11.
19 Cùm autem ſiſtent vos, nolite curare *Act.* 12. 1.
quomodo, aut quid loquamini: ſuggeretur enim *&* 25. 23.
vobis eadem hora quid loquamini. 2 *Tim.* 4. 22.
20 Non enim vos eritis qui loquemini: ſed *v.* 19. *Mar.*
Patris veſtri ſpiritus in vobis loquens. 13. 11.
21 Tradet autem fratrem frater in mortem, *Luc.* 12. 12.
& pater filium: conſurgentque nati in parentes, *&* 21. 14, 15.
& eos occident. *v.* 21 *Mich.*
7. 5, 6.
22 Eritiſque omnibus inviſi propter nomen *Luc.* 21. 16.
meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is *v.* 22. *Mar.*
ſervabitur. 13. 13.
23 Cùm autem vos inſectabuntur in aliqua *Luc.* 21. 17,
urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo; non 18.
vos ante perluſtraveritis urbes Iſraëliticas, quàm *Infr.* 24. 13.
veniat filius hominis. *v.* 24. *Luc.*
24 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, ne- 6. 40.
que ſervus ſupra dominum ſuum. *Jo.* 13. 16.
25 Bene agitur cum diſcipulo, ſi eadem con- *&* 15. 20.
ditione eſt qua ejus magiſter: & cum ſervo, ſi ea- *v.* 25. *Inf.*
dem qua dominus. Si Patrem familiâs Beelzebu- 12. 24.
lem vocarunt, quantò magis ejus domeſticos? *Marc.* 3. 22.
26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam *Luc.* 11. 15.
tectum eſt, quod non ſit detegendum, aut tam *v.* 26. *Mar.*
occultum, quod non ſit cognoſcendum. 4. 22.
27 Quod *Luc.* 8. 17.
& 12. 2.

f In Græco eſt *terra.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in lu
& quod in aurem auditis, prædicate in tectis:
28 Et ne formidate eos qui corpus inte
ciunt, ſed animam interficere nequeunt. Qu
magis eum formidate, qui poteſt & animam
corpus in gehennam perdere.
29 Cùm duo paſſerculi aſſe væneant, tam
*v.*30. 2 *Sam.* nullus eorum cadit humi ſine Patre veſtro.
14. 11. 30 At veſtrûm etiam capilli capitis omnes n
Luc. 21. 18. merati ſunt.
Act. 27. 34. 31 Ne formidaveritis igitur: longè paſſerib
v. 32. *Mar.* antecellitis vos.
8. 38. 32 Quiſquis ergo me agnoverit apud hom
Luc. 9. 26. nes, ego eum quoque agnoſcam apud Patre
& 12. 8. meum, qui in cœlis eſt.
2 *Tim.* 2. 12. 33 Qui verò me negaverit apud homine
Apoc 3. 5. eum ego quoque negabo apud Patrem meum
v. 34. *Luc.* qui in cœlis eſt.
12. 49, 51. 34 Nolite arbitrari me veniſſe conciliatum
pacem in terris: non veni conciliatum pacem
v. 36. *Mich.* ſed bellum.
7. 6. 35 Veni enim ad diſſociandum filium à patr
v. 37. *Luc.* ſuo, & filiam à matre, & nurum à ſocru.
14. 26. 36 Ita ut homines inimicos habituri ſint ſuo
v. 38. *Inf.* domeſticos.
16. 24. 37 Qui patrem aut matrem amat ſupra me
Marc. 8. 34. non eſt me dignus: & qui filium aut filiam ama
Luc. 9. 23. ſupra me, me non eſt dignus:
v. 39. *Inf.* 38 Et qui non ſumit ſuam crucem, & me ſe-
16. 25. quitur, non eſt me dignus.
Marc. 8. 35. 39 Animam ſuam qui invenerit, perdet, &
Luc: 9. 24. qui animam ſuam mea cauſa perdiderit, inveniet
& 17. 33. 40 Qui vos accipit, me accipit, & qui me ac-
Joh. 12. 25. cipit, eum accipit, qui me miſit.
v. 40. *Infr.* 41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mer-
18. 5. cedem accipiet: & qui juſtum juſti nomine acci-
Luc. 10. 16. pit, juſti mercedem accipiet.
Joa. 13. 20.

42 Et

42 Et qui horum minimo vel poculum fri- v.42. Marc.
idæ bibendum dederit nomine diſcipuli, ſci- 9.41.
ote eum non fruſtratum iri mercede ſua.

Cap. XI.

Ad Ioannem Chriſti reſponſum. Baptiſtæ laus, iſto quis prior. Increpati Iudæi, omnia dira in oppida. Chriſti ad Patrem preces, afflicto-rum ſolamen. Chriſti jugum.

POSTQUAM deſiit Jeſus ſuis præcipe-
re duodecim diſcipulis, digreſſus eſt illinc,
ut in illorum urbibus doceret ac concio-
naretur.
a 2 Joannes autem, cùm audiviſſet in vin- v.2. Luc. 7.
culis opera Chriſti, miſit ſuorum diſcipulorum 18.
duos, qui ei ita dicerent;
3 Tune is es qui venturus eſt? an alius nobis
eſt expectandus?
4 Quibus Jeſus reſpondit in hunc modum:
Ite renunciatum Joanni, quæ auditis & videtis.
5 Cæci vident, & claudi ambulant: leproſi v.5. Eſa.
purgantur, & ſurdi audiunt: mortui reſur- 35.5. &
gunt, & pauperes Euangelium docentur. 61.1.
6 Et felix eſt qui in me non offenderit:
b 7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jeſus homi- v.7. Luc.7.
num turbæ ſic de Joanne dicere: Ad quid ſpe- 24.
ctandum egreſſi eſtis in ſolitudinem? arundi-
nem vento agitatam?
8 Veruntamen ad quod videndum exiiſtis?
hominem mollibus indutum veſtibus? At qui
molles geſtant, ſunt in regum domibus.
9 Sed ad quem tandem videndum exiiſtis?
Vatem? etiam (inquam vobis) & pluſquam Va-
tem.

a *Joannes mittit diſcipulos ad Jeſum.*
b *Jeſu teſtimonium de Joanne.*

*v.*10. *Mal.* 10 Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt:
3.1. tibi meum nuncium præmiſſurus ſum, qu
*Marc.*1.2. bi viam præparet.
*Luc.*7.27. 11 Scitote enim, nullum in fœminarum
natis majorem extitiſſe Joanne Baptiſta, &
men *c* qui eſt in regno cœleſti minimus, ma
eſt eo.
12 A tempore autem Joannis Baptiſtæ,
ctenus cœleſte regnum expugnatur, idque
piunt violenti.
*v.*13.*Luc.* 13 Omnes enim Vates atque lex ad Jo
16.16. nem uſque vaticinati ſunt.
*v.*14.*Mal.* 14 Et ſi eum vultis accipere, is eſt Elias
4.5. venturus.
*Luc.*1.17. 15 Qui aures habet ad audiendum, audia
*v.*15. *Infr.* 16 Cui verò comparabo hanc nationem
13.9. Perinde eſt, ac cùm verſantes in foro pu
c Apoc. 2.7. clamant ad æquales ſuos in hunc modum:
*v.*16. *Luc.* 17 Fiſtulavimus vobis, neque ſaltaſtis: e
7.31. lavimus vobis, neque planxiſtis.
18 Venit enim Johannes, qui neque com
dit, neque bibit, & eum dicunt eſſe furioſu
19 Venit filius hominis, qui & comedit
bibit, & eum dicunt hominem eſſe voracem
vinoſum, publicanorum & improborum am
cum: eſtque ſuis aliena ſapientia.
*v.*20. *Luc.* *d* 20 Deinde cœpit in civitates invehi, qu
10.13. cùm in eis tot fuiſſent ejus edita miracula, t
men non rediiſſent ad frugem.
21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethſaïda
nam ſi Tyri & Sidone edita forent, quæ in v
bis edita ſunt miracula, jampridem in cent
nibus & pulvere vitam correxiſſent.
22 Itaque ſic habetote, cum Tyro & Sidon
miti

c Vide Zachar. 12.
d *Jeſus in civitates invehitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

mitius actum iri in die judicii, quàm vobiſ-
cum.
23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſ- *v.23.Thren.*
que elata es, ad inferos deprimêris: nam ſi So- *4.6.*
domis eadem, quæ in te, edita fuiſſent miracu-
la, manſiſſent ad hodiernum diem.
24 Itaque ſcitote, tolerabiliorem fore So- *v.24. Supr.*
domitanæ nationis conditionem in die judicii, *10. 15.*
quàm tuam.
c 25 Aliquando Jeſus locutus in hunc mo- *v. 25. Luc.*
dum eſt: Ago tibi gratias Pater, cœli terræque *10.21.*
Domine, qui hæc ſapientes peritoſque celave-
ris, & infantibus patefeceris:
26 Idque, ô Pater, quoniam ſic tibi placi-
tum eſt.
27 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, *v.27. Infr. 28.18.*
neque quiſquam Filium cognoſcit, niſi Pater: *Joan.3.35.*
neque Patrem quiſquam cognoſcit, niſi Filius, *& 13.3.*
& cui voluerit Filius patefacere. *& 17.2.*
28 Venite ad me omnes laborantes, & onu- *Joan.1.18.*
ſti, & ego recreabo vos: *& 6.46.*
29 Subite jugum meum, & à me diſcite, *& 10.15.*
qui mitis ſum, & animo ſummiſſus: & inve- *v.29.Zach.*
nietis animis veſtris requiem. *9.9.*
30 Meum enim & jugum commodum, & *Philip. 2.7, 8.*
onus leve eſt. *Jer.6.16. v.30. 1 Ioan. 5.3.*

c *Divina infantibus nota.*

CAP. XII.

Cauſa de ſpicis pro diſcipulis in Judæos, miſeratio. Jeſu majeſtas. Judæi confutati, contracta manus. In Chriſtum conjuratio. Vaticinium de Chriſti ingenio. In Jeſum Calumniæ dilutæ. Peccatum expiabile. Phariſæi increpati. Iudicii ſeveritas. Qui petant ſigna. Spiritus oberrans. Ieſu conſanguinei.

Mar.2. QUODAM tempore ibat Jeſus ſabb
23. per ſata : ejus autem diſcipuli cùm e
Luc.6.1. rirent, cœperunt ſpicas vellere, atq
Deu.23.25. veſci.
a 2 Quo viſo, Phariſæi dixerunt ei: En
ciunt tui diſcipuli, quod in ſabbato face
non licet.
3 Quibus ille: Non legiſtis, inquit, q
fecerit David, cùm aliquando eſuriret ipſe
ejus comites?
v.4. 1 Sam. 4 Ut ingreſſus ſit *b* Dei domum, & appo
21.6. titios panes comederit, quibus nec ei liceb
Exod.25.30 nec ejus comitibus veſci, ſed ſolis ſacerdotib
& 29.33. 5 An non legiſtis in lege, ſabbatis in fa
Lev.24.6, ſacerdotes ſabbatum profanare? & tamen
9.& 8.32. ſontes ſunt.
v.5. Num. 6 Atqui ſcitote, hîc majorem eſſe fano
28.9. 7 Quòd ſi ſciretis quid ſit, Pietatem ma
v.7. Oſee 6. quàm ſacrificium, non damnaretis inſontes
6. 8 Eſt enim ſabbati quoque dominus fili
Supr.9.13. hominis.
v.9. Mar.3. 9 Inde profectus venit in eorum collegiu
1. *c* 10 Ubi cùm homo eſſet manum hab
Luc.6.6. tabidam, illi ex eo, an ſabbatis ſanare lice
v.10. Luc. quæſiverunt, ut eum criminarentur.
13.14. & 11 Quibus ille: Quis homo veſtrum eſt,
14.3. quit, qui ſi vel unam ovem habeat, quæ ſ
Joh.9.16. batis in foveam deciderit, non eam preh
dat, & attollat?
12 Quantum autem ovi præſtat homo?
go licet ſabbatis benefacere.
13 Deinde dicit homini: Porrige man
tuam: atque ille porrexit, eáque tam ſana r
dita eſt, quàm erat altera.

14 Pl

a *Diſcipuli ſabbato ſpicas vellunt.*
b Templum.
c *Jeſus manum aridam ſanat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

14 Phariſæi verò egreſſi, conſilium de eo v.14. Marc.
perimendo cœperunt. 3.6.
15 Quo cognito, Jeſus illinc diſceſſit, ſe- Luc. 6. 11.
quente eum ingenti hominum multitudine: Joh. 10. 39.
quos omnes ſanavit, & 11. 53.
16 Eiſque interminatus eſt ne ſe palàm fa-
cerent.
17 Ut fieret illud ab Eſaia vate dictum, his
verbis:
18 Ecce meus ſervus quem elegi, dilectus v. 18. Eſa.
meus, animo meo chariſſimus: Eum ſpiritu 42.1.
meo donabo, iſque jus dicet gentibus: Sup. 3. 17.
19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus Infr. 17. 5.
vocem quiſquam per plateas audiet.
20 Quaſſatam arundinem non perfringet,
neque fumigans linum extinguet, eouſque
ut jus perducat ad victoriam.
21 Atque in ejus nomine ſpem gentes habe-
bunt.
d 22 Tunc allatus eſt ei furioſus, cæcus & mu- v. 22. Luc.
tus, quem ille ſanavit, ita ut cæcus & mutus 11. 14.
loqueretur, ac videret.
23 Qua re attonitum omne hominum vul-
gus ſic dictitare: Num hic eſt Davidides?
24 Et Phariſæi eis auditis, dicere, eum non v. 24. Sup.
niſi per Beelzebulem dæmoniorum principem 9. 34.
ejicere dæmonia. Marc. 3. 22.
25 Quorum cogitationes intelligens Jeſus, Luc. 11. 15.
dixit eis: Omne regnum ab ſeſe diſſidens, de-
ſolatur; & omnis civitas aut familia ſecum
ipſa diſſidens, non ſtat.
26 Quòd ſi Satanas Satanam expellit, ipſe
ſibi adverſatur. Quî fieri poteſt igitur, ut ſtet
ejus regnum?
27 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio dæ-

d *Furioſus cæcus & mutus ſanatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

monia, veſtri generis homines per quem
ciunt? Itaque ii erunt veſtri judices.
28 Sin ego per Dei Spiritum ejicio dæ
nia, ſequitur, vobis adveniſſe divinum
gnum.
29 Quî poſſet enim quis in alicujus pot
tis ingredi domum, ejuſque ſuppellectilem
ripere, niſi prius potentem illum vinciat,
tum demum ejus diripiat domum?
30 Qui à me non eſt, contra me eſt: &
mecum non congerit, diſſipat.
v. 31. Mar. e 31 Itaque ſic habetote: omne peccatum
3. 29. maledictum ignoſcetur hominibus, at m
Luc. 12. 10. dictum adverſus Spiritum non ignoſcetur.
1 Ioa. 5. 16. 32 Et ſi quis dixerit contra filium homi
Heb. 6. 4. ignoſcetur ei: at ſi quis contra Sanctum Sp
& 10. 26. tum dixerit, non ignoſcetur ei, nec in hoc
culo, nec in futuro.
v. 33. Luc. f 33 Aut facite arborem bonam, & ejus f
6. 44. ctum bonum: aut facite arborem tetram,
Sup. 7. 17. ejus fructum tetrum: ex fructu enim ar
cognoſcitur.
v. 34. Sup. 34 Viperina proles, quomodo poſſetis be
3. 7. loqui, cùm ſitis mali? Nam ex animi redu
Infr. 23. 33. dantia loquitur os.
Luc. 6. 45. 35 Bonus homo ex bono animi promptu
rio bona depromit: item malus homo ex m
promptuario mala depromit.
36 Scitote autem, quodcunque malu
verbum locuti fuerint homines, redditur
eſſe ejus rationem in die judicii.
37 Ex tuis enim dictis abſolveris, & ex tu
dictis damnaberis.
v. 38. Inf. 38 Tum Scribarum & Phariſæorum quida
16. 1. ſ

---

e *Peccatum in Spiritum S.*
f Mali bene loqui neſcitis.

ſic locuti ſunt: Magiſter, vellemus à te ſignum *Marc.*8. 11.
videre. *Luc.*11. 16.
39 Quibus ille reſpondens: Prava adulte- 29.
rinàque natio ſignum quærit, & ſignum ei non 1 *Cor.*1. 22.
dabitur, niſi ſignum Jonæ vatis.
g 40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres *v.*40. *Jon.*
dies, & totidem noctes: ſic erit Filius homi- 2. 1, 2.
nis in terræ meditullio tres dies, & totidem
noctes.
h 41 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio *v.*41. *Luc.*
cum hac natione, eamque condemnabunt, 11.32.
quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, *Jon.*3. 5.
cùm hîc ſit plus quiddam quàm Jonas.
i 42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum hac *v.*42.1*Reg.*
natione, eamque condemnabit, quòd ab ulti- 10.1.
mis uſque terris venerit ad audiendum Solo- 2 *Chro.* 9.1.
monis ſapientiam, cùm hîc ſit quiddam So- *Luc.*11. 31.
lomone præſtantius.
k 43 Cùm autem ſpiritus impurus ex homi- *v.*43. *Luc.*
ne migravit, peragrat ſiticuloſa loca, requie- 11.24.
tem quærens: quam ubi non invenit,
44 Statuit domum ſuam, unde migraverat,
repetere. Poſtquam eò venit, ubi eam vacan-
tem, verſam, ornatámque nanciſcitur,
45 Vadit aſcitum ſibi ſeptem alios ſpiritus *v.*45. 2 *Pet.*
pejores ſe, eóque ingreſſi ibi degunt, fitque 2. 20, 21.
poſterior illius hominis conditio priore dete- *Hebr.*6.4.
rior. Sic erit & malæ huic nationi. *&* 10.26.
46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant fo- *v.*46. *Marc.*
ris ejus mater & fratres, eum volentes alloqui. 3.31.
C 4 47 Et *Luc.*8, 19.

---

g *Signum Jonæ.*
h *Ninivitæ.*
i *Auſtri Regina.*
k *Impuri ſpiritus natura.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

47 Et quidam ei ita dixit: Adſunt foris t
mater & fratres, te volentes alloqui.
48 At ille ei, qui id ſibi dixerat, ita reſpo
dit: Quæ eſt mea mater, & qui ſunt mei fratr
l 49 Tum porrecta ad diſcipulos ſuos man
Ecce mea mater, inquit, fratréſque mei.
50 Quiſquis enim voluntatem exequit
mei Patris, qui eſt in cœlis, is meus frater,
ſoror, & mater eſt.

---

l *Chriſti fratres quinam ſint.*

Cap. XIII.

Parabolæ ſati ſeminis, Zizaniorum, ſinapis, f
menti, theſauri, mercatoris, retis. Chri
populares.

v. 1. *Marc.* QUODAM autem die egreſſus domo J
4. 1. ſus ſedit apud lacum:
Luc. 8. 4. 2 Tantaque ad eum convenit hom
num multitudo, ut ipſe conſcenſa navi ſed
ret, & aſtante ad littus omni multitudine,
3 Eos multis per ſimilitudines alloqueret
in hunc modum: Aliquando profectus eſt qu
dam ſator ad ſerendum:
a 4 Atque eo ſerente, alia ceciderunt ad viam
ſed venerunt volucres, quæ ea comederunt.
5 Alia ceciderunt in ſaxetum, ubi cùn
non multum terræ haberent celeriter exort
ſunt, quòd profunda terra carerent.
6 Deinde orto ſole, æſtuantia, defectu radi
cis aruerunt.
7 Alia ceciderunt in ſpinas, eáque creſcen
tibus ſpinis ſuffocata ſunt.
8 Alia in bonam delapſa terram, fructum
extu-

---

a *Satoris exemplum.*

extulerunt partim cum centeſimo, partim cum
ſexageſimo, partim cum trigeſimo.
9 Qui aures habet ad audiendum, audiat. *v.9. Sup.*
10 Tum eum his verbis convenerunt ejus 11.15.
diſcipuli: Cur eos per ſimilitudines alloqueris? *v.11. Infr.*
11 Quibus ille reſpondit ita: Quoniam vo- 16.17.
bis regni cœleſtis arcana noſſe datum eſt: at il- *1 Cor.2.10.*
lis non datum eſt. *1 Joh.2.27.*
12 Qui enim habet, huic dabitur, iſque ab- *v.12. Infr.*
undabit: qui verò non habet, huic etiam quod 25.29.
habet auferetur. *Marc.4.25.*
13 Propterea per ſimilitudines eos alloquor, *Luc.8.18.*
quoniam videntes non vident, & audientes non *&* 19.26.
audiunt, nec intelligunt.
b 14 In eíſque comprobatur illud Eſaiæ ora- *v.14,15.*
culum, quod ſic habet: Audietis quidem, ſed *Eſa.6.9.*
non intelligetis: & ita videbitis, ut non per- *Marc.4.12.*
ſpicitatis. *Luc.8.10.*
15 Obtorpuit enim animus hujus populi & *Joh.12.40.*
auribus obtuſê audiunt, & claudunt oculos, *Act.28.26.*
ne & óculis videant, & auribus audiant, & ani- *Rom.11.8.*
mo intelligant, redeántque ad frugem, atque
ita ego eis medear.
16 Veſtri verò beati ſunt oculi, qui videant: *v.16. Infr.*
& aures quæ audiant. 16.17.
17 Scitote enim, multos vates & juſtos cu- *Luc.10.23.*
piiſſe videre quæ cernitis vos, neque tamen vi-
diſſe: & audire quæ auditis vos, nec tamen au-
diviſſe.
18 Vos igitur audite de ſatore ſimilitudi- *v.18. Marc.*
nem. 4.14.
19 Cùm quis *c* regium ſermonem audit, *Luc.8.11.*
nec intelligit, ſupervenit *d* Malus, qui ſatum

b *Audientes non audiunt.*
c Euangelium.
d Diabolus.

in ejus animo rapit. Hic eſt qui ſecundu
viam *e* ſatus eſt.
*v.*20. *Eſa.* 20 Qui autem in ſaxetum ſatus eſt, is eſ
58.2. qui ſermonem audiens, protinus accipit cu
*Joh.*5.35. lætitia.
21 Sed radicem in ſeſe non habet, eſtq
temporarius: ac exorta propter ſermonem c
lamitate, ac vexatione, ſtatim deſciſcit.
22 Qui autem in ſpinas ſatus eſt, is eſt q
ſermonem audit, quem ſermonem hujus vit
ſolicitudo, & divitiarum fraus ita ſuffocat, u
ſit infructuoſus.
23 Qui verò in terram bonam ſatus eſt,
eſt qui ſermonem & audit, & intelligit, qu
ſanè fructum fert, redditque alius centuplum
alius ſexagecuplum, alius trigecuplum.
24 Aliam ſimilitudinem eis propoſuit hi
verbis: Similiter accidit in *f* cœleſti regno, u
in homine qui bonum ſemen ſevit in fund
ſuo.
25 Sed dormientibus hominibus ivit eju
inimicus ſatum malas herbas inter frumentum
ac diſceſſit.
26 Deinde ubi germinavit herba, ediditque
fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.
27 Igitur ſervi patremfamiliâs ſic convene-
runt: Here, nónne bonum ſemen in fundo tuo
ſeminaſti? unde igitur habet malas herbas?
g 28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, in-
quit. Et ſervi: Vis igitur ut eas lectum eamus?
29 Non, inquit ille, ne fortè legentes ma-
las herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.
v. 30. *Supr.* 30 Sinite ambo creſcere uſque ad meſſem.
3.12. Meſſis

e Semen accepit.
f Euangelii doctrina.
g *Zizania.*

Meſſis tempore mandabo meſſoribus, ut pri-
mùm malas herbas legant, & in manipulos col-
ligant comburendas: frumentum autem in
meum comportent horreum.
h 31 Aliam ſimilitudinem illis propoſuit, his *v.* 31. *Marc.*
verbis: Simile eſt cœleſte regnum grano ſina- 4.30.
pis, quod capit homo, & in fundo ſuo ſerit. *Luc.* 13. 18.
32 Quod cùm vel minimum ſit omnium
ſeminum, ubi adolevit, eſt olerum maximum,
arboreſcítque ita, ut in ejus ramis nidificatum
veniant aëreæ volucres.
i 33 Aliam ſimilitudinem locutus eſt eis: Si- *v.* 33. *Luc.*
mile eſt cœleſte regnum fermento, quod capit 13.20.
mulier, & in farinæ ſata tria abdit, donec tota
fermententur.
34 Hæc omnia plebi elocutus eſt Jeſus per *v.* 34. *Marc.*
ſimilitudines, nec eos ſine ſimilitudine allo- 4.33,34.
quebatur,
35 Ut fieret quod ab Eſaia vate prædictum *v.* 35. *Pſal.*
fuerat, his verbis: Aperiam in ſimilitudines os 78.2.
meum, effabor quæ ab orbe condito abdita
ſunt.
36 Deinde relicta hominum multitudine,
venit domum Jeſus, quem ſui diſcipuli con-
venerunt: hujuſmodi verbis: Ediſſere nobis
ſimilitudinem de fundi mali herbis.
k 37 Quibus ille reſpondit in hunc modum: *v.* 38. *Gen.* 3.15.
Qui bonum ſemen ſerit *l* filius hominis eſt. *Joh.* 8.44.
38 Fundus eſt mundus. Bonum ſemen, re- *Act.* 13. 10.
gii ſunt. Malæ herbæ, ſunt *m* Mali filii. 1 *Joh.* 3. 8.
39 Inimicus, earum ſator, eſt Diabolus. Meſ- *v.* 39. *Apoc.*
ſis eſt finis ævi. Meſſores Angeli ſunt. 14.15.
Joël 3.13.

40 Ut

---

h *Sinapi.* i *Fermentum.*
k *Zizania explicantur.*
l Ego.
m Diaboli filii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, &
igni cremantur, ſic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis ſuos Angelos, qu[i]
ex ejus regno omnia *n* detrimenta maleficoſqu[e]
colligent,

v. 42. *Supr.* 8, 12. 42 Et in ignis fornacem conjicient, ubi
ploratus erit, dentiúmque ſtridor

v. 43. *Sap.* 3. 7. *Dan.* 12. 3. 43 Tunc juſti Solis ritu relucebunt in regno
ſui Patris. Qui habet aures ad audiendum, au-
diat.

Sup. v. 9. *o* 44 Item, Simile eſt cœleſte regnum abdito
theſauro in agro, quem nactus aliquis homo
occulit, & præ lætitia it venditum ſuas omnes
facultates, eúmque fundum emit.

p 45 Item perinde eſt cœleſte regnum, ac ſi
quis mercator homo bonos quærat uniones,

46 Et unum nactus precioſum unionem,
eat venditum ſuas omnes facultates, eumque
comparet.

47 Item, ſimile eſt cœleſte regnum jacto
in mare everriculo, & cujuſque modi res col-
ligenti.

q 48 Quod repletum ſubducunt in littus, &
ſedentes quæ bona ſunt congerunt in vaſa, ma-
la autem foràs jaciunt.

v. 49. *Infr.* 25. 32. 49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt Angeli,
qui malos ſeparabunt à juſtis,

v. 50. *Supr. v.* 42. 50 Et in ignis fornacem conjicient, ubi plo-
ratus erit, ſtridórque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? inquit eis Jeſus.
Etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: Itaque (inquit eis) omnis eru-
ditus, regni cœleſtis res edoctus, ſimilis eſt ho-
mini

n Improbos aliis detrimentoſos.
o *Abditus theſaurus.*
p *Unio.* q *Everriculum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

mini patrifamiliâs, qui ex promptuario ſuo
& recentia depromit, & vetera.
53 Poſtquam finem fecit Jeſus his ſimilitu-
dinibus, diſceſſit illinc.
54 Et in ſuam patriam profectus, docebat *v.54.Marc.*
conterraneos in eorum collegio, ita ut attoniti *6.1.*
ſic dicerent: Unde huic ea ſapientia, atque vi- *Luc.4.16.*
res?
r 55 Nónne hic eſt fabri filius? nónne ejus *v.55.Ioh.6.*
mater ea eſt, quæ Maria vocatur? ejúſque fra- *42.*
tres Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas? *Sup.12.46.*
56 Et ejus ſorores nónne ſunt omnes apud
nos? Unde igitur huic hæc omnia?
57 Itaque in eo offendebantur. At Jeſus: *v.57.Marc.*
Non eſt, inquit illis, Vates inglorius, niſi in ſua *6.4.*
patria atque domo. *Luc.4.24.*
58 Itaque non multa illic edidit miracula, *Ioh.4.44.*
propter eorum incredulitatem. *v.58.Marc.*
6.5.

---

r *Nota vileſcunt.*

Cap. XIV.

Baptiſtæ obtruncatio, ac ſepultura. Ieſu ſeceſſus, panes quinque, duoque piſces. Per undas Jeſus, Petri diſcrimen. Chriſtus in fluctus, ac morbos.

PER id tempus audiens Herodes, quartæ *v.1.Mar.6.*
partis rex, quæ de Jeſu dicebantur, *14.*
a 2 Dixit ſuis, eum eſſe Joannem Bapti- *Luc.9.7.*
ſtam, qui revixiſſet, ideoque eam miraculo-
rum efficaciam haberet.
3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vin- *v.3. Mar.6.*
ctum dederat in cuſtodiam, propter Herodia- *17.*
dem Philippi ſui fratris uxorem, *Luc.3.19.*

4 Quòd

---

a *De Ioannis Baptiſtæ morte.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Quòd Herodi dixiſſet Joannes, ei non l
cere eam habere
v.5.Infr. 5 Cúmque vellet eum occidere, metueba
21.26. vulgus, quòd illum pro Vate habebant.
Luc.20.6. 6 Celebrandis autem Herodis natalibus ſal
tavit Herodiadis filia in medio, adeòque pla
cuit Herodi,
7 Ut ei cum jurejurando promiſerit datu
rum eſſe, quicquid ea poſtulaſſet,
8 Illa verò ſubornata à matre ſua dixit: Da
mihi hîc in patina caput Joannis Baptiſtæ.
9 Doluit rex: ſed propter jusjurandum &
convivas juſſit ei dari.
10 Miſitque decollatum Joannem in car-
cere:
11 Allatúmque eſt ejus caput in patina, &
puellæ traditum, quæ id matri ſuæ tulit.
12 Ejus autem diſcipuli ejus corpus ſubla-
tum iverunt, ac ſepeliverunt, & rem Jeſu
nunciatum iverunt.
v.13.Marc. 13 Eo audito, Jeſus diſceſſit illinc in navi
6.32. in deſertum locum, ſeorſum: quo audito, ſe-
Luc.9.10. cutum eſt eum pedibus vulgus hominum ex
Ioh.6.2. urbibus.
v.14.Marc. *b* 14 Et egreſſus Jeſus, animadvertens tantam
6.35. hominum multitudinem, miſertus eſt eorum,
Luc.9.12. ſanavítque ægrotos eorum.
Ioh.6.5. 15 Sub veſperam autem aggreſſi ſunt eum
ejus diſcipuli hujusmodi verbis: Deſertus eſt
locus, & hora jam præteriit: dimitte hanc ho-
minum turbam, ut in vicos eant emptum ſibi
cibaria.
16 Quibus Jeſus: Non eſt opus ut abeant,
inquit, præbete vos eis quod comedant.

17 At

b *Jeſus panes multiplicat.*

17 At illi: Non habemus hîc niſi quinque
panes, & duos piſces.
18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.
19 Deinde juſſa hominum multitudine per *v.19.Infr.*
gramina diſcumbere, ſumptis quinque pani- *15.36.*
bus duobúſque piſcibus, in cœlum intuens *& 26. 26.*
laudes egit, fractóſque panes tradidit diſcipulis,
diſcipuli porrò multitudini:
20 Atque illi comederunt omnes ad ſatieta-
tem, ſublatáque ſunt reliquiarum fragmento-
rum duodecim caniſtra plena.
21 Qui comederunt autem, erant virorum
circiter quinque millia, præter fœminas &
parvulos.
22 Deinde ſtatim coëgit Jeſus ſuos diſcipu-
los navim conſcendere, & ante ſe trajicere;
dum ipſe hominum multitudinem dimittit.
23 Multitudine dimiſſa, montem conſcen- *v.23.Marc.*
dit ſeorſum, precandi gratia. Veſperè autem *6.46.*
cùm ſolus illic eſſet. *Ioh.6.16.*
c 24 Jam navis erat in medio lacu, & flucti-
bus vexabatur: quippe contrario vento.
25 Quarta autem noctis vigilia venit ad eos
Jeſus, per lacum ambulans.
26 Quem in lacu ambulantem conſpicati
ejus diſcipuli, turbati ſunt, ſpectrum eſſe di-
centes, & præ timore exclamarunt.
27 Hîc protinus eos alloquens Jeſus: Bono
eſte animo, inquit, ego ſum, ne metuite.
28 Et Petrus reſpondens: Domine, inquit,
ſi tu es, jube me ad te venire per aquam.
29 Et ille: Veni. Tum degreſſus de navi Pe-
trus, ingreditur per aquam, ut Jeſum adiret.
30 Sed ventum cernens vehementem, ti-
muit, & ſummergi incipiens, ſic exclamavit:
Domine, ſerva me.

c *Diſcipuli tempeſtate afflictantur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

31 Tum Jeſus continuò porrecta manu eu
prehendit: &, ô parum fidens, inquit ei, cu
dubitaſti?
32 Deinde eis navem ingreſſis, placatus e
ventûs.
33 Qui verò erant in navi, ei honorem præ
bitum venerunt, dicentes: Verè Dei filius es.
v.34. 34 Ita trajecto lacu, venerunt in Genneza
Marc.6.53. rethanum agrum.
35 Eo cognito, incolæ ſignificarunt pe
omnem finitiinam regionem, ut ei adduceren
tur quibuſcúnque malè erat,
36 Eúmque orabant, ut vel ejus togæ laci
niam tangerent: at quotquot tetigerunt ſanat
ſunt.

CAP. XV.

Pro ſuis Chriſtus, de lotione manuum objurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananæa repulſa: favor. Miracula multa. Septem panes, piſciculique.

v.1. TUM Hieroſolymitani Scribæ & Phari-
Marc.7.1. riſæi Jeſum his verbis conveniunt:
2 Cur faciunt tui diſcipuli contra ve-
terum inſtitutum? quippe qui non lavant ma-
nus, cùm cibum capiunt?
3 Quibus ille reſpondit in hunc modum:
Cur & vos inſtituto veſtro contra Dei præce-
v.4. ptum facitis?
Exo.20.12. 4 Deus enim ſic præcepit: Honora patrem
& 21.17. atque matrem: & qui patri matríve maledixe-
Deut.5.16. rit, morte plectatur.
Epheſ.6.2. 5 At vos dicitis: ſi quis ſuo patri matríve
Lev.20.9. dixerit, ſua donaria illi profutura,
Pro.20.20. 6 Nihil opus eſſe ut patrem matrémve ho-
noret.

oret. Atque ita veſtro inſtituto Dei præce-
tum reſcidiſtis.
7 Simulatores: Rectè vaticinatus eſt de vo-
is Eſaias dicens:
8 Hic populus me & ore accedit, & labiis *v.* 8.
onorat, ſed eorum animus procul abeſt à me. *Eſa.* 29. 13.
9 Fruſtra autem me venerantur, humano- *Marc.* 7. 6.
um præceptorum doctrinam docentes.
10 Deinde advocata hominum multitudi- *v.* 10.
e: Audite, inquit eis, & intelligite. *Marc.* 7. 14.
11 Non quod in os intrat, coinquinat ho-
ninem, ſed quod ex ore prodit, id coinquinat
ominem.
12 Tunc eum aggreſſi ejus diſcipuli, dixe-
unt ei: Ecquid ſcis Phariſæos audito iſto di-
cto, eſſe offenſos?
13 At ille reſpondens: Omnis planta, in- *v.* 13.
uit, quam meus Pater cœleſtis non plantavit *Ioh.* 15. 2.
xtirpabitur. *v.* 14.
14 Sinite eos: duces cæci cæcorum. Cæcus *Infr.* 23. 16.
utem cæcum ſi ducat, ambo in foveam cadent. *Luc.* 6. 39.
15 Hîc Petrus eum allocutus eſt in hunc *v.* 15.
nodum: Explica nobis hanc ſimilitudinem. *Marc.* 7. 17.
16 Et Jeſus: Adeòne etiam vos tardi eſtis? *v.* 16.
nquit, *Infr.* 16. 9.
17 An nondum intelligitis, quicquid in os *Marc.* 7. 18.
intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?
18 At quæ ex ore egrediuntur, ex animo *v.* 18.
prodeunt, atque ea polluunt hominem. *Iac.* 3. 6.
19 Ex animo enim prodeunt malæ cogita- *v.* 19.
iones, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa *Gen.* 6. 5.
teſtimonia, maledicta. *&* 8. 21.
20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem, ſed *Marc.* 7. 21.
illotis manibus cibum capere, non polluit ho-
minem.

D 21 Inde

a *Quod in os intrat non coinquinat hominem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 21. 21 Inde profectus Jeſus, contulit ſe in T
*Marc.*7.24. rios Sidonióſque tractus.
b 22 Et ecce mulier Chananæa ab illis pro
cta finibus, clamabat ad eum, his verbis: M
ſerere mei Davidide: filia mea malè furiata e
23 Sed cùm ille nihil ei reſpondiſſet, a
greſſi cum ejus diſcipuli, ſic rogare: Abſol
eam: clamat enim ponè nos,
v. 24. 24 At ille reſpondens: Non ſum miſſus, i
*Sup.*10.56. quit, niſi ad oves perditas Iſraëliticæ domus
*Act.*13.46. 25 Cúmque illa veniſſet, & ei præbens h
Rom. 15. 8. norem, diceret: Domine, ſuccurre mihi.
26 Ille ſic reſpondit: Non convenit ſum
re liberorum panem, & objicere catellis.
27 Et illa: Ita eſt, Domine: & tamen c
telli quoque comedunt de micis, quæ decidu
de menſa dominorum ſuorum.
28 Tum Jeſus reſpondens: ô mulier, i
quit ei, magna eſt tua fiducia: obtineto quo
vis. Ita ſanata eſt ejus filia eadem illa hora.
v. 29. 29 Illinc digreſſus Jeſus, venit ad lacu
*Marc.*7.31. Galilææ, & conſcenſo monte, conſedit ibi:
v. 30. 30 Ad eúmque venit ingens hominum mu
*Eſa.*35.5. titudo, qui ſecum habebant claudos, cæcos
mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Je
pedes abjecerunt, atque ille eos ſanavit.
31 Ita ut vulgò, videntes mutos loquente
mutilos ſanos, claudos ambulantes, cæcos v
dentes, mirarentur, Iſraëlitarúmque Deu
collaudarent.
v. 32. 32 Jeſus autem advocatis diſcipulis ſuis, d
*Marc.*8. 1. xit: Miſeret me hujus hominum multitud
nis, qui jam triduum apud me hærentes, no
habent quod comedant: & eos dimittere jeju
nos nolo, ne defethiſcantur in via.

c 33 Cu

b *Mulier Chananæa.*

33 Cui diſcipuli: Unde nobis in ſolitudine
tot panes, inquiunt, ut ſatietur tanta multi-
tudo?

34 Et Jeſus: Quot panes habetis? Inquit eis.
Septem, inquiunt, & paucos piſciculos.

35 Tùm ille juſſit multitudinem humi diſ-
cumbere.

36 Sumptóſque ſeptem panes & piſces, actis
laudibus fregit, ſuíſque diſcipulis tradidit, &
diſcipuli multitudini.

37 Omnéſque comederunt ad ſatietatem:
ſúntque ſublatæ fruſtorum reliquiæ plenis ſep-
tem ſportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum
quatuor millia præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimiſſa hominum multitudine
conſcenſa navi, venit in fines Magdalanos.

c *Panes & piſces iterum multiplicantur.*

Cap. XVI.

Phariſæorum quæſtiones, objurgatio, fermentum. Apoſtolorum infirmitas. Quis Chriſti naturam doceat. Eccleſiæ fundamentum, robur, claves. Imperatum de Chriſto ſilentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

a TUM eum aggreſſi Phariſæi & Saddu-
cæi tentandi gratia rogant, ut ſibi ſi-
gnum de cœlo oſtendat. v. 1. Marc. 8. 11. Luc. 12. 54. Sup. 12. 38.

2 Quibus ille reſpondens: Sub veſperum,
inquit, dicitis: Serenum erit, rubet enim cœ-
lum.

3 Et manè: Hodie tempeſtas erit: nam tri-
 ſte

a *Phariſæi ſignum quærunt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſte rubet cœlum. Simulatores, cœli faciem ſ
tis dignoſcere: temporum ſigna non poteſti
v. 4. 4 Prava adulterináque natio ſignum qu
Sup. 12. 39. rit: nec ullum ei ſignum dabitur, niſi ſignu
Ioan. 2. 1. Jonæ vatis. Deinde relictis illis diſceſſit.
v. 5. 5 Cùm trajeciſſent autem ejus diſcip
Marc. 8. 14. obliti fuerant panes ſumere.
Luc. 12. 1. b 6 Et Jeſus dixit ejus: Videte ut Phariſa
rum Sadducæorúmque fermentum caveatis.
7 Illi verò ſecum ipſi cogitabant illud
pertinere, quòd non ſumpſiſſent panes.
8 Id quòd intelligens Jeſus, dixit eis: Qu
apud vos cogitatis, parum fidentes? non ſu
pſiſſe panes?
v. 9. 9 An nondum intelligitis, neque memi
Sup. 14. 17 ſtis quinque panes illorum quinque milliu
Ioan. 6 9. & quot caniſtra receperitis?
v. 10. 10 Neque ſeptem panes quatuor milliu
Sup. 15. 34. & quot receperitis ſportas?
11 Quî fit, ut non intelligatis, non me
bis de pane dixiſſe, cavendum eſſe fermentu
Phariſæorum, ac Sadducæorum.
12 Tum illi intellexerunt, non eum
dixiſſe, cavendum eſſe panis fermentum,
Phariſæorum, Sadducæorúmque doctrinam
v. 13. c 13 Cùm veniſſet autem Jeſus in tractu
Marc. 8. 27. Ceſareæ Philippi, interrogavit ſuos diſcipulo
Luc. 9. 18. his verbis: Quem me dicunt homines eſ
me filium hominis.
v. 16. 14 Cui illi: Hi Joannem Baptiſtam, illi
Ioan. 6. 69. liam, alii Jeremiam, aut Vatum aliquem.
& 11. 27. 15 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem
Act. 8. 37. eſſe dicitis?
& 9. 20. 16 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Tu
1 *Ioh.* 4. 15. Chriſtus Dei viventis filius. 17
& 5. 5.

b *Cavendum Phariſæorum fermentum.*
c *Quem me dicunt homines eſſe?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Et Jeſus ei reſpondens: Beatus es, in-
uit, Simon *d* Jonaïde, quoniam non patefe-
it iſtud tibi *e* caro & ſanguis, ſed Pater meus
ui in cœlis eſt.
18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & *v.* 18.
n hac petra conſtruam meam Eccleſiam, quam *Ioh.* 1. 42.
rci portæ non ſuperabunt,
19 Tibíque cœleſtis regni claves dabo, ac *v.* 19.
uicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœ *Infr.* 18. 18.
is: & quicquid in terra ſolveris, erit ſolutum *Ioh.* 20. 23.
n cœlis.
20 Tunc præcepit ſuis diſcipulis, ut nemini *v.* 20.
licerent ſe eſſe Jeſum Chriſtum. *Infr.* 17. 9.
21 Deinceps cœpit Jeſus demonſtrare ſuis *Marc.* 8. 30.
liſcipulis, ſibi eundum eſſe Hieroſolymam, & *Luc.* 9. 21.
nulta à Senatoribus & Pontificibus Scribíſque *v.* 21.
atienda, ſéque occidendum, & tertio die re- *Infr.* 20. 17.
victurum. *Marc.* 8. 31.
22 Hîc Petrus eum prehenſum, cœpit ob- *Luc.* 9. 22.
urgare, dicens: Parce tibi, Domine, non ac- *v.* 24.
idet iſtud tibi. *Sup.* 10. 32.
f 23 At ille verſus: Abi *g* pone me Satana, in- *Marc.* 8. 34.
quit Petro, impedimento mihi es, quippe qui *Luc.* 9. 23.
non divina, ſed humana ſapias. & 14. 27.
24 Deinde dixit Jeſus diſcipulis ſuis: Si quis & 17. 33.
me vult ſequi, renunciet ipſe ſibi, tollátque *v.* 25.
crucem ſuam, & me ſequatur. *Sup.* 10. 39.
h 25 Nam qui animam ſuam ſervare volue- *Marc.* 8. 35.
rit eam perdet: qui verò animam ſuam mea *Luc.* 9. 24.
cauſa perdiderit, eam inveniet. & 17. 33.
26 Quid enim proderit homini, ſi vel to- *Ioh.* 12. 25.
tum mundum lucretur, & animæ ſuæ jactu- *v.* 26.
 ram *Marc.* 8. 36.
Luc. 9. 25.

d Alibi dicitur Joannides.
e Homo. f Ex conſpectu meo.
g *Abi ponè me Satana.*
h *Chriſto omnia poſtponenda.*

ram faciat? aut quid dabit homo, quo anima
ſuam æquiparet?

v. 27. 27 Eſt enim venturus filius hominis in ſ
*Infr.*26.64. Patris gloria, cum ſuis Angelis: ac tum p
*Marc.*8.38. ſuis quemque factis remunerabitur.
*Zach.*14.5. 28 Hoc vobis certò dico, eſſe quoſdam e
*Mat.*25.31. rum, qui hîc adſunt, qui non prius morte
*Iud. v.*14. guſtabunt, quàm videant filium hominis v
*Pſal.*62.12. nientem in regno ſuo.
Rom. 2 6.
*Apoc.*2.23.

Cap. XVII.

v. 28.
*Marc.*9.1. *Chriſti transformatio. Moſes, & Elias. Petri f*
*Luc.*9.17. *tilitas. Vox cœleſtis. Iohannes, Elias. Lunat*
cus. Apoſtolorum diffidentia. Fidei, precum
& jejunii virtus. Supplicium prædictum. Chr
ſti tributum, ac Petri.

v. 1: POST ſex autem dies adhibet Jeſus P
*Marc.*9.2. trum & Jacobum, ejúſque fratrem Joa
*Luc.*9.28. nem, & in arduum montem ſeducit.
a 2 Ac coram eis transfiguratus eſt, ejúſqu
& facies Solis modo reſplenduit, & veſtiment
tam candida facta ſunt, quàm eſt lux.
3 Et ecce conſpecti ſunt eis Moſes & Eli
cum eo colloquentes.
4 Tum Petrus Jeſum alloquens: Domin
inquit, bonum eſt hîc eſſe nos. Si vis, facia
mus hîc tria tabernacula: tibi unum, Mo
unum, & Eliæ unum.
v. 5. 5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes il
Supr. 3.17. los obumbravit, & ex nube vox extitit, ita di
2 *Pet.*1.17. cens: Hic eſt meus chariſſimus filius, qui mi
*Marc.*1.11. hi acceptus eſt: hunc audite.
*Ioh.*1.34. 6 Hoc audito, magnopere territi diſcipuli
*Eſa.*42.1. cecidêre proni.

7 A

a Jeſus transfiguratur.

7 At Jeſus eos aggreſſus, tetigit: Surgite, *v.* 7.
inquit, néve metuite. *Dan.*8.18.
8 Tum illi ſublatis oculis, neminem vide- & 9.21. &
runt, niſi ſolum Jeſum. 10.10,18.
9 Deſcendentibus autem eis de monte, præ- *v.* 9.
cepit eis Jeſus, ne cui viſum illud dicerent, do- *Sup.*16. 20.
nec filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.
10 Tum diſcipuli ſic eum interrogant: *v.* 10.
Quid ergo dicunt Scribæ, Eliam oportere ve- *Marc.*9. 11.
nire prius? *Mal.*4.5.
11 Quibus reſpondens Jeſus: Venturus eſt *Sup.*11. 14.
quidem prius Elias, & inſtauraturus omnia.
12 Sed ſcitote Eliam jam veniſſe, quem illi *v.* 12.
non agnoverunt, ſed ei quæ voluêre fecerunt. *Marc.*9.14.
Sic & filius hominis ab eis paſſurus eſt. *Luc.*9. 38.
13 Tunc intellexerunt diſcipuli, eum id
ſibi de Joanne Baptiſta dixiſſe.
14 Ut autem pervenerunt ad hominum
multitudinem, aggreſſus eum quidam homo
congenulans.
[b] 15 Sic dixit, Domine miſerere mei filii, qui
lunaticus eſt, & malè habet. Nam ſæpe in ig-
nem, ſæpe cadit in aquam.
16 Et quidem eum tuis diſcipulis adduxi: ſed
eum non potuerunt ſanare.
17 Et Jeſus reſpondens: O incredula, in-
quit, praváque natio: quouſque vobiſcum ero?
quouſque vos feram? Adducite huc eum mihi.
18 Deinde illum increpuit Jeſus, exiitque
ex eo dæmonium, & ſanatus eſt puer eadem
illa hora.
19 Tum aggreſſi Jeſum diſcipuli ſeorſum, *v.* 20.
quæſiverunt cur ipſi non potuiſſent illud ex *Mar.*11.23.
pellere. *Luc.*17. 6.
20 Propter incredulitatem veſtram, inquit *Mat.*21.21.
eis. 1 *Cor.*13.2.

b *Lunaticus.*

eis. Hoc enim vobis confirmo, ſi tantum fid
habueritis, quantum eſt granum ſinapis, ſi d
xeritis huic monti, Migra iſtinc illuc, migr
bit, nihílque non poteritis.
21 Cæterùm hoc genus non exit, niſi p
preces & jejunium.
v. 22. 22 Verſantibus autem eis in Galilæa, dix
Sup. 16. 21. eis Jeſus: Tradendus filius eſt hominis in h
Infr. 20. 18. minum manus,
Marc. 9. 31. 23 Qui eum interficient, íſque tertio d
Luc. 9. 44. reſurget. Id illis valde doluit.
& 18. 31. 24 Cùm veniſſent autem Capharnaum
& 24. 26. hujusmodi verbis adorti ſunt Petrum, qui d
v. 24. drachma exigebant: Non pendit magiſter v
Marc. 9. 33. ſter didrachma?
Exo. 30. 13. c 25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domur
ingreſſus eſt, prævenit eum Jeſus his verbis
Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à qu
bus tributa, aut cenſum exigunt? à ſuíſne? a
ab alienis?
26 Ab alienis, inquit ei Petrus. Et Jeſus
Ergo ſui ſunt liberi, inquit ei.
27 Sed ne eos offendamus, i ad lacum, & ha
mum jacito: & qui primus extrahetur piſci
eum tollito, & aperto ejus ore *d* ſtaterem inve
nies: eum capito, & illis pro me, téque dato.

---

c *Didrachma.*
d Valebat drachmas quatuor.

Cap. XVIII.

Manſuetudo quanta, offenſi humiles. Scandala Chriſti munus. Paſtoris comparatio. Læden tium caſtigatio. Diſcipulorum autoritas. Con cordia. Chriſtus ubi. Condonata injuria. Re rationes repoſcens. Inclementum pœna.

a ILLA

a ILLA hora diſcipuli Jeſum convenerunt *v.* 1.
quærentes, quis futurus eſſet in regno cœ- *Marc.* 9. 33.
leſti maximus? *Luc.* 9. 46.
2 Et Jeſus advocatum puerum collocavit
inter eos.
3 Et: Hoc vobis, inquit, confirmo, niſi mu- *v.* 3.
tati fueritis, & pueris ſimiles redditi, non in- *Infr.* 19. 14.
trabitis in cœleſte regnum. 1 *Cor.* 14. 20
4 Quisquis ergo ſeipſum ſummiſerit, ut eſt
hic puer, is erit in regno cœleſti maximus.
5 Et quisquis hujusmodi puerum meo no- *v.* 5.
mine accipit, me accipit. *Sup.* 10. 42.
6 Quisquis verò vel minimum horum mi- *v.* 6.
hi fidem habentium offenderit, præſtaret ei, *Marc.* 9. 42.
ſuſpenſa de ejus collo aſinaria mola, in maris *Luc.* 17. 1.
æquor demergi.
7 Sunt quidem calamitoſæ mundo offenſio- *v.* 7.
nes, tametſi offenſiones accidere neceſſe eſt: *Luc.* 17. 1.
ſed væ homini, per quem accidit offenſio. 1 *Cor.* 11. 19
b 8 Quòd ſi te tua manus aut pes offendit, ab- *v.* 8.
ſcinde eum & abjice. Satius eſt tibi claudum, *Sup.* 5. 30.
aut mancum in vitam ingredi, quàm duas ma- *Marc.* 9. 43.
nus aut pedes habentem, in ſempiternum ig-
nem conjici.
9 Et ſi te tuus oculus offendit, erue eum, &
abjice. Satius eſt tibi unoculum in vitam in-
gredi, quàm duos oculos habentem, in ignis
gehennam conjici.
10 Videte ne vel minimum horum contem- *v.* 10.
natis. Scitote enim eorum angelos in cœlis ſem- *Pſal.* 34 8.
per aſpicere faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.
11 Venit enim filius hominis ſervatum *v.* 11.
perdita. *Luc.* 19. 10.

---

a *Quis in regno cœleſti maximus.*

b *Quicquid ad cœleſte regnum impedit, abjiciendum.*

v. 12. 12 Quid vobis videtur? Si cui homini cer
*Luc.*15.4. tum ſint oves, & earum una deerraverit: nón
ne relictis nonaginta novem in montibus,
quæſitum errantem.
13 Et ſi eam invenire contigerit, hoc vobi
pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàn
nonaginta novem non palatis.
14 Sic voluntas non eſt veſtri Patris, qui eſ
in cœlis, ut pereat vel minimum horum.
v. 15. *c* 15 Quòd ſi in te peccaverit frater tuus, i re
*Lev.*19.17. prehenſum eum, ita ut tecum ipſe ſolus adſit
*Eccleſ.*19. 16 Sin minus audiverit, adhibe unà tecum
13, *&c.* inſuper unum aut alterum, ut ex ore duorum
*Luc.*17.3. triúmve teſtium, de re omni ſtatuatur.
*Jac.*5.19. 17 Quòd ſi eos non audierit, dicito Eccle-
v. 16. ſiæ. Quòd ſi ne Eccleſiam quidem audierit,
*Deu.*19.15. eſto tibi perinde ac extraneus & publicanus.
*Joan.*8.17. 18 Sic certò habetote, quæcunque in terra
2 *Cor.*13.1. ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque
*Heb.*10.28. in terra ſolveritis, in cœlo ſoluta fore.
v. 17. 19 Item certò ſcitote, ſi duo veſtrûm in ter-
1 *Cor.*5.9. ra conſenſerint, quamcunque rem petierint,
2 *The.*3.14. impetraturos à Patre meo, qui in cœlis eſt.
v. 18. 20 Ubi ſunt enim duo tréſve meo in nomi-
*Joh.*20.23. ne congregati, illic ego ſum inter eos.
*Sup.*16.19. 21 Tunc aggreſſus eum Petrus: Domine,
v. 19. inquit, quoties peccanti in me fratri meo igno-
1 *Joh.*3.22. ſcere debeo? Ad ſepties ne?
& 5.14. 22 Cui Jeſus: Non dicam tibi ad ſepties,
v. 21. ſed ad ſeptuagies ſepties.
*Luc.*17.4. 23 Itaque ſimiliter accidit in regno cœleſti,
ac in homine rege, qui voluit rationes confer-
re cum ſuis ſervis.
24 Cùm cœpiſſet autem conferre, adductus
eſt ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 Qui

---

c *Peccanti danda venia.*

25 Qui cùm ſolvendo non eſſet, juſſit
eum dominus ejus, uxorémque & liberos, &
omnes ejus facultates vendi atque ita ſolvi.
26 Sed ſervus procubuit, & ei præbens ho-
norem, dixit: Domine, expecta me diutius,
& omnia tibi ſolvam.
27 Ita illius ſervi miſertus dominus eum di-
miſit, eíque debitum condonavit.
28 At ſervus ille digreſſus, quendam nactus
conſervorum ſuorum, qui debebat ei centum
denarios, comprehendit, & ei collum obtor-
quet: Solve mihi, inquit, quod debes.
29 Cùmque ejus conſervus procubuiſſet,
& eum oraret, ut ſe diutius expectaret, ſeſe
omnia ei ſoluturum,
30 Noluit, ſed eum in cuſtodiam datum
ivit donec ſolviſſet debitum.
31 Quam rem videntes ejus conſervi, ægger-
rimè tulerunt, dominóque ſuo rem omnem
declaratum iverunt.
32 Tunc eum dominus ejus accerſitum ſic
alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum no-
men illud, rogatus à te condonavi:
33 Nónne debebas tu viciſſim tui conſervi
miſereri, ut & ego tui miſertus eram?
34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum
tortoribus, donec ſolviſſet quicquid ſibi debe-
batur.
35 Sic meus quoque cœleſtis Pater vobis fa- *v. 35.*
ciet, niſi alii aliis ex animo delicta condona- *Supr. 6. 14.*
veritis. *Mar. 11. 26*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum ſit cælum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In eccleſia anceps eventus.

v. 1. POSTQUAM hanc orationem finivit
Marc. 10. 1. Jeſus, ex Galilæa profectus, venit in Judææ fines trans Jordanem.
2 Eúmque ſecuta eſt ingens hominum multitudo, quos illic ſanavit.
3 Phariſæi verò eum, tentandi gratia, convenerunt, quærentes, an liceret viro uxorem ſuam qualibet de cauſa repudiare.
v. 4. 4 Quibus ille reſpondit in hunc modum:
Gen. 1. 27. Non legiſtis qui principiò fecit L. hominem
& 5. 2. G. eos marem & fœminam feciſſe?
Mal. 2. 15. 5 Atque ita pronunciatum eſſe? Propterea
v. 5. relinquet vir patrem, atque matrem, & adhæ-
Gen. 2. 24. rebit uxori ſuæ, fiétque ex duobus una caro.
1 Cor. 6. 16. 6 Itaque non jam ſunt duo, ſed una caro.
Epheſ. 5. 31. Proinde quod Deus conjunxit, homo non diſjungat.
v. 7. 7 Et illi: Cur ergo præcepit Moſes divortii
Deut. 24. 1. tabulam dari, uxorémque repudiari?
Supr. 5. 31. a 8 Quibus ille: Moſes utique propter veſtram pervicaciam vobis uxores veſtras repudiare permiſit. Verùm principiò non fuerat ita factitatum.
v. 9. 9 Atque hoc ſcitote, quisquis uxorem ſuam
Supr. 5. 32. repudiaverit (niſi ob ſtuprum) & aliam duxe-
Mar. 10. 11. rit, eum adulterare. Et qui repudiatam duxe-
Luc. 16. 18. rit, eum adulterare.
1 Cor. 7. 11. 10 Hîc diſcipuli: Si ea eſt (inquiunt ei) viri cum

---

a *Repudii una cauſa adulterium.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

:i cum uxore conditio, non expedit connubia
:onjungere.
11 Quibus ille: Non omnes *b* hanc rem *v.* 11.
præſtare poſſunt, ſed quibus datum eſt. 1 *Cor.* 7. 2,
c 12 Sunt enim quidam caſtrati, qui ſic ab 7, 9, 17.
utero matris nati ſunt. Sunt & caſtrati, qui ab *v.* 12.
hominibus caſtrati ſunt. Item, ſunt caſtrati, 1 *Cor.* 7. 32,
qui *d* ſeipſos propter regnum cœleſte caſtra- 34. & 9. 5,
runt. Qui præſtare poteſt, præſtato. 15.
13 Tunc adducti ſunt ei pueri, ut manus eis
imponeret, & oraret. Ac diſcipulis illos objur-
gantibus.
14 Jeſus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad *v.* 14.
me venire prohibete: nam talium eſt cœleſte *Mar.* 10. 13.
regnum. *Luc.* 18. 15.
15 Deinde cùm illis manus impoſuiſſet, *Supr.* 18. 3.
digreſſus eſt illinc.
16 Tunc quidam eum convenit, his verbis: *v.* 16.
Magiſter bone, quid boni faciam, ut vitam adi- *Mar.* 10. 17.
piſcar æternam? *Luc.* 18. 18.
e 17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nul-
lus eſt bonus, niſi unus Deus: quòd ſi vis in
vitam ingredi, exequere præcepta.
18 Quænam? inquit ille. Et Jeſus: illa, *v.* 18.
inquit: Ne occidito. Ne adulterato. Ne fu- *Exo.* 20. 18.
rator. Falſum teſtimonium ne dicito. *Deut* 5. 17.
19 Honora patrem atque matrem: & alte- *v.* 19.
rum ut teipſum diligito. *Supr* 15. 4.
20 Et adoleſcens: Omnia iſta (inquit ei) *Epheſ* 6. 2.
executus ſum à pueritia. Quid mihi reſtat? *Lev.* 19. 18.
21 Et Jeſus: Si vis eſſe perfectus (inquit ei) *Mat.* 22. 39.
i venditum facultates tuas, inque pauperes ero- *Rom.* 13. 9.
gato, *Gal.* 5. 14.
Jacob. 2. 8.

---

b Cœlibes manere. c *Caſtrati.*

d Non plus rei habent cum fœminis, quàm ſi caſtrati eſſent.

e *Solus Deus bonus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 21. gato, habiturus in cœlo theſaurum: deinc
Sup. 6. 20. adeſto, & me ſequere.
Luc. 12. 33. 22 His verbis auditis adoleſcens abiit dolen
quippe qui multas facultates haberet.
v. 23. f 23 At Jeſus ſuos diſcipulos alloquens: Ho
Mar. 10. 24. vobis, inquit, confirmo divitem difficulter i
1 Tim. 6. 9, cœleſte regnum ingredi.
10. 24 Iterumque hoc vobis dico, facilius eſſ
rudentem per foramen acus trajici, quàm divi
tem in Dei regnum intrare.
25 Hoc audito, admodum ſtupefacti eju
diſcipuli, dicere: Quis ergo ſervari poteſt?
v. 26. 26 Quos intuitus Jeſus, dixit eis: g Ab ho-
Jer. 32. 17. minibus hoc fieri non poteſt: at à Deo fieri
Zach. 8. 6. poſſunt omnia.
Luc. 1. 37. 27 Tum Petrus ita loquitur: En nos reli-
v. 27. quimus omnia, téque ſecuti ſumus: quid er-
Mar. 10. 28. go hinc aſſequemur?
Luc. 18. 28. h 28 Et Jeſus: Hoc vobis confirmo (inquit
v. 28. eis) vos qui me ſecuti eſtis in renovata vita,
Act. 3. 21. cùm ſedebit filius hominis in ſuo glorioſo tri-
2 Pet. 3. 13. bunali, ſeſſuros eſſe vos quoque in duodecim
Apoc. 21. 11 tribunalibus judicantes duodecim tribus Iſraë-
Luc. 22. 29, litarum.
30. 29 Et quiſquis domos, aut fratres, aut ſo-
rores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem,
aut liberos, aut agros mei nominis cauſa reli-
querit, is centuplum adipiſcetur, & vitam ob-
tinebit ſempiternam.
v. 30. 30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi
Mar. 10. 31. primi.
Luc. 13. 30. CAP.
Infr. 20. 16.

---

f *Dives ægrè ſervatur.*

g Homines per ſe divitiis renuntiare non poſſunt, ſed Dei beneficio poſſunt.

h *Apoſtoli judices.*

Cap. XX.

In vinea operariorum præmia. Mors Christi prædicta, & reditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quorſum Christus. Cæci duo.

a PERINDE enim accidit in cœleſti regno ac in homine patrifamiliâs, qui
exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam ſuam,
2 Pactúſque operariis ſingulos denarios in diem, dimiſit eos in vineam ſuam.
3 Deinde circa tertiam horam egreſſus, vidit alios in foro ſtantes ocioſos.
4 Et, ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam: & quod æquum erit, dabo vobis.
5 Atque illi iverunt. Item circa ſeptimam & nonam horam egreſſus, fecit ſimiliter.
6 Circa undecimam autem horam egreſſus, offendit alios ſtantes ocioſos, &, Quid hic ſtatis (inquit eis) totum diem ocioſi?
7 Cui illi: Quia nemo nos conduxit, inquiunt. Et ille: Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.
8 Sub veſperam autem jubet vineæ dominus procuratori ſuo, ut vocet operarios, eíſque, ab ultimis exorſus ad primos, mercedem ſolvat.
9 Ita cùm veniſſent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.
10 Item primi cùm veniſſent, arbitrati ſe plus accepturos, acceperunt & ipſi ſingulos denarios.

11 Qui-

a *De Patrefamiliâs qui operarios conducit in vineam.*

11 Quibus acceptis, fremebant contra pa
tremfamiliâs,

12 Dicentes: Hi poſtremi unam horam ope
rati ſunt, & tu eos nobis pares feciſti, qui die
onus ardorémque pertulimus.

13 At ille reſpondens dixit eorum uni: A
mice, non facio tibi injuriam. Nonne me
cum denario conveniſti?

14 Aufer tuum, & abi. Volo autem hui
ultimo tantum dare quantum tibi.

15 An mihi non licet meis uti meo arbitra
tu? An tuus oculus malus eſt, quoniam ego
bonus ſum?

v. 16. 16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ulti-
Sup. 19. 30. mi: Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi.
Mar. 10. 31. 17 Aſcendens autem Jeſus Hieroſolyma, aſ-
Luc. 13. 30. ſumpſit duodecim diſcipulos ſeorſum in via,
Infr. 22. 14. eiſque dixit:
v. 17. 18 En aſcendimus Hieroſolyma, & filius
Mar. 10 32. hominis Pontificibus Scribiſque tradetur, qui
Luc. 18. 31. eum capite damnatum,
Sap. 16. 21. 19 Tradent externis illudendum & verbe-
v. 19. randum, & crucifigendum, iiſque die tertio
Joh. 18. 32. reſurget.
v. 20. *c* 20 Tunc eum aggreſſa mater filiorum Zebe-
Supr. 4 21. dæi cum ſuis filiis, honore præbito, petebat
Mar. 10 35. aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? inquit. Et illa: Ju-
be (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dex-
ter alter ſiniſter aſſideant in regno tuo.

v. 22. 22 At Jeſus reſpondens: Neſcitis quid pe-
Infr. 26. 39, tatis. Poteſtis *d* idem bibere poculum, quod
42. ego bibiturus ſum? & eo tem baptiſmate, quo
Joh. 18. 11. ego

---

b Invidus es.
c *Mater filiorum Zebedæi.*
d Eadem adverſa pati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

go baptizandus ſum, baptizari? Poſſumus,
nquiunt illi.
23 Et ille: Meum quidem poculum bibe-
is, inquit, meóque baptiſmate baptizabimini.
ied ut mihi dextera lævàque aſſideatur, non
ſt meum dare, niſi quibus id paratum eſt à
'atre meo.
24 Hoc audito, reliqui decem indignati *v.* 24.
ſunt ob duos fratres: *Mar.* 10.41
25 At Jeſus advocatis eis, dixit: Scitis *e* gen- *Luc.* 22. 24.
tium principes in eas dominari, & magnos vi- *v.* 25.
ros in eas poteſtatem obtinere: *Mar.* 10.42.
26 Inter vos non ſic agetur: quin qui volet *Luc.* 22. 25.
n vobis maximus fieri, ſit veſter famulus:
27 Et qui volet in vobis eſſe primus, eſto
ſervus veſter:
28 Sicut filius hominis non venit ut ſibi *v.* 28.
miniſtretur, ſed ut miniſtret ipſe, animámque *Phil.* 2.7.
ſuam in multorum liberationem impendat. *Luc.* 22. 27.
29 Eis autem Hierichunte diſcendentibus, 1 *Tim.* 2.6.
cùm eum ſequeretur frequens hominum *Tit.* 2.14.
multitudo, 1 *Pet.* 1. 19
f 30 Cæci duo ſecundùm viam ſedentes, ubi *v.* 29.
audiverunt præterire Jeſum, ſic exclamarunt: *Mar.* 10.46.
Miſerere noſtri Domine Davidide. *Luc.* 18. 35.
31 Cùmque vulgò objurgarentur, ut ta-
cerent, eò clamabant altius, dicentes: Miſe-
rere noſtri Domine Davidide.
32 Tum Jeſus reſtitit, & eos vocavit: Quid
vultis, inquit, ut vobis faciam?
33 Cui illi: Domine, inquiunt, ut noſtri
aperiantur oculi.
34 Jeſus verò miſericordia motus, eorum
tetigit oculos, ſtatímque illi oculis viderunt,
& eum ſecuti ſunt.

e Potentiſſimos quoſque maxime regnare.
f *Cæci duo à Jeſu ſanati.*

CAP. XXI.

Chriſtus ovans aſina. Propanatum templum. F
cus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum co
futatio. Gemini fratres ad vineam. Vineæ p
rabola ſecunda. Repudiatus lapis. Gentiu
gratiæ: in Chriſtum inſidiæ.

v. 1. a POSTQUAM autem Hieroſolym
Marc. 11. 1. propinquarunt, & Bethphage ad oliv
Luc. 19. 29. rum montem venerunt, miſit Jeſus du
diſcipulos.
2 Dicens eis: Ite in vicum, qui contra v
eſt, & protinus invenietis aſinam ligatam,
pullum cum ea: ſolvitote, & mihi adducito
3 Quòd ſi quis vobis aliquid dixerit, dicet
Dominum eis egere, & ſtatim dimittet eos.
4 Hoc autem totum factum eſt, ut id ac
deret quod à vate dictum fuerat, his verbis:
v. 5. 5 Dicite puellæ Sioni: Ecce rex tuus ti
Eſa. 62. 11. venit manſuetus, inſidens aſinæ, & aſello j
Zach. 9. 9. menti pullo.
Joh. 12. 15. 6 Igitur profecti diſcipuli, fecerunt ſic
mandaverat eis Jeſus:
7 Aſinámque & pullum adduxerunt, & e
veſtimenta ſua impoſuerunt, & eum ſuper
collocarunt.
v. 8. 8 Maxima autem hominum multitudo ſu
Joh. 12. 18. veſtimentis viam conſternere: alii abſciſſos e
arboribus ramos per viam ſternere:
v. 9. b 9 Vulgus autem; partim præcedens, pa
Pſal. 118. tim ſubſequens ſic acclamare: Hoſanna Dav
24, 25. didæ, bene ſit ei qui venit in nomine Domin
Infr. 23. 39. Hoſanna in ſupremis.

a *Jeſus mittit qui aſinam adducant.*
b *Hoſanna.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Eo autem ingreſſo Hieroſolyma, com-
mota eſt tota civitas, dicens: Quis eſt hic?
11 Vulgus autem dicebat: Hic eſt Jeſus va- *v.* 12.
tes à Nazaretha Galilææ. 2 *Let.* 2. 1.
12 Et Jeſus in Dei templum ingreſſus, eje- *v.* 12.
cit omnes in templo vendentes, & ementes, & *Mar.* 11.15.
numulariorum menſas, ſellâſque vendentium *Luc.* 19.45.
columbas evertit. *Joh.* 2. 13.
13 Scriptum eſt, inquit eis: Domus mea *Deu.* 14.25.
domus ſupplicationis vocabitur; at vos ex ea *v.* 13.
feciſtis ſpeluncam latronum. *Eſa.* 56. 7.
14 Cùmque eum cæci & claudi in tem- *Jer.* 7. 11.
plo adiiſſent, ſanavit eos. *Mar.* 11.17.
15 Pontifices & Scribæ videntes quàm mira *Luc.* 19. 46.
feciſſet, & pueros in fano, Hoſanna Davididæ
acclamantes, indignati
16 Dixerunt ei: Audis quid hi dicant? Et- *v.* 16.
iam, inquit eis Jeſus. Nunquamne legiſtis: *Pſal.* 8. 3.
Per os infantium ac lactentium laudem condis?
17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe eſt
Bethaniam, ibique diverſatus.
18 Manè autem urbem repetens, eſuriit: *v.* 18.
c 19 Et animadverſa quadam apud viam ficu, *Mar.* 11.13.
venit ad eam: cùmque nihil in ea, niſi folia
duntaxat, inveniſſet, dixit ei: Ne poſthac ex te *v.* 21.
fructus oriatur unquam: ſtatímque ficus aruit. *Sup.* 17. 20.
20 Quo viſo, admirati diſcipuli, dicere: *Luc.* 17. 6.
Ut ſubitò aruit ficus? *Jac.* 1. 6.
21 Quibus reſpondit Jeſus: Hoc vobis con- *v.* 22.
firmo: ſi fiduciam habebitis, neque dubitabitis, *Supr.* 7. 7.
non ſolùm hoc de ficu facietis: verùm etiam *Mar.* 11.24.
ſi huic monti juſſeritis ut amoveatur, & in ma- *Luc.* 11. 9.
re projiciatur, fiet. *Joh.* 15. 7.
22 Ac quicquid precibus fidenter petieritis, 1 *Joh.* 3. 22:
obtinebitis. & 5. 14.

c *Ficus ſubito aruit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 23. 23 Cùm veniſſet autem in fanum. Ponti
Mar. 11. 27. fices, & populi Senatores eum docentem con-
Luc. 20. 1. venerunt, his verbis: Qua poteſtate iſta facis
& quis tibi poteſtatem iſtam dedit?
d 24 Quibus reſpondens Jeſus: Rogabo vo
ego viciſſim quiddam, quod ſi mihi dixeritis
ego quoque vobis dicam, qua poteſtate hæc fa
ciam.
25 Baptiſma Joahannis unde erat? à cœlóne
an ab hominibus? At illi ſic apud ſeſe ratioci
nari: Si dixerimus à cœlo, dicet nobis: Cu
ergo ei non crediditis?
v. 26. 26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgu
Sup. 14. 5. metuimus: omnes enim Johannem pro Vat
Marc. 6. 10. habent.
Luc. 20. 6. 27 Itaque Jeſu ſic reſponderunt: Neſcimus
Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, qua hæ
poteſtate faciam.
28 Quid vobis autem videtur? Habebat ho
mo quidam duos natos, quorum priorem ag
greſſus eſt his verbis: Nate abi ad faciendu
opus hodie in vinea mea.
29 Cui ille reſpondens: Nolo, inquit: po
tamen mutata ſententia ivit.
30 Alterum item iiſdem verbis aggreſſus eſ
Atque ille: Faciam domine, inquit reſponden
neque tamen ivit.
v. 31. 31 Uter paruit voluntati patris? Prior, in
Luc. 7. 29, quiunt ei. Et Jeſus: credite mihi, publicani &
30. meretrices antecedunt vos in regnum Dei.
v. 32. 32 Venit enim ad vos Johannes juſticiæ vi
Luc. 3. 12, cui vos tamen non crediditis, cùm publican
13. & meretrices crediderint: quod vos cùm v
deretis, non mutaſtis tandem ſententiam, u
ei crederetis.

d 33 Aliu

d *Qua poteſtate id facis.*

e 33 Aliud exemplum audite: Fuit quidam *v. 33.*
paterfamiliâs, qui vineam conſevit, & ſepto *Eſai.5.15.*
circumdedit, in eáque torcular defixit, & tur- *Jer.2.21.*
rim extruxit, eámque agricolis elocavit, dein- *Pſal.80.9.*
de peregrè profectus eſt. *Cant.8.11,*
34 Poſtea inſtante tempore fructuum, mi- *12.*
ſit ſervos ſuos ad agricolas, ad ejus fructus per- *Marc.12.1.*
cipiendos. *Luc.20.9.*
35 At agicolæ comprehenſos ejus ſervos par-
tim pulſarunt, partim interfecerunt, partim
lapidaverunt.
36 Ille rurſus alios plures prioribus miſit,
ſed illi eis idem fecerunt.
37 Poſtremò miſit ad eos filium ſuum, ita
cogitans: Reverebuntur filium meum.
38 Agricolæ verò viſo filio ſic inter ſeſe di- *v. 38.*
cere: Hic eſt hæres: agite, interficiamus eum & *Infr.26.3.*
ejus hæreditatem occupemus. *& 27.2.*
39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra *Joh.11.53.*
vineam peremerunt.
40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid
faciet illis agricolis?
41 Cui illi: Malos malè perdet, inquiunt,
& vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus
pendent ſuis temporibus.
f 42 Et Jeſus: Nunquamne legiſtis (inquit eis) *v. 42.*
in literis? Quem lapidem improbaverant ſtru- *Pſ.118.22.*
ctores, is adhibitus eſt ad caput anguli: id quod *Eſai.28.16.*
à Domino profectum eſt, & nobis mirum vi- *Mar.12.10.*
detur. *1 Pet.2.7.*
43 Quamobrem ſcitote, auferendum à vo- *Act.4.11.*
bis Dei regnum, & genti dandum fructus edi- *Rom.9.33.*
turæ. *Luc.20.17.*
44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, con- *v. 44.*
 Eſai.8.15.
Luc.20.18.

e *De Patrefamiliâs qui vineam elocavit.*
f *Quem lapidem improbaverant ſtructores.*

fringetur, & in quem lapis inciderit, eum co-
teret.
45 Igitur Pontifices & Phariſæi, auditis e-
exemplis, intellexerunt eum de ipſis dicere.
46 Sed eum volentes comprehendere, -
muêre vulgus, quòd eum pro vate habebat.

Cap. XXII.

*Regiæ nuptiæ. Sordidus conviva. Electi. Juda-
rum inſidiæ, captiones. Tributa. Sadducæorum
rejectio. Præceptorum ſumma. Phariſæorum
ignorantia.*

a AT Jeſus eos iterum his verbis per ſimi-
tudines allocutus eſt.
v. 2. 2 In regno cœleſti ſimiliter accid-
Luc. 14. 16. atque in rege quodam qui filii ſui nuptias -
Apoc. 19. 9. cturus,
3 Dimiſit ſervos ſuos, qui invitatos ad n-
ptias vocarent: ſed illi noluerunt venire.
v. 4. 4 Itaque alios item ſervos miſit, dicens: D-
Prov. 9. 2. cite invitatis, me meum paraſſe prandiun
meos juvencos & altilia eſſe mactata: & omn-
parata, veniant ad nuptias.
5 At illi neglexerunt, & diſceſſerunt: ali-
in ſuum prædium, alius ad mercaturam ſuam
6 Cæteri comprehenſos ejus ſervos cum i-
nominia peremerunt.
7 Quo audito iratus rex, miſſis eò ſuis c-
piis, homicidas illos perdidit, eorúmque u-
bem cremavit.
8 Deinde ſuis ſervis ita dixit: Nuptiæ qu-
dem paratæ ſunt: ſed invitati non erant dign-
9 Quamobrem, abite in trivia, & quoſcu-
que inveneritis, vocate ad nuptias.

a *De invitatis ad nuptias.*

10 Ita profecti in vias illi ſervi, congrega-
runt quotquot invenerunt, tum malos, tum
bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.
11 Ingreſſus autem rex ad convivas ſpectan- *v.* 11.
dos, animadvertit ibi quendam non nuptiali 2 *Cor.*5.7.
veſtitu indutum, *Epheſ.*4.24.
12 Et, Amice, inquit ei, quî fit, ut huc in- *Coloſ.*3.10,
traveris ſine veſtimento nuptiali? Cùmque 12.
ille obmutuiſſet, *Apoc.*3.4.
13 Juſſit rex famulis, ut eum pedibus ma- & 16.15.
nibúſque conſtrictum, in penitiſſimas compin- & 19.8.
gerent tenebras, ubi futurus eſſet ploratus ſtri- *v.* 13.
dórque dentium. *Supr.* 8.12.
14 Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi, & 13.42.
15 Tunc Phariſæi conſilium captum ive- *Infr.*25.30.
runt de eo in verbis illaqueando, *v.* 14.
16 Eíque diſcipulos ſuos cum Herodianis *Sup.*20.16.
miſerunt, qui dicerent: Magiſter, ſcimus te *v.* 15.
veracem eſſe, divinámque vitæ viam verè do- *Mar.*12.3.
cere, neque quenquam curare, quippe qui non *Luc.*20.20.
ſpectes hominum perſonam.
b 17 Dic ergo nobis quid cenſeas, liceátne
pendere tributum Cæſari, nécne.
18 At Jeſus cognita eorum malitia, dixit:
Quid me tentatis, ſimulatores?
19 Oſtendite mihi numum tributarium. Il-
li ei denarium attulerunt.
20 Et ille: Cujus eſt imago hæc (inquit eis)
& inſcriptio?
21 Cui illi: Cæſaris (inquiunt.) Tunc ille: *v.* 21.
Solvite igitur (inquit eis) quæ ſunt Cæſaris *Rom.*13.7.
Cæſari, & quæ Dei Deo.
22 Hoc audito, admirati illi eo relicto diſ- *v.* 23.
ceſſerunt. *Mar.*12.18.
c 23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui *Luc.*20.27.
 ne- *Act.*23.8.

b *Liceátne tributum pendere Cæſari.*
c *De reſurrectione.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

negant eſſe reſurrectionem, eúmque in hu
modum interrogarunt:
v. 24. 24 Magiſter, juſſit Moſes, ut ſi quis mo
Deut.25.5. tuus fuerit ſine liberis, ducat ejus frater ej
uxorem, fratríque ſuo prolem ſuſcitet.
25 Fuerunt autem apud nos fratres ſeptem
quorum primus uxore ducta obiit: & pro
carens reliquit uxorem ſuam fratri ſuo.
26 Itidem & alter, & tertius uſque ad ſe
tem.
27 Poſtremò omnium mortua eſt etiam mu
lier.
28 Igitur in reſurrectione, cujus ex ſepte
erit uxor, cùm omnes eam habuerint?
29 At Jeſus reſpondens illis: Erratis, in
quit, non intelligentes literas, neque Dei po
teſtatem.
30 Siquidem in reſurrectione nec viri du
cunt uxores, nec fœminæ nubunt: ſed divino
rum angelorum ſimiles ſunt in cœlo.
31 De reſurrectione autem mortuorum no
legiſtis, quod vobis à Deo his verbis dictum eſ
v. 32. 32 Ego ſum Deus Abrahami, Deus Iſaac
Exo.3.6,16 & Deus Jacobi. Non eſt Deus mortuoru
Mar.12.26. Deus, ſed viventium.
Luc.20.37. 33 Hoc audito, ſtupebant vulgò ejus doctr
Act.7.32. nam.
Heb.11.16. 34 Phariſæi verò audientes ab eo confuta
v. 33. tos Sadducæos, coiverunt eódem.
Supr.7.28. 35 Eúmque quidam eorum legisperitus
v. 34. tentandi gratia ſic interrogavit.
Mar.12.28. 36 Magiſter, quodnam præceptum eſt i
Luc.10.25. lege maximum? Cui Jeſus:
v. 37. 37 Dominum Deum tuum toto corde, to
Deut.6.5. to animo, tota mente amato:
Luc.10.27. 38 Hoc eſt primum & maximum præce
ptum.

39 Al

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

39 Alterum autem eſt huic ſimile: Alterum v. 39.
ut teipſum amato. Lev. 19. 18.
40 Ab his duobus præceptis tota lex, vatéſ- Mar. 12. 31.
que pendent. Luc. 10. 27.
41 Congregatis autem Phariſæis, interro- Rom. 13. 9.
gavit eos Jeſus in hunc modum: Gal 5. 14.
42 Quid cenſetis de Chriſto? cujus progna- Jac. 2. 8.
tum fore? Davidis, inquiunt ei. v. 40.
43 Et ille: Quî fit ergo (inquit eis) ut eum 1 Tim. 1. 5.
David afflatu divino Dominum vocet, ita di- Sup. 7. 12.
cens: v. 41.
44 Ait Dominus Domino meo, ſede ad Mar. 12. 35.
meam dexteram, donec tuos hoſtes effecero Luc. 20. 41.
ſcabellum pedum tuorum. v. 44.
d 45 Quòd ſi eum David Dominum vocat, Pſal. 110. 1.
quî fit ut ſit ejus prognatus? Actor 2. 34.
46 Itaque nemo ei quicquam reſpondere 1 Cor. 15. 25
potuit, nec eum ab illo die quicquam deinceps Hebr. 1. 13.
interrogare auſus eſt. & 10. 12,
13.

d *Ait Dominus Domino meo.*

Cap. XXIII.

Verus doctor, ſceleratus. Phariſæi in præceptis, fimbriis, menſis, conſilio, foro, titulis. Magiſter qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio. Humilitas. Hypocritæ increpati. Hieroſolyma pertinax.

a TUNC Jeſus plebem diſcipulóſque ſuos
ſic allocutus eſt:
2 In Moſis ſede ſedent Scribæ & Pha- v. 2.
riſæi. 2 Eſdr. 8. 4.
3 Quicquid igitur vobis dixerint exequen-
dum, exequimini, & facite: ſed eorum facta

a *Parendum Phariſæis ſed non ſunt imitandi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nolite imitari. Dicunt enim, nec faciun
v. 4. 4 Quippe qui colligent onera gravia, & p
Luc. 11. 46. tatu difficilia, aliorúmque humeris impona
Act. 15. 10. cùm ea ipſi ne digito quidem movere velint.
Gal. 6. 13. 5 Omnia autem opera ſua faciunt, ut ſ
v. 5. ctentur ab hominibus: utuntur autem latis c
Num. 15. 38 ſtoditoriis magniſque veſtimentorum limb
Deut. 6. 8. atque *b* laciniis:
& 22. 12. 6 Amántque primas in cœnis accubation
Sup. 6. 1, 2, & primas in collegiis ſeſſiones,
5, 16. 7 Et in foris ſalutationes, & ab hominib
v. 6. vocitari *c* Rabbi.
Mar. 12. 38. 8 At vos nolite vocari Rabbi: unus eſt eni
Luc. 11. 43. rector veſter Chriſtus: vos verò omnes eſt
& 20. 46. fratres.
3 *Joh.* 9. *d* 9 Néve patrem vobis in terris vocate: un
v. 8. eſt enim veſter Pater, qui eſt in cœlis.
Jacob. 3. 1. 10 Neque rectores vocemini: unus eſt eni
v. 9. veſter rector Chriſtus.
Malac. 1. 6. 11 Quin veſtrûm maximus veſter ſit famu
v. 11. lus.
Sup. 20. 26, 12 Quiſquis verò ſeipſum extulerit, depri
27. metur: & quiſquis ſeipſum depreſſerit extol
v. 12. letur.
Luc. 14. 11. *e* 13 Væ vobis autem Scribæ & Phariſæi ſimu
& 18. 14. latores, qui cœleſte regnum aliis præcluditis
Job 22. 29. utpote qui nec intretis ipſi, nec intrare conan
Prov. 29. 23 tes ſinatis intrare.
Jacob. 4. 6. 14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatóres
1 *Petr.* 5. 5. qui viduarum domos comeditis, ídque longa
v. 13. rum precum prætextu: itaque eò graviores da
Luc. 11. 52. bitis pœnas. 15 Va
v. 14.
Mar. 12. 40.

---

b Erant quædam membranæ quibus ſacra
Luc. 20. 47. quædam verba inſcribebantur, ut juſſum erat.
c Magiſter noſter.
d *Omnus honos Deo debetur.*
e *Væ vobis Scribæ, &c.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulato-
res, qui & mare & terram peragratis, ut unum
aſciſcatis adventitium: quod ubi factum eſt,
efficitis eum duplo gehenna digniorem, quàm
eſtis vos.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Si quis *v.* 16.
per templum juret, nihil eſſe: ſin quis per tem- *Sup.*15. 14.
pli aurum juret, eum teneri. *Sup.*5. 33.
17 O ſtulti & cæci: utrum enim majus eſt, 34.
aurum, an templum, quod aurum conſecrat?
18 Item, ſi quis per aram juraverit, id nihil
eſſe: at ſi quis per donarium, quod in ea eſt,
juraverit, eum teneri.
19 O ſtulti & cæci, utrum enim majus eſt? *v.* 19.
donarium? an ara quæ donarium conſecrat? *Exo.*29. 37.
20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam
jurat, & per quicquid eſt ſuper ea.
21 Et qui per templum jurat, is & per id ju- *v.* 21.
rat, & per ejus incolam. 3 *Reg.*8.13.
22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei ſo- 2 *Par.*6.2.
lium jurat, & per eum qui ſedet in eo. *v.* 22.
23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulato- *Supr.* 5. 34.
res, qui mentham & anethum & cuminum de- *v.* 23.
cumatis, omiſſis quæ ſunt in lege graviora, ſci- *Luc.*11. 42.
licet jure & pietate atque fide. Oportebat & hæc
facere, & illa non omittere.
24 O duces cæci! qui culicem percolatis, &
camelum deglutitis.
25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulato- *v.* 25.
res, qui poculi ſcutellæque partem exteriorem *Luc.*11. 39.
purgatis, cùm ea intus rapina intemperantiá- *Sup.*15. 20.
que referta ſint. *Marc.*7. 4.
26 O Phariſæe cæce! purga prius interiora
poculi, & ſcutellæ, ut eorum exteriora quoque
pura ſint.
27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulato- *v.* 27.
res, qui ſimiles eſtis incruſtatis ſepulchris, quæ *Luc.*11. 44.
foris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

foris quidem pulchra videntur, ſed intus oſ
bus mortuorum, & omni fœditate plena ſu
28 Sic & foris quidem aliis juſti eſſe vid
mini, ſed intus ſimulationis eſtis, ſceleríſq
pleni.
v. 29. 29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulat
Luc. 11. 47. res, qui vatum ſepulchra extruitis, & juſt
rum monimenta ornatis,
30 Dicitíſque: Si majorum noſtrorum ten
poribus fuiſſemus, non fuiſſemus eorum i
Vatum *f* ſanguine ſocii.
31 Itaque *g* ipſi de vobis teſtamini, vos eo
rum eſſe poſteros, qui vates interfecerunt.
32 Et vos majorum veſtrorum menſurar
complete.
v. 33. 33 Serpentes, viperina progenies, poteritíſn
Supr. 3. 7. gehennæ ſupplicium effugere?
v. 34. 34 Itaque ego ad vos miſſurus ſum Vates, &
Luc. 11. 49. ſapientes, & literatos, quos partim interficie
Act. 5. 40. tis, ac in crucem tolletis, partim verberabiti
& 22. 19. in veſtris collegiis, ac ex alia in aliam urben
2 Cor. 11. perſequemini.
24, 25. 35 Ut *h* in vos expetat omnis innocens ſan
v. 35. guis in terris effuſus, ab Abelis juſti ſanguine
Geneſ. 4. 8. uſque ad Zachariæ ſanguinem, Barachiæ filii
Hebr. 11. 4. quem vos inter ædem & aram necaſtis.
2 Par. 24. 36 Itaque certò ſcitote, horum omnium
21, 22. pœnas daturam eſſe nationem hanc.
v. 37. 37 Hieroſolyma, Hieroſolyma, quæ Vates
Luc. 13. 34. occidis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui
4 Eſd. 1. 29. congregare tuos natos, quomodo gallina ſuos
pullos ſub alas congregat, & noluiſtis?

38 Sci-

---

f Cæde. g Hoc ipſo quod majores veſtros nominatis eos qui vates occiderunt, teſtamini vos eorum eſſe poteros.

h Luatis omnem, &c.

38 Scitote veſtram domum vobis deſertam
dictum iri.
39 Sic enim habetote, vos non eſſe me viſu- *v.* 39.
os deinceps, donec dicatis: Bene ſit venienti *Pſ.* 118. 26.
n nomine Domini. *Supr.* 21. 9.

CAP. XXIV.

Templi ſolo æquatio. Cædes. Fidelium anguſtiæ. Pſeudovates. Conſilium afflictis. Orbis judicium. Chriſti reditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egreſſus Jeſus diſcederet *v.* 1.
ex fano, venerunt ejus diſcipuli oſten- *Marc.* 13. 1.
ſum ei templi ſtructuram. *Luc.* 21. 5.
2 At Jeſus: Videtíſne hæc omnia? inquit *v.* 2.
eis. Hoc vobis confirmo, fore ut hîc nullus la- *Luc.* 19. 44.
pis ſuper lapidem relinquatur, quin diruatur.
3 Sedentem autem eum in monte Oliva-
rum, aggreſſi ſunt diſcipuli ſeorſum his ver-
bis: Dic nobis, quando hæc futura ſint, &
quod ſignum ſit adventus tui, interitúſque
mundi.
4 Quibus Jeſus ita reſpondit: Videte ne quis *v.* 4.
vos fallat. *Marc.* 13. 5.
5 Multi enim venient in meo nomine, qui *Epheſ.* 5. 6.
ſe Chriſtos eſſe dicent, multóſque decipient. *Col.* 2. 18.
a 6 Futurum eſt autem, ut bella bellorúmque *2 Theſſ.* 2. 3.
rumores audiatis: Videte ne perturbemini: *v.* 6.
oportet enim omnia fieri, ſed nondum finis *Jer.* 4. 27.
erit. *&* 5. 10. 18.
7 Conſurget enim gens contra gentem, &
regnum contra regnum, erúntque fames & pe-
ſtes, & terræmotus certis locis:

8 Quæ

a *Jeſus Hieroſolymæ excidium, & ultimum diem mundi prædicit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Quæ omnia principium erunt dolorum.
v. 9. 9 Tunc in calamitatem trademini, & occ
*Sup.*10.17. demini, eritíſque cunctis & gentibus invi
*Marc.*13.9. propter nomen meum.
*Luc.*21.12. 10 Ac tum quidem deficient multi, & ali
*Joh.*15.20. alium prodent atque oderint.
& 16.2. 11 Exiſténtque multi falſi vates, qui mu
v. 11. tos decipient.
Sup. 2.23. 12 Et quia tot erunt ſcelera, refrigeſc
multorum charitas.
13 Qui autem ad finem perſeveraverit,
ſervabitur.
14 Prædicabitur autem hoc regium Euan
gelium per totum orbem, quod ſit cunctis gen
tibus teſtimonio, ac tum veniet finis.
v. 15. 15 Cùm autem calamitoſum nefas (quo
*Mar.*13.14. à Daniele vate prædictum eſt) ſtare videritis i
*Luc.*21.20. loco ſacro, qui legit, intelligat:
*Dan.*9.27. 16 Tunc qui erunt in Judæa, fugiant i
& 12.11. montes.
17 Qui erit in tecto, ne deſcendat ad aufe
rendum aliquid ex domo ſua.
18 Et qui erit ruri, ne retrò revertatur ac
tollenda ſua veſtimenta.
19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus
in illo tempore.
v. 20. 20 Optate verò, ut non accidat veſtra fuga
*Act.*1.12. in hyeme, nec in Sabbato.
v. 21. 21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta
*Dan.*12.1. nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura
eſt.
v. 23. 22 Quòd niſi decurtaretur illud tempus, ne-
*Mar.*13.21. mo prorſus evaderet; ſed propter electos de-
*Luc.*17.23. curtabitur illud tempus.
& 21.8. 23 Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hìc Chri-
v. 24. ſtus, aut hìc, ne creditote.
*Mar.*13.22. 24 Exiſtent enim falſi Chriſti, falſíque vates,

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ui tanta portenta ac prodigia edent, ut deci-
iantur, (ſi fieri poſſet) etiam electi.
25 En prædixi vobis. *v.* 28.
26 Si igitur vobis dicetur in ſylvis adeſſe, *Job* 39. 33.
ne exitote: ſi in penetralibus, ne creditote. *Luc.* 17. 37.
27 Ut enim fulgur ab oriente profectum, *v.* 29.
pparet ad occidentem, ſic erit adventus filii *Mar.* 13. 24,
hominis. 26.
28 Nam ubicunque erit cadaver, eò con- *Luc.* 21. 25.
gregabuntur aquilæ. *Eſai.* 13. 10.
29 Protinus autem poſt illius temporis cala- *Ezec.* 32. 7.
mitatem, ſol obſcurabitur, neque luna ſuum *Joël* 2. 31.
ſplendorem emittet, & ſtellæ de cœlo cadent, *&* 3. 15.
cœlíque poteſtates concutientur. *Act.* 2. 20.
30 Ac tum apparebit in cœlo ſignum filii *v.* 30.
hominis. Tum verò plangent omnes terrarum *Apoc.* 1. 7.
nationes, videbúntque filium hominis venien- *v.* 31.
tem in cœleſtibus nubibus, cum multa poten- *Sup.* 13. 41.
tia atque gloria. 1 *Cor.* 15. 52
31 Qui ſuos nuncios mittet cum vocaliſſi- 1 *Theſſal.* 4.
ma tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab 16.
extremo cœli ad alterum extremum congrega- *v.* 33.
bunt. *Jacob.* 5. 9.
32 A ficu autem diſcite ſimilitudinem: *v.* 34.
Cùm jam ejus rami tenereſcunt, & enaſcuntur *Mar.* 13. 30,
folia, cognoſcitis inſtare æſtatem. 31.
33 Sic vos quoque, cùm hæc omnia vide- *Luc* 21. 32,
bitis, ſcitote inſtare pro foribus. 33.
34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc æta- *v.* 35.
tem præterituram eſſe, quàm fiant hæc omnia. *Snp.* 5. 19.
35 Etiam ſi cœlum & terra intereant, mea *v.* 36.
dicta non interibunt. *Mar.* 13. 32.
36 Cæterùm illam diem atque horam nul- *v.* 37.
lus ſcit, ne cœleſtes quidem Angeli, ſed meus *Luc.* 17. 26.
Pater ſolus. 1 *Pet.* 3. 20.
37 Ut autem accidit tempore Noë, ſic etiam *Gen.* 6. 3, 4,
erit adventus filii hominis. 5. *&* 7. 5.

38 Ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

38 Ut enim tempore quod fuit ante dil-
vium, comedebatur, potabatur, contraheba
tur invicem matrimonia, uſque ad diem q
Noë in arcam ingreſſus eſt,
39 Nec ante cognitum eſt, quàm venit
luvium, quod omnes ſuſtulit: ſic erit etia
adventus filii hominis.
v. 40. 40 Tunc ex duobus qui ruri erunt, alter a
*Luc.*17.35. ſumetur, alter relinquetur.
1 *Theſ.*4.17. 41 Ex duabus in piſtrino molentibus, alte
aſſumetur, altera relinquetur.
v. 42. 42 Vigilate igitur quandoquidem neſcit
*Infr.*25.13. qua hora veſter herus venturus ſit.
*Mar.*13.33, 43 Illud autem ſcitis, ſi ſciret paterfamili
35. qua vigilia fur venturus eſſet, vigilaturum eſſ
v. 43. neque domum ſuam perfodi paſſurum.
*Luc.*12.39. 44 Quapropter vos quoque eſtote parati
1 *Theſ.*5.2. nam qua hora non arbitramini, venturus eſt f
2 *Pet.*3.10. lius hominis.
*Apoc.*3.3. *b* 45 Quòd ſi quis eſt fidelis ſervus, atque pru
& 16.15. dens, quem herus præfecerit ſuæ familiæ, u
v. 45. ei alimoniam ſuo tempore præbeat:
*Luc.*12.42. 46 Beatus eſt ille ſervus, quem cùm veneri
v. 46. ejus herus, offenderit ſuum officium facientem
*Apoc.*16.15 47 Profecto (inquam vobis) eum ſuis omni
v. 47. bus præponet facultatibus.
*Infr.*25.21. 48 Quòd ſi malus ille ſervus cum ſuo anim
*Luc.*22.29, cogitans, herum ſuum diu adventum differre
30. 49 Cœperit pulſare conſervos, epularíqu
& potare cum vinolentis:
50 Veniet illius ſervi dominus inexpectat
ei die, ignotáque hora,
v. 51. 51 Et eum diſſecabit, ac *c* ad ſimulatorum
Supr. 8.12. conditionem rediget, ubi ploratus erit, ſtridór
& 13 42. que dentium.
*Infr.*25.33. CAP

b *Fidelis ſervus.*
c Ut ſimulatorem perfidúmque puniet.

CAP. XXV.

Virgines obviæ ſponſo. Vigilantia. Attributa talenta. Urbis judicium. Beati, miſerique.

TUNC ſimiliter accidet in regno cœleſti, atque in decem virginibus, quæ ſumptis ſuis lucernis profectæ ſunt obviam ſponſo.

2 Erant autem earum quinque ſtultæ, & todem prudentes.

3 Quæquidem ſtultæ, ſumptis ſuis lucernis, non ſumpſêre ſecum oleum:

4 At prudentes oleum cum lucernis ſumpſerunt in ſuis vaſis.

5 Tardante autem ſponſo, dormitarunt omnes, dormierúntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat ſponſus, prodite ei obviam.

7 Tunc ſurrexerunt omnes illæ virgines, ſuáſque lucernas adornarunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo veſtro nam lucernæ noſtræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita reſponderunt: Quid ſi non ſatis ſit nobis & vobis? quin ite potius ad venditores, & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit ſponſus, cum quo quæ paratæ erant ingreſſæ ſunt ad nuptias, clauſæque ſunt fores.

11 Poſtea veniunt & reliquæ virgines: &, Domine, Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille: Profecto non novi vos, inquit reſpondens.

13 Quamobrem vigilate quandoquidem diem

v. 10. Luc. 13. 25. v. 12. Sup. 7. 23. v. 13. Sup. 24. 42. Mar. 13. 33, 35. Luc. 21. 36. 1 Cor. 16. 13 1 Petr. 5. 8. Apoc. 16. 15

a *Decem virginum exemplo vigilandum docet.*

diem aut horam neſcitis, qua ſit venturus
lius hominis.
v. 14. *b* 14 Quemadmodum homo quidam pere
Luc. 19. 12. profecturus, vocavit ſervos ſuos, eíſque fac
tates ſuas tradidit:
15 Et uni quinque talenta dedit, alteri d
alteri unum pro ſua cuíque facultate: deir
continuò peregrè profectus eſt.
16 Igitur qui quinque talenta acceper
ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta
perit.
17 Similiter & qui duo, lucratus eſt i
quoque altera duo.
18 Qui verò unum acceperat, ivit cavatu
terram, dominíque ſui pecuniam abdidit.
19 Multo poſt tempore venit ſervorum
lorum dominus, & cum eis rationes confer
20 Igitur qui quinque talenta acceperat,
ceſſit, & altera quinque obtulit, dicens: D
mine, tu mihi quinque talenta tradidiſti,
ego altera quinque per ea lucratus ſum:
v. 21. 21 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve b
Sup. 24. 47. ne & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fuer
Luc. 22. 29, multis præficiam: *c* ingredere in Domini t
30. voluptatem.
22 Item qui duo talenta acceperat, acceſſi
& Domine, iuquit, tu mihi duo talenta trac
diſti, per quæ ego altera duo lucratus ſum.
23 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſer
bone & fidelis, quoniam tu in paucis fidus fu
ſti, ego te in multis præficiam: ingredere i
domini tui voluptatem.
24 Qui verò unum talentum acceperat, a
ceſſit & ipſe: &, Domine, inquit, ſciebam
ho

b *Sua cuique talenta negotianda ſunt.*
c Fruere meis bonis.

ominem eſſe ſeverum , qui & metas ubi non
eminaſti , & inde colligas, ubi non impendiſti.
25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum ta-
entum : en habes tuum.
26 At Dominus ei reſpondens: Nequam,
nquit, & ignave ſerve, cùm ſcires me & me-
ere ubi non ſeminavi, & inde colligere ubi
ıon impendi,
27 Debuiſti meam pecuniam committere
nenſariis : ita ego cùm veniſſem, meum cum *v.* 29.
œnore recepiſſem. *Sup.* 13. 12.
28 Quamobrem auferte ei talentum , & ei *Marc.* 4. 25.
late qui habet talenta decem. *Luc.* 8. 18.
29 Nam omni habenti dabitur, ita ut abun- *&* 19. 26.
let : ab eo verò qui non habet, etiam quod ha- *v.* 30.
bet auferetur. *Supr.* 8. 12.
30 Inutilem verò ſervum conjicite in imas *&* 13. 42.
enebras, ubi ſit ploratus ſtridórque dentium. *&* 22. 13.
d 31 Cùm autem venerit filius hominis cum *v.* 31.
ua gloria, nec non omnes ſancti Angeli cum *Zach.* 14. 5.
o, tum ſedebit in ſuo glorioſo tribunali, *Sup.* 16. 27.
32 Corámque eam congregabuntur gentes 1 *Theſ.* 4. 16
omnes, íſque eos alios ab aliis ſeparabit, quem- 2 *Theſſ.* 1. 7.
admodum ſeparat paſtor oves ab hœdis. *Judæ v.* 14.
33 Statuétque oves ad dexteram ſuam, hœ- *Apoc.* 1. 7.
los autem ad lævam. *v.* 32.
34 Deinde dicet Rex eis qui erunt ad ejus *Rom.* 14. 10
dexteram : Adeſte beati Patris mei, poſſidete 2 *Cor.* 5. 10.
paratum vobis regnum ab orbe condito. *Ezec.* 20. 37
35 Nam cùm eſurirem, dediſtis mihi co- *&* 34. 17,
medere: cùm ſitirem, bibere : me, cùm hoſpes 20.
eſſem, accepiſtis: *v.* 35.
36 Cùm nudus, veſtiviſtis : cùm æger, vi- *Eſai.* 58. 7.
itaſtis : cùm in cuſtodia, viſiſtis. *Ezec.* 18. 7.
37 Tum juſti ſic ei reſpondebunt: Domi- *Eccleſ.* 7. 39

 Jac. 1. 27.

d *Extremum judicium.*

ne, quando te vidimus eſurientem, ut paver
mus? aut ſitientem, ut potum dederimus?
38 Quando autem te vidimus hoſpitem, u
acceperimus? aut nudum, ut veſtierimus?
39 Quando autem te vidimus ægrum, au
vinctum, ut inviſerimus?
v. 40. 40 Quibus reſpondebit Rex: Certò ſcitot
Pro. 19. 17. quatenus vel minimo horum meorum fratru
Hebr. 6. 10. feciſtis, vos mihi feciſſe.
v. 41. 41 Deinde dicet ſiniſtris: Faceſſite à me
Pſal. 6. 9. execrabiles, in ignem ſempiternum, Diabo
Supr. 7. 23. ejúſque angelis paratum:
Luc. 13. 27. 42 Qui mihi nec eſurienti cibum, nec ſ
tienti potionem dederitis,
43 Nec hoſpitem acceperitis, nec núdu
veſtieritis, nec ægrum & vinctum viſitaverit
44 Tum illi quoque ſic ei reſpondebunt
Domine, quando te vidimus eſurientem, a
ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut
grum, aut vinctum, neque ſubvenimus?
45 Quibus ille ſic reſpondebit: Profect
(inquam vobis) quatenus vel minimo horu
non feciſtis, mihi non feciſtis.
v. 46 46 Ita abibunt hi in pœnam ſempiternam
Joh. 5. 29. juſti verò in vitam ſempiternam.
Dan. 12. 2.

Cap. XXVI.

In Jeſum concilium. Apud Simonem unguentum Judas proditor. Paſcha, Cœna Chriſti. Petr audax. Jeſus orans. Diſcipulorum ſopor. P t-us vulnerat. Vulnerantis pœna. Diſcipulorum fuga. Jeſus tractus ad Cajapham. Petri abn gatio, perjurium, pœnitentia.

v. 1. POSTEAQUAM hanc omnem oratio
Marc. 14. 1. nem abſolvit Jeſus, ſic allocutus eſt ſu
Luc. 21. 1. diſcipulos.

2 Sc

2 Scitis poſt biduum actum iri Paſcha, cùm
uidem filius hominis tradetur ad crucifigen-
um.
3 Tunc coiverunt Pontifices, & Scribæ, & *v. 3.*
enatores populi, in atrium Pontificis, qui di- *Joh. 11. 47.*
ebatur Caiaphas,
4 Et conſultarunt de Jeſu fraudulenter ca-
iendo, ac interficiendo.
5 Sed id feſto die faciendum eſſe negabant,
ie tumultus fieret in populo.
6 Cùm eſſet autem Jeſus Bethaniæ in ædi- *v. 6.*
us Simonis leproſi, *Marc. 14. 3.*
7 Acceſſit ad eum mulier, alabaſtrum ha- *Joh. 11. 2.*
ens unguenti precioſi, quo ejus accumbentis *& 12. 3.*
aput perfudit.
8 Quo viſo, ejus diſcipuli indignati dicere:
Quorſum iſta profuſio?
9 Cùm poſſet unguentum hoc vænire mul-
o, & in pauperes erogari:
10 Id quod animadvertens Jeſus, dixit eis:
Quid negotium faceſſitis mulieri? cùm ope-
e bono functa ſit erga me.
11 Semper enim pauperes habebitis vobiſ- *v. 11.*
cum, at me non ſemper habebitis. *Deu. 15. 11.*
12 Nam quòd hæc unguentum hoc in cor- *Joh. 12. 8:*
pus meum contulit, *c* id ad me ſepeliendum fe- *Sup. 18. 20.*
cit. *Infr. 28. 20.*
13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque
publicabitur Euangelium hoc per totum or-
bem, dicatur id quoque, quòd ea fecit, ad ejus
memoriam.

a *Judæi de Jeſu necando conſpirant.*
b *Jeſum unguento perfundit mulier.*
c Perinde accipiendum eſt, ac ſi mortuum meum corpus, ut mos eſt, perfudiſſet, aut condiviſſet, nam brevi moriar.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 Deinde unus ex duodecim, nomine J
*Mar.*14.10. das Iſcariota Pontifices aggreſſus, quæſiit
*Luc.*22.4. eis,
Supr. 10.4. d 15 Ecquid ſibi dare vellent, ut eum illis pr
v. 15. deret. Cui illi triginta pacti ſunt numos arge
*Zac.*11.12. teos.
16 Itaque deinceps quærebat opportunit
tem eum prodendi.
v. 17. 17 Primo autem Azimalium die, diſcipu
*Mar.*14.12. Jeſum convenerunt, quærentes ubinam vell
*Luc.*22.7. ut ei *e* Paſcha epulandum pararent.
18 Quibus ille præcepit, ut in urbem ire
ad quendam, eíque ſic dicerent*:* Magiſter c
cit ſuum inſtare tempus, quo ſit apud te act
rus Paſcha cum ſuis diſcipulis.
19 Igitur fecerunt diſcipuli, ut eis mand
verat Jeſus, & Paſcha præpararunt.
20 Veſpere autem cùm accumberet cu
duodecim,
v. 21. 21 Epulantibus eis dixit: Certò ſcitote f
*Mar.*14.18. re, ut unus veſtrûm me prodat.
*Luc.*22.14. 22 Hîc illi vehementer dolentes, cœperu
Joh. 13.21. ei ſinguli dicere: Ego ne is ſum, Domine?
v. 23. 23 Et ille reſpondens: Qui mecum manun
*Mar.*14.20. inquit, in catino intinxerit, is me prodet.
24 Abit quidem filius hominis, quomod
de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, p
quem filius hominis prodendus eſt. Satius fui
ſet homini illi, non naſci.
25 Et Judas, ejus proditor, ſic eſt locutus:
ne ego ſum, Rabbi? Cui ille: Tu dixiſti.
v. 26. *f* 26 Epulantibus autem eis, Jeſus panem c
1*Cor.*11.24 pit, actíſque laudibus, fregit, dedítque diſc
*Mar.*14.22. pulis
*Luc.*22.19.

---

d *Judas Chriſtum prodere paciſcitur.*
e Paſchalem agnum.
f *Hoc eſt corpus meum.*

pulis: &, Accipite, inquit, comedite: hoc eſt
corpus meum.
27 Deinde capto poculo, actíſque laudibus,
dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:
28 Hîc eſt enim ſanguis meus, novi fœderis, *v. 28.*
pro multis effundendus ad veniam peccatorum. *Sup. 20. 28.*
29 Sic autem habetote, non me de hinc bi- *Rom. 5. 15.*
biturum eſſe de hoc fructu viteo, uſque ad il- *v. 29.*
lam diem, qua eum bibam vobiſcum novum *Mar. 14. 25.*
in regno Patris mei. *Luc. 22. 18.*
30 Deinde dictis laudibus, profecti ſunt ad
montem Olivarum.
31 Tum Jeſus: Vos omnes (inquit eis) me *v. 31.*
deſeretis hac nocte. Scriptum eſt enim: Percu- *Mar. 14. 27.*
tiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis. *Joh. 16. 32.*
32 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos *& 18. 8.*
in Galilæam. *Zach. 13. 7.*
33 At Petrus ei reſpondens: Etiam ſi te de- *v. 32.*
ſeruerint omnes, ego tamen nunquam deſeram. *Infr. 28. 16.*
34 Et Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit ei, *Mar. 14. 28.*
fore, ut hac ipſa nocte, priuſquam gallus can- *& 16. 7.*
tet, tu me ter neges. *v. 34.*
35 At Petrus: Etiam ſi mihi tecum morien- *Mar. 14. 30.*
dum ſit, non te negabo. Similitérque etiam *Luc. 22. 34.*
omnes diſcipuli dixerunt. *Ioh. 13. 38.*
36 Tunc venit cum eis Jeſus in locum nomi- *v. 36.*
ne Gethſemane, & diſcipulos ſic alloquitur: *Mar. 14. 32.*
Sedete hic, dum ego illuc ad precandum eo. *Luc. 22. 39.*
37 Tum aſſumpto Petro & duobus Zebedæi *Ioh. 18. 1.*
filiis, dolere cœpit, atque angi. *v. 37.*
38 Deinde dicit eis Jeſus: In tanto ſum ani- *Supr. 4. 21.*
mi dolore, ut emoriar. Manete hîc, & vigi- *Ioh. 12. 27.*
late mecum.
39 Dinde paululum progreſſus pronus pro- *v. 39.*
cidit, & hunc in modum ſupplicat: Mi Pater, *Hebr. 5. 7, 8.*
ſi fieri poteſt, fac ut effugiam hoc poculum: *Joh. 12. 27.*
Quanquam non ut ego volo, ſed ut tu.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

40 Deinde venit ad diſcipulos, quos nactu
dormientes dicit Petro: Adeóne non potuiſti
unam horam vigilare mecum?
41 Vigilate & orate, ne intretis in tentatio
nem. Spiritus quidem promptus eſt, ſed car
infirma.
42 Rurſus iteratò ſupplicatum ivit his ver
bis: Mi Pater, ſi non poteſt hoc à me declinar
poculum, quo minus id bibam, fiat quod tu
vis.
43 Deinde ubi venit, offendit eos rurſum
dormientes: erant enim eorum oculi gravati.
44 Igitur relictis eis, rurſus ivit oratum ter
tiò iiſdem verbis.
45 Deinde venit ad ſuos diſcipulos. &, Dor
mite dehinc, inquit eis, ac requieſcite. En ad
eſt hora, qua filius hominis tradatur in manu
improborum.
46 Surgite, eamus: en adeſt meus proditor
v. 47. 47 Adhuc eo loquente, ecce aderat Judas
Mar. 14.43. unús & duodecim, & unà cum eo ingens mul-
Luc. 22.47. titudo, cum gladiis, & fuſtibus, à Pontificibu
Ioh. 18.3. Senatoribúſque populi.
48 Qui eum autem prodidit, dederat eis ſi-
gnum, dicens: Quem oſculatus fuero, is eſt,
eum comprehendite.
g 49 Igitur Jeſum protinus aggreſſus, dixit
Ave Rabbi, eúmque deoſculatus eſt.
50 Et Jeſus: Amice (inquit ei) quorſum
ades? Tum illi Jeſum aggreſſi, manus in eum
injecerunt, eúmque comprehenderunt.
v. 51. 51 Ecce autem unus comitum Jeſu gladium
Joh. 18. 10. ſuum admota manu ſtrinxit, & Pontificis ſer-
v. 52. vum percuſſit, eíque auriculam amputavit.
Geneſ. 9.6. 52 Tum Jeſus: Refer (inquit ei) gladium
Apo. 13.10. tuum

g *Ave Rabbi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſuum in locum ſuum. Omnes enim qui gla-
dio utuntur, gladio peribunt.
53 An exiſtimas non poſſe me jam exorare
Patrem meum, ut mihi pluſquam duodecim
angelorum legiones præbeat?
54 Sed quo pacto conficerent, quæ fieri opor *v. 54.*
tere proditum eſt literis? *Eſa. 53. 7, 8,*
55 Ea hora dixit Jeſus illi multitudini: Vos 10.
quaſi ad latronem profecti eſtis cum gladiis &
fuſtibus ad me capiendum. Quotidie apud vos
degebam, docens in fano, neque me compre-
hendiſtis.
56 Hoc verò totum factum eſt, ut Vatum *v. 56.*
ſcripta comprobarentur. Tunc diſcipuli om- *Ioh. 18. 15.*
nes, eo relicto, fugerunt.
h 57 Illi autem comprehenſum Jeſum, ab- *v. 57.*
duxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scri- *Mar. 14. 53.*
bæ Senatoréſque convenerant. *Luc. 22. 54.*
58 Petrus verò eum procul ſecutus eſt, uſque *Ioh. 18. [illegible].*
ad Pontificis atrium, & introgreſſus reſedit 24.
cum miniſtris, ut exitum videret.
59 Pontifices autem & Senatores, totúſque *v. 59.*
conſeſſus quærebant falſum teſtimonium con- *Mar. 14. 55.*
tra Jeſum, ut eum occiderent,
60 Nec inveniebant: cúmque multi acceſ-
ſiſſent falſi teſtes, tamen non inveniebant.
Tandem acceſſerunt duo falſi teſtes,
61 Qui dixerunt, eum dixiſſe, poſſe ſe Dei *v. 61.*
templum diruere, & triduo inſtaurare. *Ioh. 2. 19.*
62 Tum Pontifex ſurrexit, & ei dixit: Ni-
hílne reſpondes? quid teſtantur hi contra te?
63 Cúmque ſileret Jeſus, Pontifex eum his
verbis affatus eſt: Obteſtor te per Deum viven-
tem, ut nobis dicas an tu ſis Chriſtus Dei fi-
lius.

h *Ieſus ad Caiapham ducitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 64. 64 Cui Jeſus: Eſt ut dixiſti, inquit: Ac ſ
*Sup.*16. 27. tote, futurum eſſe, ut filium hominis videa
& 24. 30. ſedentem ad dexteram *i* poteſtatis, & in nub
& 25. 31. bus venientem cœleſtibus.
*Rom.*14. 10 65 Tum Pontifex veſtimenta ſua laceran
2*Theſ.*4.14. eum impiè locutum eſſe, dicens: Quid ja
Apoc. 1.6. nobis opus eſt teſtibus? en nunc audiviſtis ej
*Pſal.*110.1. impiam vocem.
66 Quid cenſetis? Illi verò morte dignu
eſſe, reſpondere.
v. 67. 67 Tum ei faciem conſpuere, & colaph
*Infr.*27.30. impingere. Alii alapis ferire,
*Eſai.*50.6. 68 Dicentes: Divina nobis, Chriſte, quis
v. 68. qui te percuſſit.
*Mar.*14.65. *k* 69 Interea Petrum foris in atrio ſedentem
*Luc.*22.64. aggreſſa eſt his verbis ancilla quædam: Tu quo
v. 69. que eras cum Jeſu Galilæo.
*Mar.*14.66. 70 At ille coram omnibus negavit ſcire
*Luc.*22.55. quid illa diceret.
*Ioh.*18.17, 71 Deinde egreſſum eum in veſtibulum
25. conſpicata alia, dixit eis qui illic erant: Hi
quoque erat cum Jeſu Nazareno.
72 Ille verò rurſum jurejurando negavit, ſ
noviſſe hominem.
v. 73. 73 Paulò pòſt qui aderant aggrediuntur Pe
*Luc.*22.59. trum: Profectò, inquiunt, tu quoque ex ei
es, nam tua te locutio manifeſtum reddit.
74 Tum ille ſe diris agere, & jurare cœpit
ſe non noviſſe hominem: ſtatímque gallu
cantavit.
v. 75. 75 Et Petrus Jeſu dictum recordatus, qu
*Sup. v.*34. ſibi dixiſſet, fore, ut priuſquam gallus canta-
*Luc.*22.61. ret, ter eum negaret: foras egreſſus eſt, & acer-
bè flevit.

CAP.

---

i Præpotentis Dei.
k *Petrus Chriſtum negat.*

Cap. XXVII.

Iudæ mors. Ager emptus. Chriſti ſilentium. Barrabas. Mulieris inſomnium. Pilati lotio. Iudæorum in ſemet diræ. Ieſus cruciatus. Cruci ſuffixus, potatus. Veſtes Chriſti, titulus, Latrones, probra, Tenebræ. Ieſus ad Patrem, ejus mors. Portenta, Milites. Humatio Ieſu, ſepulchrum obſignatum, cuſtoditum.

MANE autem conſilium inierunt om- *v.* 1.
nes Pontifices & Senatores populi con- *Marc.* 15. 1.
tra Jeſum, de eo interficiendo, *Luc.* 22. 66.
2 Eúmque vinctum abduxerunt, & Pontio *&* 23. 1.
Pilato Prætori tradiderunt. *Ioh.* 18. 28.
a 3 Tum Judas ejus proditor, videns eum eſ-
ſe damnatum, pœnitens reddidit triginta nu-
mos argenteos Pontificibus & Senatoribus,
4 Seſe peccaviſſe dicens, qui ſanguinem pro-
didiſſet innocentem. At illi: Quid ad nos?
inquiunt: tu videris.
5 Ille verò, abjectis in templo numis, diſ-
ceſſit, & ſe laqueo præfocatum ivit.
6 Pontifices autem, ſumptis numis, dixe- *v.* 6
runt eos non licere in templi fiſcum referre, *Act.* 1. 18.
quippe cùm precium eſſet ſanguinis.
7 Itaque capto conſilio, emerunt eis agrum
figuli, ad peregrinorum ſepulturam.
8 Ideoque vocatus eſt ager ille, ager ſangui- *v.* 8.
nis, ad hunc diem. *Act.* 1. 19.
9 Tum accidit quod à Jeremia vate dictum *v.* 9.
fuerat, his verbis: Itaque ſumpſerunt triginta *Zac.* 11. 12.
argenteos, precium æſtimati, quem licitati
emerunt ab Iſraëlitis,
10 Eóſque impenderunt in agrum figuli,
quem-

---

a *Iudam pœnitet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

quemadmodum mihi præcepit Dominus.
v. 11. b 11 Jeſus autem ſtetit ante Prætorem, cúm-
Luc. 23. 3. que ſic Prætor interrogavit: Es ne tu Rex Ju-
Joh. 18. 33, dæorum? Cui Jeſus: Eſt ut dicis, inquit.
37. 12 Cúmque à Pontificibus & Senatoribus
1 *Tim.* 6. 13. accuſaretur, nihil reſpondit.
Marc. 15. 2. 13 Tunc Pilatus dixit ei: Non audis quæ
contra te teſtentur?
14 At ille ei ad nullum prorſus verbum re-
ſpondit, adeò ut valde miraretur Prætor.
v. 15. 15 Per feſtum autem ſolebat Prætor unum
Marc. 15. 6. vinctum plebi remittere, quem vellent.
Luc. 23. 17. 16 Habebant tum quendam vinctum illu-
Joh. 18. 39. ſtrem, nomine Barrabam.
17 Igitur cùm conveniſſent, dixit eis Pila-
tus: Utrum vultis vobis remittam? Barrabam,
an Jeſum cognomento Chriſtum?
18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis
eſſe traditum.
19 Sedente autem eo pro tribunali, ſic ei
ſignificandum curavit ejus uxor: Nihil tibi rei
ſit cum innocente iſto: Multa enim hodie ſe-
cundùm quietem paſſa ſum, propter eum.
v. 20. 20 Pontifices verò & Senatores plebi perſua-
Mar. 15. 11. ſerunt, ut Barrabam peterent, Jeſúmque per-
Luc. 23. 18. derent.
Joh. 18. 40. 21 Itaque cùm Prætor ex eis quæſiviſſet,
v. 21. utrum duorum vellent, ut eis remitteret, dixe-
Actor. 3. 14. runt Barrabam.
22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam
de Jeſu, nomine Chriſto? Cui omnes, Cru-
cifigatur, inquiunt.
23 Et Prætor: Quid enim mali fecit? At
illi vehementius clamare: Crucifigatur.
24 Igitur videns Pilatus ſe non ſolùm nihil
pro-

b *Pilatus Jeſum interrogat.*

·oficere, ſed etiam majorem tumultum fieri,
umpta aqua manus coram plebe lavit, dicens:
go inſons hujus innocentis ſanguinis ſum,
os videritis.
25 Et univerſus populus ſic reſpondit: Ejus
ſanguinem luamus nos noſtríque nati.
26 Tunc ille Barrabam remiſit eis. Jeſum v. 26.
autem verberavit, & crucifigendum tradidit. Mar. 15. 15.
27 Tum prætoriani milites Jeſum in præto- Joh. 19. 1.
rium ducunt, & ad eum totam cohortem con-
gregant,
28 Eúmque ſpoliatum induunt chlamyde
coccinea,
29 Et contextam ex ſpinis coronam impo-
nunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexte-
ram, atque ita ante eum congenulantes, illu-
dunt ei dicentes: Salve Rex Judæorum:
30 Eúmque conſpuunt, & ſumpta arundi- v. 30.
ne ei caput contundunt. Eſa. 50. 6.
31 Deinde poſtquam ei illuſerunt, ſpoliant Sup. 26. 67.
eum chlamyde, ipſiúſque veſtibus induunt, &
in crucem tollendum abducunt.
d 32 Exeuntes autem nacti ſunt hominem v. 32.
Cyrenæum, nomine Simonem, quem coëge- Mar. 15. 21.
runt Jeſu ferre crucem. Luc. 23. 26.
33 Deinde ubi venerunt in locum nomine v. 33.
Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur, Mar. 15. 22.
34 Dederunt ei bibere acetum cum felle Luc. 23. 33.
mixtum: quod ille cùm guſtaſſet, noluit bibere. Joh. 19. 17.
35 Eo autem crucifixo, ejus veſtimenta, v. 34.
ſorte jacta, diſpertiverunt, ut comprobaretur Pſal. 69. 22.
dictum illud Vatis: Mea inter ſeſe veſtimenta v. 35.
partiti, ſuper veſte mea ſortem jecerunt. Mar. 15. 24.
36 Igitur ſedentes eum illic obſervabant. Pſal. 22. 19.
37 Po- Luc. 23. 34.
Joh. 19. 23.

---

c *Jeſus ad crucem damnatur.*
d *Simon Cyrenæus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 37. 37 Poſuerant autem ſupra caput ejus, ſcrip
*Mar.*15.26. tam ejus cauſam: Hic eſt Jeſus Rex Judæorum
*Luc.*23.38. 38 Tum crucifiguntur cum eo latrones du
*Joh.*19.19. alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram.
v. 38. 39 Qui præteribant autem, ei maledicebant
*Eſai.*53.12. motantes ſua capita,
*Luc.*23.33. 40 Et dicentes: Qui templum deſtruis, &
v. 39. triduo inſtauras, ſerva teipſum. Si Dei filius e
*Pſal.*22.8. deſcende de cruce.
v. 40. 41 Similiter & Pontifices cum Scribis &
*Joh.*2.19. Senatoribus illudentes, dicebant.
*Sup.*26.61. 42 Alios ſervavit, ſeipſum ſervare non po
v. 42. teſt. Si Iſraëlitarum Rex eſt, deſcendat nun
*Sup.*2.28. de cruce, & ei credemus.
v. 43. 43 Deo confidit, liberet nunc eum, ſi ei fa
*Pſal.*22.9. vet, quandoquidem dixit eſſe ſe Dei filium.
v. 44. 44 Atque idem ei etiam latrones cum eo
*Luc.*23.39. crucifixi exprobrabant.
45 A ſexta autem hora extiterunt per univer
ſam terram tenebræ, uſque ad horam nonam.
v. 46. *e* 46 Circa nonam horam exclamavit Jeſu
*Pſal.*22.2. magna voce, dicens: Eli, Eli lama ſabachthani
v. 48. hoc eſt, Mi Deus, mi Deus, cur me derelequiſti
*Pſal.*69.22. 47 Quo audito, quidam eorum, qui illic ad-
*Mar.*15.36. erant, dicebant, eum vocare Eliam.
*Luc.*23.36. 48 Ac ſtatim cucurrit eorum unus, ſumptá-
*Ioh.*19.29. que ſpongia, & aceto repleta, affixáque arun-
v. 50. dini, dabat ei bibere.
*Mar.*15.37. 49 At reliqui dicere: Sine, videamus an ve-
*Luc.*23.46. niat Elias ſervatum eum.
*Ioh.*19.30. 50 Jeſus autem cùm rurſum ingenti voce
v. 51. clamaſſet, emiſit ſpiritum.
2 *Par.*3.14. 51 Et ecce templi velum in duas partes à
*Exo.*26.31. ſummo ad imum fiſſum eſt, & terra commota
eſt, & ſaxa fiſſa,

52 Et

---

e *Eli, Eli, &c.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

52 Et monimenta aperta multáque corpora
ſanctorum, qui obdormiverant, ſurrexerunt.
53 Qui ex monimentis egreſſi, poſt ejus re-
ſurrectionem, ingreſſi ſunt in ſanctam urbem,
& multis apparuerunt.
54 Centurio verò, & ejus comites, Jeſum cu- *v.* 54.
ſtodientes, viſo terræ motu, & iis quæ accide- *Mar.* 15. 39.
rant, vehementer territi, confeſſi ſunt eum *Luc.* 23. 47.
verè Dei filium fuiſſe.
55 Erant autem illic multæ mulieres, procul *v.* 55.
ſpectantes, quæ Jeſum ex Galilæa ſecutæ fue- *Luc.* 8. 2.
rant ei miniſtrantes,
56 In quibus erat Maria Magdalena, & Ma-
ria Jacobi, & Joſis mater, & mater filiorum
Zebedæi.
f 57 Sub veſperum autem venit dives homo *v.* 57.
ab Arimathæa, nomine Joſephus, qui & ipſe *Mar.* 15. 42.
fuerat à Jeſu diſciplina. *Luc.* 23. 50.
58 Is Pilatum aggreſſus, petiit Jeſu corpus. *Ioh.* 19. 38.
Tum Pilatus juſſit tradi corpus.
59 Et Joſephus ſumptum corpus involvit
mundo linteo,
60 Et in ſuo novo monimento poſuit, quod *v.* 60.
in ſaxo exciderat, advolutóque ingenti lapide *Eſai.* 53. 9.
ad oſtium monimenti, diſceſſit,
61 Cùm quidem illic eſſet Maria Magdale-
na, & altera Maria, è regione ſepulchri ſedentes.
62 Poſtero die, qui eſt poſt præparationem,
coiverunt Pontifices, & Phariſæi ad Pilatum,
63 Et eum ſic allocuti ſunt: Domine, me-
minimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc
viveret, ſeſe intra tres dies eſſe reſurrecturum.
64 Quare jube muniri ſepulchrum, uſque
ad diem tertium, ne fortè ejus diſcipuli eum
ſurreptum eant, dicántque populo, eum ex
mor-

f *Ioſephus ab Arimathæa Ieſum ſepelit.*

mortuis ſurrexiſſe, atque ita novus oriatur e-
ror priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis cuſtodiam, i[n-]
quit: ite id munitum veſtro modo.

66 Ita illi ſepulchrum munitum iverun[t,]
& lapidem, præter adhibitam cuſtodiam, ſig[il-]
larunt.

CAP. XXVIII.

*Angelus ad ſepulchrum. Cuſtodum pavor. Ang[e-]
lus ad mulieres, iiſdem Ieſus obvius. Obæra[ti]
cuſtodes. Ieſus in Galilæa: doctrina ad ſuos [&]
Baptiſmus.*

v. 1. a EA autem nocte ſeptidui, quæ in primar[a]
Marc. 16. 6. à ſabbato diem illuceſcit, venit Mari[a]
Ioh. 20. 11. Magdalena, & altera Maria, ſpectatu[r]
Luc. 24. 1. ſepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræmotus. Angel[us]
enim Domini de cœlo degreſſus, venerat av[o-]
lutum lapidem ab oſtio, & ſuper eo ſedebat.

3 Erat autem ejus ſpecies fulguris ſimilis,
& indumentum tam album quàm eſt nix.

4 Atque ejus metu perculſi cuſtodes, pen[e]
exanimati ſunt.

5 Is Angelus ſic eſt mulieres allocutus: N[e]
metuite, vos: Scio vos Jeſum quærere cruci-
fixum.

v. 6. 6 Non eſt hîc: ſurrexit enim, quemadmo-
Sup. 12. 40. dum prædixerat. Adeſte, videte locum ubi ja-
& 16. 21. cebat Dominus:
& 17. 23. 7 Ac protinus ite nunciatum diſcipulis, eum
v. 7. à mortuis ſurrexiſſe, & vos in Galilæam ante-
Sup. 26. 32. cedere: illic eum viſuros eſſe. Hoc ego vobi[s]
dico.

8 Igitu[r]

a *De reſurrectione Chriſti.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Igitur illæ confeſtim ex monimento cum
etu & ingenti lætitia egreſſæ, id ejus diſcipu-
renunciatum cucurrerunt.
9 Ut autem id diſcipulis renunciatum ibant, *v. 9.*
ce Jeſus occurrit eis: Salvete, inquit, atque *Marc.* 16. 9
æ acceſſerunt, ejúſque pedes prehenderunt, *Ioh.* 20. 14.
eum veneratæ ſunt.
10 Tum Jeſus: Ne metuite, inquit eis: ite *v.* 10.
unciatum meis fratribus, ut abeant in Gali- *Ioh.* 20. 17.
am, & ibi me videbunt. *Actor.* 1. 3.
11 Euntibus autem illis, quidam cuſtodum
nerunt in urbem, & Pontificibus rem om-
m nunciarunt.
12 Atque illi cum Senatoribus coiverunt,
capto conſilio, ſatis grandem pecuniam mi-
ibus dederunt.
13 Atque ita dixerunt: Dicite ejus diſcipu-
s veniſſe noctu, & eum vobis dormientibus
rripuiſſe.
14 Quod ſi hoc apud Prætorem fuerit audi-
m, nos id ei perſuadebimus, ſecuróſque red-
mus vos.
15 Igitur illi, accepta pecunia, fecerunt ut
ant edocti: eſtque res illa divulgata apud Ju-
eos ad hunc diem.
16 Undecim autem diſcipuli in Galilæam pro- *v.* 16.
cti ſunt in montem, quò eis Jeſus præceperat. *Sup.* 26. 32.
17 Eumque viſum adorarunt: nonnulli *v.* 18.
ubitarunt. *Sup.* 11. 27.
18 Et Jeſus aggreſſus eos, ſic eſt locutus: Mi- *Ioh* 3. 35.
data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra. *&* 13. 3.
19 Vadite igitur doctum omnes gentes, eóſ- *&* 17. 2.
ue baptizate in nomen Patris, & Filii, & Spi- *Hebr.* 1. 2.
tus Sancti. *&* 2. 8.
20 Docentes eos exequi quæcunque vobis *v.* 19.
æcepi. Ego vobis adfuturus ſum perpetuò, *Mar.* 16. 15.
ſque ad finem ſeculi. *Luc.* 24. 47.

SANCTUM JESU CHRISTI EUANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

Cap. I.

De Johanne vaticinium : ejuſdem locus, actio,
cio, veſtis, cibus. Chriſti Baptiſmus, &
hannis. Baptizatus Jeſus. Vox cum colu
Chriſti tentatio : ad hunc angeli : ejus doct
Simonis Andreæ, Jacobi, Iohannis voc
Spiritus impurus. Petri ſocrus. Ad ſacera
v. 2. *leproſus.*
Malac. 3. 1.
Mat. 11. 10. INITIUM Euangelii Jeſu Ch
Luc 7. 27. Dei Filii :
v. 3. 2 Ut ſcriptum eſt in Vatibus :
Eſai 40. 3. tibi meum præmittam nuncium
Joh. 1. 15, tibi viam præparet.
23. 3 Vox clamantis in ſolitudine : Parate v
Luc. 3. 4. Domini : dirigite ſemitas ejus.
Matt. 3. 3. *a* 4 Baptizabat Joannes in ſolitudine, & em
v. 4. dationis vitæ baptiſma publicabat, ad pecc
Matt. 3. 1. rum veniam.
Luc. 3. 3. 5 Ad eúmque proficiſcebatur tota Judæ
v. 5.
Matt. 3. 5.

---

a Joannes baptiſta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

gio, ac Hieroſolymitani, & ab eo baptizaban-
tur omnes in Jordane fluvio, confitentes pecca-
ta ſua.
6 Erat autem Joannes indutus camelinis pi-
lis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, veſceba-
turque locuſtis & melle ſylveſtri.
7 Atque hujusmodi verbis publicè docebat:
Venit quidam poſt me, adeò me præſtantior,
ut ego non ſim dignus qui ejus calceorum cor-
rigiam pronus ſolvam.
8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos
Sancto Spiritu baptizabit.
b 9 Accidit autem ut per eos dies veniret Je-
ſus à Nazaretha Galilææ, iſque à Joanne bapti-
zatus eſt in Jordane:
10 Qui Joannes ſimulac ex aqua egreſſus
eſt, vidit cœlum findi. Et ſpiritum quaſi co-
lumbam deſcendere in eum.
11 Extititque vox è cœlo: Tu es meus cha-
riſſimus filius, qui mihi acceptus es.
12 Statímque Spiritus eum egit in ſolitudi-
nem:
13 Ibique fuit in ſolitudine dies quadragin-
ta, tentatúſque eſt à Satana, erátque cum feris,
& ei miniſtrabant Angeli.
14 Poſtquam autem captus eſt Joannes, ve-
nit Jeſus in Galilæam, diviníque regni Euan-
gelium publicavit,
15 Dicens, Completum eſſe tempus, & in-
ſtare Dei reignum, corrigerent ſe, & Euange-
lio crederent.
c 16 Ambulans autem apud Galilææ lacum,
vidit Simonem & Andream ejus fratrem, ja-
cientes in lacum retia: erant enim piſcatores.

v. 6. Matt.3.4. Lev.11.22. v. 7. Matt.3.11. Luc.3.16. Joh.1.27. v. 8. Actor.1.5. & 2.4. & 11.16. & 19.4. v. 9. Matt.3.13. Luc.3.21. Joh.1.32. v. 11. Infr.9.7. 2Petr.1.17. Pſal.2.17. Eſai 42.1. Matt.3.17. & 17.5. v. 12. Matt.4.1. Luc.4.1. v. 13. Matt.4.11. v. 14. Matt.4.12. Luc.4.14. Joh.4.43. v. 15. Matt.3.2. v. 16. Matt.4.18. Luc.5.2.

b *Jeſus baptizatur.*
c *Jeſus Simonem & Andream vocat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Et Jeſus dixit eis: Venite poſt me, & ef
ficiam, ut ſitis hominum piſcatores.
18 Atque illi confeſtim relictis ſuis retibus
eum ſecuti ſunt.
d 19 Inde paululum progreſſus, vidit Jaco
bum Zebedæi filium, & Joannem ejus fratrem
qui & ipſi in navi reficiebant fundas,
20 Eóſque protinus vocavit: atque illi pa
tre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis reli
cto, eum ſubſecuti ſunt.
v. 21. 21 Profecti ſunt autem Capharnaum: at
*Matt.*4. 13. que ille continuò ingreſſus ſabbatis in colle
23. gium, docet.
*Luc.*4. 31. 22 Illis ad ejus doctrinam attonitis: quip
v. 22. pe qui eos doceret ut poteſtate præditus, non
*Matt.*7. 28. ut Scribæ.
*Luc.*4. 32. *e* 23 Erat autem in eorum collegio homo im
v. 23. purum habens ſpiritum, qui ſic exclamavit:
*Luc.*4. 33. 24 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu
v. 24. Nazarene? veniſti perditum nos? Scio te qui
*Matt.*8. 29. ſis, Sanctus Dei.
25 At Jeſus eum increpuit, dicens: Obmu
teſce, & ex iſto migra.
26 Tum illum ſpiritus impurus laceravit &
ingenti cum clamore exiit ex eo.
27 Id quod admirati ſunt omnes, ita ut in
ter ſeſe diſceptarent, quidnam id eſſet: quæ
nam ea foret nova doctrina, quòd per poteſta
tem etiam impuris ſpiritibus imperaret, iíque
ei parerent.
28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in
omnia Galilæa finitima.
v. 29. 29 Simulac autem ex collegio egreſſi ſunt
*Matt.*8. 14. venerunt in ædes Simonis & Andreæ cum Ja
*Luc.*4. 38. cobo & Joanne:

f 30 So

d *Ieſus Iacobum & Ioannem vocat.*
e *Impurus ſpiritus Chriſtum agnoſcit.*

f 30 Socrus autem Simonis jacebat febrici-
ans, id quod illi ei ſtatim dixerunt.
31 Atque ipſe eam aggreſſus, ejus manu
prehenſa allevavit: eáque protinus, liberata fe-
bre, cœpit eis miniſtrare.
32 Sub veſperum autem, occidente Sole ad- *v.* 32.
ferebantur ad eum omnes malè affecti, ac fu- *Matt.* 8. 16.
rioſi, *Luc.* 4. 40.
33 Totáque civitas convenerat ad fores,
34 Atque ille multos, qui variis morbis *v.* 34.
vexabantur, ſanavit: & multa dæmonia ejecit, *Luc.* 4. 41.
neque ſinebat dicere, dæmonia ſe ſcire, eum *Actor.* 16.
eſſe Chriſtum. 17, 18.
35 Manè autem multa adhuc nocte, ſur- *v.* 35.
rexit, exiítque Jeſus, & abiit in deſertum lo- *Luc.* 4. 42.
cum, atque illic orabat.
36 Quem conſecuti Simon, & ejus comites.
37 Eúmque nacti, dicunt ei, eum ab omni-
bus conquiri.
38 Quibus ille: Eamus, inquit, in finiti- *v.* 38.
ma oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac *Luc.* 4. 43.
enim de cauſa profectus ſum.
39 Itaque publicè docebat in eorum colle-
giis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.
g 40 Aggreſſus autem eum leproſus congenu- *v.* 40.
lans, hujusmodi verbis rogavit: Si vis, potes *Matt.* 8. 2.
me purgare. *Luc.* 5. 12.
41 Et Jeſus miſertus, illum porrecta manu
tetigit: Volo, inquit ei, purgator.
42 Et ſimul eo locuto, diſceſſit ab illo le-
pra, iſque purgatus eſt.
43 Ei autem interminatus, eum protinus
ejecit.
44 Et vide, inquit, ne cui quid dicas: ſed *v.* 44.
 i oſten- *Lev.* 14. 2.

f *Petri Socrum ſanat Ieſus.*
g *Leproſus ſanatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

i oſtenſum te ſacerdoti, & offer ob tui purg
tionem quæ præcepit Moſes, ut eſſet eis teſ
monio.
v. 45. 45 At ille egreſſus cœpit multa prædicar
Luc. 5. 15. & rem ita divulgare, ut Jeſus non jam poſſet p
làm in urbes ingredi, ſed foris deſertis in lo
eſſet, cùm quidem ad eum veniretur undíqu

Cap. II.

Paralyticus. In peccata Ieſus. Levi. Cum Chr ſto peccatores. Cui Chriſtus. Pro diſcipulis jejunio, ac ſpicis.

v. 1. QUUM autem rurſus poſt *a* aliquot di
Matt. 9. 1. ingreſſus eſſet Capharnaum.
Luc. 5. 18. 2 Ubi auditum eſt eum eſſe dom
protinus tam multi convenerunt, ut eos ne v
ſtibulum quidem caperet.
3 Ad quos cùm verba faceret, veniunt
eum quidam membris captum ferentes, qu
quatuor portabatur.
b 4 Qui quum ad eum accedere propter h
minum turbam non poſſent, detexerunt t
ctum ubi erat ille, factóque foramine, dem
ſêre grabatum, in quo jacebat ſideratus.
5 Eorum viſa fiducia, Jeſus dixit ſiderat
Nate, ignoſcuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem Scribarum quidam illic ſ
dentes, qui cum ſuis animis ſic cogitabant:
v. 7. 7 Qui fit, ut hic ita loquatur impie? Qu
Iob. 14. 4. poteſt ignoſcere peccata, niſi unus Deus?
Eſa. 43. 26. 8 Tum Jeſus, cùm protinus animo ſuo c
ſic ſecum cogitare cognoviſſet, dixit eis: Qui
iſta cogitatis cum veſtris animis?

9 Utrun

a Latinus habet octo.
b *Sideratus ad Ieſum per tectum demiſſus.*

9 Utrum facilius eſt dicere ſiderato: Igno-
untur tibi peccata, an dicere: Surge, & tolle
abatum tuum & ambula?
10 Atque ut ſciatis poteſtatem habere filium
ominis ignoſcendi in terris peccata,
11 Tibi dico (inquit ſiderato) ſurge, & ſub-
to grabato tuo, abi domum tuam.
12 Atque ille protinus ſurrexit, ſublatóque
rabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes
toniti Deum collaudarent, ſeſe nihil unquam
le vidiſſe confitentes.
13 Profectus eſt autem rurſus ad lacum, &
d eum omnes vulgò veniebant, iſque eos do-
ebat.
14 Præteriens autem Jeſus, conſpicatus Le- *v. 14.*
im Alphæi filium ad publicanorum menſam *Matt. 9. 9.*
edentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille ſur- *Luc. 5. 27.*
exit, eúmque ſecutus eſt.
15 Accidit autem ut Jeſu in illius ædibus
onvivante, cùm multi publicani, & improbi
um eo ejúſque diſcipulis accumberent (erant
nim multi, qui eum ſecuti fuerant)
16 Scribæ & Phariſæi eo viſo cum publica-
is & improbis cibum capiente, quærerent ex
jus diſcipulis, quî fieret, ut cum publicanis
& improbis cibum potionemque ſumeret.
17 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent *v. 17.*
valentes medico, ſed malè affecti. Non veni *Luc. 5. 31,*
vocatum inſontes, ſed ſontes ad frugem. *32.*
18 Cùm ſolerent autem Joannis & Phari- *1 Tim. 1. 15.*
ſæorum diſcipuli jejunare, eum hujuſmodi *Matt. 9. 13.*
verbis convenerunt: Quî ſit, ut Joannis & *v. 18.*
Phariſæorum diſcipuli jejunent, tui diſcipuli *Matt. 9. 14.*
non jejunent? *Luc. 5. 33.*
19 Quibus Jeſus: *d* Poſſúntne qui nuptias

c *Matthæus vocatur.*
d *Cur Chriſti diſcipuli non jejunent.*

celebrant, inquit, dum eis ſponſus adeſt, ju-
nare? Quandiu habent ſecum ſponſum, n
poſſunt jejunare.

20 Sed veniet tempus, cùm eis ſponſus au
feretur: quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quiſquam panni rudis
tacium aſſuit veteri veſtimento: alioquin n
vum illud ejus ſupplementum auferret vet
partem, atque ita deterior fieret fiſſura.

22 Neque quiſquam vinum novum in
teres utres recondit: alioquin rumperet u
vinum novum, & vinum effunderetur, & u
perderentur: ſed eſt vinum novum in no
utres condendum.

v. 23. *e* 23 Accidit autem ut eo per ſata tranſeun
Matt. 12. 1. cùm ſabbati dies eſſet, ejus diſcipuli iter faci
Luc. 6. 1. tes ſpicas vellerent,
Deu. 23. 25. 24 Itaque Phariſæi dixerunt ei: En, cur
ciunt ſabbatis quod non licet?

v. 25. 25 Quibus ille: Nunquámne legiſtis,
1 *Sam.* 21. 6. quit, quid fecerit David, cùm aliquando eg
ret, & eſuriret, ipſe ejúſque comites?

v. 26. 26 Ut Dei domum ingreſſus, Abjathare Po
Exo. 29. 32. tifice appoſititios panes (quibus non niſi ſac
Lev. 8. 31. dotibus veſci fas eſt) comederit, & ſuis etia
& 24. 5, 9. comitibus impertiverit?

27 Sabbatum (inquit eis) propter homine
factum eſt, non homo propter ſabbatum.

28 Itaque dominus filius eſt hominis etia
ſabbati.

---

e Diſcipuli ſabbato ſpicas vellunt.

CA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. III.

Arida manus. Concilium in Jeſum. Diſcipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Chriſtum de Beelzebul. Peccatum inexpiabile. Quis Chriſto cognatus.

[a] INGRESSUS eſt autem rurſus in colle- *v. 1.*
gium, ubi cum homo eſſet aridam habens *Matt.12.9.*
manum. *Luc.6.6.*
2 Illi eum obſervabant, an ſabbato eum ſanaret, ut eum incuſarent.
3 Igitur ille homini ſiccam habenti manum, dixit: Surge in medium.
4 Tum illos alloquens: Licétne ſabbatis benefacere, an malefacere? vitam ſervare, an interficere?
5 Cúmque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi [b] callum dolens, dicit homini: Extende manum tuam. Atque ille extendit, eáque tam ſana reddita eſt, quam erat altera.
6 Phariſæi verò egreſſi, protinus cum He- *v. 6.*
rodianis conſilium de eo primendo cœperunt. *Mat.22.16.*
[c] 7 At Jeſus ſeſe cum ſuis diſcipulis recepit ad *v. 7.*
lacum, cúmque ingens hominum multitudo *Matt.4.25.*
à Galilæa ſecuta eſt, & à Judæa.
8 Et à Hieroſolymis, & ab Idumæa, & ab agro Tranſiordanino, Tyróque & Sidoni finitimi, cum audiviſſent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt.
9 Itaque ille ſuis diſcipulis mandavit, ut ſibi præſtò eſſet navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur.

a *Homo arida manu ſanatur.*
b Obſtinatam pertinaciam.
c *Ieſum ſequuntur multi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Multos enim ſanaverat: itaque rueb
in eum, ut eum tangerent, quotquot erant
aliquo cruciatu.
11 Item ſpiritus impuri, quum eum aſpe
rant, accidebant ei, & ita clamabant: Tu
Dei filius.
v. 12. 12 Quos ille multùm objurgabat, ne ſe m
Supr. 1. 25. nifeſtum facerent.
v. 13. 13 Aſcendit autem in montem, & advoc
Infr. 6. 7. vit quos voluit: atque ubi illi ad eum venerun
Matt. 10. 1. d 14 Conſtituit duodecim, qui ſe comitare
Luc. 6. 12. tur, & quos ad publicè docendum dimitteret
& 9. 1. 15 Quique poteſtatem haberent curan
morbos, & dæmonia ejiciendi.
v. 16. 16 Impoſuit autem Simoni nomen Petrum
Ioh. 1. 42. 17 Itemque *e* Jacobum Zebedæi filium,
Joannem Jacobi fratrem, quibus nomina im
poſuit Boanerges: hoc eſt tonitrui filii
18 Andream, & Philippum, & Barthol
mæum, & Matthæum, & Thomam, & Jac
bum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simo
nem Cananitam,
19 Et Judam Iſcariotam, eum à quo prodi
tus eſt:
20 Deinde ubi domum venerunt, conveni
rurſum multitudo, adeò ut ne cibum quiden
capere poſſent.
21 Quo audito, ſui ad eum capiendum pro-
v. 22. fecti ſunt: dicebant enim eum eſſe inſanum.
Mat. 9. 34. 22 Scribæ autem, qui à Hieroſolymis deſcen-
& 12. 24. derant, dicebant eum habere Beelzebulem, &
Luc. 11. 15. per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.
Ioh. 7. 20. f 23 At ille eos advocatos, ſic eſt per ſimilitu-
& 8. 48, 52. dines
& 10. 20.

v. 23. d *Apoſtolorum nomina.*
Mat. 12. 25. e Scilicet conſtituit.
f *Poteſtne Satanas Satanam ejicere?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nes allocutus: Poteſtne Satanam Satanas eji-
ere?

24 Quòd ſi quod regnum ab ſeſe diſſidet, id
egnum ſtare non poteſt.

25 Aut ſi qua domus ſecum ipſa diſſidet, ea
omus ſtare non poteſt.

26 Quòd ſi Satanas ſecum ipſe pugnat, ac
iſſidet, ſtare nequit, ſed finem habebit.

27 Non poteſt quiſquam alicujus potentis *v.* 27.
ſuppellectilem, in ejus ædes ingreſſus, diripe- *Mat.*12.29.
e, niſi prius potentem illum vinciat, atque
ta demum ejus ædes diripiat.

28 Certò ſcitote, omnium hominum ge- *v.* 28.
neri peccata, & quæcunque maledicta dixerint, *Mat.* 12.31.
ea eſſe ignoſcenda: *Luc.* 12.10.

29 Sed qui Sancto Spiritui maledixerit, nun- *Ioh.*5. 16.
quam aſſecuturus eſt veniam, ſed obnoxius eſt
ſupplicio ſempiterno.

h 30 Quoniam dicebant eum immundum
habere ſpiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, *v.* 31.
foriſque manentes curarunt eum accerſendum. *Mat.*12.46.

32 Cùm quidem eum circumſideret homi- *Luc.*8. 19.
num multitudo. Quum igitur illi ei dixiſſent,
adeſſe foris ejus matrem, & fratres qui eum
quærerent.

33 Ille ſic eis reſpondit, quæ eſt mea mater
meíque fratres?

i 34 Tum circumſpectis diſcipulis, qui ſe cir-
cunſidebant: Ecce mea mater, inquit, meíque
fratres.

35 Quiſquis enim Dei voluntati paret, is
meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAP.

---

g *Maledictum in Spiritum Sanctum.*

h Plena ſententia erit: id autem dicebat,
quoniam, &c. i Chriſti fratres.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. IV.

*Semen jacientis parabola. Cur quibusdam per pa-
rabolas Chriſtus. Obſcuri declaratio. Luce
locus, uſus. An quid verè latens. Relatio
Seminator ac meſſor. Sinapis ſemen. Ieſus
tempeſtates.*

v. 1. Matt. 13. 1. Luc. 8. 4. RURSUS autem cœpit ad lacum do-
re, tantáque ad eum convenit hominu
multitudo, ut navem ingreſſus ſede
in lacu, & omnem multitudinem quæ apud
cum in terra erat,

2 Multa per ſimilitudines doceret, & int
docendum ſic eis diceret:

a 3 Audite: Profectus eſt aliquando quida
ſator ad ſerendum:

4 Atque inter ſerendum accidit, ut aliu
caderet apud viam, id quod comederunt aërc
volucres, quæ ſupervenerunt.

5 Aliud cecidit in ſaxetum, ubi non mu
tam habebat humum: idque ſtatim exortu
eſt, quòd profundam terram non haberet:

6 Deinde orto ſole, æſtuavit: & quoniam ra
dicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in ſpinas, quæ ſpinæ creve
runt, idque ſuffocarunt, ita ut fructum non
ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram ediditqu
fructum, qui tanto incremento auctus eſt, u
extulerit partim cum trigeſimo, partim cum
ſexageſimo, partim cum centeſimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, inquit eis,
audiat.

v. 10. Mat. 13. 10. 10 Cùm autem ſeorſum eſſet, interrogarunt
eum

a *Sator.*

em ſui, cum duodecim, de ea ſimilitudine.
11 Quibus ille: Vobis datum eſt, inquit,
gni Dei arcanum noſſe: at cum illis exteris
nnia per ſimilitudines aguntur.
12 Ut aſpiciant, neque videant: & audiant, *v.* 12.
c intelligant, ne ad frugem redeant, atque *Eſai.*6.9.
i eis ignoſcantur peccata. *Mat.*13.14.
13 An neſcitis hanc ſimilitudinem, inquit *Luc.*8.10
s, quo pacto verò ſimilitudines, omnes co- *Ioh.* 12.40.
noſcetis? *Act.*28.26.
14 Sator ſermonem ſerit. *Rom.* 11.8.
15 Secundum viam autem ubi ſeritur ſer- *v.* 14.
o, ii ſunt, qui ſimulac audiverunt, venit Sa- *Mat.*13.19.
nas, tollítque ſatum in eorum animis ſer-
ionem.
16 Similiter qui in ſaxetum ſeruntur, ii
int, qui cùm ſermonem audiunt, eum pro-
nus accipiunt cum lætitia.
17 Verùm non habent in ſeſe radicem, ſed
emporarii ſunt. Deinde orta propter ſermo-
em calamitate, aut inſectatione, citò dimo-
entur.
18 Qui autem in ſpinas ſeruntur, ii ſunt,
ui ſermonem audiunt,
19 Sed ſuperveniunt hujus vitæ curæ, & di- *v.* 19.
vitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupi- 1*Tim.*6.17.
litates, quæ ſermonem ita ſuffocant, ut ſit in-
ructuoſus.
20 At in bonam terram ſati, ii ſunt qui ſer-
monem & audiunt, & admittunt, & fructum
erunt partim trigecuplum, partim ſexagecu-
plum, partim centuplum.
b 21 Item hoc dixit eis: Nunquid accenditur *v.* 21.
ucerna, ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? *Matt.*5.15.
nonne ut in candelabro ponatur? *Luc.*8.16.
22 Nihil *&* 11.33.

b *Lucerna in loco perſpicuo.*

v. 22. 22 Nihil enim eſt tam occultum, quod
Mat. 10. 26. ſit patefaciendum: neque quicquam tam a
Luc. 8. 17. nè ſit, quod non palàm futurum ſit.
& 12. 2. 23 Si quis aures ad audiendum habet, aud
v. 23. 24 Videte quid audiatis, inquit eis:
Mat. 11. 15. menſura metiemini, metiendum vobis eſt
v. 24. vobis addetur audientibus.
Matt. 7. 2. 25 Nam qui habet, ei dabitur: qui verò
Luc. 6. 38. habet, etiam quod habet, eripietur ei.
v. 25. *c* 26 Deinde dicebat: Perinde eſt cœleſte
Mat. 13. 12. gnum, ac ſi quis jaciat humi ſemen,
& 25. 29. 27 Deinde dormiat, atque ſurgat noctu
Luc. 8. 18. dies, ſeménque germinet, & grandeſcat,
& 19. 26. neſciente.
28 Nam terra ſponte ſua parit, primùm h
bam, deinde ſpicam, deinde plenum in ſ
frumentum.
29 Simulac autem fructus adolevit, ille
ſem immittit, quoniam meſſis adeſt.
v. 30. 30 Item dicebat: Cui aſſimilabimus regn
Mat. 13. 31. Dei? aut qua id comparatione comparabim
Luc. 13. 18. 31 Perinde eſt ac granum ſinapi, quod c
eſt in terra ſatum, eſt quidem omnium ter
ſtrium ſeminum vel minimum:
d 32 Sed cùm eſt ſatum, creſcit, fitque o
nium maximum olerum, tantóſque ram
procreat, ut poſſint ſub ejus umbra aëreæ
lucres nidulari.
v. 33. 33 Hujuſmodi ſimilitudinibus multis ad
Mat. 13. 34. los verba faciebat, prout audire poterant:
34 Nec eos abſque ſimilitudine alloque
tur, ſed ſeorſum diſcipulis ſuis explicabat o
nia.
v. 35. 35 Dixit autem eis illo die ſub veſperam
Matt. 8. 18, Trajiciamus.
23. 36 Itaq
Luc. 8. 22.

---

c *Semen ſatum.* d *Sinapi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

36 Itaque illi omiſſa hominum multitudi-
ne, eum admiſerunt, ut erat in navi, cùm
quidem aliæ quoque naviculæ eſſent una cum
eo.
e 37 Extitit autem tanta venti procella, ut flu-
ctus adeò navem invaderent, ut ea jam reple-
retur.
38 Cùm eſſet ipſe in puppi, ſuper cervicali
dormiens Igitur illi eum excitant: & Magi-
ſter, inquiunt, nihil ne hoc curas, quòd peri-
mus?
39 At ille expergefactus, ventum objurga-
vit, & lacui dixit: Tace, obmuteſce. Itaque
ſedato vento, magna tranquillitas extitit.
40 Et ille: Adeòne timidi eſtis, inquit eis
quî fit, ut fiduciam non habeatis?
41 Illi verò ingenti metu perculſi, dicere
inter ſeſe: Ecquis eſt hic, ut ei ventus, & lacus
obdiant.

---

e *Tempeſtas diſcipulos vexat.*

CAP. V.

*Dæmoniacus à legione. Demerſi ſues. Ieſus di-
miſſus. Perſanati officium grati. Filia redivi-
va. Profluvium vetus.*

VENERUNT autem trans lacum in
agrum Gadarenorum.
a 2 Eique ſimulac ex navi egreſſus eſt, *v. 1.*
occurrit ex monumentis homo impurum ha- *Matt.8. 28.*
bens ſpiritum. *Luc.8. 26.*
3 In monimentis degere ſolitus, quem ne
catenis quidem poterat vincire quiſquam.
4 Quippe à quo ſæpe compedibus cateníſ-
que vincto, diſcerptæ fuerant catenæ, & com-
pe-

---

a *Furioſus ex monimentis egreſſus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

pedes comminutæ: nec eum quiſquam dom
re potuerat.
5 Semper autem noctes dieſque in mon
bus & ſepulchretis agens, clamabat, & ſeipſu
lapidibus contundebat.
6 Is viſo procul Jeſu, accurrit, eíque hon
rem præbuit:
7 Et ingenti voce clamans, inquit: Qu
tibi mecum rei eſt, Jeſu ſupremi Dei fili? O
teſtor te per Deum, ne me torqueas.
8 Ille enim ei dicebat: Exi, impure ſpir
tus, ex homine:
9 Eumque interrogabat, quod ei nomen e
ſet. Cui ille reſpondit: Legio mihi nomen eſ
quoniam multi ſumus:
10 Eumque multùm orabat, ne eos extr
eam regionem mitteret.
11 Erat autem illic apud montes porcorun
grex ingens, qui paſcebat.
12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes
ut ſe in porcos mitteret, ut in eos ingrederen
tur.
b 13 Id quod ſimulac eis permiſit Jeſus
egreſſi ſpiritus impuri, ingreſſi ſunt in porcos
atque grex per præceps in lacum decurrit
(erant autem circiter duo milia) inque lacu
ſuffocati ſunt.
14 Subulci autem fugerunt, idque & in ur-
be & per rura nunciarunt: Itaque profecti ho-
mines ad videndum quid accidiſſet,
15 Veniunt ad Jeſum, ſpectántque furio-
ſum illum ſedentem, veſtitúmque & ſanæ
mentis qui legionem habuerat: timuerúntque.
16 Cùmque eis narraſſent, qui viderant,
quid accidiſſet furioſo, itemque de porcis,
17 Cœ-

b *Dæmones porcos exagitant.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Cœperunt eum orare, ut ex ſuis finibus v. 17.
iſcederet. Act. 16. 39.
18 Eum autem in navem ingreſſum roga- v. 18.
it; qui furioſus fuerat, ut eſſet ei comes. Luc. 8. 38.
19 Verùm Jeſus non permiſit ei, ſed dixit:
bi domum tuam ad tuos: eiſque nunciato quæ
bi Dominus, tui miſertus, fecerit.
20 Ita ille diſceſſit, cœpitque per Decapo-
m prædicare quæ ſibi feciſſet Jeſus: id quod
irabantur omnes.
21 Jeſu autem rurſus in navi trajecto, con- v. 21.
enit ad eum frequens hominum multitudo: Matt. 9. 1.
22 Quumque eſſet apud lacum venit qui- Luc. 8. 40.
im magiſtrorum collegii, nomine Jaïrus, qui v. 22.
viſo, ei ad pedes accidit: Matt. 9. 18.
23 Eúmque multum oravit, dicens, filio- Luc. 8. 41.
m ſuam in extremo eſſe periculo: veniret,
que manus imponeret, ut ſervaretur, ac re-
leſceret.
24 Ita ille cum eo abiit; tanta eum ſequen-
hominum multitudine, ut eum premerent.
25 Quædam autem mulier, quæ ſanguinis v. 25.
rofluvio duodecim jam laborabat annos, Lev. 15. 25.
26 Et multa à multis paſſa medicis, omni Matt. 9. 20.
ia re conſumpta, non ſolùm nihil profecerat, Luc. 8. 43.
d in deterius venerat.
27 Cùm de Jeſu audiviſſet, venit à tergo,
ter turbam: ejúſque veſtimentum tetigit.
28 Cogitabat enim, ſi vel ejus veſtes attin-
eret, ſe ſalvam fore.
29 Et protinus aruit ejus fons ſanguinis,
nſitque corpore ſe ab ea miſeria eſſe ſanatam.
30 Et Jeſus ſtatim apud ſeſe vim à ſe profe- v. 30.
am cognoſcens converſus in turba, dixit: Luc. 6. 19.
Quis mea veſtimenta tetigit?

c *Jaïrus.* d *Mulier ſanguinis profluvio vexata.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

31 Cui ejus diſcipuli: Vides te à turba
mi, & quæris, quis te tetigerit?
32 Sed cùm ille circumſpiceret, ut eam
deret, quæ id fecerat,
33 Territa mulier, & tremebunda, ſc
quid ſibi accidiſſet, venit, & ei accidit, rém
omnem ut ſeſe habebat, dixit:
v. 34. 34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fid
Matt. 9. 22. ſervavit, abi ſalva, & eſto à tuo malo ſana.
Sup. 10. 52. 35 Adhuc eo loquente, veniunt à magi
v. 35. collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua
Luc. 8. 49. quid jam moleſtus es magiſtro?
36 At Jeſus, ſimulac quid diceretur, au
vit, dixit magiſtro collegii: Ne metue, t
tùm crede.
37 Non ſivit autem quenquam ſe ſubſeq
præter Petrum, & Jacobum, & Joannem Ja-
bi fratrem.
38 Deinde ubi venit in ædes magiſtri co-
gii, videt tumultum & plorantes, multúm
ejulantes.
v. 39. 39 Ingreſſúſque dicit eis: Quid tumult
Joh. 11. 11. mini & ploratis? Puella non eſt mortua,
dormit.
40 At illi eum deridere: Ipſe ejectis om
bus aſſumpto puellæ patre atque matre &
comitibus, ingreditur eò ubi jacebat puella
e 41 Ejúſque manu prehenſa dicit ei: Tali
cumi, quæ verba ſic ſonant: Puella (inqu
tibi) ſurge.
42 Statímque ſurrexit puella, & ambul
cœpit: erat autem annorum duodecim: u
illi vehementer attoniti ſunt.
43 Præcepit autem eis Jeſus magnopere,
quis id reſciſceret, eíque cibum dari juſſit.

---

e Talitha cumi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. VI.

n patria propheta. Apoſtolorum miſſio, virtu-
tes, habitus, egeſtas, mandata, opera. De Je-
ſu ſententiæ. Johannis vincula, mors, huma-
tio. Panes quinque ac duo piſces, malacia, alia.

ILLINC deinde profectus, venit in ſuam *v.* 1.
patriam, ſequentibus eum ejus diſcipulis, *Mat.*13.54.
2 Atque ubi advenit ſabbatum, cœpit in *Luc* 4. 16.
ollegio docere, ita, ut multi audientes, atto-
iti dicerent: Unde ei hæc? & quæ eſt quæ ei *v.* 3.
ata eſt ſapientia, & quæ fiunt ejus manibus *Joh.*6.42.
iracula? *v.* 4.
3 An non is eſt faber Mariæ filius, Jacobi & *Mat.*13.57.
oſis, & Judæ, & Simonis frater? & nónne *Luc.*4. 24.
int hîc apud nos ejus ſorores? Itaque in eo of- *Joh.*4.44.
ndebantur. *v.* 5.
4 Et Jeſus dicebat eis, non eſſe vatem inho- *Mat.*13.58.
oratum, niſi in ſua patria, & apud conſangui- *v.* 6.
eos, domique ſuæ. *Matt.*9. 35.
5 Itaque non potuit illic ullum facere mira- *Luc.*13. 22.
ulum, niſi quòd paucos ægrotos, impoſitis *v* 7.
anibus ſanavit, *Matt.*10. 1.
6 Admiratus eorum infidentiam. Obibat *Luc.*6. 13.
item vicos undique finitimos, docens. *&* 9. 1.
7 Vocatóſque duodecim, cœpit binos di- *Sup.*3. 13.
ittere, eíſque in ſpiritus impuros poteſtatem *v.* 8.
edit: *Matt.*10. 9.
8 Præcepítque ne quid ad iter circumferrent *Luc.*9. 3.
ſi baculum tantùm, non peram, non panem, *v.* 9.
on æs in crumena, *Act.*12. 8.
9 Sed ſandaliis calcearentur, neque binas *v.* 10.
duerent tunicas. *Mat.*10.11.
10 Item eis dixit: Ubicunque domum in- *Luc.*9. 4.

a *Jeſus diſcipulos mittit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

greſſi fueritis, illic manetote, donec inde
gretis.
v. 11. 11 Et quicunque vos non admiſerint,
Matth. 10. audiverint, vos illinc proficiſcentes, excu
14, 15. pulverem, qui ſuberit veſtris pedibus, quo
Luc. 9. 5. & eis teſtimonio. Hoc vobis confirmo, mi
10. 11, 12. actum iri cum Sodomis & Gomorris in die
Act. 13. 51. dicii, quàm quum illa civitate.
& 18. 16. 12 Igitur illi profecti, mores corrigere
blicè docebant,
v. 13. 13 Multáque dæmonia ejiciebant, & m
Iac. 5. 14. tos ægrotos oleo ungebant, ac ſanabant.
v. 14. 14 Id cùm audiviſſet rex Herodes (nam
Matt. 14. 1. lebre factum erat ejus nomen) dicebat Jo
Luc. 9. 7. nem, qui baptizare ſolitus fuerat, ex mor
ſurrexiſſe, ideóque eum tam eſſe factis pot
tem.
v. 15. 15 Alii dicebant, Eliam eſſe, alii vatem e
Mat. 16. 14. aut ut aliquem vatum.
b 16 Quo audito, Herodes dicebat, quem i
decollaſſet Joannem, eum eſſe: ex mortuis
rexiſſe.
v. 17. 17 Nam ipſe Herodes Joannem capiend
Luc. 3. 19. curaverat, & in cuſtodia vinciendum, prop
Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem qu
ipſe duxerat in matrimonium.
v. 18. 18 Dicebat enim Joannes Herodi, non li
Lev. 18. 16. re ei uxorem habere ſui fratris.
& 20. 21. 19 Herodias autem imminebat Joanni; eú
que interficere volebat: ſed non poterat,
v. 20. 20 Propterea quòd Herodes Joannem ve
Mat. 14. 5. batur, ſciens virum eſſe juſtum atque ſanctu
& 21. 26. eúmque obſervabat, eíque multis in rebus
ſcultabat, & eum libenter audiebat.
v. 21. 21 Accidit autem opportuna dies, qua h
Gen. 40. 20. ro
Matt. 14. 6.

b *De Johannis Baptiſtæ obitu.*

des optimatibus, tribuniſque & primatibus
alilææ natalitia dabat.
22 Et ingreſſa ipſius Herodiadis filia, ſalta-
t, Herodíque & convivis ita placuit, ut dixe-
t rex puellæ: Poſce me quicquid voles tibi
bo.
23 Eíque ſic juravit: Quicquid à me petie-
, id tibi dabo, etiam ſi ſit regni mei dimi-
um.
24 At illa egreſſa, conſuluit ſuam matrem,
quid peteret? Et mater juſſit, ut Joannis
ptiſtæ caput.
25 Itaque illa ſtatim feſtinanter ad regem
greſſa, petiit his verbis: Volo ut mihi des
otinus in catino caput Joannis Baptiſtæ.
26 Id quod dolens rex tamen propter jusju-
ndum, & convivas, noluit ei denegare:
27 Miſitque confeſtim, rex ſpiculatorem, & *v.* 27.
, ut illius caput afferret, imperavit. Ille eum *Mat.* 14. 10.
carcere decollatum ivit:
28 Et ejus caput in catino attulit, ac puellæ
adidit: quod puella porrò ſuæ matri dedit.
29 Hoc audito, Joannis diſcipuli venerunt
blatum ejus corpus, idque in monimento po-
erunt.
30 Convenerunt autem ad Jeſum apoſtoli, *v.* 30.
que omnia quæque fecerant quæque docue- *Luc.* 9. 10.
nt renunciaverunt.
31 Et Jeſus juſſit eis, ut adeſſent ipſi ſeor- *v.* 31.
m in deſertum locum, paululúmque requieſ- *Marc.* 3. 20.
erent. Erant enim qui veniebant, & qui abi-
ant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capien-
i ocium ſuppeteret.
32 Itaque diſceſſit in deſertum locum in na- *v.* 32.
i ſeorſum. *Mat.* 14. 13.
33 Quos cùm vulgus abire videret, agnove- *Luc.* 9. 10.
unt eum multi, & illuc pedeſtres ex omnibus *Ioh.* 6. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

urbibus concurrerunt, eóſque aggreſſi ad
convenerunt.
v. 34. 34 Itaque egreſſus Jeſus, tantam con
*Matt.*9 36. tus multitudinem, miſertus eſt eorum,
& 14. 14. erant perinde ac paſtorem non habentes
*Ier.*23. 1. eóſque multa docere aggreſſus eſt.
Ezec. 34. 2. c 35 Poſtquam autem jam ſera venit hora
*Luc.*9. 11. diſcipuli eum hujuſmodi verbis ſunt agg
v. 35. Deſertus eſt hîc locus, & jam ſera hora:
*Mat.*14.15. 36 Dimitte eos, ut in finitimos pagos
*Luc.*9. 12. cóſque profecti, panes ſibi comparent:
Ioh. 6. 5. quod comedant, non habent.
37 Et Jeſus eis reſpondens: Præbete vo
cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum
centis denariis panes, quibus eos paſcamus
v. 38. 38 Et ille: Quot panes habetis? inqui
*Mat.*14.17. ite viſum. Quo cognito, quum quinqu
*Luc.*9. 13. duos piſces dixiſſent,
Ioh. 6. 9. 39 Juſſit illos omnes diſcumbere caterv
in viridi gramine.
40 Ac poſtquam in claſſes diſtributi cent
& quinquageni diſcubuerunt:
v. 41. 41 Ille ſumptis quinque panibus & du
Joh. 17. 1. piſcibus, cœlum ſuſpiciens laudes egit, fr
1 *Sam.*9.13. que panes, & ſuis diſcipulis tradidit, ut illis
ponerent: duóſque piſces diſtribuit omnib
42 Comederuntque cuncti ad ſatietatem
43 Et ſublata ſunt fragmentorum du
cim caniſtra plena, nec non ex piſcibus.
44 Et erant qui comederant, virorum
citer quinque milia.
v. 45. 45 Deinde confeſtim coëgit diſcipulos
*Mat.*14.22. navim conſcendere, & antè trajicere ad Be
Ioh. 6. 17. ſaïdam dum ipſe turbam illam dimitteret.
v. 46. 46 Poſtquam illis valedixit, diſceſſit in m
Mat. 14.23. tem orandi gratia.

47 S

c *De panibus & piſcibus multiplicatis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

47 Sub veſperam quum eſſet navis in medio *v.* 47.
acu, & ipſe ſolus in terra, *Mat.* 14. 23,
48 Vidit eos in remigando vexari, quippe 24.
uum ventus eſſet eis contrarius. Deinde circa *Ioh.* 6. 16,
uartam noctis vigiliam venit ad eos, per la- 17.
um ingrediens, eóſque volebat præterire.
49 At illi eum in lacu ambulantem conſpi-
ati & ſpectrum eſſe rati, exclamare:
50 Omnes enim eum viderunt, turbatíque
unt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono
ſte animo, inquit, ego ſum, ne timete:
51 Ad eóſque aſcendit in navem, & ventus
oſuit: id quod illi ſupra modum attoniti,
pud ſeſe mirari.
52 Non enim conſiderabant *e* illos panes,
tpote qui torpentibus eſſent animis.
53 Poſtquam trajecerunt, venerunt in a- *v.* 53.
grum Genezarethanum: *Mat.* 14. 34.
54 Ac ſimulac appulſi, ex navi egreſſi ſunt.
Incolæ eo cognito,
55 Totam illam finitimam regionem per-
currerunt, cœperúntque in grabatis malè af-
fectos eò afferre, ubi eum eſſe audiebant.
56 Ac quocunque intrabat in vicos, in ur-
bes, aut pagos, proponebant per fora ægrotan-
tes, eúmque rogabant, ut vel ejus togæ lim-
bum tangerent: ac quicunque eum tangebant
ſanabantur.

d *Diſcipuli tempeſtate vexantur.*
e *Non eſſe mirum ab eo ſedari ventos, qui ita nes multiplicare potuiſſet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. VII.

Pro diſcipulis illotis. Phariſæorum increpatio. N
fœdantia. Syrophœniſſæ nata, fides, gratia.

v. 1. *Matt.* 15. 1. CONVENERUNT autem ad eu
Phariſæi, & quidam Scribarum, qui Hi
roſolymis venerant.
a 2 Qui quum vidiſſent quoſdam ejus diſc
pulorum profanis, hoc eſt, illotis manibus
bum capere, reprehenderunt.
3 Nam Phariſæi, Judæíque omnes, non n
ſæpe lotis manibus epulantur, tenentes vet
rum inſtitutum.
4 Item à foro non niſi loti epulantur, ali
que multa ſunt, quæ tenenda acceperunt, p
culorum lotiones, & urceorum, & æramento
rum, & lectorum.
5 Deinde eum ſic interrogant Phariſæi
Scribæ: Cur non agunt tui diſcipuli, ut vet
rum poſtulat inſtitutio, ſed illotis manibus c
bum capiunt?
v. 6. 6 Quibus ille ſic reſpondit: Rectè de vob
Eſai. 29. 13. ſimulatoribus vaticinatus eſt Eſaias, ut ſcriptu
eſt: Hic populus me labiis honorat, quum eo
rum cor abſit à me procul.
v. 7. 7 Verum fruſtrà me venerantur, docent
Matt. 15. 9. doctrinas, quæ ſunt hominum præcepta.
Coloſ. 2. 18. 8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis homi
Tit. 1. 14. num inſtitutum, urceorum poculorúmque lo
tiones: & alia his conſimilia multa facitis.
b 9 Probè, inquit eis: Dei præceptum anti
quatis, ut veſtram conſervetis inſtitutionem.
10 Moſe

a *De lavandis manibus.*
b Ironia. Scilicet ita faciendum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Moſes enim dixit: Honora tuum patrem *v.* 10.
que matrem: &, Qui patri, matrìve male- *Exo.*20.12.
xerit, morte plectatur. *Deut.*5.16.
11 At vos dicitis: Si quis patri matríve dixe- *Matt.*15.4.
t, *c* Corban, hoc eſt, donarium quod à me *Epheſ.*6.2.
roficiſcetur, id tibi proderit. *Exo.*21.17.
12 Ita non ſinitis eum jam quicquam ſuo *Lev.*20.9.
atri, matríve præſtare: *Deu.*27.16.
13 Dei dictum, iſta, quam tradidiſtis inſti- *Pro.*20.20.
utione reſcindentes. Atque hujuſcemodi mul- *v.* 13.
a facitis. *Matt.*15.6.
14 Tum advocata omni multitudine, dixit *v.* 14.
is: Audite me omnes & intelligite. *Mat.*15.10.
15 Nihil eſt extra hominem, quod in eum *&c.*
ntret, quod eum poſſit inquinare: ſed quæ ex *v.* 15.
o prodeunt, ea ſunt quæ hominem polluunt. *Act.*10.15.
16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat. *Rom.*14.
17 Ubi autem à turba domum ingreſſus eſt, 17,20.
interrogarunt eum ejus diſcipuli de illa ſimili- *Tit.*1.15.
tudine. *v.* 16.
18 Quibus ille: Adeóne vos quoque tardi *Mat.*11.15.
eſtis? An nondum intelligitis, nihil quod ex- *v.* 17.
trinſecus in hominem intrat, poſſe eum coin- *Mat.*15.15.
quinare?
19 Utpote quum non in ejus cor, ſed in
ventrem & in latrinam feratur, expurgans om-
nes cibos.
20 Sed quod ex homine exit, inquit, pol-
luit hominem.
21 Internè enim ex hominum corde pro- *v.* 21.
deunt pravæ cogitationes adulteria, ſtupra, cæ- *Gen.*6.5.
des, *&* 8.21.
22 Furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, *Mat.*15.19.
malus *d* oculus, maledicta, ſuperbia, dementia. *Prov.*6.14.

 *Ier.*17.9.

c Curta ſententia, quippe in re illis nota, ut cum Latinè dicimus; Et cætera. d Invidia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Hæc omnia mala intrinſecùs prodeu
& hominem polluunt.
v. 24. 24 Illinc profectus, diſceſſit in Tyri Si
Mat. 15.21. niſque confinia, ingreſſúſque domum, nole
id ſcire quenquam: ſed non potuit latére.
e 25 Nam cùm de eo audiviſſet quædam m
lier cujus filia ſpiritum habebat impurum,
nit, & ei ad pedes accidit.
26 Erat autem mulier Græca, genere Sy
phœniſſa. Ea rogabat eum, ut dæmonium e
pelleret ex ſua filia.
v. 27. 27 At Jeſus dixit ei: Sine prius ſatiari nat
Mat. 15.26. Non enim convenit ſumere natorum pane
& catellis objicere.
28 Et illa: Et ſi ita eſt, Domine (inquit
reſpondens) tamen catelli ſub menſa comedu
de puerorum micis.
29 Tum ille: Propter iſtud dictum, inqu
ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.
30 Itaque illa domum ſuam profecta, inv
nit egreſſum dæmonium, & jacentem in lect
filiam.
v. 31. 31 Rurſum profectus ex Tyriis, Sidoniiſqu
Mat. 15.29. finibus, venit ad Galilææ lacum, per medic
fines Decapolis.
v. 32. 32 Eíque adductus eſt ſurdus tardiloquus
Matt. 9. 32. cui ut manum imponeret, rogatus eſt.
Luc. 11. 14. *f* 33 Atque ille eo ſeorſum extra turbam ſe
v. 33. ducto, immiſit ſuos digitos in ejus aures, ſpuit-
Infr. 8. 23. que, & ejus linguam tetigit.
Joh. 9. 6. 34 Et in cœlum intuens, ingemuit, eíque
v. 34. dixit, Ephata: hoc eſt, aperitor.
Joh. 11. 41. 35 Ac protinùs illius & aures apertæ, & ſo-
& 17. 1. lutum linguæ vinculum eſt, ita, ut rectè lo-
queretur.

e *Mulier Syrophœniſſa.*
f *Surdus tardiloquus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dice-
rent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis
prædicabant,

37 Et majorem in modum obſtupeſcebant,
dicentes eum omnia rectè feciſſe, & ut ſurdi
audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

Cap. VIII.

Septem panes. Oſtentorum cupidi. Fermentum Phariſæorum. Cæcus. Petrus de Chriſto. Jeſu mors prædicta. Petrus ſatanas, piorum crux.

PER eos dies erat permagna hominum v. 1.
multitudo, nec habebant quod comeſſent, *Mat.* 15. 32.
& Jeſus advocatis ſuis diſcipulis, inquit:

a 2 Miſeret me hujus multitudinis: ſiquidem
jam tres dies me comitantur, nec habent quod
comedant.

3 Quòd ſi eos domum jejunos demiſero,
de fethiſcentur in via: nam eorum nonnulli
procul venerunt.

4 Et diſcipuli ejus ſic ei reſponderunt: un-
de poſſit eos quisquam panibus hîc in ſolitudi-
ne ſatiare?

5 At ille eos interrogavit: Quot habetis pa-
nes? Septem, inquiunt.

6 Tum ille juſſit multitudinem humi diſ-
cumbere: ſumptóſque ſeptem panes, actis grat-
iis, fregit, ſuíſque tradidit diſcipulis, ut appo-
nerent: quos illi appoſuerunt multitudini.

7 Cúmque paucos haberent piſciculos ille
actis laudibus juſſit eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati ſunt ad ſatietatem, ſunt-
que ſublatæ reliquorum fragmentorum ſportæ
ſeptem.

9 Erant

a *Multiplicati panes & piſces.*

9 Erant autem qui comederunt circiter qu
tuor milia.
v. 10. 10 Quibus ille dimiſſis, confeſtim conſce
*Mat.*15.39. ſa navi cum ſuis diſcipulis, venit in tractus Da
manuthanos.
v. 11. 11 Eò profecti Phariſæi, cœperunt cum e
*Mat.*12.38. contendere, poſtulantes ab eo ſignum de cœl
& 16. 1. ejus tentandi gratia.
*Luc.*11.29. 12 At ille animo ingemuit, & dixit: Qui
*Joh.*6.30. ſignum quærit hæc natio? Pro certo habeto
v. 12. nullum huic nationi ſignum datum iri.
*Mat.*16.4. 13 Deinde relictis eis, rurſum conſcenſa na
v. 13. vi trajecit.
*Matt.*16.4. 14 Obliti autem erant panes ſumere, ne
v. 14. niſi unum panem ſecum habebant in navi.
*Matt.*16.5. 15 Itaque quum ille eis præciperet, viderent
v. 15. ut Phariſæorum Herodíſque fermentum cave-
*Matt.*16.6. rent,
*Luc.*12.1. 16 Illi inter ſeſe cogitabant, ac dicebant, id
eò pertinere, quòd non haberent panes
v. 17. *b* 17 Quo cognito, Jeſus eis inquit: Quid co-
*Sup.*6.52. gitatis? vos non habere panes? An nondum
advertitis, nec intelligitis? adhuc torpentia ha-
betis corda?
18 Oculos habentes, non videtis? & aures
habentes non auditis? neque meminiſtis,
v. 19. 19 Quum illos quinque panes ad hominum
*Mat.*14.19. quinque milia fregi, quot caniſtra plena frag-
*Sup.*6.41. mentorum ſuſtuleritis? Duodecim, inquiunt ei.
*Luc.*9.13. 20 Quid quum ſeptem ad quatuor millia?
*Joh.*6.11. quot plenas fragmentorum ſportis ſuſtuliſtis?
v. 20. Septem, inquiunt.
*Mat.*15.34. 21 Et ille: Qui fit, inquit eis, ut non anim-
*Sup. v.*5. advertatis?
22 Deinde ubi Bethſaidam venit, allatus eſt
ei cæ-

b *Phariſæorum fermentum cavendum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cæcus, quem ut tangeret, rogatus eſt.
23 Et ille prehenſa cæci manu, eum eduxit *v.* 23.
x vico, & ejus oculos conſpuit, eíque manus *Supr.* 7. 32,
npoſuit, & eum interrogavit, ecquid videret? 33.
24 Et ille intuitus dixit: Video homines:
am arborum ritu video ambulantes.
25 Deinde rurſus ille ejus oculis manus im-
oſuit, effecítque ut videret, ita ut reſtitutus,
mnes perſpicuè diſcerneret.
26 Atque ille eum domum dimiſit, vetans,
e vel in vicum ingrederetur, vel id cuiquam in
ico diceret.
d 27 Profectus eſt autem Jeſus, ejúſque diſci- *v.* 27.
uli in vicos Cæſareæ Philippi, atque in via ſuos *Mat.* 16. 13.
diſcipulos hujusmodi verbis interrogavit: *Luc.* 9. 18.
Quem me dicunt homines eſſe?
28 Cui illi reſponderunt: Joannem Bapti-
ſtam, alii Eliam, alii vatem aliquem. *v.* 31.
29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem di- *Mat.* 16 21.
citis eſſe me? Cui Petrus ita reſpondit: tu es & 17. 22.
Chriſtus. & 20. 18.
30 At ille eis interdixit, ne cui ſe indicarent: *Infr.* 9. 31.
31 Eóſque docere cœpit, oportere filium & 10. 33.
hominis multa pati, & à Senatoribus & Pontifi- *Luc.* 9. 22.
cibus, & Scribis improbari, ac interfici, & tri- & 18. 31.
bus poſt diebus reſurgere. & 24. 7.
32 Dum ita apertè verba facit, prehendit *v.* 33.
eum Petrus, & objurgare cœpit. 2 *Sam.* 19.
33 At ille converſus, diſcipulóſque ſuos in- 22.
tuitus, Petrum his verbis objurgavit: *e* Abi poſt *v.* 34.
me Satana: quandoquidem non divina, ſed *Mat.* 10. 38.
humana ſapis. & 16. 24.
34 Tum advocato vulgo cum ſuis diſcipulis *Luc.* 9. 23.
dixit & 14. 27.

---

c *Cæco ſanato homines videntur arbores.*
d *Quem me dicunt homines eſſe.*
e *Faceſſe ex meo conſpectu.*

[d]ixit eis: Qui me ponè vult ſequi, renunc
ſibimetipſi, ſuámque crucem tollat, & me
quatur.
v. 35. 35 Nam qui volet animam ſuam ſervar
Mat. 10. 39. perdet eam: qui verò animam ſuam mea
& 16. 25. Euangelii cauſâ perdiderit, eam ſervabit.
Luc. 9. 24. 36 Quid verò proderit homini, ſi vel t
& 17. 33. tum mundum lucratus fuerit, & animæ ſuæ j
Joh. 12. 25. cturam faciat?
v. 37. 37 Aut quam dabit homo animæ ſuæ com
Pſal. 49. 9. penſationem?
v. 38. 38 Nam quem mei meorúmque dictorur
Mat. 10. 33. in hac adulterina, improbáque natione pudue
Luc. 9. 26. rit, ejus viciſſim pudebit filium hominis, cùn
& 12. 8, 9. in Patris ſui gloria venerit unà cum ſanctis An
Rom. 1. 16. gelis.
2 *Tim.* 2. 12. 39 Tum eis dicit: Hoc certò ſcitote, eſſe
1 *Joh.* 2. 23. quoſdam eorum, qui hîc adſunt, qui non ante
v. 39. mortem ſenſuri ſint, quàm Dei regnum vi-
Mat. 16. 28. deant veniſſe cum potentia.
Luc. 9. 27.

CAP. IX.

Chriſtus transfiguratur, cælitus celebratur. Precum, ac jejunii contra ſpiritus virtus. Prædicta mors, & exuſcitatio. Piorum dominatus. Puerorum beatitas. Quis cum Jeſu. Offenſarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

[a]DEINDE ſexto poſt die aſſumit Jeſus
Petrum & Jacobum, & Joannem, eiſ-
que in arduum montem ſolis ſeorſum
ductis, transfiguratus eſt coram eis.
v. 2. 2 Ejúſque veſtimenta facta ſunt fulgentia,
Matt. 17. 1. tam alba, quàm eſt nix, quomodo nullus in or-
Luc. 9. 28. be fullo dealbare poſſit.

3 Eiſque

a *Jeſus transformatur.*

3 Eíſque conſpectus eſt Elias cum Moſe, qui
um Jeſu colloquebantur.
4 Tum Petrus ſic Jeſum allocutus eſt: Rab-
i, bonum eſt nos hîc eſſe: itáque faciamus tria
abernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ
num.
5 Neſciebat autem quid diceret, quippe cum
ſſent territi,
6 Extitit autem nubes, quæ eos inumbra- *v.* 7.
it, venítque vox ex nube, dicens: Hic eſt *Eſai.*42.1.
neus chariſſimus filius, hunc audite. *Matt.*3.17.
7 Et ſubitò circumſpicientes, nullum jam *&* 17.5.
iderunt, niſi Jeſum ſolum cum ipſis. *Supr.*1.11.
8 Deſcendentibus autem eis de monte, præ- *Luc.*3.22.
cepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, niſi *&* 9.35.
poſtquam filius hominis ex mortuis reſurrexiſ- 2 *Pet.*1.17.
ſet. *Deu.*18.19.
9 Illi verò apud ſeſe id dictum retinuerunt, *v.* 9.
quærentes quid eſſet ex mortuis reſurgere. *Matt.*17.9.
10 Itaque eum interrogarunt de eo quod di- *Luc.*9.36.
cerent Scribæ, Eliam oportere venire prius. *v.* 11.
b 11 Et ille reſpondens eis: Elias quidem prius *Malac.*4.5.
venturus, & omnia inſtauraturus eſt, idque *v.* 12.
quemadmodum de filio hominis ſcriptum eſt, *Pſal.*22.7.
multa paſſurum, & contemnendum eſſe. *Eſai.*53.3.
12 Sed ſcitote Eliam veniſſe, & illos ei quæ *&c.*
voluerint feciſſe, quemadmodum de eo ſcri- *Dan.*9.26.
ptum eſt. *v.* 13.
13 Deinde ubi venit ad diſcipulos, vidit *Luc.*1.17.
circa eos ingentem hominum multitudinem, *Mat.*11.14.
& cum eis contendentes Scribas. *&* 17.10.
14 Ac vulgò ſimulac eum viderunt, admi- *&c.*
rati, eum ſalutatum accurrunt. *v.* 14.
15 Ipſe Scribas interrogavit, quid cum illis *Mat.*17.14.
contenderent. *Luc.*9.37,
16 *c* Cui 38.

b *Elias.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. c 16 Cui unus ex turba reſpondit in hunc m
Mat.17.14. dum: Magiſter, adduxi tibi meum filium,
Luc.9.38. mutum habet ſpiritum:
17 Qui ubi eum coripuit, ita lacerat, ut ſp
met, & dentibus ſtrideat, ac tabeſcat. Eum
ejicerent petii à tuis diſcipulis, ſed nequiveru
18 Tum ille ei reſpondens: O diffidens r
tio, inquit, quoúſque tandem apud vos er
quoúſque tandem vos feram? Adducite eu
ad me.
v. 20. 19 Atque ille ad eum adducitur: & ſimul
Sup.1.26. ille eum vidit, convulſit eum ſpiritus, ita
collapſus humi, volutaretur ſpumans.
20 Ille ex ejus patre ſciſcitatus eſt, quand
eſſet cùm id ei accidiſſet? Et pater reſpondi
Jam à pueris,
21 Ac ſæpe eum & in ignem jecit, & i
aquam, ut eum perderet. Sed ſi quid potes, ſuc
curre nobis, noſtri miſertus.
22 Et Jeſus: Siquidem potes (inquit ei) cre
dere, omnia fieri poſſunt credenti.
v. 23. 23 Hîc protinus exclamans pueri pater, cur
Luc. 17.6. lachrymis: Credo, inquit Domine, ſuccurr
infidelitati meæ.
24 Videns autem Jeſus vulgus accurrere, in
crepuit impurum ſpiritum, dicens ei: Spiri
tus mute & ſurde, ego tibi impero, ut ex e
emigres, nec amplius in eum intres.
25 Tum ille exclamando, eúmque vehe
menter laniando exiit. Atque is perinde fuit a
mortuus, ita ut multi mortuum eſſe dicerent
26 At Jeſus eum manu prehenſum alleva-
vit, atque ille ſurrexit.
v. 28. 27 Eum autem domum ingreſſum, diſcipu-
Mat.17.19. li ſeorſum interrogarunt, cur ipſi eum expel-
lere nequiviſſent.

28 Qui-

c *Mutus ſpiritus.*

28 Quibus ille: Hoc genus, inquit, nulla
ejici poteſt, niſi precibus & jejuniis.
29 Illinc profecti iter faciebant per Gali- *v.* 29.
am, nec ille volebat ut id ſciret quiſquam. *Mat.*16.21.
30 Docebat enim diſcipulos ſuos, eíſque di- *&c.*
bat, homine natum tradendum eſſe in ho- *Luc.*9.22.
inum manus, qui eum interficerent, iſque 44. & 18.
terfectus tertio die reſurgeret, 31. & 24.7.
31 At illi eam rem ignorabant, & eum in-
rrogare verebantur.
32 Venit autem Capernaum: atque ubi do- *v.* 32.
um venit, quæſivit ex eis, quid in via inter *Matt.*18.1.
diſceptaſſent? *Luc.*9.46.
33 Quúmque illi ſilerent: (nam inter ſe di- & 22.24.
ſputaverant in via, quis eſſet maximus)
34 Ille conſedit, & vocatis duodecim, dixit: *v.* 34.
quis primus eſſe vult, erit omnium ultimus, *Mat.*20.16.
nniúmque famulus. *Infr.*10.43.
35 Tum puerum ſumpſit, & in eorum me- *v.* 35.
o ſtatuit, eúmque complexus ulnis, inquit eis. *Infr.*10.16.
36 Qui aliquem talium puerorum accipit *v.* 36.
eo nomine, me accipit, & qui me accipit, *Mat.*10.40.
e non accipit, ſed eum qui me miſit. & 18.5.
37 Tum Joannes ſic eum eſt allocutus: Ma- *Luc.*9.48.
iſter, vidimus quendam in tuo nomine eji- *Joh.*13.20.
ientem dæmonia, qui non ſequitur nos: ita- *v.* 37.
ue eum prohibuimus, quoniam non ſequitur *Luc.*9.49.
os.
38 At Jeſus: Ne prohibete eum, inquit. Ne- *v.* 38.
o enim eſt, qui meo nomine miraculum fa- 1 *Cor.*12.3.
at, qui citò poſſit mihi maledicere. *v.* 39.
39 Nam qui contra nos non eſt, à nobis eſt. *Mat.*12.30.
40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum *v.* 40.
eo nomine bibendum dederit, quòd Chriſti *Mat.*10.42.
tis, certò ſcitote fore ut ſua mercede non fru- *v.* 41.
retur. *Matt.*18.6.
41 Et qui vel minimum eorum qui mihi *Luc.*17.1,2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

fidem habent, læſerit, ſatius eſſet ei, ejus c
molarem lapidem circumponi, eúmque in
re dejici.
42 Quòd ſi tibi tua manus officit, abſcind
v. 42. eam. Satius eſt enim tibi mancum in vitam
Matt.5. 29. gredi, quàm duas habentem manus abir
& 18. 8. gehennam, ignem inextinctum,
Deut. 13. 6. 43 Ubi nec eorum vermis interit, nec ig
v. 43. extinguitur.
Eſai.66.24. 44 Et ſi tibi pes tuus officit, abſcinde eu
ſatius eſt te in vitam claudum ingredi, qu
duos habentem pedes in gehennam conjici in
ignem inextinctum,
45 Ubi nec eorum vermis interit, nec ig
extinguitur.
46 Et ſi tibi tuus oculus officit, erue eu
Satius eſt tibi unoculum, in Dei regnum ing
di, quàm duos habentem oculos in ignis
hennam conjici.
47 Ubi nec eorum vermis interit, nec ig
extinguitur.
48 Nam & omnes igne ſaliendi, & omne
v. 48. crificium ſale ſaliendum eſt.
Lev.2.13. 49 Bonum eſt ſal: ſed ſi ſal inſulſum fi
v. 49. quo condietur ipſum? Habete in vobis ſale
Matt.5. 13. & pacem inter vos gerite.
Luc.14. 34.
Rom.12.18.

CAP. X.

Heb.12.14. *Moſis repudium. Chriſti conjugium, repudi*
Puerorum ſalus ac fauſtitas. Bonus quis. F
tunarum diſcrimen. Dei omnipotentia. Pioru
remuneratio. Inſtans lethum Chriſti. A quo p
dignitas. Chriſtus ad quid. Cæcus Bartimæu

ILLINC profectus venit in fines Jud
per traſiordaninum agrum: eúmque r
v. 1. ſum convenit vulgus hominum, quos i
Matt.19. 1. rurſum, ut ſolitus erat, docet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Aggreſſi autem eum Phariſæi interroga-
runt, licerétne viro uxorem repudiare: tentan-
tes eum.
3 Quibus ille ſic reſpondit: Quid vobis præ-
cepit Moſes?
4 Et illi: Moſes permiſit ſcripto divortii in- *v.* 4.
ſtrumento repudiare. *Deut.*14. 1.
5 At Jeſus reſpondens: Propter veſtram, in- *Jerem.*3. 1.
quit eis, pervicaciam ſcripſit ille vobis illud præ- *Mat.*5.31.
ceptum *v.* 6.
6 Sed à creationis primordio marem & fœ- *Gen.*1. 27.
minam fecit eos Deus. & 5. 2.
7 Hujus cauſa homo relicto ſuo patre atque *Matt.*19. 4.
matre, hærebit uxori ſuæ, *v.* 7.
8 Fiétque ex duobus unum corpus: itaque *Gen.*2. 24.
non jam ſunt duo, ſed unum corpus. 2 *Cor.*6. 16.
9 Quod ergo Deus conjunxit, homo non *Epheſ.*4.31.
disjungat. 1 *Cor.*7.10.
10 Itémque domi rurſus eum eadem de re *v.* 9.
interrogarunt ejus diſcipuli. *Matt.*19. 6.
11 Quibus ille: Quiſquis uxorem ſuam re- *v.* 11.
pudiat, aliámque ducit, adulterat in eam. *Matt.*5. 32.
12 Et ſi uxor, repudiato viro ſuo, nupſerit & 19. 9.
alteri adulterat. *Luc.*16. 18.
13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tan- 1 *Cor.*7.10,
geret: diſcipuli verò eos à quibus adduceban- 11.
tur, objurgabant. *v.* 13.
14 Quo viſo, indignatus Jeſus, dixit eis: *Mat.*19.13.
Sinite pueros ad me venire, néve eos prohibe- *Luc.*18. 15.
re: talium enim eſt Dei regnum. *v.* 14.
15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum *Matt.*18. 3.
non acceperit ut puer, non eſſe in id ingreſſu- & 19. 14.
rum. 1*Cor.*14.20
16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus 1 *Petr.*2.2.
his impoſitis, eis bene precatus eſt. *v.* 16.

 17 Eo *Mat.*19.15.

Supr. 9. 36.

a *De repudio.* b *Sinite pueros ad me venire.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. 17 Eo autem iter faciente, accurrit quida
*Mat.*19.16. qui eum flexis ad eum genibus, ſic interro
*Luc.*18.18. vit: Magiſter bone, quid faciam, ut vitam a
piſcar æternam?
18 Cui Jeſus: Quid me dicis bonum?
quit: nullus eſt bonus, niſi unus Deus.
v. 19. 19 Præcepta noſti, Ne adulterato, Nec
*Exo.*20.13. cidito, Ne furator, Ne falſum teſtimonium
& 21.12. cito, Ne fraudato. Honora tuum patrem atq
*Deut.*5.17. matrem.
*Rom.*13.9. 20 Et ille reſpondens: Magiſter, inqu
hæc omnia à pueris ſervavi.
v. 21. 21 Hic Jeſus eum intuitus, *c* amavit, eíq
*Matt.*6.19. dixit: Unum tibi deeſt. I venditum quicqu
*Luc.*12.33. habes, & in pauperes erogato, habiturus in c
& 16.9. lo theſaurum: deinde me, crucem ferens,
cutum venito.
22 At ille eo dicto mœſtus abiit dolen
quippe, qui multis præditus eſſet opibus.
v. 23. 23 Et Jeſus circum intuitus, dicit ſuis diſ
Job 31.24. pulis: O quam difficulter qui pecunias habe
*Pſal.*62.11. in Dei regnum ingredientur.
Pro. 11.18. *d* 24 Hic cùm diſcipuli ejus dicta demirare
*Mat.*19.23. tur, Jeſus rurſum ſic eos alloquitur: O Na
*Luc.*18.24. quam difficile eſt fretos pecuniis in Dei re
num ingerdi.
25 Facilius eſt rudentem per foramen ac
trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare
26 Cúmque illi vehementius ſtuperent,
ſecum ipſi cogitantes: Quis ergo ſervari p
teſt?
v. 27. 27 Intuitus eos Jeſus, dixit: Ab hominib
Job 42.2. fieri non poteſt, at à Deo poteſt. Omnia en
*Jer.*32.17. à Deo fieri poſſunt.
*Zach.*8.6. 28 Tu
*Luc.*1.37.

c Probavit: ut cum dicimus, Amo te, h
eſt, recte feciſti, d *Divites ægre ſervantu*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Tum Petrus ſic dicit ei: Nos quidem, *v.* 28.
relictis omnibus te ſecuti ſumus. *Matt.*4. 20.
29 Et Jeſus: Hoc vobis confirmo, inquit *&* 19. 27.
reſpondens, nullum eſſe qui domum, aut fra- *Luc.*5. 11.
tres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut *&* 18. 28.
uxorem, aut liberos, aut agros, mea & Euan-
gelii cauſa reliquerit,
30 Quin ſit & nunc hoc tempore centuplum
domos, & fratres, & ſorores, & matres, & libe-
ros, & agros, inter adverſa, & in futuro ævo
ſempiternam vitam conſecuturus.
31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ulti- *v.* 31.
mi primi. *Mat.*19 30.
32 Quum autem Hieroſolyma aſcenderent, *&* 20. 16.
& eos antecederet Jeſus, pavebant, & inter ſe- *Luc.*13 30.
quendum formidabant. Et Jeſus aſſumptis rur- *v.* 32.
ſum duodecim, cœpit eis eventura ſibi prædi *Mat.*16.21.
cere. *&* 17. 22.
33 Nos quidem aſcendimus Hieroſolymam, *&* 20. 17.
inquit, & homine natus tradetur Pontificibus, *Sup.*8. 31.
atque Scribis, qui eum morte damnabunt, ex- *&* 9. 31.
teriſque tradent, *Luc.*9. 22.
34 Illudendum, verberandum, conſpuen- *&* 18. 31.
dum & interficiendum, & tertia die reſurre- *&* 24. 7.
cturum. *v.* 33.
35 Convenerunt autem eum Jacobus & Jo- *Joh.*18.32.
annes Zebedæi filii, in hæc verba: Magiſter, *v.* 35.
velimus, ut quod à te poſtulabimus, id nobis *Mat.*20.20.
præſtes.
36 Quibus ille, quid vultis ut vobis præſtem?
37 Et illi: Da nobis (inquiunt ei) ut tibi al-
ter ad dexteram, alter ad ſiniſtram aſſideamus
e in tua gloria.
38 At Jeſus dixit eis: Neſcitis quid poſtu- *v.* 38.
letis. Poteſtis poculum potare, quod ego pota- *Mat.*20.22.
I 3 turus

e Cum glorioſus regnabis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

turus ſum? & eodem mecum baptiſmo bap
zari?
39 Poſſumus, inquiunt: Et Jeſus: Poc
lum quidem, quod ego potaturus ſum, potal
tis, eodémque mecum baptiſmo baptizabimi
v. 40. 40 Sed ut mihi dextra lævâque aſſideatu
Mat. 25.34. non eſt meum dare, niſi quibus id paratum e
v. 41. 41 Hoc audito, decem cœperunt de Jacol
Mat. 20.24. & Joanne indignari.
v. 42. 42 At Jeſus advocatis eis, dixit: Scitis eo
Mat. 20.25. quos videmus imperare extraneis, in eos dom
Luc. 20.25. nari: & eorum maximos quóſque in eos max
mè poteſtatem obtinere.
43 At in vobis non ſic fiet: ſed qui veſtrû
volet fieri inter vos maximus, erit veſter fam
lus.
v. 44. 44 Et qui volet fieri veſtrûm primus, er
Sup. 9.35. omnium ſervus.
1 *Petr.* 5.3. 45 Nam homine natus non venit ut ipſi m
v. 45. niſtretur, ſed ut miniſtret ipſe, animámqu
Joh. 13.14. ſuam in multorum redemptionem impendat
Phil. 2.7. 46 Venerunt autem Hierichuntem: eóqu
Epheſ. 1.7. & ejus diſcipulis ab Hierichunte cum frequen
Coloſſ. 1.14. multitudine diſcedentibus, Timæi filius Bart
1 *Tim.* 2.6. mæus, cæcus, qui apud viam ſedens, mend
Tit. 2.14. cabat:
v. 46. 47 Ut audivit Jeſum eſſe Nazarenum, co
Mat. 20.29. pit ita clamare: Davidide Jeſu miſerere mei.
Luc. 18.35. 48 Ac multis eum ut taceret, objurgant
bus, multo magis clamabat: Davidide, miſe
rere mei.
49 Tum Jeſus reſtitit, eúmque juſſit accerſ
Cumque illi eum accerſerent, & bono es ani
mo, dicerent, ſurge, accerſit te.
50 Ille abjecta veſte ſua, ſurrexit, & ad Je
ſum venit.
51 Et Jeſus ſic eum alloquitur: Quid tib
vi

is faciam? Magiſter, inquit ei cæcus, ut di-
piciam.
52 Et Jeſus dixit ei: Abi, tua te fides ſerva- *v.* 52.
it. Atque ille protinus vidit, & Jeſum in via *Matt.*9. 22.
ecutus eſt. *Sup.*5. 34.

Cap. XI.

hriſtus ovans in urbem. In ficum diræ. Purgatum templum. Conjuratio in Jeſum. Fidei virtus, ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

QUUM autem Hieroſolymæ propinqua- *v.* 1.
rent, ad Bethphage, & Bethaniam ad *Matt.*21. 1.
montem Olivarum, mittit ſuorum diſ- *Luc.*19. 29.
ipulorum duos.
2 Ite, inquit, in vicum qui eſt è regione ve-
tri, & protinus in eum intrantes, invenietis
inctum aſellum, quem nullus hominum in-
edit: eum ſolvitote, & mihi adducitote.
3 Quòd ſi quis ex vobis quæſierit, cur id fa-
iatis, dicitote: Dominum eo egere, & ſtatim
um huc *a* dimittet.
4 Ita illi profecti, & aſellum foris ad portam
vinctum in bivio nacti, ſolvunt.
5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis
uæſiverunt, quid facerent, qui aſellum ſolve-
ent?
6 Quibus dixerunt, quemadmodum man-
laverat Jeſus: atque ita, permittentibus illis:
7 Adduxerunt aſellum, ad Jeſum, eíque ſua *v.* 7.
veſtimenta ſuperinjecerunt, atque ille ſuperin- *Joh.*12. 14.
ſedit. 2 *Reg.*9. 13.
8 Frequentes autem ſuis veſtimentis viam

a Adduci ſinet.

inſternebant: alii abſciſſas ex arboribus fro-
des per viam ſternere:
v 9. *b* 9 Quíque antecedebant, quíque ſubſequ-
Pſal. 118. bantur, ſic clamare: Hoſanna bene ſit venien-
25,26. in nomine Domini.
*Matt.*21.9. 10 Felix veniens regnum in nomine Dom-
& 23.39. ni patris noſtri Davidis: Hoſanna in ſuprem-
v. 11. 11 Ingreſſus eſt autem Hieroſolyma Dom-
*Mat.*21.12 nus, & in templum: omnibúſque circunſpect-
*Luc.*19.45. quum jam ſera eſſet hora, profectus eſt Beth-
*Joh.*2.14. niam cum duodecim.
v. 12. 12 Poſtridie eis Bethania egreſſis, eſuriit.
*Mat.*21.18. 13 Ficúmque procul folioſam conſpicat-
acceſſit, ſi quid in ea fortè inveniret. Sed ut
eam venit, nihil invenit niſi folia: nec eni-
tempus erat ficuum.
c 14 Itaque ſic eam allocutus eſt Jeſus: Nu-
quam deinceps quiſquam ex te fructum com-
dat. Audiebant autem ejus diſcipuli.
v. 15. *d* 15 Deinde veniunt Hieroſolymam, & i-
Mat 21.12. greſſus in fanum Jeſus, cœpit ejicere vende-
*Luc.*19.45. tes, & ementes in fano, & numulariorum me-
*Joh.*2.14. ſas, & ſellas vendentium columbas evertit.
16 Neque ſinebat quenquam per fanum
ferre vaſa;
v. 17. 17 Atque his verbis eos alloquens, doceba-
1 *Reg.*8 29. Nónne ſcriptum eſt, Domus mea, domus ſu-
*Eſai.*56.7. plicationis vocabitur cunctis gentibus? Et v-
*Jer.*7.11. ex ea latronum ſpeluncam feciſtis.
v. 18 18 Hoc audito, Scribæ & Pontifices eu-
*Joh.*7.19. perdere ſtudebant. Metuebant enim eum: qui-
pe cujus doctrinam ſtuperet omne vulgus.
19 Sub veſperam autem egreſſus eſt ex urb-
v. 20. 20 Manè prætereuntes, vident ſiccatam
*Mat.*21 20. radicibus ficum. 21 I

b *Hoſanna.* c *Jeſus ficum execratur.*
d *Jeſus mercatores exigit ex fano.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rab-
i: ecce ficus, quam tu execratus es, aruit.
22 Et Jeſus reſpondens, inquit eis: Habete
dem Deo.
23 Hoc vobis confirmo, ſi quis juſſerit huic *v. 23.*
nonti, ut amoveatur, & in mare jaciatur, nec *Mat.17.20.*
nimo dubitaverit, ſed ea quæ dicet credide- *& 21.21.*
it eventura, contingent ei quicquid dixerit. *Luc.17.6.*
24 Itaque ſic vobis dico: quicquid orantes *v. 24.*
oſtulatis, credite vos aſſecuturos, & vobis con- *Matt.7.7.*
inget. *& 21.22.*
25 Oraturi autem ignoſcite, ſi quid habetis *Luc.11.9.*
quod de quopiam expoſtuletis: ut veſter quo- *Joh.14.13.*
que Pater, qui in cœlis eſt, veſtra delicta vobis *& 15.7. &*
ignoſcat. *16.24.*
26 Quòd niſi ignoſcetis, ne Pater quidem ve- *Jac.1.5,6.*
ſter qui in cœlis eſt, vobis delicta veſtra ignoſcet. *1 Joh.3.22.*
27 Deinde rurſum veniunt Hieroſolymam *& 5.14.*
eúmque in fano ambulantem Pontifices Scri- *v. 25.*
bæque & Senatores conveniunt his verbis: *Matt.6.14.*
28 Qua poteſtate iſta facis? & quis iſtam ti- *Epheſ.4.32.*
bi iſta faciendi poteſtatem dedit. *Colloſſ.3.13.*
f 29 Quibus reſpondens Jeſus: Interrogabo *Eccleſ.28.4.*
ego quoque vos quiddam, inquit: quod ſi mi- *v. 27.*
hi reſponderitis, dicam vobis qua poteſtate hæc *Mat.21.23.*
faciam. *Luc.20.1.*
30 Joannis baptiſmus à cœlóne erat, an ab *v. 28.*
hominibus? reſpondete mihi. *Exod.2.14.*
31 At illi ſic ſecum cogitare: Si à cœlo *Actor.4.7.*
dixerimus, dicet: Cur ergo ei non crediſtis? *& 7.27.*
32 Sin ab hominibus dixiſſent, metuebant *v. 32.*
populum: omnes enim Joannem verè vatem *Matt.14.5.*
eſſe ducebant. *Sup.6.20.*
33 Itaque Jeſu reſponderunt, neſcire ſe. Et
Jeſus ſic eis reſpondit: Nec ego vobis dico, qua
hæc poteſtate faciam.

e *Fidei vis.* f *Qua poteſtate iſta facis?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XII.

Vinea bene inſtructa, ſervi, Hæres. Cultorum p nitio, & vineæ locatio. Lapis offendiculi. D Cæſarique danda. Sadducæorum confutat Deus quorum ſit. Præcepta duo. Quæſtio Ch ſti de Davide. Scribarum ambitio, avariti viduæ munuſculum.

v. 1. *Mat.*21.33. *Luc.*20.9. *Eſai.*5.1. *Jer.*2.21. & 12.10.

a TUM per ſimilitudines eos alloqui orſ
eſt: Vineam conſevit quidam, & ſe
circundedit, & torcular defixit, tu
rímque conſtruxit, & eam locavit agricoli
deinde peregrè profectus eſt.
2 Poſt ſuo tempore miſit ad agricolas ſe
vum, ut ab eis de vineæ fructu perciperet.
3 At illi eum cœperunt, verberarúntque &
inanem dimiſerunt.
4 Cúmque rurſus ad eos miſiſſet alium ſer
vum, illi ei quoque caput lapidibus contude
runt, eúmque contumelioſè dimiſerunt.
5 Rurſus alium miſit, quem etiam interfe
cerunt, alióſque multos partim verberarunt
partim necarunt.
6 Igitur quum adhuc unum haberet filium
ſibi chariſſimum, miſit eum quoque ad illos
ultimùm cogitans fore, ut ſuum filium reve-
rerentur.

v. 7. *Pſal.* 2.8. *Matt.*26.3. *Joh.*11.53. *Gen.*37.18.

7 At illi agricolæ ſic inter ſeſe dicere: Hic
eſt hæres, agite, interficiamus eum, & noſtra
erit hæreditas.
8 Itaque cœperunt eum, necarúntque & ex
vinea ejecerunt.
9 Quid ergo faciet vineæ dominus? Veniet
agricolaſque perdet, & aliis vineam dabit.

10 An

a *De Patrefamilias qui vineam elocavit.*

10 An ne illud quidem ſcriptum legiſtis? *v.* 10.
uem lapidem improbaverant ſtructores, is *Pſ.* 118. 22.
lhibitus eſt ad caput anguli. *Eſai.* 28. 16.
11 Id quod à Domino profectum eſt, & no- *Mat.* 21. 42.
is mirum videtur. *Luc.* 20. 17.
12 At illi eum capere conari, quippe qui *Actor.* 4. 11.
ım ſimilitudinem illam contra ipſos dixiſſe *Rom.* 9. 33.
ıtelligerent: ſed metuerunt plebem. Igitur 1 *Petr.* 2. 7.
ɔ relicto digreſſi:
13 Mittunt ad eum Phariſæorum & Hero- *v.* 13.
ianorum quoſdam, qui eum verbis irretirent. *Mat.* 22. 15.
14 Hi eum hujuſmodi oratione aggreſſi *Luc.* 20. 20.
ınt: Magiſter, ſcimus veracem eſſe te, neque
uenquam curare, quippe qui ad hominum
erſonam non ſpectes, ſed verè divinam vitæ
iam doceas. Licetne cenſum Cæſari pendere,
n non? pendamus an non pendamus?
15 At ille eorum ſimulationem intelligens;
Quid me tentatis? inquit eis: afferte mihi de-
ıarium, ut videam.
16 Quumque illi attuliſſent: Cujus eſt, in-
quit eis, imago hæc, & inſcriptio? Cæſaris,
nquiunt.
17 Et Jeſus reſpondens eis: Solvite igitur, *v.* 17.
inquit, Cæſariana Cæſari, & divina Deo. Illi *Mat.* 17. 25.
verò eum admirari. & 22. 21.
18 Tum eum convenerunt Sadducæi, qui *Rom.* 13. 7.
quidem reſurrectionem eſſe negant, & ſic in- *v.* 18.
terrogarunt: *Mat.* 22. 23.
19 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus *Luc.* 20 17.
frater moriatur uxore ſuperſtite, nec liberos *Actor.* 23. 8.
relinquat, ut ducat ejus frater, ejus uxorem, *v.* 19.
fratrique ſuo prolem ſuſcitet. *Deu.* 25. 5, 6
20 Septem fratres fuerunt, quorum primus
ducta

b *Licetne cenſum Cæſari pendere.*
c *De reſurrectione.*

ducta uxore mortuus eſt, nulla prole ſuperſt...
21 Itemque ſecundus eadem ducta, m...
tuus eſt, nec ipſe prolem reliquit, ſimiliter...
tertius:
22 Denique ſeptem illi eam duxerunt, ...
que progeniem reliquerunt. Poſtrema omni...
mortua eſt etiam fœmina.
23 Igitur in reſurrectione, quum reſur...
ctum fuerit, cujus eorum erit uxor? quum ...
ptem eam habuerint in matrimonio?
24 Jeſus reſpondens: Nimirum ideò er...
tis, inquit eis, quòd ſcripta non intelligit...
neque Dei potentiam.
v. 25. 25 Quum enim à morte reſurrectum fu...
Mat. 22. 30. rit, nulla conjungentur connubia, ſed eru...
Luc. 20. 36. angelorum ſimiles qui ſunt in cœlis.
v. 26. 26 De mortuis autem quòd reſurgant, no...
Exod. 3. 6. legiſtis in Moſis libro, in rubo, ut eum ſic a...
Mat. 22. 31, locutus ſit Deus? Ego Deus Abrahami, & Iſaac...
32. & Jacobi.
Actor. 7. 32. 27 Non eſt mortuorum Deus, ſed viven...
Heb. 11. 16. tium Deus: itaque vos multum erratis.
v. 28. 28 Tum Scribarum quidam, auditis eis di...
Mat. 22. 34. ceptantibus, videns eum illis rectè reſpondiſſe...
Luc. 10. 25. acceſſit, & ex eo quæſivit, quódnam eſſet om...
v. 29. nium præceptorum primum?
Deut. 6. 4. d 29 Cui Jeſus ſic reſpondit: primum om...
& 10. 12. nium, præceptorum eſt: Audi Iſraëlita, Do...
Lev. 19. 18. minus Deus veſter, Dominus unus eſt.
Luc. 10. 27. 30 Itaque Dominum Deum tuum toto corde...
v. 31. toto animo, tota mente, totíſque viribus ama-
Lev. 19. 18. to. Hoc primum eſt præceptum.
Mat. 22. 39. 31 Huic ſimile eſt alterum: Alterum ut te...
Luc. 10. 27. ipſum amato. His majus aliud præceptum nul-
Rom. 13. 9. lum eſt.
Gal. 5. 14.
Jacob. 2. 8.

32 Et

d *Quodnam omnium præceptorum maximum.*

32 Et Scriba : Rectè magiſter, profectò,
xiſti. Nam unus eſt Deus, præterea nullus:
33 Quem toto corde, omni ſtudio, toto ani-
no, ſummáque ope amare, nec non alios ut
ipſum amare, plus eſt quàm omnes victimæ
ſacrificia.
34 Hîc Jeſus eum cordatè reſpondiſſe vi-
ens, dixit ei: Non procul abes à regno Dei.
c deinceps eum interrogare audebat nemo.
35 Et Jeſus in fano docens, ſic verba fecit: *v.* 35.
Quî fit, ut dicant Scribæ, fore ut Chriſtus ge- *Mat.*22.41.
us ducat à Davide? *Luc.*20.41.
36 Quum ipſe David Sancti Spiritus inſtin- *v.* 36.
tu dixerit. Ait Dominus Domino meo: Sede *Pſal.*109.1.
d meam dexteram, donec efficiam ex hoſtibus *Act.*2.34.
uis tuorum pedum ſubſellium? 1 *Cor.* 15.25
37 Quum igitur eum dicat ipſe David Do- *Hebr.*1.13.
minum, unde fit, ut ſit ejus prognatus? Quúm- & 10.13.
que frequens hominum multitudo eum liben-
ter audiret:
e 38 Sic eis interdocendum dicebat: Cavete *v.* 38.
à Scribis, qui ſtolati incedere amant, & in fo- *Mat.*23.11.
ris ſalutationes: *Luc.*11.43.
39 Et in ſynagogis primas ſeſſiones, & in & 20.46.
cœnis prima accubandi loca:
40 Qui viduarum domos devorant, & per *v.* 40.
oſtentationem prolixè orant. Hi graviores pœ- *Mat.*23.14.
nas dabunt. *Luc.*20.47.
41 Sedens autem Jeſus è regione fiſci, ſpe- 2 *Tim.* 3.6.
ctabat ut multitudo conferret æs in fiſcum. Ac *Tit.*1.11.
multis divitibus multa conferentibus: *v.* 41.
42 Venit quædam vidua pauper, quæ duos *Luc.*21.1.
teruncios contulit. Eſt autem teruncius idem 2*Reg.*12.9.
quod quadrans.
f 43 Tum ille advocatis ſuis diſcipulis: Certò *v.* 43.
ſcitote, 2 *Cor.* 8.12.

---

e *Cavendi Scribæ.*
f *Vidua pauper plurimum Deo obtulit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſcitote, inquit eis, hanc pauperem viduam p
rimum omnium contuliſſe, qui contuleru
in fiſcum.

44 Omnes enim ex eo quod ipſis ſupere
contulerunt: at hæc ex ſua penuria, quicq
habebat, totum victum ſuum contulit.

Cap. XIII.

Templi ruina. Pſeudochriſti. Orbis calamitat
Piorum ærumnæ, conſolatio. Familiæ diſſidi
beati. Cœli prodigia, coacti pii. Chriſti ve
tas perpetua. Iudicii hora cui nota. Vigilanti

v. 1.
*Matt.*24. 1. EXEUNTI autem ex fano, quidam ej
*Luc.*21. 5. diſcipulorum ſic dixit: Magiſter, vi
quanti lapides & ſtructuræ.
v. 2.
2 Cui reſpondens Jeſus: Vides, inquit, h
1*Reg.*9.7, 8 ingentes ſtructuras? Ita diſſolventur, ut nu
*Mich.*3. 12. lus lapidi lapis impoſitus relinquatur.
*Luc.*19. 43. 3 Deinde ſedentem eum in montem oliva
v. 3. rum, è regione fani, interrogarunt ſeorſu
*Matt.*24. 3. Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas, h
*Luc.*21. 7. verbis:
v. 4.
4 Dic nobis quando hæc futura ſint, & quo
*Actor.*1.6. ſignum ſignificabit hæc perficienda omnia.
v. 5.
a 5 Et Jeſus reſpondens, ſic infit: Videte n
*Jer.*29.8. quis vos fallat.
*Matt.*24.4. 6 Venient enim multi in meo nomine, di
*Luc.*21.8. centes ſe eum eſſe, multóſque fallent.
*Epheſ.*5.6. 7 Quum autem bella, bellíque rumores au
2 *Theſſ.*2.3. dietis nolite turbari: oportet enim ea fieri, ſed
1 *Joh.*4.1. nondum erit finis:
v. 6.
8 Conſurget enim gens in gentem, & re
*Jer.*14. 14. gnum in regnum, erúntque terræmotus certis
& 23.21. locis,
v. 8.

*Eſai.*19.2.

a *Ieſus urbis excidium, & mundi ultimum diem prædicit.*

ocis, & fames, & turbæ. Ea erunt dolorum
rincipia.
9 Sed proſpicitote vos vibiſipſis: ſiſtemini *v.* 9.
nim in conſeſſus & ſynagogas: vapulabitis, *Mat.*10 17,
ad magiſtratus regéſque ducemini mea cau- 18.& 24 9.
, quòd ſit eis teſtimonio: *Luc.*21. 12.
10 Ac per omnes gentes oportet prius Euan- *Joh.*15.19.
elium publicari. & 16. 2.
11 Quum autem ducemini, ac ſiſtemini, *Apoc.*2. 10.
olite prius cogitare, aut præmeditari dicen- *v.* 10.
a, ſed quod vobis eadem hora ſuggeretur, dici *Mat.*24.14.
ote. Non enim vos eritis qui loquemini, ſed *v.* 11.
piritus Sanctus. *Mat.*10.19.
12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, *Luc.*12. 11.
pater filium, conſurgéntque in parentes na- & 21.14.
i, & eos necabunt, *v.* 12.
13 Eritíſque omnibus inviſi propter nomen *Ezec.*38.21
neum: ſed qui ad finem pertulerit, is ſerva- *Mat.*7.5,6.
itur. *v.* 13.
14 Quum autem calamitoſum nefas à Da- *Mat.*10.22.
iele vate prædictum, ſtare videbitis ubi non & 24. 13.
lebet, qui legit animadvertat: tum qui erunt *Luc.*21. 19.
n Judæa, fugiant in montes: *Apo.*2 7,10
15 Et qui erit in tecto, ne deſcendat in ædes, & 3. 7.
iec ingrediatur ad auferendum aliquid ex ſuis *v.* 14.
edibus. *Mat.*24.14.
16 Et qui ruri erit, ne gradum referat, ſuæ *Dan.*9.25.
eſtis, auferendæ gratia. & 12. 11.
17 Hei utrum ferentibus & laſtantibus illo *Luc.*21. 20,
empore. 21.
18 Optate verò, ne accidat hyeme veſtra fu-
ga.
19 Erit enim temporis illius calamitas,quan-
a nec à rerum, quas Deus creavit, creatione
uit adhuc, nec futura eſt.
20 Quòd niſi Dominus tempus illud decur-
aret, nullus, mortalium evaderet: ſed propter
electos,

electos, quos delegit, decurtabit id tempu
v. 21. 21 Tum ſi quis vobis dixerit, hîc aut i
Mat.24.23. adeſſe Chriſtum, ne creditote
Luc.17.23. 22 Exiſtent enim falſi Chriſti, falſique
& 21.8. tes, qui prodigioſa & portentoſa deſignabu
v. 22. ad decipiendos, ſi fieri poſſet, etiam electos.
Deut.13.1. 23 Vos verò proſpicite: en prædixi vo
2Theſ.2.11 omnia.
v. 23. 24 Sed illo tempore poſt calamitatem illa
2 Pet.3.17. Sol obſcurabitur, nec Luna ſuum ſplendor
v. 24. emittet,
Ezec. 32.7. 25 Et cœli ſtellæ decident, cœleſtéſque p
Eſai.13.10. teſtates commovebuntur.
Joël 2.10, 26 Deinde cernetur homine natus venien
31. & 3.15 in nubibus cum magna potentia atque gloria
Mat.24.29. 27 Ac tum ſuis dimiſſis nunciis, congreg
Luc.21.25. bit electos ſuos à quatuor ventis, ab ultimis te
Apoc.6.12. ris ad extremum cœli.
v. 26. 28 A ficu autem diſcite exemplum. Quu
Dan.7.10. jam ejus rami teneri ſunt, eáque folia procrea
Mat.16.27. intelligitis inſtare æſtatem.
& 24.30. 29 Sic & vos quum hæc fieri videbitis, ſc
Infr.14.62. tote propè adeſſe pro foribus.
Luc.21.27. 30 Hoc vobis confirmo, non antè præter
Act.1.11. turum eſſe hoc ſeculum, quam fiant hæc om
1Theſ.4.16 nia.
2Theſ.1.10 31 Cœlum licet & terra intereant, mea d
Apoc.1.7. cta non interibunt.
v. 28. 32 Cæterùm diem illam, & horam nullu
Mat.24.32. ſcit, ne Angeli quidem cœleſtes, neque filius
Luc.21.29. ſed tantùm Pater.
v. 30. 33 Videte ut vigiletis & oretis: neſcitis enim
Mat.24.34. quando tempus futurum ſit:
Luc.21.32. 34 Quemadmodum peregrinans homo, qu
v. 31. domum ſuam reliquit, ſuíſque ſervis poteſta

Pſ.102.27. Eſa.40.8. & 51.6. Heb.1.11. v.32. Mat.24.36
Actor.1.7. v.33. Mat.24.42. & 25.13. Luc.12.40. 21.36
1 Theſſ.5.6.

tem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

m, & ſuum cuique munus aſſignavit, & jani-
ri, ut vigilaret, mandavit.
35 Vigilate igitur: neſcitis enim quando do-
us Dominus venturus ſit, ſerò, an media no-
e, an gallicinio, an manè.
36 Ne ſi de improviſo venerit, offendat vos
ormientes.
37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vi-
late.

Cap. XIV.

*Chriſtum inſidiæ. Unguentum apud Simonem: de-
fenſa mulier. Iudas proditor. Paſcha. Cœna do-
minica. Petri temeritas. Ieſus angor, precatio ter-
na, diſcipulorum ſopor. Captus Ieſus, ſuorum fu-
ga. Falſi teſtes. Ieſus de ſeipſo, ſpretus, ictus.
Petrus deficiens, perjurus, lugens.*

QUUM autem futurum eſſet Paſcha & A- *v. 1.*
zimalia poſt biduum, ſtudebant Pontifi- *Matt.26. 1.*
ces & Scribæ eum fraudulenter captum in- *Luc.22. 1.*
ficere: *Joh.11.55.*
2 Sed id die feſto faciendum negabant, ne *& 13. 1.*
is fieret populi tumultus.
3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis Le- *v. 3.*
oſi, eo accubante venit mulier habens alaba- *Matt.26. 6.*
um unguenti ſpicatæ nardi præcioſi, quæ con- *Luc.7. 37.*
cto alabaſtro, perfudit ejus caput. *Joh.11. 2.*
4 Erant autem quidam qui apud ſeſe indigna- *& 12. 3.*
ntur, atque ita dicebant: Quorſum hæc un-
enti jactura facta eſt?
5 Poterat hoc pluſquam trecentis denariis ven-
, & in pauperes erogari Dum illi ſic adverſus
m fremunt:

a *Mulier Jeſum unguento perfudit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Jeſus dixit: Sinite eam: quid negotium
faceſſitis? officio functa eſt erga me:
v. 7. 7 Semper enim pauperes habebitis vobiscu
Deu. 15. 11. quibus quandocunque voletis, benefacere po
tis: at me non ſemper habebitis.
8 Quod potuit hæc fecit: anticipavit me
corpus ad ſepulturam ungere.
9 Hoc vobis confirmo, ubicunque toto o
publicabitur hoc Euangelium, etiam quid ea
cerit dicetur, ad ejus memoriam.
v. 10. *b* 10 Judas autem Iſcariota, unus ex duodeci
Mat. 26 14. Pontifices adiit, ut eum illis traderet.
Luc. 22. 4. 11 Quo illi audito lætati, promiſerunt ei
cuniam ſe daturos. Itaque quærebat quo pa
eum poſſet opportunè prodere.
v. 12. 12 Primo autem Azimalium die, cum Paſ
Mat. 26. 17. immolandum foret, ſic ei dicunt ejus diſcipu
Luc. 22. 7. ubi vis ut tibi epulandum Paſcha præparatum
Exo. 12 17. mus?
Deut. 16, 5. 13 Tum ille diſcipulorum ſuorum duos
mittit, eiſque dicit: Ite in urbem: occurret
bis quidam aquæ fictile portans: eum ſequim
14 Et quò intraverit, ſic dicitote patrifa
liâs: Quærit magiſter ubi ſit manſio, ubi Paſ
cum diſcipulis ſuis polluceat?
15 Ipſe verò vobis ingens cœnaculum oſt
det, inſtratum ac paratum: illic nobis præpa
tote.
v. 17. 16 Ita profecti ejus diſcipuli, venerunt in
Mat. 26. 20. bem: nacti quæ ille eis dixerat, Paſcha præpa
Luc. 22. 14. runt.
Joh. 13. 21. 17 Deinde ſub veſperum venit: Jeſus c
v. 18. duodecim,
Pſal. 41. 10. *c* 18 Ac diſcumbentibus & epulantibus eis di
Acto. 1. 16.

Ce

b *Judas cum Pontificibus agit de prodendo J*
c *Jeſus ſe proditum iri prædicit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Certò ſcitote fore, ut unus ex vobis me prodat
qui mecum epulatur.
19 Illi verò dolere cœperunt, eíque ſinguli
dicere: Is ne ego ſum? Et alius: Is ne ego ſum?
20 Quibus ille reſpondens: unus eſt ex duo
decim, inquit, qui mecum intingit in catinum.
21 Filius quidem hominis vadit quemadmo- *v.* 21.
dum de eo ſcriptum eſt: ſed væ homini illi per *Mat* 26.24.
quem homine natus prodendus eſt. Præſtaret ho- *Luc.*22. 22.
mini illi, nunquam eſſe natum. *Joh* 13.18.
22 Epulantibus autem eis, Jeſus ſumptum pa- *v.* 22.
nem, actis laudibus, fregit, eíſque dedit & dixit: *Mat.*26 26.
Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. *Luc.*22. 19.
23 Deinde ſumptum poculum, gratiis actis 1 *Cor.* 11.24
dedit eis: biberúntque ex eo omnes. *v.* 26
24 Atque ille eis dixit: Hic eſt ſanguis meus *Mat.*26 30.
novi fœderis, pro multis effundendus. *Luc.*22. 39.
25 Hoc vobis certò dico, non me amplius bi- *Joh.* 18. 1.
biturum ex fœtu viteo, uſque ad illam diem, *v.* 27.
quùm eum bibam novum in regno Dei. *Mat.*26.31.
26 Deinde laudibus dictis, profecti ſunt in *Ioh.* 16 32.
montem olivarum: *Luc.*22. 31.
27 Eíſque ſic dicit Jeſus: Vos me omnes hac *Zach* 13 7.
nocte deſeretis: ſiquidem ſcriptum eſt: Percu- *v.* 28.
tiam paſtorem, & diſpergentur oves. *Infr.* 16 7.
28 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos *Mat* 26.32.
in Galilæam. & 28. 10.
29 At Petrus dixit ei: Etiam ſi omnes deſe- *v.* 29.
rant, at ego non item. *Mat.*26.33.
30 Cui Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit, fo- *Luc.*22. 33.
re, ut hodie in hac nocte, priuſquam bis gallus *Ioh.* 13. 37.
cantet, tu me ter neges. *v.* 30.
31 At ille multo magis dicere: Imo etiamſi *Mat* 26 34.
K 2 me *Luc.*22. 34.
Ioh. 13. 38.
v. 31.
Ioh. 13. 37.

d Eſt quidem mihi fatale prodi; ſed non idcirco impune feret proditor.

e *Petrus negat ſe Jeſum proditurum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

me unà tecum mori oporteat, non abnegabo
itidémque etiam omnes alii dicebant.
v. 32. 32 Deinde ubi venerunt in locum, cui
Mat.26.36. men eſt Gethſemani, dixit ſuis diſcipulis: ſe
Luc.22.39. te hîc, dum ego oratum eo.
Ioh. 18. 1. 33 Aſſumptíſque unà ſecum Petro & Jac
& Joanne, cœpit turbari atque angi,
v. 34. 34 Eíſque dixit: Præ animi dolore emori
Mat.26.38. Manete hîc & vigilate.
Luc 22.44. f 35 Tum paululum progreſſus, procidit hu
Ioh. 12. 27. oravítque, ut ſi fieri poſſet, horam illam de-
v. 35. naret:
Luc.22.41. 36 Et, Abba Pater, inquit, omnia tu po
v. 36. averte hoc à me poculum. Verum non quod
Ioh. 6. 38. volo, ſed quod tu.
v. 37. 37 Deinde venit, & eos dormientes nactus
Mat.26.40. cit Petro: Simon dormis? non potuiſti un
Luc.22.45. horam vigilare?
v. 38. 38 Vigilate & orate, ne veniatis in tenta
Gal.5.17. nem. Spiritus quidem promptus eſt, ſed caro
firma.
39 Deinde rurſus oratum ivit, eadémque v
ba dixit.
40 Ac reverſus, eos rurſum dormientes
fendit, eorum oculis ita gravatis, ut neſcir
quid ei reſponderent.
41 Deinde tertiò venit, & Dormite jam
quit, & requieſcite: Satis eſt, venit hora, e
traditur homine natus in manus improborun
42 Surgite, eamus. En qui me prodit, adv
tat.
v. 43. 43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit
Mat.26.47. das, qui unus erat ex duodecim, comitante f
Luc.22.47. quenti multitudine cum gladiis & fuſtibus à P
Ioh. 13. 8. tificibus, & Scribis, & Senatoribus.

44 De

f *Simon dormis?*

44 Dederat autem illis ejus proditor ſignum ,
icens: Quem oſculatus fuero, is eſt: eum ca-
ite, & tutò abducite.
45 Igitur ſimulac venit, eum adit, & ei dicit: *v. 45.*
Iagiſter, magiſter, eúmque deoſculatus eſt. *2 Sam.20.9*
46 Illi verò in eum manus injecerunt, eúm-
ue cœperunt.
47 Quidam autem eorum qui aderant, ſtricto
nſe percuſſit Pontificis ſervum, eíque abſtulit
uriculam.
48 Et Jeſus illos ſic eſt allocutus: Tanquam
d latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus, ad
ne comprehendendum.
49 Quotidie eram apud vos in fano docens, *v. 49.*
eque me cœpiſtis: ſed ea fieri oportet quæ ſcri- *Pſal.22.7.*
ta ſunt. *& 69.10.*
50 Tum omnes eo relicto fugerunt. *Eſai.53.12.*
51 Cúmque adoleſcens quidam eum ſequere- *Mat.26.56.*
ır, linteo nudum corpus indutus adoleſcentes *Luc.24.25.*
um cœperunt. *v. 50.*
52 Illi verò relicto linteo, nudus eos effugit. *Iob 19.13.*
53 Abduxerunt autem Jeſum ad Pontificem *Pſal.88.9.*
d eúmque convenerunt omnes Pontifices, & Se- *v. 53.*
atores atque Scribæ. *Mat.26.73.*
54 Eúmque procul ſecutus Petrus uſque in *Luc.22.54.*
ontificis atrium, unà cum famulis reſidet, ſé- *Ioh. 18.13,*
ue ad ignem calefacit. *24.*
55 Pontifices verò totúſque conſeſſus, quære- *v. 55.*
ant contra Jeſum teſtimonium, ut eum neca- *Mat.26.59.*
ent, nec inveniebant. *Act.6.13.*
56 Nam multi quidem adverſus eum falſa te-
ificabantur, ſed conſentanea non erant teſtimo-
ia:
57 Et quidam extiterunt, qui contra eum fal-
teſtabantur, ita dicentes: *v. 58.*
58 Nos eum audivimus dicentem, ſe tem- *Infr.15.29.*
lum hoc manufactum eſſe diſſoluturum, & *Ioh.2.19.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

triduo aliud non manufactum extructurum.
59 Sed nec ſic quidem conſentanea erant e
v. 60. rum teſtimonia.
Mat.26.62. 60 Tum Pontifex in medium ſurrexit, & J
ſum ſic interrogavit: Nihil ne reſpondes, qu
v 61. eſt quod hi contra te teſtantur?
Eſai.53.7. 61 At Jeſus ſilebat, nihílque reſpondeba
Act.8.32. Rurſum Pontifex eum hujusmodi verbis inte
v. 62. rogavit: Túne es Chriſtus celebrandi Dei filius
Dan.7.10. 62 Et Jeſus: ſum, inquit, & videbitis hom
Mat.16.27. ne natum ſedentem ad dexteram *g* potentiæ,
& 24.30. cum cœleſtibus venientem nubibus.
& 25.31. 63 Tum Pontifex lacerare ſuas veſtes: Qu
& 26.64. adhuc nobis opus eſt teſtibus? inquit,
Luc.21.27. 64 Audiviſtis impiam vocem: quid vobis v
& 22.67. detur? Illi verò eum omnes ut morte dignu
Joh.6.62. damnarunt.
Act.1.11. 65 Cœperúntque eum quidam conſpuere, e
1 Theſ.1.10 que faciem obvelare, & colaphos impingere,
Apoc.1.7. dicere: Divina: eíque alapas impingebant m
v. 65. niſtri.
Iob 16.10, *h* 66 Cum eſſet autem Petrus infrà in atrio, v
11. nit quædam ancillarum Pontificis:
Eſai.50.6. 67 Et viſo Petro ſeſe calefaciente, intuita eu
Mat.26.67. dicit. Tu quoque cum Nazareno Jeſu eras.
Ioh.19.3. 68 At ille negavit, ita dicens: Neſcio, nec i
v. 66. telligo quid dicas. Deinde foras in veſtibulu
Mat.26.58, egreſſus eſt, & gallus cecinit.
69. 69 Et ancilla eo viſo rurſum cœpit dicere e
Luc.22.55. qui aderant, eum ex illis eſſe.
Ioh.18.16, 70 At ille rurſum negavit. Paulo poſt rurſu
17. qui aderant, dicunt Petro: Profectò tu ex illis e
v. 69. nam Galilæus es, & locutio tua congruit.
Mat.26.71. 71 At ille cœpit deteſtari, & jurare, ſeſe no
Luc.22.58. noviſſe hominem illum, quem illi dicerent.
Ioh.18.25. 72

g Hoc eſt, Dei. h *Petrus Chriſtum negat.*

72 Et iterum gallus cecinit. Tum Petrus re- *v.* 72.
cordatus ejus, quod ei dixerat Jeſus, fore ut priuſ- *Mat.*26.34,
quam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœ- 75.
pit flere. *Luc.*22.61.
Ioh. 13.38.
& 18.27.

Cap. XV.

Chriſtus ad Pilatum. Judæorum rex. Barrabas abſolutus. Ieſu ſupplicium, titulus, dicteria, tenebræ. Chriſti gemitus, potatio, mors. Veli ſciſſura, militum profeſſio. Chriſti monimentum.

MANE protinus inito conſilio, Pontifices *v.* 1.
unà cum Senatoribus & Scribis, totúſque *Pſal.*2.2.
conſeſſus, Jeſum colligant, abductúm- *Matt.*27.1.
que *a* Pilato tradunt. *Luc.*22.66.
2 Eum Pilatus interrogavit, eſſet ne Judæo- *&* 23.1.
rum Rex: Cui ille reſpondens: ut tu dicis, inquit. *Ioh.* 18.28.
3 Cúmque eum vehementer accuſarent Pon- *Act.*3.13.
tifices, *v.* 2.
4 Pilatus eum rurſus his verbis interrogavit: *Matt.*27.2,
Nihil reſpondes? Vide quanta contra te teſtifi- 11.
centur. *Luc.*23.3.
5 At Jeſus nihil amplius reſpondit, adeò ut *Ioh.* 14.33.
miraretur Pilatus. *v.* 4.
6 Solebat autem in feſto eis laxare unum vin- *Mat.*27.13.
ctum, quemcunque poſtulaſſent. *Luc.*23.17.
7 Erat quidam nomine Barrabas cum ſeditio- *Ioh.* 19.10.
ſis vinctus, qui in ſeditione cædem fecerat. *v.* 6.
8 Itáque cœperunt vulgò clamantes id exige- *Mat.*27.15.
re, quod ille ſemper eis erat facere ſolitus. *Luc.*23.17.
9 Et Pilatus ſic eis reſpondit: Vultis ut vobis *Ioh.* 18.39.
Judæorum regem ſolvam? *v.* 7.
10 Sciebat enim eum per invidiam à Pontifi- *Mat.*27.16.
bus eſſe traditum. *Luc.*23.19.
Ioh. 18.40.

a *Ieſus Pilato traditur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

11 Pontifices verò plebem inſtigarunt, ut
v. 11. Barrabam potius ab illo laxari poſtularet.
*Mat*27.20. 12 Et Pilatus rurſus eos alloquens: Quid e
Luc 23.18. vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæoru
Ioh.18.40. Regem dicitis?
Act.3.14. 13 At illi denuo clamabant: Crucifige eu
14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inq
eis. At illi eo acrius clamare: Crucifige eum.
v. 15. *b* 15 Igitur Pilatus volens plebi ſatisfacere, la
Mat.27.26. vit eis Barrabam, Jeſúmque verberavit, & eis cr
Joh.19.1. cifigendum tradidit.
v. 16. 16 Et milites eo extra atrium, hoc eſt præt
Mat.27.27. rium, educto, totam cohortem convocant:
Joh.19.1. 17 Eúmque purpura induunt, & ei implexa
v. 21. ſpineam coronam imponunt,
Mat.27.32. 18 Eúmque ſic ſalutare incipiunt: Salve R
Luc.23.26. Judæorum.
v. 22. 19 Ejúſque caput arundine tundunt, & eu
Mat.27.33. conſpuunt, ac poſitis genibus venerantur.
Luc.23.33. 20 Deinde poſtquam ei illuſerunt, ſpolia
Joh.19.17. eum purpura, ipſiuſque veſtibus induunt: tu
v. 24. crucifigendum educunt.
Pſal.22.19. 21 Et prætereuntem quendam Simonem Cy
Mat.27.35. renæum rure venientem, Alexandri Rufique pa
Luc.23.34. trem, cogunt ejus ferre crucem,
Joh.19.23. 22 Eúmque ad locum Golgotha ducunt, quo
v. 25. Calvariæ locum ſignificat.
Mat.27.45. 23 Et ei myrrhinum vinum bibere dant, i
Luc.23.44. quod ille non accepit.
Joh.19.14. 24 Eo autem crucifixo, partiti ſunt ejus veſti
v. 26. menta, jacta ſuper is ſorte, quid quiſque auferre
Mat.27.37. 25 Erat hora tertia cum eum crucifixerunt,
Luc.23.38. 26 Inſcripto hoc ejus criminis titulo: REX
Joh.19.9. JUDÆORUM:
v. 27. 27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dex
Mat.27.38. teram, alterum ad ſiniſtram crucifixerunt.
Luc.23.32. 28 Ita

b *Ieſus damnatur.*

28 Ita comprobatum eſt ſcriptum illud, quod *v.* 28.
c habet: Et inter ſceleratos habitus eſt. *Eſai.*53.12.
29 Prætereuntes autem ei maledicebant, ca- *Luc.*22.37.
ita quaſſantes & dicentes: Vah qui templum *v.* 29.
iſſolvis, & triduo inſtauras: *Pſal.*22.8.
30 Serva teipſum; & de cruce deſcende. & 69.21.
31 Similiter & Pontifices inter ſeſe illudentes & 109.25.
um Scribis dicebant: Alios ſervavit, ſeipſum *Mat.*27.39.
ervare non poteſt. *Luc.*23.35.
32 Chriſtus ille Iſraëlitarum Rex, deſcendat *Sup.*14.58.
unc de cruce, ut eo viſo credamus. Item qui *Joh.*2.19.
um eo erant crucifixi, convicium ei faciebant. *v.* 33.
33 Hora ſexta autem extiterunt per totam ter- *Mat.*27.45.
am tenebræ, uſque ad horam nonam. *Luc.*23.44.
34 Ac hora nona exclamavit Jeſus magna voce *v.* 34.
licens: Eloi, Eloi lamaſabachthani: quorum *Pſal.*27.1.
erborum hæc notio eſt: Mi Deus, mi Deus, cur *Mat.*27.46.
ne dereliquiſti? *v.* 36.
35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, *Pſal.*69.22.
licebant eum Eliam vocare. *Joh.*19.29.
36 Quidam autem accurrit, & impleta aceto *v.* 37.
pongia, arundiníque affixa, ei bibere dat, dicens: *Mat.*27.50.
inite, videamus an eum ereptum veniat Elias. *Luc.*23.46.
37 Et Jeſus emiſſa magna voce expiravit: *Joh.*19.30.
38 Et templi velum à ſummo ad imum in *v.* 38.
luas partes fiſſum eſt. 2 *Par.*3.14.
39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverſo aſta- *Mat.*27.51.
bat, cum ita clamantem expiraſſe, dixit: Pro- *Luc.*23.45.
fectó hic homo filius erat Dei. *v.* 39.
40 Erant etiam mulieres procul ſpectantes, *Mat.*27.54.
n quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jaco- *Luc.*23.47.
bi minoris, Joſiſque mater & Salome. *v.* 40.
41 Quæ etiam dum ille erat in Galilæa, eum *Mat.*27.55.
ſequi, eique miniſtrare conſueverant: itemque *Luc.*23.49.
aliæ multæ, quæ cum eo Hieroſolymam aſcende- *Pſal.*38.12.
rant *v.* 41.

*Luc.*8.2,3.

c *Eloi, Eloi.*

v. 42. 42 Poſt quam jam adveſperavit, cum e
Mat. 27. 57. præparatio, hoc eſt, ante ſabbatum:
Luc. 23. 50. 43 Venit Joſephus ab Arimathæa, hone
Ioh. 19. 38. ſenator, qui & ipſe Dei regnum expectabat:
ad Pilatum auſus ingredi, petiit Jeſu corpus.
44 Pilatus miratus ſi jam mortuus eſſet, acc
ſito Centurione ſciſcitatus eſt ex eo, quam
dum eſſet mortuus?
45 Quo à Centurione cognito, donavit Jo
pho corpus.
v. 46. *d* 46 Et ille empto linteo eum demiſit, & inv
Mat. 12. 40. lutum linteo poſuit in monimento, quod ex p
& 26. 12. tra exciſum erat: & ad monimenti oſtium
& 27. 60. gens ſaxum advolvit,
Luc. 23. 53. 47 Spectantibus Maria Magdalena, & Ma
Ioh. 19. 41, Joſis matre, ubinam poneretur,
42.

d *Ieſu corpus ſepelitur.*

CAP. XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Ieſus in Galilæa[m]. Idem ter viſus. Diſcipulorum incredulitas. Miſſ[io] Euangelii, & Baptiſmi mandata. Notæ creden[tium]. In cœlum Ieſus. Apoſtolorum officium.

v. 1. EXACTO Sabbato, Maria Magdalena, &
Matt. 28. 1. Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aro
Luc 24. 1. matis, ut eum unctum irent,
Ioh. 20. 1. *a* 2 Valde manè prima poſt Sabbatum die ve
niunt ad monimentum, orto jam ſole.
3 Ac dum inter ſeſe quærunt, quis ſibi ſaxum
avolueret ab oſtio monimenti,
4 Intuitæ vident avolutum eſſe ſaxum, quod
erat permagnum:
5 Ac monimentum ingreſſæ, viderunt ado
leſcen

a *De Ieſu reſurrectione.*

ſcentem ad dexteram ſedentem alba ſtola veſti- *v. 6.*
m, & expaverunt. *Matt.28.5.*
6 At ille: Ne expaveſcite, inquit eis. Jeſum *Luc.24.5.*
æritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non *v. 7.*
t hîc: en locus ubi poſitus fuit. *Mat.26.32.*
7 Sed ite nunciatum ejus diſcipulis, & Petro *& 28. 10.*
um præire eis in Galilæam: illic eum eſſe vi- *Sup.14. 28.*
uros, ut eis prædixit. *Actor.1.3.*
8 Igitur illæ egreſſæ celeriter ex monimento *& 13. 31.*
gerunt, idque tremore correptæ atque attoni- *1 Cor.15.5.*
e: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote *v. 8.*
uæ metuerent. *Luc.24. 9.*
9 Reſurrexit autem manè, primo poſt ſabba- *Ioh. 20. 18.*
um die, & apparuit primùm Mariæ Magdalenæ, *v. 9.*
x qua ſeptem ejecerat dæmonia. *Ioh. 20. 14,*
10 Id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum *16.*
o fuerant, lugentibus atque plorantibus. *Luc.8. 2.*
11 At illi audientes eum vivere, & ab ea vi- *v. 12.*
um eſſe, non crediderunt. *Luc.24. 13.*
12 Poſtea duobus eorum ambulantibus appa- *v. 14.*
uit alia forma, rus euntibus. *Luc.24. 36.*
13 Id quod illi cæteris nunciatum iverunt: *Ioh. 20. 19.*
ed ne illis quidem crediderunt. *1 Cor.15.5,*
14 Tandem diſcumbentibus illis undecim ap- *7.*
paruit, & eis incredulitatem ac pervicaciam ex- *v. 15.*
probravit, quòd eis, qui ſe reſurrexiſſe viderant, *Mat.28.19.*
non credidiſſent. *Ioh. 15. 16.*
15 Eiſque dixit: Ite in totum orbem, prædi- *v. 16.*
cate Euangelium omnibus creatis. *Ioh. 3. 18,*
16 Qui crediderit & baptizatus fuerit ſervabi- *36 & 12.*
tur: qui verò non crediderit, condemnabitur. *48.*
17 Signa autem eos qui crediderint, hæc ſe- *v. 17.*
quentur: in nomine meo dæmonia ejicient lin- *Luc.10. 17.*
guis loquentur novis: *Actor.5.16.*
18 Serpentes tollent: & ſi quid mortiferum *& 8.7. &*
bibe- *16. 18.*

Act.2.4. 1 Cor.10. 28. & 10.46. & 19. 6.
v. 18. Act. 28. 3. & 8. Luc. 10. 19.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 19. biberint, non eis nocebit: cum ægrotis man
Luc. 24.50, imponent, illi bene habebunt.
51. 19 Igitur Dominus, poſtquam eos allocutus e
Pſal. 110.1. ſublatus eſt in cœlum, & ad Dei dexteram ſed
Act. 1.2,3, 20 Illi verò digreſſi, ubique prædicarunt D
9. mino adjuvante, & orationem ſequentibus ſig
v. 20. confirmante.
Heb. 2.4.
Act. 14.3.

SANCTUM JESU CHRISTI EUANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

Euangeliſtæ multi. Lucæ ſectator Theophilus. Za- charias & conjux ſenes, juſti, ſoli. Gabriel d puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, ſpiri- tu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anu gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter ho colloquium: illius diſceſſio. Virgo ad cognatam Fœtus in utero exultatio. Eliſabetæ gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, cir- cumciſio, nomen. Seni eloquium reſtitutum. Popu- larium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pue- ri profectus, & habitatio.

PRÆFATIO.

QUANDOQUIDEM aggreſſi ſunt multi narrationem contexere comper- tarum apud nos rerum:

v. 2.
Hebr. 2.3. 2 Quemadmodum nobis tradide-
1 *Joh.* 1.1. runt qui ab initio & ſpectatores & adminiſtrato- res rei fuerunt: 3 Vi-

3 Viſum eſt etiam mihi, qui omnia à capite *v.* 3.
iligenter *a* conſectatus ſim, tibi ordine ſcribere, *Actor.* 1. 1.
ptime Theophile :
4 Ut quas auditione accepiſti res, eas certò co-
noſcas.

Cap. I.

5 FUIT temporibus Herodis Judææ regis *v.* 5.
ſacerdos quidam nomine Zacharias, A- *Matt.* 2. 1.
bianæ claſſis: cujus uxor erat Aharone 1 *Par.* 24.
rognata, nomine Elizabeta. 10, 19.
6 Erant autem ambo apud Deum juſti, ſeſe in *Neh.* 12. 4,
mnibus Domini præceptis ac inſtitutis gerentes 17.
nculpatos,
7 Sed non erant eis liberi: quandoquidem &
Elizabeta ſterilis erat, & ambo ætate provecta.
8 Accidit, dum is in ſuæ claſſis ordine ſacer-
dotio coram Deo fungitur:
9 Ex more ſacerdotii, ut ei ſuffiendi ſors ob- *v.* 9.
tingeret. Itaque in Domini ædem ingreſſus eſt, *Heb.* 9. 6.
10 Omni populi multitudine foris hora ſuffi- *Exod.* 30. 7.
tionis orante. *Lev.* 16. 17.
11 Apparuit autem ei Domini Angelus ad aræ *v.* 11.
ſuffitoriæ dexteram aſtans: *Exod.* 30. 1.
12 Quo viſo turbatus Zacharias, & timore
perculſus eſt.
13 Sed eum ſic allocutus eſt Angelus: Ne me- *v.* 13.
tue Zacharia: nam exauditæ ſunt tuæ preces, & *Infr. v.* 60.
tua conjux Elizabeta tibi filium pariet, quem *v.* 14.
Joannem nomine vocabis: *Infr. v.* 58.
14 Qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multíque *v.* 15.
ex ejus nativitate gaudebunt. *Num.* 6. 3.
15 Erit enim in Domini conſpectu magnus: *Jud.* 13. 4.
nec *Jerem.* 1. 5.
Gal. 1. 15.

---

a Didicerem, ſcilicet ex aliorum narratione.
b *Zacharias. Elizabet.*

nec vinum nec temetum bibet, ac ſacro ſpir
plenus erit jam ab utero matris.
v. 16. 16 Et Iſraëlitarum multos ad Dominum ip
*Mal.*4.5. ſorum Deum reconciliabit,
*Mat.*11.14. 17 Eúmque antecedet ipſe, Eliano ſpiritu p
v. 17. tentiáque præditus, ut patrum animos ad na
*Mal.*4.6. convertat, & contumaces ad juſtorum prude
*Matt.*3.1. tiam perducat, Dominóque compoſitum pop
*Marc.*9.12. lum præparet.
v. 18. 18 At Zacharias: Unde iſtud cognoſcam? i
*Gen.*17.17. quit Angelo: cum & ego ſim ſenex, & uxor m
jam grandis natu?
v. 19. 19 Cui Angelus reſpondens inquit: Ego ſu
*Dan.*8.16. Gabriel, qui Deo *c* appareo, & miſſus ſum ut
& 9.21. alloquerer, tibíque hæc læta nunciarem.
*Mat.*18.10. 20 Atque hoc ſic habeto, te fore mutum,
loquendi impotem, donec hæc evenerint: quo
niam meis dictis non credidiſti, quæ ſuo tempo
re comprobabuntur.
21 Expectabat autem populus Zachariam
eúmque tamdiu in æde morari mirabatur.
22 Is verò egreſſus, eos alloqui non potera
Itáque intellexerunt, eum viſum aliquod in æd
vidiſſe. Ipſe verò eis innuebat: remanſitque mu
tus.
23 Ac peracto ejus muneris ſpatio, domun
petiit.
24 Poſt id tempus concepit ejus uxor Elizabe
ta, & ſe quinque menſes abdidit,
v. 25. 25 Propterea quòd hæc ei præſtitiſſet Domi-
*Gen.*30.23. nus, dum ejus inter homines dedecus abolere cu
*Epheſ.*4.1. rat.
d 26 Menſe autem ſexto miſſus eſt à Deo Ange-
lus Gabriel, in oppidum Galileæ, nomine Naza-
retham,

27 Ad

c Apparitor ſum, & adminiſter.
d *Gabriel ad Mariam miſſus.*

27 Ad virginem deſponſam viro, qui nomen *v.* 27.
bebat Joſephus, ex domo Davidis: virginis *Matt.*1. 18.
tem Maria nomen erat.
28 Ad eam ingreſſus Angelus, dixit: *e* Salve
cepta, cui Dominus adeſt, quæque es mulie-
m fortunatiſſima.
29 At illa, eo viſo, ejus ſermone turbata, co-
tabat qualis eſſet ea ſalutatio.
30 Et Angelus: Ne metue Maria: nam pro-
tium habes Deum:
31 Ac ſcito, te utero concepturam, paritu- *v.* 31.
ımque filium, quem Jeſum nomine vocabis. *Eſa.*7. 14.
32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabi- *Infr.*2.21.
ır: eique dabit Dominus Deus ſolium Davidis *Matt.*1.21.
ius parentis, *v.* 32.
33 Iſque in Jacobæorum domum regnabit in *Eſai.* 9. 6.
erpetuum, nec ullus ejus regni finis erit. & 16. 5.
34 At Maria: Quo pacto fiet iſtud? inquit & 54. 5.
ıngelo, cum ego virum neſciam? 2*Sam.*7.12.
35 Et ille reſpondens: Te ſpiritus ſanctus, in- *Pſa.*132.11
uit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque *v.* 33.
anctus iſte partus dicetur Dei filius. *Dan.*7.44.
36 Et quidem Elizabeta, cognata tua conce- &7.14,27.
ɔit & ipſa filium in ſenectute ſua: eique jam ſex- *Eſai.*9.7.
us hic menſis agitur, quæ tamen ſterilis dicetur. *Mich.*4. 7.
37 Adeò nulla res eſt, quam Deus facere non 1*Pet.*22.10
ɔoſſit. *Pſal.*45.7.
38 Tum Maria: Ecce me Domini ſervam, & 89. 37.
eveniat mihi ita ut tu dixiſti. Ita Angelus ab ea *Jer.*23. 5.
diſceſſit. 1*Cor.*15.24
f 93 Per eos dies profecta eſt Maria feſtinanter *Hebr.* 1. 8.
n montana, in urbem Judeæ. *v.* 37.
40 Et ingreſſa domum Zachariæ ſalutavit Eli- *Job* 42. 2.
zabetam. *Jer.*32. 17.
*Zach.*8. 6.
*Mat.*19.26.
*Infr.*18.27.

41 At-

---

e Ita Gideon fuit ſalutatus. Jud. 6.
f Maria viſit Elizabetam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

41 Atque ubi audivit Elizabeta Mariæ ſalu
tionem, exultavit infans in ejus utero: replet
v. 45. que ſancto ſpiritu Elizabeta,
Infr. 11.28. 42 Exclamavit magna voce, & inquit: Tu
v. 48. mulierum feliciſſima: felix eſt iſtius ventris fc
1 *Sam.* 1. 11 tus.
Gen. 30. 13. 43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Dom
v. 50. ni mater inviſat?
Gen. 17. 7. 44 Nam ſimulac tuæ ſalutationis vox perv
Exod. 20. 6. nit ad meas aures, exultavit lætitia infans in ve
Pſa. 103. 17 tre meo.
v. 51. 45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri
Eſa. 29. 15. quæ tibi à Domino ſignificata ſunt.
& 51. 9. *g* 46 Tum Maria ſic fatur: Magnificat animu
& 52. 10. meus Dominum,
Pſal. 33. 10. 47 Exultátque mea mens de Deo ſervator
1 *Petr.* 5. 5. meo.
v. 52. 48 Qui ſpectaverit humilitatem ancillæ ſuæ
1 *Sam.* 2. 7,8 unde me in poſterum beatam prædicatura ſun
Pſal. 113. 6. omnia ſecula.
Job 5. 11. 49 Quoniam mihi magna fecit præpotens il
& 12. 18, le, cujus & nomen ſanctum eſt.
19,21. 50 Et clementia perennis erga reverentes eum
v. 53. 51 Qui fortia patrat ſuo brachio, profligat eos
Pſal. 34. 11. qui animi faſtu inſoleſcunt:
1 *Sam.* 2. 5. 52 Deturbat potentes de ſoliis, & humiles ex-
v. 54. tollit.
Eſa. 30. 18. 53 Eſurientes bonis explet, & divites inanes
& 41. 8. dimittit.
& 54. 5. 54 Subvenit Iſraëlitis ſuis, clementiæ me-
Ier. 13. 3,20 mor,
& 12. 16. 55 Quemadmodum majoribus promiſerat no-
v. 55. ſtris, Abrahamo, & ejus futuræ poſteritati.
Gen. 17. 19. 56 Manſit autem Maria cum ea circiter men-
& 22. 18. ſes tres: deinde domum revertit.
Pſa. 132. 11 *h* 57 Eli-

g Mariæ carmen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

57 Elizabeta autem exacto ad pariendum tem-
ore, filium genuit.
58 Et ejus vicini atque cognati, audientes *v.* 58.
uanta Dominus erga eam uſus eſſet clementia, *Sup. v.* 14.
ongratulabantur ei.
59 Octavo autem die puerum circumciſum *v.* 59.
erunt: & eum patris ejus nomine Zachariam *Gen.* 17.12.
ppellabant. *Lev.* 12.3.
60 Sed contradixit ejus mater: non ita, in- *v.* 60.
uit, ſed vocabitur Joannes. *Supr.* 13.
61 Cui illi: Nullus eſt, inquiunt, in cogna-
one tua, qui iſto nomine nuncupetur.
62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vel-
t appellari?
63 Et ille, petita tabella, ſcripſit ejus nomen *v.* 63.
ſe Johannem: id quod mirati ſunt omnes. *Supr. v.* 13.
64 Atque ille aperto protinus ejus ore, ſolu-
que lingua loqui cœpit, Deo gratias agens.
65 Metúque correpti ſunt omnes eorum fini-
mi, ac per omnia Judææ montana dictitaban-
r hæc omnia.
66 Quæ quicunque audierant, in animo re-
nebant, cogitantes, quidnam futurus eſſet ille
ıer? Atque ei Domini manus aderat.
67 Zacharias autem pater ejus, ſancto Spiritu
enus, vaticinatus eſt his verbis:
68 Grates Domino Iſraëlitarum Deo, qui po- *v.* 68.
li ſui liberationem procuret, *Infr.* 2.30.
69 Erigatque nobis *k* cornu ſalutis in domo *Matt.* 1. 21.
i Davidis: *v.* 69.
70 Quemadmodum promiſerat priſcorum *Pſal.* 132.
c ſanctorum ſuorum vatum, 17,18.
71 Quo vindicemur ab hoſtibus noſtris, & ex *v.* 70.
nnium manu qui nos odere: *Pſal.* 72.12.
L 72 Ut *Jer.* 23. 6.
& 30. 10.

h *Naſcitur Joannes Baptiſta.* i *Zacharias* *Dan.* 9.27.
rmen. k Præſidium & robur.

v. 73. 72 Ut utatur clementia erga majores noſtr
Gen 22.16. & ſui ſanĉti fœderis recordetur :
*Pſal.*105.9. 73 Qui jurejurando promiſerit Abrahamo
*Jer.*31.33. tri noſtro ,
*Hebr.*6.13, 74 Daturum ſe nobis, ut intrepidè ex hoſti
v. 74. noſtrorum manu liberati .
*Hebr.*9.14. 75 Ipſum coram piè juſtéque colamus toto
v. 75. tæ noſtræ tempore.
1 *Pet.*1.15. 76 Et tu puer Supremi vates vocabere. P
v. 76. ibis enim Domino paratum vias ejus ,
Malac. 3. 1. 77 Ad dandam ſalutis cognitionem ejus
& 4. 5. pulo , quòd eis venia datur peccatorum.
Supr. 17. 78 Per intimam Dei noſtri miſericordia
v. 77. qua nos ex alto viſit *l* ortus ,
*Infr.*3.3. 79 Qui appareat iis qui in tenebris , & atra
v. 78. ĉte degunt , ad dirigendos pedes noſtros in vi
*Malac.*4. 2. pacis.
*Zach.*3. 8. 80 Puer autem creſcebat , & ſpiritu confirn
& 6.12. batur , ac in deſertis agebat uſque ad diem ,
v. 79. Iſraëlitis oſtenderetur.
*Eſa.*9.1. & 42.7.&43. 8.&49.9. &60.1. *Matt.*4.16. *v.* 80. *infr.*2.40.

l Sol & lux oriens , ſcilicet Chriſtus.

Cap. II.

Orbis cenſus. Mariæ partus in ſtabulo : ad paſt angelus de Chriſto : vox cæleſtis : paſtores ad fantem. Mariæ cura : in circumciſione Jeſus : p Deo ſiſtitur : fertur ex lege. Simeonis canticu ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Joſephi ditus Nazaretham. Pueri ingenium, virtus. E dem in fano diſſertatio. Mariæ , natique d Parentum ignoratio : pueri obſequium , & pr ĉtus in horas.

PER id tempus decreto promulgatum eſt
Auguſto Cæſare , ut cenſeretur totus orbi
2 Qui primus cenſus habitus eſt Quiri
prætore Syriæ. 3 I

3 Igitur cum omnes ad profitendum in ſuam
uíſque civitatem proficiſcerentur,
4 Aſcendit etiam Joſephus ex Galilæa, ex op- *v.* 4.
ido Nazaretha in Judæam, in Davidis oppidum *Mich.* 5. 1.
uæ Bethlehema vocatur, quòd eſſet ipſe Davidi- *Joh.* 7 42.
æ domus atque familiæ: 1 *Sam.* 16. 4
5 Ut profiteretur unà cum Maria deſponſa ſibi *Matt.* 1. 1.
xore prægnante. *& ſeq.*
6 Accidit autem, ut dum illic ſunt, illa ex-
ſto ad pariendum tempore,
7 Filium ſuum pareret primogenitum: quem *v.* 7.
ſciis involuit, & in præſepi reclinavit, quòd eis *Matt.* 1. 25.
1 diverſorio locus non eſſet.
8 Erant paſtores in eadem regione excubantes,
: nocturnis vigiliis ovile ſuum cuſtodientes.
9 Quibus ecce Domini Angelus aſtitit, eóſque
omini ſplendor circumfulſit, & magno timore
erterritos,
10 Sic eſt Angelus allocutus: Ne timete: en
go vobis enim ingentem nuncio lætitiam, toti
opulo futuram:
11 Videlicet vobis hodie natum eſſe ſervato-
em, qui eſt Chriſtus Dominus in oppido Davidis.
12 Atque hoc vobis ſignum erit: invenietis
nfantem faſciis involutum, jacentem in præſepi.
13 Et repentè extitit cum Angelo cœleſtium *v.* 13.
opiarum multitudo, Deum laudantium, & ita *Dan.* 7. 10.
icentium: *Apoc.* 5. 11.
14 Gloria in ſupremis Deo, & in terra pax, *v.* 14.
rga homines benevolentia. *Infr.* 19. 38.
15 Deinde ubi ab eis diſceſſerunt in cœlum *Eſa.* 57. 19.
ngeli, paſtores illi cohortati ſunt invicem, ut *Epheſ.* 2. 17.
ethlehemam peterent, & viſerent quid rei acci- *Rom.* 5. 1.
iſſet, quod Dominus ſibi declaraſſet. *Epheſ.* 1. 5.

a *Naſcitur Jeſus.*
b *Angelus Paſtoribus apparret.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt
riam & Joſephum, & jacentem in præſepi in
tem.
17 Quo viſo, prædicarunt, quid ſibi de pu
illo dictum fuiſſet
18 Ac quotquot audierunt, ea mirati ſu
quæ eis à paſtoribus dicta ſunt.
19 Maria verò eas res omnes obſervabat, c
animo ſuo perpendens.
20 Redierunt autem paſtores Deum celebr
tes atque collaudantes, propter ea omnia qu
audiverant, & quemadmodum eis prædict
v. 21. fuerat, viderant.
*Gen.*17.12. 21 Poſtquam dies octo ad circumcidend
*Lev.*12.3. puerum completi ſunt, nuncupatum ejus eſt
*Sup.*1.31. men JESUS: quod nuncupatum fuerat ab A
*Matt.*1.21. gelo, priúſquam in utero conciperetur.
*Ioh.*7.22. 22 Completis autem eorum purificationis d
v. 22. bus, ex lege Moſis tulerunt eum Hieroſolyma
*Levit.*12.2. ut Domino ſiſterent:
& ſeq. 23 (Quemadmodum in Domini lege ſcript
v. 23. eſt, ſcilicet omnem marem, qui vulvam aperu
*Exod.*13.2. ſet; Domino ſacrum eſſe dicendum.)
& 22.29. 24 Utque munus conferrent, quemadm
& 34.19. dum in Domini lege dictum eſt, par turturu
*Num.*3.13. aut duos pipiones.
*&*8.16,17. c 25 Erat tum Hieroſolymæ homo nomine S
v. 24. meon, qui homo juſtus erat, & religioſus, exp
*Lev.*12.6,8 ctans Iſraëlitarum ſonſolationem, & ſancto Sp
ritu præditus.
26 Huic fuerat Sancti Spiritus oraculo dictu
non prius eſſe mortem ſenſurum, quam Domi
Chriſtum vidiſſet.
27 Is inſtinctu Spiritus venit in fanum, atq
ubi intulerunt parentes puerum Jeſum, ut de
ex legis ritu facerent,

28 Ip

c *Simeon.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Ipſe eum ſuis ulnis excæpit, Deóque gra-
ias egit his verbis :
29 Nunc dimittis tuum me, Domine, ſecun- *v.* 29.
um promiſſionem tuam placidè : *Gen.*46. 30.
30 Quandoquidem vidi meis oculis ſalutem *Phil.*1.23.
uam. *v.* 30.
31 Quam omnibus expoſitam populis paraſti: *Pſal.*98. 2.
32 Lumen gentibus patefaciendum, & tuo- *Eſa* 52. 10.
m Iſraëlitarum gloriam. *Infr.*3.6.
33 Mirabantur autem eius pater atque mater, *v.* 32.
quæ de eo dicebantur. *Eſai.*42 6.
34 Eiſque fauſta precatus Simeon, ejus ma- & 49. 6.
em Mariam ſic affatus eſt: Scito hunc multo- *Act.*13. 47.
m *e* vel caſui vel reſurrectioni in Iſraëlitis de- & 28. 28.
inatum eſſe, & ſignum fore, cui contradicatur. *Sup.*1. 68.
35 Quin tuum quoque animum penetrabit *v.* 34.
adius, ut patefiant multarum mentium cogi- *Eſai.*8.14.
tiones. *Mat.*21.44.
36 Erat autem Anna vates, Phanuelis filia, ex *Rom.* 9. 32.
ſeriana tribu: quæ multum ætate provecta, vi- 1 *Petr.*2.8.
rat annos cum viro ſeptem à virginitate ſua. 1 *Cor.*1.23,
37 Erátque eadem vidua annorum circiter 24.
uatuor & octoginta, quæ ex fano non diſcede- 2 *Cor.*2.16.
t, jejuniis precibúſque noctes & dies Deum co- *Act.*28. 22.
hs. *v.* 35.
38 Hæc eadem hora ſupervenit, & Domino *Ioh.* 19. 25.
atias agere, déque eo loqui cœpit omnibus, qui *v.* 37.
eroſolymis liberationem expectabant. 1 *Sam.*1. 22
39 Et illi omnibus ex lege Domini peractis,
dierunt in Galilæam, in oppidum ſuum Naza-
rham.
40 Puer verò creſcebat, & ſpiritu confirma- *v.* 40.
tur, ſapientiáque replebatur, eíque aderat Dei *Supr.* 1. 80.
tia, *Infr.* 52.

d Cujus tu autor es. e Et eſt in Græco, &
ponendum eſt. f *Anna vates.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 41. 41 Proficiſcebantur autem ejus parentes quo
*Deut.*16. 1. annis Hieroſolymam feſtis Paſchæ.
*Exo.*23. 15, 42 Igitur dum jam erat annorum duodecim
17. & 34. cum illi Hieroſolymam ex more feſtorum aſce
23. diſſent,
*Lev.*23. 5. 43 Diéſque peregiſſent, eis revertentibus
manſit puer Jeſus Hieroſolymæ.
44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum
comitatu eſſe rati, poſtquam iter unius diei fe
runt, cœperunt eum inter cognatos, & famil
res conquirere.
45 Eóque non invento, reverterunt Hiero
lymam eum quæſitum.
g 46 Accidit autem ut poſt triduum eum in
no invenerint, inter magiſtros ſedentem, eóſq
audientem, ac interrogantem,
v. 47. 47 Stupebant autem omnes eum audient
Matt. 7. 28. ejus acumen ac reſponſiones.
Marc. 1. 22. 48 Atque eo viſo attoniti ſunt illi, eúmq
Luc. 4. 22, ſic eſt allocuta mater: Nate, cur nobis ita fe
32. ſti? en pater tuus & ego te dolentes quærebam
Ioh. 7. 15, 49 At ille: Quorſum me quærebatis? inq
46. eis. An neſciebatis, mihi agenda eſſe mei Pat
negotia?
v. 50. 50 At illi, quid ille ſibi dixiſſet, non int
Infr. 9. 45. lexerunt.
& 18. 34. 51 Et ille cum eis deſcendit, venítque Na
v. 52. retham, & eis erat morigerus. Ejus autem m
1 *Sam.* 2. 26 ter eas res omnes animo obſervabat.
Sup. 1. 80. 52 Et Jeſus *h* ſapientia, & ætate, & gratia, tu
& 2. 40. apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CA

g *Jeſus cum magiſtris diſputat.*

h Ut ætate, ſic & ſapientia gratiáque pro
ciebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. III.

hannis habitatio, concio, objurgatio acerba, præcepta: hujus, & Chriſti collatio, item baptiſmatum. Chriſti poteſtas. Herodis ſcelus. Baptiſtæ carcer. Chriſti baptiſmus. Vox cœleſtis, cum ſpiritu Sancto imagine columbæ. Ieſu ætas, genealogia aduſque Adamum, & Deum.

ANNO autem imperii Tiberii Cæſaris decimoquinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha, Philippo ejus
ratre Ituræ & Trachonitidis regionis tetrarcha,
& Lyſania Abylenæ tetrarcha. *v.* 2.
2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus eſt à *Ioh.* 11. 49,
Deo ſermo ad Joannem Zachariæ filium in ſoli- 51. & 18.
tudine : 13.
3 Isque venit per omnem Jordanis oram emen- *Act* 4. 6.
dationis vitæ baptiſma Publicatum ad peccato- *v.* 3.
rum veniam. *Matt.* 3. 1.
4 Quemadmodum in vatis Eſaiæ effatorum *Marc.* 1. 4.
libro ſcriptum eſt dum dicit: Vox clamantis in *v.* 4.
ſolitudine: Præparate Domini viam, rectas faci- *Eſai.* 40. 3.
te ſemitas ejus. *Ioh.* 1. 23.
5 Omnis & vallis complebitur, & mons col- *Matt.* 3. 3.
liſque deprimetur, & prava in recta, & aſperæ viæ *Marc.* 1. 3.
redigentur in planas. *v.* 6.
6 Aſpiciéntque mortales omnes divinam ſalu- *Pſal.* 98. 2.
tem. *Eſai.* 52. 10.
7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui profi- *Supr.* 2. 30.
ciſcebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina pro- *v.* 7.
genies, quis vos ſummonuit futuram iram fu- *Matt.* 3. 7.
gere? & 23. 33.
8 Edite ergo dignos correcta vitæ fructus: neu *v* 8.
velitis apud vos ſic cogitare, ¡Patrem habemus *Matt.* 3. 9.
 Ioh. 8. 39.
Act. 13. 26.

a *Johannes baptiſta docere incipit.*

Abrahamum. Dico enim vobis, poſſe Deum
his lapidibus Abrahamo ſuſcitare natos.
v. 9. 9 Jam verò ſecuris arborum radici adm
Matt. 3. 10. eſt. Itaque omnis arbor bonum fructum n
& 7. 19. edens, excidenda, & in ignem eſt conjiciend
v. 10. 10 Et à vulgo ſic interrogatus, Quid ergo ag
Act. 2. 37. mus?
v. 11. 11 Reſpondit eis in hunc modum: Qui du
Iac. 2. 15, 16 habet tunicas impertiat non habenti: & qui h
1 Ioh. 3. 17. bet cibaria, itidem faciat.
& 4. 20. 12 Venerunt item publicani ut lavarentur,
que dixerunt, Magiſter, quid agemus?
13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, ex
gite, quàm quantum vobis præſcriptum eſt.
14 Interrogarunt eum etiam milites his ve
bis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Nem
nem, inquit, concutite, neue calumniamini,
veſtris eſte ſtipendiis contenti.
15 Dubitante autem populo, omnibúſque
v. 16. Joanne animo cogitantibus, num is eſſet Chriſtu
Matt. 3. 11. 16 Johannes ſic eſt omnes allocutus: Ego qu
Marc. 1. 7. 8 dem aqua vos baptizo: ſed adventat quidam it
Ioh. 1. 26. me præſtantior, ut ego dignus non ſim qui eju
Act. 1. 5. & calceorum ſolvam corrigiam. Is vos Sancto Spi
11. 16 & ritu & igne baptizabit.
13. 25. & 17 Habet autem in manu vannum ſuam
19. 4. areámque ſuam perpurgabit, & frumentum in
Eſa. 44. 3. horreum ſuum comportabit, paleam autem ign
Ioël 2. 28. cremabit inextincto.
Actor. 2. 4. 18 Ita multa etiam alia monens, populum in-
& 11. 15. ſtituebat.
v. 17. *b* 19 At Herodes tetrarcha, cum ab eo de Hero-
Matt 3. 12. diade ſui fratris uxore, déque tot, quæ commit-
v. 19. tebat, ſceleribus argueretur.
Matt. 14. 3. 20 Hoc
Marc. 6. 17.

b Hoc factum eſt poſt Chriſti baptiſma, quod mox narratur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

20 Hoc inſuper ad omnia alia adjecit, quòd
ohannem in carcerem concluſit.
21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, *v.* 21.
nec non Jeſu baptizato, ac orante, aperiretur cœ- *Matt.*3. 13.
um, *Marc.*1.9.
22 Deſcenderétque Spiritus Sanctus corporea *Ioh.*1.32.
pecie, quaſi columba in eum, & exiſteret de cœ- *v.* 22.
o vox dicens; Tu es meus chariſſimus filius, tu *Eſai.*42.1.
nihi acceptus es. *Matt.*3 17.
23 Incipiebat autem Jeſus annorum eſſe ferè *&* 17.5.
riginta, Joſephi (ut putabatur) filius, Elis filii. *Marc.*9. 7.
24 Mathathi filii, Levis filii, Melchis filii, Jan- *Luc.*9. 35.
iæ filii, Joſephi filii, *Coloſſ.*1.13.
25 Mattathiæ filii, Amoſi filii, Naumi filii, 2*Petr.*1.17.
Eslis filii, Naggæ filii, *v.* 23.
26 Maathi filii, Mattathiæ filii, Semeis filii, *Mat* 13.55.
Joſephi filii, Judæ filii, *Marc.*6. 3.
27 Joannæ filii, Reſiæ filii, Zorobabelis filii, *Ioh.*6.42.
Salathielis filii, Niris filii, *v.* 24.
28 Melchis filii, Addes filii, Coſami filii, El- *Matt.*1. 1.
madami filii, Heris filii, *& ſeq.*
29 Hieſonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii,
Matthæ filii, Levis filii,
30 Simeonis filii, Judæ filii, Joſephi filii, Jo-
nami filii, Eliacimi filii,
31 Meleæ filii, Menami filii, Mathathami filii, *v.* 31.
Nathami filii, Davidis filii, 2*Sam.*5. 14
32 Iſæi filii, Obedis filii, Boozi filii, Salomo- 1 *Par.*3.5.
nis filii, Naaſſonis filii, *Zach.*12.13
33 Aminadabi filii, Arami filii, Eſromi filii, *v.* 32.
Pharis filii, Judæ filii, *Ruth* 4.18.
34 Jacobi filii, Iſaaci filii, Abrahami filii, Tha- 1 *Par.*2.10.
ræ filii, Nachoris filii, *v.* 34.
35 Saruchi filii, Ragavi filii, Phaleci filii, He- *Gen.*11. 24,
bris filii, Salæ filii, 25,26.

c *Ieſus baptizatur.* d *Ieſu genus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 36. 36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi fil
Geneſ. 5. 6. Noë filii, Lamechi filii,
& c. & 11. 37 Mathuſalæ filii, Enochi filii, Jarethi fil
10. & c. Malaleelis filii, Cainanis filii,
v. 38. 38 Enoſi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei fi
Gen. 5. 3.

Cap. IV.

In ſolitudine Chriſtus: tentatus, jejunus, eſurien contra diabolum. Chriſti in Galilæa doctrina. N zarethæ lectio, de Ieſu vaticinium. Concio, ſponſum Ieſu de vate in patria, de Elia, & Syr Ieſu à ſuis evaſio. Capernai concio. Dæmoniaci Simonis ſocrus. Dæmones de Ieſu, objurgati.

v. 1. JESUS verò Sancto Spiritu plenus reverſi
Matt. 4. 1. eſt à Jordane, & Spiritus inſtinctu actus i
Marc. 1. 12. ſolitudinem:
v. 2. *a* 2 Ac quadraginta dies tentatus eſt à diabolo
Exo. 34. 28. per quos dies cùm nihil comediſſet, & eis finit
1 Reg. 19. 8. tandem eſuriret,
3 Dixit ei diabolus: Si Dei filius es, jube hui
lapidi ut fiat panis.
v. 4. 4 Cui Jeſus reſpondens: Scriptum eſt, inquit
Deut. 8. 3. non ſolo pane vivere hominem, ſed etiam e
omni quod ex ore Dei proficiſcitur.
v. 5. 5 Tum diabolus eum in excelſum monten
Matt. 4. 8. ſubduxit, & ei omnia mundi regna moment
temporis oſtendit,
6 Eúmque ſic allocutus eſt diabolus: Hanc
ego omnem poteſtatem, eorúmque gloriam om-
nem tibi dabo. Nam ea mihi tradita eſt, ita ut
cuicumque velim, eam donem.
7 Quòd ſi tu me coram adoraveris, erunt om-
v. 8. nia tua.
Deut. 6. 13. 8 At Jeſus ei reſpondens: Abi ex conſpectu
& 10. 20. meo
1 Sam. 7. 3.

a *Ieſus à Diabolo tentatur.*

ıeo, Satana, inquit, Scriptum eſt enim: Domi-
um Deum tuum adorato, eúmque ſolum co-
to. *v. 9.*
9 Duxit item eum Hieroſolymam, & in tem- *Matt. 4. 5.*
li pinnis collocavit, atque ita allocutus eſt: Si
)ei Filius es, jace teipſum hinc deorſum. *v. 10.*
10 Nam ita ſcriptum eſt: Angelis ſuis de te *Pſal. 91. 11.*
nandabit, ut te cuſtodiant,
11 Manibúſque ſuſtineant, ne pedibus in la-
ıides impingas.
12 At Jeſus ſic ei reſpondit: Dictum eſt, Do- *v. 12.*
ninum Deum tuum ne tentato. *Deut. 6. 16.*
13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab
:o diſceſſit ad tempus.
14 Jeſus verò vi Spiritus rediit in Galilæam, *v. 14.*
dimanavítque ejus fama per totam regionem fi- *Matt. 4. 12.*
nitimam: *Marc. 1. 14.*
15 Et ipſe docebat in eorum Collegiis, ab *Joh. 4. 43.*
omnbúſque celebrabatur. *Act. 10. 37.*
16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat edu- *v. 16.*
catus: & ingreſſus (ut erat ei mos) die Sabbati in *Matt. 2. 23.*
Collegium, ſurrexit ad legendum. *& 13. 54.*
17 Traditus eſt autem ei vatis Eſaiæ liber: quo *Marc. 6. 1.*
libro explicato, reperit locum ubi ſic ſcriptum *Joh. 4 43.*
erat: *Neh. 8. 5, 6.*
b 18 Spiritu Domini præditus ſum, quandoqui- *v. 18.*
dem me unxit, me ad læta pauperibus nuncian- *Eſa. 61. 1, 2*
da miſit: ad medicandum mente fractis: *Matt. 11. 5.*
19 Ad edicendam captivis libertatem, & cæcis *Eſai. 42. 7.*
viſum: ad calamitoſos in libertatem emittendos: *v. 19.*
ad educendum favorabilem Domini annum. *Lev. 25. 10.*
20 Deinde plicato libro, & miniſtro tradito
reſedit: & omnium in Collegio oculis in eum
intentis,
21 Cœpit eis dicere, id ſcriptum hodie eſſe
audientibus eis comprobatum.

22 At-

b *Ieſus in collegio legit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 22. 22 Atque omnes de eo teſtabantur, & orat
Eſai. 50. 4. nis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore ma
Mat. 13. 54. bat, ac ita dicebant: Nónne hic eſt Joſephi fili
Marc. 6. 2,3 *c* 23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dice
Supr. 2. 47. hoc proverbium, Medice, cura teipſum. Q
Joh. 6. 42. Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in t
v. 23. patria.
Matt. 4. 13. 24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum v
& 13. 54. tem acceptum eſſe in ſua patria.
v. 24. 25 Atque hoc à me certo ſic habetote: Mul
Mat. 13. 57. viduæ erant Eliæ temporibus apud Iſraëlitas, cu
Marc. 6. 4. cœlo per tres annos & ſex menſes clauſo, extit
Joh. 4. 44. gravis fames per totam terram.
v. 25. 26 Et tamen ad earum nullam miſſus eſt Elia
1 *Reg.* 17, 7. ſed tantùm ad Sarephtham Sidonium oppidum
Jac. 5. 17. ad mulierem viduam.
v. 27. 27 Et multi erant ſub Eliſæo vate leproſi apu
2 *Reg.* 5. 14. Iſraëlitas, & tamen nullus eorum purgatus eſt
ſed tantùm Naäman Syrus.
28 Hæc audientes omnes in Collegio, ira ple
ni ſurrexerunt,
29 Eúmque ex oppido ejecerunt, & uſque ad
montis cacumen (in quo conſtructum erat eo-
rum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.
v. 31. 30 At ille per medios digreſſus abiit.
Matt. 4. 13. 31 Et Capharnaum Galilææ oppidum digreſ-
Marc. 1. 21. ſus, docebat eos Sabbatis:
v. 32. 32 Atque illi ejus doctrinam ſtupebant, quip-
Matt. 7. 28, pe cujus in oratione ineſſet autoritas.
29. *d* 33 Erat autem in Collegio homo habens im-
Marc. 1. 22. puri Dæmonii ſpiritum, qui magna voce ſic ex-
v. 33. clamavit:
Marc. 1. 23. 34 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Na-
zarene? Veniſti perditum nos? Novi te quis ſis,
Sanctus Dei.

c *Medice cura te ipſum.* d *Ieſus dæmonium ejicit.*

35 At Jeſus eum objurgavit: Obmuteſce, in-
uit, & ex iſto exi. Tum dæmonium, illo in me-
ium proſtrato, exivit ex eo, nihílque læſit eum.
36 Quare attoniti omnes, inter ſeſe hunc in
nodum colloqui: Quæ eſt hæc oratio, quòd cum
utoritate potentiáque ſpiritibus immundis ita
mperat, ut exeant?
37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regio-
ıis loca dimanabat.
38 Digreſſus autem ex collegio intravit in Si- *v.* 38.
nonis domum. Laborabat autem Simonis ſocrus *Matt.* 8. 14.
ravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt. *Marc.* 1. 29,
39 Et ille ſupra eam aſtans, febrem objurga- 30.
it, & febris eam reliquit: atque illa continuò
urrexit, eiſque miniſtrare cœpit.
40 Occidente autem ſole, omnes quicunque *v.* 40.
ariis morbis ægrotos habebant, eos ad eum ad- *Matt.* 8. 16
ucebant: & eos ille, impoſitis unicuíque ma- *Marc.* 1. 32.
ıibus ſanavit. *&* 7. 32.
41 Exibant etiam ex multis dæmonia, ita cla- *&* 8. 23, 25.
nantia: Tu es Chriſtus Dei Filius. Sed objur- *v.* 41.
gans ille, non ſinebat ea dicere ſe ſcire eum eſſe *Marc.* 1. 34.
Chriſtum *&* 3. 11.
42 Deinde orta die, digreſſus conceſſit in de- *v.* 42.
ertum locum: eúmque vulgo quærentes homi- *Marc.* 1. 35.
ıes, ad eum venerunt, eúmque ne ab ipſis diſce-
leret, retinebant.
43 At ille eis dixit, oportere ſe aliis quoque
civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim ſe
eſſe miſſum.
44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAP.

---

e *Jeſus Simonis ſocrum ſanat.*
f *Dæmonia Chriſto teſtimonium dant.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. V.

Chtiſtus è navi docens. Piſcium præda. Piſcato
Jeſu ſectatores. Leproſus ad fanum. Jeſus ora
Per tegulas Paralyticus. Jeſus in noxas, & m
bum. Levi vocatio. Pravi Jeſu convivæ. Ph
riſæi confutati. Chriſti munus. Collationes ægr
rum, nuptiarum, veſtis, vini.

v. 1. CUM autem hominum turba divini ſerm
Matt.13.2. nis audiendi gratia ei incumberet ad Gen
Marc.4.1. ſarethicum lacum aſtanti,
v. 2. 2 Conſpicatus duo navigia ad lacum ſtant
Matt.4.18 (de quibus degreſſi piſcatores retia lavabant) co
Marc.1.16. ſcendit navigiorum alterum, quod Simonis era
3 Eúmque monuit, ut paulum à terra ſum
moveret, reſeditque, & hominum turbam e
navigio docere cœpit.
v. 4. 4 Deinde facto loquendi fine, Simoni juſſit
Ioh.21.6. ut in altum ſubduceret, utque ſua retia laxare
ad prædam.
5 Cui Simon reſpondit: Præceptor, tamet
totam noctem laborantes nihil cepimus, tame
ad tuum dictum laxabo rete.
a 6 Atque eo facto, tantam piſcium multitud
nem concluſerunt, ut diſrumperetur eorum rete
7 Itaque ſociis innuerunt, qui in altero eran
navigio, ut ſe adjutum venirent. Qui ubi vene
runt, utramque navem adeò repleverunt, ut ea
ſummergerentur.
8 Eo viſo, Simon Petrus ad ejus genua ſe ab
jecit, &, Diſcede à me, inquit, Nam ego nocen
homo ſum, Domine.
9 Erat enim ſtupore correptus tum ipſe, tum
omnes ejus comites, ob piſcium quam ceperan
præ

---

a *Jubente Jeſu felix eſt piſcatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ædam. Similiter & Jacobus ac Johannes Zebe-
ei filii, qui erant Simoni ſocii.
10 At Jeſus Simoni dixit: Ne metue, dein- *v.* 10.
ps homines capies. *Jer.* 16 16.
11 Deinde illi deductis ad terram navibus, *Ezec.* 47. 9.
m relictis omnibus ſecuti ſunt. *Matt.* 4. 19.
12 Cùm eſſet autem in quodam oppido, ecce *Marc.* 1. 17.
r quidam lepra ſcatens, qui viſo Jeſu pronus ac- *v.* 11.
dit, eúmque ſic oravit: Domine, ſi vis potes *Matt* 4. 20.
le purgare. *&* 19. 27.
13 Et ille porrecta manu eum tetigit, & volo, *Mar.* 10. 28.
quit, purgator, & protinus ab eo lepra diſceſſit. *Luc.* 18. 28.
14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret, ſed, *v.* 12.
oſtenſum te ſacerdoti, & ob tui purgationem li- *Matt.* 8. 2.
ato quod præcepit Moſes, ut ſit eis teſtimonio. *Marc.* 1. 40.
15 Increbeſcente autem ſermone de eo, in- *v.* 14.
ens ad eum conveniebat hominum multitudo, *Lev.* 13. 2.
t audirent, & ab eo à ſuis morbis ſanarentur. *&* 14. 2, 21,
16 Ipſe verò in deſerta loca ſecedebat, ac ſup- 22.
licabat. *Matt.* 8. 4.
17 Quodam autem die cum doceret, aſſiden-
ibus Phariſæis ac Legisperitis, qui paſſim ex Ga-
ilææ & Judææ vicis, & à Hieroſolyma convene-
ant: cúmque Domini vis in illis ſanandis adeſſet,
18 Viri quidam ferebant in lecto hominem *v.* 18.
qui erat ſideratus, eúmque conabantur intro fer- *Matt.* 9. 2.
e, & ei proponere. *Marc.* 2. 3.
19 Cúmque non invenirent qua eum intro- *Act* 9. 33.
errent propter turbam, conſcenſo tecto, per te-
gulas eum, unà cum lectulo, in medium demi-
erunt ante Jeſum.
20 Et ille videns eorum fiduciam dixit ei: Ho-
mo, ignoſcuntur tibi tua peccata.
21 At Scribæ & Phariſæi cœperunt hunc in *v.* 21.
modum *Pſal* 32. 5.
Eſa. 43. 25.

b *Leproſus ſanatur.*
c *Sideratus per tectum demiſſus ad Jeſum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

modum cogitare: Quis eſt hic, qui tam im-
loquatur? Quis ignoſcere peccata poteſt, niſi
lus Deus?
22 Et Jeſus cognitis eorum cogitationibus,
eos affatus eſt. Quid cogitatis cum veſtris anim
v. 23. 23 Utrum facilius eſt dicere, ignoſcuntur
*Matt.*9.5. bi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula?
24 Atque ut intelligatis poteſtatem habere
lium hominis in terra ignoſcendi peccata: ti
dico (inquit ſiderato) ſurge, & ſublato lectu
tuo, i domum tuam:
25 Atque ille continuò in eorum conſpec
ſurrexit: & eo, in quo jacebat lectulo ſublat
abiit domum ſuam, Deum laudans.
26 Ea re attoniti omnes, Deum collauda
metúque repleri, dicentes ſeſe hodie incredibil
vidiſſe.
v. 27. d 27 Poſtea egreſſus, & publicanum Levim no
*Matt.*9.9 mine conſpicatus ad publicanorum menſam ſ
*Marc.*2.14, dentem, dixit ei, Sequere me.
15. 28 Et ille, relictis omnibus, ſurrexit, eúm
que ſecutus eſt.
v. 29. 29 Fecit autem ei celebre convivium Lev
*Matt.*9.10. domi ſuæ, ubi cùm ingens publicanorum, alio
*Marc.*2.15. rúmque eum ejus epulantium turba foret,
*Luc.*15.1. 30 Fremebant Scribæ & Phariſæi contra eju
diſcipulos, hujuſmodi verbis: Cur cum publica
v. 31. nis & improbis cibum & potionem ſumitis.
*Matt.*9.12, 31 Quibus reſpondit Jeſus in hunc modum
13. Non egent valentes medico, ſed quibus male eſt
*Marc.*2.17. 32 Non veni vocatum inſontes, ſed ſontes ac
*Luc.*19.10. frugem.
v. 32. 33 Illi verò ſic ei dixerunt: Quî fit ut Johan
1*Tim.*1.15. nis diſcipuli crebrò jejunent, ac precibus utan-
v. 33. tur, itidem & Phariſæorum, tui verò epulentur
*Matt.*9.14. atque potent? 34 Qui-
*Marc.*2.18.

d *Jeſus cum publicanis epulatur.*

34 Quibus ille: Poteſtis ne efficere, inquit, v. 34.
t qui nuptias celebrant, donec eis ſponſus adeſt, Eſai.62.5.
:junent? 2Cor.11.2.
35 Sed veniet tempus, cum ſponſo privabun-
.ır, atque eo quidem tempore jejunabunt.
36 Dicebat item eis hanc collationem: Nemo v. 36.
ovæ veſtis pittacium adhibet veteri veſti: alio- Matt.9.16,
uin & novam ſcinderet, nec veteri quadraret ex 17.
ova pittacium. Marc.2.21,
37 Neque quiſquam condit vinum novum in 22.
tres veteres: alioquin rumperet vinum novum
tres, & ipſum efflueret, & utres perirent.
38 Sed vinum novum in novos utres conden-
.ım eſt: ita fit ut ambo conſerventur.
39 Neque verò quiſquam potato vetere, pro-
nus vult novum: dicit enim, vetus eſſe melius.

CAP. VI.

*e ſpicis refutati Phariſæi. Tabida manus. In Chri-
ſtum inſidiæ, is per nox orans: Duodecim Apoſto-
li. Beati qui. Qui miſeri. Amandus hoſtis, pla-* v. 1.
gæ, vis, furta, lex naturæ, mutuum, clementia. Deu.23.25.
Temerarium judicium: largitas. Cæci cadentes, Matt.12.1.
feſtuca, trabs. Arbos varia. Varius ædificator. Marc.2.23.

ACCIDIT autem, ut cum Sabbato ſe- v. 2.
cundo primo iter per ſata faceret, velle- Exo.20.10.
rent ejus diſcipuli ſpicas, manibuſque con- & 23.12.
icatas comederent. & 31.15.
2 Quibus Phariſæorum quidam ſic dixerunt: & 35.2.
ur facitis quod Sabbatis facere non licet? v. 3.
3 At Jeſus eis reſpondens: Illudne non legi- 1 Sam.21.6
is, inquit, quid fecerit David, cum eſuriret v. 4.
pſe, & ejus comites? Exo.29.32.
4 Ut in Dei ædem ingreſſus, appoſitios panes 33.
M ſumpſe- Levit.8.32.
& 24.6,9.

a *Diſcipuli ſpicas Sabbato vellunt.*

ſumpſerit, comederítque, & ſuis dederit com
tibus, quibus tamen veſci non licet, niſi ſolis ſ
cerdotibus.
5 Dominus eſt filiushominis (inquit eis) etiam
v. 5. Sabbati.
*Matt.*12.8. *b* 6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in co
*Marc.*2.28. legium ingreſſus doceret: ubi cum homo eſſ
v. 6. dextera manu tabida,
*Matt.*12.9, 7 Obſervabant eum Scribæ & Phariſæi, an i
10. Sabbato curaret, ut crimen adverſus eum inv
*Marc.*3.1. nirent.
8 At ille eorum cogitationes intelligens, dix
homini ſiccam habenti manum: Surge, & ſta i
medio. Cùmque ille ſurrexiſſet & ſtaret,
9 Dixit Jeſus illis: Interrogabo vos, utru
Sabbatis benefacere liceat, an malefacere? vita
ſervare an perdere?
v. 10. 10 Deinde omnes illos circum intuitus, dix
1 *Reg.*13.6. homini: Porrige manum tuam. Quod poſtqua
ille fecit, reddita eſt ejus manus tam ſana quà
erat altera.
11 At illi furoris pleni, colloqui inter ſe
quid Jeſu facerent.
12 Per eos autem dies profectus eſt in mo
v. 12. tem ad orandum, & pernox oravit.
*Mat.*14.23. *c* 13 Deinde orto die diſcipulos ſuos convoc
v. 13. vit, ex eíſque duodecim elegit, quos etiam Ap
*Infr.*9.1. ſtolos nominavit:
*Matt.*10.1. 14 Simonem quem etiam Petrum nominavi
*Marc.*3.13. & Andream ejus fratrem: Jacobum & Joanne
& 6.7. Philippum & Bartholomæum:
v. 14. 15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alpha
*Joh.*1.42. filium, & Simonem nomine Zelotam:
16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iſcario
tam, eum qui fuit proditor.

17 Cu

b *Tabida manus ſanatur.* c *Apoſtoli.*

17 Cum his digreſſus, ſtetit in campeſtri loco,
nec non ejus diſcipulorum grex, & ingens ho-
minum multitudo ex omni Judæa, & Hieroſoly-
ma, & Tyria, Sidoniáque ora, qui venerant ut
eum audirent, & à ſuis morbis curarentur:
18 Item qui ab impuris ſpiritibus vexabantur.
Atque illi ſanabantur:
19 Eúmque vulgus omne tangere conabatur:
ſiquidem vis ab eo proficiſcebatur, quæ ſanabat
omnes.
c 20 Atque ille conjectis in diſcipulos ſuos ocu-
lis, ſic dicere: Beati pauperes, nam veſtrum eſt
Dei regnum.
21 Beati qui nunc eſuritis: nam ſaturabimini.
Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.
22 Beati eritis cum vos oderint homines, &
d ſeparabunt & conviciabuntur, veſtrúmque no-
men tanquam malum propter filium hominis
abjicient.
23 Gaudete tum & exultate: ſcitote enim
grandem vobis eſſe mercedem in cœlis. Eodem
enim modo faciebant vatibus majores eorum.
24 Verùm væ vobis divitibus: ſiquidem jam
habetis veſtrum ſolatium.
25 Væ vobis qui pleni eſtis: nam eſurietis.
Væ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis atque
plorabitis.
26 Væ vobis cum vobis benedicunt omnes ho-
mines: idem enim faciebant falſis vatibus majo-
res eorum.
27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate ini-
micos veſtros, benefacite eis qui vos odere.
28 Bene precamini iis qui vobis imprecantur:
& pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

M 2 29 Fe-

v. 17. *Matt.*4.25. *Marc.*3.7. v. 19. *Mat.*14.36. *Marc.*5.30. v. 20. *Matth.*5.2. *&c.* v. 21. *Eſai.*55.1. *&* 61.3. *&* 65.13. *&* 66.10. v. 22. *Matt.*5.11. 1 *Petr.*2.19. *&* 3.14. *&* 4.14. v. 23. *Actor.*5.41. *&* 7.51. v. 24. *Amos* 6.1,8 *Eccleſ.*31.8. v. 25. *Eſa.*65.13. *Jacob.*4.9. *&* 5.1. v. 27. *Exod.*23.4. *Pro.*25.21. *Matt.*5.44. *Rom.*12.14. 20. 1 *Cor.*4.12. v. 28. *Luc.*23.34. *Act.*7.60.

c *Qui ſint beati, & contra.* d Ex ſuo con-
ſortio tanquam abominandos ejicient.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 29. 29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram
*Mat.*5.39. & auferentem tuum pallium, ne à tunica qui
1 *Cor.*6.7. dem prohibe.
v. 30. 30 Quin omnibus à te petentibus dato, & a
*Deut.*15.7. auferente tua ne repete.
*Matt.*5.42. 31 Ac quemadmodum vultis ut vobis alii fa
v. 31. ciant, ita & vos eis facitote.
*Matt.*7.12. 32 Quòd ſi veſtros amatores amatis, quæ vo
*Tob.*4.16. bis debetur gratia? cùm etiam improbi ſuos ama
v. 32. tores ament.
Matt 5.46. 33 Item, ſi iis benefacitis, qui vobis benefa
ciunt, quæ vobis gratia debetur? cum vel im
v. 34. probi idem faciant.
*Matt.*5.42. 34 Et ſi iis commodatis, à quibus vos mutuum
*Deut.*15.8. beneficium ſperatis, quæ vobis debetur gratia
v. 35. cùm etiam improbi commodent improbis, ut pa
Matt 5.44. ria recipiant.
v. 36. 35 Enimverò amate veſtros inimicos, & be
*Matt.*5.48. nefacite, & commodate, nihil inde ſperantes; &
v. 37. vobis merces erit grandis, eritíſque Supremi fili
*Matt.*7.1. qui ſit erga ingratos ac malos benignus.
*Rom.*2.1. 36 Eſte igitur miſericordes, ut veſter etiam
1 *Cor.*4.5. Pater eſt miſericors.
v. 38. 37 Ne judicate, & non judicabimini: ne dam
*Matt.*7.2. nate, & non damnabimini, Remittite, & vobi
*Marc.*4.24. remittetur.
*Pro.*10.22. 38 Donate, & vobis donabitur: vobis men
& 19.17. ſura bona, conferta, concuſſa, ac ſuperfluens i
v. 39. ſinum donabitur. Eadem enim menſura qua me
*Mat.*15.14. tiemini, remetietur vobis.
*Eſa.*42.19. 39 Dicebat autem eis ſimilitudinem, Poteſt
v. 40. ne cœcus cœcum ducere? nonne ambo in fo
*Mat.*10.24. veam cadent?
*Joh.*13.16. 40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum
& 15.12. quin præclarè cum quoque agitur, ſi eadem con
v. 41. ditione eſt qua ejus magiſter.
*Matt.*7.3. 41 Quid autem cernis feſtucam in tui fratri

oculo, & trabem in tuo ipſius oculo non animad-
vertis?
42 Aut qui potes dicere fratri tuo: Frater, *v.* 42.
ſine ut extraham feſtucam quæ eſt in oculo tuo: *Pro.* 18. 17.
ipſe trabem quæ in oculo tuo eſt, non cernens?
Hiſtrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum
demum cernes ut feſtucam extrahas, quæ eſt in
tui fratris oculo.
43 Nulla enim nec bona arbor eſt, quæ te- *v.* 43.
trum ferat fructum: nec arbor mala quæ bonum *Matt.* 7. 17.
ferat fructum. *&* 12.33.
44 Nam ex ſuo quæque fructu arbor cogno- *v.* 44.
ſcitur. Non enim ex ſpinis colliguntur ficus, nec *Matt.* 7. 16.
ex rubo vindemiatur uva.
45 Vir bonus ex bona ſui cordis cella bonum *v.* 45.
profert. Itemque vir malus ex mala ſui cordis *Mat.* 12.34,
cella malum profert, utpote cum ex ejus cordis 35.
redundantia loquatur ejus os.
46 Quid verò me vocatis Domine, Domine, *v.* 46.
cùm quæ ego dico, non faciatis? *Malac.* 1. 6.
47 Quisquis ad me venit meáque dicta & au- *Matt.* 7. 21.
dit & exequitur, demonſtrabo vobis cui ſit ſimi- *Infr.* 13.23.
lis. *&* 25. 11.
48 Eſt ſimilis homini domum conſtruenti, *Rom.* 2. 13.
qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit: *Jac.* 1.22.
Deinde ſi accidit inundatio, quamvis torrens in *v.* 47.
domum illam impingat, eam tamen convellere *Matt.* 7. 24.
nequit, quippe in petra fundatam.
49 Qui verò audit nec exequitur, ſimilis eſt
homini qui domum in terra ſine fundamento
conſtruxit, in quam domum ſi torrens irruit, ea
protinus corruit, & ingentem trahit ruinam.

CAP. VII.

Centurionis modeſtia, fides, laus. Servi ſanitas. Filius viduæ redivivus. Legatis à Johanne reſponſum: hujus laudes. Judæi puerorum ſimiles.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Mulieris unguentum ad menſam Phariſæi: hujus confutatio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fœminæ: iſtius Fides.

POSTQUAM omnem orationem ſuam audiente populo abſolvit, ingreſſus eſt Capharnaum.

v. 2. *a* 2 Cujuſdam autem centurionis ſervus adeò
Matt. 8. 5. graviter laborabat, ut jamjam obiturus eſſet,
quem ſervum ille in precio habebat.
3 Itaque audiens de Jeſu, miſit ad eum Judæorum ſenatores oratum, ut ſuum ſervum ſanatum veniret.
4 Et illi Jeſum aggreſſi ſedulò rogant ita dicentes: Dignus eſt cui tu id præſtes:
5 Amat enim gentem noſtram, idémque nobis collegium conſtruxit.
6 Jeſus verò cum eis profectus eſt. Cúmque jam domo non procul abeſſet, Centurio, miſſis ad eum amicis, ſic monuit: Domine, ne labora: non enim ſum dignus, cujus tu tectum ſubeas,
7 Ideóque mihi ipſi ad te veniendum non putavi. Sed jube verbo, & ſanabitur puer meus.
8 Nam ego quoque, qui homo ſum alterius poteſtati ſubjectus, & militibus præſum, ſi cui dico, vade, vadit: ſi alii, veni, venit: ſi ſervo meo, fac hoc, facit.
9 His auditis, Jeſus miratus eſt eum, & converſus, ſequenti hominum multitudini dixit: Scitote me, ne in Iſraëlitis quidem tantam inveniſſe fidem.
10 Igitur domum reverſi qui fuerant miſſi, ægrotum ſervum invenere ſanum.
b 11 Accidit poſtridie ut proficiſceretur in oppidum

a *Centurio Jeſum orat pro ſervo ſuo ſanando.*
b *Jeſus mortuum ad Naim oppidum in vitam ervocat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

um nomine Naim, comitantibus eum frequen-
ibus ejus diſcipulis, & ingenti hominum turba.
12 Atque ut oppidi portæ appropinquavit, ec-
e efferebatur mortuus, unicus matri filius, eíque
iduæ, comitante eam frequente oppidanorum
urba.
13 Ea viſa, miſeratus eam Dominus, dixit
i: Ne plora.
14 Deinde ad feretrum acceſſit, & id tetigit: *v.* 14.
úmque reſtitiſſent qui portabant, dixit: Ado- *Actor.* 9.40.
eſcens, inquam tibi, ſurge.
15 Tum mortuus ſedit, loquique cœpit: at-
ue ille eum matri ſuæ tradidit.
16 Inde omnes metu correpti, Deum collau- *v.* 16.
are; dicentes, magnum apud ipſos ortum eſſe *Marc.* 7.37.
atem, Deúmque ſuorum curam habere. *Infr.* 24.19.
17 Atque is ſermo de eo totam Judæam, fini- *Joh.* 4.19.
imámque regionem pervâſit. *&* 6.14.
18 Hæc omnia Johanni ſui diſcipuli nuncia- *&* 9.17.
unt. *Supr.* 1.68.
19 Et Johannes advocatos duos quoſdam ſuo- *v.* 18.
um diſcipulorum, miſit ad Jeſum, qui ita dice- *Matt.* 11.2.
ent: Túne is es qui venturus eſt, an alium ex-
ectemus?
20 Igitur homines Jeſum aggreſſi, dixerunt:
Johannes Baptiſta nos ad te miſit, ut ita dicere-
nus, Túne is es qui venturus eſt, an alium ex-
pectemus?
21 At Jeſus eadem hora multos à morbis mi-
ſeriíſque & malis ſpiritibus curavit, multóſque
cæcos viſu donavit.
22 Deinde illis in hæc verba reſpondit: Ite *v.* 22.
renunciatum Johanni, quæ videritis ac audiveri- *Eſa.* 29.18.
tis, cæci cernunt, claudi gradiuntur, leproſi pur- *&* 35.5.
gantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pau- *&* 61.1.
peres Euangelium docentur:

c *Tune is es qui venturus eſt?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Et beatus eſt qui in me non offenderit.
v. 24. *d* 24 Deinde digreſſis Joannis nunciis, cœpit
Matt. 11. 7. vulgus hominum ita dicere de Joanne: Ad qu
ſpectandum profecti eſtis in ſolitudinem? aru
dinem vento agitatam?
25 Sed quid ſpectatum profecti eſtis? hom
nem mollibus indutum veſtibus? At qui ſplen
do veſtitu & delitiis utuntur, degunt in regiis.
26 Sed ad quid videndum profecti eſtis? V
tem? Imo verò, inquam vobis, etiam pluſqua
vatem.
v. 27. 27 Is eſt de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meu
Malac. 3. 2. præmiſſurus ſum nuncium, qui tibi viam pr
Mat. 11. 10. paret.
Marc. 1. 2. 28 Hoc enim vobis dico: Major in mulieru
progenie vates Johanne Baptiſta nullus eſt: & t
men qui in Dei regno minimus eſt, major eſt e
29 Hoc audito, populus omnis, & publica
Deum collaudarunt, Johannis baptiſmate ba
tizati.
30 At Phariſæi & Legisperiti Dei conſiliu
(quantum in ſe fuit) reſciderunt, ab illo non ba
tizati.
v. 31. 31 Et Dominus: Cui igitur rei, inquit, huj
Mat. 11. 16. nationis homines comparabo? & cui ſunt ſimile
32 Similes ſunt, ut cùm pueri in foro maner
tes, alii ad alios clamant in hunc modum: N
vobis fiſtula cecinimus, & non ſaltaſtis: vob
luximus, & non ploraſtis.
v. 33. 33 Venit enim Johannes Baptiſta, qui nec pa
Matt. 3. 4. nem comedit, nec vinum bibit: & dicitis, eun
Marc. 1. 6. habere dæmonium.
34 Venit filius hominis, qui & comedit & bi
bit: & dicitis, hominem eſſe edacem, vinoſum
que, & publicanorum ac improborum amicum

35 It

d *Jeſu teſtimonium de Joanne.*

35 Ita ſuis omnibus aliena eſt ſapientia.
36 Rogavit autem eum Phariſæorum qui- *v.* 36.
am, ut ſecum epularetur. Itáque ille in Phari- *Matt.* 26. 6.
æi domum ingreſſus accubuit. *Marc.* 14. 3.
37 Tum mulier quædam in urbe, eáque im- *Ioh.* 11. 2.
udica, quod eum in Phariſæi ædibus epulari in- *&* 12. 3.
ellexerat, unguenti alabaſtrum ferens.
38 Ei à tergo flens, aſtitit ad pedes, cœpitque
jus pedes lacrymis rigare, & capitis ſui capillis
bſtergere, ac deoſculari, & unguento ungere.
39 Quo viſo Phariſæus, qui eum invitaverat, *v.* 39.
ic apud ſeſe cogitavit: Hic ſi vates eſſet, cogno- *Infr.* 15. 2.
ceret quæ qualíſque fœmina ſit quæ eum attre-
ɫat: eſt enim impudica.
40 At Jeſus ſic eum contrà allocutus eſt: Si-
mon, habeo quod tibi dicam. Cui ille: Dic Ma-
giſter, inquit.
41 Duo debitores erant cuidam creditori,
quorum alter quingentos debebat denarios alter
quinquaginta.
42 Ii quoniam ſolvendo non erant, ille utri-
que condonavit. Dic igitur, uter eorum plus
eum amabit?
43 Cui Simon reſpondens: Is opinor, inquit,
cui plus condonavit. Et ille: Rectè judicas.
44 Deinde ad fœminam converſus: Vides hanc
fœminam? inquit Simoni. Tu mihi domum
tuam ingreſſo, ne aquam quidem ad lavandos pe-
des meos dediſti: at ea pedes meos & lacrymis ri-
gavit, & ſui capitis capillis exterſit.
45 Tu mihi oſculum non dediſti: ea verò, ex
quo ſum ingreſſus, mihi pedes deoſculari non
deſtitit.
46 Tu nec oleo mihi caput unxiſti, at ea un-
guento mihi pedes etiam unxit.

c *Mulier Jeſu pedes lacrimus rigat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

47 Quamobrem ſic habeto, ei ejus pecca
*v.*48. quæ multa ſunt, ignoſci, quoniam mult
*Matt.*9.2. amavit. Cui verò paulùm ignoſcitur, paul
*v.*49. amat.
*Matt.*9.3. 48 Ignoſcuntur tibi peccata, inquit ei.
*Marc.*2.7. 49 At convivæ apud ſeſe cogitare cœperu
*v.*50. quiſnam is eſſet, qui etiam peccata ignoſceret.
*Matt.*9.22. 50 Et ille ad mulierem: Tua te fides ſerva
*Marc.*5.34. inquit, abi ſalva.
& 10.52.
*Luc.*8.48.
& 18.42.

Cap. VIII.

Seminis varia ſors, explicatio. Candela in dom Chriſti proximi. Procella. Chriſti quies. Pav ſuorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadar ni contra Jeſum. Profluvium diuturnum. Iai filia rediviva.

DEINCEPS vadebat oppidatim & pag
tim prædicans, Deíque regnum nuncian
comitantibus eum duodecim.
*v.*2. 2 Et quibuſdam fœminis, quæ fuerant à ma
*Mat.*27.55, lis ſpiritibus morbíſque curatæ: Maria nomin
56. Magdalena, ex qua ſeptem exierant dæmonia,
*Marc.*16.9. 3 Et Johanna Chuzæ uxore, procuratoris He
*Joh.*19.25. rodis, & Suſanna, aliíſque multis, quæ ei de ſui
facultatibus miniſtrabant.
*v.*4. 4 Confluente autem in genti multitudine &
*Matt.*13.3. hominibus paſſim ex oppidis eum adeuntibus
*Marc.*4.1. ſic per ſimilitudinem locutus eſt:
a 5 Ivit ſator quidam ſatum ſuum ſemen, quo
ſerente, aliud cecidit apud viam, idque concul
catum eſt, & ab aëreis volucribus comeſum.
6 Aliud in petram cecidit, idque exortum
aruit, quod humorem non haberet.

7 Item,

a *Sator.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Item , aliud cecidit inter ſpinas , idque ena-
imul ſpinæ ſuffocarunt.
Aliud cecidit in bonam terram , & enatum
dit fructum cum centeſimo. Hæc dicens cla-
bat: Qui aures habet , quibus audire poſſit,
iat.
Interrogarunt autem eum ſui diſcipuli,
enam eſſet ea ſimilitudo?
10 Quibus ille : vobis datum eſt , inquit , di-
i regni arcana cognoſcere : cum cæteris verò
ſimilitudines agitur, ut videntes non videant,
audientes non intelligant.
11 Eſt autem hæc ſimilitudo. Semen eſt divi-
s ſermo.
12 Qui apud viam , ii ſunt qui audiunt , dein-
venit diabolus , qui ſermonem ex eorum ani-
is aufert , ne credant , atque ita ſalvi fiant.
13 Qui verò in petra,ii ſunt qui dum audiunt,
m lætitia accipiunt illi , quidem ſermonem,
radicem non habent : itaque credunt ad tem-
s, & periculorum tempore deſciſcunt.
14 Quod verò in ſpinas cecidit , ii ſunt qui,
i audiverunt , eò veniunt ut curis , & divitiis ,
tæque voluptatibus ſuffocentur,néque fructum
rferant.
15 Quod verò in bona terra , ii ſunt qui pro-
, & bono animo auditum verbum retinent,
fructum cum patientia ferunt.
16 Nemo verò accenſam à ſe candelam operit
iquo vaſe , ſub lectóve ponit, ſed candelabro
nponit , ut ingredientes lumen aſpiciant.
17 Nihil enim tam tectum eſt , quod non ſit
erſpicuum futurum: néque tam occultum quod
on ſit cognoſcendum, & in apertum venturum
18 Videte igitur *b* quomodo audiatis. Nam
qui

b Ut his quæ dico vobis, ad utilitatem veſtram
tamini.

v. 9. *Mat.* 13.10. *Marc.* 4.10. *v.* 10. *Eſai.* 6.9. *Mat.* 13 14. *Ezec.* 12.2. *Marc.* 4.12, *Mat.* 11.25, 26. *Joh.* 12.40. 2 *Cor.* 3 5, 14. *Act.* 28 26. *Rom.* 11.8. *v.* 11. *Mat.* 13.18. *Marc.* 4. 13. *v.* 13. *Mat.* 13.20. *Marc.* 4. 16. *v.* 14. *Mat.* 19 23. *Mar.* 10.23. *Luc.* 18. 24. 1 *Tim.* 6.9. *v.* 16. *Infr.* 11.33. *Matt.* 5 15. *Marc.* 4. 21. *v.* 17. *Infr.* 12.2. *Job.* 12.22. *Mat.* 10.26. *Marc.* 4. 22. *v.* 18. *Mat.* 13.12. & 25. 29. *Marc.* 4.25. *Infr.* 19.26.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

qui habet, ei dabitur: qui verò non habet,
etiam quod videtur habere eripietur.
v. 19. 19 Venerant autem ad eum ejus mater &
Mat. 12.46. tres, qui cùm præ turba cum eo congredi
& 13.55. poſſent,
Marc. 3.31. 20 Et ei à quibuſdam nunciatum eſſet,
matrem & fratres foris adeſſe, eum videre vo
tes.
v. 21. c 21 Ille ſic eis reſpondit: Mea mater, meí
Joh 15.14. fratres ii ſunt, qui Dei ſermonem audiunt &
2 *Cor.* 5.16. eunt.
v. 22. 22 Quodam autem die conſcendit ipſe c
Matt. 8. 23. ſuis diſcipulis navem, eíſque juſſit ut lacum tr
Marc. 4. 35, cerent:
36. 23 Poſtquam autem ſolverunt, naviganti
eis ipſe obdormivit: Et tanta venti procella in
cum delapſa eſt, ut illi d complerentur, ac pe
clitarentur.
e 24 Itáque eum adorti excitarunt, dicent
Præceptor, præceptor perimus. At ille ſurrex
ventúmque, & aquæ fluctus objurgavit: atq
illa pacata ſunt, & facta tranquillitas.
v. 25. 25 Deinde eos ſic alloquitur: ubi eſt veſ
Job 26. 12. fiducia? At illi territi, mirati ſunt, ſic inter ſe
Pſa. 107.25 dicentes: Quiſnam hic eſt, qui & ventis & aqu
v. 26. ſic imperet, ut ei obediant?
Matt. 8. 28. 26 Navigarunt autem in agrum Gadaren
Marc. 5. 1. rum, qui contra Galilæam eſt:
f 27 Atque ei in terram egreſſo occurrit vir qu
dam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempo
habebat, nec veſtem induebat, nec domi man
bat, ſed in monimentis.
28 Is viſo Jeſu exclamavit, eúmque accidit
magr

---

c *Jeſu fratres.* d Compleretur eorum navi
e *Jeſus tempeſtatem pacat.* f *Furioſis qui*
monimentis degebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

gna voce dixit. Quid tibi mecum eſt, Jeſu
premi Dei Fili? oro te ne me torqueas.
29 Juſſerat enim impuro ſpiritui, ut ex ho-
ne exiret. Nam longo tempore eum ita cor-
ptum habebat, ut licet catenis, compedibúſque
nctus cuſtodiretur, ruptis vinculis ageretur à
emone in deſerta.
30 Interrogavit autem eum Jeſus, quodnam
nomen eſſet? Cui ille reſpondit: Legio: ſi
idem multa dæmonia in eum intraverant:
31 Eáque illum rogabant, ne ſibi imperaret,
in tartara abirent.
32 Erat illic numeroſus porcorum grex, in
onte paſcentium: Itaque dæmonia eum ora-
nt, ut ſibi in illos intrare permitteret.
33 Ac illo permittente, egreſſa ex homine dæ-
onia, ingreſſa ſunt in porcos: atque grex per
æceps delatus in lacum ſuffocatus eſt.
34 Hac re viſa ſubulci fugerunt, idque in op-
ido & per rura nunciarunt.
35 Et homines videndæ rei cauſa egreſſi, ve-
erunt ad Jeſum: & ſedentem ad Jeſu pedes ho-
inem, ex quo exierant dæmonia, veſtitum &
anæ mentis nacti, timuerunt.
36 Cúmque eis expoſuiſſent qui viderant, quo
acto ſanatus fuiſſet furioſus;
37 Rogavit eum omnis finitimæ Gadareno- *v.* 37.
um regionis multitudo, ut ab ipſis diſcederet *Act.* 16. 39.
quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille,
onſcenſa navi, reverſus eſt.
38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo *v.* 38.
exierant dæmonia, ut eſſet cum eo: Sed dimiſit *Marc.* 5. 18.
eum Jeſus, ita dicens:
39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fece-
rit Deus, narrato. Itáque ille diſceſſit, & toto
oppido, quid ſibi Jeſus feciſſet divulgavit.
40 Jeſum autem reverſum vulgo homines
exce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

exceperunt: nam eum omnes expectabant.
v. 41. 41 Interea venit vir quidam nomine Ja
Matt. 9. 18. qui collegii magiſter erat. Is Jeſu ad pedes a
Marc. 5. 22. dit, eúmque rogavit, ut domum ſuam ingre
retur.
42 Erat enim ei unica filia, annorum circ
duodecim, quæ moriebatur.
v. 43. g 43 Ac Jeſu vadente, & turba eum ſuffocar
Matt. 9. 20. mulier quædam ſanguinis profluvio jam à d
Marc. 5. 25. decim annis laborans (quæ quidem conſum
Lev. 15. 25. in medicos ſuis omnibus facultatibus à nullo
rari potuerat.)
44 Acceſſit à tergo, ejúſque togæ limbum
tigit, & ſtatim cohibitum eſt ejus ſanguinis p
fluvium.
45 Tum Jeſus: Quis me tetigit? inquit. Cu
omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum
erant: Præceptor te turba angit atque premit
quæris quis te tetigerit?
46 At Jeſus: Tetigit aliquis me, inquit: ſei
enim exire ex me vim.
47 Tum mulier, ſeſe non latuiſſe videns, t
mebunda venit, eúmque accidit, & quam
cauſam eum tetigiſſet, ei in totius populi præſe
tia expoſuit, utque confeſtim fuiſſet ſanata.
48 Et ille ſic ei dixit: Bono es animo, fili
tua te fiducia ſervavit, abi ſalva.
v. 49. 49 Adhuc eo loquente, venit à collegii mag
Marc. 5. 35. ſtro quidam, qui ei filiam mortuam eſſe dixi
nec eſſe quod magiſtro negotium faceſſeret.
50 Quo audito, Jeſus ſic eum allocutus eſ
Ne metue: tantùm crede, & ſanabitur.
51 Deinde ubi domum venit, non ſivit quem
quam ingredi, niſi Petrum, & Jacobum, & Jo
hannem, & puellæ patrem atque matrem.
52 Cúm

g *Mulier ſanguinis profluvio vexata.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

52 Cúmque omnes eam plangentes deplora-
t, ille eos plorare vetuit : non enim mortuam
e, ſed dormire.
53 At illi eum deridebant, ſcientes eſſe mor-
m.
54 Ipſe verò, ejectis foras omnibus, ejúſque
henſa manu, ſic clamavit: Puella, ſurge.
55 Atque illa, reverſo ejus ſpiritu, protinus v. 55.
rexit, & ille ei cibum dari juſſit, Joh. 11. 11,
56 Attoniti ſunt autem ejus parentes, & ille 13.
ne cui rem dicerent, præcepit.

Cap. IX.

poſtolorum poteſtas, egeſtas, inſtitutio, facta. Herodis trepidi de Jeſu cupido. Quinque panes, piſces duo, caniſtra duodecim. Rumor de Jeſu, ſuorum ſententia. Prædictum ſupplicium, & reſurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui ſuperſtites. Jeſu transformatio cum Elia, & Moſe. Diſcipulorum ſopor, imprudentia. Vox è nube. Dæmon per diſcipulos non pulſus. Qui maximus piorum. Quià Jeſu ſint diſcipuli. In Samaritanos diritas. Chriſti inopia. Mortuos qui curet. Qui ad Cœlum ineptus. v. 1.

CONVOCATIS autem duodecim de- Supr. 6. 13.
dit eis vim atque poteſtatem in omnia dæ- Matt. 10. 1.
monia, ſanandique morbos: Marc. 3. 13.
2 Eóſque ad Dei regnum publicandum, & & 6. 7.
ægrotos ſanandos dimiſit, v. 2.
3 Eíſque dixit: Nihil in viam tollite, neque Matt. 10. 7.
baculum, neque peram, neque panem, neque v. 3.
argentum, neque binas tunicas habetote. Matt. 10. 9.
4 Ac in quamcumque domum intraveritis, Marc. 6. 8.
ibi manetote, & *b* indidem exitote. Infr. 22. 35.
5 Quòd v. 4.

Inf. 10. 5, 6.

a *Jeſus duodecim Apoſtolos mittit.* Marc. 6. 10.
b Uno hoſpitio utimini.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 5. 5 Quòd ſi qui vos non admiſerint, exite
Mat.10.14. illa urbe, & pulverem etiam ex veſtris pedi
Infr.10.11. excutite, quod ſit adverſus eos teſtimonio.
Marc.6.11. 6 Igitur illi digreſſi vicos obibant, ubi
Act.13 51. Euangelium docentes, & morbos curantes.
& 18 6. c 7 Cùm audiviſſet autem Herodes tetrarc
v. 7. quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd di
Matt.14.1. batur à quibuſdam, Johannem ex mortuis ſ
Marc.6.14. rexiſſe:

8 A nonnullis item Eliam extitiſſe: ab a
autem, aliquem veterum vatum revixiſſe.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego cap
præcidi: ſed quis eſt hic, de quo ego talia audi
eúmque videre cupiebat:

v. 10. 10 Reverſi autem Apoſtoli, narrarunt ei q
Mat.14.13. fecerant. Et ille, aſſumptis eis ſeceſſit ſeorſu
Marc.6.30, in deſertum locum, urbis vocatæ Bethſaida.
31,32. 11 Quo cognito, vulgus hominum eum
cutum eſt: quos ille excepit, eíſque de Dei reg
loquebatur, & curationis egentes ſanabat.

v. 12, 13. 12 Ut autem inclinare dies cœpit, duodeci
Mat.14.15. eum hujuſmodi verbis aggreſſi ſunt: Dimit
Marc.6.35. hanc hominum multitudinem, ut in finitim
Joh.6.5. vicos & rura profecti diverſentur, & cibaria i
veniant: nam hîc in deſerto loco ſumus.

13 At ille: Præbete vos eis cibum, inquit i
lis. Cui illi: Non ſunt nobis, inquiunt, plur
quàm quinque panes, & duo piſces: niſi fortè e
mus emptum ad omnem hunc populum cibari

14 Erant enim viri circiter quinquies mill
Tum ille ſuis diſcipulis juſſit ut curarent, ut il
per quinquagenarios ordines diſcumberent:

15 Quod poſtquam illi fecerunt, & ut omne
diſcumberent, curarunt.

v. 16. d 16 Ille ſumptis quinque panibus, & duobu
1 Sam.9.16 piſci

c *Herodes Jeſu famam audit.*
d *Panes & piſces multiplicati.*

ſcibus in cœlum intuitus, eos (ſuper eis fauſta v. 18.
ecatione uſus) fregit, & diſcipulis multitudi- Mat. 16. 13.
i apponendos dedit. Marc. 8. 27.
17 Comederúntque omnes ad ſatietatem, & v. 19.
blatum eſt quod eis fragmentorum ſuperfuit, Matt. 14. 2.
niſtra duodecim. Marc. 6. 14.
18 Cùm autem ſeorſum orandi gratia eſſet, v. 20.
unà cum eo adeſſent diſcipuli, *e* interrogavit Joh. 6. 69.
s his verbis: Quem me vulgo eſſe dicunt? v. 22.
19 Cui illi reſpondent, Johannem Baptiſtam, Mat. 16. 21.
ii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixiſſe. & 17. 22.
20 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem me eſſe Marc. 8. 31.
citis? Et Petrus ſic ei reſpondit: Chriſtum Dei. & 9. 31.
21 Ille verò eis interminatus eſt, præcepítque & 10. 33.
cui id dicerent. Infr. 18. 31.
22 Dixítque oportere filium hominis multa & 24. 7.
ti, & à ſenatoribus, Pontificibúſque & Scribis v. 23.
probari, ac interfici, & tertia die reſurgere. Infr. 14. 27.
23 Dicebat autem ad omnes: Si quis poſt me Mat. 10. 38.
nire vult, abneget ipſe ſe, tollátque ſuam cru- & 16. 24.
m quotidie, & me ſequatur. Marc. 8. 34.
24 Nam qui volet animam ſuam ſervare, per- v. 24.
t eam: qui verò animam ſuam mea cauſa per- Infr. 17. 33.
t, is eam ſervabit. Mat. 10. 39.
25 Quid enim prodeſt homini, vel totum lu- & 16. 25.
ari mundum, ſi ſeipſum perdat, aut ſui jactu- Marc. 8. 35.
m faciat? Joh. 12. 25.
26 Quem enim mei meorúmque dictorum v. 26.
duerit, hujus pudebit filium hominis, cum in Infr. 12. 9.
a & Patris, ſanctorúmque Angelorum gloria 1 Joh. 2. 23.
nerit. Mat. 10. 33.
27 Hoc autem vobis certo dico, eſſe quoſdam Marc. 8. 38.
rum qui hîc adſunt qui non antè ſentient mor- 2 Tim. 2. 12.
m, quàm Dei regnum videant. v. 27.
N 28 Dein- Mat. 16. 28.
Marc. 9. 1.

---

e *Quem me vulgo eſſe dicunt.*
f *Chriſtianorum officium.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 28. 28 Deinde octo ferè diebus poſt hæc dict
Matt. 17. 1. aſſumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, mo
Marc. 9. 2. tem conſcendit, precandi gratia.
g 29 Atque eo precante, facta eſt ejus vultus ſp
cies alia, ejúſque veſtitus candore fulgurans.
30 Et ecce viri duo cum eo colloquebant
qui quidem erant Moſes & Elias:
31 Qui cum ſplendore conſpecti, dicebant ej
h exitum, quo perfuncturus erat Hieroſolymæ
32 Petrus verò & ejus comites ſomno grava
v. 32. poſtquam experrecti ſunt, viderunt ejus ſplend
Dan. 8. 18. rem, duóſque qui apud eum aderant viros.
& 10. 9. 33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit P
trus Jeſu: Præceptor, bonum eſt hîc eſſe no
faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moſi unu
& Eliæ unum.
34 Hæc eo loquente, & quid diceret neſcie
te, extitit nubes, quæ illos *i* obumbravit. Qu
bus in nubem ingreſſis, cum hi territi eſſent,
35 Extitit ex nube vox dicens: Hic eſt fili
v. 35. meus chariſſimus: hunc audite.
Matt. 3. 17. 36 Interea dum extitit vox, repertus eſt Je
& 17. 5. ſolus: atque illi tacuerunt, neque cuiquam p
Marc. 1. 11. eos dies quicquam eorum quæ viderant indic
& 9. 7. runt.
Supr. 3. 22. 37 Poſtridie eis de monte digreſſis, occurrit
Eſa. 42. 1. ingens hominum multitudo,
Coloſ. 1. 13. 38 Et ecce vir quidam ex turba ſic exclam
2 Petr. 1. 17. vit: Magiſter, quæſo te reſpice meum filiu
Deu. 18. 19. qui mihi unicus eſt.
Act. 3. 22. 39 Quem ſimulac corripuit ſpiritus, clama
v. 37. eúmque ille ſpumas agentem lacerat, & vix ab
Mat. 17. 14. diſcedit, eum dilanians.
Marc. 9. 14. *k* 40 Diſcipulos quidem tuos oravi ut eum e
cerent: ſed non potuerunt.

g *Jeſus transfiguratur.* h Mortem. i Moſe & Eliam. k *Dæmonium ejicere diſcipuli non poſſu*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

41 At Jeſus reſpondens: O diffidens, inquit,
erverſáque natio, quandiu apud vos ero? vóſque
ram? Adduc tuum huc filium.
42 Jam illo accedente, convulſit & laceravit
um dæmonium. Sed Jeſus impurum ſpiritum
bjurgavit, puerúmque ſanavit & ejus patri reddi-
it, omnibus tanta Dei majeſtate attonitis. *v.* 44.
43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, *Mat.* 16.21.
nirantibus, ſic eſt diſcipulos ſuos allocutus: *&* 17.22.
44 Conjicite vos in aures veſtras hæc verba: *Marc.* 9.31.
radendus eſt filius hominis in hominum ma- *Infr.* 18.32.
us. *Act.* 2.23.
45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis *v.* 45.
a tectum erat, ut id non ſentirent: ſed eum de *Supr.* 2.50.
o dicto interrogare formidabant. *Infr.* 18.34.
46 Venerunt autem in cogitationem, quis *Marc.* 9.32.
ſſet eorum maximus: *v.* 46.
47 Et Jeſus intelligens eorum animi cogita- *Matt.* 18.1.
ionem, prehenſo puero, & apud ſe ſtatuto, ſic *Marc.* 9.33.
d eos verba fecit: *Infr.* 22.24.
48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me *v.* 48.
ccipit: & qui me accipit, eum accipit qui me *Matt.* 18.5.
niſit. Nam veſtrûm minimus quíſque, maxi- *Marc.* 9.37.
nus erit. *Infr.* 10.16.
49 Tum Joannes ſic eum allocutus eſt: Præ- *Joh.* 13.20.
eptor, vidimus quendam nomine tuo ejicien- *Mat.* 23.11.
em dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam *Infr.* 14.11.
ion comitatur nos. *&* 18.14.
50 Cui Jeſus: Ne prohibete, inquit: Qui enim *v.* 49.
ontra nos non eſt, à nobis eſt. *Marc.* 9.38.
51 Cùm autem compleretur ejus aſſumptio- *v.* 50.
nis dies, ipſe ita compoſito vultu, ut Hieroſoly- *Mat.* 12.30.
nam ire videretur, *Marc.* 9.40.
52 Præmiſit ante ſe nuncios, qui profecti in- *Infr.* 11.23.
rarunt in Samaritanorum vicum, ut ei diverſo- *v.* 51.
ium pararent. *Mar.* 16.19

 Actor. 1.2.

1 *Quid ſit maximus.*

v. 53. 53 Sed illi eum non admiſerunt, *m* quoni
Ioh.4. 4,9. ire ſe Hieroſolymam præ ſe ferebat.
v. 54. 54 Quo viſo, ejus diſcipuli Jacobus & Joh
2Reg.1.10, nes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem
12. cœlo deſcendere, qui eos conficiat, ut &
cit Elias?
55 At Jeſus converſus, eos objurgavit: Ne
tis, inquit, cujusmodi ſpiritus filii ſitis vos.
v. 56. 56 Nam filius hominis hominum vitas n
Joh.3.17. perditum venit, ſed ſervatum. Ita in alium
& 12.47. cum profecti ſunt.
v. 57. 57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei q
Matt.8. 19. dam: Sequar te quocúnque iveris, Domine.
n 58 Cui Jeſus: Vulpes habent antra, inqu
& aëreæ volucres nidos: at filius hominis n
habet ubi caput reclinet.
v. 59. 59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: D
Matt.8. 21, mine, inquit, permitte mihi, ut eam prius ſep
22. tum meum patrem.
60 At Jeſus: Sine, inquit ei, mortuos ſep
lire mortuos ſuos: tu verò i annunciatum D
regnum.
v. 61. 61 Item cum alius dixiſſet: Sequar te, Dom
1 Reg. 19. ne: ſed prius permitte mihi vale dicere meis d
20. meſticis,
62 Dixit ei Jeſus: Nemo qui aratro admota m
nu reſpicit in tergum, aptus eſt ad Dei regnum

m Oderant Samaritani eos qui Hieroſolyma ibant ad adorandum. n *Chriſtus pauperrim*

CAP. X.

Diſcipuli ſeptuaginta duo bini miſſi. Multa meſſ Apoſtolorum calamitas, inopia. Eduliorum pot ſtas. Minæ in Chorazin, & Bethſaidam, & C pharnaum. Reverſi diſcipuli. Dæmon ut fulgu Piorum gaudia vera. Reſponſa ad Juriſperit

Hiſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Hiſtoria de vulnerato à latronibus, qui proximus. *v.* 2.
Martha, & Maria ad pedes Jeſu. *Matt.*9.37.

POSTEA conſtituit Dominus etiam alios *Joh.*4.35.
ſeptuaginta L. duos G. eóſque binos ante 2*Theſſ.*3.1.
ſe præmiſit in omnes urbes, & loca, quò *v.* 3.
pſo venturus erat: *Mat.*10.16.
2 Atque eos ſic affatus eſt: Meſſis quidem *v.* 4.
ıulta eſt, ſed operarii pauci. Quocirca rogate 2*Reg.*4.29.
ıeſſis Dominum, ut operarios emittat in meſ- *Matt.*10.9,
em ſuam. 10.
3 Vadite, en ego vos mitto tanquam agnos *Marc.*6.8.
nter lupos. *Supr.* 9. 3.
4 Ne ferte crumenam, nec peram, neque cal- & 22.35.
eos, neve quenquam in via ſalutaveritis. *v.* 5.
5 In quamcunque autem domum intrabitis, *Mat.*10.12.
rimum dicite: Salveat hæc domus. *Marc* 6. 10.
6 Et ſi quidem erit ibi aliquis ſalute dignus, *v.* 7.
equieſcet in eo veſtra ſalus: ſin minus ad vos re- *Lev.*19.13.
ertetur. *Deu.*24.14.
7 Atque in eadem domo manetote, comeden- & 25.4.
s & bibentes quæ eis ſuppetent: nam dignus eſt *Mat.*10.10.
perarius mercede ſua: Ne migratote ex domo 1 *Cor.*9.4.
n domum. & *ſeqq.*
8 Et in quamcunque urbem intraveritis, ad- 2*Tim.*5.18.
ıiſſique fueritis, veſcimini iis quæ vobis appo-
entur:
9 Et qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eiſ- *v.* 9.
ue ad eos Dei regnum veniſſe dicitote. *Matt.* 3. 2.
10 In quam verò urbem ingreſſi, nec admiſſi & 4. 17.
ıeritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote: *v.* 10.
11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe veſtra *Mat.*10.14.
dhæſit, vobis abſtergimus. Cæterum ſcitote, *Marc.*6.11.
d vos divinum veniſſe regnum. *Supr.*9.5.
12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die le- *Act.*13.51.
ius actum iri, quàm cum illa urbe. & 18. 6.

 *v.*12,13.
*Mat.*11.21.

a *Jeſus ſeptuaginta duos mittit.* &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethſaida: na
*Mat.*10. 40 ſi Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ fac
*Marc.*9.37. ſunt in vobis, jampridem in centone & pulve
*Ioh.*13. 20. degentes rediiſſent ad frugem.
1 *Theſſ.*4.8. 14 Itáque cum Tyro & Sydone mitius aget
v. 18. in judicio quàm vobiſcum.
*Apo.*12.8,9 15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſq
v. 19. evecta es, ad inferos uſque deprimêris.
*Mar.*16. 18 16 Qui vos audit, me audit: & qui vos rep
*Act.*28.5. diat me repudiat: qui verò me repudiat eum r
v. 20. pudiat qui me miſit.
*Exo.*32. 32. 17 Reverſi autem ſeptuaginta L. duo G. cu
*Eſai.*4.3. lætitia dixerunt: Domine, etiam dæmonia n
*Dan.*12.1. bis per tuum nomen ſubjiciuntur.
Philip. 4. 3. 18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satana
*Apoc.*13. 8. fulguris ritu lapſum de cœlo.
v. 21. 19 Equidem vobis poteſtatem do ſerpent
*Mat.*11.25. ſcorpióſque calcandi, & contra omnes hoſtis v
Eſa. 29. 14. res, ita ut nihil vos læſurum ſit.
1 *Cor.*1.19, 20 Verùm eo ne gaudete, quod vobis ſubj
26.*&*2.6,7 ciuntur ſpiritus: ſed eo potius gaudete, quo
v. 22. nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.
*Pſal.*8.7. *b* 21 Ea ipſa hora exultavit ſpiritu Jeſus dixi
*Hebr.*2.8. que, Ago tibi gratias, Pater, cœli terræque D
Mat. 11.27. mine, quòd hæc ſapientes prudentéſque celav
& 28. 18. ris: & infantibus patefeceris: idque, ô Pater, quo
*Ioh.*3. 35. niam ſic tibi placitum eſt.
& 17. 2. 22 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: n
1*Cor.*15.27 que quiſquam novit quis ſit filius, niſi Pater
*Epheſ.*1.21, aut ſit Pater, niſi filius, & cui voluerit Filius p
22. tefacere.
*Phil.*2.9. 23 Tum ſeorſum ad diſcipulos converſus: F
*Ioh.*1.18. lices inquit, oculi, qui aſpiciunt quæ vos aſp
& 6.46. citis.
& 14 8,9. 24 Scitote enim multos vates atque reges vo
v. 23. luiſſ
*Mat.*13.16.
1*Petr.*1.10. b *Divina norunt parvuli.*

uiſſe videre quæ vos aſpicitis, neque vidiſſe, &
udire, quæ auditis, nec audiviſſe.
25 Hic ſurrexit quidam Legisperitus, qui eum *v.* 25.
ujusmodi verbis tentavit: Magiſter, quid fa- *Mat* 22.35.
iendo ſempiternam vitam conſequar? *Mar.*12.28.
26 Cui ille: in lege quid ſcriptum eſt? in-
quit: quomodo legis?
27 Et ille reſpondens, Dominum Deum tuum *v.* 27.
nquit, toto corde, toto animo, totis viribus, to- *Deut.* 6. 5.
áque mente amato: itémque proximum tuum & 10. 12.
erinde ac te ipſum. & 30. 6.
28 Rectè reſpondiſti, inquit ei: id facito & *Lev.*19.18.
vives. *Rom.*13.9.
29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit *Gal.*5. 14.
Jeſu. Ecquis eſt meus proximus? *Iac.*2.8.
30 Tum Jeſus ita ſubjecit: Homo quidam Hie- *v.* 28.
roſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latro- *Lev* 18.5.
nes incidit: qui eum diſpoliarunt, inflictíſque *Eze.*20.11,
vulneribus diſceſſerunt, eo ſeminece relicto. 13.
31 Forte fortuna ſacerdos quidam, qui deſcen-
debat per eam viam: illum ut vidit, præteriit.
32 Similiter & Levita ad eum locum delatus,
ubi venit, vidítque, præteriit
33 Samaritanus verò quidam iter faciens: ve-
nit ad eum, eóque viſo, miſertus acceſſit.
34 Et ejus vulnera oleo vinóque perfuſa obli-
gavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in
diverſorium, ejúſque curam egit.
35 Et poſtridie digreſſurus deprompſit duos
denarios, & cauponi dedit, eíque mandavit, ut
ejus curam haberet: ſeſe quicquid ille inſuper
inſumpſiſſet, ei in ſuo reditu eſſe ſoluturum.
36 Quis igitur horum trium tibi videtur pro-
ximus illius fuiſſe, qui in Latrones inciderat?
37 Et ille: qui ei miſericordiam tribuit, in-

c *Quis ſit cujúſque proximus.*

quit. Tunc Jeſus: i, inquit, & tu facito ſi-
liter.

v. 38. 38 Accidit autem, ut eis iter facientibus,
Joh. 11. 1. grederetur in quendam vicum. Et mulier qu-
& 12. 2, 3. dam nomine Martha, eum domi ſuæ accepit.
v. 39. 39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad
Act. 22. 3. ſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.
40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſt-
heretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hocci
non curas, quòd mea ſoror ſolam me miniſt-
re ſinit? Dic igitur ei, ut me adjuvet.
d 41 Cui Jeſus reſpondens: Martha, Marth
inquit, tu de multis ſollicita turbaris, & uno
opus.
42 Maria bonam conditionem elegit, qu
quidem ab ea non auferetur.

d *Martha.*

Cap. XI.

Oratio Chriſti petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumniæ repulſæ in Ieſum, de Be zebule. Spiritus impurus, vagus. Qui vere bea Lucerna. Manus illotæ. Hypocritarum ingenia.

a CUM autem quodam in loco oraret, poſ
quam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipu
lorum: Domine doce nos orare, ut &
Johannes docuit ſuos diſcipulos.
v. 2. 2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote
Matt. 6. 9. Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè colatur no
men tuum. Veniat regnum tuum. Fiat volun
tas tua ut in cœlo, ſic & in terra.
3 Victum noſtrum alimentarium da nobi
quotidie.

4 Et

a *De orando.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Et remitte nobis peccata noſtra, quandoqui-
lem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent :
éve nos in tentationem adducito, ſed à Malo
uere.
5 Tum illud eis dixit : ſi quis veſtrûm habeat *v. 5. &c.*
micum, quem media nocte adeat, eíque dicat : *Infr. 18. 1.*
Amice, da mihi mutuo tres panes, *&c.*
6 Etenim ad me venit amicus meus ex via, cui
quid apponam non habeo.
7 Atque ille intus ita reſpondeat : Noli mihi
moleſtiam exhibere : jam clauſa janua eſt, & pue-
ri mei mecum in lecto ſunt : non poſſum ſurge-
re, & tibi dare ſi ille pulſare perſeveraverit,
8 Mihi credite, & ſi non ſurget ad ei dandum,
quia ſit ejus amicus : at certè propter ejus impro-
bitatem ſurget, eíque tot dabit, quot ille ege- *v. 9.*
bit. *Matt. 7. 7.*
9 Ego quoque vobis dico : Petite, & dabitur *& 21. 22.*
vobis : quærite, & invenietis : pulſate, & vobis *Mar. 11. 24*
aperietur : *Ioh. 14. 13.*
10 Quisquis enim petit adipiſcitur : & qui *& 15. 7.*
quærit, invenit : & pulſanti aperitur. *& 16. 23,*
11 Quis autem veſtrûm eſt, qui pater poſcen- *24.*
ti filio panem, det lapidem? aut poſcenti piſcem, *Iac. 1. 5. 6.*
det pro piſce anguem? *1 Ioh. 3. 22.*
12 Aut ſi ovum petat, det ei ſcorpium? *v. 11.*
13 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, ſcitis bona do- *Matt. 7. 9.*
na dare veſtris liberis, quanto magis Pater cœle- *v. 14.*
ſtis dabit Sanctum Spiritum petentibus à ſe? *Matt. 9. 32.*
14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, *& 12. 22.*
quod erat mutum : quo dæmonio egreſſo, locu- *v. 15.*
tus eſt mutus, id quod vulgo mirati ſunt. *Matt. 9. 34.*
15 At eorum quidam dicebant, eum per Beel- *& 12. 24.*
zebulem dæmoniorum principem ejicere dæmo- *Marc. 3. 22.*
nia. *v. 16.*
16 Alii tentandi gratia ſignum ab eo petebant *Mat. 12. 38.*
de cœlo. *& 16. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. *b* 17 Quorum ipſe cogitationes intelligens, di
Mat.12.25. eis: omne regnum à ſeipſo diſſidens vaſtatur, &
Marc 3.24. domus ſuper domum cadit.
Ioh.2.25. 18 Quòd ſi Satanas à ſeipſo diſſideret, quo
cto ſtaret ejus regnum? ut vos me dicatis
Beelzebulem ejicere dæmonia?
19 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio d
monia, veſtri generis homines per quem ejiciu
Itaque erunt ipſi veſtri judices.
20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, e
go venit ad vos divinum regnum.
v. 21. 21 Cùm quis fortis armatus ſuum atrium c
Mat.12.29. ſtodit, ſalvæ ſunt ejus facultates.
v. 22 22 Sed ſi quis eo fortior eum adortus viceri
Eſai.53.12. ejus & arma quibus confidebat, aufert, & ſpo
Coloſſ.2 15. diſtribuit.
v. 23. 23 Qui mecum non eſt, contra me eſt:
Mat.12.30. qui mecum non congerit, diſſipat.
v. 24. 24 Dum impurus ſpiritus exiit ex aliquo h
Mat.12 43. mine ſiticuloſa loca peragrat, requietem qua
rens. Eam poſtquam non invenit, ſtatuit domu
ſuam redire, unde exierat.
25 Deinde ubi venit, & eam verſam ornatám
que offendit,
v. 26. 26 Accerſit ſeptem alios ſpiritus deteriores ſ
Ioh.5.14 qui illuc ingreſſi, ibi manent: atque ita fit h
Hebr.6 4. minis illius conditio poſterior, priore deterior.
& 10.26. 27 Eo hæc dicente, mulier quædam ex turba
2Petr 2 20 ſublata voce dixit ei: Beatus venter qui te porta
v. 28. vit, & ubera quæ ſuxiſti.
Matt.7.21 *c* 28 At ille: Imo, inquit, Beati qui divinun
Rom.2.13. ſermonem & audiunt & conſervant.
Iac. 1. 21. 29 Vulgo autem coëunte ſic infit: Hæc natio
v. 29. mala eſt: ſignum quærit: & nullum ei ſignum
Mat.12.39. dabitur, niſi ſignum Jonæ vatis.
Ion.2.1. & 30 Ut
c.

b *Diſcordia mala.* c *Beatus quis.*

30 Ut enim fuit Jonas ſignum Ninivitis, ſic
t etiam filius hominis huic nationi.
31 Auſtri Regina ſurget in judicio cum hujus *v.* 31.
tionis hominibus, eóſque damnabit, quòd ex 1 *Reg.* 10. 1.
timis terris venerit auditum Solomonis ſapien- 2 *Par.* 9. 1.
m, cum hîc ſit Solomone præſtantior. *Mat.* 12. 42.
32 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio cum *v.* 32.
c natione, eámque damnabunt, quòd ad Jonæ *Jon.* 3. 5.
æconium mores ſuos correxerint, cum hic ſit
na præſtantior.
33 Nemo accenſam lucernam in occulto po- *v.* 33.
t, aut ſub modio, ſed in candelabro, ut intran- *Supr.* 8. 16.
s lumen aſpiciant. *Matt.* 5. 15.
34 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi tuus *Marc.* 4. 21.
culus ſyncerus eſt, etiam totum corpus tuum lu- *v.* 34.
dum eſt: ſin improbus eſt, tuum quoque cor- *Matt.* 6. 22.
us tenebricoſum eſt.
35 Vide ergo ne quod in te lumen eſt, tene-
ræ ſint.
36 Quòd ſi tuum corpus totum erit lucidum,
t ita lucidum, ut nullam tenebricoſi partem ha- *v.* 38.
eat, perinde erit ac ſi te fulgore lucerna collu- *Marc* 7. 3.
tret. *v.* 39.
37 Hæc locutum rogavit Phariſæus quidam ut *Mat* 23. 25.
pud ſe pranderet. Et ille ingreſſus accubuit. *Tit.* 1. 15.
38 Et Phariſæus miratus eſt, videns eum non *v.* 41.
rius ante prandium laviſſe. *Eſai.* 58. 7.
39 Et Dominus dixit ei: Nunc vos Phariſæi *Dan.* 4. 27.
xteriorem poculi catiniq́; partem purgatis, cùm *Infr.* 12. 33.
nteriora veſtra repinæ ſint & malitiæ plena. *v.* 42.
40 Dementes, quaſi verò non idem qui exte- *Mat.* 23. 23.
iora fecit, etiam interiora fecerit. 1 *Sam.* 15.
41 Facite modò benignè ex iis quæ ſuppetunt, 22.
ta fiet ut vobis omnia munda ſint. *Oſeæ* 6. 6.
f 42 Sed væ vobis Phariſæis, qui mentam, ru- *Mich.* 6. 8.
tam, *Matt.* 9. 13.
& 12. 7.

d *Auſtri regina.* e *Ninivitæ.* f *Væ Phariſæus.*

tam, denique omne olus decimatis, & equitat
Deíque amorem prætermittitis. Debebant & h
fieri, & illa non omitti.
v. 43. 43 Væ vobis Phariſæis, qui primum ſeden
*Infr.*20.46. locum in collegiis, & ſalutationes in foris amat
Matt 23. 6. 44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi perſonati, q
Mar 12.38. perinde eſtis atque abdita ſepulchra, ſuper qu
v. 44. inſcientes gradiuntur homines.
*Mat.*23.27. 45 Tum ſic eum allocutus eſt quidam legi
peritus. Magiſter, iſta dicens, nobis quóque fac
injuriam.
v. 46. 46 At ille: Et vobis legisperitis, inquit, væ
*Matt.*23. 4. qui alios graviſſimis oneratis oneribus, quæ on
Eſai. 10. 1. ra vos ne uno quidem digito attingitis.
v. 47. 47 Væ vobis, quòd vatum monimenta extrui
*Mat.*23.29. tis, cum veſtri majores eos interfecerint.
48 Ergo vobis majorum veſtrorum facta pla
cere teſtamini, dum quos illi peremerunt, eo
rum vos monimenta extruitis.
v. 49. 49 Itaque divina ſapientia ſic fata eſt: Mittan
*Mat.*10.16. ad eos vates & legatos, quos partim interficient
& 23. 34. partim perſequentur,
*Supr.*10.3. 50 Ut de hac natione ſupplicium ſumatur ſan-
*Ioh.*16.2. guinis omnium vatum, ab orbe condito effuſi.
*Act.*7.51, 51 Ab Abelis ſanguine, uſque ad Zachariæ
52. ſanguinem, qui *g* inter aram & ædem peremptus
*Heb.*11. 35. eſt. Ita eſt, inquam vobis, ſumentur de hac na-
v. 50. tione pœnæ.
*Mat.*23.35. 52 Væ vobis legisperitis, qui ſcientiæ clavem
v. 51. abſtuliſtis, nec ipſi intraſtis & intrantes impedi-
*Gen.*4.8. viſtis.
2*Par.*24.21 53 Hæc eo ad illos dicente, cœperunt legispe-
v. 52. riti & Phariſæi acriter inſtare, & ejus orationem
*Mat.*23.13. multis rationibus inſidioſè captare.
54 Conantes aliquid ex ejus ore aucupari quo
eum criminarentur.

CAP.

g Ara erat ante ædem.

Cap. XII.

harisæorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de ſuis cura. Quos Jeſus tandem agnoſcet. Cui non ignoſcetur unquam. Doctor ſpiritus ſanctus. Avari conſilium vanum. Dei de nobis providentia. Theſaurus ubi ſtatuendus. Servus malus percuſſor. Sciens, imprudens. Ignis à Chriſto. Orbis diſſidia.

INTEREA cùm tot vulgi millia conveniſ- *v.* 1.
ſent, ut inter ſe opprimerent, cœpit ille ſic ad *Matt.*16. 6.
ſuos diſcipulos verba facere: In primis cave- *Marc.*8. 15.
e vobis à Phariſæorum fermento, hoc eſt ſimu-
atione.
a 2 Nihil enim tam tectum eſt quod non ſit de- *v.* 2.
egendum: neque tam occultum quod non ſit *Job* 12. 22.
cognoſcendum. *Mat.*10.26.
3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in *Marc.*4. 22.
uce audietur: & quod in aurem in penetralibus *Supr.* 8. 17.
locuti fueritis, id in tectis prædicabitur.
b 4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos *v.* 4.
timete qui corpus quidem interficiunt, ſed dein- *Jer.*1. 8.
de quid amplius faciant, non habent. *Mat.*10.28.
5 Sed vobis demonſtrabo quem timeatis. Ti- 1 *Petr.*3.14.
mete eum, qui poſtquam interfecit, poteſtatem *v.* 6.
habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, *Mat.*10.29.
timete. *v.* 7.
c 6 Cùm væneant quinque paſſerculi duobus aſ- 1 *Sam.*14.
ſariis, tamen eorum nullus in oblivione eſt apud 45.
Deum 2 *Sam.*14.
7 At veſtrûm etiam capitis capilli ſunt omnes 11.
numerati. Quare ne timete, longe paſſeres ante 1 *Reg.*1.52.
cellitis. *Infr.*21.18.

8 Illud *Act.*27.34.

---

a *Omnia patefient.* b *Quis ſit timendus.*
c *Abjicienda ſolicitudo.*

v. 8. 8 Illud quidem ſic habetote: quisquis me ap
Supr. 9. 26. homines agnoverit, hunc viciſſim agnoſcet fi
Mat. 10. 32. hominis apud divinos Angelos.
Marc. 8. 38. 9 Qui verò me apud homines abnegaver
2 Tim. 2. 12. abnegabitur apud divinos Angelos.
1 Ioh. 2. 23. 10 Et quisquis aliquid adverſus filium ho
v. 10. nis dixerit, ignoſcetur ei: ſed ei qui Sancto S
Mat. 12. 31. ritui maledixerit, non ignoſcetur.
Marc. 3. 28. 11 Cum autem in collegia, & ad Magiſtra
Heb. 10. 26. poteſtatéſque ſiſtemini, ne ſolliciti eſtote qu
1 Ioh. 5. 16. modo, aut quid reſpondeatis aut dicatis.
v. 11. 12 Sanctus enim Spiritus docebit vos eade
Mat. 10. 19. hora quæ dicenda ſint.
Mar. 13. 11. d 13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magiſt
Infr. 21. 14. jube meo fratri, ut mecum hereditatem parti
tur.
14 Cui ille, Homo, inquit, quis me vobis j
dicem aut diviſorem conſtituit?
v. 15. 15 Deinde illos alloquens: videte ut ava
1 Tim. 6. 7. tiam caveatis. Non enim in eo cujuſque vita ſi
eſt, ſi facultatibus abundet.
16 Tum ejus hujusmodi ſimilitudinem dixi
Quidam dives homo, cùm ejus fundus abun
extuliſſet,
17 Sic ſecum ipſe cogitabat: Quid agam cu
non habeam quò meas fruges congeram?
v. 19. 18 Hoc agam, inquit: Horrea mea diruam
Eccl. 11. 9. & majora conſtruam, eóque omnes meos pr
Sira. 11. 19. ventus, & bona congeram,
1 Cor. 15. 32 19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, hab
Iac. 5. 5. multa bona in multos annos condita, requieſce
v. 20. comede, bibe, indulge voluptati.
Iob 20. 22. 20 At Deus ſic eum interpellavit: O demens
& 27. 8. hac nocte repoſcetur à te anima tua: quæ ver
Pſal. 52. 7. paraſti, cujus erunt?
Ier. 17. 11. 21 Si
Pſal. 39. 7.

d *In avaros.*

21 Sic accidit ei qui ſibi ipſi congerit. *e* neque
eo dives eſt.
22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit ſuis *v.* 22.
ſcipulis) ne ſolliciti eſte de vita veſtra, quid co- *Matt.*6.25.
eſuri, neque de corpore, quid induturi ſitis. 1 *Petr.*5.7.
23 Vita plus eſt quàm alimentum, & corpus *Pſal* 55.23.
uàm indumentum. 1 *Tim.*6.8.
24 Contemplamini corvos, qui neque ſerunt, *Philip.*4.6.
eque metunt, neque cellam, aut horreum ha- *v.* 24.
ent, tamen eos nutrit Deus: quanto vos volu- *Job* 39.3.
ibus præſtatis? *Pſal* 147.9.
25 Quis autem veſtrûm ſua cura poſſit ſuam *v.* 25.
aturam augere uno cubito? *Matt.*6.27.
26 Quòd ſi ne minima quidem poteſtis, quid
e cæteris ſollicitamini?
27 Contemplamini lilia, ut creſcant, cùm ne-
ue laborent, neque neant. Atqui ſcitote ne So-
omonem quidem in ſuo tanto ſplendorem, ve-
tiri ſolitum, ut eorum quodlibet.
28 Quòd ſi herbam, quæ hodie eſt in agro, &
ras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita ve-
tit, quanto magis vos? ô parum fidentes.
29 Vos igitur ne requirite quid eſuri bibituri-
ve ſitis: néve pendete.
30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, *v.* 31.
quæ vobis opus eſſe ſcit Pater veſter. 1 *Reg.*3.13.
31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia *Pſal.*37.25.
vobis addentur. *v.* 32.
32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam vi- *Mat.*11.25,
ſum eſt Patri veſtro vobis dare regnum. 26.
33 Vendite facultates veſtras, & egentibus lar- *v.* 33.
gimini. Facite vobis crumenas quæ non vete- *Mat.*19.21.
raſcant, theſaurum inexhauſtum in cœlis, quò ne- *Actor.*2.45.
que fur accedit, neque tinea corrumpit. & 4.34.
34 Nam ubi eſt theſaurus veſter, ibi etiam *Matt.*6.20.
erit veſter animus. *Luc.*16.9.
35 Sint 1 *Tim.*6.19.

e *Non habet in ſuis arbitriis Dei rationem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 35. 35 Sint vobis latera ſuccincta, & ardentes l-
*Epheſ.*6.14. cernæ.
1 *Petr.*1.13. *f* 36 Similéſque hominibus eſte dominum ſuu
expectantibus, quando diſcedet à nuptiis, ut
mulac venerit & pulſaverit, ei aperiant.
37 Felices illi ſervi, quos cum venerit don
nus, invenerit vigilantes. Mihi credite, acci
get ſe, eóſque accumbere jubebit, & eis miniſtr
tum veniet.
v. 38. 38 Quòd ſi, ſeu ſecunda, ſeu tertia venerit v
*Mat.*24.42. gilia, idem invenerit, felices ſunt illi ſervi.
v. 39. 39 Illud autem ſcitote ſi ſciret paterfamili
*Mat.*24.43 qua hora fur venturus eſſet, vigilaturum eſſe, n
1 *Theſſ.*5. 2. que domum ſuam perfodi paſſurum.
2 *Pet.*3. 10. 40 Vos igitur eſte parati: nam qua hora no
*Apoc.*3.3. putatis filius hominis venturus eſt.
& 16. 15. 41 Tum Petrus Domine, inquit ei, ad nóſt
v. 40. ſimilitudinem iſtam dicis, an etiam ad omnes?
*Mat.*24.44. 42 Et Dominus: Si quis eſt fidelis diſpenſa
& 25. 13. tor & prudens, inquit, quem præfecerit heru
*Mar.*13.33. ſuæ familiæ, ut ei ſuo tempore demenſum præ
*Infr.*21.34. beat:
1 *Theſſ.*5. 6. *g* 43 Beatus eſt ille ſervus quem cum veneri
v. 42. ejus herus, invenerit officium ſuum facientem.
*Mat.*24.45. 44 Mihi certò credite, eum ſuis omnibus fa
& 25. 21. cultatibus præficiet.
1 *Cor.*4.2. *h* 45 Sin cogitaverit ſervus ille cum animo ſuo
herum ſuum diu non venire, cœperítque famu
los & famulas pulſare, epularíque & potare, &
inebriari:
v. 46. 46 Veniet herus illius ſervi inexpectato ei die
*Mat.*24.51. ignotáque hora, eúmque diſſecabit, & in infide-
v. 47. lium numero habebit.
*Jac.*4.17. 47 Is verò ſervus qui cùm heri ſui voluntatem
ſciret,

f *Vigilandum.* g *Bonus diſpenſator.*
h *Servus nequam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati
rverit, gravius vapulabit.
48 Qui verò neſciverit, & plagis digna fecerit,
ſius vapulabit. At cuicúnque multum traditum
erit, ab eo multum exigetur: & quanto cui-
e plus commiſſum fuerit, tanto plus ab eo
poſcetur.
49 Ignem veni injectum in terram, qui ſi jam v. 49.
enſus eſt, *i* quid volo? *Mat.* 10. 34.
50 Baptiſmate baptizandus ſum, quod dum v. 50.
ſolvatur, vehementer angor. *Mat.* 20. 22.
51 An me ad pacem in terris conciliandam *Mar.* 10. 38.
miſſe arbitramini? Nequaquam, inquam vo- v. 51.
, ſed potius diſcordiam. *Mat.* 10. 34.
52 Erunt enim deinceps quinque in una do- *Mich.* 7. 6.
o diſſidentes, tres à duobus, & duo à tribus. v. 53.
53 Diſſidebit pater à filio, & à patre filius: *Mat.* 10 35.
ter à filia, & à matre filia: ſocrus à nuru ſua, v. 54.
à ſocru nurus. *Matt.* 16. 2.
54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit,
orientem ab occaſu nubem, continuò dicitis
entare pluviam, atque ita fit.
55 Et dum ſpirantem auſtrum, dicitis æſtum
urum, id quod fit.
56 Ficti homines, terræ cœlique faciem di-
rnere ſcitis: tempus hoc, qui fit ut non di-
rnatis?
7 Aut cur ex vobis ipſis non judicatis ex æquo?
58 Cùm enim unà cum adverſario tuo magi- v. 58.
tum adis, da operam in via ut ab eo libereris, *Prov.* 25. 8.
te & ille ad judicem pertrahat, & judex lictori *Matt.* 5. 25.
dat, & lictor det in cuſtodiam:
59 Mihi crede, non exibis inde, quin ulti-
um etiam teruncium ſolveris.

O CAP.

i Nihil tam cupio, quam ut ardeat.
k *Ex præſentibus præſagienda ſunt futura.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIII.

Galilæi per Pilatum cæſi, defenſi à Chriſto. Ex-
plum ficus in vinea, abſcindendæ. Curata m
lier. Perſonati de ſabbato rejecti. Regnum
quibus ſimile ſit rebus, nempe ſinapi, fermen
anguſtia ſalutis, alieni ſervandi. Vulpes Hero
Minæ in Hieroſolymam.

a ADfuerunt autem quidam eodem tem-
re, qui ei de Galilæis nunciarunt, quorn
ſanguinem Pilatus cum eorum ſacrifi
miſcuerat.
2 Quibus Jeſus in hæc verba reſpondit:
putatis Galilæos illos omnium fuiſſe Galilæorn
improbiſſimos, quòd talia paſſi ſint?
3 Nequaquam, inquam vobis, Sed vos,
ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribit
4 Item illos duodeviginti, quos delapſa tu
in Siloa interfecit, an fuiſſe putatis omnium
roſolymitanorum nocentiſſimos?
5 Nequaquam, inquam vobis: ſed vos ni
frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.
v. 6. 6 Dixit item hoc exemplum: Ficum hab
Eſai. 5.2. quidam in vinea ſua ſatam, ex qua ficu fructu
Mat. 21.19. petitum venit, nec invenit.
b 7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres
nos fructum ex hac ficu petitum venio, nec
men invenio: abſcinde eam: quorſum terr
inutiliter occupat?
8 Cui ille: Domine, inquit: reſpondens,
eam etiam hunc annum, dum ego eam a
queem atque ſtercorem,
9 Si fortè fructum edat: Sin minus tu e
poſtea abſcindes.

10 D

---

a *Sontes peibunt.* b *Infructuoſa arbor excidena*

10 Docebat autem aliquando in quodam col-
egio Sabbatis,
11 Et aderat quædam mulier ſpiritum habens
ebilitatis jam annos duodeviginti, eaque ſic in-
urva, ut ſe erigere prorſus non poſſet.
12 Eam viſam vocavit Jeſus, eíque dixit: Mu-
er, ſoluta es ab infirmitate tua:
13 Eíque manus impoſuit: atque illa proti-
us correcta, Deo gratias agebat
14 Hîc collegii magiſter, Jeſum Sabbato cu- *v.* 14.
aſſe indignans, his verbis plebem alloquitur: *Exod.*20. 9.
ex dies ſunt, in quibus agi debet: in iis igitur *Deut.*5. 13.
enite ut curemini, non die Sabbati. *Eze.*20. 12.
15 At Dominus ſic ad eum contrà locutus eſt: *v.* 15.
) perſonate, nónne veſtrûm quiſque Sabbato bo- *Exod* 23. 5.
em aſinúmque ſuum ſolvit à præſepi, & potum *Deut.*22. 4.
ucit? *Matt.*12. 1,
16 Hanc verò, quæ ſit Abrahamo prognata 11.
uam vinctam habuit Satanas annos jam duode- *Marc.*3. 2.
iginti, non oportebat ab hoc vinculo ſolvi die *Supr.*6. 7.
abbati? *Infr.*14. 3.
17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adver- *Joh.*7. 23.
arios, at vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo
ebant, rebus lætabatur.
18 Dicebat item: Cui ſimile eſt divinum re- *v.* 18.
num? aut cui id aſſimilem? *Mat.*13. 31.
19 Simile eſt grano ſinapis, quod ſumit homo, *Marc.*4. 30.
c in hortum ſuum jacit, idque ſic creſcit, ut fiat
rbor tanta, ut aëreæ volucres in ejus ramis nidi-
icent:
20 Itémque dixit: Cui divinum regnum aſſi- *v.* 20.
nilem? *Mat.*13. 33.
21 Simile eſt fermento, quod mulier ſumit,
c in farinæ ſata tria recondit, dum tota fermen-
etur.

c *Mulier debilis ſanatur.* d *Granum ſinapis.*
e *Fermentum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 22. 22 Igitur cum oppidatim vicatímque vade
Matt.9.35. doceret, & ad Hieroſolymam iter faceret,
Marc.6.6. 23 Quidam ſic ex eo quæſivit, Domine,
pauci, ſervandi ſunt?
f 24 Et ille: contendite, inquit eis, intrare p
v. 24. anguſtam portam: Nam multi (ut hoc ſciati
Matt.7.13. qui intrare conabuntur, non poterunt.
25 Poſtquam intraverit paterfamiliâs, oſtiu
v. 25. que clauſerit, & vos foris ſtare, & oſtium pulſa
Mat.25.11, cœperitis, dicentes: Domine, Domine, ape
12.&7.21, nobis; ille vobis ita reſpondebit, Neſcio vos u
23. de ſitis.
Supr.6.46.
26 Tum vos ita dicere inſiſtetis: Epulati ſ
mus coram te & bibimus, & tu in noſtris plate
docuiſti.
v. 27. 27 At ille: Profectò neſcio vos, inquiet, u
Matt.7.23. de ſitis. Faceſſite à me omnes malefici.
& 25.41. 28 Illic erit ploratus ſtridórque dentium, du
Pſal.6.9. Abrahamum, Iſaacum, & Jacobum, omnéſq
v. 28. vates in Dei regno conſpicietis, vos verò for
Matt.8.11, ejici:
12.&13. 29 Veniéntque ab Oriente & Occidente,
42.&24. Borea, & Auſtro, qui in divino regno accumban
51. 30 Et quidem ultimi ſunt, qui primi erun
v. 29. & primi ſunt, qui erunt ultimi.
Eſa.2.2,3. 31 Eodem die Phariſæi quidam eum his ve
Mala.1 11. bis convenerunt: Abi, & hinc diſcede: Na
Matt.8 11. Herodes vult interficere te.
v. 30. g 32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite iſti vulp
Mat.19.30. me dæmonia ejecturum, ſanationéſque peractu
& 20.16. rum eſſe hodie & cras: tertio autem die perf
Mar.10.31. ctum iri.
33 Veruntamen mihi hodie & cras & terti
die ambulandum eſſe: quoniam non licet ullu
vatem extra Hieroſolymam perire.

h 34 Hie

f *Pauci beati.* g *Herodes vulpes.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

34 Hieroſolyma, Hieroſolyma, quæ vates in- *v.* 34.
erficis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui *i* tuos *Mat.*23.37.
atos congregare, quomodo Gallina ſuum ni- *Pſal.*17.8.
um ſub alas? neque voluiſtis. & 91.4.
35 Scitote futurum eſſe, ut vobis veſtra do- *v.* 35.
ius deſerta relinquatur. Atque illud ſic habeto- *Pſal.*69.26.
, vos non prius eſſe viſuros me, quàm tempus *Eſai.*1.7.
eniat, quo dicetis, Bene ſit venienti in nomine *Jer.*7.23.
omini. *Mich.*3.12.
*Mat.*23.38.

h *Hieroſolymæ excidium non prædicitur.* i *pullos.* *Act.*1.20.
*Pſa.*118.26

Cap. XIV.

eſus Phariſæi conviva. De Sabbato diſceptatio. Modeſtia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miſeriores. Quis Chriſti diſcipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum veniſſet cujuſdam
Phariſæorum primarii Sabbato ad capien-
dum cibum.
2 Et illi eum obſervarent, adeſſétque tum ho-
o quidam hydropicus ante eum,
3 Jeſus Legisperitos & Phariſæos alloquens, *v.* 3.
æſivit, an Sabbato curare fas eſſet. *Mat.*12.10.
4 Atque illis tacentibus, Jeſus illum prehen-
t ſanavítque & dimiſit:
5 Illóſque ſic affatus eſt: Quis veſtrûm eſt, *v.* 5.
i ſi ejus aſinus aut bos in puteum cadat, non *Exod.*23.5.
m protinus extrahat die Sabbati? *Deut.*22.4.
6 Ad hæc illi ei contrà reſpondere non potue- *Sup.*13.15.
nt:
7 Dixit item invitatis exemplum (animad-
rtens ut prima accubandi loca deligerent) eos
l alloquens.

a *Hydropicus Sabbato curatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 8. *b* 8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, no
Pro.25.6,7. accubare primo loco, ne ſi quis honoratior te ſ
ab eo invitatus,
9 Veniat is qui & te & illum vocavit, tibíqu
ut illi locum des, jubeat, atque ita ſit tibi ultimu
locus cum pudore occupandus.
10 Sed cum fueris invitatus, i accubitum u
timo loco, ut cùm venerit, qui te invitaverit, d
cat tibi: Amice, aſcende ſuperius, id quod ti
erit apud eos qui tecum accumbent, glorioſum
v. 11. 11 Nam quiſquis ſeipſum evexerit, deprim
Job 22.29. tur, & qui ſe depreſſerit, evehetur.
*Pro.*29.23. 12 Dixit item ei qui ſe invitaverat: Cu
*Iac.*4.6,10. prandium cœnámve facis, ne vocato tuos am
1 *Petr.*5.5. cos, nec fratres, nec cognatos, nec vicinos I
*Sup.*1.51. nec divites G, ne illi te viciſſim invitent, tibíqu
*Infr.*18.14. referatur gratia.
*Mat.*23.12. *c* 13 Sed cùm convivium celebras, voca pa
v. 12. peres, mutilos, claudos, cæcos.
*Tob.*4.7. 14 Et felix eris, quoniam te remunerari n
*Pro.*3.9,28. queunt. Reddetur enim tibi in reſurrectione j
*Neh.*8.12. ſtorum.
15 His auditis quidam convivarum dixit e
Felix qui cibum capit in divino regno.
d 16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fec
v. 16. magnam cœnam, multóſque invitavit:
*Matt.*22.2. 17 Et hora cœnæ ſervum ſuum miſit, qui i
*Apoc.*19.9. vitatos venire juberet: jam enim parata eſſe on
*Eſai.*25.6. nia.
v. 17. 18 At illi omnes ad unum ſe excuſare. Pr
*Prov.*9.2,5. mus ſic ei dixit: Fundum emi, & eum viſere n
ceſſe habeo, rogo te, habe me excuſatum.
19 Alter item dixit: Juga boum emi quinqu
& ea expertum eo: rogo te, habe me excuſatur

20 Ite

b *Non appetendus honos.* c *Quinam ad co vivia invitandi.* d *Homo quidem fecit magna cœnam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideóque
·e non poſſum.
21 Hæc ſervus domino ſuo renunciatum ivit:
'um iratus faterfamiliâs dixit ſervo ſuo. Egre-
ere è veſtigiò in urbis areas atque vicos, & pau-
eres, mutilóſque, & claudos, & cæcos huc in-
roducito.
22 Deinde ſervus: Domine, inquit, factum
ſt ut imperaſti: ſed ſupereſt locus.
23 Tum Dominus: Proficiſcere in *e* vias, in-
juit, & in ſepta, & intrare coge, ut domus mea
:ompleatur.
24 Nam illud ſcitote, neminem hominum
llorum invitatorum eſſe meam cœnam guſtatu-
·um.
25 Cùm autem eum ingens hominum turba
:omitaretur, converſus dixit eis:
26 Si quis ad me venit, nec ſuum patrem & *v.* 26.
matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & ſo- *Deut.* 13. 6.
rores, atque adeò ſuam *f* ipſius animam odit, non *&* 33. 9.
poteſt meus eſſe diſcipulus. *Mat.* 10. 37.
27 Qui non portat ſuam crucem, & me ſequi- *v.* 27.
tur, non poteſt meus eſſe diſcipulus. *Supr.* 9. 23.
g 28 Quis enim veſtrûm volens turrim con- *Mat.* 10. 38.
ſtruere, non prius ſedens ſumptum computat, an *&* 16. 24.
habeat quæ ad perfectionem requirantur? *Marc.* 8. 34.
29 Ne ſi jactis fundamentis abſolvere non va-
leat, omnes qui id ſpectabunt, eum illudere in-
cipiant,
30 Dicentes, eum hominem, quæ ædificare
cœperit, exædificare nequiviſſe.
31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege
committendum profecturus, non ante ſedens de-
O 4 libe-

e *Trivia & pagos atque villas.* f Semetipſum.
g Omnia impendenda ei ſunt, qui velit Chri-
ſti eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

liberat, an poſſit cum decem millibus obviam
illi, qui ſe cum viginti millibus adoriatur?
32 Alioquin adhuc illo procul abſente, le
tos de pace mittit.
33 Sic igitur quicúnque veſtrûm non ſuis o
nibus vale dicit, non poteſt meus eſſe diſcipul
v. 34. 34 Bonum eſt ſal: verùm ſi ſal infatuatu
*Matt.*5.13. fuerit, quo condietur?
*Marc.*9.50. 35 Nec terræ eſt, nec ſtercori accommo
tum: foras projicitur. Qui aures habet ad a
diendum, audiat.

CAP. XV.

*Malos cur Jeſus non abigat. Ovis perdita, drachn
reperta, filius diſſolutus, ad frugem rediens. Fr
ter invidus.*

v. 1. FREQUENTABANT autem eum om
*Matt.*9.10. nes publicani & improbi, ejus audiendi gr
*Marc.*2.15. tia,
*Supr.*5.29. 2 Et fremebant Phariſæi atque Scribæ, dicen
tes eum improbos admittere, cúmque eis cibur
capere.
3 Atque ille eis hujusmodi ſimilitudinem i
hæc verba dixit:
v. 4. 4 Quis homo veſtrûm eſt, qui ſi centum ha
*Mat.*18.12. beat oves, & earum unam perdiderit, non relin
quat in ſaltu nonaginta novem, & ad perditan
vadat, donec eam inveniat?
5 Quam inventam ſuis imponit humeris, gau
dens,
v. 6. 6 Domúmque profectus, convocatos ſuos ami
1*Petr.*2.25. cos & vicinos admonet, ut ſibi congratulentur,
qui ſuam ovem perditam invenerit.
v. 7. *a* 7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo
*Supr.*5.32. lætitiam

a Gaudent cœlites, ſi redit quis ad frugem.

ꝛtitiam ob unum ſontem qui redeat ad frugem,
uàm ob nonaginta novem inſontes, qui vitæ
orrectione non egeant.

8 Aut quæ mulier eſt, quæ ſi drachmas habeat
ecem, & unam drachmam amittat, non lucer-
iam accendat, domúmque verrat, & diligenter
onquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicas & vicinas,
áſque ut ſibi congratulentur, monet: ſeſe enim
quam perdiderat inveniſſe drachmam.

10 Eodem modo ſcitote apud divinos Ange-
os lætitiam fieri ob unum ſontem qui ad frugem
redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam
filios duos,

b 12 Quorum junior patri dixit: Pater, da mi-
hi competentem bonorum partem. Itáque ille
diviſit eis facultates,

13 Ac non multis poſt diebus, junior filius,
congeſtis omnibus, in longinquam regionem
peregrè profectus eſt, atque illic facultates ſuas
luxurioſè vivendo prodegit.

14 Poſtquam omnia abſumpſit, orta in illa
regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam,
& apud eum hæſit, atque ille eum in prædium
ſuum miſit ad paſcendos porcos.

16 Iſque eò devenit, ut cuperet ventrem ſuum
replere ſiliquis, quas porci comedebant, nec ei
quiſquam dabat.

17 Igitur ad ſeſe reverſus ita cogitare: Quam
multi mei patris mercenarii panibus circum-
fluunt: & ego fame pereo.

18 Recipiam me ad meum patrem, eíque di-
cam: Pater, & in cœlum, & adverſum te peccavi:

b *De filio prodigo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Ita ut jam non ſim dignus qui dicar t
filius: utere me perinde ac uno tuorum mer
nariorum.

v. 20. 20 Ita profectus venit ad patrem ſuum. Qu
Act. 2 39. adhuc procul abſentem conſpicatus pater, mi
Epheſ. 2. 12, tus accurrit, eíque in collum inſiliit, & eum
17. oſculatus eſt.

21 Et filius ſic illum allocutus eſt: Pater,
in cœlum & adverſum te peccavi, ita ut jam n
ſim dignus qui dicar tuus filius.

22 At pater: Proferte (inquit ſuis ſervis) pr
rem ſtolam, eúmque induite, & ejus manui an
lum adhibete, & calceos pedibus,

23 Eductúmque vitulum altilem mactate, l
tíque epulemur.

24 Nam hic filius meus, qui mortuus erat,
vixit: & qui perditus erat, inventus eſt. Itaq
lætari cœperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior ru
Is cùm veniens domui propinquaſſet, audito co
centu atque choris:

26 Vocato uno famulorum ſuorum, ſciſcit
tus ex eo eſt quid ea ſibi vellent.

27 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: It
que mactavit tuus pater altilem vitulum, quò
eum receperit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit ingredi. Cúmqu
pater ejus egreſſus eum hortaretur, ille patri re
ſpondit in hunc modum:

29 Ego tot annos tibi ſervio, nec unquam co
tra tuum præceptum feci, & tu mihi nunquan
vel hædum dediſti, ut cum meis amicis lætarer.

30 At iſte tuus filius, qui facultates tuas cun
ſcortis abliguriit, ubi venit, tu ei altilem vitu
lum mactaſti.

31 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum ſempe
es, & omnia mea tua ſunt.

32 Enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

32 Enimvero de tuo hoc fratre lætari, & gau-
re oportuit, quòd cum mortuus eſſet, revixit:
m perditus eſſet, inventus eſt.

C A P. XVI.

*llidus diſpenſator. Opum utilitas. Dominium re-
pugnans. Pietas vim paſſa. Repudium. Laza-
rus fœlix. Divitis miſeria.*

DIXIT item ſuis diſcipulis: Homo qui-
dam dives diſpenſatorem habebat, qui
apud eum, tanquam qui ejus bona dila-
idaret, delatus eſt.
2 Et ille vocatum eum ſic allocutus eſt: Quid
ſt quod audio de te? Redde tuæ diſpenſationis
ationem: nec enim tibi licebit amplius diſpen-
atorem eſſe.
3 Tum diſpenſator ſic ſecum cogitare: Quid
gam? cùm meus herus à me diſpenſationem au-
erat? Fodere non valeo, mendicare erubeſco.
4 Scio quid agam, ut cum abdicatus diſpenſa-
tione fuero, ſint qui me in ſuas domos accipiant.
5 Igitur advocatis ſingulis heri ſui debitori-
bus, dixit primo: Quantum debes hero meo?
6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe
tuum ſcriptum, inquit ei, & ſede continuò, &
ſcribe quinquaginta.
7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum de-
bes? Centum frumenti coros. Accipe tuum
b ſcriptum, inquit, & ſcribe octoginta. *v.* 8.
8 Itaque laudavit herus diſpenſatorem ini- *Epheſ.* 5. 8.
quum, quòd prudenter feciſſet. Nam hujus ſe- 1 *Theſſ.* 5. 5.
culi homines ſunt in ſuo genere prudentiores, *v.* 9.
quàm homines Lucis. *Matt.* 6. 19.
9 Et ego hoc vobis dico: Facite vobis amicos *&* 19. 21.
ex 1 *Tim.* 6. 19.

a *De prudente diſpenſatore.* b Syngrapham, quam ego hic habeo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ex falſis opibus, ut cum defuncti fueritis, adm-
tant vos in æterna domicilia.
v. 10. 10 Qui in minima re fidus eſt, idem in mag
*Infr.*19.17. fidus eſt: & qui eſt in re minima injuſtus, id
in magna injuſtus eſt.
11 Quod ſi in falſis opibus fidi non fuerit,
veras quis vobis credat?
12 Et ſi in *c* alieno fidi non fueritis, *d* veſtrû
quis vobis committat?
v. 13. 13 Nullus famulus poteſt ſervire duobus d
*Matt.*6.24. minis: aut enim alterum oderit, alterum am
bit, aut alterum tuebitur, alterum contemne
Non poteſtis & Deo ſervire, & opibus.
v. 14. 14 Audiebant autem hæc omnia etiam Phar
*Mat.*23.14. ſæi, qui erant avari, eúmque deridebant.
v. 15. 15 Itaque ille ſic eis dixit: Vos ii eſtis, qui vc
*Pſal.*7.10. hominibus probetis: ſed Deus veſtros animo
1 *Sam.*16.7. novit: nam quod eſt apud homines ſublime, i
v. 16. apud Deum eſt abominandum.
*Mat.*11.12, 16 Lex & vates uſque ad Johannem: poſte
13. divinum regnum nunciatur, atque in id omne
v. 17. irrumpunt.
*Pſa.*102.27 17 Eſt autem facilius cœlum terrámque inte-
*Eſai.*40.8. rire, *e* quàm legis vel unum apicem intercidere.
& 51.6. 18 Quisquis uxorem ſuam dimittit, & aliam
*Matt.*5.18. ducit, adulterat: & quisquis à viro dimiſſam du-
2 *Petr.*2.7, cit, adulterat.
10. 19 Erat autem homo quidam dives, qui pur-
v. 18. pura & byſſo veſtiebatur, quotidie lautè volup-
*Matt.*5.32. tatibus indulgens.
& 19.9. 20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus,
*Mar.*10.11. qui ad ejus veſtibulum jacebat ulceroſus.
1 *Cor.*7.10. *f* 21 Cu-

---

c Hujus vitæ facultatibus quæ vobis ad tempus dantur. d Cœleſtes opes, quæ vobis ſemper manſuræ ſint. e Quàm non omnia fieri, quæ prædicta ſunt in divina diſciplina.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Cupiénſque ſaturari micis, quæ de divitis
enſa decidebant. Quin & canes veniebant, &
as ulcera lingebant.
22 Accidit autem ut moreretur pauper, & ab
ngelis in Abrahami gremium auferretur. Mor-
us eſt & dives, & ſepultus.
23 Atque is in Orco, ſublatis oculis, cum eſſet
cruciatibus, aſpicit Abrahamum procul, & in
us gremio Lazarum.
24 Et, Pater Abrahame (inquit clamans) mi- *v.* 24.
rere mei, & mitte Lazarum, qui ſummo digi- *Eſa.* 66. 24.
ſuo in aqua intincto, mihi linguam refrige- *Zac.* 14. 12.
et: crucior enim in hac flamma. *Marc.* 9. 44.
25 At Abrahamus: Nate, inquit, memineris, *v.* 25.
te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis eſſe *Job* 21. 13.
efunctum. Nunc & hîc in ſolatio, & tu in do-
ore es.
26 Præterea conſtat omnino inter nos & vos
aſta vorago, ut qui velint hinc ad vos tranſire,
on poſſint: neque qui iſtic ſunt ad nos trajiciant.
27 Tum ille: Rogo igitur te, Pater, ut eum
n mei patris domum mittas,
28 Ut meos fratres (habeo enim quinque)
commonefaciat, ne ipſi quoque in hunc crucia-
us locum veniant.
29 At Abrahamus: Habent Moſem & vates, *v.* 29.
nquit ei: eos audiant. *Eſai.* 8. 20.
30 Et ille: at verò, Pater Abrahame, ſi quis *&* 34. 16.
à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent ſe. *Joh.* 5. 39,
31 Si Moſem (inquit ille) & vates non au- 45.
diunt, ne ſi quidem quiſpiam ex mortuis reſur- *Act.* 15. 21.
gat, obtemperabunt. *&* 17. 11.

CAP.

f *Dives immiſericors.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XVII.

Offenſionum neceſſitas. Offendentis miſeria: benig- tas in hoſtes. Leproſi decem, gratus unus. Chri- ſti reditus. Judicium repentinum.

v. 1. *a* DIXIT autem diſcipulis: Non poſſi
Mat.18.6,7 non evenire offenſiones: ſed væ ei p
Marc.9.42. quem eveniunt:
2 Satius eſſet ei, circumjecta ejus collo aſin
ria mola, in mare dejici, quam vel minimu
horum offendere.
v. 3. *b* 3 Cavete vobis. Quòd ſi in te peccaverit tu
Mat.18.15, frater, reprehende eum: & ſi eum pœnitea
21. ignoſce ei.
Jac.5.19. 4 Quòd ſi vel ſepties uno die in te peccaveri
Lev.19.17. & ſepties eodem die ad te redierit, & ſe pœnite
Pro.17.10. dixerit, ignoſces ei.
Eccl.19.13. 5 Dixerunt autem Apoſtoli Domino: Adau
v. 4. ge nobis fidem.
Mat.18.21. *c* 6 Et Dominus: Si tantum fidei haberetis, in
v. 6. quit, quantum eſt granum ſinapis, & huic capr
Mat.17.20. fico juberetis, ut extirparetur & in mari plant
& 21.21. retur, obediret vobis.
Mar.11.23. 7 Quis autem veſtrûm eſt, qui ſi arantem au
paſcentem ſervum habeat, eum rure reverſun
protinus accubitum ire jubeat?
8 Ac non potius ſic ei dicat: Para quod eg
cœnem, accinctúſque mihi miniſtra, donec co
medero, ac bibero: poſtea comedes ac bibes tu.
9 Num gratiam habet ei ſervo, quod ſibi man
data fecerit? Non puto.
10 Sic & vos cum omnia vobis mandata fece-
ritis, dicite vos inutiles eſſe ſervos, qui quod de-
bueritis facere feceritis:

11 Cùm

a *Cavendæ offenſiones.* b *Danda venia pec- canti.* c *Fidei vis.*

11 Cùm autem Hieroſolymam contenderet,
per Samariam Galilæamque vaderet,
12 Ei in quendam vicum ingredienti occur-
runt decem homines leproſi, qui procul ſtete-
nt,
13 Et ſublata voce dixerunt: Jeſu præceptor,
iſerere noſtri. *v.* 14.
14 Quibus ille viſis: Ite, inquit, oſtenſum *Lev.*13.2.
ɔs ſacerdotibus. Atque illi inter abeundum pur- & 14.2.
ati ſunt. *Matt.*8.4.
15 Unus autem eorum ſe ſanatum eſſe videns, *Supr.*5.14.
ediit, Deum magna voce collaudans: *v.* 19.
16 Et ad illius pedes pronus accidit, ei gratias *Matt.*9.22.
gens. Erat autem is Samaritanus. *Marc.*5.34.
17 At Jeſus ſic locutus eſt: Nonne decem pur- & 10.52.
gati ſunt? ubi verò ſunt novem? *Luc.*7.50.
18 Nullúmne repertum eſſe, qui ſit ad glo- & 8.48.
riam Deo tribuendam reverſus, niſi hunc alieni- & 18.42.
genam? *v.* 21.
19 Surge, inquit, abi: tua te fides ſervavit. *Mat.*24.23.
20 Interrogatus autem à Phariſæis, quando *Mar.*13 21.
venturum eſſet divinum regnum, ſic eis reſpon- *Infr.*21.8.
dit: Non ita venturum eſt divinum regnum ut *v.* 23.
obſervetur, *Mat.*24.23.
e 21 Aut hîc illicúe eſſe demonſtretur. Scitote *Mar.*13.21.
enim, divinum regnum intra vos eſſe. *v.* 24.
22 Tum diſcipulos alloquens: Veniet tempus, *Mat.*24.27.
inquit, cùm vel unum filii hominis dierum cer- *v.* 25.
nere cupietis, nec videbitis: *Mat.*16.21.
23 Vobíſque hîc aut illic adeſſe dicetur: no- & 17.22.
lite adire, nec inſequi. & 20.18.
24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad *Marc.*8.31.
alterum extremum refulgens lucet, ſic erit etiam & 9.31.
filius hominis in ſua die. & 10.33.
25 Sed *Luc.*9.22.
& 18.31.
& 24.7,26.

---

d *Decem leproſi ſanati.*
e *De adventu divini regni.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 26. 25 Sed prius oportet eum multa pati, & in
*Mat.*24.37, probari ab hac natione.
38. 26 Ac quemadmodum Noë temporibus acc
1 *Petr.*3.20. dit, ſic accidet temporibus filii hominis.
*Gen.*6.2. & 27 Comedebant, bibebant, ducebant uxore
7.7. nubebant, uſque ad eum diem, quo ingreſſo i
v. 28. arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perd
*Gen.*19.14. dit.
v. 29. 28 Similiter ut & Loti temporibus accidit
*Gen.*19.24. comedebant, bibebant, emebant, vendebant
*Deu.*29.23. plantabant, ædificabant:
*Eſa.*13.19. 29 Quo verò die exiit Sodomis Lotus, plui
*Jer.*50.40. ignis & ſulphur de cœlo, quod omnes perdidit.
*Oſe.*11.8. 30 Itidem accidet, qua die filius hominis pa
Amos 4.11. tefiet.
*Judæ v.*7. 31 In illa die qui in tecto erit, ſi erit ejus ſup
v. 31. pellex domi, ne deſcendat ad eam auferendam
*Mat.*24 17. Itidem qui ruri, ne retro revertatur.
v. 32. 32 Memineritis autem uxoris Loti.
*Gen.*19. 26. 33 Qui animam ſuam ſervare conabitur, eam
v. 33. perdet: & qui eam perdiderit, conſervabit.
Supr. 9. 24. 34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in unc
*Mat.*10.39. cubili duo, quorum alter aſſumetur, alter relin-
& 16.25. quetur.
*Marc.*8 35. 35 Duarum, quæ ſimul molent, altera aſſu-
*Joh.*12.25. metur, altera relinquetur.
v. 34. 36 Duorum, qui ruri erunt, alter aſſumetur,
*Mat.*24.40, alter relinquetur.
41. 37 Et illi eum alloquentes: Ubi Domine? in-
1 *Theſſ.*4.17 quiunt. Quibus ille: Ubi corpus, inquit, erit,
v. 37. eò etiam aquilæ coibunt.
*Mat.*24.28.
Iob 39.33.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XVIII.

dua Judicem obtundens. Publicanus Phariſæo melior. Quis bonus. Semet in lege laudans. Opulentiæ damna. Prædicta mors, ac reſurrectio. Diſcipulorum ineptia. Cæcus videns fide.

DIXIT etiam eis exemplum, quo ſem- *v. 1.*
per orandum eſſe, nec defatigari oporte- *Eccl. 18.22.*
re, oſtenderet. *Rom. 12. 12*
2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, *1 Theſ. 5.17.*
i nec Deum metuebat, nec homines revere- *Epheſ. 6.18.*
tur. *Coloſſ. 4 2.*
3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad *Luc. 11. 5.*
m itabat, & ut ſe de adverſario ſuo vindicaret, *& 21. 36.*
tebat.
4 Ille verò aliquandiu noluit. Sed poſtea ſic
tum dixit: Et ſi nec Deum metuo, nec homi-
s revereor:
5 Tamen quia mihi negotium faceſſit hæc vi-
a, eam vindicabo, ne me aſſiduè ventitans, ob-
ndat.
6 Audite, inquit Dominus, quid judex inju-
s dicat.
7 Ergo Deus electos ſuos, ad ſe dies noctéſque *v. 7.*
iritantes non ulciſcetur? & tam erit in eos dif- *Apoc. 6. 10.*
ilis?
8 Scitote eum cito ulturum eſſe eos. Cæte-
m filius hominis cum veniet, ſcilicet fidem in
ris inveniet?
9 Dixit item ad quoſdam (qui ſibi ſe juſtos
e perſuaſerant, alióſque contemnebant) hoc
emplum.
10 Homines duo in templum aſcenderunt
andi gratia, alter Phariſæus, alter publicanus.

a *Semper orandum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 11. *b* 11 Ibi Phariſæus hæc apud ſe præcabatur: D
*Eſai.*1.15. ago tibi gratias, quòd non ſum quales reliqui
& 58. 2. minum, rapaces, injuſti, adulteri : aut eti
*Apoc.*3. 17. qualis hic publicanus.
v. 14. 12 Jejuno bis intra ſingula Sabbata : decu
Job 22. 29. do omnium quæ poſſideo.
*Pro.*29.23. *c* 13 At publicanus procul abſiſtens, ne oc
*Sup.*14.11. quidem in cœlum attollere audebat, ſed ſibi
*Mat.*23.12. ctus tundebat, dicens: Deus, propitius eſto
*Iac.*4.6,10. hi ſonti.
1 *Petr.*5.5. 14 Scitote hunc approbatum deſcendiſſe
v. 15. mum ſuam illum non item : Nam quiſquis
*Mat.*19.13. ipſum extulerit, deprimetur : & qui ſe depre
*Mar.*10.13. rit, extolletur.
v. 16. *d* 15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut
*Matt.*18. 3. tangeret. Quo viſo, diſcipuli illos objurgaban
& 19.14. 16 At Jeſus accerſitis parvulis : Sinite, inqu
1 *Cor.*14.20 pueros ad me venire, & eos ne prohibete : taliu
1 *Petr.*2.2. enim eſt divinum regnum.
v. 17. 17 Hoc vobis confirmo, qui divinum regnu
*Mar.*10. 15 non acceperit ut puer, is in id non intrabit.
v. 18. 18 Item interrogavit eum quidam, qui M
*Mat.*19.16. giſtratum gerebat, his verbis: Magiſter bon
*Mar.*10. 17 quid faciendo vitam conſequar æternam ?
v. 20. *f* 19 Cui Jeſus: Quid me dicis bonum ? inqu
*Exo.*20. 12, Nullus eſt bonus, niſi unus Deus.
13 20 Præcepta noſti : Ne adulterato. Ne oc
*Deut.*5.16, dito. Ne furator. Ne falſum teſtimonium di
17. to. Tuum patrem & matrem honorato.
*Rom.*13.9. 21 Et ille: hæc omnia, inquit: executus ſu
*Epheſ.*6.2. ab ineunte ætate.
*Coloſſ.*3.20. 22 His auditis, Jeſus inquit ei : Adhuc unu
v. 22. tibi deeſt: quicquid habes vende, & diſperti
*Matt.*6. 19. pa
& 19. 21.
1 *Tim.*6.19.

b *Phariſæi preces.* c *Publicani preces.* d *Parvuli ad Jeſum afferuntur.* e *Solus Deus bonus.*

uperibus, habiturus in cœlo theſaurum: dein- v. 24.
ades, & me ſequere. Pro. 11. 28.
23 At ille, his auditis, triſtis eſt factus: quip- Mat. 19 23.
qui prædives eſſet. Mar. 10. 23.
24 Eum triſtem factum videns Jeſus, dixit: v. 27.
quàm difficulter, qui pecunias habent, in divi- Job 42. 2.
m regnum intrabunt? Jer. 32. 17.
25 Facilius eſt enim rudentem per acus fora- Zach. 8. 6.
en trajici, quàm divitem in divinum intrare Luc. 1. 37.
gnum. v. 28.
26 Tum auditores: Quis igitur ſervari poſſit? Matt. 4. 20.
quiunt. & 19. 27.
27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, Mar. 10. 28
à Deo fieri poſſunt. Supr. 5. 11.
28 Tum Petrus: Nos quidem, inquit, omni- v. 29.
is relictis, te ſecuti ſumus. Deut. 33. 9.
29 Et ille: Hoc certo ſcitote, inquit eis, ne- v. 30.
inem eſſe qui domum, qui parentes, qui fra- Job 42. 12.
es, qui uxorem, qui liberos divini regni cauſa v. 31.
liquerit, Mat. 16. 21.
30 Quin ſit & in hoc tempore ſæpè condupli- & 17. 22.
ta, & in futuro ſeculo vitam æternam conſe- & 20. 17.
turus. Mar. 8. 31.
31 Aſſumptis autem duodecim, dixit eis: En & 9. 31. &
cendimus Hieroſolyma, & filio hominis acci- 10. 32.
nt planè omnia quæ ſunt à vatibus ſcripta. Luc. 9. 22.
32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & 24. 7.
contumeliis afficietur, & conſpuetur, Pſal. 22. 7.
33 Et verberatus interficietur, & tertio die & 53. 7.
ſurget. v. 32.
34 At illi nihil horum intellexerunt, adeóque Matt. 27. 2.
cta eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur igno- Infr. 23. 1.
rent. Ioh. 18 28.
35 Eo autem Hierichunti propinquante, ſede- Act. 3. 13.
at apud viam quidam cœcus mendicans. v. 35.

 36 Is Mat. 20. 29.
Mar. 10. 46

f *Divites difficulter ſervantur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

36 Is prætereuntem hominum turbam au-
diens ſciſcitatus eſt, quid illud eſſet?
37 Cúmque ei indicatum eſſet, Jeſum Na-
renum præterire,
38 Clamavit his verbis: Jeſu Davidide, mi-
ſerere mei.
g 39 Et quamvis præcedentes increparent eu-
ut taceret, ille multo magis clamabat: Davi-
de, miſerere mei.
40 Tum Jeſus reſtitit, & eum ad ſe duci im-
peravit. Ac ubi ille acceſſit, ſic eum interrogav-
41 Quid tibi vis faciam? Et ille: Domin-
inquit, ut videam.
v. 42. 42 Et Jeſus: Cerne, inquit ei: tua te fides ſ-
Sup. 17. 19. vavit.
43 Atque ille continuo vidit, eúmque ſec-
tus eſt Deum collaudans. Quo viſo, populus om-
nis Deo tribuit laudem.

---

g *Cæcus mendicus ſanatur.*

Cap. XIX.

*Chriſti Zachæus hoſpes. Varii minarum negotia-
res. Ultimus vecors. Jeſus aſello vectus. Urb-
ruina inſtans. Vendentes pulſi fano.*

a EO autem ingreſſo, & per Hierichunte-
eunte.
2 Erat quidam vir, qui nomine Zachæ-
vocabatur, publicanorum magiſter, iſque dive-
3 Is cûm conaretur Jeſum videre quis eſſ-
neque præ hominum turba poſſet, ut pote q-
eſſet ſtatura parvus.
4 Præcurrit, & in caprificum aſcendit, ut eu-
videret: nam illac tranſiturus erat.

5 A

---

a *Zachæus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

5 Ad eum locum ubi venit Jeſus, ſuſpexit,
eo viſo ſic ei dixit: Zachæe deſcende propere:
die enim mihi domi tuæ manendum eſt.
6 Atque illi celeriter deſcendit, eúmque læ-
s accepit.
7 Quo viſo fremebant omnes, quod ad homi-
m improbum diverſatum iviſſet.
8 Zachæus verò Dominum ſic alloqui inſtitit. *v.* 8.
ito me, Domine, dimidium facultatum mea- *Supr.*3.14.
m largiri pauperibus, quòd ſi quem ulla re
audavi, reddo quadruplum.
9 Tum Jeſus ei dicit: ſalutem eo die partam *v.* 9.
ſe ei domui, quatenus ipſe quoque Abrahami- *Sup.*13. 16.
es eſſet:
10 Veniſſe enim filium hominis ad perdita *v.* 10.
uærenda, atque ſervanda. *Matt.*10. 6.
11 Illis autem hæc audientibus, ſubjecit exem- *&* 15.24.
lum, quòd ipſe prope Hieroſolymam eſſet & illi *&* 18.11.
dfuturum mox divinum regnum arbitrarentur. *Act.*13 46.
12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profectu- *v.* 12.
us in longinquam regionem, ut in regni poſſeſ- *Mat.*25.14.
ionem invaderet: deinde rediturus, *Mar.*13.34.
13 Vocatis ſuis decem ſervis dedit decem mi-
ias, eíſque mandavit ut negotiarentur, donec
pſe reveniret.
14 Ejus autem cives eum oderant: itaque miſ-
ſis poſt eum legatis, negarunt ſe velle ut is in ſe
regnaret.
15 Poſtquam ille regnum adeptus rediit, juſ-
ſit ad ſe ſervos illos accerſi, quibus argentum de-
derat, ut ſciret quid quiſque negotiando lucra-
tus eſſet.
16 Ergo primus advenit: & Domine, inquit,
tua mina decem minas peperit.
17 Cui ille: Rectè, bone ſerve: quoniam in *v.* 17.
P 3 tan- *Luc.*16. 10.

b *De adventu regni Dei exemplum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tantilla re fidelis fuiſti, habeto in decem opp
poteſtatem.
18 Deinde venit alter: Domine, inquit, t
mina quinque minas confecit.
19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam hu
præſto quinque oppidis.
20 Item venit alius: Domine, inquit. ec
mina tua, quam ego in linteo compoſitam hab
21 Metuebam enim te, utpote hominem
verum, qui & quod non depoſuiſti, tollas, & qu
non ſeminaſti, metas.
v. 22. 22 At ille: Ex tuo ipſius ore te damnabo, i
2*Sam*.1.16 quit ei, ſerve nequam, Sciebas me hominem
Mat.12.37. verum eſſe, qui & quod non depoſui tollam,
quod non ſeminavi metam:
23 Cur ergo non dediſti meum argentum
c menſam, & ego reverſus id cum fœnore rec
piſſem?
24 Auferte ei minam, inquit eis qui aderan
& ei date qui decem minas habet.
25 At illi: Domine, habet decem minas.
v. 26. 26 Ergo ſcitote omni habenti dandum eſſe
Supr.8.18. inquit: non habenti autem, etiam quod habet
Mat.13.12. auferendum.
& 25.29. 27 Cæterùm inimicos illos meos, qui me i
Marc.4.25. ſe regnare noluerunt, adducite huc, & coram m
jugulate.
v. 28. 28 Hæc fatus progredi perrexit, Hieroſoly
Mar.10.32. mam aſcendens.
v. 29. 29 Ut autem prope Bethphagen & Bethanian
Matt.21.1. venit ad montem, qui vocatur Olivarum, miſi
Marc.11.1. diſcipulorum ſuorum duos, cum his mandatis:
30 Ite in vicum qui eſt è regione, in quem in
gredientes, invenietis aſellum vinctum, quem
nemo unquam hominum inſedit: eum ſolvito
te, & adducitote.

31 Quòd

c Uſuram.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

31 Quòd ſi quis vos cur ſolvatis interroget, ſic
dicetis, Domino eum opus eſſe.
32 Igitur profecti qui erant miſſi, invenerunt
uod eis ille dixerat.
33 Cúmque ex eis aſellum ſolventibus quæſi-
ſſent ejus domini, cur aſellum ſolverent,
34 Dixerunt, eum Domino opus eſſe,
35 Eúmque ad Jeſum adduxerunt: & injectis *v. 35.*
aſellum ſuis veſtimentis, eò Jeſum impoſue- *Joh.12.14.*
unt. *2Reg.9.13.*
36 Atque eo vadente, inſternebant ſuis veſti-
entis viam.
37 Ac ubi jam prope montis Olivarum deſcen-
um venit, cœpit univerſa diſcipulorum multi-
udo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ
iderant miraculis, his verbis: *v. 38.*
38 Bene ſit venienti regi in nomine Domini: *Pſal.118.*
ax in cœlo, & gloria in ſupremis. *26.*
39 At quidam Phariſæorum ex turba dixe- *Luc.2.14.*
unt ei: Magiſter, objurga tuos diſcipulos. *Epheſ.2.14.*
40 Quibus ille reſpondens: Scitote, inquit, *v. 40.*
i taceant hi, clamaturos eſſe lapides. *Hab.2.11.*
41 Deinde ut propius acceſſit viſa urbe deplo-
avit eam, dicens.
d 42 O ſi ſcires tu, & quidem hac ipſa tua die,
quæ tibi ſaluti forent: ſed nunc tuos latent oculos.
43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hoſtes
vallo circumdabunt, & circumſidebunt & pre- *v. 44.*
ment undique. *1Reg.9.7.8*
44 Téque & tuos in te natos complanabunt, *Mich.3.12.*
nec in te lapidem lapidi impoſitum relinquent: *Mat.24.1,2*
quoniam tempus, *e* quo tui habita cura fuerit, *Marc.13.2.*
non noveris. *Infr 21.6.*
45 Deinde in fanum ingreſſus, cœpit venden- *v. 45.*
Mat.21.12.
Mar.11.11.

d O te felicem, ſi me nunc, qui tibi ſalutem affero, agnoſceres. e Quo ego tua cauſa venerim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tes in eo & ementes ejicere, dicens eis:
v. 46. 46 Scriptum eſt: Mea domus, ſupplication
*Eſai.*56.7. domus eſt: at vos ex ea latronum ſpeluncam f
Jer 7.11. ciſtis.
*Mat.*21.13. 47 Docebat autem quotidie in fano. Phar
*Mar.*11.17. ſæi verò & Scribæ eum perimere, conabantu
1 *Reg.*8.29. nec non populi primarii:
v. 47. 48 Sed quid agerent, non inveniebant, quò
*Matt.*11.8. cunctus populus ab ejus ore pendebat.
*Joh.*7.19.
& 8.37.

CAP. XX.

Vineæ cultores perdendi. Lapis offenſionis. Officiu in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de re ſurrectione, ac vidua ſeptimi conjugii. Davidi Dominus geminus. Phariſæorum cùm faſtus, tun avaritia.

v. 1. QUODAM autem illorum dierum eo po
*Mat.*21.23. pulum in fano docente ac inſtituente, ad
*Mar.*11.27. fuerunt pontifices & Scribæ cum ſenatori
Actor 4.7. bus, eúmque ſic allocuti ſunt.
& 7.27. *a* 2 Dic nobis, qua poteſtate iſta facias, aut qui
tibi poteſtatem iſtam dederit?
3 Quibus ille reſpondens: Interrogabo vos ego
viciſſim quiddam, inquit, quod mihi dicite:
v. 4. 4 Johannis baptiſma à cœlone erat, an ab
*Sup.*15.18. hominibus?
5 Illi verò ſic apud ſe ratiocinari: Si dixeri-
mus à cœlo, dicet: Cur ergo ei non credidiſtis?
6 Sin ab hominibus dixerimus, univerſus po-
pulus nos lapidabit: perſuaſum eſt enim ei Jo-
hannem eſſe vatem:
7 Itaque reſponderunt, ſe neſcire unde.
8 Et Jeſus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua
poteſtate hæc faciam.

b 9 Cœ-

---

a *Qua poteſtate iſta facis?*

9 Cœpit autem ad populum hoc exemplum v. 9.
icere: Homo quidam vineam conſevit, & ea Eſai.5.1.
olonis elocata domo abfuit ſatis diu. Jer.2.21.
10 Deinde ſuo tempore miſit ad colonos ſer- & 12.10.
um, ut illi ei de vineæ fructu darent. At colo- Mat.21.33:
i eum verberatum, dimiſerunt inanem. Marc.12.1.
11 Ille alterum item ſervum miſit, & illi eum
uoque verberatum, & contumelia affectum di-
niſerunt inanem.
12 Cúmque tertium item miſiſſet, illi eum
tiam vulneratum expulerunt.
13 Tum vineæ dominus: Quid agam? in-
quit: mittam filium meum chariſſimum: for-
aſſis hunc viſum reverebuntur. v. 14.
14 At coloni, eo viſo, ſic inter ſeſe dicere: Pſal.2.8.
Hic eſt hæres, agite perimamus eum, ut noſtra Gen.37.18.
fiat hæreditas. Matt.26.3.
15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt. Quid & 27.1.
ergo faciet eis vineæ dominus? Joh.11.53.
16 Veniet & colonos illos perdet, aliíſque vi- Hebr.1.2.
neam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: *c* Abſit. Pſal.2.1.
17 Et ille eos intuitus: Quid ergo eſt ſcriptum v 17.
illud? quem lapidem improbaverant ædificato- Pſ.118.22.
res, ís adhibitus eſt ad caput anguli. Eſai.8.14.
18 In eum lapidem quiſquis inciderit, colli- & 28.16.
detur:& in quem inciderit ipſe,eum comminuet. Act.4.11.
19 Igitur Pontifices & Scribæ ei manus inji- Rom 9.33
cere eadem hora conati ſunt: intellexerunt enim, 1 Pet.2.4,7.
eum adverſum ſe illud exemplum dixiſſe: ſed Mat.21.42.
populum timuerunt. Mar.12.10.
20 Itaque illud obſervarunt,ut mitterent emiſ- v. 18.
ſarios, qui ſe viros bonos ſimularent, ut eum ver- Eſai.8.15.
bis caperent, atque ita magiſtratui, & prætoris Zach.12.3.
poteſtati traderent. v. 20.

 Mat.22.15.
Mar.12.13.

b *Exemplum ejus qui vineam elocavit.*
c Iſtud facinus eſt inauditum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 21. 21 Atque hi ſic eum interrogarunt: Magiſter
Mat.22.16. ſcimus te rectè dicere, ac docere, neque perſonæ
rationem habere, ſed verè divinam vitæ viam
docere.

d 22 Licet ne nobis Cæſari tributum pendere
an non?

23 At ille eorum verſutiam intelligens: Quid
me tentatis? inquit.

24 Oſtendite mihi denarium. Cujus habet
imaginem, & titulum? Cæſaris, inquiunt illi
reſpondentes.

v. 25. 25 Et ille: Solvite igitur, inquit eis, Cæſa-
Mat. 17.25. riana Cæſari, & divina Deo.
& 22.21. 26 Ita illi, cum nullum ejus verbum apud po-
Rom.13.7. pulum carpere potuiſſent, ejus reſponſionem ad-
mirati, tacuerunt.

v. 27. *e* 27 Tum eum aggreſſi Sadducæorum quidam,
Mat.22.23. qui reſurrectionem eſſe negant, ſic interroga-
Mar.12.18 runt:
Act.23.8. 28 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus fra-
v. 28. ter mortuus fuerit, uxorem habens, iſque ſine
Deut 25.5. liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxo-
rem, fratríque ſuo prolem ſuſcitet:

29 Jam verò ſeptem fuere fratres, quorum
primus uxore ducta mortuus eſt ſine liberis,

30 Duxítque ſecundus uxorem, & is item ſi-
ne liberis mortuus eſt.

31 Atque illam duxit tertius, itidémque *f* ſe-
ptem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, poſtrema omnium
mortua eſt etiam fœmina.

33 Igitur in reſurrectione, cujus eorum fu-
tura eſt uxor? cum ſeptem eam in matrimonio
habuerint.

34 Et

d *Licetne Cæſari tributum pendere?* e *Quæ-
ſtio ſuper ſeptem fratribus qui eandem uxorem habue-
runt.* f Reliqui ex ſeptem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

34 Et Jeſus eis ita reſpondit: Hujus vitæ ho-
mines, & ducunt uxores & *g* nubunt.
35 At quibus vitam illam aſſequi, & ex mor-
tuis ſurrexiſſe contigit, ii nec ducunt uxores, nec
nubunt,
36 Quippe cùm jam mori nequeant. Sunt *v.* 36.
enim Angelorum ſimiles, & Dei filii ſunt, qui 1 *Joh.*3.2.
ſint reſurrectionis filii.
h 37 Mortuos aut reſurgere, etiam Moſes in- *v.* 37.
dicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami *Exod.*3.6.
Deum, & Iſaaci Deum, & Jacobi Deum. *Mat.*22.32.
38 Deus quidem non mortuorum eſt, ſed vi- *Mar.*12.26.
ventium, utpote cum ei vivant omnes. *Act.*7.32.
39 Tum quidam Scribarum ſic eum alloquun- *Heb.*11.16.
tur: Magiſter, probe dixiſti.
40 Neque deinceps audebant eum quicquam
interrogare.
41 Et ille: Quî fit, ut dicant, Chriſtum Da- *v.* 41.
vide prognatum fore? *Mat.*22.41.
i 42 Cum ipſe David dicat in Pſalmorum libro: *Mar.*12.35.
Ait Dominus Domino meo, Sede ad meam dex- *v.* 42.
teram, *Pſal.*110.1.
43 Donec efficiam ex tuis hoſtibus tuorum *Act.*2.34.
pedum ſubſellium. 1 *Cor.*15.25
44 Quòd ſi eum David Dominum vocat, quî *Hebr.*1.13.
fit ut ſit eo prognatus? & 10.13.
45 Tum audiente cuncto populo, dixit ſuis *v.* 46.
diſcipulis: *Sup.*11.43.
46 Cavete Scribas, qui ſtolati libenter ambulant, *Mat.*23.5.6
& in foris ſalutationes, & in collegiis primas ſeſ- *Mar.*12.38,
ſiones, & primas in cœnis ac cubationes amant: 39.
47 Qui viduarum domos *k* per ſpeciem prolixa- *v.* 47.
rum precum devorant, eóque graviores pœnas *Mat.*23.14.
luent. CAP. *Mar.*12.40.

g Scilicet fœminæ. h *Mortuos reſurgere.* 2 *Tim.*3.6.
i *Ait Dominus Domino meo.* k Dum pro- *Tit.*1.11.
lixe precantes efficiunt ut imperitis religioſi eſſe
videantur, atque ita eliciunt dona.

Cap. XXI.

Viduæ teruncii in fiſcum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plagæ. Urbis excidium.

v. 1.
2 *Reg.* 12.9. CUM autem aſpiciens vidiſſet conferente
Mar. 12.41. ſua munera in fiſcum divites,
a 2 Cúmque vidiſſet etiam quandam pau-
perculam viduam eò duos conferentem terun-
cios, dixit:
v. 3. 3 Hoc certo vobis dico, hanc viduam pluri-
2 *Cor.* 8.12. mum omnium contuliſſe.
4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi ſupererat,
contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia
ſua, quicquid facultatum habebat, contulit.
v. 5. 5 Item quibuſdam de fano dicentibus, pul-
Mat. 24. 1. chris eſſe lapidibus & donariis ornatum, dixit:
Marc. 13.1. 6 Videtis hæc? veniet dies, cum nullus lapidi
v. 6. lapis impoſitus relinquetur, qui non diſſolvatur.
Sup. 19 44. 7 Et illi eum interrogantes: Magiſter, in-
1 *Reg.* 9.7, quiunt, Quando igitur iſta fient? & quo ſigno
8. iſta futura ſignificabuntur?
Mich. 3.12. *b* 8 Et ille: Videte, inquit, ne dicipiamini,
v. 8. Multi enim venient meo nomine, qui ſe eum
Jer. 29 8. eſſe dicant: & quidem tempus inſtat: Nolite igi-
Matt. 24.4. tur eos aſſectari.
Eph. 5 6. 9 Cùm verò bella & ſeditiones audietis, no-
2 *Theſſ.* 2. lite expaveſcere: oportet enim hæc omnia prius
2. 3. fieri, ſed non continuò finis erit.
Col. 2. 18. 10 Conſurget & gens in gentem (inquiebat
1 *Joh.* 4 1. tum eis) & regnum in regnum,
Jer. 14.14. 11 Magnique terræmotus nonnullis in locis,
& 23.21. & fames, & peſtes erunt, terriculaque, & ſigna
v. 10. de cœlo magna.
Eſa. 19.2. 12 Sed

a *Vidua pauper plurimum contulit in fiſcum Dei.*
b *Jeſus urbis excidium, & mundi extremum diem prædicit.*

12 Sed ante hæc omnia iniicientur vobis ma- *v.* 12.
ıs, & vexabimini, inque Collegia & cuſtodias *Mat.* 10.17.
ademini, atque ad reges & prætores mei no- *&* 24. 8.
inis cauſa perducemini : *Marc.* 13.9.
13 Id quod vobis erit teſtimonio. *Joh.* 16. 2.
14 Igitur animum inducite, cauſæ dictionem *Apoc.* 2. 10.
on præmeditari. *Act.* 4.3. *&*
15 Ego enim vobis ejuſmodi os & ſapientiam 5.18. *&* 12.
abo, ut ei contradicere aut reſiſtere nequeant 4. *&* 16.24.
mnes adverſarii veſtri. *&* 25. 23.
16 Prodemini autem etiam à parentibus, & *v.* 14.
ratribus, & cognatis, & amicis,qui veſtrum non- *Sup.* 12.12.
ıullos necabunt. *Mat.*10.19.
17 Eritisque cunctis inviſi propter nomen *Mar.*13.11.
neum. *v.* 15.
18 Verùm ne pilus quidem veſtri capitis pe- *Exod.*4. 12.
ribit. *Eſa.* 54.17.
19 Veſtra patientia, veſtræ ſaluti conſulite. *Act.* 6.10.
20 Cùm autem circundatam exercitibus Hie- *v.* 16.
roſolymam videbitis, tum ſcitote, ejus in ſtare *Mich.* 7.6.
vaſtitatem. *Act.* 7.59.
21 Tum qui erunt in Judæa, fugiant in mon- *&* 12 2.
tes : & qui erunt in ejus medio, diſcedant : & qui *v.* 17.
in agris erunt, ne intrent in eam. *Mat.*10.22.
22 Nam ſupplicii tempora erunt illa, ut eve- *Mar.*13.13.
niant omnia quæ ſcripta ſunt. *v.* 18.
23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per *Mat.*10.30.
ea tempora, Nam hæc regio graviter premetur, 1 *Sam.* 14.
& in hunc populum atrociter ſævietur, 45.
24 Ut gladiorum acie cadant & per omnes 1 *Reg.*1.52.
gentes exulent, calceturque à gentibus Hieroſo- 2 *Sam.* 14.
lyma, donec *d* exterarum gentium tempora com- 11.
pleantur. *v.* 20.
Dan. 9.27. *v.* 22. *Dan.* 9.26.27. *Zach.* 11. 1. *Mat.*24.15.
*Mar.*13.14. *v.* 24. *Rom.* 11.25. *Mar.*13.14.

25 Et

c Perſeverate ad extremum & ſalvi eritis.
d Exteræ gentes ad ſalutem vocentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 25. 25 Et erunt ſigna in ſole & luna, & ſideribu
Eſai. 13. 10. & in terris tantus gentium angor trepidantium
Ezec. 32. 7. mari, undiſque reſonantibus,
Mat. 24. 29. 26 Ut homines eorum metu & expectation
Mar. 13. 14. quæ orbi immineant, exanimentur: nam co
2 *Pet.* 3. 10, leſtes poteſtates concutientur.
12. 27 Ac tum aſpicietur filius hominis venien
Apoc. 6. 12. in nube, cum ingenti poteſtate, atque gloria:
Joël 2. 10. 28 His autem fieri incipientibus ſuſpicitote
& 3. 15. & capita attollitote, quoniam veſtra inſtabit li
v. 27. beratio.
Dan. 7. 10. 29 Tum eis ſimilitudinem dixit: Cernite fi
Mat. 16. 27. cum, & omnes arbores:
& 24. 30. 30 Cùm jam frondeſcunt, id vos per voſipſo
& 25. 31. cernentes, cognoſcitis jam propè eſſe æſtatem.
& 26. 64. 31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis
Mar. 13. 26. ſcitote propè eſſe divinum regnum.
& 14. 62. 32 Hoc vobis confirmo, non prius eſſe præte-
Act. 1. 11. rituram ætatem hanc, quàm fiant omnia.
2 *Theſſ.* 1. 33 Etiam ſi cœlum & terra pereant, mea di-
10. cta non peribunt.
Apoc. 1. 7. 34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi
v. 28. veſtri crapula & ebrietate. & hujus vitæ curis:
Rom. 8. 23. atque ita vos nec opinantes illa dies opprímat.
v. 29. 35 Adveniet enim tanquam decipula omni-
Mat. 24. 32. bus in totius terræ ſolo degentibus.
Mar. 13. 28. 36 Vigilate igitur, omni tempore orantes,
v. 33. ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, &
Pſ. 102. 27. coram filio hominis conſiſtere.
Eſa. 51. 6. 37 Ita interdiu docebat in fano: in noctes au-
Mat. 24. 35. tem exibat, & in monte qui vocátur Olivarum
Heb. 1. 11. verſabatur:
2 *Pet.* 3. 7, 38 Atque omnis populus ad eum manè ven-
10. titabat in tempulm, ejus audiendi gratia
v. 34. CAP.
Rom. 13. 13. 1 *Theſſ.* 5. 6. 1 *Petr.* 4. 7. *v.* 35. 1 *Theſſ.* 5. 2.
2 *Pet.* 3. 10. *Apoc.* 3. 3. *&* 16. 15. *v.* 36. *Mat.* 24. 42.
Luc. 12. 48. *&* 1. 1. 1 *Theſſ.* 5. 6 *v.* 37. *Joh.* 8. 1, 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XXII.

Ad Antiſtites proditor. Cœna. Qui piorum Princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jeſu preces. Angelus ad eum. Captus Jeſus. Pugnans Petrus, ter mox mendax. Jeſu calamitates.

INSTABAT autem azimorum feſtum, *v.* 1.
quod Paſcha dicitur. *Exod.* 12.
2 Et quærebant Pontifices & Scribæ ejus in- 15.
erficiendi modum: timebant enim plebem. *Matt.* 26. 1.
3 Intravit autem Satanas in Judam cognomi- *Marc.* 14. 1.
ıe Iſcariotam, qui erat ex duodecim numero. *v.* 2.
4 Itaque is Pontifices & antiſtites aggreſſus, *Pſal.* 2. 2.
rerba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis. *Joh* 11. 47.
5 Quo lætati illi pacti ſunt ei, ſe daturos ar- *Act.* 4. 27.
gentum. *v.* 3.
6 Itàque pollicitus, quærebat opportunita- *Mat.* 26. 14.
tem, eum illis ſine turba tradendi. *Mar.* 14 10.
7 Poſtquam autem venit azimorum dies, in *Joh.* 13. 2,
quo immolandum erat Paſcha, 27.
a 8 Miſit Jeſus Petrum & Johannem: Ite, in- *v.* 7.
quit, paratum nobis Paſcha, ut polluceamus. *Mat.* 26. 17.
9 Et illi: Ubi vis paremus? inquiunt ei *Mar.* 14. 13.
10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveri-
tis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile
ferentem. Eum ſequimini in domum quò in-
greditur.
11 Et ſic ejus domus patrifamiliâs dicitote:
Quærit ex te magiſter, ubinam ſit manſio, ubi
Paſcha cum ſuis diſcipulis polluceat?
12 Atque ille vobis cœnaculum ingens inſtra-
tum oſtendet: illic paratote,
13 Igitur digreſſi, & quæ ille eis prædixerat,
nacti, pararunt Paſcha.

14 Ac

---

a *Mittit Jeſus qui Paſcha præparent.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 Ac poſtquam venit hora, accubuit,
*Mat.*26.20. duodecim Apoſtoli cum eo.
*Mar.*14.17. 15 Eòſque ſic allocutus eſt: Hujus vobiſcu
pollucendi Paſchæ cupiditate ductus ſum, an
quam ſupplicio afficiar.
v. 16. 16 Hoc enim ſic habetote, me eo non poll
*Mat.*26.29. cturum eſſe, donec in Dei regno compleatur.
*Mar.*14.25. 17 Tum ſumpto poculo, actiſque gratiis, d
v. 18. xit: Accipite hoc, & inter vos dividite,
*Mat.*26.29. 18 Scitote enim, non ante me bibiturum eſ
*Mar.*14.25. de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.
v. 19. *b* 19 Item ſumptum panem actis gratiis fregit,
*Mat.*26.26. eiſque dedit, dicens: Hoc eſt corpus meum pr
*Mar.*14.22. vobis dandum: hoc facitè in mei recordationen
1 *Cor.* 11. 20 Similiter & poculum, poſtquam cœnatur
23, 24. eſt, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus
quod fit per meum ſangninem, qui eſt pro vobi
effundendus.
v. 21. 21 Cæterum ſcitote, mei proditoris manun
*Mat.*26.21. eſſe mecum in menſa.
*Mar.*14.18. 22 Et filius hominis quidem abit, ut eſt defi-
*Joh.*13.21. nitum: verùm væ homini illi, per quem proden-
v. 22. dus eſt.
*Joh.*13 18. 23 Illi verò cœperunt inter ſeſe quærere, quiſ
*Pſa.*41.10. nam eorum foret, qui id facturus eſſet.
Act. 1.16. 24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eo-
v. 24. rum maximus eſſe videretur.
*Mat.*20.25. 25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas
*Mar.*10.42. dominantur: quíque eis imperant, gubernatores
appellantur.
v. 26. 26 At vos non ita: quin veſtrûm maximus
1 *Pet.*5.3. perinde ſit ac minimus: & qui præ eſt, perinde
Sup. 9.48. ac qui miniſtrat.
v. 27. 27 Uter enim major eſt? qui accumbit, an
*Mat.*20.28. qui miniſtrat? nónne qui accumbit? Atqui ego
*Joh.*13.14. ſum inter vos perinde ac qui miniſtret.
Philip. 2.7. 28 Vos

b *Hoc eſt corpus meum.*

28 Vos verò ii eſtis qui mecum permanſeritis *v.* 29.
meis adverſis : *Sup.* 12. 32.
29 Et ego regnum, quemadmodum mihi pa- *Mat.* 24. 47.
meus legavit, ſic vobis lego, *v.* 30.
30 Ut comedatis, & bibatis in mea menſa in *Mat.* 19. 28.
no meo, & in tribunalibus ſedeatis, jus dicen- *Apoc.* 3. 21.
duodecim tribubus Iſraëlitarum.
31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, co-
us eſt quidem Satanas cribrare vos, ut frumen- *v.* 31.
n : 1 *Petr.* 5. 8.
32 Verùm ego pro te oravi, ne te fides defice-
. Tu viciſſim aliquando recreatus, confirma-
fratres tuos.
33 At ille: Domine, inquit ei, tecum para-
ſum & carcerem & mortem adire. *v.* 34.
34 Et ille: Sic habeto, Petre, inquit: non *Mat.* 26. 34.
us gallum hodie cantaturum, quàm tu me ti- *Mar.* 14. 30
notum eſſe, ter negaveris. *Ioh.* 13. 38.
35 Cæterùm dum vos ſine crumena, inquit *v.* 35.
, & pera & calceis dimiſi, num qua re caruiſtis? *Matt.* 10. 9.
ulla, inquiunt. *Marc.* 6. 8.
36 At nunc, inquit eis, & crumenam qui ha- *Supr.* 9. 3.
, ferat, itidémque peram: & qui gladium non *&* 10. 4.
bet, vendat ſuum pallium, & emat *v.* 37.
37 Scitote enim, in me comprobandum ad *Eſai.* 53. 12.
c eſſe ſcriptum illud: Et inter nefarios habitus *Mar.* 15. 28.
Habent enim meæ res finem. *v.* 39.
38 Et illi: Domine, ecce hîc duo gladii. Sa- *Mat.* 26. 36.
eſt, inquit eis *Mar.* 14. 32.
39 Tum egreſſus contendit de more in Oliva- *Ioh.* 8. 1. *&*
m montem, cúmque ſecuti ſunt diſcipuli. 18. 1.
40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Ora- *v.* 40.
ne intentationem veniatis. *Mat.* 26. 41.
41 Tum ab eis fermè ad lapidis jactum digreſ- *Mar.* 14. 38.
, poſitis genibus precatus eſt hujusmodi verbis: *v.* 41.
42 Pater, averte, ſi vis hoc à me poculum. *Mat.* 26. 39.
anquam non mea, ſed tua voluntas fiat. *Mar.* 14. 35.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

43 Apparuit autem ei Angelus de cœlo, qui
eum confirmaret.
v. 44. 44 Atque ille cùm eſſet in æſtu, conte
Ioh. 12. 27. orabat, & ſudore manabat ſimili ſanguineis
Hebr. 5. 7. tis ad terram delabentibus.
45 Deinde precatus ſurrexit, & ad ſuos
pulos venit, quos præ ægritudine dormiente
ctus dixit eis.
46 Quid dormitis? ſurgite, orate, ne in
tationem veniatis
v. 47. 47 Atque adhuc eo loquente, ſuperveni
Mat. 26. 47. minum turba, quibus is qui Judas dicebatur,
Mar. 14. 43. ex duodecim, præibat. Is ad Jeſum oſculan
Ioh. 18. 3. acceſſit:
48 Et Jeſus ſic eum allocutus eſt: Juda,
oſculo filium hominis prodis?
49 Videntes autem ſui quid futurum eſſet
xerunt ei: Domine, feriemúſne gladio?
v. 50. 50 Percuſſitque quidam eorum Pontificis
Mat. 26. 51. vum, eíque dexteram abſcidit auriculam.
Mar. 14. 47 51 Et Jeſus reſpondens: Sinite hactenus,
Ioh. 18 10. quit: & tacta illius auricula, eum ſanavit.
v. 52. 52 Dixit autem Jeſus eis qui ſe invaſer
Mat 26 55. pontificibus & fani antiſtibus, ac ſenatorib
Mar. 14. 48 Tanquam ad latronem exiiſtis cum gladiis &
ſtibus:
v. 54. 53 Cùm quotidie eſſem apud vos in fano,
Mat. 26 57. injeciſtis mihi manus: ſed hæc veſtra eſt h
Mar. 14. 53. & tenebrarum poteſtas.
Joh. 18. 12, 54 At illi eum comprehenſum duxerunt
24. in Pontificis domum introduxerunt. Petrus
v. 55. tem procul ſequebatur.
Mat. 26. 69. 55 Cúmque illi ignem in medio atrio inc
Marc. 14. diſſent, & conſediſſent, ſedebat etiam Petrus
54, 66. ter eos.
Joh. 18. 16, 56 Eum ſedentem ad ignem conſpicata, &
25. tuita quædam ancilla, dixit: Hic quoque cum
erat.

57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non
ovi eum.
58 Item paulo pòſt alius eo viſo dixit: Et tu
x eis is. At Petrus: Homo, inquit, non ſum.
59 Deinde interpoſita una ferè hora alius qui-
am ſic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo *v. 60.*
rat, etenim Galilæus eſt. *Mat.26.75.*
60 At Petrus: Homo, inquit, neſcio quid dicas. *v. 61.*
um ſtatim, eo adhuc loquente, cecinit gallus. *Mat.26.34.*
61 Et converſus Dominus Petrum aſpexit: Et *75.*
etrus Domini dictum recordatus, qui ei fore di- *Mar.14.72.*
erat, ut priuſquam gallus caneret, eum ter ne- *Ioh.13.38.*
aret. *& 18.27.*
62 Foras egreſſus, acerbè flevit. *v. 63.*
63 Jeſum autem qui tenebant homines, illu- *Mat.26.67.*
ebant verberantes: *Mar.14.65.*
64 Eóque velato, tundebant ei faciem, & ita *Job 16.10.*
nterrogabant: Divina quis ſit qui te percuſſit. *Eſai.50.6.*
65 Atque alia multa contumelioſè dicebant *Ioh 18.22.*
n eum. *& 19.2.*
66 Deinde orto die coivit populi ſenatus, Pon- *v. 66.*
ifices & Scribæ, & ei in ſuum conſeſſum addu- *Pſal.2.2.*
to ſic dixerunt: *Mat.27.1.*
67 Dic nobis, an tu Chriſtus ſis? Quibus ille: *Marc.15.1.*
i vobis dixero, non credetis: *Ioh.18.28.*
68 Quòd ſi vos etiam interrogavero, non mi- *v. 69.*
i reſpondebitis, aut me abſolvetis. *Dan.7.9.*
69 Futurum eſt, ut ſedeat filius hominis ad *Mat.16.27.*
exteram potentis Dei. *& 24.30.*
70 Tu igitur Dei Filius es? inquiunt omnes. *& 25.31.*
t ille: Sum quem vos eſſe me dicitis, inquit eis. *& 26.64.*
71 Tum illi: Quid jam nobis teſtimonio opus *Mar.14.62*
ſt, inquiunt, cùm ipſi ex ejus ore audiverimus? *Act.1.11.*

 1Theſ.1.10
Apoc.1.7.

c *Petrus Chriſtum negat.* d *Chriſto illuditur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XXIII.

Ad Pilatum Jeſus. Falſa crimina. Ad Hero
Jeſus tacitus. Reditus in gratiam Regis, ac P
toris. Pro Chriſto Prætor. Populi furor. Cyrena
Duo latrones. Pro carnificibus Jeſus: illuſion
dicteria, titulus. Fœlix latro, mundi teneb
Veli ſciſſio. Chriſti mors. Verus Centurio. Joſe
pietas. Munimentum novum.

v. 1. a IGITUR ſurrexit omnis eorum multi-
Matt. 27.2. do, & eum dixit ad Pilatum:
Mar. 15. 1. 2 Eúmque accuſare inſtiterunt, dicent-
Ioh. 18. 28. ſe ab eo gentem everti deprehendiſſe, & eu
v. 2. Cæſari tributa ſolvi vetare, dicentem ſe Ch
Mat. 17.25. ſtum eſſe regem.
& 22 21. 3 Et Pilatus eum interrogavit: Túne Inda-
Mar. 12.17. rum rex es? Cui ille reſpondens: Ut tu dic
Luc. 20.25. inquit.
Rom. 13. 7. 4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum m
Act. 17. 7. titudini negavit ullum ſe in eo homine crim
v. 3. deprehendere.
Mat. 27.11. 5 At illi urgere: Excitat populum, inquiu
Mar. 15. 2. docens per totam Judæum exorſus à Galilæa h
Ioh. 18. 33. cuſque.
1 *Tim.* 6 13 6 Hic Pilatus audita Galilæa, quæſivit, an h
mo Galilæus eſſet.
v. 7. *b* 7 Ac poſtquam eum ditionis Herodis eſſe c
Luc. 3. 1. gnovit, miſit eum ad Herodem, qui & ipſe H
roſolymis per eo dies erat.
v. 8. 8 Herodes viſo Jeſu magnopere lætatus e
Luc. 9. 7. quippe qui eum jam diu videre cuperet (qu
Matt. 14.1. multa de eo audiebat) & ſe aliquid ab eo pro
gioſè fieri viſurum ſperaret.

9 V

a *Jeſus ad Pilatum adducitur.*
b *Ieſus ad Herodem mittitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

9 Verùm licet eum multis de rebus interro-
gerit, ille ei nihil reſpondit:
10 Quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui
erant, eum acriter accuſarent.
11 Itàque deſpicatus eum Herodes cum ſuis
ılitibus ac ludificatus, indutum veſte ſplendida
lato remiſit.
12 Factíque ſunt inter ſeſe amici Pilatus & *v.* 12.
erodes eo ipſo die: nam antea inter eos inter- *Act.* 4.27.
debat ſimultas.
13 Pilatus autem convocatos Pontifices & *v.* 13.
agiſtratus ac populum ſic allocutus eſt: *Mat.*27.23.
14 Adduxiſtis hunc hominem mihi tanquam *Mar.*15.14.
ui populum avertat: atqui ego in veſtra præſen- *Ioh.* 18. 38.
ı examinans, nullum eorum crimen in hoc ho- *&* 19. 4.
ine deprehendi, quibus vos eum accuſatis.
15 Sed nec Herodes: ad eum enim miſi vos, &
idetis nihil morte dignum ab hoc factum eſſe.
16 Itáque eum caſtigabo ac relaxabo. *v.* 16.
17 Habebat autem neceſſe eis unum relaxare *Mat.*27.26.
erfeſtum. *Mar.* 15.15
18 Igitur illi univerſa multitudine exclama- *Ioh.* 19. 1.
ınt ut eum tolleret, ſibique Barrabam remit- *v.* 17.
eret. *Mat.*27.15.
19 Qui fuerat propter ſeditionem quandam *Mar.* 15.6.
ı urbe factam & cædem, conjectus in carcerem. *Ioh.* 18.39.
20 Cúmque rurſum Pilatus Jeſum abſolvere *v.* 18.
olens, clamaſſet: *Act.* 3. 14.
21 Illi ſic reclamare: crucifige, crucifige eum.
22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos ter-
ium alloquens. Nullum in eo capitale crimen
eprehendi: Itáque eum caſtigabo, & abſolvam.
23 At illí magnis clamoribus inſtare, flagi-
antes ut is crucifigeretur, gliſcentibus eorum
'ontificúmque vocibus. *v.* 24.
24 Itáque Pilatus eorum poſtulata facere de- *Mat.*27.26.
revit: *Mar.*15.15.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

25 Eísque eum qui propter ſeditionem &
dem fuerat in cuſtodiam datus, & quem flagi
bant, abſolvit: Jeſum autem eorum arbitrio t
didit.
v. 26. *c* 26 Hoc illi abducto, Simonem quendam C
*Mat.*27.32. renæum, rure venientem comprehenderu
*Mar.*15.21. eíque crucem poſt Jeſu tergum ferendam imp
ſuerunt.
27 Sequebatur autem eum ingens hominu
multitudo, & mulierum quæ plangebant, eu
que lamentabantur.
28 Ad quas Jeſus converſus, dixit: Hieroſo
v. 30. mitanæ fœminæ, ne me deplorate, ſed vos
Eſa. 2.19. ſtroſque natos deplorate.
*Oſe.*10.8. 29 Nam ſcitote fore tempus, quo beatæ
*Apoc.*6.16. centur ſteriles, & uteri qui non genuerint,
& 9.6. ubera quæ non lactaverint:
v. 31. 30 Cùm quidem eò venietur, ut dicant h
1 *Pet.*4.17. mines montibus, corruite in nos: & collibu
*Ier.*25.29. obruite nos
v. 32. 31 Nam *d* ſi viridi arbori fiunt hæc, arid
*Ioh.*19.18. quid fiet?
Eſai 53.12. 32 Ducebantur autem etiam alii duo facin
v. 33. roſi cum eo interficiendi.
*Mat.*27.33. 33 Atque ubi ad locum ventum eſt, qui Calv
*Mar.*15.22 ria vocatur: illi eum ibi, & facinoroſos, alterum
*Ioh.*19.17. dexteram, alterum ad ſiniſtram crucifixerunt.
v. 34. 34 Et Jeſus: Pater, inquit, ignoſce eis, n
*Act.*3.17. ſciunt enim quid faciant. Illi verò ejus veſtimen
& 7.60. ſorte jacta partiti ſunt:
1 *Cor* 4.12. 35 Aſtabatque ſpectans populus, & magiſtr
*Pſal.*22.19. tus quoque eum cum eis deridebant: Alios ſerv
*Mat.*27.35. vit, inquiebant, ſervet ſeipſum, ſi is Chriſtus e
*Mar.*15.24. Dei electus.
*Ioh.*19.23. 36 Acc
v. 35.

*Mat.*27.39. c *Ieſus in crucem agitur.*
*Mar.*15.29. *d* Si ego juſtus pœnas do, quid ſontes?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

36 Accedebant etiam milites, qui ei illude-
nt, & acetum ei offerebant:
37 Et: Si tu Judæorum rex es, inquiebant,
rva te ipſum.
38 Erat & titulus ſupra eum, Græcis, Roma- *v.* 38.
is, & Hebraicis literis ſcriptus: HIC EST JU- *Mat.* 27. 37.
ÆORUM REX. *Mar.* 15 26.
39 Atque unus pendentium facinoroſorum, *Ioh.* 19. 19.
maledicebat, ita dicens: Si tu Chriſtus es, ſerva
te ipſum & nos.
40. At alter contrà, ſic eum objurgare:
n tu Deum non metuis, qui ſis in eodem ſup-
licio?
41 Et nos quidem meritò. Nam noſtris digna
ıctis accipimus: at hic nullum facinus commiſit.
42 Tum ad Jeſum: Memento mei, Domine
ıquit, cùm veneris in regnum tuum.
43 Cui Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit, te
ıodie fore mecum in Paradiſo.
44 Erat autem hora ferè ſexta, & tenebræ per *v.* 44.
otam terram extiterunt uſque ad horam nonam: *Mat.* 27. 45.
45 Et ſol infuſcatus eſt, & templi velum me- *Mar.* 15. 33.
lium ſciſſum eſt. *v.* 45.
46 Et Jeſus clamans ingenti voce, dixit: Pa- *Mat.* 27 51.
er, tibi in manus commendo ſpiritum meum. *Mar.* 15 38.
Atque hæc locutus expiravit. *v.* 46.
47 Ea re viſa, centurio Deo gloriam tribuit *Pſa.* 31. 6.
dicens: Profectò hic homo juſtus erat. *Mat.* 27. 50.
48 Et omnis hominum multitudo, qui ad *Mar.* 15 37
hoc ſpectaculum venerant, videntes quæ facta *Ioh.* 19. 30.
forent, tundentes ſua pectora reverſi ſunt. *Act.* 7. 59,
49 Aſtabant autem omnes ejus noti procul, 60.
necnon fœminæ, quæ eum fuerant à Galilæa ſe- *v.* 47.
cutæ, ea aſpicientes. *Mat.* 27 54.

e *Latro Ieſu maledicit.*
f Ieſus *expirat.*

v. 50. g 50 Tum vir quidam nomine Joſephus ſen
Mat. 27.57 tor, isque vir bonus & juſtus.
Mar. 15.42. 51 Qui illorum conſilio & facto non aſſe
Joh. 19 38. ſus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, q
v. 51. & ipſe Dei regnum expectabat.
Luc 2. 25, 52 Is, inquam, Pilatum aggreſſus, Jeſu co
38. pus poſtulavit.
v. 53. 53 Idque detractum, linteo involuit & in ex
Mat. 12 40. ciſo monimento poſuit, ubi nemo adhuc ſitu
& 26. 12. fuerat.
& 27. 59. 54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabb
Mar. 15 46. thum illuceſcebat.
v. 54. 55 Et mulieres ſubſecutæ, quæ ex Galila
Mat. 27 62. cum eo venerant, monimentum aſpexerunt, &
v. 55. ut ejus corpus poſitum ſit,
Luc 8. 2. 56 Reverſæque præpararunt aromata & un
v. 56. guenta, & Sabbatho quidem ex præcepto quie
Exo. 20. 10. verunt.

g *Ioſephus ab Arimathæa.*

Cap. XXIV.

Ad monimentum aromata. Ieſus non inventus. An geli duo. Mulieres ad Apoſtolos. Ad ſepulcrum Petrus. Chriſtus cum duobus in itinere: plag Chriſti attrectatæ. In Bethania Ieſus in Cœlum Diſcipulorum charitas.

v. 1. a PRIMO autem poſt Sabbathum die, ſum
Matt. 28. 1. mo manè, venerunt ad monimentum
Marc. 16. 1. ferentes quæ paraverant aromata, quibuſ
Joh. 20. 1. dam eas comitantibus.
2 Saxúmque invenerunt à monimento avo
lutum.

3 E

a *De reſurrectione Ieſu.*

3 Et ingreſſæ, Domini Jeſu corpus non inve-
erunt.
4 Atque hîc cùm ea de re, conſternatæ eſſent,
cce duo viri eis in veſtibus aſtitere coruſcantibus:
5 Qui perterritas, & vultum ad terram incli-
antes, ſic allocuti ſunt: Quid quæritis? viven-
em inter mortuos?
6 Non eſt hîc, ſed ſurrexit. Mementote ut *v. 6.*
vobis locutus ſit, cùm eſſet adhuc in Galilæa, *Sup.9 22.*
7 Dicens oportere filium hominis in homi- *& 18. 32.*
num improborum manus tradi, & crucifigi, & *Mat 16.21.*
tertio die reſurgere. *& 17. 23.*
8 Tum ille ejus verborum recordatæ ſunt, *& 20. 18.*
9 Et à monimento reverſæ, hæc omnia unde- *Marc.8. 31.*
cim omnibusque cæteris renunciarunt. *& 9. 31.*
10 Erat autem Magdalena Maria, & Joanna, *& 10.33.*
& Maria Jacobi mater, & reliquæ unà cum eis, *v. 8.*
quæ hæc Apoſtolis dixerunt. *Joh.2.22.*
11 Sed illis earum verba pro nugis habita ſunt, *v. 9.*
nec eis crediderunt. *Mat.28 8.*
12 Petrus autem ſurgit, & ad monimentum *Mar 16. 10*
currit: & introſpiciens aſpicit lintea ſola poſita, *v. 10.*
& abiit, ſecum ipſe eam rem admirans. *Luc. 8. 3.*
b 13 Proficiſcebantur autem eorum duo eo ipſo *v 12.*
die in vicum diſtantem à Hieroſolyma ſtadia ſe- *Joh.20.3.6*
xaginta, cujus nomen erat Emaus,
14 Et inter ſeſe de omnibus iis rebus quæ acci- *v. 13.*
derant colloquebantur. *Mar.16.12.*
15 Atque eis colloquentibus ac diſputantibus,
ipſe Jeſus accedit, & cum eis iter facit. *v 15.*
16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum *Mat.18 20.*
non agnoſcerent. *Infr. v. 36.*
17 Atque ille: Qui ſunt iſti ſermones, inquit
eis, quos inter vos confertis ambulantes, ídque
triſtes?

b *Jeſus apparet euntibus Emmauntem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita reſpon
dit: Túne ſolus adeo *c* Hieroſolymæ hoſpes e
ut ea neſcias, quæ in ea per hoſce dies acciderunt
v. 19. 19 Quænam? inquit eis. De Jeſu Nazareno
*Mat.*21.11. inquiunt, qui vir vates fuit, re verbisque potens
Luc. 7.16. & in Dei, & in totius populi conſpectu.
*Joh.*4.19. 20 Utque eum tradiderint Pontifices magi
& 6.14. ſtratusque noſtri ad capitale judicium, & in cru
cem ſuſtulerint:
v. 21. 21 Et tamen nos eum eſſe ſperabamus, qu
*Act.*1.6. Iſraëlitas liberaturus eſſet: Accedit ad hæc omnia
quòd tertius hic dies agitur, ex quo hæc facta
v. 22. ſunt.
*Mat.*28 8. 22 Quanquam mulieres quædam ex noſtris
*Mar.*16.10. ſtupefecerunt nos: quæ manè ad monimentum
*Joh.*20.18. profectæ,
v. 26. 23 Neque corpus nactæ redierunt, & ſe Ange-
*Eſa.*50.6. lorum viſum vidiſſe dixerunt, qui eum vivere
& 53.*toto.* dicerent.
Philip. 2.7, 24 Et ſociorum noſtrorum quidam ad moni-
&c. mentum profecti, ſic eſſe compererunt, quem-
Hebr. 12.2. admodum dixerant fœminæ; ipſum quidem non
1 *Pet.* 1.11. viderunt.
v. 27. 25 Et ille: O ſocordes, inquit eis, & animo
Gen. 3.15. tardi ad credenda quæ tam multa dixere vates.
& 22.18. 26 Quaſi verò non ea pati Chriſtum, & ita
& 26.4. ſuam inire gloriam oportuerit.
& 49.10. 27 Tum exorſus à Moſe, omnes obiens vates,
Pſal. 16. 8, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent,
9.10. interpretabatur.
& 22.*toto.* 28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiſce-
& 132.11. bantur, ventum eſt, ipſe ſe longius ire ſimulabat.
*Dan.*9.24. 29 Sed illi eum coegerunt, dicentes: Mane no-
&c. biſcum: appetit enim veſpera, & dies inclinavit.
*v.*29. Itáque ingreſſus eſt ad manendum cum eis.
*Gen.*19.3. 30 Atque
*Act.*16.15.
Heb. 13.2. *c* Hieroſolymitanarum rerum ignarus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

30 Atque inter accumbendum cum eis, pa-
nem ſumpſit, eumque fauſta ſuper eo precatione
uſus, fregit, & eis præbuit.
31 Et illi apertis eorum oculis, eum agnove-
runt: atque ille ex eorum conſpectu evanuit.
32 Tum illi inter ſeſe ſic dicere: *d* Nimirum
nobis ardebat animus, cum nos in via alloquere-
tur, cúmque nobis ſcripta aperiret.
33 Ergo ea ipſa hora ſurgunt, & Hieroſoly-
mam redeunt, & congregatos inveniunt unde-
cim, eorumque ſocios,
34 Qui decebant reipſa ſurrexiſſe Dominum *v.* 34.
ſeque Simoni oſtendiſſe. 1 *Cor.* 15. 5.
35 Atque ipſi quæ in via contigiſſent, narrare
cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus
fuiſſet.
e 36 Hæc eis loquentibus, ipſe Jeſus in eorum *v.* 36.
medio ſtetit, & Salvete, inquit. *Mar.* 16. 14.
37 Cúmque pavefacti ac perterriti ſe ſpiritum *Joh.* 20. 19
cernere putarent, dixit eis:
38 Quid turbati eſtis? aut cur iſtæ ſubeunt
animos veſtros cogitationes?
39 Aſpicite meas manus atque pedes, quod *v.* 39.
ipſe ego ſum. Attrectate me, & aſpicite: nam *Joh.* 20. 20,
ſpiritus quidem carnem & oſſa non habet, ut ha- 27.
bere me videtis.
40 Hæc locutus, oſtendit eis manus atque
pedes.
41 Cúmque adhuc præ gaudio diffiderent, ac *v.* 41.
mirarentur, dixit eis: Habetis hîc aliquid edulii? *Joh.* 21. 10.
42 Tum illi toſti piſcis partem, & favi mellis,
præbuerunt,
43 Et ille coram eis ſumpſit ac comedit.

44 Et

d Quoniam Chriſtus erat, ideo tantopere af-
ficiebat nos ejus oratio.

e *Jeſus diſcipulis apparet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

44 Et ad eos ſic verba fecit : Hæc ſunt quæ vo
bis, dum adhuc vobiſcum eram, dixi. Scilice
oportere omnia in Moſis lege, vatibusque & Pſal
mis, de me ſcripta perfici.
45 Tum eis mentem ad intelligenda ſcript
aperuit.
46 Et ita dixit : Sic ſcriptum fuit, & ſic Chri-
ſtum ſupplicio affici oportuit, & tertia die ex
mortuis reſurgere,
47 Ejusque nomine vitæ correctionem, &
peccatorum veniam per omnes gentes facto à
Hieroſolymis initio, prædicari.
48 Atque horum vos teſtes eſtis, & ego ſum
vobis Patris mei promiſſum miſſurus.
49 Vos verò manete in urbe Hieroſolyma,
donec poteſtatem deſuper induatis.
50 Eduxit autem eos foras Bethaniam uſque,
ſublatisque manibus eis benè ominatus eſt.
51 Et inter ominandum eis diſceſſit ab eis,
& in cœlum ſublatus eſt.
52 Atque illi eum venerati, Hieroſolymam
cum ingenti lætitia redierunt :
53 Et erant continenter in templo, Deum
collaudantes, eíque gratias agentes. Amen.

v. 44.
Mat 16.21.
& 17. 22.
& 20. 18.
Marc 8. 31.
& 9. 31.
& 10. 33.
Sup. 9. 22.
& 18. 31.
& 24. 6.
v. 46.
Sup. v. 26.
Pſal. 22. 7.
Act. 17. 3.
v. 47.
Act. 13. 38.
1 *Joh.* 2. 12
v. 48.
Ioh. 15. 27.
v 49.
Ioh. 14 26.
& 15. 26.
& 16. 7.
Act. 1. 4.
& 2 *toto.*
v. 50.
Act. 1 12.
v. 51.
Mar. 16 19.
Act. 1. 9.

SANCTUM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

SANCTUM JESU CHRISTI EUANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

Cap. I.

Sermo ille ante ſecula ex Deo genitus. Et qui ſemper apud Patrem reſidebat. Homo Factus eſt. Ioannes quorſum à Deo miſſus. Concio ipſius de officio Chriſti. Teſtimonium ejusdem. Sacerdotibus redditum. Andreæ vocatio: Petri: Philippi: Nathanaëlis.

IN principio erat ſermo, & ſermo erat *v.* 1.
apud Deum, & Deus erat is ſermo. 1 *Ioh.* 1. 1, 2.
2 Is erat in principio apud Deum. *Apoc.* 19 13
3 Omnia per eum facta ſunt, & *Infr.* 10. 33,
abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit. 36.
4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum. *v.* 3.
5 Et lux in tenebris lucet, nec eam compre- *Eph.* 3. 9.
henderunt tenebræ. *Col.* 1. 17.
6 Fuit homo miſſus à Deo, nomine Johannes. *Heb.* 1. 2.
7 Is venit ob teſtimonium, ut de Luce teſta- *Infr.* 5. 26.
retur, ut omnes per eum crederent. *&* 8. 12.
8 Non erat ille ipſa Lux, ſed qui de Luce te- *&* 9. 5.
ſtaretur. *&* 12. 46.
9 Erat 1 *Ioh.* 5. 11.

v. 5. *Infr.* 3. 19. *v.* 6. *Matt.* 3. 1. *Marc.* 1. 2. *&c* *Luc.* 3 3. *&* 7. 17. *Act.* 13. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9.
Infr. 3.19.   9 Erat ipſa vera lux, quæ colluſtrat omnem h
& 8.12.   minem, veniens in mundum.
& 9.5.   10 In mundo erat, & mundus per *a* eum f
& 12.46.   ctus fuit, & mundus eum non cognovit.
v. 10.   11 In ſua venit, & ſui eum non acceperunt.
Heb. 1.2.   12 Quicunque autem eum acceperunt, iis ea
v. 12.   poteſtatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem h
Rom. 8.15.   bentibus ejus nomini.
Gal. 3.26.   13 Qui non ex ſanguine, nec ex voluntate ca
2 *Pet.* 1.4.   nis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſun
1 *Ioh.* 3.1.   14 & ſermo caro factus eſt, & apud nos grati
v. 13.   veritatiſque plenus habitavit: ejuſque ſplendo
Infr. 3.5.   rem, ut unigenæ à Patre ſplendorem aſpeximus.
Iac. 1.18.   *b* 15 De eo teſtificatus eſt Johannes, clamans hi
1 *Petr.* 1.23   verbis: Hic eſt quem dixi, qui poſt me veniens
v. 14.   ante me fuit, quippe qui prior me ſit.
Mat. 1.16.   16 Atque ex ejus plenitudine nos omnes ſum
Luc. 1.31.   pſimus, & gratiam pro gratia.
& 2.7.   17 Siquidem Lex per Moſem tradita eſt: gra-
Mat. 17.2.   tia & veritas per Jeſum Chriſtum contigit.
1 *Pet.* 1.17.   18 Deum nemo vidit unquam: unigena Fi-
Coloſſ. 1.19.   lius, qui eſt in ſinu Patris, is expoſuit.
& 2.3,9.   19 Atque hoc eſt Johannis teſtimonium, tum
v. 15.   cùm miſerunt Judæi Hieroſolyma Sacerdotes &
Matt. 3.11.   Levitas, qui ex eo quærerent quis eſſet
Marc. 1.7.   20 Atque ille confeſſus eſt, neque negavit:
Luc. 3.16.   confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum.
Infr. v. 26.   21 Quid ergo? inquiunt illi interrogantes
& *ſeq* & 3.   Elias es tu? Non ſum, inquit. Vates es tu? Non
31.   nquit ille reſpondens.
v. 16.   22 Et illi: Quis es? inquiunt ei, ut reſponſum
Coloſ. 1.19.   demus.
& 2.9.   *v.* 17. *Exod.* 20.1. &*c.* *Deut.* 5.6. &*c.* *v.* 18.
1 *Ioh.* 4.12   1 *Tim.* 6.16. *Matt.* 11.27. *Luc.* 10.22. *Infr.* 6.46.
Deut. 4.12.   *Exo.* 33.20. *v.* 19. *Ioh.* 5.33. *v.* 20. *Infr.* 3.28.
Act. 13.25.

---

v. 21.   *a* Sermonem.
Deut. 18.15   b *Iohannes de Ieſu teſtimonium.*

demus eis qui nos miſerunt. Quid de te ipſo dicis? *v.* 23.
23 Ego ſum, inquit, vox in ſolitudine cla- *Eſai.* 40 3.
mantis: Corrigite Domini viam, quemadmo- *Matt.* 3. 3.
dum dixit Eſaias vates. *Marc.* 1. 3.
24 Tum qui erant miſſi (erant autem ex Pha- *Luc.* 3. 4.
riſæis) ſic eum interrogarunt: *Sup. v.* 15.
25 Quid ergo baptizas, ſi tu neque Chriſtus es, *v.* 25.
nec Elias, nec vates? *Deut.* 18. 15
26 Ego aqua baptizo, inquit, eis reſpondens *v.* 26.
Johannes, ſed inter vos adeſt, quem vos non *Matt.* 3. 11.
noſtis? *Marc.* 1. 7.
27 Is eſt qui & poſt me venit, & ante me fuit, *Luc.* 3. 16.
cujus ego non ſum dignus qui calcei corrigiam *Act.* 1. 5.
ſolvam. & 11. 16.
28 Hæc Bethabaræ facta ſunt, trans Jordanem, & 19. 4.
ubi baptizabat Joannes.
d 29 Poſtridie aſpicit Johannes venientem ad ſe *v.* 29.
Jeſum, & dicit: Ecce agnus Dei qui mundi pec- *Exod.* 12. 3.
catum tollit. *Eſai.* 53. 7.
30 Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, *Infr. v.* 36.
qui ante me fuit, quippe prior me. 1 *Pet.* 1. 19.
31 Equidem eum non noveram, ſed ut pate- *Act.* 8. 32.
fiat Iſraëlitis, propterea veni ego aqua baptizatum. *v.* 30.
32 Atque his verbis teſtificatus eſt Johannes: *Sup. v.* 15.
Vidi ſpiritum deſcendentem, veluti columbam, *v.* 32.
de cœlo, & ſuper eo manentem. *Matt.* 3. 16
33 Atque equidem non noveram eum: ſed *Marc.* 1. 10.
qui me ad aqua baptizandum miſit, is mihi ſic *Luc.* 3. 21.
dixit: Super quem deſcendere, & manere Spiri- *v.* 33.
tum videris, is eſt qui Sancto Spiritu baptizat. *Matt.* 3. 11.
34 Ego verò & vidi, & hunc eſſe Dei Filium *Act.* 1. 5.
teſtatus ſum.
35 Poſtridiè rurſus aderat Joannes, necnon
ejus diſcipulorum duo:

c *Quis ſit Ioannes.*
d *Ecce Agnus Dei.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

*v.*36. 36 Et conſpicatus ambulantem Jeſum, dici
*Sup.v.*29. Ecce Agnus Dei
e 37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus diſcipu
Jeſum ſecuti ſunt.
38 Et Jeſus converſus, & eos ſequentes intu
*v.*41. tus, dixit eis: Quid quæritis? Cui illi: Rabbi
*Matt.*4.18. quod perinde eſt ac ſi dicas Magiſter) ubi manes
*v.*43. 39 Venitè viſum, inquit eis: Et illi iveru
*Mat.*16.18. & apud eum manſerunt eum diem: Erat autem
*v.*45. hora circiter decima.
*Joh.*12.21. 40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus e
*v.*46. duobus, qui eum audito Johanne ſecuti fuerant.
*Infr.*21.2. 41 Is prior fratrem ſuum Simonem nactus
*Gen.*3.15. dicit ei: Invenimus Meſſiam (quod verbus un
& 22.18. ctum declarat)
&.49.10. 42 Eúmque duxit ad Jeſum. Eum intuitu
Deut 18.15 Jeſus, ait: Tu es Simon Jonæ filius? tu vocaber
2 *Sam.*7.12 Cephas: id verbum Petrum ſonat.
Eſa 7.14. 43 Poſtero die voluit Jeſus in Galilæam profi
& 9.5. ciſci, & Philippum nactus dixit ei: ſequere me.
& 40.10 44 Erat autem Philippus à Bethſaida, Andreæ
& 53.1, & Petri urbe.
&c. 45 Philippus Nathanaelem nactus, ſic alloqui-
*Jer.*23.5. tur: Quem ſcripſit Moſes in Lege, & vates, in-
& 33.14. venimus, Jeſum Joſephi filium à Nazaretha.
*Eze.*34.23. *f* 46 Cui Nathanaël: A Nazaretha, inquit, po-
& 37.24. teſt aliquid bonum eſſe? Et Philippus veni viſum,
*Dan.*9.24. inquit ei.
*Mich.*5.2. 47 Vidit Jeſus venientem ad ſe Nathanaelem,
*Zach.*6.12. & de eo dixit: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus
& 9.9. non eſt.
*v.*47. 48 Et Nathanaël: unde me noſti? inquit ei.
*Matt.*2.23. Cui Jeſus reſpondens: Antequam te Philippus
*Luc.*2.4. vocaret, inquit, cùm eſſes ſub ficu, ego te videam.
*Infr.*7.41, 49 Tum
42.

*v.*48. e *Duo Johannis diſcipuli Jeſum ſequuntur.*
*Pſal.*32.2. f *Nathaniel.*

49 Tum Nathanaël: Rabbi (inquit eum allo-
quens) tu es Dei Filius, tu Rex es Iſraëlitarum.
50 Et Jeſus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à
me ſub ficu eſſe viſum, credis. Majora his videbis.
51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam v. 51.
confirmo, futurum eſſe, ut apertum cœlum vi- Gen. 28. 12.
deatis, & Dei Angelos aſcendentes & deſcenden- Matt. 4. 11.
tes ad filium hominis. Luc. 22. 43. & 24. 4. Act. 1. 10.

Cap. II.

Chriſtus aquam in vinum mutatam, facit ſignorum ſuorum principium. Capharnaum deſcendit: hinc Hieroſolymam aſcendit, & mercatum e templo ejicit. Templum, nempe corpus ſuum ſolvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob ſigna quæ edebat.

TERTIO autem die nuptiæ factæ ſunt
Canæ in Galilæa, ubi & Jeſu mater erat.
2 Et Jeſus, ejúſque diſcipuli ad nuptias
vocati ſunt.
3 Cúmque defeciſſet vinum, Jeſum mater ſic
alloquitur: Vinum non habent.
4 Cui Jeſus: Quid tum poſtea? mulier, non-
dum venit hora mea.
5 Mater miniſtros monuit, ut quod ille eis
juſſiſſet facerent.
6 Erant illic poſita ſex lapidea ſolia, ut ferebat v. 6.
Judæorum purificatio; binarum ternarúmve Marc. 7. 3.
metretarum capacia.
7 Ea ſolia ut aqua replerent; juſſit eis Jeſus,
cúmque ad ſummum uſque repleviſſent,
8 Juſſit ut nunc haurirent, & convivii magiſtro
ferrent. Atque illi tulerunt.
9 Ut verò guſtavit convivii magiſter factum

a *Jeſus in nuptiis aquam mutat in vinum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ex aqua vinum, ignarus unde eſſet (nam miniſt
quidem ſciebant, qui aquam hauſerant) ſpon
ſum accerſit.

10 Et ſic alloquitur: Cùm omnes homin
primum bonum vinum apponant, deinde pot
convivus deterius, tu bonum vinum huc uſqu
ſervaſti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jeſu
Canæ in Galilæa, ſuámque gloriam oſtendit, &
ei fidem habuerunt ejus diſcipuli.

12 Poſtea deſcendit Capharnaum unà cum
ſua matre, & fratribus, & diſcipulis, atque illi
manſere non multos dies.

13 Cúmque inſtaret Judæorum Paſcha, aſcen
dit Hieroſolymam Jeſus.

v. 14. b 14 Et nactus in templo vendentes boves, &
Mat. 21.12. oves, & columbas, & numularios ſedentes,
Mar. 11.15. 15 Facta ex loris ſcutica, omnes ejecit ex fa
Luc. 19 45. no, ovéſque & boves, & menſariorum æs effudi
evertítque menſas.

16 Et columbarum venditoribus dixit: Hæ
auferte hinc, & ex mei Patris domo, ne facit
v. 17. mercatoriam domum.
Pſal. 69.10. 17 Recordati ſunt autem ejus diſcipuli, it
v. 18. ſcriptum eſſe: Tuæ domus ſtudio conficior.
Mat. 12 38. 18 At Judæi ſic eum contra allocuti ſunt: Ed
& 16. 1. nobis aliquod prodigium, quo intelligamus iſt
Marc. 8.11. tibi licere.
Luc. 11. 29. 19 Quibus reſpondens Jeſus: Diſſolvite ho
Joh. 6. 30. templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo
v 19. 20 Et Judæi: Quadraginta ſex annis conſtru
Mat. 26.61. ctum eſt hoc templum, inquiunt, & tu id tribu
& 27. 40. diebus excitabis?
Mar. 14.58. 21 At ille de ſui corporis templo dicebat.
& 15. 29. 22 Itaque poſtquam ex mortuis ſurrexit, re
v. 22. cor
Luc. 24. 8.

b *Jeſus ex fano mercatores ejicit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cordati ſunt ejus diſcipuli, id eum illis dixiſſe:
ſcriptóque, & Jeſu dicto crediderunt.
23 Cùm autem Hieroſolymis eſſet in feſto Pa-
chæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, vi-
dentes quàm mira faceret.
24 At ipſe Jeſus non ſe eis credebat, propterea
quòd cognoſcebat omnes:
25 Nec ei opus erat, ut de homine à quoquam v. 25.
moneretur, quippe qui noſſet quid ineſſet in ho- *Infr.* 6. 64.
mine. *Act.* 1. 24.
Apoc. 2. 23.

Cap. III.

Chriſtus Nicodemum ab ipſis fundamentis Chriſtianæ regenerationis inſtituit. Serpens in deſerto. Johannes baptizat, & ſuos docet, ſe non eſſe Chriſtum.

ERAT autem homo quidam ex Phariſæis, v. 1.
nomine Nicodemus, Judæorum prima- *Infr.* 7. 50.
rius: & 19 39.
2 Is Jeſum noctu adiit, & eum ſic eſt allocu- v. 2.
tus: Magiſter, ſcimus te veniſſe doctorem à Deo. *Joh.* 9. 33.
Nam iſta tam miranda facere quæ tu facis, nemo *Act.* 10. 38.
poſſit, niſi adſit ei Deus.
3 Cui Jeſus reſpondens: Hoc tibi etiam atque v. 3
etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non *Tit.* 3. 5.
fuerit, eum non poſſe divinum regnum videre.
4 Et Nicodemus: Quo pacto poſſit *b* homo
naſci qui ſit ſenex? Nunquid poteſt iterum in
ventrem ſuæ matris ingredi, atque naſci?
5 At Jeſus ei reſpondens: Hoc tibi magnope-
re confirmo, qui ex aqua & Spiritu natus non
fuerit, non poſſe in divinum regnum intrare.
6 Quod ex carne natum eſt, caro eſt: & quod
ex ſpiritu natum eſt, ſpiritus eſt.

a *Nicodemi cum Jeſu colloquium.*
b Adipiſci.

v 8. 7 Noli mirari quòd tibi dixerim, vobis e
Eccl. 11. 5. renaſcendum.
1 *Cor.* 2. 11. 8 Ventus quóvis flat, ejúſque ſonitum tu a
v. 9. dis: ſed unde veniat, aut quò abeat, neſcis. S
Infr. 6. 52, eſt, quiſquis ex ſpiritu natus eſt.
60. 9 At Nicodemus contrà: Quo pacto poſſu
v. 11. iſta fieri? inquit.
Joh. 7. 16. 10 Cui reſpondens Jeſus: Tu Iſraëlitarum d
& 8. 29. ctor es, & hæc neſcis?
& 12. 49. 11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo n
& 14. 24. quod dicimus & teſtificamur, id ſcimus ac vi
Infr. v. 32. mus & tamen teſtimonium noſtrum non ac
v 13. pitis.
Infr. 6. 62. 12 Si cùm terreſtria vobis dixerim, tamen n
Luc. 19. 10. creditis, quomodo ſi dixero cœleſtia, credetis?
Eph. 4. 9. 13 Atqui nemo cœlum conſcendit, niſi qui
v. 14. cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo.
Num. 21. 9. 14 Ac quemadmodum Moſes ſerpentem e
2 *Reg.* 18. 4. tulit in ſolitudine, ſic oportet filium hominis e
Infr. 8. 28. tolli,
& 12. 32. 15 Ut quiſquis ei fidem habeat, non perea
v. 15. ſed vitam obtineat ſempiternam.
Infr. v. 36. 16 Sic enim amavit Deus mundum, ut Filiu
Luc 19. 10 ſuum unicum dederit, ut quiſquis in eum creda
1 *Joh.* 5. 10 non pereat, ſed vitam obtineat ſempiternam.
v 16. 17 Non enim miſit Deus Filium ſuum i
1 *Joh.* 4. 9. mundum, ut mundum damnet, ſed ut ſervet
Rom. 5. 8. per eum mundus.
& 8. 32. 18 Qui in eum credit, non damnabitur: q
v. 17. verò non credit jam damnatus eſt, quod in un
Infr. 9. 39. genæ Dei filii nomen non crediderit.
& 12. 47. 19 Hæc eſt autem damnatio, quòd cum ven
Luc. 9. 56. rit in mundum lux, tenebras magis quàm lucer
1 *Ioh.* 4. 14. amaverint homines, quippe quorum prava f
v. 18. rent opera.
Infr. 5. 24. 20 Quiſquis enim vitioſa facit, lucem odi
& 6 40, 47. ne
& 20. 31. *v.* 19. *Sup.* 1. 4, 5. 10, 11. *v.* 20. *Iob* 24. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.
21 Sed qui *c* vera facit, is in lucem prodit, ut *v.* 21.
pateſiant ejus opera, utpote facta divinitùs. *Eph.* 3. 5,8.
22 Poſtea venit Jeſus unà cum ſuis diſcipulis *v.* 22.
in Judæam terram, & illic cum eis degens bapti- *Infr.* 4. 1.
zabat. *v.* 23.
23 Joannes verò in Ænone prope Salim bapti- *Mat* 3 6,16
zabat, quòd ibi multa erat aqua, ventitabántque *Marc.* 1. 5.
homines, & baptizabantur. *Luc.* 3. 7.
24 Nondum enim erat conjectus in carcerem 1 *Sam* 9. 4.
Johannes. *v.* 24.
25 Orta igitur quæſtione inter Johannis diſci- *Matt.* 14 3.
pulos & Judæos de purificatione, *v.* 26.
26 Johannem adierunt, eúmque ſic allocuti *Sup.* 1 7,15,
ſunt: Magiſter, qui tecum erat trans Jordanem, 26 & 34.
cui tu teſtimonium dediſti, eum ſcito baptizare, *Matt.* 3. 11.
& omnes ad eum itare. *Marc.* 1. 7.
27 Et Johannes ita reſpondit: Nihil uſurpare *Luc.* 3. 16.
poteſt homo, niſi ſit ei de cœlo datum. *v.* 27.
28 Ipſi vos teſtes eſtis, me dixiſſe, non eſſe me 1 *Cor.* 4. 7.
Chriſtum, ſed ei præmiſſum. *Jac.* 1. 17.
29 Qui ſponſam habet ſponſus eſt. Sponſi au- *v.* 28.
tem amicus, qui ei aſtat, & eum audit, volupta- *Supr.* 1. 20,
tem ex ſponſi voce capit. Hæc igitur mea volu- 30.
tas expleta eſt: *Malac.* 3. 1.
30 Illum creſcere, me decreſcere oportet. *Mat.* 11. 10.
31 Qui ſupernè venit, ſupra omnes eſt: qui à *Marc.* 1. 2.
terra eſt, is & terreſtris eſt, & terreſtria loquitur: *Luc.* 1. 17.
Qui à cœlo venit, ſuprá omnes eſt: & 7. 27.
32 Quódque & vidit & audivit, id teſtatur, & *v.* 31.
tamen ejus teſtimonium admittit nemo. *Ioh.* 8. 23.
33 Qui ejus teſtimonium admittit, is veracem 1 *Cor.* 15. 47
eſſe Deum conſignat: *v.* 32.
34 Quippe cum is quem Deus miſit, Dei ver- *Ioh.* 5. 20.
v. 33. 1 *Ioh.* 5. 10. *Rom.* 3. 4. *v.* 34. *Supr.* 1. 16. & 8. 26.
Epheſ. 4 7. & 12 49.
& 14. 10.

c Recta & juſta.

v 35. ba eloquatur, utpote quem Deus *d* ſine modo ſpi
Mat. 11.27. tu donet.
& 28.18. 35 Amat Pater Filium, eique omnia tradidi
Luc. 10.22. in manum.
Ioh. 5.22. 36 Qui Filio fidem habet. vitam conſecutu
& 17.2. rus eſt ſempiternam. Qui verò Filio non paret
Hebr. 2.8. is vitam non videbit ſed ei imminet *e* ira divina.
v. 36.
Ioh. 3.15, d Immenſo & toto ſpiritu. e Supplicium
16, & 6.47.
1 *Ioh.* 5.11.

Cap. IV.

Jeſus fatigatus potum petit à muliere Samaritana Veram adorationem docet. Fatetur ſe eſſe Meſſiam Cibus ipſius. Samaritani credunt in eum. Regi filium ſanat.

UT igitur cognovit Dominus Phariſæo
v. 1. audiviſſe, Jeſum plures facere diſcipulos
Supr. 3.22, & baptizare quàm Johannem,
26. 2 (Quanquam Jeſus ipſe non baptizabat, ſed
ejus diſcipuli)
3 Reliquit Judæam, & rurſus abiit in Gali
læam.
4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum
5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomin
Sichar, prope locum quem Jacobus Joſepho fili
ſuo donavit,
v. 5. 6 Ubi Jacobi fons erat. Igitur Jeſus ex itiner
Gen. 33.19. feſſus, ibi apud fontem reſedit, hora fermè ſexta
& 48.22. *a* 7 Venit mulier à Samaria hauſtum aquam. E
Ioſ. 24.32. Jeſus ei ita dixit: Da mihi bibere.
v. 9. 8 Ejus enim diſcipuli iverant in urbem, ut ci-
Luc. 9.52, bos emerent.
53. 9 At mulier Samaritana ſic ei reſpondit: Qui
Ioh. 8.48. fit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana po-
Act. 10.28 tum
2 *Re.* 17.24.

a *Ieſus cum Samaritana colloquitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tum petas? non enim habent Judæi cum Sama-
ritanis commercium.
10 Et Jeſus ei reſpondens: Si Dei donum in- *v.* 10.
telligeres, inquit, & quis nam ſit qui à te potum *Eſai.* 12. 3.
poſtulat, tu peteres ab eo, tibíque ipſe daret aquam *Joh* 6. 35.
vivam. & 7. 38, 39.
11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque *v.* 11.
tu hauſtrum habes, & puteus eſt profundus: un- *Ier.* 2. 13.
de igitur habes iſtam aquam vivam?
12 Num tu major es parente noſtro Jacobo,
qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione uſus
eſt tum ipſe, tum ejus nati atque pecora?
13 Cui Jeſus ita reſpondit: Quiſquis ex hac *v.* 13.
aqua bibit, tamen rurſum ſitit: *Infr.* 6. 58.
14 Sed qui ex aqua, quam ego ei dedero, bibe- *v.* 14.
rit, is nunquam ſitiet: quin aqua quam ei dedero, *Inf.* 6. 27, 35
fiet in eo fons ſcaturiens ad vitam æternam. & 7. 38, 39.
15 Et mulier: Domine, imperti me iſta aqua,
ne ſitiam, aut huc hauſtura veniam.
16 Cui Jeſus: I evocatum virum tuum, &
huc venito.
17 Non habeo virum, inquit ei reſpondens
mulier. Et Jeſus: Rectè dicis non habere te vi- *v.* 19.
rum. *Infr.* 6. 14.
18 Quinque enim viros habuiſti: nunc quem *Luc.* 7. 16.
habes, non eſt tuus vir. Iſtud verè dixiſti. & 24. 19.
19 Hic mulier: Domine, inquit ei, video te *v.* 20.
vatem eſſe. *Deut.* 12. 5,
20 Majores noſtri in hoc monte Deum colue- 11.
runt atqui vos dicitis, Hieroſolymis eſſe locum, 1 *Reg.* 9. 3.
ubi ſit colendus. 2 *Par.* 7. 12.
21 Cui Jeſus: Mulier, crede mihi, adventat *v.* 22.
hora cùm nec in hoc monte, nec Hieroſolymis 2 *Re.* 17. 29.
Patrem coletis. *Eſai.* 2. 3.
22 Vos quid colatis, neſcitis: nos quid cola- *Luc.* 24. 47.
mus, ſcimus: quippe quia Salus à Judæis eſt. *Rom.* 3. 2.
23 Sed adventat hora, & nunc eſt, cùm veri & 9. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cultores Patrem in ſpiritu & veritate colent.
enim Pater à talibus ſe coli poſtulat.
v. 24. 24 Spiritus eſt Deus: & qui eum colunt,
2 Cor. 3. 17. ſpiritu & veritate debent colere.
25 Et mulier: Scio, inquit ei, venturum e
Meſſiam (b qui Unctus dicitur.) Is cùm vener
rem omnem nobis explicabit.
26 Et Jeſus: Ego is ſum, inquit ei, qui tecu
v. 26. loquor.
Inſr. 9. 37. 27 Interea ſupervenerunt ejus diſcipuli,
eum cum fœmina loqui mirati ſanè ſunt: null
tamen quid quæreret, aut quid cum ea loquer
tur, percontatus eſt.
28 Igitur mulier, relicta ſua ſitula, urbem p
tiit, hominéſque monuit,
29 Ut hominem viſerent, qui ſibi omnia fa
cta ſua dixiſſet: fortaſſis eum eſſe Chriſtum.
30 Itaque ex urbe egreſſi, venerunt ad eum.
31 Interea ſic eum hortati ſunt ejus diſcipuli
Magiſter, cape cibum.
32 At ille: Ego cibum habeo comedendun
inquit eis, quem vos neſcitis.
33 Ac quærentibus inter ſeſe ejus diſcipulis
num quis ei cibum attuliſſet?
34 Jeſus ſic eos alloquitur: Mihi paſtus eſt
ejus voluntatem exequi qui me miſit, ejúſque
opus abſolvere.
v. 35. 35 Vos quidem dicitis, hinc ad quatuor menſe
Matt. 9. 37. futuram eſſe meſſem. At ego ſic vobis dico: erigite
Luce 10. 2. oculos & rura aſpicite, ut jam alba ſint ad meſſem:
36 Et meſſor mercedem accipit, & ſator fru-
ges congerit ad victum perpetuum, ut ſator ſi-
mul c gaudeat & meſſor.
37 Nam in hoc dictum illud comprobatur:
Alius eſt qui ſerit, alius qui metit.

38 Ego

b Hoc ex ſua perſona dicit auctor.
c Bonis fruatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

38 Ego vos miſi ad metendum quod vos non
ıboraſtis. Alii laborarunt, vos in eorum labo-
:m invaſiſtis.
39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorum
ı eum crediderunt propter fœminæ ſermonem,
ſtificantis eum ſibi quicquid ipſa feciſſet, di-
iſſe.
40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, ro-
ırunt ut apud ſe maneret: itaque manſit illic
uos dies,
41 Multóque plures ob ejus ſermonem credi-
erunt,
42 Mulieríque dicebant, non ſe jam propter *v.* 42.
ſius ſermonem credere, ipſos enim audiviſſe, *Joh* 17. 8.
iréque eum verè mundi ſervatorem eſſe Chri-
um.
43 Deinde biduo poſt illinc profectus, diſceſ-
t in Galilæam.
44 Ipſe enim Jeſus teſtatus eſt, nullum vatem *v.* 44.
ı ſua patria in honore eſſe. *Mat.* 13. 57.
45 Ut ergo venit in Galilæam acceperunt eum *Mar.* 6. 4.
alilæi, ut qui omnia vidiſſent, quæ Hieroſoly- *Luc* 4. 24.
ıis in feſto fecerat: nam & ipſi ad feſtum iverant.
46 Venit igitur Jeſus rurſus Canam Galilææ, *v.* 46.
ɔi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam *Sup.* 2. 1. 11.
gius, cujus filius ægrotabat Capharnai.
47 Is audiens Jeſum ex Judæa venire in Gali-
:am, eum adiit, rogavítque ut deſcenderet,
úmque filium ſanaret: nam jam jam moritu-
ıs erat.
48 Et Jeſus: Niſi oſtenta & miracula videri- *v.* 48.
:, inquit ei, non ſitis credituri. 1 *Cor.* 1. 22.
49 At regius: Domine, inquit, deſcende,
iúſquam moriatur puer meus.
50 Et Jeſus: Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic
ſu verbis auditis credidit homo, & diſceſſit.
51 Jam verò eo deſcendente, ei obviam fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ĉti ejus ſervi, nunciarunt ejus puerum vive
52 Eíque ſciſcitanti qua hora melius hab-
ſet, dixerunt: pridie hora ſeptima liberat
fuiſſe febre.
53 Cognovit itáque pater eam ipſam hor
eſſe, qua ei dixerat Jeſus, ejus filium vive
Credidítque tum ipſe, tum ejus univerſa dom
54 Hoc item alterum oſtentum edidit Je
cum ex Judæa veniſſet in Galilæam.

Cap. V.

Chriſtus ad piſcinam decumbentem ſanat in Sabb. Phariſæos præcipiti judicio factum ſuum calu-niantes, Authoritate Patris ſui convincit. Di-nam ſuam virtutem multis argumentis, M etiam teſtimonio comprobat.

v. 1. *Levit.* 23. 2. *Deut.* 16. 1. POSTEA cùm eſſet Judæorum feſtum
cendit Jeſus Hieroſolymam.
a 2 Eſt autem Hieroſolymis apud ovia-
cam piſcinam, ea quæ Hebraicè Betheſda nunc
patur, quinque porticus habens.
3 In his jacebat ingens ægrotantium multit
do, cæcorum, claudorum, tabidorum aquæ m
tionem expectantium.
4 Angelus enim certo tempore deſcendebat
piſcinam, aquámque turbabat. poſtquam aq
turbationem qui primus L. in piſcinam G. d
ſcendebat: ſanus evadebat, quo cunque tande
morbo teneretur.
5 Erat illic homo quidam annum agens
morbo duodequadrageſimum.
6 Hunc ut vidit Jeſus decumbentem, & ja
diu decubuiſſe cognovit, dicit ei: Vis ſanus fier
7 Cui ægrotus: Domine, inquit reſponden
hom

a *Oviarica piſcina.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

iminem non habeo, qui me, dum turbata eſt
ua, coniiciat in piſcinam. Interim dum eo ego,
us ante me deſcendit.
8 Tum Jeſus: Surge, inquit ei, tolle graba- *v.* 8.
m tuum & ambula. *Matt.* 9. 6.
9 Atque homo confeſtim ſanus evaſit, & ſu- *Marc.* 2. 11.
to ſuo grabato, ambulabat. Erat autem ea die *Luc.* 5. 24.
bbatum. *v.* 9.
10 Itaque dicebant Judæi curato: Sabbatum *Infr.* 9. 14.
: non licet tibi tollere grabatum. *v.* 10.
11 Quibus ille ſic reſpondit: Qui me ſanum *Exod.* 20. 10
ecit, is mihi juſſit ut grabatum meum tolle- *Deut.* 5. 13.
m, & ambularem. *Neh.* 13. 19.
12 Igitur eum interrogarunt quis eſſet homo, *Jer.* 17. 21,
i ei juſſiſſet ut ſuum grabatum tolleret, & am- *&c.*
laret. *Matt.* 12. 2.
13 At ille ſanatus neſciebat quis eſſet. Jeſus *Marc.* 2. 24.
im ſeſe ſubduxerat, cùm eſſet hominum turba *Luc.* 6. 2.
eo loco.
14 Poſtea nactus eum Jeſus in fano ſic alloqui- *v.* 14.
r: En ſanus evaſiſti: noli amplius peccare, ne *Mat.* 12. 45.
uid tibi deterius accidat. *Infr.* 8. 11.
15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jeſum eſſe
ui ſe ſanum effeciſſet,
16 Hanc ob cauſam inſectabantur Jeſum Ju-
ei, & occidere conabantur, quòd ea Sabbato
ceret.
17 At Jeſus contrà ſic eis dixit: Pater meus *v.* 17.
actenus operatur, & ego operor. *Joh.* 14. 10.
18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere *v.* 18.
udæi conabantur, quòd non ſolum Sabbatum *Infr.* 7. 19.
mperet, ſed etiam Patrem ſuum diceret Deum, *&* 8. 38.
ſe Deo parem faciens. *&* 9. 4.
19 Reſpondit igitur eis Jeſus hujuſmodi ver- *&* 10. 33.
is: illud vobis etiam atque etiam confirmo. *Philip.* 2. 6.
Nihil *v.* 19.

Infr. v. 30.

b Jeſus cum Judæis diſputat. *&* 8. 38.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Nihil poſſe filium ex ſeipſo facere, niſi qui
cientem Patrem viderit. Quæ enim ille facit,
filius quoque ſimiliter facit.

20 Nam Pater Filium amat, eíque oſte
omnia quæ facit ipſe: quinetiam his major
monſtrabit opera; ut vos admiremini.

21 Ut enim Pater mortuos ſuſcitat ac vi
cat, ſic etiam Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater quenquam judicat,
omne judicium Filio dedit:

23 Ut omnes Filium honorent, quemadn
dum Patrem honorant. Qui filium non hono
patrem non honorat, qui eum miſit.

24 Illud etiam atque etiam certò ſcitote:
ſermonem meum audit, & ei credit qui me n
ſit, is vitam habet æternam: nec in judiciu
venturus eſt, ſed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque iterum ſic certò hab
tote, venire horam, & nunc eſſe, cùm mort
audient filii Dei vocem, & qui audiverint, rev
viſcent.

26 Ut enim Pater vita præditus eſt, ſic etia
Filio dedit vita præditum eſſe,

27 Eíque poteſtatem dedit etiam judiciu
exercendi, quoniam *c* filius hominis eſt.

28 Nolite hoc mirari: nam venit hora, i
qua omnes, qui in monimentis erunt, audien
ejus vocem:

29 Et prodibunt, qui bona fecerint, ut ad vi
tam reſurgant: qui verò vitioſa egerint, ut a
ſupplicium reſurgant.

30 Nihil poſſum ego ex me ipſo facere. U
audio, ſic judico, juſtúmque eſt meum judicium
quippe qui non meæ, ſed ejus qui me miſit, Patri
voluntati ſtudeam.

31 Si ego

v. 20. *Joh.* 3. 35. *v.* 22. *Mat.* 11. 27. *&* 28. 18. *Joh.* 3. 35. *&* 17. 2. *Act.* 17. 31. *v.* 23. 1 *Joh.* 2. 23 *v.* 24. *Joh.* 3. 18. *&* 6. 40, 47. *&* 8. 51. *Rom.* 8. 24. *Eph.* 2. 6. 1 *Joh.* 3. 2. *Luc.* 23. 43. *v.* 25. *Eph.* 2. 1, 5. 1 *Tim.* 5. 6. *Apoc.* 3. 1. *Rom.* 6. 4. *Gal.* 2. 20. *v.* 28. *Dan.* 12. 2. 1 *Cor.* 15. 52 1 *Theſ.* 4. 16 *v.* 29. *Mat.* 25. 46. *v.* 30. *Supr.* 0. 19. *Inſr.* 6. 38.

c Homo eſt, ut Chriſtus homo, judicium i
homines exerceat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

31 Si ego de meipſo teſtor, meum teſtimo- *v.* 31.
ium verum non eſt. *Infr.* 8. 14.
32 Alius eſt qui de me teſtatur, ac verum eſſe *v.* 32.
eſtimonium quòd de me dicit, ſcio. *Eſai.* 42. 1.
33 Vos ad Johannem miſiſtis, iſque verum te- *Matt.* 3. 17.
tatus eſt. & 17. 5.
34 Ego verò non ab homine teſtimonium ad- *v.* 33
nitto: ſed hæc dico, ut vos ſalvi ſitis. *Sup.* 1. 19.
35 Ille ardens lucensque lucerna erat, cujus in 27.
umine vos ad tempus exultare voluiſtis. *v.* 36, 37.
36 At ego teſtimonium habeo majus quam *Matt.* 3. 17.
ohannis. Quæ enim opera mihi perficienda Pa- & 17. 5.
er tradidit, hæc, quæ ego facio, opera de me te- *Marc.* 1. 11.
tantur, me à Patre eſſe miſſum: & 9. 7
37 Et qui miſit me Pater, is de me teſtatus eſt, *Luc.* 3. 22.
c vos ejus neque vocem audiviſtis unquam ne- & 9. 35.
que ſpeciem vidiſtis, *Ioh.* 1. 33.
38 Néque ſermonem habetis manentem in & 6. 27.
vobis, quoniam quem miſit ille, huic vos non & 8. 18.
creditis. & 10. 25.
39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis & 12. 28.
vos æternam habere vitam putatis, & eæ ſunt, 2 *Pet.* 1. 17.
quæ de me teſtantur: *v.* 38
40 Et tamen ad me venire non vultis, ut vi- *Exo.* 33. 20.
tam adipiſcamini. *Deut.* 4. 12.
41 Gloriam ab hominibus non admitto: 1 *Tim.* 6. 16.
42 Verùm vos novi non eſſe Dei amore præ- 1 *Ioh.* 4. 12.
ditos. *v.* 39.
43 Ego in mei Patris nomine veni, nec acci- *Eſai.* 8. 20.
pitis me: ſi alius in ſuo ipſius nomine venerit, & 34. 16.
eum accipietis. *Luc.* 16. 29.
44 Quî poſſitis credere vos, qui & alii ab aliis *Act.* 17. 11.
gloriam accipiatis: neque gloriæ, quæ à ſolo Deo *Deut.* 18. 15
eſt, ſtudeatis? *Luc.* 24. 27.
45 Ne putate fore ut ego vos apud Patrem ac- *Ioh* 1. 46.
cuſem: eſt qui vos accuſet, Moſes, in quo vos *v.* 44.
ſpem habetis. *Infr.* 12. 43.

46 Si *Rom.* 2. 29.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 46. 46 Si enim Moſi crederetis, mihi crederet
Gen. 3. 15. utpote cum is de me ſcripſerit.
& 22. 18. 47 Quòd ſi illius ſcriptis non creditis, qu
& 49. 10. modo meis verbis credatis?
Deut. 18. 15

Cap. VI.

Quinque panibus & duobus piſciculis cibantur. Se-
dens Chriſtus, Diſcipulos navigantes aquis ina
bulans aſſequitur. De verò & non perituro Pa
vitæ diſſerit. Murmurant Iudæi: & diſcipuli p
rique recedunt ab eo. Apoſtoli Dei filium eſſe j
tentur.

[a] POSTEA trajecit Jeſus Galilææ lacum T
beriadis,
2 Sequente eum frequenti hominu
multitudine, quòd viderent quàm portentoſa f
ceret in ægrotantibus.
3 Conſcendit autem Jeſus montem, & i
cum ſuis diſcipulis reſedit,
v. 4. 4 Cum quidem inſtaret Paſcha Judæorum f
Exo. 12. 18. ſtum.
Lev. 23. 5. 5 Sublàtis igitur oculis Jeſus, videns inge
Num. 28. tem hominum multitudinem ad ſe venire, dic
16. Philippo: Unde panes ememus, quos hi com
Deut. 16. 1. dant?
v. 5. 6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia: ſci
Mat. 14. 15. bat enim ipſe quid facturus eſſet.
Marc. 6. 35. 7 Cui Philippus ita reſpondit: Ducentoru
Luc. 9. 12. denariorum panes non ſatis ſint eis, ut eoru
quiſque paululum quid accipiat.
8 Tum unus ex eis diſcipulis, Andreas Simo
nis Petri frater, ſic eum alloquitur:
v. 9. 9 Eſt hic quidam puer, qui habet quinque pa
2 Reg. 4 43 nes hordeacios, & duos piſces: ſed hæc quantu
la ſunt ad tam multos?

10 E

---

a *Ieſus panes & piſces multiplicat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Et Jeſus: facite, inquit,ut homines diſcum-
ınt. Erat autem in eo loco multum graminis.
ritur diſcubuere viri, numero circiter quinquies
ille.
11 Et Jeſus ſumptos panes, actis gratiis, diſtri- *v.* 11.
uit diſcipulis, diſcipuli porrò diſcumbentibus, 1 *Sam.*9.13
idémque ex piſcibus quantum voluerunt.
12 Atque illis expletis, juſſit diſcipulis ſuis,
t ſuperantia fruſta colligerent, ne quid periret.
13 Itáque collegerunt, & duodecim caniſtra
x quinque hordeaceis panibus replevere fruſtis,
uæ convivis ſuperfuerant.
14 Igitur homines videntes quod oſtentum *v.* 14.
didiſſet Jeſus, dicebant eum verè vatem illum *Deut.*18.15
ſſe, qui in orbem venturus eſſet. *Luc.* 7.16.
15 At Jeſus intelligens venturos eſſe, & ſe ra- *&* 24.19.
turos, ut regem facerent, ſeceſſit rurſus in mon- *Ioh.* 1.21.
em ipſe ſolus. *&* 4.19.
16 Deinde ſub veſperam deſcenderunt ejus di- *&* 7.40.
ipuli ad lacum. *v.* 16.
17 Et conſcenſa navi, contendebant tranſla- *Mat* 14.22.
um ad Capharnaum: & jam contenebraverat, *Marc.*6.47.
ıec ad eos venerat Jeſus.
18 Et lacus vehementi flante vento concita-
batur.
19 Poſtquam igitur ſtadia ferè vigintiquinque
ut triginta remigarunt, aſpiciunt ambulantem
n lacu Jeſum,ac prope navem progreſſum,itaque
erriti ſunt.
20 Et Jeſus dixit eis: Ego ſum, ne timete.
21 Et illi eum in navem accipere voluerunt,
ac protinus appulit navis ad terram, ad quam ten-
debant.
22 Poſtero die hominum turba, quæ trans
acum erat, videns nullam illic aliam eſſe navim,
niſi unam illam quam conſcenderant ejus diſci-
puli, neque Jeſum cum ſuis diſcipulis ingreſſum
eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

eſſe navim, ſed ſolos ejus diſcipulos abiiſſe,
23 Alias autem naves à Tiberiade veniſſe pr
pe eum locum, ubi illi panem actis à Domi
gratiis comederant:
24 Cùm, inquam, vidiſſet, hominum tur
illic, nec Jeſum adeſſe, nec ejus diſcipulos, co
ſcenderunt & ipſi naves, & ad Capernaum ven
runt, Ieſum quærentes.
v. 27. 25 Quem tranſlacum nacti, ſic alloquuntu
Joh. 4. 14. Magiſter, quando huc veniſti?
& 6. 40. 54 b 26 Quibus ita reſpondit Ieſus: Profectò, pr
& 1. 32. fectò inquam, non ideo me quæritis, quia po
& 5. 37. tenta vidiſtis, ſed quia panes comediſtis ad ſati
& 8. 18. tatem.
Matt. 3. 17. 27 Procurate non periturum cibum, ſed i
& 17. 5. omnem perennitatem permanſurum, quem vo
Marc. 1. 11. bis filius hominis dabit. Hunc enim Pater co
& 9. 7. ſignavit Deus.
Luc 3. 22. 28 Et illi: Quid agemus, inquiunt, ut divin
& 9. 35. opera faciamus?
2 *Pet.* 1. 17. 29 Quibus reſpondens Ieſus: Hoc divinu
v. 29. opus eſt, inquit, ut in eum credatis quem ill
1 *Joh.* 3. 23. miſit.
v. 30. 30 Et illi: Quod ergo tu ſpecimen das, ut e
Mat. 12. 38. viſo, tibi credamus? Quid facis?
& 16. 1. 31 Majores noſtri Manna in ſolitudine come
Marc. 8. 11. derunt, quemadmodum ſcriptum eſt: Panem d
Luc. 11. 29. cœlo dedit eis comedendum.
1 *Cor.* 1. 22. 32 Quibus Ieſus: Hoc vobis, inquit, etian
v. 31. atque etiam confirmo, non Moſem vobis panem
Exo. 16. 4. dediſſe de cœlo: ſed meus Pater verum vobis d
14. cœlo panem dat.
Num. 11. 7. 33 Nam divinus panis eſt qui de cœlo deſcen
Pſ. 78. 24. dit, vitamque dat mundo
Sap. 16 20. 34 Tum illi: Domine, da nobis perpetuò pa-
1 *Cor.* 10. 3. nem iſtum.

35 Et

b *Jeſu oratio de pane vivifico.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

 v. 35.
35 Et Jeſus: Ego ſum panis vitalis. *c* Qui ve- *Ecc. 24. 29.*
nit ad me, nunquam eſuriet: & qui mihi fidem *Eſai. 55. 1*
habet, nunquam ſitiet. *Joh. 4. 14*
36 Sed Hoc vobis dico: vos & videtis me, ne- *& 7. 37.*
que creditis. *v. 38.*
37 Quicquid mihi dat Pater, ad me veniet: *Mat. 26. 39.*
c venientem ad me ego non ejicio foràs. *Mar. 14. 36.*
38 Deſcendi enim de cœlo, non ut meam, ſed *Luc. 22. 42.*
t ejus qui me miſit, voluntatem exequar: *Joh. 4. 34.*
39 Hæc eſt autem ejus qui me miſit, Patris vo- *& 5. 30.*
intas, ut quicquid mihi dederit, nihil ex eo de- *v. 39.*
erdam, ſed id ultimo die exuſcitem. *Joh. 10. 28.*
40 Hæc eſt autem ejus qui me miſit, voluntas, *& 17. 12.*
t quiſquis filium videt, in eúmque credit, vitam *& 18. 9.*
dipiſcatur æternam, & ego eum ultimo die *v. 40.*
xuſcitem. *Sup. 3. 15.*
41 At Judæi de eo fremere, quòd ſe dixerat *16.*
ſſe panem qui de cœlo deſcendiſſet. *v. 42.*
42 Nonne hic eſt Jeſus, dicebant, Joſephi fi- *Mat. 13. 55.*
us, cujus nos patrem matremque novimus *Marc. 6. 3.*
Quî fit ergo ut is ſe de cœlo deſcendiſſe dicat? *Luc. 4. 22.*
43 At Jeſus ſic eis contrà reſpondit: Ne muſ- *v. 45.*
ite inter vos: *Eſai. 54. 13.*
44 Nemo poteſt ad me venire, niſi Pater, qui *Jer. 31. 34.*
ne miſit, eum trahat, à me ultimo die ſuſcitan- *Heb. 8. 10.*
um. *& 10. 16.*
45 Scriptum eſt in vatibus: Eruntque omnes *v. 46.*
ivinitus docti. Quiſquis ergo ex patre audivit *Mat. 11. 27.*
didicit. is ad me venit. *Luc. 10. 22.*
46 Non quia Patrem viderit quiſquam, niſi *Sup. 1. 18.*
ui eſt à Deo, is Patrem vidit. *v. 47.*
47 Hoc etiam etiamque vobis confirmo, qui *Sup. 3. 16,*
n me credit, vitam habet æternam. *18, 36.*
48 Ego ſum panis vitalis. *v. 49.*
49 Majores veſtri, qui Manna vixerunt in de- *Exo. 16. 15.*
rtis, tamen mortui ſunt. *Num. 11. 7.*

 Pſal. 78 24.

c Declarat quid ſit panem vitalem comeſſe. *1 Cor. 10. 5.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

50 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, qu
qui veſcatur, non ſit moriturus.
51 Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcen
v. 51. dit: quo pane qui veſcetur, vivet in perpetuum
Joh. 3.13. Panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quan
ego pro mundi vita dabo.
v. 52. 52 At Judæi ſic inter ſeſe decertare: Quomo
Sup. 3.9. do poteſt hic nobis carnem L. ſuam G. dare co
medendam?
v. 53, &c. 53 Et Jeſus: Hoc certo certoque ſcitote, in
Mat. 26.26. quit eis, niſi filii hominis & carnem comederitis
1 Cor. 11. & ſanguinem biberitis, non eſſe vos vita prædito
23. &c. 54 Qui mea carne veſcitur, meumque ſan
v. 54. guinem bibit, is vitam habet æternam, eumqu
Sup. 4.14. ego ultima die ſuſcitabo.
55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſangu
meus verè eſt potio.
56 Qui mea carne veſcitur, meumque ſangu
nem bibit, is in me manet & ego in eo.
57 Quemadmodum vivit pater, qui me miſi
ita & ego per patrem vivo: & qui me veſcetur
is quoque per me vivet.
v. 58. 58 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, no
Sup. 3.13. quale Manna, quo cum vixerint majores veſtri
tamen mortui ſunt. Hoc pane qui veſcetur, vi
vet in ſempiternum.
59 Hæc dixit in Collegio docens Caphernai.
60 Quibus auditis multi ex ejus diſcipul
dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quis eum audir
poſſit?
v. 62. 61 At Jeſus apud ſeipſum intelligens, ſuc
Sup. 3.13. diſcipulos de eo muſſare, ſic eos affatur: Hoc vo
Mar. 16.19. offendit?
Luc. 24.51. 62 Quid ſi videritis filium hominis eò aſcen
Act. 1.9. dentem ubi erat antea?
Eph. 4.8. 63 Spiritus eſt qui vivificat: caro nihil pro
v. 63. deſt. Verba quæ ego vobis loquor, ſpiritus ſun
2 Cor. 3.6. & vita ſunt.

64 Se

64 Sed ſunt ex vobis quidam qui non credunt. *v.* 64.
Sciebat enim à principio Jeſus, quinam eſſet, qui *Sup.* 2. 25.
non crederent, & quis ſe proditurus eſſet. *Infr.* 13. 11.
65 Hanc ob cauſam, inquit, dixi vobis, nemi- *v.* 65.
nem ad me venire poſſe, niſi id ei datum fuerit *Sup. v.* 44.
à Patre meo.
66 Ex illo multi ejus diſcipulorum retrò abie-
runt, nec amplius cum eo verſabantur.
67 Igitur Jeſus duodecim ſic allocutus eſt:
Num vos quoque vultis diſcedere?
68 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Domine, *v.* 68.
ad quem abeamus? Tu æternæ vitæ verba habes: *Act.* 5. 20.
69 Et nos credimus, & novimus, te eſſe Chri- *v.* 69.
ſtum viventis Dei Filium. *Mat* 16. 16.
70 Et Ieſus: Cùm ego vos duodecim elege- *Marc* 8. 29.
rim (inquit eos alloquens) unus veſtrûm diabo- *Luc.* 9. 20.
lus eſt. *Infr.* 11. 27.
71 Dicebat autem Iudam Simonis filium Iſca- *v.* 70.
riotam: is enim eum proditurus erat, cum unus *Luc.* 6. 13.
eſſet ex duodecim. *Infr.* 8. 44

d *Judas diabolus eſt.*

Cap. VII.

Chriſtus affines ad feſtum tabernaculorum profectos, clàm ſequitur. Docet in templo. Varia de illo ſunt vulgi judicià. Sacerdotes jubent eum comprehendi. Diſſidium in turba propter eum. Et inter Phariſæos & ſatellites ad capiendum eum miſſos. Et Nicodemum.

POSTEA verſabatur Jeſus in Galilæa nolebat enim in Judæa verſari, quòd eum conarentur interficere Judæi.
2 Inſtabat autem Judæorum feſtum Umbra- *v.* 2.
culorum, *Lev.* 23. 34.

a *Jeſum hortantur fratres ut ad feſtum eat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. 3 Et eum ſic allocuti ſunt ejus fratres: Mig
Mat. 12.46 hinc, & in Judæam proficiſcere, ut tui quoq
Marc. 3. 31. diſcipuli iſta, quæ tu facis opera videant.
Act. 1. 14. 4 Nemo enim quicquam facit in occulto, q
ſe celebrem eſſe ſtudeat. Si iſta facis, patefaci
teipſum mundo.
v. 5. 5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant,
Marc. 3. 12. 6 Et Jeſus ait eis: Nondum adeſt meum ter
v. 7. pus: at veſtrum tempus ſemper eſt paratum.
Ioh. 14. 17. 7 Non poteſt mundus odiſſe vos: at me od
& 15. 18. quoniam ego teſtor ejus opera eſſe mala.
& 3. 19. 8 Vos aſcendite ad hoc feſtum: ego nondu
v. 8. ad hoc feſtum aſcendo, quòd meum tempus no
Infr. 8. 20. dum eſt completum.
9 Hæc ad eos fatus, manſit in Galilæa.
10 Deinde poſtquam aſcenderunt ejus fratr
aſcendit & ipſe ad feſtum non palàm, ſed ſubo
cultè.
v. 11. 11 Igitur Judæi eum in feſto requirebant,
Infr. 11. 56. ubinam eſſet ille, quærebant:
v. 12. 12 Multúſque de eo fremitus erat vulgo, pa
Infr. 9. 16. tim eum bonum eſſe dicentibus, partim nega
& 10. 19. tibus, ſed vulgus hominum ab eo decipi.
Mat. 21. 46. 13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, p
Luc. 7. 16. Judæorum metu.
Sup. 6. 14. 14 Jam verò medio feſto aſcendit Jeſus in t
Infr. v. 49. num & docebat,
v. 13. 15 Mirantibus Judæis, & quo pacto liter
Infr. 9. 22. noſſet quærentibus, cùm non didiciſſet.
& 12. 42. *b* 16 Quibus Jeſus hac oratione reſpondit: M
& 19. 38. doctrina, mea non eſt, ſed ejus qui me miſit.
v. 16. 17 Si quis volet ejus voluntati parêre cogn
Infr. 8. 28. ſcet de doctrina, utrum ea ſit à Deo, an ego m
& 12. 49. ſponte loquar.
& 14. 10. 18 Qui ſua ſponte loquitur, ſuæ ipſius glori
24. ſtude
v. 18.
Sup. 5. 41.

b *Jeſus de ſe cum Iudæis diſputat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſtudet: qui verò ejus à quo miſſus eſt gloriæ ſtu- *v.* 19.
det, is verax eſt, & ab injuſtitia alienus. *Exod.* 20. 1.
19 Moſes legem vobis tradidit, & tamen nul- *&* 24. 3.
lus veſtrûm legi paret. Quid me interficere co- *Act.* 7. 53.
namini? *Mat.* 12. 14.
20 Et vulgus: Tu furis, inquiunt reſponden- *Marc.* 3. 6.
es: Quis te conatur interficere? *Sup.* 5. 16,
21 Quibus Ieſus ita reſpondit: Ego opus unum 18.
eci, & vos omnes miramini. *Infr.* 10 39.
22 Ideo vobis circumciſionem tradidit Moſes, *&* 11. 53.
non quòd ea ſit à Moſe, ſed à majoribus: & cir- *v.* 20.
uncitidis Sabbato hominem. *Infr.* 8. 48.
23 Si circunciſionem accipit homo Sabbato, 52. *&* 10.
ut non ſolvatur Moſis Lex: mihi ſuccenſetis, 20.
uod totum hominem ſanum effeci Sabbato? *v.* 22.
24 Ne ex aſpectu judicate, ſed juſtum judi- *Lev.* 12. 3.
ium facite. *Gen.* 17. 10.
25 Dicebant ergo quidam Hieroſolymitano- *v.* 24.
um: Nonne hic eſt quem conantur occidere? *Deut.* 1. 16.
26 Atqui aperte loquitur, nec ei quicquam 17.
ontradicitur: Num verè norunt proceres, eum *Prov* 24. 23
erè eſſe Chriſtum? *Jac.* 2. 1.
27 Sed hunc ſcimus unde ſit: at Chriſtus cum *v.* 27.
enerit, unde ſit, nemo ſciet. *Mat.* 13. 55.
28 At Ieſus in fano clamans, docebat hujus- *Marc.* 6. 3.
odi verbis, ſcilicet vos me noſtis, & unde ſim *Luc.* 4. 22.
oſtis: ego verò mea ſponte non veni, ſed ab eo *v.* 28.
iſſus qui verax eſt, quem vos non noſtis. *Infr.* 8. 26,
29 At ego eum novi, quippe cùm ab eo ſim, 42, 55.
mque is me miſerit. *Rom.* 3. 4.
30 Illi verò eum comprehendere conabantur, *v.* 29.
ec tamen quiſquam ei manus injecit, quoniam *Mat.* 11. 27.
ondum venerat ejus hora. *Infr.* 10. 15.

 31 At *v.* 30.

uc. 19. 47. *&* 20. 19. *Sup. v.* 19. *Infr.* 8. 20, 37. *Mar.* 11. 18.

---

c Quæ jubet circumcidi octavo a nativitate die, qui poteſt incidere in Sabbatum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 31. 31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerun
Infr. 8.30. & ita dictitabant: Chriſtus cùm venerit nur
v. 33. plura portenta edet, quàm hic edidit?
Infr. 13 33. 32 Hæc vulgo de eo muſſari audientes Phari
& 16. 16. ſæi, miſerunt tum ipſi, tum Pontifices mini
v. 34 ſtros, qui eum comprehenderent.
Infr. 8. 21. 33 Quibus Ieſus ita dixit: Poſtquam adhu
& 13. 33. parvo tempore apud vos fuero, diſcedam ad eur
v. 37. qui me miſit.
*Lev.*23.36. 34 Quæretis me, nec invenietis: atque ul
Eſai. 55. 1. ero ego, eò vos venire non poteſtis.
Sup. 4. 14. 35 At Iudæi ſic apud ſeſe dictitare: Quonar
& 6. 35. abiturus eſt hic, ut nos eum non ſimus inventuri
*Apoc.*22.17 Num in diſperſas Græcorum nationes diſceſſuru
v. 38. eſt, docturùſque Græcos?
Deut. 18.15 36 Quod eſt id dictum, quo dixit: Quæret
Eſai. 12. 3. me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos ven
& 44. 3. re non poteſtis?
Sup. 4. 14. 37 Poſtremo autem die, qui erat feſti celeber
v. 39. rimus, conſtitit Ieſus, & hiſce verbis clamavit
Ioël. 2. 28. Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.
Act. 2. 17. 38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent litera
Infr. 16 7. ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.
v. 40. 39 Id autem dicebat de Spiritu, quem acceptu
*Deut.*18.15 ri erant, qui in eum crederent. Nondum enir
*Mat.*21.46. erat Spiritus Sanctus, ut pote cùm Ieſus nondur
*Luc.*7. 16. glorioſus eſſet factus.
Sup. 1.21. 40 Pleríque igitur ex plebe, audita ea oratio
& 4. 42. ne, dicebant eum eſſe verè vatem.
& 6. 14. 41 Alii dicebant eſſe Chriſtum: Alii Chriſtur
v. 41. à Galilæa profecturum negabant:
*Sup.*1.46. 42 Quippe cùm in literis haberetur, ex Davi
Infr. *v.* 52. dis ſemine, & à Bethlehema (quo in vico fuera
*v.*42. David) profecturum eſſe Chriſtum.
Pſ. 132.11. 43 Itaque propter eum extitit in vulgo diſſi
Mich. 5. 2. dium:
Matt. 2.5. 44 At
Luc. 2. 4. 1 *Sam.* 16. 1, 4. *v.* 43. *Infr.* 9. 16. *&* 10. 19.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

44 Atque eorum nonnulli eum comprehen-
dere volebant, ſed nullus ei manus injecit.
45 Venerunt igitur miniſtri ad Pontifices &
Phariſæos, & quærentibus illis, cur eum non ad-
duxiſſent.
46 Reſponderunt nullum unquam hominem
ſic locutum fuiſſe, ut is homo.
47 At Phariſæi contrà: Num vos quóque de-
cepti eſtis? inquiunt eis.
48 Num quis ex proceribus in eum credidit, *v.* 48.
ut ex Phariſæis? *Infr.* 12. 42.
49 At iſta plebs ignara legis, nefaria eſt. 1 *Cor.* 1. 20.
50 Hìc Nicodemus, qui eum noctu convene- *&* 2 8.
rat, & erat ex eorum numero, ſic ad eos verba *Act.* 6. 7.
facit: *v.* 50.
51 An lex noſtra hominem damnat, niſi prius *Sup.* 3. 2.
eum audiverit, ejúſque factum cognoverit? *v.* 51.
52 Cui illi ſic reſponderunt: An tu quoque *Exod.* 23. 1.
Galilæa es? Perſcrutare & videbis, nullum ex *Lev.* 19. 15.
Galilæa extitiſſe vatem. *Deut.* 1. 17.
53 Ita in ſuam quíſque domum diſceſſerunt. *&* 17. 4, 8.
& 19. 15.

d Nicodemus Jeſum defendit.

v. 52.
Eſai. 9. 1, 2.
Matt. 4. 15.
Supr. 1. 46.

Cap. VIII.

Mulieri in adulterio deprehenſæ, condonantur peccata. Chriſtus lux mundi. Phariſæi quærunt ubi ſit ipſius pater. Filii Abrahæ, Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Chriſtum.

JESUS autem in Olivarum montem diſceſ-
ſit.
2 Deinde manè rurſus venit in fanum:
omníque ad eum veniente populo, conſidet &
eos docet.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſæi

a *Ad Ieſum adducitur adultera.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

mulierem in adulterio deprehenſam, eáque
medio conſtituta,
4 Sic eum alloquuntur: Magiſter, hæc m
lier deprehenſa eſt in ipſo facinore, cùm adul
raret.
v. 5. 5 In lege autem Moſes nobis tales lapidan
Lev.20.10. eſſe præcepit. Tu igitur quid ais?
Deut.22.22 6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi cau
ut eum accuſare poſſent. At Ieſus ſeſe procli
re, & digito humum exarare.
v. 7. 7 Ac illis eum interrogare pergentibus, erer
Deut. 17.7. ſe, &, Qui veſtrûm peccati expers eſt, primus
eam lapidem jaciat.
8 Hæc locutus, ſeſe rurſum proclinat, & t
ram inſcribit.
9 Quo audito illi diſcedunt ſinguli, à ſenio
bus exorſi: relictúſque eſt ſolus Ieſus, & aſta
in medio fœmina.
10 Tum Ieſus ut ſeſe erexit, & neminem, e
cepta muliere, vidit, dixit ei: Mulier, ubi ſu
illi accuſatores tui? Nullus te condemnavit?
11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Ieſus: N
ego te condemno. Abi & deinceps peccare noli
v. 12. b 12 Item eos Ieſus ſic allocutus eſt: Ego ſu
Sup. 1 5, 9. lux mundi. Qui me ſequetur, non in tenebi
Infr. 9. 5. gradietur, ſed vitæ lumen habebit.
& 12. 46 13 Et Phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, inquiu
ei, teſtimonium tuum verum non eſt.
v. 14. 14 Quibus Ieſus contrà: Et ſi ego de meip
Sup 5. 31. teſtor, eſt tamen verum meum teſtimonium,
qui ſciam unde venerim, & quo abeam: vos n
que unde venerim, neque quò diſcedam ſcitis.
15 Vos more hominum judicatis: ego nemi
nem judico.
16 Et ſi judicarem ego, judicium meum ve
run

b *Ego ſum lux mundi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

rum eſſet: utpote qui non ſim ſolus, ſed unà me-
cum etiam adſit, qui miſit me pater.
17 In veſtra quoque lege ſcriptum eſt, duo- *v. 17.*
rum hominum teſtimonium eſſe verum. *Deut. 17. 6.*
18 De me & ego ipſe teſtimonium dico, & *& 19. 15.*
dicit etiam is qui me miſit Pater. *Mat. 18. 16.*
19 Et illi: Ubi eſt tuus pater? inquiunt ei. *2 Cor. 13. 1.*
Vos neque me noſtis (reſpondit Ieſus) neque pa- *Heb. 10. 28.*
trem meum. Si me noſſetis, etiam patrem meum
noſſetis.
20 Hanc orationem habuit Ieſus apud fiſcum, *v. 20.*
docens in fano: nec eum comprehendit quiſ- *Sup. 7. 8, 30*
quam, quòd nondum venerat ejus hora.
21 Sic autem eos rurſus allocutus eſt Ieſus: *v. 21.*
Ego abiturus ſum, & vos me requiretis, atque in *Sup. 7. 34.*
veſtro peccato moriemini. Quo ego abibo, vos *Infr. 13. 33.*
non poteſtis venire.
22 Et Iudæi: Num ipſe ſe interficiet, inquiunt,
ut dicat, quò ipſe abiturus eſt, non poſſe venire
nos?
23 At ille, Vos infernè eſtis, inquit eis, ego
supernè ſum. Vos ex hoc mundo eſtis, ego non
ſum ex hoc mundo.
24 Itáque dixi vobis, vos in peccatis veſtris
morituros. Niſi enim me eum eſſe credideritis,
in peccatis veſtris moriemini.
25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus
Jeſus: Id quod jam dudum vobis eloquor, in-
quit.
26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem *v. 26.*
cum judicio: ſed ut qui me miſit verax eſt, ſic *Sup. 7. 28.*
ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem
eloquor.
27 Cùm illi eum ſibi de patre loqui non intel-
ligerent,
28 Jeſus ſic eos alloquitur: Poſtquam filium
hominis extuleritis, tum intelligetis eum eſſe me,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

qui mea ſponte faciam nihil: ſed ſicut me doc
Pater meus, hæc loqui.
29 Eumque qui me miſit adeſſe mihi. N
me deſeruit ſolum Pater, quandoquidem e
ſemper, quæ ei accepta ſint, facio.
30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem h
buerunt.
31 Igitur Jeſus eos Judæos, qui ſibi fidem h
bebant, ſic allocutus eſt: Si vos in meis dictis m
nebitis, verè mei diſcipuli eritis:
32 Veritatémque cognoſcetis, quæ veritas v
in libertatem vindicabit.
33 Illi contrà: Abrahami progenies ſumu
neque cuiquam unquam ſervivimus: quî fit ut t
dicas, nos liberos factum iri?
v. 34. 34 Quibus Jeſus reſpondit: Certè certè, i
Rom. 6. 16. quam vobis, quiſquis peccatum facit, peccati ſe
2 Pet. 2. 19. vus eſt.
35 Servus autem domi non manet perpetuò
filius manet perpetuò.
36 Quòd ſi vos filius liberos fecerit, reipſa li
beri eritis.
37 Scio vos Abrahami progeniem eſſe: ſe
cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vo
bis locum non habet.
38 Ego quod à Patre meo cognovi, loquor: iti-
dem vos quod didiciſtis ā patre veſtro facitis.
39 Cui illi contrà: Pater noſter Abrahamu
eſt. Et Jeſus: Si Abrahami nati eſſetis, inquit eis
Abrahamo digna faceretis.
40 At nunc cupitis me perimere, hominem,
qui verum vobis effatus ſum, quod ex Deo au-
divi. Iſtud non fecit Abrahamus.
41 Vos patre veſtro digna facitis: Cui illi: Nos
ex ſtupro nati non ſumus: unum patrem habe-
mus Deum.
42 Si Deus eſſet pater veſter (inquit eis Jeſus)
ama-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

naretis me: ego enim à Deo profectus veni:
ec enim mea ſponte veni, ſed ille me miſit.
43 Cur meam orationem non agnoſcitis? quia
ea dicta audire non poteſtis.
44 Vos ex patre diabolo eſtis, patrisque veſtri *v. 44.*
ɔidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab *1 Joh. 3. 8.*
itio fuit homicida, nec in veritate perſtitit, *Jud. v. 6.*
uippe qui non ſit veritate præditus. Quando
ſum loquitur, de ſuo loquitur, ut qui ſit men-
x, mendaciique pater.
45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.
46 Quis me veſtrûm coarguerit peccati? quòd
verum dico, cur mihi vos non creditis?
47 Qui à Deo eſt, Dei verba audit. Vos ideo *v. 47.*
ɔn auditis, quod à Deo non eſtis. *1 Joh. 4. 6.*
48 Tum contrà Iudæi: An non rectè dicimus *v 48.*
ɔs, te eſſe & Samaritanum, & dæmonium *Sup. 7. 20.*
abere? *Infr. 10. 20.*
49 Quibus Ieſus reſpondit: Ego dæmonium
ɔn habeo, ſed Patrem meum honoro: vos verò
ıe probro afficitis:
50 Sed non ego meæ gloriæ ſtudeo: eſt qui ſtu-
eat & cum ratione.
51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, ſi
uis meæ orationi paruerit, eum nunquam vi-
ırum eſſe mortem.
52 Tum Judæi: Nunc intelligimus, te dæ-
ıonium habere. Abrahamus ipſe mortuus eſt,
pſique vates; & tu dicis; ſiquis orationi tuæ pa-
uerit eum nunquam viſurum eſſe mortem?
53 Num tu major es Patre noſtro Abrahamo?
ui tamen mortuus eſt. & vates ipſi mortui ſunt.
Quem tu te facis?
54 Reſpondit Jeſus: Si ego meipſum lauda-
em, laudatio mea nihil eſſet: eſt Pater meus qui
ıe laudat, quem vos dicitis eſſe veſtrum Deum:
55 Et tamen eum non noviſtis: At ego eum
novi:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

novi: & ſi eum mihi notum eſſe negarem, veſ
ſimilis eſſem, mendax. Sed eum novi, ejusq
dictis pareo.
56 Abrahamus ille parens veſter meam die
videre geſtivit, & vidit, idque lætatus eſt.
57 At Judæi: Quinquaginta annos nondu
habes, & Abrahamum vidiſti?
58 Quibus Jeſus: Hoc mihi certò, certoqu
credite, priuſquam Abrahamus eſſet, ego ſum.
v. 59. *Infr.* 10. 31. 59 Tum illi lapides ſuſtulerunt, quos in eu
conjicerent. At Jeſus ſeſe abdidit, & ex fano exii

Cap. IX.

*Chriſtus cœci nati oculos in Sabbato aperit. Qui cum
diu contra Phariſæos Diſputaſſet, à Synagoga eje
ctum Chriſtus æternæ lucis cognitione donat.*

a PRÆTERIENS autem Jeſus vidit ho-
minem à nativitate cœcum.
2 De quo ſic eum interrogarunt eju
diſcipuli: Magiſter, utrum quia peccaverit hic,
an quia ejus parentes, cœcus natus eſt?
3 Quibus Jeſus reſpondit: Neque quia ipſe,
neque quia ejus parentes peccaverint, ſed ut in
eo divina opera pateſiant.
4 Mihi agenda ſunt ejus qui me miſit, nego-
tia dum dies eſt. Veniet nox, cum operari nemo
poteſt:
v. 5. *Sup.* 1. 9. & 8. 12. *Infr.* 12. 35. & 46. 5 Donec in mundo ſum, lux mundi ſum.
6 Hæc locutus, ſpuit humi, & ex ſputo lutum
fecit, quod lutum cœci oculis illevit,
7 Eique juſſit ut iret lotum in piſcina Siloa,
quod verbum idem eſt atque miſſus. Atque ille
ivit, & lavit, rediitque videns.
8 Tum vicini & qui eum antè cœcum eſſe vi-
derant,

---

a *Natus cœcus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

erant, quærebant num is eſſet, qui antea ſedebat
: mendicabat.
9 Alii eum eſſe, alii ejus ſimilem eſſe dicebant.
ſe, eum ſe eſſe ajebat:
10 Et ſciſcitantibus quo pacto ei aperti fuiſ-
nt oculi?
11 Sic reſpondit: Homo nomine Jeſus, lu-
ım fecit, & mihi oculos illevit, juſſitque ut irem
l piſcinam Siloam, & lavarem. Ego ivi, & lavi,
. diſpexi.
12 Et illi: Ubi eſt ille? Neſcio, inquit.
13 Illi eum qui fuerat aliquando cœcus, ad
harifæos ducunt.
14 Erat autem Sabbatum, quando Jeſus: facto
ıto ejus oculos aperuit.
15 Igitur eum rurſus interrogarúnt Phariſæi
uo pacto diſpexiſſet? Quibus ille: Lutum, in-
uit, impoſuit meis oculis, & lavi & video.
16 Tum quidam Phariſæorum dicere eum
ominem à Deo non eſſe, quòd Sabbatum non
geret. Alii ſic dicere: Quî poſſet improbus ho-
ıo tam prodigioſa facere? Ita cùm eſſet inter
os diſſenſio.
17 Sic cœcum rurſus interrogant: Tu quid
e eo dicis, qui tibi oculos aperuerit? Vatem eſſe,
ıquit ille.
18 At Judæi eum & cœcum fuiſſe, & diſpe-
iſſe non crediderunt, donec accerſitos ejus pa-
entes qui diſpexerat,
19 Sic interrogarunt: Hiccíne filius eſt veſter,
uem vos dicitis cœcum eſſe natum? Qui fit er-
o ut nunc cernat?
20 Quibus ejus parentes ita reſponderunt:
Iunc filium eſſe noſtrum, & cœcum fuiſſe na-
um, ſcimus:
21 Quomodo verò nunc cernat, neſcimus:
ut quis ei aperuerit oculos, nos neſcimus: ipſe
jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

jam grandis eſt, ipſum interrogate: ipſe de ſe
loquetur.
v. 22. 22 Hæc eò dixerunt ejus parentes quòd u-
Infr. 12. 42. dæos formidabant. Jam enim conſpiraverant u-
dæi, ut ſi quis eum Chriſtum eſſe confiteret
is Collegii communione privaretur.
23 Hanc ob cauſam dixerunt ejus parent,
jam grandem eſſe: ipſum interrogarent.
24 Illi igitur denuò hominem evocarunt, qi
cœcus fuerat, eique dixerunt: Tribue Deo g
riam: Nos ſcimus hunc hominem improbu
eſſe.
25 Et ille reſpondens: An improbus ſit, i
quit, neſcio: unum ſcio, me, qui cœcus fui, nu
videre.
26 Et illi rurſum: Quid tibi fecit? inquiu
ei: quo pacto tuos oculos aperuit?
27 Quibus ille reſpondit: Jam vobis dix
nec audiviſtis: quid rurſum vultis audire? Nu
vos quoque vultis ejus diſcipuli fieri?
28 At illi ei convicium fecerunt, &, tu es ej
diſcipulus, inquiunt: Nos verò Moſis diſcipu
ſumus.
v. 29. 29 Nos ſcimus cum Moſe locutum eſſe Deum
Sup. 8. 14. hic autem unde ſit neſcimus.
30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabi
litas, inquit, quòd vos neſcitis unde ſit, & tame
oculos meos aperuit.
v. 31. 31 Jam ſcimus improbos à Deo non audiri
Prov. 15. 29 ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc
& 28 9. audit.
Eſa. 1. 15. 32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam
aperuiſſe oculos cœci nati.
33 Niſi eſſet is à Deo, nihil poſſet facere.
34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es,
inquiunt ei, & nos doces? Itáque eum foras eje-
cerunt.
35 Jeſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

35 Jeſus audiens, eum ab illis foras ejectum,
ctus eum, ſic eſt allocutus: Credíſne in Dei Fi-
lm?
36 Et ille reſpondens: Quis verò is eſt, Domi-
, ut in eum credam?
37 Cui Jeſus: Vides eum, inquit: is eſt qui
cum loquitur.
38 Et ille: credo Domine, inquit: eúmque
neratus eſt.
39 Et Jeſus: *b* Ad ejuſmodi diſcrimen ego in v. 39.
inc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, *Sup.* 3. 19.
deant: & qui vident cœci fiant. *Infr.* 12. 47.
40 His auditis, Phariſæi qui unà erant, dixe-
nt ei: An & nos cœci ſumus?
41 Quibus Jeſus: Si cœci eſſetis, inquit, non v. 41.
etis in vitio: nunc quia dicitis vos cernere, ma- *Infr.* 15. 22.
t veſtrum peccatum.

---

b Ut ita diſcernam, & ejuſmodi delectum
beam.

Cap. X.

hariſæos Chriſtus paſtores malos: ſe verò multis argumentis bonum comprobat. Diſſidium propterea oritur Lapides tollentium, & prehendere cupientium manus evadit.

CERTO, certóque ſcitote, qui in ovium
ſtabulum non per januam intrat, ſed aliâ
tranſcendit, eum furem ac latronem eſſe.
2 Qui verò per januam intrat, paſtor eſt
ium.
3 Huic Janitor aperit, ejusque vocem audiunt
es, isque ſuas oves appellat nominatim, edu-
tque,

4 Et

---

2 *Qui non intrat per januam, fur eſt.*

4 Et emiſſis ovibus ſuis præit viam : eumq
ſequuntur oves,quippe cujus vocem agnoſcant
5 Alienum autem non ſequantur , ſed fugia
quippe quæ alienorum vocem non agnoſcant.
6 Hanc ſententiam cùm eis dixiſſet Jeſus , n
illi intelligerent quid ſibi vellent ea quæ eis dic
bat ,
7 Jeſus porrò dixit eis : Certò , certoque ſcit
te , me ovium eſſe januam.
8 Omnes quicunque ante me venerunt , fu
ſunt & latrones , nec eos audiverunt oves.
9 Ego ſum Janua : per me qui intrabit , ſerv
bitur, & intrabit , & exibit , & paſcuum inveni
10 Fur non venit niſi ut furetur , ut macte
ut perdat. Ego veni ut vitam habeant , & largi
habeant.
v. 11. 11 Ego ſum paſtor bonus. Paſtor bonus an
*Eſai.*40.11. mam ſuam ponit pro ovibus.
Eze. 34.23. 12 At mercenarius , qui paſtor non eſt , cuju
& 37.24. ſuæ non ſunt oves , ſi venientem lupum videt
fugit , relictis ovibus : lupus oves rapit , ac pro
fligat.
14 At mercenarius fugit , nempe mercena
rius , nec ovium curam gerens.
14 Ego ſum paſtor bonus , & meas agnoſco &
à meis agnoſcor.
15 Ut me novit Pater , ſic ego Patrem novi
animamque meam pono pro ovibus.
v. 16. 16 Et alias oves habeo , quæ non ſunt huju
*Eze.*37.22. ovilis : quæ etiam mihi adducendæ ſunt , meam-
que vocem audient , & fiet unum ovile , unus
paſtor.
17 Ideo me Pater amat , quia animam meam
pono, ut eam reſumam.
18 Eam mihi nullus eripit , ſed eam ipſe mea
ſponte pono. Poteſtatem habeo eam ponendi
itemque poteſtatem habeo eam rurſum ſumen-
di.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Hoc præceptum accepi à Patre meo.
19 Propter hæc dicta ortum eſt rurſus inter Ju-
[dæ]os diſſidium:
20 Eorúmque plerique dicebant: Dæmoniis v. 20.
[agi]tur, & inſanit, quid eum auditis? Sup. 7. 20.
21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis & 8. 48,52
[no]n ſunt: potéſtnè dæmonium cæcorum oculos
[ap]erire?
22 Cùm autem agerentur Hieroſolymis *b* in- v. 22.
[cæ]nialia & hyems eſſet, 1 *Mach.* 4.
23 Ambularétque Jeſus in fano, in Solomonis 59.
[po]rticu,
24 Judæi eum circumfuſi ſic alloquuntur.
[Q]uandiu ſuſpenſos tenebis animos noſtros? Si
[tu] Chriſtus es, dic nobis apertè.
25 Quibus Jeſus ita reſpondit: Dixi vobis, v. 25.
[ne]que creditis. Opera quæ ego mei Patris nomi- *Sup.* 5. 36.
[ne] facio, ea de me teſtantur: *Infr.* v. 38.
26 Sed vos non creditis, quoniam ex meis ovi- v. 26.
[bus] non eſtis, quemadmodum vobis dixi. *Sup.* 8. 19.
27 Oves meæ vocem meam audiunt, eaſque
[eg]o novi, & ipſæ me ſequuntur,
28 Et eis vitam do ſempiternam, nec poſſunt
[un]quam perire, nec mihi quiſquam eas de manu
[era]puerit.
29 Meus Pater, qui mihi dedit eas, maximus eſt v. 29.
[om]nium, nec quiſquam poſſit ex manu mei Pa- *Infr.* 14 28.
[tris] extorquere. v. 30.
30 Ego & Pater unum ſumus: *Infr.* 17. 11,
31 Hic Judæi rurſum lapides ſuſtulerunt, ut 22.
[eu]m lapidarent. v. 31.
32 Quos Jeſus ſic contrà allocutus eſt: Multa *Sup.* 8. 59.
[vob]is præclara opera, meo Patre autore, edidi:
[pro]pter quodnam eorum operum me lapidatis?

T 33 Cui

---

b Feſta inſtaurati templi poſt reditum ex Ba-
bylone.

33 Cui Judæi ſic reſponderunt: Ob pre
rum opus non lapidamus te, ſed ob impia dic
& quòd homo cùm ſis, Deum te facis.
v. 34. c 34 Et Jeſus contrà: Nónne ſcriptum eſt
Pſal. 82.6 veſtra diſciplina: Ego vos Deos appellavi?
35 Si illos appellavit Deos, ad quos Dei ſer
habitus eſt, d néc ſcriptum reſcindi poteſt,
36 Vos me, quem Pater conſecravit, &
mundum miſit, impiè loqui dicitis, quòd
Dei Filium eſſe dixerim?
37 Si Patre meo digna non facio mihi, ne c
dite.
v. 38. 38 Sin facio, ſi mihi minus creditis, at fac
Infr. 14.10, credite, ut & Patrem in me, & me in eo eſſe
11. gnoſcatis, ac credatis.
& 17.21, 39 Hic illi eum rurſum comprehendere co
22. bantur. Sed exiit ex eorum manu,
40 Abiítque rurſus trans Jordanem in e
locum ubi primùm baptizaverat Johannes, i
que manſit.
41 Ac frequentes ad eum veniebant & Joha
nem quidem nullum edidiſſe prodigium di
bant, ſed quæcunque de eo Johannes dixiſſ
ea eſſe vera:
42 Multíque in eum illic crediderunt.

---

c *Ego vos Deos appellavi.*
d Non poteſt non eſſe verum, quod in il
literis ſcriptum eſt.

Cap. XI.

Chriſtus oſtenſurus ſe eſſe, vitam, & reſurrectionem
Lazarum mortuum, & ſepultum reſuſcitat. Co
ſultantibus pontificibus, Cajaphas unum pro mu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tis occidendum prædicit. Præcipiunt ut ubi fuerit prehendatur.

ERAT autem quidam ægrotus Lazarus à
Bethania Mariæ & ejus ſororis Marthæ
vico.
2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum un- v. 2.
uento perfuderat, ejusque pedes ſuis capillis ex- *Infr.* 12. 3.
erſerat: cuius frater Lazarus ægrotabat. *Matt.* 26. 7.
3 Miſerunt igitur ejus ſorores illi ſignificatum *Marc* 14 3.
a: Domine, ſcito eum quem amas ægrotare.
4 Hoc audito Jeſus ita dixit: Hic morbus le-
ıalis non eſt, ſed ob Dei gloriam eſt, ut per eum
elebretur Dei Filius.
5 Amabat autem Jeſus Martham, ejusque ſo-
orem & Lazarum.
6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum qui-
em manſit in quo erat loco, duos dies.
7 Poſtea dicit ſuis diſcipulis: Petamus rurſum
udæam.
8 Cui diſcipuli: Magiſter, inquiunt, modò te
onabantur lapidare Judæi, & eódem rurſus abis?
9 At Jeſus contrà: Cùm duodecim horæ ſint
iei, ſi quis interdiu graditur, non offendit: hujus
nim mundi lucem aſpicit.
10 At ſi quis noctu graditur, offendit, quia lu-
ıine caret.
11 Hæc fatus, ſic eos deinde alloquitur: Laza-
ıs amicus noſter obdormivit, ſed ego ad eum ex-
rgefaciendum vado.
12 Tum ejus diſcipuli: Domine, inquiunt,
obdormivit, ſalvus eſt.
13 Dixerat autem Jeſus de ejus morte: illi ve-
de ſomni ſopore dicere opinabantur.
14 Itáque tum dixit eis Jeſus apertè: Lazarus
ıortuus eſt,

a. *De Lazaro in vitam re vocato.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

15 Atque equidem *b* me illic non adfuiſſe g
deo veſtra cauſa, ut credatis. Sed proficiſcam
ad eum.

16 Et Thomas nomine Didymus: Eamus
nos, inquit diſcipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jeſus ubi venit eò, invenit eu
quartum jam diem agentem in monimento.

18 Aberat autem propè Bethania Hieroſo-
mis ſtadia circiter quindecim,

19 Multíque Judæorum ad Martham & M-
riam venerant, ut eas de ſuo fratre conſolarent

20 Igitur Martha ut Jeſum venire audivit, i
obviam, ſedente domi Maria, ivit,

21 Et ſic eum allocuta eſt: Domine, ſi tu h
adfuiſſes, meus frater mortuus non fuiſſet.

22 Quanquam nunc quoque ſcio, quicqu
à Deo petiveris, daturum eſſe tibi Deum.

23 Cui Jeſus: Reſurget frater tuus.

v. 24 — 24 Scio, inquit ei Martha, reſurrecturum e
Sup. 5. 29. — in reſurrectione in ultima die.

v. 25, 26. — 25 Et Jeſus: Ego ſum, inquit ei, reſurrect
Sup. 6. 35. — & vita. Qui in me credit, etiam ſi mortuus fu
rit, reviviſſet.

26 Et quiſquis vivit, & in me credit, nunqua
moriturus eſt. Credis hoc?

v. 27. — 27 Etiam Domine, inquit illa. Ego cred
Mat. 16 16. — te Chriſtum eſſe Dei filium, qui in mundum ve
Sup. 4. 42. — turus eras.
& 6. 69. — 28 Atque hæc locuta, ivit accerſitum Maria
ſororem ſuam, eique clanculum dixit, mag
ſtrum adeſſe, qui eam vocaret.

29 Illa hoc audito celeriter ſurgit, & illu
adit.

30 Non

---

b Si adfuiſſem, eius morbum ſanaſſem. Nun
eum in vitam revocabo, quæ res fidem m
hi apud vos magis conciliabit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

30 Nondum autem venerat Jeſus in vicum,ſed
in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.
31 Iudæi ergo, qui cum ea domi aderant,
eamque conſolabantur, videntes Mariam celeri-
ter ſurrexiſſe, atque exiiſſe, ſecuti ſunt eam, rati
eam ad monimentum ire, ut ibi ploraret.
32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Ieſus, eo
viſo, ei ad pedes accidit: Domine, inquit ei, ſi tu
hic adfuiſſes, non fuiſſet mortuus frater meus.
33 Tum Ieſus ubi eam plorantem, & comita-
tos eam Judæos plorantes vidit, infremuit animo,
conturbatuſque dixit:
34 Ubi eum poſuiſtis? Domine, inquiunt ei,
veni viſum.
35 Lachrimavit Jeſus.
36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere
eum amabat?
37 Item eorum quidam dicebant: Non pote- *v. 37.*
rat is, qui cœci oculos aperuit efficere, ut hic *Sup. 9. 6.*
quóque non moreretur?
38 Jeſus igitur rurſus apud ſe fremens, venit
ad monimentum. Erat autem foſſa, cui impoſi-
tum erat ſaxum.
39 Et Jeſus dixit: Auferte ſaxum. Cui mor-
tui ſoror Martha: Domine, inquit, jam fœtet,
nam quatuor dierum eſt.
40 At Jeſus: Dixíne ego tibi, inquit ei, te ſi
fidem habueris, viſuram *c* Dei gloriam?
41 Igitur illi ſaxum ſuſtulerunt, ubi ſitus erat
mortuus. Et Jeſus ſublatis ſurſum oculis, dixit:
Pater, ago tibi gratias quod me audiviſti?
42 Equidem ſciebam, ut tu me ſemper audias:
ſed propter circumſtantem hominum multitudi-
nem dixi, ut me abs te miſſum eſſe credant.
43 Hæc ille fatus, ingenti voce clamavit: La-
zare veni foras.

c Divinum glorioſumque factum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

44 Et mortuus exiit, pedes manúſque vinctu
faſciis vultu ſudario obvelato. Solvite eum, in
quit eis Jeſus, & abire ſinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Marian
venerant, & quid feciſſet Jeſus viderant, in eum
crediderunt.

46 Ad eorum quidam Phariſæos adierunt, &
eis quæ feciſſet Jeſus dixerunt.

v. 47. 47 Itaque Pontifices & Phariſæi coacto conci
Matt. 26. 3. lio, ita dicebant: Quid agimus? nam hic homo
Marc. 14. 1. multa portentoſa facit.
Luc. 22. 2. 48 Si eum ſic ſinimus, omnes ei fidem adjun
gent: atque ita venient Romani, qui nos & loco
& gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Caiaphas, ejus ann
Pontifex, ſic ad eos verba facit: Vos nihil ſcitis

v. 50. 50 Neque cogitatis conducibilius eſſe nobis
Infr. 8. 14. unum hominem pro populo mori, quàm totam
perire gentem.

51 Id autem non ſua ſponte dixit, ſed quòd
eſſet ejus anni Pontifex, vaticinatus eſt, Jeſum
pro gente moriturum eſſe:

52 Nec ſolùm pro gente, ſed etiam ut diſper
ſos Dei natos ſimul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo conſulta
runt.

54 Itaque Jeſus non jam apertè verſabatur in
Judæis, ſed inde diſceſſit in locum prope ſolitudi-
nem, in oppidum *d* Ephraim nomine, atque ibi
commoratus eſt cum ſuis diſcipulis.

55 Inſtabat autem Judæorum Paſcha, & mul-
ti qui ex ea regione Hieroſolymam ante Paſcha
ſui luſtrandi gratia aſcenderant,

56 Requirebant Jeſum, & in fano ſtantes, ſic
inter ſeſe dictitabant: Quid vobis videtur, quòd
non venerit ad feſtum?

57 Dede-

d Latine Ephrem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

57 Dederant autem Pontifices & Phariſæi
mandatum, ut ſi quis ſciret ubinam is eſſet, indi-
caret, ut eum caperent.

Cap. XII.

Chriſto apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accuſatur à Juda. A Chriſto defenditur. Sacerdotes Lazarum ſublatum cupiunt Chriſto Hieroſolymam venienti obviam itur. Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

IGITUR Jeſus ſex diebus ante Paſcha Be- *v.* 1.
thaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mor- *Matt.* 26. 6.
tuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat. *Marc.* 14. 3.
2 Illic ei data cœna eſt, cùm quidem Martha
miniſtraret, & Lazarus ex eodem numero eſſet,
qui cum eo accumbebant.
3 Maria verò ſumpta libra precioſi unguenti *v.* 3.
ſpicatæ nardi, Jeſu pedes perfudit, eoſdémque *Sup.* 11. 2.
ſuis capillis exterſit. Ejus unguenti odore cùm
domus repleta foret,
4 Unus ex ejus diſcipulis, Judas Simonis filius,
Iſcariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:
5 Cur hoc unguentum non eſt trecentis dena-
riis venditum, & in pauperes erogatum?
6 Id autem dixit, non quòd ei curæ eſſent *v.* 6.
pauperes, ſed quòd fur erat, & crumenam habe- *Infr.* 13. 29.
bat, ac quæ conferebantur, portabat.
7 Tum Jeſus: Sine eam, inquit: id ad meæ
ſepulturæ diem reſervavit.
8 Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum: *v.* 8.
at me non ſemper habebitis. *Deut.* 15. 11
9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo *Mat.* 26. 11.
eum illic eſſe cognoviſſet, venerunt eò non ſo- *Marc.* 14. 7.
lum propter Jeſum, ſed etiam ut Lazarum vide-
rent, quem ſuſcitaverat ex mortuis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Conſultarunt autem Pontfices etiam
Lazaro necando,

11 Quod propter eum multi Judæorum c
ſciſcebant, & in Jeſum credebant.

v. 12. 12 Poſtero die frequens hominum turba, q
Matt. 21.8. ad feſtum venerant, audientes Jeſum adventa
Marc. 11. 7. Hieroſolymam,
Luc. 19. 35. *a* 13 Sumptis palmarum ramis, ei obviam exi
v. 13. runt, atque ita clamabant: Hoſanna, bene ſit v
Pſal. 118. nienti in nomine Domini, regi Iſraëlitarum.
25, 26. 14 Nactus autem Jeſus aſellum in eo ſedera
quemadmodum ſcriptum eſt:
v. 15. 15 Ne metue Puella Sion: ecce tuus rex v
Zach. 9. 9. nit in aſinæ pullo ſedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellex
runt ejus diſcipuli: ſed poſtquam illuſtratus
Jeſus, tum demum recordati ſunt ea, & de
fuiſſe ſcripta, & ſe ei præſtitiſſe.

b 17 Teſtificabatur autem hominum multit
do, qui cum eo adfuerant cùm Lazarum evoc
vit è monimento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob cauſam occurrit ei vulgu
quòd id eum edidiſſe prodigium audiviſſent.

19 Itaque Phariſæi ſic inter ſeſe dicebant: v
detis nihil proficere vos, cum eum ſequatur mu
dus.

c 20 Erant autem quidam Græci, ex iis q
aſcenderant, ut in feſto adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Beth
ſaida Galilææ, eúmque ſic rogarunt: Domine
vellemus Jeſum videre.

22 Id Philippus Andreæ indicatum it, & por
rò Andræas & Philippus Jeſu dicunt.

23 E

---

a *Hoſanna.*
b Scilicet, eum Lazaro reddiſſe vitam.
c *Græci Jeſum videre volunt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Et Jeſus ſic eis reſpondit : Venit hora, qua
luſtretur filius hominis.
24 Profectò, profectò, inquam vobis, niſi fru-
ienti granum ad terram lapſum moriatur, ipſum
ılum manet : ſin moriatur, multum fructum
rt.
25 Qui animam ſuam amabit, eam perdet: & *v.* 25.
ui animam ſuam in hoc mundo oderit, is eam *Mat.*10.39.
ı ſempiternam vitam conſervabit. & 16. 25.
26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur : atque *Marc.*8. 35.
bi ero ego, ibidem meus etiam miniſter erit. *Luc.*9. 24.
Quòd ſi quis mihi miniſtrabit, eum Pater hono- & 17. 33.
ıbit. *v.* 26.
27 Nunc mihi turbatus eſt animus ecquid di- *Infr.*14. 3.
am ? Pater defende me ab hac hora, ſed ideo & 17. 24.
eni in hanc horam. 1 *Theſ.*4.17
28 Pater illuſtra tuum nomen : Tum hæc vox
e cœlo venit : Et illuſtravi, & rurſus illuſtrabo.
29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant,
icebat extitiſſe tonitru. Alii Angelum cum eo
ocutum ajebant.
30 At Ieſus ita locutus eſt : Non propter me
ox hæc extitit, ſed propter vos.
31 Nunc fit de hoc mundo judicium : nunc *v.* 31.
ujus mundi princeps exigetur foras. *Infr.*16. 11.
32 Et ego ſi à terra evectus fuero, omnes ad *v.* 32.
ne traham. *Supr.* 3. 14.
33 Id autem dicebat ſignificans, quo letho *v.* 34.
noriturus eſſet. 2 *Sam.*7.13
34 Ei vulgus reſpondit : Nos audimus ex diſ- *Pſal.*89.37.
iplina, Chriſtum ſemper eſſe permanſurum : & 110. 4.
Quî fit ut tu dicas, evehendum eſſe filium homi- *Eſai.* 9. 6.7
ıis ? Quis eſt iſte filius hominis ? *Eze.*37.25.
35 Quibus Ieſus : Adhuc parvo tempore vobis *Dan.* 2. 44.
utura lux eſt. Ambulate dum lucem habetis, ne & 7.14,27
os opprimant tenebræ : quoniam qui in tenebris *v.* 35.
mbulat, neſcit quo eat. *Sup.* 1. 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, u
lucis filii fiatis. Hæclocutus Ieſus diſceſſit, &
ſeſe ſubduxit.
37 Sed quamvis tot in eorum conſpectu oſte
ta feciſſet, tamen in eum non credebant,
v. 38. 38 Ut illud ab Eſaia vate dictum fieret, cu
Eſai. 53. 1. ait Domine, quis credidit orationi noſtræ?
Rom. 10. 16 & Iovæ brachium cui patefactum eſt?
39 Ideo credere non poterant, quòd item d
xit Eſaias:
v. 40. 40 Eorum & oculos excœcavit & animos ſt
Eſai. 6. 9. peſecit, ne oculis videant, & animo intelligan
Mat. 13. 14. ad frugemque redeant, atque eos ego ſanem.
Marc. 4. 12. 41 Hæc dixit Eſaias, tum cùm ejus ſplend
Luc. 8. 10. rem vidit, déque eo locutus eſt.
Act. 28. 26. 42 Tametſi multi ex principibus in eum cr
Rom. 11. 8. diderunt: ſed id propter Phariſæos non fateba
tur, ne Collegii communitate privarentur.
v. 43. 43 Plus enim amabant hominum, quàm D
Sup. 5. 44. gloriam.
v. 44. 44 Ieſus autem clamavit his verbis: Qui i
1 Pet. 1. 21. me credit, non in me credit, ſed in eum qui m
miſit
45 Et qui me videt, eum videt, qui me mi
ſit
v. 46. 46 Ego lux in mundum veni, ut quiſquis i
Sup. 1. 5. 9. me crediderit, non maneat in tenebris.
& 3. 19. 47 Quòd ſi quis mea verba audierit, nequ
& 8. 12 crediderit, ego eum non damno. Non enim u
& 9. 5. mundum damnem veni, ſed ut mundum con
v. 47. ſervem.
Sup. 3. 17. 48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit
Mar. 16. 16. habet qui ſe damnet. Ipſe ſermo, quem ego lo-
quor, eum damnabit in poſtremo die:
v. 49. 49 Quoniam ego non mea ſponte loquor, ſed
Infr. 14. 10. qui me miſit Pater, is mihi in mandato dedit
quid dicturus aut locuturus ſim:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

50 Et ſcio ejus mandatum *d* ſempiternam eſſe
ram. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum
hi dixit Pater, ſic eloquor.

---

d Ejuſmodi eſſe, ut in eo obeundo vita ſit
poſita.

Cap. XIII.

a cœna ſurgens Chriſtus, humilitatem commendaturus Apoſtolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo ſigne denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapſum abnegationis prædicit.

ANTE feſtum autem Paſchæ, ſciens Jeſus *v.* 1.
ſuam horam veniſſe, qua ex hoc mundo *Matt.* 26. 1
migraret ad Patrem, cum ſuos, qui erant in *Marc.* 14. 1.
undo, amaviſſet, eos ad extremum amavit. *Luc.* 22. 1.
2 Et cœna parata, cum jam diabolus Judæ Si-
onis filio Iſcariotæ mentem injeciſſet, ut eum
roderet:
3 Sciens Ieſus Patrem ſibi omnia in manum *v.* 3.
diſſe, ſeque à Deo profectum, ad Deum diſce- *Mat.* 28. 18.
ere, *Sup.* 3. 35.
4 Surgit ex cæna, depoſitiſque veſtibus, ſum- *Infr.* 17. 2.
o linteo, ſe præcingit.
5 Deinde immiſſa in pelvim aqua, diſcipulo-
um pedes lavare inſtitit, & linteo, quo præcin-
us erat, abſtergere:
6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille ſic
dixit: Domine téne mihi lavare pedes?
7 Cui Ieſus: Quid ego faciam, inquit reſpon-
ens, tu nunc ignoras, ſed poſtea cognoſces.
8 Et Petrus: Nunquam meos pedes lavabis,
nquit ei. At Ieſus contrà: Niſi te lavero, inquit,
on eris meus particeps.
9 Tum Simon Petrus: Domine inquit ei,
on ſolùm meos pedes, ſed etiam manus atque
aput.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 10. 10 Cui Jeſus: Qui lotus eſt, inquit, huic n
Infr. 15. 3. opus eſt, niſi ut pedes lavet, quin totus purus
Et vos puri eſtis, ſed non omnes.
11 Noverat enim ſuum proditorem: ideo
cebat, non omnes eſſe puros.
12 Poſtquam eorum pedes lavit, ſumptis
veſtibus rurſus accubuit, & eos ſic allocutus e
Intelligitis quid vobis fecerim?
v. 13. 13 Vos me magiſtrum & dominum appel
Matt. 23.8, tis, & rectè dicitis: ſum enim.
1 *Cor.* 8. 6. 14 Si igitur ego vobis & Dominus & magi
pedes lavi, vos quoque debetis alii aliorum la
re pedes.
15 Exemplum enim præbui vobis, ut que
admodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.
v. 16 16 Certè, certè, inquam vobis, non eſt ſ
Infr. 15.20. vus Domino ſuo major, neque legatus eo maj
Mat 10.24. qui eum miſit.
Luc. 6. 40. 17 Si hoc noſtis, felices eſtis: ſi ea præſtatis.
v. 18 18 Non de omnibus vobis dico: ego ſcio qu
Pſal. 41 10. elegerim. Sed oportet ut fiat quod ſcriptum hab
tur: qui mecum cibum capit, is me calce petit.
19 Jam nunc dico vobis antequam fiat: u
cùm factum fuerit, credatis eum eſſe me.
20 Hoc vobis certò certóque dico, qui eum
v. 20. *Mat.* 10. 14. quem ego miſero, accipit, me accipit: & qui m
Luc. 10.16. accipit, eum accipit qui me miſit.
v. 21. 21 Hæc locutus Jeſus, turbatus eſt animo, &
Mat. 26. 21. ita apertè dixit: Certò, certóque ſcitote, futu
Mar. 14. 18. rum eſſe, ut unus veſtrûm me prodat.
Luc 22. 21. 22 Tum diſcipuli inter ſeſe intueri, dubitan
tes de quo diceret.
v. 23. 23 Recumbebat autem unus diſcipulorum Je
Infr. 21.20. ſu in ejus gremio, quem Jeſus amabat.
24 Huic innuit Simon Petrus, ut ſciſcitare
tur, quiſnam is eſſet de quo diceret.
25 Atque ille in Jeſu pectus incumbens: Do
mine, inquit ei, quis eſt? 26 Cu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

26 Cui Jeſus reſpondet: is eſt, cui ego intin-
tam bucceam porrigam: tum bucceam intingit,
: Judæ Simonis filio Iſcariotæ dat.
27 Ac tum poſt eam bucceam, intravit in eum
atanas. Et Jeſus ei dixit: Quod facis, fac ocyus.
28 Id autem quorſum ei dixiſſet nemo accum-
entium intellexit.
29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoqui- *v.* 29.
em crumenam habebat Judas, Jeſum mandare, *Sup.* 12. 6.
t emeret quæ ejus opus eſſent ad feſtum, aut pau-
eribus ut aliquid daret.
30 Igitur ille ſimulac ſumpſit bucceam, exi-
it, cum quidem nox eſſet:
31 Quo egreſſo, ſic fatur Jeſus: Nunc homi-
ıis filius illuſtratur, & Deus illuſtratur in eo.
32 Si in eo Deus illuſtratur, eum quoque Deus
nſe ipſo illuſtrabit, & mox illuſtrabit.
33 Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum ſum *v.* 33.
Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi. *Sup.* 7. 34.
quò ego abeo, eos venire non poſſe, etiam vobis *&* 8. 21.
nunc dico,
34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos *v.* 34.
ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ame- *Infr.* 15. 12.
tis inter vos. *Lev.* 19. 18.
35 In eo cognoſcent omnes, vos meos eſſe *Mat.* 22. 39.
diſcipulos, ſi mutuo vos amore proſequemini. *Gal.* 6. 2.
36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui *Jac.* 2. 8.
Jeſus reſpondit: Quò ego abeo, tu non potes me 1 *Pet.* 1. 22.
nunc ſequi, ſed tandem ſequeris me. 1 *Joh* 3. 11.
a 37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc *&* 4. 16. 21
ſequi non poſſum? animam meam pro te ponam. *v.* 36.
38 Cui reſpondit Jeſus: Animam tuam pro *Infr.* 21. 10.
me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non *v.* 38.
ante cantaturum eſſe gallum, quàm tu me ter *Mat.* 26. 34.
abnegaveris. *Mar.* 14. 30.
Luc. 22. 34.

a *Petrus animam ſe pro Jeſu poſiturum dicit.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIV.

Conſolatur diſcipulos ſuos Divinitatem ſuam & fr ctum mortis ſuæ exponens. Conſolatorem Spiritu promittens, ejus officium deſcribit, pacémque ſua pollicetur.

NOLITE animo turbari, inquit ſuis diſc
pulis. Fidem habetis Deo, & mihi fider
habete.
2 In domo Patris mei manſiones multæ ſun
Quod ſi ſecus eſſet, dixiſſem vobis. Eo paratur
vobis locum.
v. 3. 3 Quòd ſi ivero paratum vobis locum, reve
Infr. v. 18. niam, & vos mecum aſſumam, ut ubi ero ego
& 17. 24. vos etiam ſitis.
Sup. 12. 26. 4 Et quidem quò ego proficiſcar, vos ſcitis
& viam tenetis.
5 Domine, inquit ei Thomas, neſcimus qu
proficiſcaris, tantum abeſt, ut viam tenere poſ
ſimus.
6 Cui Jeſus: Ego ſum via, & veritas, & vita
Nemo ad Patrem venit, niſi per me.
7 Si me cognoſceretis, meum quoque Patrem
cognoſceretis, et iam nunc eum cognoſcitis, ac
vidiſtis.
a 8 Et Philippus: Domine, inquit ei, oſtende
nobis Patrem, & ſatis erit nobis.
v. 9. 9 Cui Jeſus: Tantum jam tempus vobiſcum
Sup. 12. 45. ſum, & tu me non noſti? Philippe qui me vidit.
Infr. v. 20 Patrem vidit: qui fit ut dicas, Oſtende nobis
& 17. 21, Patrem?
23. 10 Non credis, & me in Patre, & Patrem in
me eſſe? Quæ ego verba vobis dico, mea ſponte
non dico: ſed ipſe Pater. qui in me manet, facit
opera.

11 Cre-

a *Oſtende nobis Patrem.*

11 Credite mihi, & me in Patre, & Patrem in
me eſſe: aut certè de ipſis factis mihi credite.
12 Hoc certò certóque ſic habetote, qui mihi
fidem habebit, eum eſſe eadem mecum, atque
etiam his majora facturum. Nam ad Patrem
meum proficiſcor.
13 Ac quicquid per meum nomen petieritis, *v.* 13.
id faciam, ut illuſtretur Pater in Filio. *Infr.* 15. 16.
14 Si quid per meum nomen petieritis, ego *&* 16 23,
faciam. 24
15 Si me amatis, mea præcepta ſervate. *Mat.* 7. 7.
16 Ego verò meum Patrem exorabo, ut alium *Mar.* 11. 24.
vobis confirmatorem det, qui vobiſcum perpetuò *Jac.* 1. 5.
maneat:
17 Scilicet veritatis Spiritum, quem Mundus
conſequi non poteſt, quòd eum neque videt, ne-
que cognoſcit. At vos eum cognoſcitis: quoniam
apud vos manet, & in vobis futurus eſt.
18 Non relinquam vos pupillos, inviſam vos.
19 Pòſt paulò jam me non videbit mundus at
vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.
20 In illa die vos intelligetis, & me in Patre
meo, & vos in me, & me in vobis eſſe.
21 Qui mea præcepta tenet, conſervatque, il-
le eſt qui me amat. Qui verò me amat, amabitur
a Patre meo: eúmque ego amabo, & me ei pate-
faciam.
22 Tum Judas non Iſcariota: Domine, in-
quit ei, quid cauſæ eſt, ut tu nobis teipſum ſis pa-
efacturus, mundo non item?
23 Cui Jeſus: Si quis me amat, inquit, re-
ſpondens, is ſermoni meo parebit, eúmque meus
Pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum
manebimus.
24 Qui me non amat, mea dicta non exſequi-
tur.

b *De Sancto Spiritu mittendo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tur. Sermo autem quem auditis, meus non e
ſed Patris, qui miſit me.
25 Hæc vobis elocutus ſum, apud vos mane
v. 26. 26 Sed Confirmator, Spiritus ſanctus, qu
*Luc.*24.49. mittet Pater meo nomine, is vos omnia doce
*Infr.*15.26. & vobis in memoriam revocabit quæcunque e
& 16.7. vobis dixi.
27 Pacem relinquo vobis pacem meam
vobis: non quemadmodum dat mundus, ego
vobis. Nolite animo perturbari, neque formida
v. 28. 28 Audiviſtis ut dixerim vobis, abire me,
*Sup.*10.29. viſurum vos. Si me amaretis, gauderetis, qu
dixiſſem me ad patrem proficiſci, quòd Pater m
jor me ſit.
v. 29. 29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cù
*Sup.*13.19. factum fuerit, credatis.
v. 30. 30 Iam non multa loquar vobiſcum, ve
*Sup.*12.31. enim hujus orbis princeps, nec habet in me qui
*Infr.*16.11. quam.
v. 31. 31 Sed intelligendum mundo eſt, me ama
*Sup.*10.18. Patrem: & ut mihi mandavit Pater, ita facer
Surgite abeamus hinc.

CAP. XV.

*Vitis & palmitum ſimilitudine, oſtendit quomo
diſcipuli fructum ferre poſſint Dilectionem m
tuam commendat, ad patientiam in afflictionibu
ſuo exemplo adhortatur.*

a EGO ſum vera vitis, & Pater meus eſt agri
cola.
v. 2. 2 Qui omnem palmitem in me non fe
*Mat.*15.13. rentem fructum amputat: & omnem ferente
fructum expurgat, ut plus fructus ferat.
v. 3. 3 Jam vos puri eſtis, propter ſermonem que
*Sap.*13.10. ad vos habui.

4 Qua

a *Ego ſum vera vitis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis·
Quemadmodum palmes fructum ferre per ſeip-
um non poteſt, niſi maneat in vite; ſic neque
os, niſi maneatis in me.
5 Ego ſum vitis, vos palmites. Qui in me
nanet, & ego in eo, is multum fert fructum.
iquidem ſine me vos nihil facere poteſtis.
6 Si quis in me non manet, is extrà projectus, *v.* 6.
ruit ut ſarmenta, quæ colliguntur, & in ignem *Matt.* 3. 10.
eflagratura conjiciuntur. & 7. 19.
7 Si & vos in me manſeritis, & mea verba in *v.* 7.
obis manſerint, quicquid poſtulare voletis, id *Sup.* 13. 13,
obis concedetur. 14.
8 In eo illuſtratur Pater meus, ſi vos multum *Infr.* 16. 23.
ructum feratis, meique diſcipuli eritis. 1 *Joh.* 3. 22
9 Quemadmodum amavit me Pater, ſic ego
os amavi. Manete in amore meo.
10 Si mea præcepta conſervaveritis, manebitis
n amore meo: ut ego mei præcepta Patris con-
rvavi, & in ejus amore maneo.
11 Hæc vobis elocutus ſum, ut & mea lætitia
n vobis maneat, & veſtra lætitia expleatur.
12 Hoc meum eſt præceptum, ut ametis inter *v.* 12.
os, quomodo ego vos amavi. *Sup.* 13. 34.
13 Majore charitate nemo præditus eſt, quàm 1 *The.* 4. 9.
quis animam ſuam amicorum ſuorum cauſa 1 *Joh.* 3. 11,
npendat. 16.
14 Vos mei eſtis amici, ſi feceritis quæcunque & 4. 21.
go vobis præcipio. *Eph.* 5. 2.
15 Non jam vos dico ſervos, ſiquidem ſervus
eſcit quid agat ſuus dominus. Vos autem ami-
os propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audivi
x Patre meo declaravi.
16 Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi, & *v.* 16.
ò deſtinavi, ut abeatis, & fructum feratis, veſter- *Mat.* 28. 19.
ue fructus duret, ut quicquid Patrem per meum
omen popoſceritis, id vobis concedat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Hæc vobis præcipio ut ametis mutuo.
18 Si vos mundus odit, illud cognoſcite, qu
me prius quàm vos odit.
v. 19. 19 Si mundani eſſetis, mundus amaret ſuu
1 Joh.4.5. Verùm quia mundani non eſtis, ſed ego vos
mundo elegi, ideo vos odit mundus.
v. 20. 20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis
Sup.13.16. xi: Non eſt ſervus major Domino ſuo. Si
Mat.10.24. perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermo
Luc.6.40. meo paruerunt, & veſtro parebunt.
v. 21. 21 Verùm hæc omnia vobis facient propt
Matt.24.9. nomen meum: quoniam eum qui me miſit, n
Infr.16.3. norunt.
v. 22. 22 Niſi ego veniſſem, & eos allocutus fuiſſe,
Supr.9.41. in peccato non eſſent. Nunc peccati ſui excu-
tionem nullam habent.
23 Qui me odit, etiam Patrem meum odit
24 Si non opera apud eos feciſſem, qualia n-
mo fecit alius, non forent in peccato. Nunc
viderunt & oderunt & me & Patrem meum.
v. 25. 25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum
Pſal.35.19. diſciplina ſcriptum extat: Oderunt me immeri
& 69.5. 26 Cùm autem venerit Confirmator, que
v. 26. ego vobis à Patre mittam, ſcilicet Spiritus veri
Sup 14.26. tis, qui à Patre proficiſcitur, is de me teſtabitu
Infr.16.7. 27 Quin & vos teſtes eſtis, qui mecum fue
Luc.24.49. tis ab initio.
v. 27.
Act.1.21.
& 5.32.

CAP. XVI.

Crucem prædicit diſcipulis. Conſolatorem promitte, ejus officium deſcribit. Mulieri parienti afflictio ſuorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.
2 Privabunt vos Collegiis: atque ad
tempus erit, cùm omnes qui vos inter
cient, putabunt ſe cultum præſtare Deo.

3 Qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd ne- *v. 3.*
que patrem neque me norunt. *Sup.15.21.*
4 Atque hæc ideo vobis locutus ſum, ut cùm *v. 4.*
tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego *Matt.9. 15.*
vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab ini- *Marc.2. 19.*
tio non dixi, quòd vobiſcum eram. *Luc.5.34.*
5 Nunc verò proficiſcor ad eum qui me miſit:
nec quisquam me veſtrûm interrogat, quò pro-
ficiſcar.
6 Sed quoniam hæc vobis locutus ſum, ani-
mos habetis mœroris plenos.
7 At ego vobis verum dico. E re veſtra eſt, ut
ego diſcedam: niſi enim diſceſſero, Confirma-
tor ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos
mittam.
8 Atque ille ubi venerit, mundum arguet de
peccato, & de juſtitia, & de judicio.
9 De peccato, quoniam mihi fidem non ha-
bent.
10 De juſtitia, quoniam ad Patrem diſcedo,
nec me videbitis amplius.
11 De judicio, quoniam hujus mundi prin- *v. 11.*
ceps judicatus eſt. *Sup.12. 31.*
12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, ſed quæ
nunc ferre nequeatis.
13 Verùm cùm venerit ille, videlicet verita- *v. 13.*
tis Spiritus, præibit vobis ad omnem veritatem. *Sup.14 26.*
Non enim ſua ſponte loquetur, ſed quæcunque *& 15.26.*
audiverit, eloquetur, & futura vobis prænuncia-
bit.
14 Ille me illuſtrabit: ſiquidem de meo ſu-
met, quæ vobis exponat.
15 Omnia quæcunque Pater habet, mea ſunt: *v. 15.*
propterea dixi, illum de meo ſumpturum eſſe, *Infr.17.10.*
quæ vobis exponat.
16 Paulò pòſt non videbits me, rurſumque
paulò pòſt cernetis me, quoniam ego ad Patrem
proficiſcor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Tum ejus diſcipulorum nonnulli ſic in-
ſeſe dicere: Quid ſibi vult, quòd nobis dicit, p.
lò pòſt non viſuros ſe, rurſúmque paulò p
aſpecturos ſe? itémque ſe ad Patrem proficiſci
18 Hoc quid eſt quod dicit, Paulò pòſt? N
ſcimus quid loquatur.
19 At Jeſus intelligens eos velle interrogare,
ſic eos affatus eſt: De eo inter vos contendit,
quòd dixi, vos paulò pòſt non viſurus me, r-
ſúmque paulò pòſt aſpecturos me.
20 Hoc pro certo & indubitato habetote: V
flebitis ac lamentabimini, at Mundus lætabit:
Vos verò dolebitis, ſed dolor iſte vertetur in
titiam.
21 Mulier dum parit, in dolore eſt, quip
cujus hora venerit: ſed poſtquam puerum e-
dit, non jam meminit cruciatus præ lætitia, qu
editus eſt in orbem homo.
22 Vos quoque nunc quidem in dolore eſt:
ſed reviſam vos, veſtérque lætabitur animus,
ſtrámque lætitiam nullus vobis eripiet.
v. 23. 23 Ac tum temporis *a* nihil ex me ſciſcita-
*Sup.*14.13. mini. Hoc vobis etiam etiámque confirmo: qu
& 15.16. cunque à meo Patre per meum nomen poſtula-
*Matt.*7.7. ritis, daturum eſſe vobis.
& 21.22. 24 Hactenus nihil per meum nomen petiiſ
*Mar.*11.24. Petite & obtinebitis, ut plena ſit veſtra lætitia.
*Luc.*11.9. 25 Hæc vobis oratione figurata locutus ſu
*Jacob.*1.5. tempus erit, cum non jam per figuras vos al
quar, ſed apertè vobis de Patre meo diſſeram.
26 Quo quidem tempore per meum nom
poſtulabitis. Neque vero vobis promitto, me
ſtra cauſa oraturum eſſe Patrem:
v. 27. 27 Ipſe enim Pater diligit vos, quoniam v
*Inf.*17.8,25 me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 P

a Omnia perſpicue ſcietis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Profectus à Patre veni in mundum, rurſum relinquo mundum, & ad Patrem diſcedo.
29 Tum ejus diſcipuli: Nunc tu quidem aperè loqueris, inquiunt ei, nec ulla orationis figura uteris.
30 Nunc ſcimus te omnia ſcire, *b* nec opus ti- *v.* 30.
bi eſſe, ut te quis interroget. Hinc te à Deo pro- *Infr.* 17.8.
fectum credimus
31 At Jeſus contrà: Nunc creditis, inquit.
32 Atqui adventat hora, & jam advenit, cùm *v.* 32.
alius alio diſſipabimini, & me ſolum relinquetis: *Mat.* 26.31.
quanquam non ſum ſolus, adeſt enim mihi Pater. *Mar.* 14.27.
33 Hæc vobis ideo locutus ſum, ut in me acquieſcatis. In mundo afficiemini cruciatu: ſed bono eſte animo, ego vici mundum.

b Nulla de re poſſe te interrogari, quam neſcias.

Cap. XVII.

Orat Chriſtus, ut mutua ſit illuſtratio gloriæ ſuæ & Patris. Orat pro Apoſtolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jeſus, ſublatis ad cœlum ocu- *v.* 1.
lis, dixit: Pater venit hora, illuſtra tuum *Sup.* 12.23.
Filium, ut te tuus viciſſim Filius illuſtret.
2 Quemadmodum ei poteſtatem dediſti om- *v.* 2.
nium mortalium, ut quoſcúnque ei dediſti, iis *Mat.* 28.18.
vitam det æternam. *Supr.* 5.27.
3 Hæc eſt autem vita æterna, ſi te ſolum cognoſcant verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.
4 Ego te in terris illuſtravi, opus abſolvi, quod *a* mihi faciendum mandaveras.
5 Tu nunc me, Pater, apud teipſum ea glo-

a In hoc ſita.

ria illuſtra, qua apud te præditus eram, antequa
mundus eſſet,
6 Declaravi nomen tuum hominibus, qu
mihi tu ex mundo dediſti. Tui erant, & eos
mihi dediſti, & ipſi tuæ orationi paruerunt,
7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi d
diſti, ea abs te eſſe.
v. 8. 8 Nam quæ tu mihi verba tradidiſti, ea & e
Sup. 16. 27, eis tradidi, & ipſi acceperunt, & me abs te pro-
30. ctum verè cognoverunt, & à te miſſum eſſe c
Infr. v. 25. diderunt.
9 Ego pro eis oro: non pro mundo oro,
pro iis quos tu mihi dediſti. Nam tui ſunt.
v. 10. 10 Et mea omnia tua, & tua mea ſunt: &
Sup. 16. 15. eis illuſtratus ſum.
v. 11. 11 Nec jam ſum in mundo, at hi in mun
Sup. 10. 30. ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, conſer
Infr. v. 21. per tuum nomen eos quos mihi dediſti, ut ſ
unum, ſicut & nos.
v. 12. 12 Dum cum eis in mundo eram, eos equid
Infr. 18. 9. tuo nomine conſervabam. Quos tu mihi dedi,
Pſal. 109. 8. cuſtodivi: nec eorum quiſquam periit excep
homine perdito, ut quod ſcriptum eſt fiat.
13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mun
loquor, ut meam lætitiam in ſeſe plenam h
beant.
14 Ego eis tuum ſermonem tradidi, &
mundus odit, quòd mundani non ſunt: que
admodum ego mundanus non ſum.
15 Non oro ut eos ex mundo tollas, ſed u
Malo tueare.
16 Mundani non ſunt, quemadmodum e
mundanus non ſum.
17 Sanctifica eos veritate tua, ſermo tuus v
ritas eſt.
18 Ut tu me in mundum miſiſti, ſic eos e
in mundum miſi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Et eorum cauſa ego meipſum ſanctifico ut
ipſi quoque veritate ſanctificati ſint.
20 Neque verò pro his ſolùm oro, ſed etiam
pro eis qui per eorum ſermonem in me credent.
21 Ut omnes unum ſint, quemadmodum tu *v.* 21.
Pater in me, & ego in te, ut ipſi quoque ſint in *Sup.* 10. 38.
nobis unum: ut mundus me abs te miſſum fuiſſe & 14. 10.
credat. 1 *Joh.* 1. 3.
22 Ego quoque, quam tu mihi gloriam dedi- & 3. 24.
ti, eis dedi, ut ſint unum, quomodo nos unum
ſumus:
23 Ego in eis, & tu in me, ut perfecti ſint in
unum, utque cognoſcat mundus, me abs te eſſe
miſſum, & eos à te amatos, quemadmodum me
amaſti.
24 Pater, quos tu mihi dediſti, volo ut ubi ero *v.* 24.
ego, ii quoque ſint mecum: ut meam videant *Sup.* 12. 26.
gloriam, quam tu mihi dediſti, quòd me ante & 14. 3.
mundum conditum amaveris. 1 *Theſ.* 4. 17.
25 Pater juſte, te quidem mundus non no- *Supr. v.* 5.
vit: at ego te novi, & hi me à te miſſum eſſe no-
runt,
26 Eiſque nomen tuum & declaravi & decla-
rabo: ut amor, quo tu me amas, ſit in eis, item-
que ego in eis,

Cap. XVIII.

Chriſti à Juda proditi virtute milites in terram proſternuntur. Chriſtus ad Annam: hinc ad Caiapham ducitur. Miniſtri bacillo cæſus, quid reſponderit. Pilato traditus, regnum ſuum declarat.

v. 1.
HIS dictis, Jeſus profectus eſt unà cum ſuis *Mat.* 26. 36.
diſcipulis trans torrentem Cedronem, ubi *Mar.* 14. 32.
hortus erat, in quem unà cum ſuis diſci- *Luc.* 22. 39.
pulis intravit. 2 *Sam.* 15.
2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

locum, quod eò Jeſus ſæpenumero cum ſuis
ſcipulis convenerat
v. 3. 3 Igitur Judas accepta à pontificibus & Pha-
*Mat.*26.47. ſæis cohorte, ac miniſtris, venit eò cum facib
*Mar.*14.43. ac funalibus & armis.
*Luc.*22.47. *a* 4 Tum Jeſus ſciens omnia quæ ſibi eventu
*Act.*1.16. eſſent, egreſſus dixit eis: Quem quæritis?
5 Cui illi reſponderunt: Jeſum Nazarenu
Et Jeſus. Ego is ſum, inquit eis. Aderat aut
cum eis etiam Judas ejus proditor
6 Ut ergo dixit eis, Ego is ſum: illi retrorſu
abierunt, & humi ceciderunt.
7 Et ille rurſus eos ſic interrogavit: Qu
quæritis? Jeſum Nazarenum, inquiunt.
8 Et Jeſus reſpondit: Dixi vobis eum eſſe n
Itaque ſi me quæritis, ſinite hos abire,
v. 9. 9 Scilicet ut illud ejus dictum comproba-
Sup. 17. 12. tur: Quos tu mihi dediſti, eorum ego nullu
perdidi.
10 Tum Simon Petrus, ſtricto quem habel
gladio, ſervum Pontificis percuſſit, eíque dex
ram abſcidit auriculam. Ei ſervo Malchus n
men erat.
11 At Jeſus dixit Petro: conde tuum gladiu
in vaginam: egóne, ut quod mihi poculum
v. 12. dit Pater, non bibam?
*Mat.*26.57. 12 Igitur cohors, & tribunus, Judæorumq
*Mar.*14.53, miniſtri, Jeſum comprehenderunt,
*Luc.*22.54. 13 Vinctúmque ad Annam primùm addu
v. 13. runt. Erat enim Cajaphæ ſocer, qui erat ejus a
*Luc.*3.2. ni pontifex.
v. 14. 14 Erat Cajaphas is, qui Judæis conſuluer
*Sup.*11.50. expedire unum hominem perire pro populo.
v. 15. 15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus,
*Mat.*26.58. alter diſcipulus: qui quidem diſcipulus, qu
*Mar.*14.54. e
*Luc.*22.54.

a *Quem quæritis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

rat Pontifici notus, ingreſſus eſt unà cum Jeſu
ı Pontificis atrium.
16 Et cum Petrus foris pro foribus aſtaret, pro-
iit ille alter diſcipulus, qui Pontifici notus erat,
t à janitrice ut Petrum intromitteret obtinuit.
17 Atque illa janitrix ancilla ſic Petrum allo-
uitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis di-
ſcipulis es? Non ſum, inquit ille.
18 Aſtabant autem ſervi & miniſtri pyræ, quam
ecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cúm-
que eis aſtabat etiam Petrus, ac calefiebat.
19 Igitur interrogatus à Pontifice Jeſus, de
uis diſcipulis ac doctrina,
20 Sic reſpondit: Ego palàm mundo locutus
ſum: ego ſemper in Collegio docui atque fano
quò Judæi omnes conveniunt, neque quic-
quam in occulto locutus ſum.
21 Quid me interrogas? Interroga eos qui
audiverunt, quid eis locutus ſim: ii enim ſciunt
quæ dixerim ego.
22 Hæc locuto Jeſu, unus miniſtrorum, qui
aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine re-
ſpondes Pontifici?
23 Cui Jeſus: Si malè locutus ſum, inquit,
teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?
24 Miſerat autem eum Annas vinctum ad *v.* 24.
Caiapham pontificem. *Mat.* 26.57.
25 Simon Petrus autem aſtabat, ac calefiebat: *Mar.* 14.53.
& quærentibus num ipſe quoque ex ejus diſcipu- *Luc.* 22.54.
lis eſſet, negavit, &: Non ſum, inquit. *v.* 25.
26 Tum unus ex ſervis pontificis, ejus cogna- *Mat.* 26.69.
tus, cujus Petrus abſciderat auriculam, dixit: *Mar.* 14.66.
Nonne ego te vidi in horto cum eo? *Luc.* 22.55.
27 At Petrus rurſum negavit, & continuò gal-
lus cecinit.

b *Petrus Jeſum negat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 28. c 28 Igitur Jeſum à Caiapha ducunt ad præ-
*Matt.*27. 1. rium, cum quidem manè eſſet: nec ipſi in pr
*Marc.*15. 1. torium intrarunt, ne polluerentur, ſed veſcere
*Luc.*23.1. tur Paſcha.
*Act.*10. 28. 29 Itaque Pilatus ad eos egreſſus eſt, & ita l
& 11.13. cutus: Quodnam crimen affertis contra hu
hominem?
30 Cui illi his verbis reſponderunt: Niſi eſſ
hic nocens, eum tibi non tradidiſſemus.
31 Et Pilatus: Capite eùm vos, inquit eis,
ex lege veſtra judicate. At Judæi: Nobis non l
cet quenquam interficere.
v. 32. 32 Ut illud fieret, quod dixerat Jeſus ſigni
*Mat.*20.19. cans qua morte moriturus eſſet.
*Mar.*10.33. 33 Tum Pilatus rurſus in prætorium ingre
*Luc.*18. 32. ſus, Jeſum vocavit, eique dixit: Es ne tu rex Ju
v. 33. dæorum?
*Mat.*27.11. 34 Cui Jeſus reſpondit: Tua ne iſtud ſpont
*Marc.*15. 2. dicis, an alii tibi de me dixerunt?
*Luc.*23.3. 35 Et Pilatus: Quaſi verò ego ſim Judæus
inquit. Ipſi tui populares & pontifices te mihi tra
diderunt. Quid feciſti?
36 Et Jeſus: Regnum meum hujus mund
non eſt, ſi hujus mundi eſſet regnum meum, pu
gnaviſſent mei miniſtri, ne Judæis addicerer. Ve
rum meum regnum hinc non eſt.
37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Je-
ſus: Eſt ut tu dicis, inquit, me eſſe regem. Ego
eò natus ſum, & eò in mundum veni, ut verita-
tem teſter. Quiſquis à veritate eſt, vocem meam
audit.
38 Et Pilatus: Quid eſt veritas? Atque id lo-
cutus, rurſus prodiit ad Judæos, eiſque dixit:
v. 39. Ego nullum in eo crimen comperio.
*Mat.*27.15. 39 Eſt autem vobis is mos, ut unum vobis in
*Marc.*15. 6. Paſcha
*Luc.*23. 17.

c *Jeſus ad Pilatum ducitur.*

aſcha condonem, Vultis ergo, ut vobis Judæo-
um regem condonem?
40 At illi rurſus univerſi ſic exclamarunt: *v.* 40.
on iſtum, ſed Barrabam. Erat autem Barrabas *Act.*3.14.
tro.

C A P. XIX.

ilatus Chriſtum flagellatum, & ſpinis coronatum, liberare volens: Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jeſus matrem diſcipulo commendat, aceto guſtato, moritur. Mortui latus lancea confoditur. Sepelitur.

TUNC ergo cœpit Pilatus Jeſum, ac ver- *v.* 1.
beravit: *Mat.*27.26.
2 Et milites implexam ex ſpinis coro- *Mar.*15.15.
am impoſuerunt ejus capiti, eúmque purpurea
oga induerunt.
3 Atque ita dicebant: Salve Rex Judæorum,
íque alapas impingebant.
4 Deinde rurſus exit Pilatus, & illos ſic allo-
uitur: En vobis eum foras adduco, ut ſciatis me
ullum in eo comperire crimen.
5 Ac egreſſo foras Jeſu, ſpineam coronam pur-
ureámque togam ferente, dixit eis Pilatus: Ec-
e homo.
6 At pontifices & miniſtri eo viſo exclamare:
Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Capite
um vos, inquit, & crucifigite: nam ego cri-
men in eo non deprehendo.
7 At Judæi contra: Nos legem habemus, in-
uiunt ei, ex qua lege noſtra debet mori, quo-
niam ſe Dei filium fecit.
8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,
9 Et rurſus in prætorium ingreſſus, dixit Jeſu:
Unde es tu? At Jeſus ei reſponſum non dedit.
10 Itaque Pilatus ſic eum affatur: Mihi non
eloque-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

eloqueris? Neſcis me poteſtatem habere tui
crucifigendi, vel abſolvendi?
11 Reſpondit Jeſus: Non haberes ullam i
me poteſtatem, niſi id tibi supernè datum for.
Itaque qui me tibi tradidit, in majore culpa eſt
12 Ex eo ſtudebat Pilatus eum abſolvere.
Judæi reclamare: Si iſtum abſolvis, non es C
ſaris amicus: quicunque ſe regem facit, contr
venit Cæſari.
13 Hac audita voce, Pilatus Jeſum foras ed
xit, & pro tribunali ſedit, in loco qui Lapidip
vium appellatur: Hebraicè autem *a* Gabbatha
14 Cum quidem eſſet Paſchæ præparatio, h
ra ferè ſexta: atque ita Judæos alloquitur: Ec
Rex veſter.
15 At illi occlamare: Tolle, tolle, crucifig
eum. Regem ego veſtrum crucifigam? inquit e
Pilatus. Cui Pontifices reſponderunt: Non ha
bemus regem, niſi Cæſarem.
v. 16. *b* 16 Tum demum eum illis crucifigendum tra
Mat. 27. 33. didit. Et illi Jeſum acceptum abduxerunt.
Mar. 15. 22. 17 Iſque ſuam ferens crucem, profectus eſt i
Luc. 23. 33. locum Calvariæ appellatum, qui dicitur Hebrai
cè Golgotha.
18 Ubi eum crucifixerunt, & unà cum e
hinc atque hinc duos alios, Ieſum autem medium.
19 Scripſit autem titulum Pilatus, quem cru-
ci impoſuit, in quo ita ſcriptum erat: JESUS
NAZARENUS REX JUDÆORUM.
20 Hunc titulum cum multi Judæorum legiſ-
ſent: nam prope urbem erat is locus, ubi in cru-
cem ſublatus eſt Jeſus, & ſcriptum erat Hebraicè,
Græcè & Latinè.
21 Monuerunt Judæorum pontifices Pilatum,
ne

---

a Editum, editus locus.
b *Jeſus in crucem agitur.*

ſcriberet, Judæorum regem: Sed qui ſe Ju-
eorum Regem eſſe dixiſſet.
22 At Pilatus reſpondit: Quod ſcripſi, ſcripſi.
23 Igitur milites, poſtquam Jeſum cruci af- *v.* 23.
xerunt, ejus veſtimenta ceperunt, & ex eis qua- *Mat.*27.35.
or partes fecerunt, ſingulis militibus unam, *Mar.*15.24.
emque tunicam. Erat autem tunica inconſuta, *Luc.*23.34.
ſummo tota contexta.
24 Itáque commonuerunt, inter ſeſe non eſſe *v.* 24.
videndam, ſed de ea ſortiendum, cujus eſſet: *Pſ.* 22.19.
fieret quod in ſcripto illo habetur: Partiti ſunt
iter ſeſe mea veſtimenta, & ſuper veſte mea ſor-
m jecerunt atque hæc quidem fecere milites.
25 Aſtabant autem apud Jeſu crucem, ejus
ıater, & matris ſoror, Maria Cleophæ conjux,
Maria Magdalena.
26 Jeſus igitur conſpicatus matrem, & aſtan-
em diſcipulum quem amabat, dicit matri ſuæ:
Iulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua:
tque ex illa hora recepit eam diſcipulus ad ſe,
28 Poſtea ſciens Jeſus omnia jam perfecta eſſe *v.* 28.
t perficeretur quod ſcriptum erat, dicit: Sitio. *Pſal.*69.22.
29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itáque *v.* 29.
lli oppletam aceto ſpongiam, & hyſopo affixam, *Mat.*27.48.
dmoverunt ejus ori.
30 Et Jeſus aceto ſumpto dixit: Peractum eſt:
c inclinato capite emiſit ſpiritum.
31 Judæi verò quandoquidem erat præpara-
io, ne manerent in cruce corpora Sabbatho (erat
nim celebris illa dies Sabbathi) Pilatum roga-
unt, ut eorum crura frangerentur, iique au-
errentur.
d 32 Itáque venerunt milites, & primi quidem
crura

c *Jeſus matrem Joanni commendat.*
d *Latronem crura franguntur.*

crura fregerunt, itemque alterius cum eo c
cifixi:
33 Sed ubi ad Jeſum ventum eſt ut eum vi
runt jam mortuum, non fregerunt ejus crura
34 Sed unus militum lancea latus ejus pu
git: ac continuò exiit ſanguis & aqua.
35 Atque hoc idem qui vidit teſtatur, eſtc
verum ejus teſtimonium: isque ſe vera dicere ſc
ut vos quoque credatis.
v. 36. 36 Acciderunt enim hæc, ut ſcriptum ill
Exo 12.46. comprobaretur: Nullum ejus os frangetis.
Num. 9. 12. 37 Itémque aliud ſcriptum ait: Intuebunt
v. 37. quem compunxerint.
Zac. 12. 10. 38 Poſtea rogavit Pilatum Joſephus ab A
v. 38. mathæa (qui Jeſu diſcipulus erat, ſed occultu
Mat. 27. 57. metu Judæorum) ut Jeſu corpus auferre ſibi li
Mar. 15. 42. ret. Id quod permiſit Pilatus.
Luc. 23. 50. *e* 39 Acceſſit & Nicodemus (is qui prius Jeſu
Sup. 12 42. noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes miſtura
v. 39. ad liberas centum.
Sup. 3. 1. 40 Hi Jeſu corpus ceperunt, & linteis cu
aromatis obligarunt, ut Judæis ſepeliendi m
eſt.
41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifix
fuit, hortus, & in horto monimentum novum
in quo nemo adhuc poſitus fuerat.
42 Illic igitur propter Judæorum præparatio
nem, quoniam prope erat monimentum, po
ſuere Jeſum.

---

e *Jéſus ſepelitur.*

Cap. XX.

Maria nunciat Chriſtum reſurrexiſſe. Petrus & Johannes hoc viſuri, excurrunt. Jeſus Mariæ apparet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

paret, & diſcipulis domi congregatis. Thomas antè incredulus credit.

PRIMO autem poſt Sabbatum die, Maria *v. 1.*
Magdalena manè venit, cum adhuc tene- *Matt. 28. 1.*
bræ forent, ad monimentum, & ſaxum *Marc. 16. 1.*
picit amotum à monimento. *Luc. 24. 1.*
2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum atque
alterum diſcipulum, quem Jeſus amabat, ve-
t, eiſque ſic dicit: Sublatus eſt ex monimento
ominus, neque ſcimus ubi ſit poſitus.
3 Igitur egreſſus Petrus, & alter diſcipulus, *v. 3.*
nerunt ad monimentum. *Luc. 24. 12.*
4 Ac currentibus ſimul ambobus, alter diſci-
ulus Petro celerius præcurrit, priorque venit ad
onimentum.
5 Et introſpiciens vidit quidem jacentia lin-
a, non tamen introgreſſus eſt.
6 At Simon Petrus eum ſequens venit, & in
onimentum ingreſſus, videt jacentia lintea.
7 Et ſudarium, quod ſuper ejus capite fuerat,
n cum linteis jacens, ſed ſeorſum in uno loco
volutum.
8 Tum demum intravit etiam alter diſcipu-
s, qui prior venerat, in monimentum, vidít-
ue & credidit.
9 Nondum enim literas intelligebant, opor-
re eum ex mortuis reſurgere.
10 Itaque rurſus *b* ad ſe diſceſſerunt diſcipuli.
11 Maria verò aſtabat apud monimentum plo- *v. 11.*
ns extrà. Atque inter plorandum introſpexit *Marc. 16. 5.*
monimentum,
12 Et aſpicit duos angelos albo veſtitos, ſeden-
s alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi ja-
erat Jeſu corpus,
13 Qui ſic eam allocuti ſunt: Mulier, cur
ploras?

---

a *De Jeſu reſurrectione.* *b* Domum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ploras? Quibus illa: Quoniam, inquit, ſub
tus eſt meus dominus, neque ſcio ubi ſit poſitus
v. 14. 14 Atque hæc locuta, convertit ſe in tergu
Matt. 28. 9. & aſpicit aſtantem Jeſum, neſciens eſſe Jeſum.
Marc. 16 9. 15 Et Jeſus: Mulier quid ploras? inquit e
quem quæris? Illa holitorem eſſe putans, dic
ei: Domine ſi tu eum abſtuliſti, dic mihi u
eum poſueris, ut ego eum auferam.
16 Et Jeſus dixit ei: Maria. Et illa conver
Rabboni, inquit: hoc eſt, magiſter.
v. 17. 17 Et Jeſus: Ne me tange: nondum eni
Pſ. 22. 23. aſcendi ad Patrem meum. Sed adi fratres meo
cíſque dicito aſcenſurum me ad Patrem meu
& Patrem veſtrum, & Deum meum, & Deu
veſtrum.
18 Venit Maria Magdalena nunciatum diſc
pulis, ſeſe vidiſſe Dominum, eúmque illa dixiſ
ſibi.
v. 19. c 19 Igitur cum eſſet veſpera illo ipſo die, q
Mar. 16. 14. proximus erat à Sabbato, clauſis præ Iudæorum
Luc. 24. 36. metu, ejus loci portis, ubi erant diſcipuli congr
1 Cor. 15. 5. gati, venit Ieſus, in medióque ſtetit, & eis dixi
d Salvete.
20 Ac eo dicto, oſtendit eis ſuas manus atqu
latus. Hîc cum diſcipuli viſo Domino lætati eſſen
21 Ieſus eos denuò ſic allocutus eſt: Salv
te. Quemadmodum miſit me Pater, ſic ego mi
to vos.
22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit: Accipit
Spiritum Sanctum.
v. 23. 23 Si quorum peccata remiſeritis, remiſ
Mat. 18. 18. erunt: ſi quorum tenueritis, tenta erunt.
& 16. 19. e 24 Thomas autem unus ex duodecim, nomi
ne Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus
25 Hui

c *Jeſus clauſis portis diſcipulis apparet.*
d Hebraice pax vobis.
e *Thomas Jeſum reſurrexiſſe non credit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

25 Huic igitur alii diſcipuli dixerunt, vidiſſe
Dominum. Sed ille ſic eis dixit: Niſi & in
us manibus clavorum impreſſionem vidèro, &
ıeum digitum clavorum veſtigio, & manum la-
ri ejus admovero, non credam.
26 Deinde poſt dies octo, cum rurſus eſſent,
ıtus ejus diſcipuli, & Thomas cum eis, venit Ie-
ıs, portis clauſis, in medióque ſtetit, & : Salve-
, inquit.
27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum di-
tum, & vide meas manus: tuámque manum
fer, & meo lateri admove: néve incredulus
to, ſed credens.
28 Et Thomas ei reſpondens dixit: Dominus
ıeus & Deus meus.
29 Cui Jeſus: Quia vidiſti me, Thoma, in- *v.* 29.
ıit, credis: felices qui non viderint & tamen 1 *Pet.* 1. 8.
ediderint.
30 Et alia quidem multa miranda fecit Jeſus *v.* 30.
conſpectu ſuorum diſcipulorum, quæ non *Infr.* 21. 25.
ınt in hoc libro ſcripta:
31 Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum
ſe Chriſtum Dei filium: utque credentes, vi-
m per ejus nomen adipiſcamini.

Cap. XXI.

eſus piſcantibus Apoſtolis apparet, quem miraculo captorum piſcium agnoſcunt. Petro ovium curam committit, mortíſque genus eidem prænunciat.

POSTEA rurſus monſtravit ſeipſum Je-
ſus apud Tiberiadis lacum. Monſtravit
autem hoc pacto:
2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui
idymus appellatur: & Nathanael, is qui erat

X à Ca-

a *Monſtrat ſe Jeſus apud Tiberiadis lacum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex e
diſcipulis duo.
3 His Simon Petrus dicit, ſe ire piſcatum. C
illi dixerunt, ſe quoque cum eo ituros. Profec
protinus navem conſcenderunt, eaque nocte n
hil ceperunt.
4 Ubi jam manè fuit, ſtetit Jeſus in littore (
que tamen Jeſum eſſe ſciebant diſcipuli)
5 Et eos ſic alloquitur: Juvenes, nunquid ec
lii habetis? Nihil, reſpondent illi.
6 Iacite rete, inquit eis, ad dexteram navis p
tem, & invenietis. Itaque jecerunt, tantamq
piſcium multitudinem ceperunt, ut rete n
poſſent extrahere.
v 7. 7 Tum diſcipulus ille, quem Ieſus amabat,
Sup. 13. 23. cit Petro: Dominus eſt. Et Simon Petrus, ut D
minum eſſe audivit, induſium induit (erat en
nudus) ſeque jecit in lacum.
8 Alii verò diſcipuli navigio venerunt (n
enim longius aberant à terra quàm ad ducen
cubitos) trahentes rete piſcium.
9 Ut igitur ad terram deſcenderunt, vide
humi prunas, & piſcem iis impoſitum, & p
nem.
10 Et Jeſus: Afferte, inquit eis, de piſcib
quos nunc cepiſtis.
11 Conſcendit Simon Petrus, & rete traxit
terram, magnis refertum piſcibus, centum qui
quaginta tribus: qui quamvis tot eſſent non t
men ruptum eſt rete.
12 Adeſte (inquit eis Jeſus) prandete. Null
autem audebat diſcipulorum eum percont
quis eſſet, quòd ſciebant Dominum eſſe.
13 Igitur venit Jeſus, panémque ſumit, &
dat, itidemque piſcem.
14 Hic jam tertiùm apparuit Jeſus ſuis diſc
pulis, ſuſcitatus ex mortuis.

15 Dei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

b 15 Deinde poſtquam pranderunt, dicit Jeſus
Simoni Petro: Simon Johannide amas me plus
his? Cui ille: Etiam Domine, tu ſcis te ut dili-
gam. Et ille: Paſce agnos meos.
16 Itémque iterum: Simon Johannide, amas
me? inquit ei. Cui ille: Etiam, Domine, tu ſcis
ut te diligam. Et ille: Paſce oves meas, inquit.
17 Itémque tertiò: Simon Johannide, diligis
me? inquit ei. Hic Petrus ægrè ferens, illum ex
ter, an ſe diligeret, quæſiviſſe, dixit ei, Domi-
ne, tu noſti omnia, tu ſcis ut te diligam. Et Jeſus:
Paſce meas oves, inquit ei.
18 Illud certò, certoque ſic habeto, cum juve- *v. 18.*
nis eſſes, cingebas ipſe te & ibas quò volébas. Sed *2 Pet. 1. 14.*
ubi ſenueris, extendes tuas manus & alius te cin-
get, ducétque quò noles.
19 Id autem dixit, ſignificans quo letho ille
Dei gloriam illuſtraturus eſſet. Atque hoc locu-
tus. dicit ei, Sequere me.
20 Et Petrus converſus aſpicit ſequentem di- *v. 20.*
ſcipulum, quem amabat Jeſus, eum qui in cœna *Sup. 13. 23.*
ejus pectori incumbens, dixerat: Domine, quis *& h. c. v. 7.*
eſt qui te eſt proditurus?
21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jeſu: Domine,
hic verò quid?
22 Cui Jeſus: Si eum volo manere donec ve-
niam, quid ad te? Tu ſequere me.
23 Itaque diſſipatus eſt hic ſermo inter fratres,
diſcipulum illum non eſſe moriturum, tametſi
non dixerat illi Jeſus, non eſſe moriturum: ſed,
ſi eum volo manere donec veniam, quid ad te?
24 Hic eſt is diſcipulus, qui hæc teſtatur, & hæc
ſcripſit, cujus nos teſtimonium verum eſſe ſcimus
25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: *v. 25.*
quæ ſi ſingula ſcribantur, ne ipſum quidem mun- *Sup. 20. 30.*
dum ſcribendos hac de re libros capere poſſe arbi-
tror.

b *Simon Johannide amas me?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ACTA
APOSTOLORUM.

Cap. I.

Continuat Lucas hanc hiſtoriam ad ſuum Euan-
lium. Sublato in Cœlum Chriſto Apoſtoli, mon-
tibus angelis, reverſi, precibus incumbunt. P
inſtinctu, Judæ proditoris loco Matthias eligitu

PRIMUM quidem librum feci
omnibus, Theophile, quæ Ieſus &
cere & docere inſtitit,
2 Ad eum uſque diem, quo, p
quam Apoſtolis, quos elegerat: mandata per S
ritum Sanctum dedit ſurſum latus eſt:
3 Quibus etiam ſeipſum viventem poſt ſu
ſupplicium, multis indiciis exhibuit, eis per q
draginta dies apparendo, & de Dei regno di
rendo.
v. 4. 4 Ac eos frequentando, mandavit eis, ne H
Luc. 24. 49. roſolymis diſcederent, ſed Patris promiſſum
Joh. 14. 26. pectarent: quod ex me audiviſtis, inquit,
& 15. 26. 5 Iohannem quidem aqua baptizaſſe, ſed
v. 5. Sancto Spiritu baptizandos eſſe, poſt dies ho
Matt. 3. 11. non multos,
Marc. 1. 8. 6 Atque illi quidem congregati ſic eum int
Luc. 3. 16. rogarunt: Domine an hac tempeſtate Iſraël
Joh. 1. 26 regnum inſtauraturus es?
Infr. 2. 4. 7 Quibus ille: Non eſt veſtrûm, inquit, te
& 11. 16. peſtates aut tempora noviſſe, quæ Pater in ſua
& 19. 4. teſtate poſuit.
v. 8. *a* 8 Sed vim accipietis Spiritus Sancti, qui
Infr. 2. 2.

---

2 *Jeſus in cælum adſcendit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nvadet, mihíque teſtes eritis, & Hieroſolymæ,
: in tota Iudæa ac Samaria, denique ad ultimas
:rras.
9 Hæc fatus, ſpectantibus eis, ſurſum ſubla- *v.* 9.
ıs eſt, eúmque nubes ſubduxit eorum oculis. *Mar.*16.19.
10 Ac dum eo abeunte illi in cœlum contuen- *Luc.*24.51.
ır, ecce duo viri eis in veſtibus albis aſtiterunt,
11 Qui ita dixerunt: Viri Gàlilæi, quid ſta-
s, in cœlum intuentes? Hic Ieſus, qui iſtinc in
ælum receptus eſt, ſic veniet, quo pacto vidiſtis
ım in cœlum diſcendentem.
12 Tunc illi Hieroſolymam redierunt, à mon-
: qui Oliveti appellatur, qui Hieroſolyma *b* Sab-
ıti viam abeſt.
13 Ac poſtquam ingreſſi ſunt, aſcenderunt in
ænaculum ubi ſolebant manere, Petrus & Iaco-
ıs, & Iohannes & Andræas, Philippus & Tho-
ıas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Al-
ıæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi fra-
r.
14 Hi omnes vacabant una mente, precibus ac
:pplicationi, cum fœminis, & Maria Jeſu ma-
e, cúmque Jeſu fratribus.
15 Ac per eos dies ſurrexit Petrus in medio
ſcipulorum, cum quidem eſſet ibidem *c* capi-
ım numerus ad centum viginti, & in hunc mo-
ım verba fecit.
16 Homines fratres, oportebat illud literis *v.* 16.
ıandatum fieri quod Sanctus Spiritus ore Davi- *Pſ.* 41. 10.
s prædixit de Juda, eo qui ſe ducem præbuit iis, *Joh.* 13 18.
ıi Jeſum comprehenderunt: *&* 18. 3.
17 Qui Judas in noſtrum numerum aſcitus
ınc functionem ſortitus erat.

b Duo millia paſſuum.
c In Græco, nominum.
d *Petri oratio de ſurrogando aliquo in Judæ locum.*

v. 18. 18 Is quidem injuſtitiæ mercede agrum co
Matt.27.5. paravit, & ſuſpenſus crepuit medius, effuſác
ſunt ejus omnia viſcera.
19 Id quod omnibus Hieroſolymæ incolis n
tum factum eſt, ita ut appellatus ſit ager ille v
nacula eorum lingua, Haceldama, hoc eſt ag
ſanguinis.
v. 20. 20 Scriptum eſt enim in Pſalmorum libr
Pſ. 69. 26. Fiat ejus habitatio deſerta, neque ſit qui in ea h
Pſ. 109. 8. bitet, ejúſque munus excipiat alius.
21 Quapropter oportet unum eorum viroru
(qui nobiſcum toto eo tempore verſati ſunt, q
nobiſcum conſuetudinem habuit Dominus Jeſ
22 Uſque à Johannis bapt ſmate, ad eum die
quo nobis ſubductus eſt) ejus reſurrectionis
ſtem unà nobiſcum fieri.
23 Tum duos ſtatuerunt, Joſephum nomi
Barſabam, qui cognominatus eſt Juſtus, & M
thiam.
24 Atque his verbis orarunt: Tu Domine, q
omnium mentes perſpicis, oſtende utrum horu
deſtinaveris,
25 Subeundæ hujus muneris, & legatio
ſorti, ex qua Judas excidit, ut iret in ſuum locu
26 Deinde eorum ſortes jecerunt: deſign
vítque ſors Mathiam, atque is ad undecim Ap
ſtolos coöptatus eſt.

Cap. II.

*Apoſtoli Spiritu Sancto repleti, diverſis linguis l
quuntur. Ebrietatis notam Petrus tollit. Chriſtu
Meſſiámque eſſe docet. Auditoribus conſternati
pœnitentiam ſuadet.*

Ut autem perventum eſt ad diem *a* qui
quageſimæ, cum omnes ſimul eſſent e
dem in loco 2 Ext

a Græcæ, Pentecoſtes.

2 Extitit repentè de cœlo ſonus, quaſi vehe- *v.* 2.
nentis flatus ruentis, totámque domum replevit, *Sup.* 1. 5.
ıbi ſedebant: *Infr.* 11. 15.
3 Eíſque conſpectæ ſunt dividuæ quædam qua-
ı ignis linguæ, qui eorum unicuíque inſedit:
4 Repletíque ſunt omnes Sancto Spiritu, & *v.* 4.
iverſis loqui linguis cœperunt, prout eis ſpiri- *Sup.* 1. 5.
ıs fari dabat.
5 Erant autem Hieroſolymæ habitantes Ju-
æi, homines religioſi, ex omnibus quæ uſquam
ıb cœlo ſunt gentibus.
6 Igitur ejus rei diſſipata fama, vulgò conve-
ire, & confuſi eſſe, quòd eos ſua quiſque ver-
acula lingua loquentes audiret.
7 Itaque attoniti omnes mirabantur, & ſic in-
r ſeſe dictitabant: Nonne omnes hi, qui lo-
uuntur, Galilæi ſunt?
8 Ecquid eſt, quod noſtrûm quiſque vernacu-
m ſibi linguam nativámque audiat?
9 Parthi, Medi, Elamitæ, Meſopotamiæ in-
ılæ, Judææque & Cappadociæ, Ponti & Aſiæ,
10 Phrigiæ & Pamphiliæ, & Ægypti, & ejus
ibiæ partis quæ eſt ſecundum Cyrenen, & pe-
grinantes Romani,
11 Tum Judæi, tum aſciti, Cretenſéſque &
rabes, audimus eos rerum divinarum amplitu-
nem noſtris linguis eloquentes.
12 Ita attoniti dubitabant omnes, & ſic inter
ſe dictitabant: Quid hoc ſibi vult?
13 Alii deridentes dicebant, eos *c* vini eſſe ple-
ıs.
14 At Petrus aſtans, unà cum undecim, ad eos

b *Diſcipulos linguas docet Spiritus.*
c In Græco, muſti; ſed muſtum non inebriat, & pro vino dicitur,
d *Petri de linguis oratio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

orationem habuit in hæc verba: Homines J
dæi, & Hieroſolymæ incolæ omnes hoc cogn
ſcite, & mea dicta attendite.
15 Non ſunt hi temulenti, ut vos opinami
(eſt enim hora diei tertia)
v. 16. 16 Sed hoc eſt quod à Joële vate dictum eſt
Joël 2. 28. 17 Atque ultimis temporibus (inquit Deu
v. 17. perfundam meo Spiritu omne genus hominu
Eſai. 44. 3. vaticinabuntúrque veſtri filii & filiæ: veſtri & j
venes viſiones videbunt, & ſenes ſomnia ſomni
bunt:
18 Quin & meos ſervos & ancillas illis temp
ribus meo ſpiritu perfundam, ita ut vaticinentu
19 Dabóque & ſuprà in cœlo prodigia, & i
v. 20. frà in terra oſtenta: ſanguinem, ignémque
Joël 2. 32. fumi exhalationem.
v. 21. 20 Sol in tenebras vertetur, & luna in ſang
Rom. 10. 13 nem, antequam veniat Domini dies ingens ac i
v. 22 ſignis.
Infr. 10. 38. 21 Ac quicunque Domini nomen invocav
v. 24. rit, ſervabitur.
Infr. v. 32. 22 Viri Iſraëlitæ, audite hæc dicta: Jeſum N
& 3. 15. *&* zarenum, virum vobis à Deo repræſentatum po
4. 10. *&* 10. tentis, miraculis, prodigiis, quæ per eum De
40. *&* 13. in medio veſtrûm fecit, ut ipſi quoque ſcitis:
30, 31. 23 Hunc vos definito Dei conſilio & prov
Rom. 4. 24. dentia traditum, ſceleſtis manibus comprehen
& 8. 11. ſtis, & ad palum alligatum ſuſtuliſtis?
1 *Cor.* 6. 14. 24 Quem Deus lethi doloribus ſolutis, rev
& 15. 15. cavit in vitam, quatenus fieri non poterat, u
2 *Cor.* 4. 14. morte teneretur.
Gal. 1. 1. 25 David enim dicit de eo: Propoſitum mi
Eph. 1. 20. Dominum ſemper habeo, qui mihi dexter ade
Coloſſ. 2. 12. ita ut non labefiam.
1 *Theſſ.* 1. 10 26 Itaque non tantùm animo lætor, & ling
Heb. 13. 20. exulto, verùm etiam ipſum corpus meum co
v. 25. fidenter degit:
Pſal. 16. 8.

27 Qu

27 Quoniam tu animam meam non relinques
ı orco, neque committes ut pius tuus corruptio-
em patiatur.
28 Oſtendes mihi vitæ vias: me in tuo con-
ectu voluptate complebis.
29 Homines fratres, ſi licet apud vos liberè de *v.* 29.
mmo patre Davide loqui, is & obiit & ſepultus 1 *Reg.* 2. 10.
t, ejúsque monimentum apud nos ad hanc *Infr.* 13. 36.
iem extat. *v.* 30.
30 Sed cum vates eſſet, & ſciret Deum ſibi 2 *Sam.* 7. 12
rejurando promiſiſſe, ſeſe ex ejus lumborum 1 *Chron.* 22.
etu, quod ad carnem pertinet, ſuſcitaturum eſſe 10.
hriſtum, & in ejus ſolio collocaturum, *Pſ.* 132. 11.
31 Præſcius Chriſti reſurrectionis, dixit, eis *Infr.* 13. 34.
ec animam in Orco relinquendam, nec corpus *v.* 31.
orruptionem eſſe paſſurum. *Pſ.* 132. 11.
32 Hunc Jeſum ſuſcitavit Deus, cujus nos *Pſ.* 16. 10.
mnes ſumus teſtes. *Infr.* 13. 35.
33 Is Dei dextera evectus, ſanctíque Spiritus
romiſſum à Patre conſecutus effudit hoc, quod
os nunc cernitis, & auditis
34 Non enim David aſcendit in cœlos, ſed ille *v.* 34.
pſe ſic loquitur: Ait Dominus Domino meo, *Pſ.* 110. 1.
ede ad dexteram meam,
35 Donec tuos hoſtes effecero ſcabellum tuo-
um pedum.
36 Quare hoc certò cognoſcat omnis Iſraëlis
oſteritas, Dominum & Chriſtum factum à Deo
ſſe hunc ipſum Ieſum, quem vos in crucem
giſtis.
37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum
c cæteros Apoſtolos ſic alloquuntur: Quid age-
nus fratres?
38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis,
c baptizamini cuncti in Jeſu Chriſti nomine ad
eccatorum veniam, & donum Sancti Spiritus
ſſequemini.

X 5 39 Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

39 Ad vos enim pertinet promiſſio, & ad
ſtros natos, & ad omnes remotiores, quoscúnc
advocaverit Dominus Deus noſter.
40 His ille aliiſque pluribus verbis eos co-
monuit, & ut ex eo perverſo hominum gene
evaderent, cohortatus eſt.
41 Atque illi ejus aratione avidè admiſſa, ba-
tizati ſunt, & acceſſerunt eo die hominum ca-
ta ad tria millia.
42 Vacabántque Apoſtolorum doctrinæ, com-
munioni, paníque frangendo, & ſupplication
bus.
43 Atque omnes homines metu perculſi ſur
multáque portentoſè & prodigioſè per Apoſtol
fiebant.
v. 44. *Infr.* 4. 32. *e* 44 Omnes autem credentes degebant unà, h
bebántque omnia communia,
45 Et ſuas copias ac facultates vendebant, on
nibúſque prout cuique opus erat, diſpertiebant.
v. 46. *Infr.* 20. 7. 46 Ac quotidie ſimul aſſidui in fano, pa
némque manſionatim frangentes, cibum capie
bant cum lætitia animíque ſimplicitate laudante
Deum.
47 Et apud cunctum populum valentes gra
tia. Dominus verò ſervandos quotidie addeba
Eccleſiæ.

---

e *Chriſtianorum omnia communia.*

Cap. III.

Petrus cum Johanne in templum aſcendens, claudum ſanat. Populo ad miraculum concurrenti ſalutis myſterium per Chriſtum exponit, ingratitudinem eorum accuſans, & pœnitentiam ab illis poſtulans.

ASCENDEBANT autem Petrus & Johannes aliquando ſimul in fanum, ad horam ſupplicationis, videlicet nonam:

2 Et

2 Et quidam vir, qui ab alvo matris claudus
rat, portabatur, qui quotidie ad fani portam,
uæ Specioſa dicitur, ponebatur, ut ab iis ſtipem
eteret, qui in fanum intrarent.
3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos
onſpicatus, rogabat ut ſibi benignè facerent.
4 At Petrus comitante Johanne, illum intui-
us dicit: Aſpice nos.
5 Cúmque ille in eos intentus ſeſe aliquid ab
is accepturum ſperaret,
6 Petrus ſic eſt locutus: Nec argentum mihi,
ec aurum eſt: ſed quod habeo, hoc tibi do: In no-
nine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.
7 Eúmque dextera manu prehenſum alleva-
it. Atque ille continuò confirmatis ejus cruri-
us atque talis exiliens conſiſtit,
8 Et ambulat, cúmque eis in fanum intrat, in-
edens & ſaliens, Deúmque laudans.
9 Eum ut vidit cunctus populus ingredien-
em, Deúmque laudantem,
10 Et eum eſſe agnovit, qui ad Specioſam
empli portam ob ſtipem ſedere ſolitus eſſet im-
leti ſunt admiratione & ſtupore, de eo quod illi
cciderat.
11 Itáque retinente Petrum & Iohannem ſa-
ato claudo, concurrit ad eos cunctus populus in
orticum, quæ Solomonia vocatur, attoniti.
12 Quo viſo, Petrus ſic ad populum verba
ecit: homines Iſraëlitæ, quid hoc admiramini, aut
uid in nos intuemini, quaſi privatis viribus aut
ietate effecerimus, ut hic incederet?
13 Deus Abrahami, & Iſaaci, & Iacobi, Deus
najorum noſtrorum, illuſtravit filium ſuum Ie- *v. 13.*
ſum quem vos prodidiſtis, & coram Pilato infi- *Infr. 5. 30.*
iati eſtis, cum ille judicaſſet abſolvendum.

14 At

a *Claudus à Petro Sanatus.*

b *Petri oratio de claudo Sanato.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 At vos ſancto & innocente repudiato, h
Mat. 27. 20. micidam vobis condonari petiiſtis,
Mar. 15. 11. 15 Vitæ verò authorem occidiſtis: quem De
Luc. 23. 18. excitavit à mortuis, cujus nos teſtes ſumus:
Joh. 18. 40. 16 Cujúſque nominis fiducia, cujus, inqua
v. 15. nomine hic quem videtis & noſtis, corroborat
Sup. 2. 24. eſt, & illius confidentia hanc in veſtro omniu
conſpectu incolumitatem conſecutus.
17 Et nunc fratres ſcio, vos per imprudentia
feciſſe, ut etiam veſtros Magiſtratus:
v. 18. 18 Sed Deus, quæ ſuorum tot vatum ore præ
Luc. 24. 44. nunciaverat paſſurum eſſe Chriſtum, ea hoc mo
do perfecit.
19 Quamòbrem ad ſanitatem revertimini, &
vos corrigite, ut deleantur veſtra peccata:
20 Dum recreationis tempora veniant à Do-
mino, cum prænunciatum vobis Ieſum Chri-
ſtum mittet,
21 Quem oportet cœlo capi uſque ad tempora
inſtaurationis omnium, quæ tempora Deus tot
ſuorum ſanctorum ore vatum jam olim fatus eſt.
v. 22. 22 Moſes enim majoribus ita dixit: Vatem
Deu. 18. 15. vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex veſtra
Infr 7. 37. conſanguinitate, mei ſimilem: ei obedietis ad
omnia quæ vobis dixerit.
23 Ac quiſquis hominum vati illi non obedi-
verit, is ex populi numero tolletur.
24 Itémque tot vates, qui à Samuele deinceps
fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac de-
nunciaverunt.
v. 25. 25 Vos eſtis ex vatibus orti, & in eo fœdere
Gen. 12. 3. comprehenſi, quod fecit Deus cum majoribus
& 22. 18. noſtris, dum dixit Abrahamo, per ejus ſemen
& 26. 4. felicitandas eſſe omnes terrarum nationes.
Rom. 15. 8. 26 Vobis primùm Deus ſuſcitatum puerum
v. 26. ſuum miſit, qui vos felicitet, ſi à ſuis quiſque vi-
Inf. 13. 46. tiis deſciſcatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

C a p. IV.

Petrus & Johannes capti concilio ſiſtuntur. Chriſti cauſam agunt intrepide. Diſcipuli preces ad Deum fundunt. Multi poſſeſſiones ſuas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus, præſto fuerunt pontifices, & fani Antiſtes, ac Sadducæi:
2 Ægre ferentes quòd illi populum docerent, & per Jeſum ex mortuis reſurrectionem nunciarent.
3 Itaque eis manus injecerunt, & eos in cuſtodiam ad poſterum diem dederunt, quòd erat jam veſpera.
4 Multi autem eorum qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.
5 Poſtridie convenerunt eorum magiſtratus, & Scribæ, Hieroſolymam.
6 Et Annas Pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:
7 Atque illis in medio collocatis, ſciſcitati ſunt, quanam poteſtate, aut quo nomine illud feciſſent.
8 Tum Petrus Sancto Spiritu repletus, ad illos hic verba fecit: Magiſtratus populi, & Iſraëlitarum Senatores,
9 Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quanam re is ſanatus ſit:
10 Hoc vobis & cuncto Iſraëlitarum populo notum eſto, hunc per nomen Jeſu Chriſti Nazareni, *v. 10. Sup. 2. 24.*

a *Apoſtoli in carcerem conjiciuntur.*
b *Petri oratio altera de claudo Sanato.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

reni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus exca-
vit ex mortuis, per hoc, inquam, hunc aſtar
veſtro conſpectu ſanum.
v. 11. 11 Is eſt lapis ille à vobis ædificantibus re-
Pſ. 118. 22. ctus, qui adhibitus eſt ad caput anguli:
Eſa. 28 16. 12 Nec eſt in ullo alio ſalus, nec ullum ali
Mat. 21. 42. nomen eſt ſub cœlo apud homines datum, p
Mar. 12. 10. quod ſervandi ſimus.
Luc. 20. 17. 13 Hic illi Petri Johanniſque confidenti
Rom. 9. 33. ſpectantes, & homines illiteratos ac imperi
1 *Pet.* 2. 7. eſſe animadvertentes, mirabantur, & eos Jeſu c
Matt. 1. 21. mites fuiſſe recognoſcebant.
14 Hominem autem cernentes cum eis aſta-
tem, eum qui curatus fuerat, nihil quod cont
dicerent, habebant.
15 Igitur illis ex concilio digredi juſſis, h
jusmodi verbis inter ſeſe contulerunt:
16 Quid faciemus his hominibus? Nam co
ſpicuum ab eis prodigium eſſe factum, omnib
Hieroſolymæ incolis manifeſtius eſt, quàm ut i
ficiari poſſimus.
17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgu
minemur eis ne amplius hoc nomine cuiqua
mortalium verbum faciant.
18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnin
vocem mitterent, neve docerent nomine Jeſu.
v. 19. 19 At Petrus & Johannes ſic eis reſponderunt
Infr. 5. 29. Utrum apud Deum æquum ſit vobis obtempera
re potius quàm Deo, dijudicate.
20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus
ea non eloqui non poſſumus.
21 Illi verò interminati, dimiſerunt eos, nul-
lam eorum puniendi rationem invenientes, pro-
pter populum, quòd omnes eam ob rem Deo gra-
tias agebant.
22 Erat enim annos natus magis quadraginta
is homo, cui illud ſanationis prodigium conti-
gerat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Illi dimiſſi, ad ſuos ſe contulerunt: & quæ
bi pontifices & ſenatores dixiſſent, retulerunt.
24 Quibus auditis, illi vocem univerſi ad Deum
ſtulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus
, qui cœlum & terram & mare, quæque in eis
ſunt, omnia feciſti.
25 Qui tui Davidis ore ſic dixiſti: Quid tu- *v.* 25.
ultuantur gentes? populi vana conantur? *Pſal.* 2. 1.
26 Conſpirant orbis reges, coëuntque opti-
ates, contra Dominum, contráque ejus un-
um.
27 Cojerunt enim profectò adverſus ſanctum
um puerum Jeſum, quem unxiſti, Herodes &
ontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraë-
ticis,
28 Facturi quæcúnque tu tua manu conſilio-
ue facienda deſtinaſti.
29 Quamobrem Domine, aſpice minas eo-
um: tuiſque da cum omni libertate tuum ſer-
onem eloqui,
30 Manum tuam extendendo ad ſanationes,
odigia, & oſtenta facienda, per nomen tui ſan-
i pueri Jeſu.
31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo
ant congregati: repletíque ſunt omnes Sancto
iritu, divinúmque ſermonem liberè eloque-
ntur.
32 Erat autem multitudinis eorum qui credi- *v.* 32.
rant, unà mens, unúſque animus: neque quiſ- *Sup.* 2. 44.
iam ſuarum facultatum quicquam ſuum eſſe
cebat, ſed erant eis omnia communia:
33 Magnáque vi dabant Apoſtoli teſtimonium
ſurrectionis Domini Jeſu, & erant omnes ma-
a præditi gratia.

34 Nec

c *Diſcipulorum preces.*
d *Chriſtianorum omnia communia,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

34 Nec enim quiſquam in eis erat egen
Nam quotquot prædia aut domos habebant, ve-
debant, & venditorum precia afferebant,
35 Et ad pedes ponebant Apoſtolorum. Diſt-
buebantur autem prout cuique opus erat.
36 Ac Joſes, is qui Barnabas ab Apoſtolis, h
eſt filius conſolationis, cognominatus eſt, Levi,
natu Cyprius,
37 Quem habebat fundum vendidit, pec-
niámque attulit, & ad Apoſtolorum poſuit ped

Cap. V.

*Ananias ob fraudem interverſi precii, exanimis co-
ruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa Apoſto-
rum miracula fides propagatur. Carceri incluſ
Apoſtolos angelus liberat: & coram concilio Sace
dotum ſiſtuntur, Gamalielis conſilio ſervantu
cæſique Deum celebrant.*

a QUIDAM vir autem, Ananias nomin
cum Sapphira coniuge ſua, poſſeſſione
vendidit.
2 Et detracta precii parte, uxore conſcia, pa
tem aliquam attulit, & ad pedes Apoſtolorum d
poſuit.
3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum an
mum implevit Sathanas, ut Sancto Spiritui mer
tireris, & de prædii precio detraheres?
b 4 Nonne tibi manebat, & venditum in tu
poteſtate erat? Téne iſtam rem in animum ir
duxiſſe tuum? Non tu hominibus, ſed Deo men
titus es.
5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exa
nima

---

a *Ananias & Sapphira.*
b Nemo te vel vendere, vel pretium afferr
cogebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nimatus eſt, quæ quicúnque audiverunt, magno
ſunt timore perculſi.
6 Tum iuvenes ſurrexerunt, & illum con-
ſtrinxerunt, ac elatum ſepeliverunt.
7 Deinde interjecto trium fermè horarum
ſpacio, ejus uxor ignara rei, ingreſſa eſt,
8 Et eam Petrus ſic allocutus eſt: Dic mihi
an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa)
anti.
9 Cui Petrus: Vos ne, inquit, ad Domini ſpi-
itum tentandum conſpiraſſe? Scito eorum, qui
irum tuum ſepelierunt, pedes eſſe pro foribus,
ui te efferant.
10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit
xanimis. Et adoleſcentes ingreſſi, mortuámque
acti, extulerunt, & apud ejus virum ſepelierunt:
11 Itaque metus ingens totam eccleſiam, &
mnes hæc audientes pervaſit.
12 Apoſtolorum autem opera multa vulgò
nonſtroſè prodigioſèque fiebant (erant autem
nà omnes in Solomonis porticu)
13 Nec eis ſeſe cæterorum quiſquam audebat
djungere, ſed eos magnifaciebat populus:
14 Accedebat autem magis magíſque qui Do-
nino crederent, ingens tum virorum, tum fœ-
ninarum multitudo:
15 Adeo ut per vicos exportarent ægrotos, in-
ue lectis & grabatis deponerent, ut venientis
etri vel umbra aliquem eorum inumbraret.
16 Conveniebant etiam vulgò ex finitimis
rbibus Hieroſolymam, adducentes ægrotos, &
immundis ſpiritibus vexatos, qui curabantur
mnes.
17 Itáque ſurrexit pontifex, & omnes ejus
regales (quæ Sadduceorum ſecta eſt)

c *Apoſtolorum & maximè Petri miracula.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

18 Et invidiæ pleni, manus apoſtolis inje-
runt, eósque in cuſtodiam publicam dederunt,
d 19 Sed Domini angelus noctu carceris por
aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini p-
pulo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi ſub diluculum ingreſſi
fanum, docent. Pontifex autem & ejus gregas
adfuerunt: & concilio omníque Iſraëlitaru
Senatu convocato, miſerunt, in carcerem q
eos adducerent.

22 At miniſtri, poſtquam eò venerunt, n
eos in cuſtodia invenerunt, reverſi ſunt,

23 Et ſe carcerem quidem diligentiſſimè cla-
ſum comperiſſe renunciarunt, & cuſtodes fo
ante portas aſtantes: ſed cum aperuiſſent, in
inveniſſe neminem.

24 His verbis auditis, ſummus ſacerdos,
fani antiſtes, ac pontifices, de eis ambigeba
quidnam id eſſet.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciav
viros illos quos in cuſtodiam dediſſent, eſſe
fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus Antiſtes cum miniſt
eos adduxit, non vi: metuebant enim, ne ip
plebe lapidarentur.

27 Ita adductos ſtatuerunt in concilio, eóſq
pontifex hujusmodi oratione interrogavit.

v. 28. 28 Nonne vos vetuimus iſto nomine doce
Sup. 4. 18. Atqui repleviſtis Hieroſolymam doctrina veſtr
& vultis in nos illius hominis ſanguinem de
vare.

v. 29. *e* 29 Tum Petrus & Apoſtoli ſic reſponderun
Sup. 4. 19. Parendum Deo magis eſt quàm hominibus.

30 De

---

d *Apoſtolos ex carcere educit Angelus.*
e *Parendum Deo magis quam hominibus.*

30 Deus majorum noſtrorum Jeſum ſuſcita- *v.* 30.
it, quem vos in patibulo ſuſpenſum interfeciſtis. *Sup.* 2. 24.
31 Hunc Deus ductorem ſervatorémque ſua *&* 3. 15.
extra extulit, ad conciliandum Iſraëlitis vitæ *v.* 31.
orrectionem, peccatorúmque veniam. *Hebr.* 2. 10.
32 Et nos ſumus ei teſtes harum rerum, ſan- *Luc.* 24. 47.
úſque ſpiritus, quem Deus ei obedientibus im- *v.* 32.
ertivit. *Joh.* 15. 26,
33 His illi auditis urebantur, & de eis interfi- 27.
endis deliberabant.
34 Sed ſurrexit quidam in concilio Phariſæus,
omine Gamaliël, Legisperitus, qui apud om-
em populum erat in honore. Is juſſit Apoſtolos
uliſper foras educi.
35 Deinde ſic ad illos orationem habuit: Viri
raëlitæ, diſpicite de viris his, quid eis ſitis fa-
uri.
36 Nam ſuperioribus diebus extitit Theudas,
ui ſeſe dicebat eſſe aliquem, cum quo homines
numerum quadringentorum ſeſe conjunxe-
unt. Et is occiſus eſt, & quotquot ei parebant,
leti, & ad nihilum redacti.
37 Poſt hunc extitit Judas Galilæus tempore
ofeſſionis, multúmque ad ſeſe hominum tra-
xit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtempe-
bant, profligati ſunt.
38 Nunc quoque vobis ſuadeo, ut vobis ab his
minibus temperetis, eóſque miſſos faciatis. Si
im ab hominibus eſt hoc conſilium atque opus,
olebitur:
39 Sin à Deo eſt, id abolere non poteſtis, ne
rtè cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi
temperarunt:
40 Et accerſitos Apoſtolos verberarunt, eíſque

f *Gamalielis pro Apoſtolis oratio.*
g *Apoſtoli vapulant.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ne Jeſu nomine loquerentur, interdixerunt a-
que ita eos dimiſerunt.
v. 41. 41 Illi verò ex concilio læti diſcedunt, q
Matt. 5. 10, digni habiti eſſent, qui propter ejus nomen
11, 12. cerentur ignominia.
Rom. 5. 3. 42 Ac quotidie & in fano, & intra parietes
Phil. 1. 29. cere, & Jeſum Chriſtum nunciare, non in-
Jac. 1. 2. mittunt.
1 Pet. 4. 13.

CAP. VI.

*Apoſtoli miniſtrandi officium delegant, ſeptem de-
ctis viris, inter quos Stephanus fide plenus, capi-
violatæ legis Moſis accuſatur.*

a PER eos dies creſcente diſcipulorum nu-
mero, extitit Græcanicorum adverſus e-
bræos fremitus, quòd eorum viduæ
quotidiano miniſterio prætermitterentur.
2 Itaque duodecim, convocata diſcipulor
multitudine, ſic verba fecerunt: Non placet,
omiſſo Dei ſermone, miniſtrare menſis.
3 Quocirca, fratres, diſpicite homines ex
bis bene audientes ſeptem, ſancto Spiritu ſapi-
tiáque plenos, quibus hoc negocium mand-
mus:
4 Nos verò in precibus & miniſterio ſermo
erimus aſſidui.
5 Placuit hæc oratio univerſæ multitudi
v. 5. elegerúntque Stephanum, virum fidei Spirit
Infr. 8. 4, que ſancti plenum, & Philippum, & Prochor
20. & 21. 8. & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam
Nicolaum adventitium Antiochenum,
6 Quos in Apoſtolorum conſpectu ſtatueru
qui comprecati, manus eis impoſuerunt.
7 Ita augebatur divinus ſermo, creſcebát
di

a *Græcanicorum & Hebræorum diſſidium ob vidu*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſcipulorum numerus Hieroſolymæ vehemen-
r, ingénſque ſacerdotum multitudo fidei obe-
ebat.
8 Stephanus verò fidei potentiæque plenus,
iracula prodigiáque magna vulgò faciebat.
9 Cúmque extitiſſent quidam ex eo collegio
iod Libertinorum appellatur, & Cyrenenſium,
Alexandrinorum, Cilicúmque & Aſianorum,
ii cum Stephano contenderent,
10 Non poterant ſapientiæ & Spiritui, quo
quebatur, reſiſtere.
1 Itáque allegarunt homines, qui ſe eum impiè
Moſe, déq; Deo loquentem audiviſſe dicerent:
12 Commoverúntque populum & ſenatores,
que Scribas, & eum invaſerunt, correptúmque
concilium duxerunt.
13 Ac falſos teſtes immiſerunt, qui ita dice-
nt: Hic homo non deſinit impia contra ſacrum
inc locum, contráque legem loqui.
14 Audivimus enim eum dicere, Jeſum illum
azarenum deleturum eſſe hunc locum, & tra-
tos nobis à Moſe ritus mutaturum.
15 Tum omnes qui in concilio ſedebant, con-
ientes in eum, viderunt ejus faciem qualis eſt
ngeli facies.

b *Stephanus.*

Cap. VII.

ephanus cauſam dicens oſtendit electos à Deo fuiſſe patres, priusquàm natus eſſet Moſes, & ſtaret templum. Externos verò omnes ritus ad cæleſte exemplar formatos fuiſſe. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit: Siccine ſe res habet?
2 Tum ille hujusmodi orationem ha-
 buit:

a *Stephani oratio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

buit: viri Fratres, & Patres audite. Deus glori-
ſus apparuit patri noſtro Abrahamo: cum eſſet
Meſopotamia, antequam Charræ habitaſſet,
v. 3. 3 Eique juſſit ut ex ſua patria ac cognatio
Gen. 12. 1. migraret, in terrámque veniret, quam ipſe
oſtenſurus eſſet.
4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectu,
Charræ habitavit, & illinc eum, mortuo ejus p
tre, Deus in hanc terram tranſtulit, quam v
nunc incolitis:
5 In qua nullam ei poſſeſſionem tradidit,
veſtigium quidem pedis: & tamen promiſit, ea
ſeſe ei poſſidendam daturum, ejúſque poſt eu
ſoboli, cùm liberos non haberet.
v. 6. 6 Locutus eſt autem Deus ad hunc modun
Gen. 15. 13. fore ejus poſteros in aliena terra peregrinos & ſ
vitute preſſum atque afflictum iri annos quadri
gentos.
7 Sed illam gentem, cui ſervient, punia
ego, inquit Deus: exibúntque poſtea, & me h
ipſo in loco adorabunt.
v. 8. 8 Iniit autem cum eo fœdus circumciſion
Gen. 17. 9. Is genuit Iſaacum, eúmque octavo die circum
& 21. 2. dit. Iſaacus Jacobum, Jacobus duodecim ſu
& 25. 24. mos patres.
& 29. 32. 9 Summi patres invidia adducti, Joſephu
& 30. 5. in Ægyptum ducendum vendiderunt,
& 35. 23. 10 Atque ei Deus adfuit, eúmque ex omnib
v. 9. anguſtiis eripuit, & ei tantam apud Pharaone
Gen. 37. 28. Ægypti regem gratiam ac ſapientiam conciliav
v. 10. ut ille ei Ægypti totiúſque domus ſuæ admin
Gen. 41. 37. ſtrationem mandaret.
11 Deinde tanta per univerſam Ægyptum
Chananæam orta fame ac anguſtia, ut alimen
non invenirent majores noſtri.
v. 12. 12 Jacobus audiens eſſe in Ægypto frument
Gen. 42. 1. majores noſtros eò primùm miſit.

13 Ei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

13 Eſtque Joſephus altero itinere fratribus ſuis *v.* 13.
gnitus, ejúſque genus Pharaoni declaratum. *Gen.* 45. 3.
14 Tum Joſephus patrem ſuum Jacobum, *v.* 14.
totam cognationem, ad capita ſeptuaginta *Gen.* 46. 27.
uinque, curavit accerſendam. *Deu.* 10. 22.
15 Ita deſcendit Jacobus in Ægyptum, ubi *v.* 15.
ım obiiſſet ipſe & majores noſtri, *Gen.* 46. 5.
16 Sichemam tranſlati ſunt, & in ſepulchreto & 49. 32.
ti, quod Abrahamus argenti precio à filiis Emo- *v.* 16.
s Sichemi filii emerat. *Gen.* 47. 30.
17 Interea inſtante promiſſi tempore, de quo & 50. 13.
eus Abrahamo juraverat, creſcebat populus in & 23. 16.
Egypto multiplici numero. & 33. 19.
18 Donec extitit rex alius, qui Joſephum non *Joſ* 24. 32.
overat: *v.* 17.
19 Is genus fruſtrando noſtrum, majores no- *Exod.* 1. 7. 8.
ros eò uſque afflixit, ut eorum infantes expo-
endos curaret, ne propagarentur.
20 Quo quidem tempore natus Moſes Deo *v.* 20.
uit acceptus. *Exod.* 2. 2.
21 Quem domi paternæ tres menſes enutri- *Heb.* 11. 23.
um, deinde expoſitum, Pharaonis filia ſuſtulit, *v.* 21.
pro filio educavit. *Exod.* 2. 7.
22 Inſtitutus eſt autem Moſes in omni Ægy-
tiorum doctrina, fuitque factis dictíſque potens.
23 Ut autem quadrageſimum agebat ætatis
nnum, venit ei in mentem conſanguineos ſuos
ſraëlitas viſere:
24 Cúmque vidiſſet quendam injuria affici, *v.* 24.
um defendit, & ejus injuriam cæſo Ægyptio *Exod.* 2. 11.
ltus eſt.
25 Arbitrabatur autem, *b* conſanguineos ſuos
ntelligere, Deum eis per ipſum ſalutem dare:
d quod illi non intellexerunt.
26 Poſtero die certantibus ſupervenit, & pa- *v.* 26.
Y 4 cem *Exod.* 2. 13

b Eos defendere, cæſo illo Ægiptio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cem inter eos conciliare conatus eſt hujuſmo
verbis: Viri, fratres eſtis vos, cur alter alteru
læditis?
27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum rep-
lit, ita dicens: Quis te nobis principem & juc-
cem conſtituit?
28 Num me is interficere, quomodo he
Ægyptium interfeciſti?
29 De eo dicto Moſes aufugit, & in Madiai-
ti deperegrinatus eſt, ubi duos filios genuit.
v. 30. 30 Ac peractis annis quadraginta, appar
Exod. 3. 2 ei in ſolitudine montis Sinæ angelus Domini
ignea flamma rubi.
31 Quod viſum videns, admiratus eſt Moſ
Ac eo ad viſendum accedente, extitit hæc ad eu
Domini vox:
32 Ego ſum majorum tuorum Deus, Abrah
mi Deus, & Iſaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tr
mefactus Moſes, non audebat intueri: & Dom
nus dixit ei:
33 Detrahe tibi calceos de pedibus: nam loc
in quo tu ſtas, ſacra terra eſt.
34 Vidi mei populi miſeriam, qui eſt in Æg
pto, eorumque gemitum audivi: itaque ad e
liberandos deſcendi. Proinde nunc ades, ut
mittam in Ægyptum.
35 Hunc Moſem, quem illi repudiaverant
quærentes, quis eum principem & judicem co
ſtituiſſet, hunc ipſum Deus principem, & liber
v. 36. torem miſit, ductu angeli, qui ei in rubo app
Ex. 7. & 8. ruerat.
& 9. & 10. 36 Hic eos eduxit, miráque & portentoſa fec
& 11 & 14 tum in Ægypto & mari rubro, tum in ſolitudin
& 16. 1. annos quadraginta.
v. 37. 37 Hic eſt ille Moſes, qui dixit Iſraëlitis: Va
Sup. 3. 22. tem vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex con
Deu. 18. 15, ſanguinitate veſtra, mei ſimilem, eum audietis.
18. 38 Hi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

38 Hic ille eſt, qui *c* in multitudine fuit in *v.* 38.
litudine cum Angelo, qui cum eo locutus eſt in *Ex.*19.3,20.
nonte Sina, cúmque majoribus noſtris: qui vi-
lem ſermonem nobis tradendum accepit.
39 Cui dicto audire noluere majores noſtri,
d eo repulſo, animis ſeſe in Ægyptum conver-
runt.
40 Et ab Aharone petiverunt, ut ſibi faceret *v.* 40.
Deos qui ſe antecederent: Nam Moſi illi à quo *Exod.* 32.1.
ſſent ex Ægypto educti, ſeſe neſcire quid acci-
iſſet.
41 Itáque vitulum eo tempore fecerunt, & ſa-
rificium ſimulachro peregerunt: ac ſuarum ma-
nuum operibus delectati ſunt.
42 Ideóque averſus Deus, eos ad cultum co- *v.* 42.
piarum cœleſtium prolabi ſivit, quemadmo- *Jer.* 19.13.
dum in vatum libro ſcriptum eſt: Nunquid mi- *Am.* 5.25.
ni victimas, & ſacrificia obtuliſtis, per annos qua-
draginta in ſolitudine, Domus Iſraëlis?
43 An non adhibuiſtis Molochi tabernacu-
um, Remphaníſque Dei veſtri ſidus, quæ vos ſi-
mulachra feciſtis ad adorandum? Itáque vos ego
ransferam ultra Babylonem. *v.* 44.
44 Oraculi tabernaculum habuere majores *Exod.*25.40
noſtri in ſolitudine, ſicuti ſtatuerat is qui Moſi *Hebr.* 8.5.
uſſit, ut id faceret ad exemplum, quod vidiſſet: *v.* 45.
45 Quod acceptum majores noſtri unà cum *Joſ.* 3.14.
Joſua introduxerunt tum, cum fines occuparunt *v.* 46.
earum gentium, quas Deus eorum cauſa exter- 1 *Sam.* 16.
minavit: donec ad Davidis tempora ventum eſt. 12, 13.
46 Qui uſus Deo ſecundo, voluit domicilium 2 *Sam.* 7.1.
invenire Deo Jacobæorum. *& c.*
47 Solomo autem ei ædem ædificavit. *Pſal* 132.5.
48 Sed non in templis manufactis habitat Su- 1 *Par.* 17.12
premus, quemadmodum dicit vates: *v.* 47.
Y 5 49 Cœ- 2 *Reg.* 6.1.
& 8 27.
Infr. 17.24.

c Scilicet Iſraëlitarum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

*v.*49. 49 Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedu
Eſai. 66. 1. meorum ſubſellium: quam mihi vos domu
ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus me
requietis erit?
50 Quaſi verò non mea manus fecerit iſt
omnia.
v. 51. 51 Duri cervice, & animo, & auribus inci
Jer. 6. 10. cumciſi, vos ſemper Spiritui ſancto contraveni
& 9. 25, 26. tis, itidem ut majores veſtri
Ezec. 44. 9. 52 Quem vatum non inſectati ſunt veſtri ma
jores? an non eos necarunt, qui Juſti adventun
prænunciarunt? cujus vos modò proditores fui
ſtis, & interfectores:
v. 53. 53 Qui, quam Angelorum adminiſtration
Exod. 19. 3. legem accepiſtis, non ſervaſtis.
& ſeq. 54 Hæc audientes illi, animis urebantur, &
Gal. 3. 19. dentibus frendebant in eum.
55 Ipſe autem ſancto ſpiritu plenus in cœlum
intuitus, & Dei ſplendorem, Jeſúmque Deo ad
dexteram aſtantem conſpicatus,
56 Dixit: En video cœlos apertos, & filium
hominis Deo aſtantem ad dexteram.
57 At illi ſublato ingenti clamore, aures ſuas
obturare, & univerſi facto in eum impetu,
v. 58. 58 Ejectum ex urbe lapidare. Et teſtes, depo-
Infr. 22. 20. ſitis ad pedes adoleſcentis, nomine Sauli, veſti-
mentis,
v. 59. *d* 59 Stephanum lapidare, invocantem & dicen-
Matt. 5. 44. tem: Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.
Luc. 6. 28. 60 Deinde poſitis genibus, ingenti voce ex-
& 23. 34. clamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare
peccatum: hoc locutus, obdormivit.

---

d Chriſti.
e *Stephanus lapidatur.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. VIII.

um Stephanum lugent pii, Saulus eccleſiam vaſtat. Philippus Samariæ Chriſtum prædicat. Simonis Magi avaricia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAULUS autem in ejus necem conſentie- *v.* 1.
bat. Ortáque eſt eo die tanta adverſus Hiero- *Infr.* 22. 20.
ſolymitanam Eccleſiam perſecutio, ut om-
es in Judææ Samariæque fines (exceptis Apoſto-
) dilapſi ſint.
2 Stephano autem parentarunt homines reli-
ioſi, & eum magno plangore proſecuti ſunt.
3 Saulus verò devaſtabat Eccleſiam, & in do- *v.* 3.
ıos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, *Infr.* 22. 4.
abat in cuſtodiam. *&* 26. 10,
4 Et illi quidem diſperſi ultrò citróque doctri- 11.
am publicabant.
5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ
egreſſus Chriſtum Samaritanis prædicabat:
6 Vulgóque univerſi dicta Philippi attende-
ant, cum quæ prodigia faceret, audirent ac vi-
erent.
7 Ex multis enim ſpiritus impuri, quos habe-
ant, exibant cum ingenti vocis clamore: mul-
ique membris capti, & claudi curati ſunt,
8 Magna cum illius urbis lætitia.
9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine
imon, qui Magicam exercebat, & Samariæ gen-
em reddebat attonitam, ſe quendam magnum
ſſe dicens:
10 A quo infimi ſummíque pendebant, di-
entes, eum eſſe Dei magnam potentiam:
11 Et ideo pendebant, quòd eos aliquandiu
ræſtigiis obſtupefecerat.

12 Cum

a *Simon Magus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

12 Cum autem Philippo de divino regno, &
Jeſu Chriſti nomine docenti crediďiſſent, ac tum
viri tum fœminæ baptizarentur,
13 Ipſe quóque Simon credidit, ac baptizatu
eſt, & deinceps aſſiduus erat cum Philippo, &
quæ prodigia ac oſtenta fierent ſpectans obſtupe
bat.
14 Audientes autem qui Hieroſolymis erant
Apoſtoli, admiſſam eſſe à Samaria Divinam do-
ctrinam, miſerunt ad eos Petrum & Johannem,
15 Qui eò digreſſi, pro eis orarunt, ut ſan-
ctum Spiritum obtinerent.
16 Nullum enim adhuc eorum invaſerat:
tantùm in Chriſti Jeſu nomen erant baptizati.
17 Itaque illi eis manus impoſuerunt, atque
ii Sanctum Spiritum adepti ſunt.
18 Id animadvertens Simon, manuum Apo-
ſtolorum impoſitione Spiritum Sanctum dari,
obtulit eis pecuniam,
19 Dicens: Date mihi quóque poteſtatem
iſtam, ut cuicunque manus impoſuero, Spiritum
Sanctum obtineat.
20 At Petrus: Pereas (inquit) unà cum tuo
argento, qui divinum munus pecuniis compa-
randum exiſtimes.
21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque
conſors: nam tua mens in Dei conſpectu recta
non eſt.
22 Quamobrem deſciſce ab iſta tua pravitate,
Deúmque comprecare, ſi fortè tibi iſta mala mens
ignoſcatur.
b 23 Nam tibi acerbam imminere bilem, & te
ſcelere conſtrictum eſſe video.
24 Et Simon: Orate vos, inquit, pro me Do-
minum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixiſtis.
25 Igi-

b Ingenio contumaci.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

25 Igitur illi Domini doctrinam teſtificati, ac
elocuti, Hieroſolymam redierunt, multóſque Sa-
maritanorum vicos Euangelium inſtruxerunt.
26 Philippum autem alloquens Dei Angelus,
mandavit ut ſurgeret, & meridie per viam profi-
ciſceretur, qua Hieroſolyma Gazam deſcendi-
tur, quæ via erat infrequens.
27 Itaque ille ſurrexit, ac profectus eſt. Tum
homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æ-
thiopum reginæ profectus, omni ejus gazæ præ-
poſitus, qui Hieroſolymam venerat adorandi Dei
gratia,
28 Revertebatur, & in ſuo curru ſedens Eſaiam
vatem legebat.
29 Præcepit autem Philippo Spiritus, ut acce-
deret, ſéque ad eum currum adjungeret.
30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere
vatem Eſaiam audivit, ac dixit: Intelligiſne quæ
legis?
31 Et ille: Qui verò poſſim, inquit, niſi quis
mihi præeat? Philippúmque rogavit ut aſcende-
ret, ac ſecum ſederet.
32 Erat autem hæc ſcripti, quod legebat, com- *v. 32.*
plexio: ut ovis ad cædem actus eſt, utque agnus *Eſai. 53. 7.*
ante ſuum tonſorem obmuteſcens, ſic ille ne mu-
tivit quidem.
33 In ejus humilitate judicium ejus ſublatum
eſt, atque ejus genus quis eloquatur? cum ſubla-
ta ſit ex terra vita ejus.
34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæ-
ſo te, inquit, de quo nam dicit hoc vates? de ſe-
ipſo ne, an de quopiam alio?
35 Tum Philippus fari inſtitit, & ab eo ſcri-
pto exorſus, eum de Jeſu docuit.
36 Cúmque iter faciendo ad quandam veniſ-
ſent

c *Reginæ Candace eunuchus à Philippo doctus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua quid n
baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inqu
licet. Credo (inquit ille) Dei Filium eſſe Jeſu
Chriſtum:

38 Juſſitque ſiſti currum, & ambo in aqua
Philippus & eunuchus deſcenderunt, eúmq
baptizavit Philippus.

39 Deinde ubi ex aqua egreſſi ſunt, rapu
Philippum Spiritus Domini, nec eum vidit am
plius eunuchus, ſed ſuum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus eſt, & urb
omnes obiens Euangelio inſtituebat, donec veni
ad Cæſaream.

Cap. IX.

*Saulus Damaſcum petens à Domino proſternitur. A-
nanias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum in-
ſidias, per murum demiſſus, evadit. Petrus Ænea
paralytico medetur. Tabitham defunctam vitæ re-
ſtituit.*

v. 1. AT Saulus minas adhuc, cædémque ſpirans
Infr. 26. 10. in Domini diſcipulos, aggreſſus ponti-
Rom. 9. 3. ficem,
Gal. 1. 13. 2 Petiit ab eo epiſtolas Damaſcum ferendas,
1 *Tim.* 1. 13 ad Collegia: ut ſi quos ejus inſtituti inveniret ſi-
ve viros, ſive fœminas, vinctos perduceret Hie-
roſolymam.
v. 3. 3 Sed inter eundum, eum Damaſco propin-
Infr. 22. 6. quantem circumfulſit de cœlo lux,
& 26. 12. 4 Ad terrámque collapſus vocem audivit ſibi
1 *Cor.* 15. 8. dicentem: Saule, Saule, quid me perſequeris?
2 *Cor.* 12. 2. *a* 5 Et ille: Quis es? Domine. Ego ſum Jeſus
(inquit Dominus) quem tu perſequeris. Durum
eſt tibi contrà ſtimulos calcitrare.

6 Hic

a *Saule, Saule quid me perſequeris?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Hic ille tremens ac ſtupefactus, Domine,
uid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Sur-
e & in urbem ingredere, & tibi dicetur quid ti-
i faciendum ſit.
7 Homines autem ejus comites itineris, aſta- v. 7.
ant attoniti, *b* vocem audientes illi quidem, ſed *Infr.* 22. 9.
eminem videntes. *&* 26. 23.
8 Saulus verò à terra ſurrexit, & apertis ocu-
s neminem videbat. Eum illi manibus ducen-
s, Damaſcum introduxerunt:
9 Ac per tres dies non vidit, neque comedit
ut bibit.
10 Erat Damaſci diſcipulus quidam nomine
nanias, quem Dominus per viſum ſic allocutus
ſt: Anania. Et ille: Quid eſt? inquit, Domine.
11 Cui Dominus: Surge, inquit, & in vicum
roficiſcere, qui Rectus appellatur, & quære in
dibus Judæ Saulum nomine Tarſenſem. Is enim
pplicat.
12 Et per viſum vidit virum nomine Ananiam
ngreſſum, & ſibi manus imponentem, ut cernat.
13 At Ananias: Domine, inquit, audivi ex
nultis de eo viro, quantum malorum tuis ſan-
tis Hieroſolymæ fecerit:
14 Quinetiam hic poteſtatem habet à Pontifi-
ibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.
15 Cui Dominus: Vade, inquit: nam is mi-
i ſelectum eſt inſtrumentum, ad profitendum
neum nomen tum apud cæteras gentes atque re-
ges, tum apud Iſraëlitas.
16 Nam ei oſtendam ego, quanta ſint ei pa-
ienda propter meum nomen.
17 Tum Ananias abiit, & domum ingreſſus,
ac

---

b Scilicet Sauli: nam Chriſti quidem vocem non audiverunt, ut patet in capite 22.

c *Ananiam alloquitur Dominus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ac impoſitis illi manibus, dixit. Saule frater, h
minus me miſit, is qui tibi in via venienti ap
ruit, ut videas, ſanctóque ſpiritu repleare.
d 18 Ac protinus delapſis ex ejus oculis quib
dam quaſi ſquamis, diſpexit, ſurrexítque, & b
tizatus eſt:
19 Ac cibo capto convaluit. Fuit autem S
lus cum Damaſcenis diſcipulis dies aliquot.
20 Ac ſtatim in collegiis Chriſtum prædi
bat, eum eſſe Dei Filium:
21 Stupentibus quotquot audiebant, & ita
ctitantibus: Nonne hic eſt, qui Hieroſolymæ
populabatur invocantes hoc nomen? atque h
eò venit, ut conſtrictos perduceret ad Pontifice
22 At Saulus magis invaleſcebat, & inco
Damaſci Judæos confutabat, eum Chriſtum e
confirmans.
23 Deinde compluribus tranſactis diebus, d
creverunt eum occidere Judæi,
v. 24. 24 Quorum inſidiis Saulo cognitis, cum il
2*Cor.*11.32 portas dies ac noctes ejus necandi gratia obſe
varent.
25 Diſcipuli eum noctu ceperunt, & laxa
per murum ſporta demiſerunt.
26 Saulus ut Hieroſolymam pervenit, cona
batur ſeſe ad diſcipulos aggregare. Sed eum re
formidabant omnes, diſcipulum eſſe non cre
dentes.
27 Verùm Barnabas eum prehendit, & a
Apoſtolos duxit, eíſque ut in via Dominum vi
diſſet, expoſuit, utque eum Dominus allocutu
fuiſſet, & ut Saulus Damaſci in Jeſu nomine li
berè locutus eſſet.
28 Ita Saulus cum eis Hieroſolymæ obverſari
29 Et in Domini Jeſu nomine liberè loqui
ac

d *Saulus Chriſtum docere incipit.*

: cum Græcanicis colloqui atque contendere.
t illi eum interimere conabantur.
30 Quo cognito, fratres eum ad Cæſaream
:duxerunt, Tarſúmque dimiſerunt.
31 Igitur Eccleſiæ per totam Judæam & Gali-
:am & Samariam quietè agebant, & inſtrue-
ntur, & in *e* religione, ac Sancti Spiritus con-
rmatione proficientes augebantur.
32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans,
:ſcenderet etiam ad *f* ſanctos, qui Lyddam in-
lebant.
33 Ibi quendum nactus hominem Æneam
omine. octo jam annos jacentem in grabato,
embris captum,
34 Sic ei dixit: Ænea, ſanat te Jeſus Chri-
us: ſurge, & ipſe tibi ſubſterne. Atque ille con-
ſlim ſurrexit:
35 Eúmque viderunt omnes Lyddæ & Aſſaro-
s incolæ, iique ſe ad Dominum converterunt.
36 Joppæ autem quædam erat diſcipula, no-
ine Tabitha, quod ſi interpretere, ſonat Da-
am. Ea rectè & benignè factorum plena erat,
ibus tenuium egeſtatem ſublevabat.
37 Accidit autem per eos dies ut ægrotaret ac
oreretur. Eam ablutam in cœnaculo poſue-
int.
38 Et quòd Joppe vicina Lydda erat, diſcipuli
trum Joppæ eſſe audientes, miſerunt ad eum
atum, ut ad ſe venire non gravaretur.
39 Itáque Petrus cum nunciis profectus ivit.
ım illi poſtquam advenit in cœnaculum ſub-
xerunt, eíque viduæ omnes aſtiterunt, ploran-

 tes,

---

e Domini metu.
f Chriſtianos.
g *Æneas membris captus à Petro ſenatur.*
h *Tabitha à Petro in vitam revocata.*

tes, & tunicas ac veſtimenta oſtentantes, quæ f
cere ſolebat cum apud eas eſſet Dama.
40 Tum Petrus, omnibus foras ejectis, poſit
genibus ſupplicavit, deinde converſus ad corp
ait: Tabitha, ſurge. Atque illa oculos aperui
viſóque Petro reſedit.
41 Et ille eam porrecta manu allevavit: & v
catis ſanctis ac viduis, viventem exhibuit.
42 Hoc per totam Joppem inotuit, multíqu
in Dominum crediderunt.
43 Manſit autem dies aliquàm multos Joppæ
apud quendam Simonem coriarium.

Cap. X.

*Cornelius centurio, angeli juſſu Petrum accerſit. Q
& ipſe viſione oblata, ne gentes aſpernetur, inſt
tuitur. Cornelio & familiæ Evangelium annun
ciat, hi autem Spiritu ſancto accepto, baptizantu*

a ERAT autem quidam Cæſareæ nomin
Cornelius, centurio, ex ea cohorte qu
dicitur Italica.
2 Vir religioſus, Deíque tum ipſe, tum to
ejus familia, metuens, & multa vulgò benign
faciens, ac Deum continenter orans.
3 Is per viſum manifeſtè vidit, hora diei fe
mè nona, divinum Angelum ad ſe ingreſſum
ita dicentem: Corneli.
4 Et ille eum intuitus, & metu correptus
Quid eſt, Domine? inquit. Cui ille: Tuæ pr
ces ac benigné facta ad Deum aſcenderunt, eíqu
in memoria inſederunt.
5 Itáque mitte Joppen homines, & accerſe S
monem nomine Petrum.
6 (Is diverſatur apud quendam Simonem c
riarium

a *Cornelius Centurio.*

iarium, cui domus eſt apud mare) qui tibi dicet
uid te facere oporteat.
7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio Ange-
us diſceſſit, ille evocatis ſuorum famulorum duo-
us, & milite quodam religioſo, eorum qui apud
um erant aſſidui,
8 Narravit eis omnia, eóſque Joppen dimiſit,
9 Poſtero die, illis iter facientibus, & urbi pro-
inquantibus, aſcendit Petrus in tectum ſuppli-
andi cauſa, hora circiter ſexta.
10 Eſuriebat autem, & cibum capere volebat,
tque illis parantibus, extra ſe raptus,
11 Videt apertum cœlum, & deſcendens ad ſe
tenſile quoddam, quaſi magnum linteum, qua-
uor capitibus ligatum, ad terram demitti.
12 In quo inerant omne genus, quadrupedes
erreſtres, feræque, & ſerpentes, & aëreæ volucres,
13 Extititque vox ad eum: Age, Petre, ma-
ta, & veſcere.
14 At Petrus: Minime, Domine: Nihil enim
nquam impurum aut immundum comedi.
15 At vox iterum ad eum: Quæ Deus purga-
it, tu ne *b* pollue.
16 Atque idem ter factum eſt, rurſúmque ſub-
uctum eſt in cœlum illud utenſile.
17 Cúmque ſecum ipſe dubitaret Petrus, quid
am ſibi vellet illud viſum quod viderat: ecce
omines illi à Cornelio miſſi, Simonis domum
iſcitati, aderant pro veſtibulo.
18 Et clamantes percontabantur, num Simon
omine Petrus ibi diverſaretur.
19 Ac Petro de viſo illo cogitanti, dixit Spiri-
us: En homines te quærunt.
20 Tu verò age, deſcende, ac cum eis citra *v. 20.*
mnem cunctationem proficiſcere: nam ego eos *Infr. 15. 7.*
iſi.

b Polluta dicito, aut putato.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad ſe mi-
ſos degreſſus, dixit: Is ego ſum quem vos quæri-
tis: Quæ cauſa eſt ob quam adeſtis?

22 Et illi: Cornelius, inquiunt, centurio
juſtus, & Dei metuens, & ab univerſa Judæorum
natione bene audiens, oraculo monitus eſt à ſ-
cto Angelo, ut te domum ſuam accerſeret, &
quentem audiret.

23 Igitur ille eos intro vocatos, accepit hoſ-
tio. Deinde poſtridie Petrus cum eis profectus e
comitantibus quibuſdam Joppenſibus fratribu

24 Poſtero die Cæſaream ingreſſi ſunt. C-
nelius verò eos præſtolabatur, convocatis ſuis c-
gnatis, ac neceſſariis amicis.

25 Atque ut ingreſſus eſt Petrus, ei occur
Cornelius, & ad pedes lapſus, eum veneratus
26 At Petrus eum allevavit: Surge (inqu
ego quoque homo ſum.

27 Ac cum eo colloquens ingreſſus eſt, m
tóſque congregatos nactus, ſic ad eos verba fec

v. 28. 28 Vos ſcitis, ut nefas ſit homini Judæo hæ
Joh.4.9. re aut congredi alienigenæ. Sed mihi Deus oſte
dit, neminem prophanum impurúmve dicendu
hominem:

29 Itaque accerſitus nihil dubitavi veni
Quæro igitur, quam ob cauſam vos me accer
veritis.

30 Tum Cornelius: Nudius quartus, inqu
ad *c* hanc horam jejunus eram, & hora nona d
mi meæ ſupplicabam: cum ecce vir quidam ſt
tit in meo conſpectu, veſte ſplendida,

31 Et ait: Corneli, exaudita eſt tua ſupplic
tio, tuáque benignè facta Deo in memoria h
bentur.

32 Mitte ergo Joppen accerſitum Simone

c *Ad horam nonam quota nunc eſt.*

ui cognomen eſt Petrus. (Is diverſatur in ædi-
us Simonis coriarii, apud mare) qui ubi adve-
erit, tecum loquetur
33 Ego continuò ad te miſi: & tu rectè feci-
i, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conſpe-
tu adſumus, ad audienda omnia tibi à Deo man-
ata.
34 Tum Petrus in hunc modum orationem *v.* 34.
abuit: Reipſa comperio, non habere perſona- *Deu.* 10. 17.
um rationem Deum: 2 *Par.* 19. 7.
35 Quin apud omnes nationes, qui eum me- *Job* 34. 19.
uit, & juſtitiam exercet, is ei acceptus eſt. *Sap.* 6. 8.
36 Quem ſermonem miſit Iſraëlitis, pacem *Eccl.* 35. 16.
er Jeſum Chriſtum nuncians, is eſt omnium *Rom.* 2. 11.
Dominus. *Gal.* 2. 6.
37 Vos ſcitis quæ res acciderit per totam Ju- *Epheſ.* 6. 9.
æam, ducto à Galilæa initio, poſt prædicatum *Col.* 3. 25.
Johanne baptiſma. 1 *Petr.* 1. 17.
38 Jeſum dico à Nazaretha, ut eum Deus ſan- *v.* 37.
to ſpiritu ac poteſtate unxerit: qui ultrò citró- *Luc.* 4. 14.
ue commeans benefaciebat, & omnes à diabolo *v.* 38.
ppreſſos ſanabat, quippe cui Deus adeſſet. *Luc* 4. 18.
39 Et nos teſtes ſumus omnium, quæ cum in
eliquo Judæorum agro, tum Hieroſolymæ fe-
it:
40 Quem illi in patibulo ſuſpenſum interfe- *v.* 40.
erunt. Hunc Deus tertio die ſuſcitavit, & ut *Supr.* 2. 24.
manifeſtus fieret effecit, *v.* 41.
41 Non omni vulgo, ſed nobis deſignatis di- *Infr.* 13. 31.
initus teſtibus, qui quidem cum eo comedimus, *v.* 42.
t bibimus, poſtquam à mortuis ſurrexit. *Infr.* 17. 31.
42 Iſque nobis mandavit ut vulgò prædice- *Rom.* 14. 10.
nus, ac teſtificemur, eum vivorum eſſe, mor- 2 *Cor.* 5. 10.
uorúmque judicem, à Deo deſtinatum. *v.* 43.
43 Huic vates omnes teſtimonium dant, eum *Infr.* 15. 9.
ſſe, per cujus nomen peccatorum veniam con- *Jer.* 31. 34.
equantur, quicúnque in eum credant. *Mich.* 7. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, inva
SanctusSpiritus omnes eam orationem audiente
45 Súntque attoniti ii qui erant *d* à circumc
ſione fidentes, quicúnque cum Petro venerant
quòd etiam extranei ſancti Spiritus munere pe
fuſi eſſent.
46 Audiebant enim eos linguis loquentes
Deúmque celebrantes.
v. 47. 47 Tum Petrus: Nunquis aquam, inquit
Infr. 15.8. prohibere poteſt, quo minus baptizentur hi, qu
ut & nos ſanctum Spiritum adepti ſunt?
48 Eóſque in Domini nomine juſſit baptiza
ri. Tunc illi eum exorarunt, ut ibi dies aliqu
maneret.

d *Ex circumciſis.*

Cap. XI.

Petrus eo nomine accuſatus, ſeſe defendit. Barnaba Antiochiam mittitur, ubi diſcipuli Chriſtiani n minati ſunt. Ibidem Agabus famem futuram pra nunciat.

AUDIVERUNT autem Apoſtoli & fra
tres qui erant in Judæa, etiam exteros divi
nam accepiſſe doctrinam.
2 Ac poſtquam aſcendit Petrus Hieroſolymam
contendebant cum eo, qui erant à circumciſion
3 Quòd ad homines præputio præditos ingre
ſus, ac cum eis epulatus fuiſſet.
a 4 At Petrus ſic eis negocium ordine expone
orſus eſt:
v. 5. 5 Ego in oppido Joppa ſupplicans, viſus ſun
mihi videre (extra me raptus) deſcendens utenſi
Supr. 10.9. le quoddam, quaſi linteum magnum, quod qua
tuo

a *Petrus ſuper Corneliano negotio cauſam dicit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

uor capitibus, de cœlo demiſſum ad me uſque
enit.

6 Id dum attentus contemplor, vidi quadru-
edes terreſtres, & feras, & ſerpentes, & aëreas
olucres.

7 Audivíque vocem dicentem mihi: Age, Pe-
re, macta & veſcere.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam:
ihil enim unquam immundum, aut impurum
er os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ
eus purgavit, ne tu pollue.

10 Idque ter factum eſt, atque ita rurſus om-
ia in cœlum retracta ſunt.

11 Et ecce extemplò præſto fuerunt apud eam
n qua eram, domum, tres homines ad me Cæ-
ärea miſſi.

12 Cum quibus, ut ſine omni dubitatione ab-
rem, juſſit mihi Spiritus. Iverunt autem unà
necum ſex fratres hi.

13 Ac nobis hominis domum ingreſſis, nar-
avit ille ut Angelum domi ſuæ vidiſſet aſtantem,
& ſibi præcipientem ut mitteret Joppen homi-
es, qui Simonem acerſerent cognomine Petrum,

14 Qui ei dicturus eſſet ea, per quæ & ipſe, &
ejus omnis familia ſervaretur.

15 Poſtquam autem ego loqui cœpi, invaſit *v. 15.*
os Sanctus Spiritus, ut & nos principiò. *Supr.2.4.*

16 Tum ego recordatus ſum illud Domini di- *v. 16.*
tum, quo dixerat, Johannem quidem baptiza- *Supr.1.5.*
iſſe aqua, ſed nos Spiritu Sancto baptizatum *Infr.19.4.*
iri. *Matt.3.11.*

17 Quòd ſi eodem illos munere donaverat *Marc.1.8.*
Deus, quo etiam nos, dum Domino Jeſu Chriſto *Luc.3.16.*
fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum pro- *Joh.1.26.*
hibere poſſem?

18 His illi auditis acquieverunt, Deóque gra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tias egerunt, qui etiam externis aditum ad vita
per morum correctionem dediſſet.
v. 19. 19 Cæterùm qui propter afflictionem ob St
Supr.8.1. phanum ortam diſperſi fuerant, pervenerunt u
que in Phœnicem & Cyprum, & Antiochian
nemini doctrinam exponentes niſi ſolis Judæis
20 Erant autem quidam ex eis homines C
prii, & Cyrenenſes qui Antiochiam ingreſſi, l
quebantur cum Græcis, Dominum Jeſum nu
ciantes:
21 Quibus Dominus ita ſecundus erat, ut fi
quens hominum numerus crederet, ſeque ad D
minum converteret.
b 22 Quod poſtquam de eis auditione acce
Eccleſia Hieroſolymitana, Barnàbam miſit, q
Antiochiam ſe conferret.
23 Is poſtquam eò pervenit, viſa Dei gratia l
tatus, omnes ut cum animi deſtinatione Dom
no hærerent cohortatus eſt:
24 Utpote vir bonus, ſanctique Spiritus &
dei plenus. Itaque Domino acceſſit aliquan
multitudo.
25 Profectus eſt autem Tarſum Barnabas, Sa
li requirendi gratia:
26 Quem nactus duxit Antiochiam, ac totu
annum cum Eccleſia verſati ſunt, & aliquanta
hominum multitudinem docuerunt, ac primù
Antiochiæ *c* diſcipuli nuncupati ſunt Chriſtian
27 Ea tempeſtate deſcenderunt Hieroſolym
vates Antiochiam,
d 28 Quorum unus extitit Agabus nomine, qu
divinitùs afflatus gravem fore toto orbe famen
ſign

b *Barnabas Antiochiam venit.* c Diſcipu
li antea dicebantur omnes Chriſtiani: ii Antic
chiæ Chriſtiani vocari cœpti ſunt. d *Agabu
famen prædicit.*

gnificavit, quæ quidem accidit ſub Claudio Cæ-
ſare.
29 Diſcipuli autem, prout eorum cuique ſup- *v.* 29.
petebat, decreverunt opitulandi gratia mittere *Rom.* 15.25.
habitantibus in Judæa fratribus. 1 *Cor* 16. 1.
30 Id quod fecerunt: & ad ſeniores Barnabæ 2 *Cor.* 8. 9.
ac Sauli opera miſerunt. *Gal.* 2. 10.
v. 30.
Infr. 12. 25.

Cap. XII.

Herodes Jacobum gladio occidit. Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infenſus placatur: & cum divinos honores ſibi venditat, à vermibus eroſus, vitam finit.

a 1 PER id tempus admovit Herodes rex ma-
nus vexandis ab Eccleſia nonnullis.
2 Et Jacobum Johannis fratrem ferro
ſuſtulit.
3 Quod Judæis gratum eſſe videns, compre-
hendit inſuper etiam Petrum (quum quidem eſ-
ſent azimorum dies)
4 Captumque dedit in cuſtodiam, & quater
quaternis milibus cuſtodiendum tradidit, volens
eum poſt paſcha producere populo.
5 Ita Petrus in carcere ſervabatur, fiebatque
pro eo continua ab Eccleſia ſupplicatio ad Deum.
6 Cum autem eum producturus eſſet Herodes
& ea nocte dormiret Petrus inter duos milites,
duabus colligatus catenis, & cuſtodes ante por-
tam cuſtodiam agerent:
b 7 Ecce adeſt Domini Angelus, ſplendente per
domum luce, qui pulſato Petri latere, eum exper-
gefecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapſis ex
ejus manu catenis.

a *Herodes occiſo Jacobo, Petrum in vincula conjicit.*
b *Angelus Petrum ex carcere educit.*

8 Præcinge te, inquit, & tuis ſandaliis calc
Quod poſtquam ille fecit, indue, inquit, tu
pallium, & me ſequere.
9 Itaque ille egreſſus, eum ſequitur: nec
rem veram ab Angelo agi intelligebat, ſed ſi
ſpectrum cernere videbatur.
10 Prætergreſſi primam ac ſecundam cuſt-
diam, veniunt ad portam ferream, quà in urbe
itur: qua eis ſua ſponte aperta, ſimulac egreſſi v
cum unum proceſſerunt, diſceſſit ab eo Angel
11 Et Petrus, ut ad ſe rediit, ita dixit: Nu
verè ſcio, Dominum miſſo Angelo ſuo, me
Herodis manu, & tanta judaici populi expect
tione eripuiſſe.
12 Ac ſciens venit ad ædes Mariæ Johann
matris, ejus cui Marcus cognomen erat, ubi com
plures coiverant, ac ſupplicabant.
13 Ubi Petrus veſtibuli fores pulſavit, prodi
ad ſubauſcultandum ancilla nomine Rhode.
14 Quæ agnita Petri voce, præ lætitia veſtibu
lum non aperuit, ſed intro cucurrit, & Petrun
ante veſtibulum adeſſe nunciavit.
15 At illi eam inſanire dicere. Atque illa ſi
ſe rem habere contendente, dicebant ejus eſſ
Angelum.
16 Sed Petro pulſare pergente aperuerunt, &
& eo viſo attoniti ſunt.
17 Ille indicto manu ſilentio, narravit eis
quo pacto ſe Dominus ex carcere eduxiſſet: juſ-
ſitque ut ea Jacobo, & cæteris fratribus renuncia-
rent: deinde egreſſus conceſſit aliò.
18 Orta die, erat non mediocris inter milites
turba, quid de Petro factum eſſet.
19 Herodes verò, cum eum conquiſitum non
inveniſſet, habita de cuſtodibus quæſtione, eos
ad ſupplicium agi imperavit: & ex Judæa de-
greſſus, Cæſareæ verſatus eſt.

20 Erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis in- *v.* 20.
nſus: & illi ſimul venerant ad eum, & *c* Blaſto 1 *Reg.* 5.9.
gis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd 11.
rum ager ex regio alebatur. *Ezec.* 27.17
21 Certo autem die Herodes regali veſte indu-
s, in ſolio ſedens, ad illos orationem habebat:
22 Et populus divinam eſſe, non humanam
ocem acclamabat:
23 Ille verò confeſtim à Domini Angelo ictus
quòd Deo gloriam non tribuiſſet) & à vermibus
oſus, expiravit.
24 Divina autem doctrina creſcebat, ac am- *v.* 24.
ificabatur. *Eſai.* 55.11.
25 Et Barnabas atque Paulus munere perfun- *Actor.* 6.7.
i, Hieroſolymam redierunt: aſſumpto etiam *&* 19.20.
ohanne, eo qui Marcus eſt cognominatus. *Coloſſ.* 1.6.
v. 25.
Sup. 11.29.

c Utentes Blaſti opera. d *Herodis mors.*

CAP. XIII.

aulum & Barnabam ſibi ſegregari jubet Spiritus. Paphi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiochiam Piſidiæ profecti Euangelium prædicant. Judæis acriter contradicentibus.

v. 1.
Infr. 14.26.

ERANT Antiochiæ, in ea quæ erat Eccle- *v.* 2.
ſia, vates & doctores, Barnabas & Simon *Actor.* 9.15.
cognomine Niger, & Lucius Cyrenenſis, & *&* 22.21.
Manahen cum Herode Tetrarcha nutritus, & *Rom.* 1.1.
aulus. *Gal.* 1.15.
2 Eis autem Domino operantibus ac jejunan- *&* 2.8.
ibus, juſſit ſanctus Spiritus, ut ſibi Barnabam ac *Epheſ.* 3.8.
aulum ſegregarent ad id opus, cui deſtinaſſet 1 *Tim.* 2.7.
os. 2 *Tim.* 1.11.
Matt. 9.38.
Rom. 10.15

3 Tum

a *Barnabas & Saulus mittuntur ad docendum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. 3 Tum illi, cum jejunaſſent, ac ſupplicaſſe,
Actor.6.6. manus eis impoſuerunt, eóſque dimiſerunt.
& 8.15. 4 Atque ii à ſancto Spiritu emiſſi ad Seleucia
& 14.26. deſcenderunt, & inde in Cyprum navigarunt.
v. 5. 5 Ac ubi Salaminem pervenerunt, divina
Act.12.25. doctrinam in Judæorum collegiis explicarui,
Habebant autem Johannem miniſtrum.
v. 6. 6 Progreſſi autem per inſulam ad Paphum u
Actor 8.9. que, nacti ſunt magum quendam, falſum vate
Judæum, nomine Barieſum,
b 7 Qui erat cum proconſule Sergio Paulo, vi
prudente. Is proconſul, advocato Barnaba atq
Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:
v. 8. 8 Sed obſtabat eis c Elymas magus (ſic enim l
Exod.7.11. cet ejus nomen interpretari) proconſulem à fic
2Tim.3.8. ſtudens avertere:
9 At Saulus, qui idem Paulus eſt, ſancto re
pletus Spiritu, illum intuitus dixit:
v. 10. 10 O omni fraude ac ſcelere referte, diabol
Mat.13 38. fili, totius juſticiæ hoſtis, non deſines rectas Do
Joh.8.44. mini vias pervertere?
1Joh.3.8. 11 Scito nunc te Domini manu peti, cæcum
que aliquandiu fore, ita ut ſolem non videas. At-
que illum protinus tanta invaſit caligo tenebra-
rum, ut circumiens quæreret qui ſe manu duce-
rent.
12 Ea re viſa proconſul credidit, ſtupefactus
doctrina Domini.
v. 13. 13 Paulus autem ejúſque comites, Papho ſol-
Infr.15.38. verunt, & Pergam Pamphiliæ venerunt: Et Jo-
hannes ab eis digreſſus, Hieroſolymam revertit.
14 Ipſi à Perga progreſſi, venerunt Antiochiam
Piſidiæ: & collegium Sabbati die ingreſſi, con-
ſiderunt.

15 Dein-

b *Barjeſus falſus vates.* c Hoc nomen ego non intelligo.

15 Deinde poſt Legis & vatum lectionem, col- *v.* 16.
egii magiſtri eis ita ſignificatum miſerunt: Viri *Act.*12.17.
ratres, ſi quid dicendum habetis, quo populum *&* 19.33.
ohortemini, dicite. *&* 21.40.
16 Tum Paulus ſurrexit, & manu ſignifica- *v.* 17.
it, atque hac oratione uſus eſt: Viri Iſraëlitæ, *Exod.*1.1.
c qui Deum reveremini, audite. *&* 6.6.
17 Hujus populi Deus majores noſtros elegit, *&* 12.31.
c peregrinantem in Egypto populum evexit, ex *&* 13.14.
áque eduxit ſublimi brachio, *v.* 18.
18 Et per annos circiter quadraginta eorum *Exod.*16.2,
nores tulit in ſolitudine. 35.
19 Ac ſublatis in Cananæa terra ſeptem genti- *Num.*14.34
ous, earum terram dedit eis poſſidendam. *Pſal* 95.10.
20 Poſtea annis circiter quadringentis quin- *v.* 19.
juaginta, dedit præſides, uſque ad Samuelem va- *Joſ.*14.1.
em. *Jud* 2.16.
21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem *&* 3.9.
Cis filium, hominem ex Tribu Benjaminia, an- *v.* 21.
nos quadraginta. 1*Sam.*8.5.
22 Quo ſublato, Davidem eis regem ſuſcita- *&* 9.15.
it, de quo loquens ita teſtatus eſt: Nactus ſum *&* 10.1.
Davidem Iſæi filium, virum ex animi mei ſen- *Oſe.*13.11.
entia, qui omnia quæ ego volam, faciat. *v.* 22.
23 Hujus ex ſemine Deus, ex promiſſo, duxit 1 *Sam.*13.
ſraëlitis ſervatorem Jeſum. 14. *&* 15.
24 Ante cujus ingreſſum Johannes prædicavit 28. *&* 16.
aptiſma pœnitentiæ toti Iſraëlitico populo. 14.
25 Atque idem Johannes cum curſum confi- *Pſal.*89.21.
ceret, dixit: Quem me eſſe ſuſpicamini? Non *Act.*7.45.
go ſum ille: ſed poſt me venit, cujus ego pe- *v.* 23.
lum calceamentum ſolvere dignus non ſum. 2*Sam.*7.12.
26 Viri Fratres, ex Abrahami genere oriundi, *Eſai.*11.1.

v. 24. *Mala.*3.1. *Matt.*3 1. *Marc.*1.2. *Luc.*3 3. *Joh.*3.23.
v. 25. *Joh.*1.20.26,27. *Mat.*3.11. *Marc.*1.7. *Luc* 3.16.
v. 26 *Mat.*10 6. *& Act.*3.26. *&* 13.46.

Quique

d *Paulus Antiochiæ de Jeſu verba facit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Joh.16.3. quíque ex vobis Deum reverentur, vobis hæc
Act.3.17. ſalutaris miſſa doctrina eſt.
& 15.21. 27 Nam Hieroſolymæ incolæ, corúmque m-
1*Cor*.2.8. giſtratus eum ignorantes, vatum voces (quæ u
1*Tim* 1.13. quoque ſabbato leguntur) eo damnato comp-
v. 28. barunt:
Mat.27.20, 28 Et nullo capitali crimine comperto, à P-
21,22. lato, ut ille necaretur, petierunt.
Mar.15.11, 29 Ac poſtquam omnia de eo ſcripta perfe-
12,13. runt, eum patibulo detractum poſuerunt i
Luc.23.18, monimento.
21,22,23. 30 Deus verò eum à mortuis excitavit:
Joh.19 6. 31 Qui compluribus diebus eis ſe oſtendit q
v. 29. unà cum eo ex Galilæa Hieroſolymam aſcend
Mat.27 59. rant, qui quidem ſunt ejus teſtes ad populum:
Mar.15.46. 32 Et nos vobis nunciamus, quod majorib
Luc.23.53. promiſerat Deus,
Joh.19 38. 33 Id nobis eorum poſteris præſtitiſſe ſuſc
v. 30. tato Jeſu, ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcriptu
Supr.2.24. eſt: Tu meus es Filius: ego te hod e genui.
v 31. *Matt*. 34 Quòd autem eum ex mortuis excitarit, no
28 2,16. jam rediturum ad interitum, ſic dixit: Dab
Marc.16.6, vobis fidelem Davidis benignitatem.
14. 35 Itáque alibi quoque dicit: Non es paſſu
Luc.24.36. rus, ut Pius tuus corruptionem patiatur.
Joh.20.19. 36 Nam David quidem, poſtquam ætati ſu
& 21.1. inſervivit, Dei conſilio obdormivit, & ad ſuc
Actor.1.3. majores additus, corruptionémque paſſus eſt.
1*Cor*.15.5, 37 Sed quem Deus excitavit is corruptionem
6. paſſus non eſt.
v. 32. 38 Quamobrem hoc vobis notum eſto, vir

Geneſ.3.15. *&*22.18. *&*26.4. *&* 49 10. *Deut* 18.15. 2*Sam*.7
12. *Pſ* 132. 11. *Eſa*.4.2. *&* 7.14. *&* 9.5. *&* 40.10. *Jer*.23.5
& 33.14. *Ezec*.34.23. *&* 37.24. *Dan*.9.24. v. 33. *Pſal*.2.7
Hebr.1.5. *&* 5.5 v. 34. *Eſai*.55.3. v. 35. *Pſal*. 16.10
Supr. 2. 27. *&c*. v. 36. 1.*Reg*.2.10. *Sup*.2.29. v.38. *Luc*.24
47. 1.*Joh*. 2.12. *Rom*.3.24,28. *&* 8.3. *Gal*.2.16. *Hebr*.7.19
& 9.15.

fratres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

atres, vobis per hunc peccatorum veniam nun-
ari.
39 Ac ab omnibus, à quibus per Moſis legem *v.* 39.
lvi nequiviſtis, per hunc, quicunque credat, *Rom.* 10. 4.
lvi.
40 Quamobrem, proſpicite ne vobis illud uſu
eniat, quod eſt in vatibus dictum:
41 Videte ô contemptores, & præ admiratio- *v.* 41.
e obtorpeſcite: nam ejusmodi rem ego factu- *Eſai.* 28. 14.
us ſum veſtris temporibus, quam non ſitis cre- *Hab.* 1. 5.
ituri, ſi quis vobis exponat.
42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeun-
s orabant extranei, ut proximo Sabbato apud
iis de rebus loquerentur.
43 Ac dimiſſo collegio ſecuti ſunt multi Ju- *v.* 43.
æorum, adventitiorúmque religioſorum Pau- *Mat.* 23. 15.
um atque Barnabam: qui eos alloquentes per- *Act.* 11. 23.
uadebant, ut in Dei gratia permanerent. *&* 14. 22.
44 Ac ſequenti Sabbato ferè tota civitas ad au-
iendam divinam doctrinam convenit.
45 Verùm Judæi tantam hominum multitu- *v.* 46.
inem videntes, æmulationis pleni, contradice- *Matt.* 10. 6.
ant iis quæ à Paulo dicebantur, reclamantes, ac *Actor.* 1. 8.
onviciantes. *&* 5. 25, 26.
46 Quibus contra Paulus & Barnabas ſic libe- *&* 13. 26.
è dixerunt: Vobis primùm neceſſe erat propo- *&* 18. 6.
i divinam doctrinam: ſed quia eam rejicitis, *&* 28. 28.
eque vos ſempiterna vita dignos judicatis, ſcito- *Exo.* 32. 10.
e nos ad gentes converti. *Deu* 32. 21.
47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te *Eſai.* 55. 5.
entibus externis lumen deſtinavi, ut ſis ad ulti- *Matt.* 8. 12.
nas uſque terras ſaluti. *&* 21. 43.
48 Hæc audientes exteri lætabantur, Domi- *Rom.* 10. 19
ique celebrabant doctrinam, & crediderunt *v.* 47.
uotquot erant ſempiternæ vitæ deſtinati. *Eſai.* 49. 6.
49 Sed dum Domini doctrina per totam illam *&* 42. 6.
egionem divulgatur, *Luc.* 2. 32.

50 Ju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 50. 50 Judæi, impulſis religioſis ac honeſtis
*2Tim.*3.11. minis, primíſque civitatis tantam in Paulum
v. 51. Barnabum inſectationem excitarunt, ut eos
*Mat.*10.14. ſuis finibus ejicerent.
*Marc.*6.11. 51 Illi excuſſo in eos pedum ſuorum pulve
*Luc.*9.5. venerunt Iconium.
*Act.*14.16. 52 Diſcipuli verò lætitia, ſanctóque Spiri
& 18.6. complebantur.

Cap. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur. Paulus Lyſt claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos, prohib Ibidem Judæis authoribus lapidatur, hinc mul Eccleſiis peragratus, Antiochiam revertuntur.

a ICONII autem unà in Judæorum coll gium ingreſſi ſunt, & ita loquuti, ut cred ret Judæorum Græcorúmque magna mult tudo.

2 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, ex traneorum animos in fratres concitarunt, atqu vitiarunt.

v. 3. 3 Itaque poſtquam illic aliquandiu demora
*Mar.*16.20 ſunt, liberè de Domino loquentes, qui ei do
*Act.*19.11. ctrinæ, cujus ipſe pro ſua beneficientia autor erat
*Hebr.*2.4. teſtimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigi
fierent & miracula,

4 Sciſſa eſt urbis multitudo, ita ut partim Judæis, partim ab Apoſtolis ſtarent.

v. 5. 5 Cúmque tum ab extraneis, tum à Judæis
*2Tim.*3.11. necnon eorum Magiſtratibus, fieret ad eos vio
landos, ac lapidandos impetus,
v. 6. 6 Illi, eo intellecto, confugerunt in urbe
*Mat.*10.23. Lycaoniæ, Lyſtram, atque Derbam, & in finiti
*Actor.*8:1. mam regionem.

7 Illic

a *Paulus & Barnabas Iconii docent.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Illic dum Euangelium docent:
b 8 Homo quidam Lyſtris pedibus impotens ſedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingreſſus erat. *v. 8.* *Actor. 3. 2.*

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere ſe ſervatum iri,

10 Dixit clara voce: Surge in pedes rectus, atque ille exilire, ac ingredi. *v. 10.* *Eſai 35. 6.*

11 Hoc Pauli facto viſo, vulgus ſublata voce, Lycaonicè dicebant, Deos humana ſpecie deſcendiſſe: *v. 11.* *Actor. 28. 6.*

12 Et Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium: quòd is orationi præeſſet.

13 Jovis autem ſacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in veſtibulo tauris, ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo ſacrificare.

14 Quo audito, Apoſtoli Barnabas & Paulus, laceratis ſuis veſtibus, inſilierunt in turbam, *v. 14.* *Mat. 26 65.*

15 Hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quóque ſumus homines, iiſdem quibus vos affectionibus obnoxii, qui vobis denunciamus, ut à vanis iſtis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram & mare, & quæcúnque ſunt in eis. *v. 15.* *Act. 10. 26.* *Geneſ. 1. 1.* *Pſal. 33 6.* *& 124. 8.* *& 146. 6.* *Apoc. 14. 7.*

16 Qui ſuperioribus ſeculis gentes omnes ſuo more vivere permiſit. *v. 16.*

17 Tametſi non ſe reliquit non teſtatum, benefaciendo, de cœlo nobis pluvias, frugiferáque dando tempora, explendo cibis, ac lætitia noſtros animos. *Pſal 81. 13.* *Infr. 17. 30.*

18 Hæc dicentes ægrè vulgus compeſcuerunt, ne minus eis ſacrificaret.

c 19 Supervenerunt interea ab Antiochia & Iconio *v. 19.* *2 Cor. 11. 25* *2 Tim. 3. 11.*

b *Paulus Lyſtris claudum ſanat.*
c *Paulus lapidatur.*

nio Judæi, qui vulgo perſuaſerunt, ut Paulu
lapidarent, ac extra urbem traherent mortuu
eſſe rati.
20 Ille circumfuſus diſcipulis ſurrexit, & i
urbem ingreſſus eſt. Poſtridie Derbam cum B-
naba profectus eſt :
21 Eáque civitate Euangelio inſtituta, & co-
pluribus factis diſcipulis, Lyſtram & Iconiu,
& Antiochiam repetierunt,
v. 22. 22 Confirmantes diſcipulorum animos, & t
Sup. 11. 23. in fide permanerent cohortantes : per mul
& 13.43. enim miſerias oportere nos in divinum regnu
Mat 10 38. intrare.
& 16.24. 23 Ac poſtquam eis ſeniores in ſingulas Ecc-
*Luc.*22 28, ſias crearunt, factis ſupplicationibus, cum je-
29. *&* 24. niis, eos Domino, in quem crediderant, co-
26. mendarunt.
2*Tim.*3.12. 24 Et peragrata Piſidia in Pamphyliam ve-
*Rom.*8.17. rnnt.
v. 23. 25 Ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam d-
Actor 1.26. ſcenderunt.
& 11.30. 26 Inde Antiochiam navigarunt, unde fu-
*Tit.*1.5. rant *d* divinæ gratiæ commendati, ad opus qu
v. 26. abſolverunt.
*Sup.*13.1,3. 27 Eò poſtquam venerunt, coacta concio
v. 27. renunciarunt, quæ ſecum feciſſet Deus, utque ge
*Actor.*15.4. tibus externis aperuiſſet portam fidei.
1*Cor.*16.9. 28 Commorati ſunt autem illic non paru
2*Cor.*2.12. diu, unà cum diſcipulis.
*Apoc.*3.8.

---

d Cum precibus & fauſtis omnibus dimiſſi.

Cap. XV.

Antiochenis quidam jugum legis obtrudere conant Conſultant de hac re Apoſtoli, &, quid facto op eſt, per literas indicant. Inter Paulum & Barn bam acris contentio oboritur.

a QU

[a] QUIDAM autem ex Judæa degreſſi, do- *v.* 1.
cebant fratres, niſi Moſaico ritu circum- *Gen.* 17. 10.
ciderentur, non poſſe ſalvos fieri. *Lev.* 12. 3.
2 Itáque cum Paulo & Barnabæ ortum eſſet *Gal.* 5. 1, 2.
dverſus illos non mediocre certamen atque con- *Philip.* 3. 2.
entio, ſtatuerunt Paulo & Barnabæ & aliis qui- *Coloſſ.* 2. 8,
uſdam ex ſuis aſcendendum eſſe Hieroſolymam 11, 16.
d Apoſtolos & ſeniores, ob eam quæſtionem. *v.* 2.
3 Igitur illi ab Eccleſia deducti, Phœnicem & *Gal.* 2. 1.
amariam obibant, extraneorum converſionem *Act.* 11. 30.
xponentes, omnéſque fratres ingenti afficiebant
ætitia.
4 Ubi Hieroſolymam perventum eſt, accepti *v.* 4.
unt ab Eccleſia & Apoſtolis, ac ſenioribus, & *Act.* 14. 3,
uæ Deus ſecum feciſſet, retulerunt. 26.
5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui
rediderant, Phariſæorum ſecta, qui eos circum-
idendos dicerent, indicendumque, ut Moſis le-
em ſervarent. *v.* 7.
6 Hujus rei diſpiciendæ gratia Apoſtoli & ſe- *Sup.* 10. 20.
iores convenerunt. *&* 11. 1, 2.
7 Et magna contentione exorta, ſurrexit Pe- *v.* 8.
rus, & ad eos hujuſmodi orationem habuit: Vi- 1 *Par.* 28. 9.
fratres, vos ſcitis, ut Deus jampridem me ex *&* 29. 17.
obis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam *Pſal.* 7. 10.
uangelicam audirent, ac crederent. *Jer.* 11. 20.
8 Ac animorum cognitor Deus, eis teſtimo- *&* 17. 10.
ium dedit, impertitus eis Spiritum ſanctum, ut *&* 20. 12.
nobis: *Sup.* 10. 43.
9 Nec ullum inter nos & eos diſcrimen fecit, *&c.*
um eorum animos fide purgaſſet. 1 *Cor.* 1. 2.
10 Quocirca quid Deum tentatis, diſcipulo- *v.* 9.
um cervicibus jugum imponendo, quod neque 1 *Petr.* 1. 22.
ajores noſtri, neque nos ferre potuimus? *v.* 10.

 Gal. 5. 1.

a *De Apoſtolorum conventu ob circumciſionem.*
b *Petri oratio de Moſaicis ritibus.*

v. 11. 11 Sed nos per Domini Jeſu Chriſti gratia
Eph.2. 4,8. ſervari credimus, quemadmodum & illi.
Tit.3.4. 12 Siluit univerſa multitudo, & Barnaba
Paulúmque audiebant, narrantes quæ Deus oſte-
ta ac miracula apud exteras nationes per eos de-
gnaſſet.
v. 13. c 13 Deinde poſtquam illi conticuerunt, Jac-
Sup.12.17. bus in hunc modum verba fecit: Viri fratre,
audite me.
v. 14. 14 Narravit d Simeon, quo pacto primùm De
2Petr.1.1. curaverit aſciſcendum ex gentibus externis p
pulum ſuo nomine.
15 Atque huic conſonant dicta vatum, que
admodum ſcriptum eſt:
v. 16. 16 Poſtea revertar, & collapſum Davidis t
Amos 9.11, bernaculum reficiam, ejúſque diruta inſtaurab
12. & id erigam:
17 Ut hominum reliqui, & omnes e à me d
nominatæ gentes, Dominum exquirant, inqu
horum omnium author.
18 Nota ſunt ab omni æternitate Deo omn
ejus opera.
19 Quare ego judico, non eſſe moleſtia af
ciendos eos qui ex gentibus externis ad Deum
v. 20. convertunt:
Infr. v. 29. 20 Sed eis ſcribendum. ut à ſimulachroru
Gen.9.4. fœditatibus abſtineant, & à ſtupro, & ſuffocati
Lev.3.17. & ſanguine.
& 17.14. 21 Moſes enim jam inde à priſcis ſeculis p
Deu.12.23. urbes, qui ſe prædicet, habet, dum per colleg
1Cor.8.1.9, omnibus Sabbatis recitatur.
10. & 10. 22 Tum viſum eſt Apoſtolis & Senioribus, un
14,20,21. cum tota Eccleſia, delectos ex ſe viros Antiochia
1Theſſ.4. 3. cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognom
v. 21. n
Neh.8.1.
Act 13.27.

c *Jacobi oratio.* d Idem qui Simon.
e Quæ Domini gentes, hoc eſt, meæ dicuntu

ıe Barſabam, & Silam, viros fratrum primarios,
23 Qui has literas ferrent: Apoſtoli & Senio-
es, & fratres, de gentibus Antiochiæ & in Siria
c Cilicia fratribus, iis qui externarum ſunt gen-
ium, ſalutem.
24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à *v. 24.*
ıobis profecti, vos ſermonibus turbaverint, la- *Gal. 2. 4.*
ıefactantes veſtros animos, dicendo circumci- *Supr v. 1.*
lendos eſſe, Legíque parendum, cum id nos eis *1 Ioh. 2. 19.*
ıon mandaverimus:
25 Viſum eſt nobis eòdem congreſſis, electos
iros ad vos mittere, unà cum chariſſimis noſtris
Barnaba, & Paulo,
26 Qui homines ſuam vitam expoſuerunt pro *v. 26.*
Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine. *Act. 13. 50.*
27 Miſimus ergo Judam & Silam, qui & ipſi *& 14. 19.*
verbis eadem referant.
28 Viſum eſt enim Sancto Spiritui, & nobis,
ıihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc
ıeceſſariò,
29 Abſtinendum à deaſtrorum victimis, & *v. 29.*
anguine, & ſuffocato, & ſtupro: A quibus ſi vos *Supr. v. 20.*
continebitis, rectè facietis. Valete. *Infr. 16. 4.*
30 Illi igitur dimiſſi, venerunt Antiochiam, *& 21. 25.*
ẋ coacta multitudine, tradiderunt epiſtolam.
31 Qua lecta, illi cohortatione gaviſi ſunt.
32 Et Judas & Silas, qui & ipſi vates erant,
nultis verbis fratres cohortati ſunt, atque confir-
narunt.
33 Deinde illic aliquandiu commorati à fra-
ribus amicè ad Apoſtolos dimiſſi ſunt.
34 Silæ autem ibi remanere viſum eſt.
35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati ſunt,
locentes, & Domini doctrinam cum aliis multis
explicantes.

f *Apoſtolorum Epiſtola ad Chriſtianos.*

g 36 Poſt aliquot dies monuit Paulus Barnabam,
ut fratres ſuos per omnes urbes, in quibus Domi-
ni doctrinam explanaſſent, reviſerent, quomodo
ſe haberent.
v. 37. 37 Barnabas verò volebat Johannem aſſume-
Sup. 12. 12, re, nomine Marcum.
25 & 13. 5. 38 At Paulus cenſebat, eum qui ab eis in Pam-
Coloſſ. 4. 10. phylia defeciſſet, nec unà ad negotium profectus
2 *Tim.* 4. 11. fuiſſet, non eſſe aſſumendum.
Phile. v. 24. 39 Hinc natum jurgium eſt, ita ut à ſe inter
v. 38. ſe dirempti ſint: & Barnabas aſſumpto Marco,
Sup. 13. 13. navigarit in Cyprum.
40 Paulus electo Sila profectus eſt, divinæ gra-
tiæ commendatus à fratribus:
41 Syriámque & Ciliciam obivit confirmans
Eccleſias.

---

g *Paulus & Barnabas digrediuntur.*

Cap. XVI.

Paulus circumciſo Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide inſtituit. Pythonis ſpiritum expellit, propterea virgis cæſi in carcerem conjiciuntur. Terræmotu carceris januæ aperiuntur, & ejuſdem cuſtos Chriſti fidem recipit.

v. 1. PERVENIT autem Derbam, & Lyſtram,
Act. 14. 6. & erat ibi diſcipulus quidam, nomine Ti-
& 17. 14. motheus, fæminæ cujuſdam Judææ fiden-
& 19. 22. tis filius patre Græco.
& 20. 4. 2 Hunc Timotheum teſtimonio commenda-
Rom. 16. 21. tum Lyſtrenſium Iconienſiúmque fratrum,
1 *Cor.* 4. 17. 3 Voluit Paulus ſecum proficiſci, eúmque
Phil. 2. 19. cœpit, & circumcidit, propter eos, qui erant in
1 *Theſſ.* 3. 2. iis locis, Judæos. Sciebánt enim omnes ejus pa-
1 *Tim.* 1. 2. trem eſſe Græcum.
2 *Tim.* 1. 5. *v.* 2. *Act.* 6. 3. *v.* 3. 1 *Cor.* 9. 20. *Gal.* 2. 3.

4 Ob-

4 Obeundis autem urbibus, tradebant eis ſer- *v.* 4.
anda placita, quæ ab Apoſtolis & Senioribus qui *Sup.* 1.5,20,
ant Hieroſolymæ, decreta fuerant. 29.
5 Ita fiebat, ut Eccleſiæ fide confirmarentur,
numero creſcerent quotidie:
6 Peragrata autem Phrigia & Galatica regio-
e, prohibiti à ſancto ſpiritu verba facere in Aſia,
7 In Myſiam profecti, conabantur per Bithy-
iam iter facere: ſed non ſivit eos ſpiritus.
8 Itaque Myſiam prætergreſſi, devenerunt in *v.* 8.
roadem: *Act.* 20. 6.
9 Et hujuſmodi viſum noctu Paulo occurrit. 2 *Cor.* 2.12.
ir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis 2 *Tim.* 4.13.
ortabatur: proficiſcere in Macedoniam ad ſuc-
urrendum nobis.
10 Id viſum ſimulac ille vidit, in Macedoniam
ontendere cupivimus, affirmantes à Domino nos
dvocari, ad illos in Euangelio inſtituendos.
11 Ergo ſolvimus à Troade, & recto curſu ve-
imus in Samothraciam. Poſtridie Neapolim.
12 Inde Philippos, quæ urbs eſt primæ partis
Iacedoniæ colonia. In ea urbe nos dies aliquot
gentes,
13 Die ſabbato exiimus extra urbem ad flu-
ium, ubi ſolebat fieri ſupplicatio: & ibi ſeden-
s, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.
14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine, pur-
uræ venditrix, civitatis Tyatirarum, Dei cul-
ix, audivit: cujus animum Deus aperuit, ut *v.* 15.
auli orationem attenderet. *Gen.* 19. 3.
15 Ea poſtquam cum ſua familia baptizata eſt, *&* 33. 11.
ogavit, ut ſi ſe Domino fidelem eſſe judicavera- *Jud.* 19.21.
nus, in ſuas ædes diverteremus: coëgitque nos. *Luc.* 24. 29.
16 Accidit autem, ut nobis ad preces eunti- *Heb.* 13. 2.
bus, *v.* 16.

a *Paulus in Macedoniam jubetur ire.* 1 *Sam.* 28.7.
b *Lydia purpuræ venditrix.* *Act.* 19. 24.
c *Ancilla Pythonis acta ſpiritu.*

bus, ancilla quædam Pythonis prædita ſpiritu o
curreret, quæ ſuis dominis magnum quæſtu
conciliabat divinando.
17 Ea Paulum & nos ſubſecuta, ſic clamaba
Hi homines ſummi Dei cultores ſunt, qui nob
viam ſalutis nunciant.
v. 18. 18 Hoc illa per dies complures faciente, Pa
*Mar.*16.17. lus id ægrè ferens, ſe convertit, & Spiritui dixi
Edico tibi per Jeſu Chriſti nomen, ut ex iſta m
gres, atque ille è veſtigio migravit.
v. 19. *d* 19 Tum ejus domini, videntes ſui ſpem qu
2*Cor.*6.5. ſtus periiſſe, Paulum & Silam comprehenderu
& in forum traxerunt ad magiſtratus.
v. 20. 20 Ac eis ad Prætores perductis, ita dixeru
1*Reg.*18.17 Homines hi urbem noſtram obturbant, cum ſi
*Actor.*17.6. Judæi:
21 Moréſque doceant, quos nobis admitter
aut tenere nefas, qui ſimus Romani.
v. 22. 22 Hic cum adverſus illos vulgus inſtaret, Præ
2*Cor.*11.25 tores dilaceratis eorum veſtimentis, juſſerunt e
1*Theſſ.*2.2 verberari,
*Phil.*1.13. 23 Multíſque cæſos ictibus conjecerunt i
carcerem, & cuſtodi carceris, ut eos diligente
ſervaret, mandarunt.
24 Is accepto eo mandato, eos in penitiſſimun
carcerem conjecit, & eorum pedes in numellan
compegit.
v. 25. 25 Media nocte Paulus & Silas ſupplicante
*Act.*4.31. collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:
v. 26. 26 Tantúſque repentè motus extitit, ut carce-
Act 5.19 ris fundamenta concuterentur, & apertis ſubitò
& 12.7. portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.
27 Tum expergefactus cuſtos carceris, & aper-
tas conſpicatus portas omnes cuſtodiæ, ſtricto en-
ſe ſeipſum interficere volebat, vinctos effugiſſe
putans. 28 Sed

d *Paulus & Silas capiuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Sed Paulus magna voce clamavit. Noli in
gravius conſulere: omnes enim hîc ſumus.
29 Tum ille, petito lumine intrò inſiliit, &
emebundus Paulum & Silam accidit,
30 Eíſque foras productis dixit: Domini,quid *v. 30.*
iihi faciendum eſt, ut ſalvus ſim? *Luc.3.10.*
31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Je- *Act 2.37.*
um, & ſalvus eris tu tuáque familia. *& 9.6.*
32 Eíque Domini doctrinam elocuti ſunt, & *Joh.3.16,*
mnibus qui erant in ejus ædibus. *36. & 6.47*
33 Atque ille eos eodem noctis veſtigio capit, *1 Joh.5.10.*
: à plagis abluit: eſtque ipſe continuò cum ſuis
mnibus baptizatus.
34 Et eis domum ſuam ductis, menſam appo- *v. 34.*
iit, ac lætatus eſt, poſtquam cum omni familia *Luc. 5. 29.*
rediderat Deo: *& 19. 6.*
35 Ubi diluxit, Prætores miſerunt lictores,
ui juberent ut homines illos dimitteret.
36 Eam rem cuſtos carceris Paulo renunciavit:
ignificarunt Prætores, inquit, ut dimittamini.
Quamobrem exite, & ſalvi diſcedite.
37 At Paulus: Cæſos nos (inquit eis) publicè, *v. 37.*
ademnatos, homines Romanos, dederunt in cu- *Infr.22.25.*
todiam, & nunc clam emittunt? Non ita, quin
eniant ipſi, & educant.
38 Hæc verba lictores Prætoribus retulerunt,
 illi territi, dum Romanos eſſe audiunt,
39 Iverunt eos oratum: & eductos, ut ex ur- *v. 39.*
e exirent, rogarunt. *Matt.8. 34.*
40 Illi ex cuſtodia egreſſi, ad Lydiam diverte-
unt, & viſis fratribus eos conſolati ſunt, ac di-
ceſſerunt.

---

e *Cuſtos carceris fit Chriſtianus.*

Cap. XVII.

Paulus Theſſalonicæ Chriſtum annuntians, à Jaſo exceptus. Berrhœam emittitur: inde Athenas pr fectus, in Areopago Deum illis ignotum annuntia nonnullis ad Chriſtum converſis.

a PERAGRATA autem Amphipoli & A
pollonia, Theſſalonicam venerunt, ub
cum eſſet Judæorum collegium.
2 Paulus more ſuo ad eos ingreſſus eſt, & pe
tria Sabbata diſſerebat eis ex ſcriptis.
v. 3. 3 Aperiens ac exponens ut Chriſtum ſupplici
*Pſal.*22.7. affici, ac ex mortuis reſurgere oportuerit: utqu
Eſai.53. eſſet Chriſtus Jeſus, quem ipſe eis nunciaret.
*Mat.*16.21. 4 Itaque perſuaſum eſt eorum nonnullis, ii
*Luc.*24.26, que ſe ad Paulum & Silam aggregarunt, necnor
46. religioſorum Græcorum ingens multitudo, &
*Joh.*1.42. fœminarum primariarum non paucæ.
v. 4. 5 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, per
*Act.*28.24. æmulationem aſſumptis *b* circumforaneis qui-
& 17.17. buſdam, hominibus nequam, urbem excitato
tumultu perturbare: & Jaſonis domum aggreſſi,
eos in publicum producere conari.
v. 6. 6 Eiſque non inventis, Jaſonem & quoſdam
*Act.*16.20. fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, il-
los orbis perturbatores etiam hîc adeſſe.
v. 7. 7 Et ab Jaſone acceptos eſſe: & quidem eos
*Luc.*23.2. omnes contra Cæſaris decreta facere, regem di-
*Joh.*19.12. centes alium eſſe Jeſum.
8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis
turbarunt:
9 Atque illi accepta Jaſonis & reliquorum ſa-
tisfactione, eos abſolverunt.
v. 10. *c* 10 Fratres verò noctu ſtatim Paulum & Silam
*Act.*9.25. Ber-

a *Paulus Theſſalonicæ docet.* b Sordidis, fœdis.
c *Berrœenſes Judæi Chriſtum diſcunt.*

Brœam dimiſerunt. Quo poſtquam illi perve-
nunt, in Judæorum ſe collegium receperunt.
11 Erant autem hi Theſſalonicenſibus gene- *v.* 11.
riores, quippe qui ſumma cum aviditate do- *Eſai.* 34. 16.
cinam admiſerint, quotidie literas examinan- *Luc.* 16. 29.
t, an ea ſic ſe haberent. *Joh.* 5. 39.
12 Itáque eorum multi crediderunt, necnon
æcarum mulierum honeſtarum, & virorum
n pauci.
13 Ut autem cognoverunt Theſſalonicenſes *v.* 13.
Iæi, etiam Berrœæ explicatam eſſe à Paulo di- 1 *Theſſ.* 2. 4.
nam doctrinam, venerunt etiam illuc plebem
ncitaturi.
14 Tum fratres Paulum confeſtim emiſerunt,
ad mare ſe conferret: & ibi Silas & Timotheus
manſerunt.
15 Qui verò Paulum deducebant, eum Athe- *v.* 15.
s uſque duxerunt: & accepto ad Silam & Ti- *Act.* 18. 5.
othum mandato, ut quamprimùm ad illum
nirent, digreſſi ſunt.
16 Eos dum Athenis Paulus opperitur, ipſe ſe-
m animo extimulabatur, Deaſtris deditam ur-
m videns.
17 Diſputabat igitur in collegio cum Judæis *v.* 17.
religioſis, itémque in foro quotidie, ut quiſque *Supr.* *v.* 4.
ccurrerat.
18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum,
toïcorúmque Philoſophorum quidam. Non-
ulli, quid vellet is nugator dicere, quærebant.
lii peregrinorum nunciatorem divorum videri
cebant, quòd Jeſum & reſurrectionem eis nun-
abat:
19 Eúmque prehenſum, & in *e* vicum Mar-
um ductum, ſic alloquuntur: Poſſumus nè ſci-
re,

---

d *Paulus Athenis cum Philoſophis diſputat.*
e Ibi erant Areopagitæ, morum magiſtri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

re, quæ ſit nova iſta, quam tu loqueris doctri
20 Nam peregrina quædam noſtris auribus
fers. Itaque velimus cognoſcere, quid iſta ſibi
lint.
21 Erant autem Athenienſes omnes, tum
lic peregrinantes hoſpites, ad nihil aliud idon
quam ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.
22 Paulus verò ſtans in medio vico Marti
ſic verba fecit: Viri Athenienſes, video vos o
nino paulò ſuperſtitioſiores.
23 Cum enim præteriens veſtra ſpectarem n
mina, inveni etiam aram, in qua inſcriptu
erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorant
veneramini, eum ego vobis nuncio.
v. 24. 24 Deus qui mundum & quæ in eo ſunt omn
Gen. 1.1. fecit, cum ſit cœli terræque Dominus, non i
2*Par.* 6.30. manufactis templis habitat,
Pſal. 33.6. 25 Nec hominum manibus colitur quaſi u
& 124.8. lius egenus: cum ipſe omnibus vitam, flatum
& 146.6. omnia denique conferat:
Eſa. 66.1. 26 Cúmque creaverit ex unius ſanguine uni
Supr. 7.48. verſum genus hominum, ut in omni terræ ſol
& 14.5. habitarent, præfinitis eorum ſtatis temporibus
Apoc. 14.7. & inhabitandi terminis,
v. 25. 27 Ut Dominum quærerent, ſi fortè eum con
Gen. 2.7. trectarent ac invenirent: quanquam non procu
Pſal. 50.8. ab unóquoque noſtrûm remotum.
v. 26. f 28 Cum in eo vivamus, & moveamur, & ſi-
Deut. 32.8. mus, ut quidam etiam veſtratium poëtarum dixe-
runt: Nam genus illius ſumus.
v. 29. 29 Quòd ſi genus ſumus Dei, non debemus
Eſa. 40.18. exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte & in-
v. 30. duſtria humana cælato, divinitatem eſſe ſimilem.
Sup. 14.16. 30 Igitur prætermiſſis ignorantiæ temporibus,
Luc. 24.47. Deus nunc omnibus ubique hominibus denun-
ciat, ut ad frugem redeant.

31 Sta-

f *Aratus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo *v.* 31.
ıdicaturus eſt per virum, per quem decrevit: *Supr.* 2. 24.
uem dum ex mortuis in vitam revocavit, *g* fi- *&* 10.42.
em exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum reſurrexione,
artim deridere: partim dicere, ſe rurſus ex eo
a de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio diſceſſit.

34 Hæſerunt autem ei homines nonnulli, ac
rediderunt, in quibus fuit Dioniſius Areopagita,
& mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

---

g *Spem reſurgendi.*
h *Dionyſius Areopagita.*

Cap. XVIII.

Paulum Corinthi Gentes docentem, ſolatur Dominus, coram Gallione accuſatur, ſed fruſtra. Hinc in Syriam, deinde Epheſum profectus, Galatiæ & Phrygiæ eccleſias confirmat, Apollos ab Aquila exquiſitius inſtitutus Chriſtum magno cum fructu prædicat.

POSTEA digreſſis Athenis Paulus, Corinthum venit:

2 Et quendam nactus Judæum, nomi- *v.* 2.
ne Aquilam, genere Ponticum, qui recens vene- *Rom.* 16.3.
rat ab Italia unà cum uxore ſua Priſcilla, quód 1 *Cor.* 16.19
imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma 2 *Tim.* 4 19.
emigrarent, *v.* 3.

3 Convenit eos: & quia ejuſdem artis erat, *Act.* 20. 34.
manſit apud eos, & operabatur: erant enim arte 1 *Cor.* 4. 12.
tentoriorum opifices. 2 *Cor.* 11. 9.

4 Diſputabat autem in collegio omnibus Sab- *&* 12. 13.
batis, & Judæis ac Græcis perſuadebat. 1 *Theſſ.* 2. 9.

5 Ut 2 *Theſſ.* 3. 8.

---

a *Aquila Judæus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 5. 5 Ut autem deſcenderunt ex Macedonia Si
Act. 17. 14, & Timotheus, Paulus divino inſtinctu afflat,
15. Chriſtum Jeſum Judæis teſtificabatur.
v. 6. 6 Cúmque illi reſiſterent, ac maledicerer
Lev. 20. 9, ille excuſſis veſtimentis, ſic eis dixit: Vos veſtra
12. perniciem capite luetis, purus ego deinceps
2 *Sam.* 1. 16 exteros me conferam.
Ezech. 3. 7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujuſda
18, 19. nomine Juſti, hominis religioſi, cujus ædes era
Mat. 10. 14. contiguæ collegio.
& 27. 25. *b* 8 Criſpus autem collegi magiſter, Domi
Sup. 13. 45, credidit, unà cum tota ſua familia: nec n
51. Corinthiorum multi, poſtquam audiveran
v. 8. credebant, & baptizabantur.
1 *Cor.* 1. 14. 9 Dixit aut Dominus per nocturnum viſu
v. 9 Paulo: Ne metue, ſed loquere: neve taceto.
Act. 23 11. 10 Nam ego tibi adſum, néque te quiſqua
v. 10. invadet lædendi gratia: eſt enim mihi multus i
Joh. 10. 16. urbe iſta populus.
c 11 Poſtquam autem illic annum unum, & ſe
menſes egit, divinam diſciplinam eos docens.
12 Judæi, Gallione Achaiæ proconſule, Pau
lum univerſi adorti, ad tribunal perduxerunt.
13 Et eum hominibus perſuadere, ut Deum
contra legem colant, dixerunt.
v. 14. 14 Hic cûm Paulus verba facturus eſſet, dixi
Act. 25. 11. Gallio Judæis. Siquidem injuria aliqua aut faci-
nus atrox eſſet, Judæi meritò vos ferrem.
15 Sed ſi de ſermone & nominibus, & lege
veſtra quæſtio eſt, ipſi videritis: nam iſtorum ju-
dex ego eſſe nolo.
16 Ita eos abegit à tribunali.
v. 17. 17 Græci verò omnes comprehenſum colle-
1 *Cor.* 1. 1. gii magiſtrum Soſthenen, cedebant ante Tribu-
nal, ea nihil curante Gallione.

18 Pau-

b *Criſpus collegii magiſter Chriſtianus fit.*
c *Paulus ad Gallionem pro conſulem trahitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

18 Paulus autem, tranſactis illic adhuc diebus *v.* 18.
iquam multis, valedicto fratribus, navigavit in *Num.* 6.18.
iriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, cùm caput *Infr.*21.24.
tondiſſet in Cenchreis: id enim voverat.
19 Pervenit autem Epheſum, & eis ibi relictis,
ı collegium ingreſſus, diſputavit cum Judæis
20 Ac eis ut apud ſe diutius maneret roganti-
us, non conceſſit.
21 Sed valedixit eum hujuſmodi verbis: Mi- *v* 21.
i omnino Hieroſolymæ agendum eſt proxi- 1 *Cor.* 4. 19.
num feſtum: ſed ad vos revertar, volente Deo. *Jac* 4. 15.
ta ſolvit ab Epheſo. *Heb.* 6. 3.
22 Et facto ad Cæſaream excenſu, ac ſalutata
Eccleſia, conſcendit, ac degreſſus eſt Antiochiam.
23 Et ibi commoratus aliquandiu, profectus
eſt, omnem deinceps perluſtrans Galaticum a-
grum, & Phrygiam, confirmans omnes diſci-
pulos,
24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, *v.* 24.
natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Ephe- 1 *Cor.*1.12.
ſum literis pollens.
25 Is erat Domini inſtitutione initiatus, & *v.* 25.
animo fervens loquebatur, ac diligenter de Do- *Actor.*19. 3.
mino docebat, ſolùm Johannis Baptiſma intel-
ligens.
26 Hic cùm in collegio liberè loqui cœpiſſet,
eo audito, Aquila & Priſcilla eum aſciverunt,
eique exactius domini inſtitutum expoſuerunt.
27 Ac volente eo in Achaiam proficiſci, fra- *v.* 27.
tres ad diſcipulos ſcripſerunt, hortantes ut eum 1 *Cor.*3. 6.
acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui
crediderant contulit, qua præditus erat gratia.
28 Vehementer enim Judæos convincebat,
publicè demonſtrans per literas, Chriſtum eſſe
Jeſum.

Cap.

d *Paulus Hieroſolymam ire contendit.*
e *Apollos.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIX.

Diſcipuli quidam Epheſi Johannis doctrina imbu[ti,]
ignorantes Spiritûs Sancti viſibiles illas grati[as]
quibus Deus regnum filii ſui ornaverat, baptiz[an-]
tur in nomine Jeſu. Exorciſtæ Judæi à Diabo[lo]
cæduntur. Libri exuruntur magici. Demetr[ius]
magnam in Paulo ſeditionem concitat.

v. 1. a INTEREA dum Apollos Corinthi e[...]
Sup. 18. 24. Paulus peragratis ſuperioribus tractibus v[e-]
1 *Cor.* 1. 12. nit Epheſum.
v. 2. 2 Et quoſdam nactus diſcipulos, ſic allocut[us]
Joh. 7. 39. eſt: An ſanctum Spiritum adepti eſtis, cùm cr[e-]
Act. 10. 44. didiſtis? Cui illi: Nos verò ne quidem an Spi[ri-]
&c. tus ſanctus ſit, audivimus.
3 Qua igitur ratione baptizati eſtis? Johann[is]
baptiſmate inquiunt.
v. 4 4 Et Paulus: Johannes quidem corrigend[æ]
Matt. 3. 11. vitæ baptiſmate baptizavit, vulgo monens, ut ve[-]
Mar. 1. 4, 8. nienti poſt ſe fidem haberent, hoc eſt, Chriſt[o]
Luc. 3. 16. Jeſu.
Joh. 1. 26. 5 Hoc audito, illi in domini Jeſu nomen ba[-]
Supr. 1. 5. ptizati ſunt.
& 11. 16. 6 Cúmque manus eis Paulus impoſuiſſet, in[-]
v. 6. vaſit eos ſanctus Spiritus, linguíſque loqueban[-]
Act. 2. 4. tur, ac vaticinabantur.
& 6. 6. 7 Erant autem in ſumma viri circiter duodecim.
& 8. 17. 8 Ille ingreſſus in collegium, liberè per tre[s]
& 10. 46. menſes loquebatur, diſputans, & regni divin[i]
& 11. 15. res perſuadens.
v. 9. b 9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec ſo[-]
2 *Tim.* 1. 15. lùm ſibi non patiebantur perſuaderi: verùm
etiam ei inſtitutioni apud multitudinem male-
dice-

a *De diſcipulis rebaptizatis.*
b *Chriſtiani ſeparati.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cebant: ille digreſſus ab eis, diſcipulos ſeparavit,
quotidie in cujuſdam tyranni ludo diſpu-
bat.

10 Id autem factum eſt per annos duos, ita ut
nnes Aſiæ incolæ Domini Jeſu doctrinam au-
verint, tum Judæi, tum Græci.

11 Ac Prodigia non vulgaria faciebat Deus, *v.* 11.
pera Pauli, *Mar.* 16. 20.

12 Adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus *Act.* 14. 3.
rpore ſudaria, aut ſemicinctia, atque illi mor- *v.* 12.
s liberarentur, & ex eis immundi ſpiritus exi- *Act.* 5. 15.
nt.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatori-
is Judæis obteſtatoribus, nominare in præditos
alis ſpiritibus nomen Domini Jeſu dicentes:
bteſtamur vos per Jeſum, quem Paulus prædi-
t.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontifi-
filii ſeptem, qui id faciebant.

15 Sed malus ſpiritus ita reſpondit: Jeſum
o cognoſco, & Paulum novi, ſed vos quinam
is?

16 Tum inſiliit in eos homo, in quo malus
at ſpiritus, eóſque ita ſubegit, ac vicit: ut nu-
& vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omni-
is Epheſi incolis innotuit, omnes metu percul-
ſunt, dominíque Jeſu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant, multi ſua facta *v.* 18.
nfeſſum ac declaratum veniebant. *Matt.* 3. 6.

19 Itémque eorum qui *e* illicita tractaverant,
is multi congeſtos libros in omnium præſentia
emabant: quorum precio computato, com-

Bb perta

c *Pauli miracula.*
d *Obteſtatores per Jeſu nomen Spiritus obteſtantur.*
e Artes magicas. *Magici Libri cremati.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

perta ſunt *f* nummorum quinquaginta millia.
v 20. 20 Adeò penitus creſcens invaleſcebat doctr
Eſa. 55. 11. na Domini.
Act. 6. 7. 21 His peractis, ſtatuit cum animo ſuo Pau
& 12. 24. lus, perluſtrata Macedonia, & Achaia, Hieroſo
v. 21. lymam proficiſci, dicens, poſtquam illuc perv
Act. 18. 21. niſſet, Romam quoque ſibi eſſe viſendam.
Rom. 15. 25. 22 Miſſis autem in Macedoniam duobus e
Gal. 2. 1. rum, qui ei miniſtrabant, Timotheo & Eraſt
v. 22. ipſe aliquandiu remanſit in Aſia.
Act. 13. 5. 23 Extitit eo tempore tumultus non exigu
Rom. 16. 23. ob eam inſtitutionem.
2 *Tim.* 4. 20. *g* 24 Quidam enim nomine Demetrius, fab
v. 23. argentarius, qui argentea Dianæ *h* delubra faci
2 *Cor.* 1. 8. bat, collectis artificibus (quibus non mediocre
v. 24. quæſtum præſtabat)
Act. 16. 16. 25 Et aliis ejuſcemodi rerum opificibus, eju
modi oratione uſus eſt: Viri, ſcitis ex hoc opi
cio noſtras eſſe facultates:
v. 26. 26 Et videtis ac auditis, ut Paulus iſte non ſ
Pſal. 115. 4. lùm Epheſi, ſed totius ferè Aſiæ bonam parte
Jer. 10. 3. verbis averterit, negans eſſe Deos qui manib
fiant.
27 Neque verò ſolùm, ne hæc nobis pars co
futetur periculum eſt, verùm etiam ne magn
deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel p
tius ne ejus quam tota Aſia & orbis colit, magn
tudo tollatur.
28 Hoc illi audito, furoris pleni ſic clamar
Magna eſt Diana Epheſiorum.
v. 29. 29 Ita urbe repleta confuſione, univerſi i
Act. 20. 4. theatrum impetum fecerunt, correpto Caio
& 27. 2. Ariſtarcho Macedonibus, Pauli peregrination
Coloſſ. 4. 10. comitibus.

30 Pa

f Ducati 5000.
g *Demetrii ſeditio in Paulum.*
h *Delubri ſigilla, ſive ſimulacra.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non ſiverunt diſcipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Aſiæ, qui ei erant amici, miſerunt qui eum monerent ne ſe daret in theatrum.

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confuſa concio, & plerique, qua de cauſa convenisſent, neſciebant)

33 Protractus eſt ex turba Alexander, producentibus eum Judæis. *v.* 33. *Act.* 12.17.

34 Sed cùm Alexander manu ſignificaſſet, & 13 16.
& vellet ad populum cauſam dicere, ubi Judæum & 21.40.
eſſe cognitum eſt, extitit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna eſt Diana Epheſiorum.

35 Tum ſcriba ſedata turba, ſic verba fecit. Viri Epheſii, quis verò eſt homo, qui neſciat Epheſiorum urbem cultricem eſſe magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapſi ſimulachri?

36 His cum contradici non poſſit, decet vos ſedatos eſſe, & nihil temerè facere.

37 Adduxiſtis enim homines iſtos neque ſacrilegos, neque in veſtram deam maledicos.

38 Quòd ſi Demetrius & ejus ſocii, artifices, cauſam habent adverſus aliquem, forum agitur, & adſunt Proconſules accuſent inter ſe.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione abſolvetur:

40 Nam periculum eſt, ne ſeditiones accuſemur ob hodiernum diem, cùm nulla ſit cauſa, qua concurſus hujus rationem reddere poſſimus. His ille dicendis, concionem dimiſit.

CAP. XX.

Paulus iter in Macedoniam inſtituit. Troade in mediam noctem ſermonem protendens. Eutychum per

feneſtram delapſum reſuſcitat. Miletum vocat[is]
Epheſinis Presbyteris quid ſe & illos maneat ex[-]
ponit.

v. 1. POST compoſitum tumultum, Paulus ad[-]
1Tim.1.3 vocatis ac ſalutatis diſcipulis in Macedonian[m]
ire contendit.
2 Deinde paragratis illis partibus, eos multi[s]
verbis cohortatus, venit in Græciam.
3 Ubi poſtquam tres menſes egit, & ei fact[æ]
ſunt à Judæis inſidiæ in Siriam navigaturo, ſen[-]
v. 4. tentia fuit per Macedoniam reverti.
*Act.*16.1. 4 Comitatus eſt eum uſque in Aſiam Sopate[r]
& 19 29. Berrœenſis, Theſſalonicenſium Ariſtarchus, &
& 21.29. Sedundus, & Cajus Derbæus, & Timotheus
& 27.2. Aſiani verò Tychicus & Trophimus.
*Col.*4.7,10. 5 Hi prægreſſi manſerunt nos in Troade.
1*Cor.*1.14. 6 Nos navigavimus poſt Azimorum dies
*Eph.*6.21. Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebu[s]
2*Tim.*4.12, pervenimus, ubi ſeptem dies commorati ſumus.
20. 7 Prima autem poſt Sabbathum die, congrega[-]
Tit 3.12. tis ad frangendum panem diſcipulis, Paulus diſſe[-]
v. 7. rebat, profecturus poſtridie.
*Supr.*2.42, 8 Cúmque ſermonem ad mediam noctem
46. produxiſſet, & eſſent crebra in cœnaculo, qu[o]
1*Cor.*10.16 convenerant, funalia,
& 11.20. *a* 9 Quidam juvenis, Eutychus nomine, in fe[-]
&c. neſtra ſedens, oppreſſus alto ſomno, diutius diſſe[-]
rente Paulo, ſomno deturbatus decidit de terti[a]
contignatione, & ſublatus eſt mortuus.
v. 10. 10 At Paulus degreſſus incubuit ei, eúmqu[e]
1 *Reg.* 17. complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam
21. vita præditus eſt.
2*Reg.*4.34. 11 Deinde aſcendit, & fracto, guſtatóque pa[-]
ne, ac multum uſque ad diluculum collocutus
ita demum profectus eſt.

12 Atqu[e]

---

a *Eutychus per feneſtram delapſus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progreſſi, Aſſum navigavimus: illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat, ipſe pedibus iter facturus.

14 Poſtquam nobis ad Aſſum congreſſus eſt, nos eo recepto Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, poſtridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus, & Trogillii morati, poſtero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Epheſum præternavigare, ne ſibi mora facienda eſſet in Aſia: properabat enim, ſi fieri poſſet, ad quinquageſimæ diem Hieroſolymam venire, *v.* 16. *Act.* 21. 4, 12.

17 Ex Mileto autem curavit accerſendos Epheſo ſeniores Eccleſiæ,

b 18 Et eos, ubi ad ſe venerunt, ſic allocutus eſt: Vos ſcitis, ex quo primùm die in Aſiam ingreſſus ſum, quomodo apud vos perpetuò verſatus ſim, *v.* 18. *Sup.* 19. 10.

19 Domino ſerviens cum omni modeſtia, multíſque cum lachrimis ac periculis, quæ mihi per Judæorum inſidias contigerunt:

20 Ut nihil, quod utile eſſet, detrectaverim quominus vos inſtituerem ac docerem, tùm publicè, tum intra parietes:

21 Et Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum ſe converterent, & Domino noſtro Jeſu fidem haberent. *v.* 21. *Marc.* 1. 15. *Luc.* 24. 47.

22 Et nunc ego divino conſtrictus afflatu Hieroſolymam proficiſcor, quid illic mihi ſit eventurum ignorans:

23 Niſi quòd Spiritus Sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere. *v.* 23. *Act.* 21. 4, 11.

b *Paulus Epheſianos, ab eis digreſſus commonet.*

24. 24 Sed nihil penſi habeo, neque tanti vitam
*Act.*21.13 meam facio, dum curſum meum cum lætitia &
*Gal.*1.1. aſſignatum mihi à Domino Jeſu munus abſol-
*Tit.*1.3. vam: hoc eſt divinæ gratiæ Evangelium teſtificer.
v. 27. 25 Et nunc hoc quidem ſcio: nemo me ve-
*Luc.*7.30. ſtrûm, quos inter divinum regnum prædicans
*Epheſ.*1.11. verſatus ſum, præſentem poſthac videbit.
v. 28. 26 Itaque conteſtor vos hodierno die, *c* me ab
1*Petr* 5.2. omnium pernicie inſontem eſſe.
1*Tim.*3. 1,2 27 Nihil enim parſi, omne vobis Dei declara-
& 4.16. re conſilium.
Phil 1.1. 28 Quamobrem cavete & vobis, & toti ovili,
*Eph.*1.7. cui vos ſanctus Spiritus præpoſuit cuſtodes,ut Dei
*Coloſſ.*1.14. paſcatis Eccleſiam, quam ipſe ſuo ſanguine com-
1*Petr.*1.19. paravit.
*Apoc.*5.9. 29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut
v. 29. vos poſt diſceſſum meum truces invadant lupi,
2*Petr.*2.1. qui gregi non parcant:
*Matt.*7.15. 30 Utque ex vobis ipſis exiſtant homines, qui
v. 30. perverſe loquantur, quo diſcipulos ad ſe ſequen-
Pſal 41.10. dos abducant.
*Mat.*26.21. 31 Quare vigilate, recordantes me per trien-
*Act.*1.17. nium noctes & dies unumquemque cum lachri-
1*Joh.*2.19. mis admonere non intermiſiſſe.
v. 31. 32 In præſentia commendo vos fratres, Deo
Act 19.10. & ſermonis ejus gratiæ: qui vos exædificare, &
v. 32. inter ſanctificatos omnes hæreditate donare po-
*Act.*9 31. teſt.
*Eph.*1.18. 33 Nullius argentum, aut aurum, aut veſtem
v. 33. concupivi:
1*Sam.*12 3. 34 Quin ipſi vos ſcitis, & meis, & meorum
1*Cor.*9.12. uſibus has miniſtraſſe manus.
2*Cor.*11 9. 35 Omnia vobis oſtendi, quod ita laborantes
& 12.13. *v.*34. *Sup.*18.3. 2*Cor.*4.12. 1*Theſ.*2.9. 2*Theſ.*3.8.
*v.*35. 1 *Cor.* 9.12.

opor-

---

c Neminem mea culpa perire.

oporteat infirmis ſubvenire: & Domini Jeſu ver-
ba meminiſſe, qui dare quàm accipere dixit eſſe
beatius.
36 Hæc locutus, poſitis genibus, cum illis v. 36.
omnibus ſupplicavit. Act. 21. 5.
37 Magnus autem fletus exortus eſt omnium,
inque Pauli collum illapſi, eum deoſculabantur,
38 Eò maximè dolentes, quòd ſe poſthac præ-
ſentem viſuros negaviſſet. Deduxerunt autem
eum ad navem.

Cap. XXI.

Paulus Hieroſolymam tendens, Cæſareæ Philippum evangeliſtam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hieroſolymam cùm adveniſſet, templum ingreſſus comprehenditur à Judæis. Per Lyſiam tribunum iiſdem eripitur.

NOS poſteaquàm ab eis avulſi ſolvimus,
rectò curſu venimus in Coum. Sequenti
die in Rhodum, & inde Patara:
2 Navémque nacti, quæ in Phœnicem traji-
ceret, conſcendimus ac ſolvimus
3 Et detecta Cypro, eáque ad lævam relicta
navigavimus in Syriam, & Tyrum appulſi ſu-
mus (ibi enim navis expoſitura erat onus)
4 Ac diſcipulos nacti, illic ſeptem manſimus
dies: qui quidem divinitùs afflati, Paulum mo- v. 4. Act. 20. 23.
nebant, ne Hieroſolymam aſcenderet. & 21. 12.
5 Poſtquam dies illos tranſegimus profecti ſu- v. 5.
mus, deducentibus nos omnibus unà cum fœmi- Act. 20. 36.
nis ac liberis, donec urbem egreſſi, poſitis geni-
bus in littore ſupplicavimus.
6 Ac poſtquam inter nos conſalutavimus, nos
navem conſcendimus: illi domum reverſi ſunt.
7 Nos expedita à Tyro navigatione, Ptole-

 maiden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

maiden pervenimus: & ſalutatis fratribus, apu
eos manſimus unum diem.
v. 8. 8 Poſtridie Paulus cum ſuis profectus, ven
*Supr.*6 5. Cæſaream, & ingreſſi domum Philippi Evang
& 8.26,40. liſtæ, qui erat ex ſeptem, manſimus apud eum.
*Eph.*4 11. 9 Huic erant filiæ virgines quatuor, quæ vat
v. 9 cinabantur.
Joël 2.28. *a* 10 Commorantibus autem nobis complur
Act. 2 17. dies, deſcendit quidam ex Judæa vates, nomin
v. 10. Agabus:
*Sup.*11.28. 11 Qui nos aggreſſus, captóque Pauli cingu
v. 11. lo, & colligatis ſuis manibus ac pedibus, dixit
*Act.*20. 23. Hæc dicit Spiritus Sanctus: Virum, cujus eſt ho
& 21.33. cingulum, ſic colligabunt Hieroſolymis Judæi
& in extraneorum manus tradent.
12 His auditis, nos & incolæ hortabamur n
Hieroſolymam aſcenderet.
v. 13. 13 Sed Paulus ita reſpondit: Quorſum plora
*Act.*20 24 tis, & animum meum angitis? Ego verò non ſo
lùm colligari, ſed etiam mori Hieroſolymæ pa
ratus ſum pro nomine Domini Jeſu.
v. 14. 14 Nos igitur, illo non obtemperante, deſti
*Matt.*6. 10. timus, &, Fiat Domini voluntas, diximus.
*Luc.*11.2. 15 Poſt eos dies adornata profectione, Hiero
& 22.42. ſolymam aſcendere contendimus,
16 Comitibus diſcipulorum quibuſdam à Cæ
ſarea, qui ducebant, apud quem diverſaremur
Mnaſonem quendam Cyprium, veterem diſci
pulum.
17 Poſtquam Hieroſolymam pervenimus, li-
benter nos excepere fratres.
v. 18. *b* 18 Poſtridie ingreſſus eſt Paulus unà nobiſcum
*Act.*15. 13. ad Jacobum, adfuerúntque ſeniores omnes:
*Gal.*1.19. 19 Quibus ille ſalutatis, narravit ſingulatim
quæ

---

a *Philippi filiæ vates. Agabus Paulo vincula prædicit.* b *Paulus Jacobum adit.*

quæ feciſſet Deus apud exteras nationes ſuo miniſterio.

20 Quibus auditis illi, actis Domino gratiis, *v.* 20.
Paulum ſic alloquuntur: Vides frater, quàm *Rom.*10.2.
multa Judæorum millia ſint, qui crediderunt, *Gal.*1.14.
& omnes Legis ſtudioſi ſunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Moſe deficiendum eſſe, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis eſſe circumcidendos liberos, nec *c* moribus vivendum.

22 Quid ergo eſt? Omnino oportet ut conveniat multitudo: audient enim veniſſe te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. *v.*23,24.
Sunt nobis homines quatuor voto obſtricti, *Num.*6.2.
24 Hos aſſume, & cum eis luſtrare, & apud 13,18.
eos ſumptum facito ut caput tondeant, intelli- *Sup.*18. 18.
gántque omnes eorum quæ de te audierunt, nihil eſſe, ſed te quoque ſic te gerere, ut legi pareas.

25 Quòd ad extraneos, qui crediderunt, atti- *v.* 25.
net, nos ſcripto ad eos decrevimus, nihil tale *Sup.*15. 20.
ſervandum eis eſſe, niſi ut deaſtris immolata, & *&* 29.
ſanguinem, & ſuffocata. & ſtuprum vitent.

26 Tum Paulus, aſſumptis illis hominibus *v.* 26.
ſequenti die cum eis luſtratus, intravit in fanum: *Num.*6.13.
& completos luſtrationis dies nunciavit, donec *Infr.*24. 18.
oblatum eſt pro eorum unoquóque fertum.

d 27 Sed jam propemodum abſolutis ſeptem diebus, Aſiatici Judæi eum in fano conſpicati vulgus omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Iſraëlitæ ſuccurrite. Hic eſt homo ille, qui contra populum & Legem, & hunc locum, omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

 29 Vi-

---

c Scilicet Moſaïcis. d *Judæorum impetus in Paulum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 29. 29 Viderant enim Trophimum Epheſium
Act.20. 4. urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introd-
2 Tim 2.20. ctum eſſe arbitrabantur.
v. 30. 30 Ita commota urbe tota, & facto popu
Infr.26. 21. concurſu, capitur Paulus, & extra fanum trah
tur, ac ſtatim clauduntur fores.
31 Conantibus autem eum interficere, aſce
dit ad cohortis tribunum fama, totam Hieroſol
mam eſſe confuſam:
32 Qui confeſtim aſcitis militibus ac cent
rionibus, in eos decurrit. Illi viſo Tribuno
militibus, Paulum pulſare deſierunt.
v. 33. 33 Tribunus acceſſit, eumque comprehendi
Act.21. 11. ac duabus conſtringi catenis imperavit, & qui
nam eſſet, quidve commiſiſſet, ſciſcitatus eſt.
34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus
certum ſcire propter tumultum nequiret, juſſ
eum in caſtra duci.
35 Ut ventum eſt ad gradus, accidit ut à mil
tibus geſtaretur Paulus: tanta erat turbæ violen
tia.
v. 36. 36 Sequebatur enim populi multitudo, cla
Luc.23. 18. mans: Tolle eum.
Joh.19. 15. 37 Et Paulus jam in caſtra introducendus, ſi
Act.22. 12. Tribunum alloquitur: Licet ne mihi tecum lo
qui? Et ille: Scis ne Græcè? inquit.
38 Tu ne es Ægyptius ille, qui ſuperioribu
diebus concitata ſeditione eduxit in ſolitudinem
illa ſicariorum quatuor millia?
v. 39. 39 At Paulus: Ego homo ſum Judæus Tar-
Act.9.11, ſenſis, civis non obſcuræ Ciliciæ civitatis. Sed
30. & 22.3 oro te, permitte mihi ad populum loqui.
v. 40. 40 Cúmque ille permiſiſſet, Paulus ſtans in
Act.12. 17. gradibus populo manu ſignificavit: factóque al-
& 13.16. to ſilentio, Hebraico ſermone orationem habuit
& 19.33. his verbis:

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XXII.

ulum rationem fidei ſuæ reddentem, aliquandiu
Judæi audiunt. Illis verò clamantibus, virgis ex-
aminari juſſus Romanum civem ſe eſſe declarat.

HOMINES fratres & patres, audite meam
hanc ad vos defenſionem.
2 Hic illi eum Hebræa lingua verba
cientem audientes, majus ſilentium præſtite-
int. v. 3.
3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus ſum, Act. 9 11.
arſi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pe- & 21.39.
es Gamaliëlis, patria lege accuratè inſtitutus, 2Cor. 11.22
ei cupidus, quemadmodum vos omnes eſtis ho- Act. 5. 34.
ie: Gal. 1.14.
4 Qui hanc inſtitutionem ſum capitaliter in- Rom. 10.2.
ectatus, viros ſimul & mulieres conſtringendo, v. 4.
in carcerem condendo. Actor. 8.3.
5 Teſtis eſt mihi pontifex, & Senatus univer- & 9.1.
ıs, à quibus etiam epiſtolas ad fratres acceperam, & 26.9.
Damaſcum ibam, ut eos quoque qui illic eſ- 1Cor. 15. 9.
ent, vinctos Hieroſolymam adducerem ad ſup- Gal. 1. 13.
licium. 1Tim. 1. 13.
6 Sed accidit, ut euntem me, & Damaſco pro- v. 5.
inquantem, circa meridiem multa repentè lux Supr. 9.2.
e cœlo circumfulſerit. & 26.12.
7 Et collapſus ad terram, vocem audiverim v. 6.
licentem mihi: Saule, Saule, quid me perſe- Actor. 9. 3.
queris? & 26. 12.
8 Ego reſpondi: Quis es, Domine? Atque 1Cor. 15 8.
lle. Ego ſum Jeſus Nazarenus, inquit, quem tu 2 Cor 12. 2.
perſequeris. v. 7.
9 Qui autem mecum aderant, lucem aſpexe- Inf. 26.14,
runt illi quidem, & territi ſunt: ſed vocem non 15.
audiverunt alloquentis me. v. 9.
10 Tum Supr. 9.7.
Dan. 10.7.

a *Paulus ad Judæos cauſam dicit.*

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et h
minus: Surge, inquit, & proficiſcere Damaſcu
illic tibi dicentur omnia: quæ tibi facienda
ſtatutum eſt.
11 Ego cum præ lucis illius ſplendore non
derem: manu ductis à meis comitibus, veni D
maſcum.
v. 12. 12 Ananias autem quidam, vir ſecundum
*Act.*9.17. gem pius, omnibus incolis Judæis probatus ve
ad me,
13 Et aſtans mihi: Saule, frater, inquit, aſ
ce. Et ego eodem temporis veſtigio eum aſpex
v. 14. 14 Atque ille, Deus majorum noſtrorum, i
*Act.*26.16. quit, te ad voluntatem ſuam cognoſcendam d
& 3.14. ſtinavit, & ad *b* juſtum videndum, vocémque
& 7.52. ejus ore audiendam:
1 *Joh.*2.1. 15 Quoniam ei teſtis futurus es apud omn
homines, eorum quæ & videris & audiveris.
v. 16. 16 Quocirca quid cunctaris? Agedum bapt
Matt 3.11. zare, & tua peccata elue, invocato nomine D
Marc 1.4. mini.
*Luc.*3.3. 17 Reverſo autem mihi Hieroſolymam, &
v. 17. in fano ſupplicanti, accidit ut extra meipſu
*Act.*9.26. raptus.
v. 19. 18 Viderem eum mihi dicentem: Propera, &
*Act.*22.4. Hieroſolyma celeriter exi: non enim admitten
v. 20. tuum de me teſtimonium.
*Supr.*7.58. 19 Et ego: Domine, inquam, ſciunt ipſi, u
& 8.1. ego ſolitus ſim in cuſtodiam dare, & per collegi
v. 21. verberare, eos qui tibi fidem haberent:
*Act.*9.15. 20 Utque cum tui teſtis Stephani ſanguis ef-
& 13.2. funderetur, ego adeſſem, & in ejus necem con-
*Gal.*1.15. ſentirem, veſtimenta cuſtodiens eorum qui eum
& 2.8. interficiebant.
*Eph.*3.8. 21 At ille: Vade, inquit: nam ego te ad lon-
1 *Tim.*2.7. ginquas gentes legabo. 22 Ad
2 *Tim.*1.11.

b *Jeſum.*

22 Ad hæc uſque verba eum illi audiverunt, v. 22.
t hîc clamorem ſuſtulerunt: Tolle iſtum ex ter- Act. 21. 36.
is, inquiunt: non enim convenit eum vivere.
23 Ita vociferantibus illis, & veſtimenta ja-
tantibus, ac pulverem in aërem jacientibus,
24 Juſſit eum Tribunus in caſtra duci, & de
o loris quæſtionem haberi imperavit, ut cogno-
ceret, quam ob cauſam illi ſic ei occlamarent.
25 Sed dum ille loris eum conſtringit, Paulus v. 25.
um qui aderat centurionem ſic alloquitur: An Act. 16. 37.
ominem Romanum, eúmque indemnatum li-
et vobis verberare?
26 Hoc auditum centurio Tribuno nuncia-
um ivit: Vide, inquit, quid agas: nam hic ho-
no Romanus eſt.
27 Tum eum aggreſſus Tribunus: Dic mihi
nquit, es ne Romanus? Etiam, inquit ille.
28 Et Tribunus: Ego magno precio iſtius civi-
atis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus ſum.
29 Hic ſtatim eum omiſerunt qui erant de eo
uæſtionem habituri: Tribunus quoque territus
ſt, cum Romanum eſſe intelligeret, & eum col-
igaſſet.
30 Poſtero die volens certò ſcire, qua de re à
udæis accuſaretur, ſolvit eum vinculis: & pon-
ificibus unà cum toto eorum conſilio venire juſ-
is, Paulum deduxit, & apud eos ſtatuit.

---

c *Tribunus de Paulo quæſtionem haberi imperat.*

Cap. XXIII.

Paulum cauſam dicentem Ananias percuti jubet. Diſ-ſenſio inter ipſos accuſatores oritur. Conſolatur Deus Paulum. De Judæorum inſidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præſidi mittendum curat.

v. 1.
ET Paulus in concilium intuens, Viri fratrês, Act. 24. 16.
inquit, ego me ad hunc diem ſic erga Deum 2 Tim. 1. 3.
geſſi, ut optimè mihi conſcius ſim. 2 At

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 2. 2 At Pontifex Ananias eis qui ei aſtabant
1Re.22.24. peravit, ut ejus os percuterent.
Jer.20.2. 3 Tum Paulus: Percuſſurus eſt te Deus, i
Joh.18.22. quit ei, paries incruſtate. Ergo tu ſedes, ut de
v. 3. ex lege judices, & contra legem pulſari me jub
Lev.19.35. 4 Hîc aſſiſtentes dixerunt: Pontifici divi
Deut.17.4, conviciaris?
9.&25.12. a 5 Et Paulus: Neſciebam, fratres, inquit, e
v. 5. pontificem: Scriptum eſt enim: Principi pop-
Exod.22.28 li tui ne maledicito.
v. 6. 6 Intelligens autem Paulus unam partem e
Infr.24.15, Sadducæorum, alteram Phariſæorum, vocife-
21. & 26. tus eſt in concilio: Viri fratres: Ego Phariſæ
5,6. ſum Phariſæi filius: ſperatæ reſurrectionis m-
Phil.3.5. tuorum ſum reus.
7 Hoc eo locuto, orta eſt Phariſæorum & Sa
ducæorum contentio, diviſáque multitudo eſt
v. 8. 8 Sadducæi enim reſurrectionem, aut Ang
Mat.22.23. lum, aut ſpiritum eſſe negant: at Phariſæi utru
Mar.12.18. que confitentur.
Luc.20.27. 9 Hîc exorto ingenti clamore ſurrexeru
v. 9. Scribæ, qui erant Phariſaicarum partium, & p
Act.5.39. gnantes dixerunt: Nullum in hoc homine m
& 22.7.17, lum invenimus. Quòd ſi eum ſpiritus eſt aut A
18. gelus allocutus, ne pugnemus cum Deo.
& 25.25. 10 Ita magna exorta contentione, veritus Tr
& 26.31. bunus, ne Paulus ab illis diſcerperetur, juſſit exe
citum deſcendere, eúmque è medio illorum ab
reptum in caſtra ducere.
v. 11. 11 Proxima nocte aſtans ei Dominus dixit
Act.18.9. Bono animo es Paule: ut enim de me Hieroſoly
v. 12. mæ teſtificatus es, ſic tibi Romæ quoque teſti
Inf.v.20.30 candum eſt.
Mat.26.74. b 12 Deinde orta die conſpirarunt Judæi qui
dam

---

a *Paulus Phariſæos cum Sadducæis committit.*
b *Judæorum in Paulum conjuratio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

.m, & ſeſe devoverunt, ſi vel cibum vel potio-
em caperent, quin Paulum interfeciſſent.
13 Erant autem plus quadraginta qui hanc
onjurationem fecerunt,
14 Qui Pontifices & Senatores hujusmodi o-
ıtione convenerunt: Diris nosipſos egimus, ſi
uid guſtaremus, quin Paulum occiderimus.
15 Quamobrem vos Tribuno & concilio ſi-
nificate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam
e eo cognituros exactius. Nos verò antequam
ſtatur, parati ſumus eum perimere.
16 Has inſidias ſororis Pauli filius audivit &
enit in caſtra, ac eò ingreſſus rem Paulo retulit.
17 Et Paulus advocato uno centurione, ſic ei
ixit: Hunc adoleſcentem ad Tribunum dedu-
ito: habet enim quod ei referat.
18 Ille igitur eo aſſumpto, & ad Tribunum
ucto, ſic Tribuno dixit: Paulus is qui eſt in vin-
ulis, evocatum me rogavit, ut hunc adoleſcen-
em ad te adducerem, habentem aliquid, tibi
uod dicat.
19 Et Tribunus eo manu prehenſo, ac in ſe-
retum ducto, percontatus eſt quid eſſet, quod
ibi nunciandum haberet.
20 Cui ille ſic retulit: Conſtituerunt Judæi *v. 20.*
ogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, *Supr. v. 12.*
uaſi aliquid diligentius de eo interrogaturi.
21 Tu verò eis obſequi noli: nam inſidiantur
i ex eis homines ſupra quadraginta: qui ſeſe de-
voverunt, ſi vel comederent vel biberent, quin
um interemiſſent. Et nunc parati, tuum man-
latum expectant.
22 Igitur Tribunus adoleſcentem dimiſit cum
nandato, ne cui ea ſe Tribuno declaraſſe diceret.
23 Deinde evocatos duos quoſdam centurio-
nes alloquitur: parate milites ducentos, qui Cæ-
aream proficiſcantur: item equites ſeptuaginta,
& ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

& haſtatos ducentos, ad noctis horam tertiam
24 Adhibitis etiam jumentis, ut eò impo
tum Paulum ad Felicem prætorem perducant.
25 Scripſit autem epiſtolam, cujus exemplu
eſt hoc:
26 Claudius Lyſias præſtantiſſimo prætori F
lici ſalutem.
v. 27. *c* 27 Hunc virum cum Judæi comprehendi
*Act.*21. 33. ſent, & interfecturi eſſent, ego cum exercitu ſi
perveni, & eum eripui, ac Romanum eſſe didic
28 Volens autem ſcire, quam ob cauſam il
eum accuſarent, deduxi eum in eorum conc
lium,
29 Et de quæſtionibus Legis eorum accuſa
comperi, nec ullius criminis inſimulari, quo
morte ſit aut vinculis dignum.
30 Cum autem eſſet indicatum mihi, fore u
Judæorum appeteretur inſidiis, ad te continu
miſi, & ſimul accuſatoribus, ut contra eum apud
te dicerent, præcepi. Vale.
31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, aſ
ſumptum Paulum noctu duxerunt Antipatri-
dem.
32 Poſtridie ſiverunt equites cum eo proficiſci,
ipſi in caſtra reverſi ſunt.
33 Equites Cæſaream ingreſſi, epiſtola præto-
ri tradita, Paulum quoque ei ſtiterunt.
34 Prætor ea lecta, ſciſcitatus ex qua eſſet pro-
vincia, ubi ex Cilicia, audivit,
35 Ita dixit: Audiam te ubi tui quoque ac-
cuſatores venerint, eúmque in Herodis prætorio
juſſit aſſervari.

---

c *Lyſiæ ad Felicem de Paulo literæ.*

CAP.

Cap. XXIV.

Tertullo accuſante Paulus pro ſe cauſam dicit. Præſidi, & ejus uxori Chriſtum annunciat. Speratam pecuniam, cùm fruſtra Felix expectaſſet, provincia decedens, vinctum Paulum relinquit.

POST quinque dies deſcendit Pontifex Ana- *v.* 1.
nias cum Senatoribus, & oratore Tertullo *Act.*23.2.
quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt.

a 2 Quo vocato, Tertullus ſic accuſare orſus eſt:

3 Quòd multa pace per te fruimur, quódque tua providentia hæc natio rectè adminiſtratur, id & ſemper & ubique approbamus, præſtantiſſime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæſo ut nos pro æquitate tua, paucis audias.

5 Nos hominem hunc nacti peſtilentem, & ſeditiones omnibus toto orbe Judæis moventem, ac ſectæ Nazaræorum principem,

6 Eò uſque ut etiam fanum prophanare cona- *v.* 6.
tus ſit, comprehendimus, & ex lege noſtra judi- *Act.*21.28.
care voluimus:

7 Sed intervenit Lyſias Tribunus, qui eum magna vi ex manibus noſtris abduxit,

8 Juſſitque ut ejus accuſatores apud te adeſſent: ex quo poteris, ſi quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accuſamus.

9 Ad hæc aſſenſerunt etiam Judæi, hæc ſic ſe habere dicentes.

b 10 Tum Paulus, cum ei prætor annuiſſet ut diceret, reſpondit in hanc ſententiam: Quòd te multos jam annos huic genti jus dicere ſcio, equidem eo confidentius pro me dico,

a *Tertullus apud Felicem accuſat Paulum.*
b *Pauli defenſio.*

11 Quòd tu intelligere poſſis, me non plure
duodecim compleviſſe dies, ex quo Hieroſoly
mam ad Deum adorandum aſcendi.
v. 12. 12 Neque verò me in fano deprehenderun
Act. 25. 8. cum aliquo colloquentem, aut vulgi ſeditionen
& 28. 17. facientem: nec in collegiis, nec per oppida:
13 Nec me eorum poſſunt convincere, d
quibus accuſant.
14 Illud autem apud te confiteor, me, ut fer
inſtitutio, quam ſectam dicunt, ſic Deum cole
re patrium, & omnia credere, quæ in Lege & va
tibus ſcripta ſunt,
v. 15. 15 Ac in Deo ſpem habere (id quod iſti ip
Dan. 12. 2. quoque expectant) reſurrectionem fore mortuo
Ioh. 5. 28, 29 rum, tum juſtorum, tum injuſtorum.
v. 16. 16 Atque equidem in eo me exerceo, ut inte
Act. 23. 1. merata conſcientia, & apud Deum ſemper & apu
homines ſim præditus.
v. 17. 17 Veneram autem poſt annos complures, u
Sup. 11. 29. popularium meorum egeſtatem muneribus alle
Gal. 2. 10. varem, & munera libarem.
Rom. 15. 25. 18 Cum me in fano luſtratum offenderunt
v. 18. nulla cum turba aut tumultu. Quidam ex Aſi
Sup. 21. 26, Judæi.
27. 19 Quos apud te præſtò eſſe, accuſaréque de
cebat, ſi quid haberent contra me.
20 Aut etiam iſti ipſi dicant, ſi quod depre
henderunt in me crimen, dum ſtarem in conci
lio:
v. 21. 21 Niſi fortè criminoſa eſt hæc una vox, qu
Act. 23. 6. ſic inter eos aſtans vociferatus ſum:
& 28. 20. 22 De mortuorum reſurrectione ego à vobi
v. 23. hodie reus agor.
Act. 27. 3. 23 His auditis Felix c amplius pronunciavit
& 28. 16. eam inſtitutionem ſatis perſpectam habens: Cum
deſcen

c Judicium diſtulit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

deſcenderit Lyſias Tribunus, inquit, cognoſcam
de veſtra cauſâ.

24 Præcepítque Centurioni, ut aſſervaretur
Paulus, & remiſſius haberetur, neque quiſquam
ſuorum ei miniſtrare, aut adire prohiberetur.

25 Poſt aliquot dies advenit Felix cum Dru-
ſilla uxore ſua, quæ erat Judæa, & accerſitum
Paulum audivit de fide in Chriſtum.

d 26 Ac eo de juſtitia, & continentia, & futuro
judicio diſſerente, territus Felix, dixit: In præ-
ſentia abi: ego tempus nactus evocabo te.

27 Accedebat eò, quòd pecuniam ſibi à Paulo v. 27.
datum iri ſperabat, ut eum ſolveret. Ideóque Act.25.14.
eum ſæpius accerſens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit ſucceſſo-
rem Felix Portium Feſtum. Itaque volens gra-
tum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

d *Paulus apud Felicem diſſerit.*

Cap. XXV.

*Feſtus ſuccedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæ-
ſarem appellat, Feſtus Agrippæ regi negotium
Pauli exponit, eundémque illi ſiſtit, ut cauſam co-
gnoſcat.*

FESTUS provinciam ingreſſus, poſt tri-
duum Cæſarea Hieroſolymam aſcendit:

2 Séque apud eum ſiſterunt Pontifex, &
Judæorum primi, contra Paulum.

3 Contra quem à Feſto beneficii loco poſtula-
bant, ut eum Hieroſolymam accerſeret: in ani-
mo habentes, eum in via per inſidias occidere.

4 Feſtus reſpondit, Paulum Cæſareæ aſſerva-
ri, ſe verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui veſtrûm poſſunt, inquit,
ſimul deſcendant: & ſi quid in hoc homine cri-
minis eſt, accuſent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Deinde poſtquam apud eos non plus decem
dies egit, Cæſaream deſcendit: & poſtridie pro
tribunali ſedens, Paulum juſſit adduci.

7 Qui poſtquam advenit, circumſteterunt
qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi, multa &
atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demon-
ſtrare non poterant:

v. 8. 8 Illo ſe nec in Judæorum legem, nec in fa-
Act. 24. 12. num, nec in Cæſarem quicquam peccaſſe defen-
& 28. 17. dente.

9 Feſtus autem volens Judæis gratificari, dixit
Paulo: Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de
his cauſam apud me dicere?

10 At Paulus: Ad Cæſaris tribunal, inquit,
aſto, ubi me cauſam dicere decet. Judæis nullam
feci injuriam, ut tu pulchrè ſcis.

v. 11. 11 Nam ſi ſum nocens, & aliquid morte di-
Act. 18. 14. gnum commiſi, quo minus moriar non recuſo.
Sin nihil eorum eſt, de quibus hi me accuſant,
nemo me eis condonare poteſt. Cæſarem appello.

a 12 Tum Feſtus cum concilio collocutus, re-
ſpondit: Cæſarem appellaſti, ad Cæſarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa
Rex, & Berenice, Cæſaream venerunt, ſalutatu-
ri Feſtum.

v. 14. *b* 14 Qui dum ibi complures morantur dies, Fe-
Act. 24. 27. ſtus regi negotium Pauli expoſuit. Eſt vir qui-
dam, inquit, à Felice relictus in vinculis,

15 De quo me, poſtquam Hieroſolymam ve-
ni, compellarunt Pontifices ſenatoréſque Judæo-
rum, eum poſcentes ad ſupplicium.

v. 16. 16 Quibus ego reſpondi, non eſſe Romanis
Deut. 17. 4. morem, hominem ullum ad necem condonare,
priuſquam reus præſentes habuerit accuſatores,
& lo-

a *Paulus Cæſarem appellat.* b *Feſtus cum A-
grippa rege de Paulo colloquitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

& locum ſui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cum igitur illi huc conveniſſent, ego nulla interpoſita mora, poſtridie pro tribunali ſedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm preſtò eſſent accuſatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram:

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſuperſtitione ſua contra eum habebant, & de quodam Jeſu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæſtione dubitans, quæſivi an Hieroſolymam proficiſci vellet, & illic de his cauſam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Auguſti cognitionem ſervaretur appellavit. Et ego juſſi ut aſſervaretur donec eum mittam ad Cæſarem.

22 Tum Agrippa ita Feſto dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras, inquit, audies eum.

23 Igitur poſtridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant unà cum Tribunis, & excellentibus in civitate viris. Et Feſtus, adducto juſſu ejus Paulo, ſic locutus eſt:

24 Agrippa Rex, & omnes viri qui apud nos adeſtis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo, & Hieroſolymis, & hîc interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm eum nihil capitale admiſiſſe com- *v.* 25.
periſſem, & ipſe ad Auguſtum provocaſſet, mit- *Act.* 23. 9.
tere ſtatui. & 26. 31.

26 Tametſi quid certum de eo ſcribam ad dominum, non habeo. Ea de cauſa produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, ut re diſquiſita, habeam quod ſcribam.

27 Abſurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, ſignificare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam actam à juventute
vocationémque ſuam, tanta autoritate exponit, u
v. 5. *etiam Regis animum nonnihil flecteret, ſed re in*
Act.23.6. *fectâ diſcedunt proceres.*

Phil.3.5. a HIC Paulum ſic alloquitur Agrippa: li
v. 6. berum eſt tibi pro te ipſo dicere. Tun
Gen.3.15 Paulus porrecta manu ſeipſum defendit
& 22.18 2 Quòd omnia, de quibus à Judæis poſtulor
& 26.4. hodie ſum apud te Rex Agrippa defenſurus,
& 49.10. 3 Qui ſis omnium Judaicarum conſuetudi
Deut.18.15 num, ac controverſiarum vel in primis peritus
2Sam.7.12. equidem beatum me duco. Quamobrem oro te
Pſ.132.11. ut me æquo animo audias.
Eſai.4.2. 4 Ac meam quidem ab ineunte ætate vitam
& 7.14. quæ ab initio Hieroſolymis inter meos populare
& 9.5. acta eſt, norunt omnes Judæi,
& 40.10. 5 Jam diu ſcientes (modò velint fateri) m
Jer.23.5. exactiſſima religionis noſtræ ſecta vixiſſe Pha
& 33.14 riſæum.
Eze 34.23. 6 Et nunc ſto reus ſperatæ repræſentationi
& 37.24. eorum, quæ majoribus noſtris à Deo promiſſ
Dan.9.24. ſunt.
Mich.7.20. 7 Quò quidem ſe perventuras duodecim tri-
Act.24.15, bus noſtræ, Deum noctes diéſque aſſiduè colen-
21. do, ſperant. De hac ſpe accuſor, Rex Agrippa,
v. 9. à Judæis.
Actor 8.3. 8 Ita ne verò incredibile apud vos judicatur,
& 9.1. mortuos à Deo excitari?
& 22.4. 9 Equidem ſtatueram multa mihi contra Jeſu
1 Cor.15.9. Nazareni nomen eſſe facienda.
Gal.1.13. 10 Itaque feci Hieroſolymis multóſque ſan-
1Tim.1.13. ctorum ego in cuſtodias incluſi, accepta a Ponti-
v. 10.

Supr.8.3. a *Pauli apud Agrippam regem oratio.*

ficibus

ficibus poteſtate, & interficiendos mea ſententia
damnavi.
11 Quin eos per omnia collegia tormentis ſæ-
pè cogebam impiè loqui: jamque immodicè in
eos furens, perſequebar etiam ad exteras urbes.
12 Ac aliquando proficiſcens Damaſcum, cum *v.* 12.
poteſtate & procuratione à Pontificibus accepta. *Supr.* 9 2.
13 Die medio, Rex, in itinere vidi de cœlo *&* 22. 6.
ſolis ſplendore majus lumen, quod me meóſque *v.* 13.
comites circumfulſit. *Act.* 9 3.
14 Ac nobis omnibus ad terram collapſis, vo-
cem audivi affantem me, & Hebræo ſermone di-
centem, Saule, Saule, quid me perſequeris? Du-
rum tibi fuerit contra ſtimulos calcitrare.
15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et
ille: Ego ſum Jeſus, quem tu perſequeris.
16 Verùm ſurge, & conſiſte in pedes. Nam
eò tibi apparui ut te & miniſtrum, & teſtem con-
ſtituam eorum quæque videris, quæque tibi de-
monſtrabo.
17 Vindicando te à populo & gentibus, ad
quas nunc te mitto,
18 Ad eorum oculos aperiendos: ut ex tene- *v.* 18.
bris in lucem, & ex Satanæ poteſtate ad Deum ſe *Eſai.* 35 5.
convertant, & ita peccatorum veniam, & ean- *&* 42 7.
dem cum eis ſortem conſequantur, qui fide mihi *&* 60. 1.
habenda ſancti facti fuerint. *Epheſ.* 1. 18.
19 Nec ego, Rex Agrippa, cœleſti viſioni non *Coloſſ.* 1. 13.
fui dicto audiens. 1 *Petr.* 2. 25.
20 Quin primùm eis qui Damaſci erant, & *v.* 20.
Hieroſolymis, perque omnem Judææ agrum nec *Supr.* 9. 20,
non ipſis extraneis denunciarem, ut vitam corri- 28. *&* 13.
gerent, & ad Deum ſe converterent ac vitæ cor- 14. *&* 22.
rectione digna facerent. 17, 21.
21 His de cauſis Judæi me in fano comprehen- *Matt.* 3. 8.
ſum conabantur interficere. *v.* 21.
22 Sed divino præſidio ad hunc uſque diem *Sup.* 21. 30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſteti, infimos juxtà ac ſummos commonefacie[n]
neque quicquam extra ea dicens, quæ tum cæ[te-]
ri vates, tum Moſes, futura ante denunciarunt
v. 23. 23 Videlicet ſupplicio afficiendum Chriſtu[m,]
Supr. v. 18. primúmque ex mortuis in vitam revocatum, l[u-]
1 Cor. 15. 20 cem populo & gentibus nunciaturum.
Coloſſ. 1. 18. 24 Hæc eo defendente, Feſtus magna voce [di-]
Apoc. 1. 5. xit: Inſanis, Paule: nimiæ te literæ ad inſania[m]
Luc. 2. 32. redigunt.
25 At ille: Non inſanio, inquit, præſtantiſ[ſi-]
me Feſte, ſed vera & ſana verba profero.
v. 26. 26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius l[o-]
Joh. 18. 20. quor, quòd eum nihil horum latêre perſuaſu[m]
habeo. Nec enim hoc in angulo geſtum eſt.
27 Credis, Rex Agrippa, vatibus? Credis, ſci[o.]
28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mi[hi]
perſuades, ut Chriſtianus fiam.
v. 29. 29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut [&]
1 Cor. 7. 7. propemodum & planè non ſolum tu, ſed etia[m]
omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qual[is]
ego ſum, exceptis his vinculis.
30 Hæc eo locuto ſurrexit rex, & prætor, [&]
Berenice, & eorum aſſeſſores.
v. 31. 31 Et digreſſi loquebantur inter ſeſe, eum ho-
Act. 23. 9. minem nihil morte aut vinculis dignum facere.
& 25. 25. 32 Agrippa verò Feſto dixit, eum hominem
abſolvi poſſe, niſi Cæſarem appellaſſet.

Cap. XXVII.

Paulo periculoſam navigationem præmonenti non creditur, diu ventis undique jactati naufragium faciunt: omnes tamen ſalvi in terram evadunt.

v. 1. a UT autem nos in Italiam navigare decretum
Act. 25. 12. eſt, traditus eſt Paulus, & alii quidam vin-
cti duo, centurioni, nomine Julio, cohortis Au-
guſtæ: 2 Et

a *Pauli in Italiam navigatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Et conſcenſa nave Adramyttina, ſecundum *v. 2.*
Aſiæ loca navigaturi ſolvimus, comitante nos *2Cor.* 11.25
Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. *Act.* 19. 29.
3 Poſtridie ad Sidonem appulſi ſumus: & Ju- *&* 20.4.
lius Paulo humanè uſus, permiſit ei amicos adire, *Coloſſ.* 4.9.
qui ejus curam gererent. *v. 3.*
4 Inde poſtquam ſolvimus, ſubter Cyprum *Act.* 24. 23.
navigavimus, quòd erant venti contrarii. *&* 28. 16.
5 Ac navigato Cilico Pamphylióque pelago,
Lyciæ Myram appulimus.
6 Et ibi nactus Centurio navem Alexandri-
nam, quæ in Italiam navigaret, eò nos impo-
ſuit.
7 Poſtquam autem compluribus diebus tardè
navigantes, ægrè in eum locum qui eſt ſecundum
Cnidum, veniſſemus, obſtante nobis vento, ſub-
ter Cretam ſecundum Salmonam navigavimus.
8 Eámque ægrè præterlati, venimus in quen-
dam locum nomine Pulchros portus, prope quem
urbs erat Laſæa.
9 Jam verò ſatis multo tempore tranſacto, cum
eſſet jam periculoſa navigatio, quòd tranquillitas
præteriiſſet, monebat Paulus eos hujusmodi ver-
bis:
10 Viri, video cum detrimento, gravíque non
ſolum oneris & navigii, verùm etiam noſtræ vi-
tæ jactura fore navigationem.
11 At Centurio magis gubernatori & navicu-
lario, quàm Pauli dictis obtemperabat.
12 Ac quòd erat portus ad hyberna parum ac-
commodatus, pleríque conſilium cœperunt, il-
linc quoque ſolvere, ſi fortè poſſent in Phœni-
cen appulſi hybernare, qui portus eſt Cretæ, ſpe-
ctans ad Africum & ad Corum.
13 Itáque aſpirante Auſtro, arbitrati ſe pro-
poſitum aſſecutos, ſolverunt & propius Cretam
præterferebantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

b 14 Verùm haud multo pòſt in eam procel-
ſus ventus impegit, qui Euro aquilo vocatur,
15 Ita cùm correptum navigium contra ven-
tum tendere non poſſet, ceſſimus: atque ita fe-
rebamur.
16 Cúmque ſubter parvam quandam inſulam
nomine Claudam, curſum tenuiſſemus, vix ſca-
pham tenere potuimus.
17 Qua ſubducta, adjumentis utebantur, ſu-
cingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent me-
tuentes, demiſſa ſcapha ſic ferebantur.
18 Sed quia vehementi tempeſtate jactaba-
mur, altero die jactura facta eſt:
19 Tertio die nos noſtris manibus armamen-
ta navis ejecimus.
20 Verùm neque Sole, neque ſtellis complu-
res jam dies apparentibus, & tempeſtate non me-
diocri incumbente, cæterò ſpes omnis ſalutis no-
ſtræ ſublata erat.
c 21 Cùm autem multa eſſet inedia, Paulus in
eorum medio aſtans, ſic locutus eſt: Decebat qui-
dem, ô viri, obtemperantes mihi, à Creta non
ſolvere, & hoc detrimentum damnúmque lu-
crari.
22 Nunc tamen moneo vos, ut bono ſitis ani-
mo: nam nullius noſtrûm vitæ jactura fiet, ſed
tantùm navigii.
23 Aſtitit enim mihi hac nocte Dei, cujus
ſum, quémque colo, Angelus,
24 Et ita dixit: Ne metue Paule, ad Cæſarem
te ſiſti oportet: ac ſcito, tibi Deum omnes tecum
navigantes condonaſſe.
25 Quamobrem bono eſte animo, viri, con-
fido enim Deo, ita fore quomodo mihi promiſ-
ſum eſt.

26 Opor-

b *Tempeſtas.* c *Pauli ad navigantes oratio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

26 Oportet autem nos in aliquam inſulam *v.* 26.
ci. *Act* 28.1.
27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cum
Adria agitaremur, ſub noctem mediam nau-
, quòd ſe alicui terræ propinquare ſuſpicaban-
r,
28 Demiſſo perpendiculo nautico, invene-
nt ulnas viginti. Deinde paululum progreſſi,
iterum contati, invenerunt ulnas quindecim.
29 Ac ne in aſpera loca inciderent veriti, ja-
is de puppi quatuor anchoris, optabant oriri
iem.
30 Sed cùm nautæ ex navi effugere conaren-
ır, & ſcapham in mare demiſiſſent, quaſi qui
x prora anchoras extenſuri eſſent,
31 Paulus Centurioni & militibus dixit: Niſi
i manſerint in navi, vos evadere non poteſtis.
32 Tum milites ſcaphæ funes abſciderunt,
ámque dilabi ſiverunt.
33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes ut
ibum caperent, cohortabatur. Hic decimus quar-
us dies agitur, inquit, cum expectantes jejuni
ermanetis, nihílque ſumpſiſtis.
d 34 Itáque vos, ut cibum capiatis, exhortor: *v.* 34.
Hoc enim ad veſtram ſalutem pertinet. Nam *Mat.* 10.30.
nullius veſtrûm vel pilus ex capite cadet. *Luc.* 12.7.
35 His dictis ſumptum panem, actis in omnium & 21.18.
conſpectu Deo gratiis, fregit, ac comedere cœ- *v.* 35.
pit. 1 *Sam.* 9.13.
36 Tum omnes alacres redditi, ipſi quoque *Joh.* 6.11.
cibum ceperunt. 1 *Tim.* 4.3.
37 Eramus autem in navi capita in ſumma *v.* 37.
ducenta ſeptuaginta ſex. *Act.* 2.41.
38 Deinde cibo ſatiati, navem exonerarunt, & 7.14.
jacto in mare frumento. *Rom.* 13.1.
39 Or- 1 *Pet.* 3.20.

d Nullus veſtrûm vel tantillum lædetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

39 Orta die, terram non agnoſcebant:
ſinum quendam animadvertebant, qui littus
bebat, in quod cogitabant, ſi fieri poſſet, nav
appellere.

40 Itáque detractas anchoras permiſerunt
mare: ſimúlque laxatis gubernaculorum ſcalm
& ſublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

v. 41. 41 Sed in locum bimarem delati, navem i
2Cor.11.25 ſerunt, ita ut affixa prora maneret immobil,
puppis undarum vi ſolveretur.

42 Militum autem conſilium fuit, ut vinc
occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed Centurio Paulum ſervare volens,
illo conſilio prohibuit, juſſitque, ut qui nare p
ſent, primi ſe jacerent, & ad terram evaderent

44 Cæteri partim in tabulis, partim in qua
re ex navi. Atque ita factum eſt, ut omnes
terram evaderent incolumes.

Cap. XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus v
peram manu tollit illæſus, Publium, & alios ſ
nat. Melita ſolventes Romam perveniunt. Paul
Judæis cauſam ſuam exponit: Ieſum docet bienn

v. 1. ELAPSI autem, tum demum intellex
Act.27.26. runt, inſulam Melitam vocari.

v. 2. 2 Barbari verò non vulgari humanitat
Rom.1.14. erga nos uſi ſunt: Nam accenſo igne, nos omn
1Cor.14.11 juverunt propter inſtantem pluviam, & propte
Coloſſ.3.11. frigus.

a 3 Cùm Paulus autem multum ſarmentorun
collegiſſet, ac igni impoſuiſſet, vipera propte
calorem egreſſa, ejus manum invaſit.

4 Et Barbari, ut pendentem de ejus manu be
ſtiam

a *Paulus à vipera morſus, neque læſus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

am viderunt, dicebant inter ſe: Omnino ho-
icida eſt hic homo, quem ex mari ſervatum,
s vivere non ſinit.
5 At ille excuſſa in ignem beſtia, nihil mali
ſſus eſt, v. 5.
6 Illis futurum expectantibus ut arderet, aut Mar. 16. 18.
bitò mortuus concideret: Sed poſtquam diu- Luc. 10. 19.
is expectantes, nihil incommodi ei vident acci- v. 6.
re, mutati dicebant eſſe Deum. Act. 14. 11.
7 Erant iis in locis prædia primo inſulæ, no-
ine Publio, qui nos acceptos triduum benignè
actavit hoſpitio.
8 Accidit autem, ut Publii pater, febribus & v. 8.
rminibus laborans, decumberet: ad quem in- Iacob. 5. 14,
eſſus Paulus, ac comprecatus, impoſitis illi ma- 15.
bus, eum ſanavit.
9 Quo facto, cæteri quoque qui morbis in in-
la tenebantur, accedebant, ac curabantur.
10 Qui nos etiam multis honoribus proſequu-
ſunt, & ſolventibus neceſſaria ſubminiſtrarunt.
11 Poſt tres menſes ſolvimus in navi Alexan-
ina, quæ in ea inſula hyemaverat, inſignita
ſtoribus.
12 Et Syracuſas appulſi, illic manſimus tri-
uum.
13 Inde circuitu pervenimus Regium. Et poſt
um diem, orto Auſtro, altero die venimus Pu-
olos
14 Ubi fratres nacti, exorati ſumus, ut apud
s maneremus ſeptem dies, & ita Romam con-
ndimus.
15 Unde fratres, cum de nobis audiviſſent,
obis obviam prodierunt uſque ad Appium fo-
m & tres tabernas. Quibus viſis, Paulus actis
eo gratiis, ſumpſit fiduciam.
16 Poſtquam Romam venimus, Centurio vin- v. 16.
ctos Act. 24. 23. & 27. 3.

b *Paulus Romam venit.*

ctos præfecto caſtrorum tradidit. Paulo aut
permiſſum eſt, ut ſolus cum cuſtode ſuo mi
maneret.
v. 17. 17 Poſt triduum convocavit Paulus Juda-
Act.21.33. rum primos, eóſque poſtquam convenerunt, c
& 24.12, allocutus eſt: Viri fratres, ego quamvis nihil co-
13, 14. & tra populum patrióſve mores feciſſem, vinct
25 8. Hieroſolymis traditus ſum in Romanorum m-
v. 18. nus.
Act.22.24. 18 Qui me examinatum volebant abſolver
& 24.10. quòd nullum in me foret capitale crimen.
& 25.8. 19 Sed contradicentibus Judæis, coactus ſu
& 26.31. appellare Cæſarem, non ut qui aliquid haberen
v. 19. quod populares meos accuſarem.
Act.25.11 20 Hanc igitur ob cauſam vos advocavi,
v. 20. viderem & alloquerer. Nam cauſa ſpei Iſraëlit
Act.23.6. rum hac catena circumdatus ſum.
& 24.21. 21 Et illi: Nos quidem, inquiunt, neque l
& 26 6,7, teras de te accepimus ex Judæa, neque fratru
29. quiſquam advenit, qui aliquid ſiniſtrum de t
Epheſ 6 20. nunciaverit, aut dixerit.
2 Tim.1.16. 22 Cæterum, vellemus ex te audire, quæ ſe
v. 22. tias. Nam de iſta quidem ſecta notum eſt nobis
Act.24.5, ei ubique contradici.
14. 23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hoſpi-
v. 23. tium complures: quibus ille diſſerebat, divinum
Act.26 6. regnum teſtificans, & eis de Jeſu ex Moſis leg
v. 24. & vatibus à mane ad veſperam perſuadere conans
Act 17.4. 24 Et aliis quidem oratione perſuadebatur
v. 26. alii non credebant.
Ezec.12.2. 25 Cúmque inter ſeſe diſcordes eſſent, diſce-
Eſai.6.9. debant, Paulo unum verbum locuto, videlicet
Mat.13.14. Rectè allocutus eſt Spiritus Sanctus per Eſaiam
Marc.4.12. vatem, majores noſtros,
Luc.8.10. 26 Dum ait: Adi populum iſtum, & dicito
Ioh.12 40. Audietis quidem, ſed non intelligetis: & aſpi-
Rom.11.8. cietis, ſed non perſpicietis.

27 Tor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

27 Torpet enim animus iſtius populi, & auri-
is obtuſè audiunt, & occluſos habent oculos, ne
culis videant, & auribus audiant, & animo in-
lligant ac mutentur, atque ita eos ſanem.
28 Quapropter hoc vobis notum eſto, miſſam *v.* 28.
traneis eſſe divinam ſalutem, qui etiam audient. *Act.* 13. 14,
29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam 46. & 18. 6.
bentes inter ſeſe contentionem. *Luc.* 24. 47.
30 Manſit autem Paulus totum biennium in
nducto privatim, atque omnes admittebat, qui
m adibant.
31 Divinum regnum publicans, & de Domi-
Jeſu Chriſto ſumma cum libertate, ſine im-
dimento docens.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAP. I.

Ab Apoſtolatus ſui approbatione exorſus, Euangelii commendationem ſubnectit, per quod Deus virtutem ſuam exerit ſervandis Fide hominibus, impiæ gratitudinis reis: in quos ira Dei meritò effuſa colligitur, quòd laxatis habenis in omne ſcelus paſſim ferantur.

PAULUS Jeſu Chriſti ſervus *a* vocatus *v.* 1.
Apoſtolus, ad Evangelium Dei ſegregatus, *Act.* 9. 15.
2 Quod & 13. 2, 9.
Gal. 1. 15.

---

a Quaſi tu dicas, vocatitius.

v. 2. 2 Quod ante promiſerat per vates ſuos in ſac
Tit. 1.2. literis,
Gen. 3.15. 3 De Filio ſuo, orto ex Davidis ſemine, qu
& 22.18. ad carnem attinet:
& 26.4. *b* 4 Definito Dei Filio cum potentia, ſecundu
& 49.10. Spiritum ſanctificum, dum ex mortuis reſur
Deu. 18.15. Jeſus Chriſtus Dominus noſter.
2 *Sam.* 7.12. 5 Per quem gratiam ſumus & Apoſtolatu
Pſ. 132.11. adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen ap
Eſai. 4.2. omnes gentes.
& 7.14. 6 In quibus vos quoque eſtis vocati Jeſu Ch
& 9.5. ſti:
& 40.10. 7 Omnibus qui Romæ eſtis, Deo charis, v
Jer. 23.5. catis ſanctis, gratiam & pacem à Deo patre n
& 33.14. ſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
Eze. 34.23. 8 Primùm ago Deo meo gratias per Jeſu
& 37.24. Chriſtum de vobis omnibus, quod veſtra fides t
Dan. 9 24. to orbe divulgatur.
Mich 7.20. 9 Teſtis enim mihi Deus eſt (quem ex anim
v. 3. in ejus Filii Evangelio colo) me ſine intermi
2 *Sam.* 7.12. ſione mentionem veſtri facere ſemper in me
Pſ. 132.11. ſupplicationibus,
Matt. 1.1. 10 Precantem ut (quod Dei voluntate fia
&c. tandem aliquando commoditatem adipiſcar it
Luc. 1.32. neris ad vos viſendos.
& 3.23,31. 11 Cupio enim videre vos, ut divinum al
Act. 2.30. quod beneficium vobis communicem, veſtri con
& 13.23. firmandi gratia:
2 *Tim.* 2.8. 12 Ho

v. 4. *Ioh.* 10.30, &c. *Act.* 13.32, 33. *Heb.* 1.5. & 5.5, 6 *v.* 5. *Rom.* 12.3. & 15.15. 1 *Cor.* 15.10. *Epheſ.* 3.8. *Rom* 16.26. *v.* 7. 1 *Cor.* 1.2. *Eph.* 1.1. 1 *Theſſ.* 4.7. *v* 8. *Eph.* 5.2 *Heb.* 13.15. 1 *Pet.* 2.5. 1 *Teſſ.* 1.8. *v.* 9. *Rom.* 9.1. & 15 23,29 2 *Cor.* 1.23. & 11.31. *Gal.* 1 20. *Phil.* 1.8. 1 *Theſſ.* 2.5,17. & 3 10. 2 *Tim.* 1.3. *v.* 10. *Infr.* 15.23,32. 1 *Theſſ.* 3.10. *v.* 11 *Infr.* 15 29.

b Certo demonſtrato ac declarato
c Scilicet, ego & vos.

12 Hoc eſt, ut unà apud vos *c* recreemur per *v.* 12.
trorúmque fidem, veſtram & meam. *Infr.*15.32.
13 Nolo enim vos ignorare, fratres me ſæpè *v.* 13.
tatuiſſe adire vos (ſed hactenus prohibitus ſum) *Infr.*15. 23.
it profectum aliquem apud vos quoque faciam, 1*Theſ.*2.18.
quemadmodum apud cæteras nationes. *v.* 14.
14 Græcis juxtà ac Barbaris, doctis ac imperi- 1*Cor.*9. 16.
is debeo. 2*Cor.*11.28
15 Ita quod in me eſt, paratus ſum, vos quo- *v.* 16.
que qui Romæ eſtis, Evangelio inſtituere. *Pſal.*40.10.
16 Nec enim me pudet Evangelii Chriſti: 2*Tim.*1.8.
uippe quod ſit divina potentia, ſalutaris omni 1*Cor.*1. 18.
denti, cùm Græco, tum Judæo. & 15. 2.
17 Nam *d* per id divina juſtitia exeritur, per *v.* 17.
etuanda fide, quemadmodum ſcriptum eſt: Ju- *Habac.*2.4.
us autem fide vivet. *Ioh.*3.36.
18 Exeritur enim ira Dei de cœlo in omnem *Infr.*3 21.
npietatem & injuſtitiam hominum, veritatem *Gal.* 3.11.
njuſtè ſupprimentium. *Phil.*3.9.
19 Nam quod Dei cognoſci poteſt, id apud *Heb.*10. 38.
os manifeſtum eſt, utpote cum Deus eis pate- *v.* 19.
ecerit. *Act.*14. 14.
20 Etenim quæ ejus ſunt inaſpectabilia, cu- & 17.24,
iſmodi eſt ejus ſempiterna potentia atque divi- *&c.*
itas, ea ex mundi opificio, dum conſiderantur *v.* 20.
er opera, perſpiciuntur: ut ſint inexcuſabiles, *Pſ.*19.2, &
21 Quoniam cognito Deo, non ei dignam, & 148.3,
eo gloriam, gratiámque tribuerunt: ſed vanis *&c.*
ogitationibus uſi ſunt, caligavítque eorum inſi- *v.* 21.
iens animus: *Deu* 28. 28,
22 Sapientes ſe profeſſi, ſtultos præſtiterunt: 29.
23 Et immortalis Dei gloriam ad imagines ſi- *Eph.*4.17.
. 23. *Deut.*4.15, *&c.* 2*Reg.*17.29. *Pſal.*106.20. *Sap.*12.23,
*&c. Ier.*2.11. *Eſa.*40.17,18. *Act.*17.29.

d Per Evangelium fit homo juſtus, dum fidem
abet, & in ea perſeverat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

miles hominis mortalis, & volucrum, & quadru-
pedum, & ſerpentium tranſtulerunt.
v. 24. 24 Quare Deus eos permiſit animi ſui cupi-
Pſal. 81. 13. tatibus, in tantam impuritatem, ut ipſi ſua cor-
Act. 14. 16. pora in ſeſe deturpent:
2 *Theſ.* 2. 11. 25 Quòd Dei veritatem in falſitatem tranſ-
lerint, & res creatas ſupra creatorem venera-
coluerint, qui eſt laudandus in ſempiternum.
Etiam.
v. 26. 26 Hanc ob rem permiſit eos Deus in tur-
Lev. 18. 22, libidines, ut eorum fœminæ mutaverint uſum
23. naturalem in non naturalem:
Eph. 5. 11, 27 Similitérque mares omiſſo fœminæ u-
12. naturali exardeſcant mutua libidine, mares cu-
maribus obſcœna perpetrantes, atque ita digna
errore ſuo mercedem in ſe accipientes.
28 Ac quemadmodum *e* Dei cognitione n-
probè uſi ſunt, ita permiſit eos Deus in impro-
bam mentem, ita ut nefaria faciant,
29 Pleni omnis injuſtitiæ, ſtupri, perverſi-
tis, avaritiæ, maliciæ: referti invidia, cæde, ju-
gio, fraudulentia, nequitia:
30 Suſurrones, maledici, Dei oſores, cont-
melioſi, ſuperbi, arrogantes, malorum invent-
res, contumaces erga parentes,
31 Inſipientes, inſociabiles, inhumani, pe-
fidioſi, immiſericordes:
v. 32. 32 Qui cum id eſſe divinum jus cognoſcan-
Hoſ. 7. 3. ut qui talia faciunt, morte digni ſint, non ſolù-
ea faciunt, ſed etiam facientibus aſſentiuntur.

e Cum Deum noſſent, non ut dignus era-
honorarunt.

CAP. II.

Omnes ad tribunal Dei ſiſtit, Gentibus excuſatione ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege ſcri- pta in qua gloriabantur, æquátque eos inter ſe.

ITAQU-

ITAQUE inexcuſabilis es, ô homo, qui- *v. 1.*
cunque damnas: nam eo ipſo quòd alterum *2 Sam. 12. 5.*
damnas, teipſum condemnas, cùm facias ea- *Matt. 7. 1.*
lem tu qui damnas. *1 Cor 4. 5.*
2 Scimus autem, ſeverum Dei judicium in *v. 4.*
os futurum, qui talia faciunt. *Eſai. 30. 18.*
3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos dam- *2 Petr. 3. 9,*
as qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei ju- *15.*
icium evaſurum? *v. 5.*
4 An divitem ejus benignitatem, & facilita- *Deu. 32. 34.*
em, ac lentitudinem contemnis? ignorans te *Rom 9. 22.*
Dei benignitate ad ſanitatem invitari? *Jac. 5. 3.*
5 Tu verò, quæ tua eſt duritas, & deploratus *v. 6.*
nimus, congeris ipſe tibi ſupplicium in ſupplicii *Job 34. 11.*
iem, & repræſentationis juſti Dei judicii, *Pſal. 62. 12.*
6 Qui ſuis cuíque factis digna ſolvet: *Jer. 17. 10.*
7 Hoc eſt, iis qui in rectè factis perſeveran- *& 32. 19.*
es, gloriam, honorémque, & immortalitatem *Mat. 16. 27.*
uærunt, vitam ſempiternam: *Rom. 14. 12*
8 Contentioſis autem, & in veritatem contu- *1 Cor. 3. 8.*
nacibus, injuſtitiæ verò obedientibus imminet, *2 Cor. 5. 10.*
evitia & pœna. *Apo. 22. 12.*
9 Calamitas & anguſtia, omni hominis ani- *v. 8.*
næ pravè agentis cùm Græci tum Judæi. *Job 24. 13.*
10 Gloria verò & honos & pax omni rectè fa- *Oſe 4. 4.*
ienti cùm Græco, tum Judæo. *2 Theſſ. 1. 8.*
11 Nullum eſt enim apud Deum perſonarum *v. 11.*
iſcrimen: *Deu. 10. 17.*
12 Nam quicunque ſine lege peccaverint: ſi- *2 Par. 19. 7.*
e lege etiam peribunt: item quicunque cum le- *Job 34. 19.*
e peccaverint, per Legem damnabuntur. *Act. 10 34.*
13 Non enim legis auditores erunt apud *Gal. 2. 6.*
Deum inſontes, ſed legis executores erunt inſon- *Eph. 6. 9.*
es. *Coloſſ. 3. 25.*
14 Cùm enim exterarum nationum homi- *1 Pet. 1. 17.*

. 13. *Matt. 7. 21. Iac. 1. 22, 25. 1 Joh. 3. 7.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nes, legem non habentes, natura *a* legitima
ciant, ii legem non habentes, ipſi ſibi lex ſunt
15 Qui quidem oſtendant legis opus in ſ
animis inſcriptum : id quod teſtabitur eoru
conſcientia : & utrorúmque cogitationes eos
accuſabunt, vel defendent,
v. 16. 16 Quo die judicabit Deus arcana hominu
*Mat.*25.31. *b* ex Evangelio meo, per Jeſum Chriſtum.
Act 17.31 17 En tu Judæus nominaris,& in lege acqui
1 *Cor.*4.5. cis, ac de Deo gloriaris,
v. 17. 18 Et ejus voluntatem cognoſcis, & præſta
Rom 9.4. lia approbas, inſtructus lege:
*Joh.*8.33, 19 Tibíque perſuades, te cœcorum eſſe d
41. cem, lumen eorum qui ſunt in tenebris,
v. 18. 20 Imprudentium præceptorem, imperit
*Phil.*1.10. rum magiſtrum, qui veram legis cognitione
præ te feras.
v. 21. 21 Ergo qui alterum doces, teipſum non d
*Pſal.*50.16, ces? qui prædicas non eſſe furandum, furaris
&c. 22 Qui adulterandum negas, adulteras? q
Mat. 23. *to-* deaſtros deteſtaris, ſacrilegium committis?
to. 23 Qui in lege gloriaris, contra legem con
v. 23. mittendo Deum dedecoras?
*Rom.*9.4. 24 Per vos enim malè audit Dei nomen apu
v. 24. exteras nationes, quemadmodum ſcriptum eſt.
2 *Sam.*12. 25 Nam ita demum prodeſt circumciſio,
14. legi pareas. Sin contra legem committas, tu
*Eſa.*52.5. circumciſio in præputium abiit
*Ezech.*36. 26 Quòd ſi præputiatus legis inſtituta conſer
20,23. vat, nimirum ejus præputium pro circumciſio
ne habebitur:
27 Damnabítque qui natura præputiatus le
gem exequitur, te, qui literam & circumciſio
nem habens contra legem facis.

28 Non

---

a Et virtutes laudent, & vitia vituperent, ac
puniant, quæ eadem docet Moſaïca lex.
b Ut fert mea doctrina.

28 Non enim is Judæus eſt, qui manifeſtò eſt: *v.* 28.
nec ea circumciſio eſt, quæ manifeſtò in carne *Joh.*8.39.
eſt: *Rom.*9.7.
29 Sed is Judæus eſt, qui occultè eſt: & ea cir- *v.* 29.
cumciſio eſt quæ cordis eſt, ſpiritu, non literis: *Deu.*10.16.
cujus Judæi laus non ab hominibus eſt, ſed à Deo. *&* 30.6.
*Jer.*4.4. *Col.*2.11. *Phil.*3.2,3. 1*Pet.*3.4. 1*Cor.*4.5. 1 *Theſſ.*2.4.

Cap. III.

Concedit Judæis aliquam, ex fœdere prærogativam, ſed quæ penitùs in Dei miſericordia ſita ſit. Judæos ac Gentes æquè eſſe peccatores, autoritate Scripturæ confirmat: uſumque Legis monſtrans, Fide nos juſtificari colligit.

QUÆNAM eſt ergo Judæi præſtantia aut
quæ circumciſionis utilitas?
2 Multa omnino. Primùm, quòd eis *v.* 2.
credita ſunt oracula divina. *Deut.*4.7,8.
3 Quid enim ſi diffiderunt nonnulli? Num *Pſ.*147.8,9.
eorum diffidentia Dei fidem abolebit? *Supr.*2.18.
4 Abſit. Quin ſit Deus verax, & omnis ho- *Infr.*9.4.
mo mendax, quemadmodum literis proditum *v.* 3.
eſt: Ut ſis æquus in tuis dictis, & cauſam obti- *Num.*23.19
neas. *Rom.*9.6.
5 Sed ſi injuſtitia noſtra Dei juſtitiam com- 2*Tim.*2.13.
mendat, quid dicemus? Num Deus injuſtus eſt, *Hebr.*4.2.
qui ſupplicium irroget? Humano more loquor. *v.* 4.
6 Abſit. Alioquin *a* quomodo jus redderet *Pſal.*51.6.
Deus mundo? *&* 62.10.
7 Verùm ſi Dei veritas mea falſitate amplifica- *&* 116.11.
tur ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens *Joh.*3.33.
damnor? *v.* 6.
8 Quin potius faciamus mala, ut eveniant bo- *Gen.*18.25.
na: Sic enim malè de nobis dicitur, & ſic ajunt *Job* 8.3.
 qui- *&* 34.17.

a Si eſſet injuſtus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9. quidam dicere nos, qui meritò damnandi ſun
Gal.3.22. 9 Quid ergo? antecellimus? Nequaqua
v. 10. Convicimus enim & Judæos & Græcos omn
Pſal.14.3. peccato ſubeſſe,
& 53.4. 10 Quemadmodum eſt in literis: Non eſt j
v. 13. ſtus, ne unus quidem:
Pſal.5.10. 11 Non eſt qui ſapiat, non eſt qui Deo ſtude
& 140.3. 12 Omnes pariter deflectunt, nequámq
v. 14. ſunt: non eſt qui rectè faciat, non eſt, ne un
Pſal.10.7. quidem.
v. 15. 13 Sepulchrum patens eorum guttur eſt, li
Prov.1.16. guis ſuis ad dolum utuntur: aſpidum virus h
Eſai.59.7. bent in labiis.
v. 18. 14 Eorum os execratione amarulentiáque pl
Pſal.36.1. num eſt,
v. 19. 15 Pedes ad fundendum ſanguinem veloces
Ezec.16.63 16 Exitium & calamitas eſt in eorum viis,
v. 20. 17 Et viam pacis neſciunt.
Infr.7.7. 18 Non habent ſibi propoſitum Dei metum
Gal.2.16. 19 Scimus autem quæcunque lex dicit, iis l
v. 21. qui, qui ſunt in lege, ut omne os obmuteſca
Joh 5.46. obnoxiúſque fiat totus orbis Deo.
Act.15.11. 20 Quòd per legis opera mortalium nemo ju
& 26.22. ſtus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agniti
Rom.1.17. peccati.
v. 22. 21 Nunc abſque lege *b* divina juſtitia patef
Rom.10.12 cta eſt, à lege & vatibus teſtata:
Gal.3.28. 22 Divina, inquam, juſtitia, quam fide Jeſ
Col.3.11. Chriſto habenda conſequantur, & obtineant om
v. 23. nes fidentes. Non eſt enim diſcrimen ullum: nam
Rom.11.32 omnes peccaverunt, divináque gloria carent:
Gal.3.22. 23 Juſtificandi gratis ejus beneficio, per libe
v. 24. rationem quæ fit in Chriſto Jeſu:
Mat.20.28. 24 Quem propoſuit Deus placamentum, pe
Epheſ.1.7. & 2.8. 1 Tim.2 6. Tit.3.5,7. 1 Petr.1.18.

fiden

b Quæ homini confertur à Deo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

dem in ejus ſanguine collocandam, ad demon-
ſtrationem juſtitiæ Dei, qui pro ſua facilitate
præteritis peccatis veniam det.
25 Ut hoc tempore ſuam juſtitiam demon- *v.* 25.
ſtret: ut ſit ipſe & juſtus, & qui Jeſu fidem ha- *Act.* 13. 38,
bentes juſtificet. 39. & 17.
26 Ubi eſt ergo gloriatio? Excluſa eſt. Qua 30.
lege? operum? Non, ſed fidei lege. 2 *Cor.* 5. 19.
27 Cenſemus ergo fide juſtificari hominem *Col.* 1 20.
abſque legis operibus. 1 *Joh.* 2. 2.
28 An Judæorum ſolùm Deus eſt? an non et- & 4. 10.
iam extraneorum? Eſt etiam extraneorum. *v.* 28.
29 Quandoquidem unus Deus eſt, qui & cir- *Act.* 19. 38.
cumciſionem fide, & præputium per fidem juſti- *Gal.* 2. 16.
ficet.
30 Ergo legem abrogamus per fidem? Abſit:
imò legem ſtabilimus.

CAP. IV.

Quod antè dixit de fide exemplo Abrahæ, Scripturæ teſtimonio comprobat: & decies imputationis vocem inculcat hoc capite.

QUID ergo dicemus Abrahamum noſtrum *v.* 1.
(quod ad humanam naturam attinet) pa- *Eſai.* 51. 2.
rentem conſecutum eſſe? *v.* 3.
2 Si enim Abrahamus operibus juſtificatus eſt, *Gen.* 15 6.
habet quod glorietur: ſed non apud Deum. *Gal.* 3. 6.
3 Verùm quid dicunt literæ? credidit autem *Jac.* 2. 23.
Abrahamus Deo, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.
4 In operante quidem merces, non gratiæ, *v.* 4.
ſed debiti locum habet. *Infr.* 11. 6.
5 At non operanti, ſed in eum credenti, qui
ſontem juſtificat, ejus fides juſtitiæ ducitur:
6 Quemadmodum David quoque hominis *v.* 6.
beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus juſtitiam tri- *Pſal.* 32. 1, 2
buat ſine operibus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Beati quorum remiſſa delicta, quorum c
ducta ſunt peccata.
8 Beatus homo, cui non imputat Deus pe
catum.
9 Hæc igitur beatitudo in circunciſionem
cadit, an potius in præputium? Dicimus enin
fidem in Abrahamo habitam eſſe pro juſtitia.
10 Quomodo igitur habitam? cum in circu
ciſione eſſet, an cum in præputio? Non in ci
cunciſione, ſed in præputio:
v. 11. 11 Ac circunciſionis notam accepit, quæ ſi
Gen. 17. 11. gillum eſſet juſtitiæ fidei, quæ fides fuit in præpu
Gal. 3. 7. tio, ut pater eſſet omnium fidentium, ſive præ
putiatorum (ut eis quoque juſtitia duceretur) ſiv
circunciſorum:
12 Pater eſſet, inquam, non iis ſolùm qui e
ſent à circunciſione, verùm etiam gradientibu
per fidei veſtigia, quam parens noſter Abraha
v. 13. mus habuit in præputio.
Gen. 15. 6. 13 Non enim per legem promiſſum eſt Abra
& 17. 2. *&c* hamo, aut ejus poſteritati, orbis hæredem fore
Gal. 3. 18. ſed per fidei juſtitiam.
v. 15. 14 Nam ſi, qui à lege ſunt, hæredes ſunt
Rom. 3. 20. vana fides eſt, & irrita promiſſio.
& 5. 13, 20 15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex
& 7. 8, 10. non eſt, ne delictum quidem.
Joh. 15. 22. 16 Ergo per fidem id fit, ut ſit gratuitum:
1 *Cor.* 15. 56 quò rata ſit promiſſio omni poſteritati, non ſo-
2 *Cor.* 3. 7, 9 lùm quæ à lege, verùm etiam quæ ab Abrahami
v. 16. fide ſit: qui noſtrûm omnium pater eſt.
Gal. 3. 16, 17 (Ut habetur ſcriptum: Te multarum gen-
18, 30. tium patrem effecturus ſum) videlicet apud eum,
v. 17. cui credidit, Deum, qui mortuis vitam dat: &
Gen. 17. 5. quæ non ſunt perinde ac ſi eſſent vocat.
v. 18. 18 Qui Abrahamus contra ſpem ſpe credidit,
Gen. 15. 4, 5 fore ſe multarum patrem gentium, ut erat pro-
Hebr. 11. 12 miſſum: Sic erit tua poſteritas.

19 Ita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Itáque fide non infirmus non conſideravit *v. 19.*
uum corpus jam emortuum (qui propemodum *Gen. 17. 17.*
entenarius eſſet) aut enectam Saræ vulvam: *& 18. 11.*
20 Verùm de Dei promiſſo non dubitavit dif- *Hebr. 11.*
identia, ſed fide valuit: Deóque gloriam tribuit: *11, 12.*
21 Exploratum habens, eum, quæ promiſiſſet, *v. 20.*
tiam præſtare poſſe. *Hebr. 11. 18*
22 Itáque id ei juſtitiæ ductum eſt. *v. 21.*
23 Non eſt autem ſcriptum propter eum ſo- *Pſal. 115. 3.*
um, ei ductum eſſe, *Eſa. 57. 19.*
24 Sed etiam propter nos, quibus futurum *Luc. 1. 37.*
ſt, ut ducatur, credentibus in eum qui Jeſum *v. 23.*
Dominum noſtrum ſuſcitavit ex mortuis: *Infr. 15. 4.*
25 Qui Jeſus propter noſtra delicta traditus, *1 Cor. 10.*
ropter noſtram juſtitiam revixit. *6, 11.*
v. 24. Act. 2. 24. v. 25. 1 Joh. 1. 7. & 2. 2. Rom. 8. 32.
1 Cor. 15. 17

CAP. V.

Amplificationibus illuſtrat juſtitiam Chriſti quæ fide apprehenditur, quia datus eſt pro infirmis & peccatoribus. Inde comparationem facit Chriſti cum Adam: mortis cum vita. Legis cum gratia.

IGITUR fide juſtificati, pacem habemus *v. 1.*
cum Deo per Dominum noſtrum Jeſum *Eph. 2. 13.*
Chriſtum, *v. 2.*
2 Per quem fide aditum habuimus ad hoc be- *Joh. 10. 9.*
neficium, in quo ſtamus, & *a* divinæ gloriæ ſpe *& 14. 6.*
gloriamur. *1 Cor. 15. 1.*
3 Neque id ſolùm, ſed etiam gloriamur in ca- *Eph. 2. 18.*
lamitatibus: illud ſcientes, quòd calamitas pa- *& 3. 12.*
tientiam parit, *Hebr. 3. 6.*
4 Patientia probationem, probatio ſpem: *& 10. 19.*
5 Spes autem non pudefacit, quòd *b* Dei amo- *v. 3.*
 re *Phil. 1. 29.*

a Sperantes nos fore glorioſos divina gloria. *Jac. 1. 3.*
b Scimus à Deo nos amari, & ideo quam ſpe- *v. 4.*
ramus gloriam, ab eo conſecuturos. *Jac. 1. 3.*

re perfuſi ſunt animi noſtri, per Spiritum Sa
ctum nobis datum.
v. 6. 6 Nam Chriſtus, cum nos adhuc eſſemus p
Eph. 2. 1. tempus infirmi, pro ſontibus mortuus eſt,
Col. 2. 13. 7 Cum vix quisquam etiam pro inſonte m
Hebr. 9. 15. riatur: nam pro viro bono fortaſſis aliquis mo
1 Pet. 3. 18. ſuſtineat.
v. 8. 8 At Deus ſuum erga nos amorem in eo com
Joh. 15. 13. mendat, quòd cum adhuc nocentes eſſemus, Chr
Hebr 9 15. ſtus pro nobis mortuus eſt.
1 Pet. 3. 18. 9 Ergo multo magis nunc ejus ſanguine juſt
ficati, defendemur per eum à ſupplicio.
v. 10. 10 Si enim, hoſtes cum eſſemus, reconcilia
2 Cor. 5. 18. ſumus Deo per ejus Filii mortem, multo mag
Col. 1. 21, reconciliati ſervabimur per ejus vitam.
22. 11 Quinetiam (quod plus eſt) in Deo gloria
mur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum
per quem nunc reconciliationem ſumus aſſecuti
v. 12. *c* 12 Propterea quemadmodum per unum ho
Gen. 2. 17. minem peccatum in mundum intravit, & pe
& 3. 6. peccatum mors: atque ita ad omnes homine
Rom. 6. 23. pervaſit mors, quatenus *d* omnes peccarunt.
1 Cor. 15, 21 13 Nam uſque ad *e* legem peccatum erat in
v. 13. mundo: atqui peccatum non ducitur, niſi eſt lex
Rom 4. 15. *f* 14 Et tamen ab Adamo ad Moſem uſque etiam
v. 14. in *g* eos qui non peccaverant, regnavit mors pro-
1 Cor. 15. pter ſimilitudinem delicti Adami, qui futuri
21, 22, 45. exemplum eſt.
15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti, ra-
tio eſt. Si enim unius delicto multi mortui ſunt,
multò magis Dei beneficium atque donum unius
homi-

---

c Imperfecta ſimilitudo. Ut ab Adamo mors ſic à Chriſto vita. *d* Qui per ætatem potuerunt. *e* Moſaicam. *f* Fuit ergo lex, ſed naturæ. *g* In infantes: quòd eos ſui Adamus ſimiles: hoc eſt nocentes genuerat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ominis, Jeſu Chriſti beneficio in multos exube-
avit.

16 Neque eſt eadem condonationis ratio, quæ
ſt ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam
nus in cauſa fuit, ut judicium, & porrò damna-
io conſequeretur: at beneficium peperit multo-
um delictorum abſolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum re-
navit, multò magis qui tam excellens juſtitiæ
eneficium atque donum fuerint adepti in vita
egnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum
ſt, ut omnes homines damnarentur: ſic etiam
nius juſtitia fit, ut omnes homines abſolvantur
tque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia ſon-
es effecti ſunt multi: ſic etiam unius obedientia
uſti efficientur *h* multi.

20 Lex autem ſupervenit, quò plus eſſet deli- *v.* 20.
ɛti: quò plus autem fuit peccati, eò magis excel- *Luc.* 7.47.
luit gratia: *Rom.*4.15.

21 Ut quemadmodum morte regnavit pecca- *&* 7.8.
tum, ſic gratia quóque per juſtitiam regnet ad *Gal.*3.19,
ſempiternam vitam per Jeſum Chriſtum. 23.

---

h Quos ante dixit omnes.

Cap. VI.

*Deſcendit ad ſanctificationem, ſine qua neminem in-
duere Chriſti juſtitiam docet, argumento à Baptiſ-
mo ſumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem
deducit, brevémque mentionem interſerit Legis
abrogatæ.*

QUID ergo dicemus? manebimus in pec-
cato, quò plus ſit gratiæ?

2 Ne-

v. 2. 2 Nequaquam. Qui *a* peccato mortui ſum
Gal. 6. 14. quomodo adhuc viveremus in eodem?
v. 3. 3 An ignoratis, quicúnque ſumus Chriſti
Gal 3. 27. ſu nomine baptizati, *b* ad ejus mortem eſſe bap-
v. 4. zatos?
1 *Cor.* 6. 14. 4 Sumus ergo unà cum eo per baptiſma *c*
Eph. 4. 22, mortem ſepulti: ut quemadmodum Chriſtus
23, 24. mortuis in paterna gloria reſurrexit, ſic & nos
Col. 2. 12. vitæ novitate gradiamur.
& 3. 10. 5 Si enim *d* ejus mortis ſimilitudine inſiti
Hebr. 12. 2. facti ſumus, etiam reſurrectionis erimus:
1 *Petr.* 2, 1. 6 Illud ſcientes veterem noſtrum homine
& 4. 1, 2. ſimul eſſe crucifixum, ut peccati corpus abole-
v. 5. tur, ne nos amplius peccato ſerviamus.
Rom. 8. 11. 7 Nam qui mortuus eſt, is peccato abſolutu
Phil. 3. 10, eſt,
11. 8 Quòd ſi unà cum Chriſto mortui ſumus
v. 6. etiam cum eo victuros credimus.
Gal. 2. 20. 9 Scientes Chriſtum ex mortuis excitatum
& 5. 24. non jam moriturum eſſe, non jam morti eſſe ob-
v. 7. noxium.
1 *Petr.* 4. 1. 10 Quòd enim mortuus eſt, peccato mortuu
v. 8. eſt ſemel: quòd autem vivit, Deo vivit.
2 *Tim.* 2. 11 11 Sic vos quóque exiſtimate, vos ipſos mor-
v. 9. tuos quidem eſſe peccato, ſed vivos Deo, per
Apoc. 1. 18. Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum.
v. 10. 12 Ne regnet ergo peccatum in mortali veſtro
Luc. 20. 38. corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus
Hebr. 9. 27, pareatis
28. 13 Neve membra veſtra injuſtitiæ arma pec-
1 *Petr.* 2. 24. cato
v. 11. *Gal.* 2. 19. *v.* 13. *Luc.* 1. 74. *Rom.* 12. 1. *Gal.* 2. 20.
Heb. 9. 14. 1 *Petr.* 4. 2.

---

a Nihil rei cum peccato habemus, non magis quàm mortui cum vivis. b Ad moriendum cum eo. c Ut moriamur. d Quòd ſimiliter mortui ſimus mundo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ǝato præbete: ſed Deo vos, ut ex mortuis vivos,
& veſtra membra juſtitiæ arma præbete.
14 Non enim dominabitur vobis peccatum:
quippe cum non ſub lege ſitis, ſed ſub gratia.
15 Quid tum? peccabimus, quoniam non *v.* 15.
ſub lege ſumus, ſed ſub gratia? Abſit. 1 *Cor.*9.21.
16 An neſcitis, cui vos ipſos ſervos præbetis *Gal.* 2.18,
obediendo, ejus ſervos eſſe, cui obediatis? vel 19.
peccati *e* ad mortem, vel obedientiæ ad juſtitiam? *v.* 16.
17 Sed eſt Deo gratia, quòd cum ſervi eſſetis *Joh.* 8. 34.
peccati, paruiſtis ex animo ei doctrinæ rationi, 2 *Petr.*2.19
quæ vobis tradita eſt:
18 Ac peccato liberati, mancipati eſtis juſtitiæ. *v.* 18.
f 19 Humano more dico propter veſtræ huma- *Joh.* 8. 32.
næ naturæ imbecillitatem. Ut enim veſtra mem- 1 *Petr.*2. 16
bra impuritati ac ſceleri ſerva præbuiſtis ad ſce-
lus, ita nunc quoque membra veſtra ſerva præ-
bete juſtitiæ ad ſanctimoniam.
20 Nam cum ſervi eſſetis peccati, eratis à ju- *v.* 20.
ſtitia liberi. *Joh.* 8. 34.
21 Quem verò tum fructum percipiebatis eo-
rum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim
finis, mors eſt.
22 At nunc peccato liberati, Deóque emanci-
pati, fructum veſtrum percipitis, ad ſanctitatem,
ad extremum vitam adepturi ſempiternam.
23 Etenim peccati ſtipendia, mors eſt: at Dei *v.* 23.
beneficium, ſempiterna vita, per Jeſum Chri- *Gen.* 2. 17.
ſtum Dominum noſtrum. *Rom.* 5. 12.
1 *Cor.*15.21

e Propter quod moriendum. *Jac.* 1. 15.
f Dum vos juſtitiæ ſervos Appello, cùm ea 1 *Petr.* 1. 3.
demum ſit vera libertas.

CAP.

Cap. VII.

Explicat quid ſit non eſſe ampliùs ſub lege, ſumpto
conjugii lege éxemplo. Idque in legis contumeli
ne urgeat, noſtra culpa factum eſſe docet, ut
mortis materiam cederet, quæ in vitam data er
Exin tranſit ad deſcribendam ſpiritus & car
luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis ſcientes a
loquor) legem homini tandiu imperar
quandiu ea vivit?
v. 2. 2 Etenim marita mulier viventi viro lege ol
1 *Cor.* 7. 2. ſtricta eſt. Sed ſi vir mortuus fuerit, ea à viri leg
10, 39. ſoluta eſt:
v. 3. 3 Itáque vivente viro appellabitur adultera
Matt. 5. 32. ſi fiat alterius viri: Verùm ſi vir moriatur liber
v. 4. eſt à lege, ita ut adultera non ſit, ſi fiat alteri
Rom. 8. 2. viri.
Gal. 2. 19, 4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quo
20. & 5. que perempti eſtis legi, per Chriſti corpus, ita u
18, 22. in jus alterius tranſieritis, ejus qui ex mortuis ex
v. 5. citatus eſt, ut fructum feramus Deo.
Rom. 6. 21. 5 Cum enim eſſemus in carne, peccatorum
Gal. 3. 19. perturbationes à lege orientes, in membris age
v. 6. bant noſtris, ita ut morti fœtificaremus.
Rom. 2. 29. 6 At nunc lege ſoluti ſumus, ei mortui qu
& 6. 2. tenebamur, ita ut ſerviamus in novo ſpiritu nor
2 *Cor.* 3. 6, 7 in vetere litera,
v. 7. 7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? mi-
Exod. 20. 17 nimè. Sed peccatum non noſſem, niſi per legem.
Deut. 5. 21. Nam cupiditatem neſcirem, niſi diceret lex, Ne
Supr. 3. 20. concupiſcito.
v. 8. 8 Peccatum autem occaſionem nactum per
Joh. 15. 22. præceptum, effecit in me omnem cupiditatem.
Rom. 4. 15. Siquidem abſque lege peccatum eſt mortuum.
& 5. 20. 9 Ego verò aliquando ſine lege vivebam. Sed
Gal. 3. 19. adventu præcepti, peccatum revixit.

10 Ego

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Ego mortuus ſum atque ita præceptum vi- *v.* 10.
:æ cauſa comparatum, compertum eſt mihi mor- *Levit.* 18. 5.
:iferum. *Ezech* 20.
11 Peccatum enim occaſionem nactum per 11. 13.
præceptum decepit me, & per præceptum inter-
ecit.
12 Itaque Lex quidem ſancta eſt, & præce- *v.* 12.
ptum ſanctum, & juſtum & bonum. 1 *Tim.* 1. 8.
13 Ergo quod bonum eſt, id mihi mors fuit?
Nequaquam: ſed peccatum, quod ut appareret
peccatum, per bonum mihi mortem peperit, ut
eſſet quam peccantiſſimum peccatum per præce-
ptum.
14 Scimus enim legem eſſe ſpiritualem: ego *v.* 14.
verò carnalis ſum, peccato emancipatus. 1 *Reg* 21.
15 Quod enim ago *a* non agnoſco Non enim 20, 25.
quod volo, id ago: ſed quod odi, id facio. *Eſai.* 50. 1.
16 Quod ſi quod nolo, id facio, legem bo- 1 *Mac.* 1. 16
nam eſſe conſentio. *v.* 15.
17 Nunc non jam ego id ago, ſed habitans *Gal.* 5. 17.
in me peccatum.
18 Scio enim, non habitare in me, hoc eſt, in *v.* 18.
mea carne, bonum. Nam velle in eſt mihi: ſed *Gen.* 6. 5.
quomodo bonum faciam, non invenio. & 8. 21.
19 Non enim quod volo facio bonum, ſed
quod nolo malum, id ago.
20 Quòd ſi quod nolo, ego id facio: non jam
ego id ago, ſed habitans in me peccatum
21 Itaque reperio per legem, mihi bonum fa-
cere volenti, in eſſe malum.
22 Delector enim Dei lege, quod ad interio- *v.* 22.
rem hominem attinet. *Pſal.* 1. 2.
23 Sed aliam video legem in membris meis, 2 *Cor* 4. 16.
repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum *Eph.* 3. 16.
reddat legi peccati quæ lex eſt in membris meis. *v.* 23.
24 Miſer *Gal.* 5. 17.

---

a Averſor ut alienum, meæque vitio ſitati tribuo

24 Miſer ego homo, quis me ab *b* hujus m
tis corpore liberet?
25 Ago Deo gratias, per Jeſum Chriſtum D
minum noſtrum. Ergo ego idem & mente ſ
vio legi Dei, & carne legi peccati.

b Quod mihi mortem hanc à peccato pro-
eiſcentem conſtat.

Cap. VIII.

Concludit nihil damnationis eſſe iis qui ſunt Chri
inſerti per ejus ſpiritum, utcunque onerati ſint a
huc peccatis. Illo enim ſpiritu vivunt, cujus teſ
monium dubitationem omnem arcet, & miſeri
præſentes ſublevat.

IGITUR nulli jam damnationi ſunt ob n
xii, qui *a* in Chriſto Jeſu, non carnis ſed ſp
ritus arbitrio parent.
v. 2. 2 Nam lex ſpiritus vitalis in Jeſu Chriſto,
Joh. 8. 36. beravit me à lege peccati atque mortis.
Rom. 6. 18, 3 Quod enim à lege fieri non poterat, quonian
22. ipſa in eo propter carnem infirma erat id Deu
Gal. 5. 1. præſtitit ſuo ipſius Filio miſſo, carne ſontis ſimili
v. 3. & *b* pro peccato peccatum damnavit in *c* carne,
2 *Cor.* 5. 21. 4 Ut legis juſtificatio in nobis perageretur qu
Eph. 2. 14, non carni obtemperamus, ſed Spiritui.
15. 5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, ſecun-
Gal. 3. 13. dum carnem affecti ſunt: qui ad ſpiritus, ſecun-
Hebr. 7. 18, dum ſpiritum,
19. 6 Carnis autem affectio eſt mors: at Spiritus
v. 5. affectio vita eſt, atque pax:
1 *Cor.* 2. 14. 7 Siquidem carnis affectio, inimicitiæ ſunt
v. 6. adverſus Deum, quippe quæ Dei legi non pareat:
Rom. 6. 21. nec enim poteſt.
Gal. 6. 8. 8 Qui

a Chriſtiani facti. *b* Ad delendum pecca-
catum. *c* In Chriſto homine.

8 Qui ſunt autem in carne, Deo placere ne- *v.* 8.
queunt. 1 *Cor.* 2.14.
9 At vos non eſtis in carne, ſed in Spiritu, ſi *v.* 9.
modò Dei Spiritus habitat in vobis. Quòd ſi quis 1 *Cor.* 3.16.
Chriſti Spiritum non habet, is Chriſti non eſt. *Gal.* 4. 6.
10 Si verò Chriſtus in vobis eſt, corpus qui- *Phil.* 1. 19.
em mortuum eſt per peccatum, ſed Spiritus vi- 1 *Petr.* 1.11
us eſt per juſtitiam. *v.* 11.
11 Quòd ſi Spiritus ejus qui Jeſum ex mortuis *Act.* 2.24.
xcitavit, habitat in vobis, is qui Chriſtum ex *Rom.* 6.4,5.
mortuis excitavit, etiam veſtra mortalia corpora 1 *Cor.* 6.14.
evocabit in vitam, per inhabitantem in vobis 2 *Cor.* 4.14.
piritum ſuum. *Eph.* 2. 5.
12 Quapropter fratres, debemus non carni, *Col.* 2. 13.
t ad carnis libidinem vivamus. *v.* 12.
13 Nam ſi carnis arbitrio vixeritis, morituri *Rom.* 6. 7,
ſtis. Sin ſpiritu corporis actiones peremeritis, 18.
ivetis. *v.* 13.
14 Nam quicunque Dei Spiritu aguntur, ii *Eph.* 4. 22.
Dei filii ſunt. & 5.3. &c.
15 Non enim ſervitutis ſpiritum accepiſtis *Col.* 3. 5, 6.
rſus ad metum: ſed ſpiritum accepiſtis ado- *v.* 14.
tionis, per quem clamamus, Abba pater. *Gal.* 5.18.
16 Is ſpiritus animis noſtris teſtatur, nos eſſe *v.* 15.
Dei liberos. 1 *Cor.* 2.12.
17 Quòd ſi liberos, etiam hæredes, hæredes, 2 *Tim.* 1. 7.
nquam Dei, Chriſti autem cohæredes: ſi modò *Gal.* 3.26.
mul patiamur, ut ſimul etiam glorioſi fiamus. & 4. 5, 6.
18 Cenſeo autem, ea quæ hoc tempore pa- *Mar.* 14.36.
enda ſunt, nequaquam eſſe paria gloriæ, qua *v.* 16.
mus afficiendi. 2 *Cor.* 1.22.
19 Ea eſt enim rerum naturæ expectatio, ut & 5. 5.
liorum Dei patefactionem præſtoletur. *Eph.* 1. 13.
20 Nam vanitati natura rerum ſubjecta eſt, & 4. 30.
on ſua ſponte, ſed per eum qui eam ſpei ſubmi- *v.* 17.
Ee ſit, *Act.* 14.22.

Tim. 2. 11, 12. *v.* 18. *Matt.* 5. 12. 2 *Cor.* 4.17. *Phil.* 3. 10.
1. 1 *Petr* 1. 6. & 4. 13. 1 *Joh.* 3. 1, 2.

v. 22. ſit, fore ut ipſa quoque rerum natura ab interit
Joh. 16. 21. ſervitute aſſeratur, in glorioſam liberorum D
v. 23. libertatem:
Luc. 21. 28. 21 Scimus enim, omnem rerum naturan
1 *Joh.* 3. 2. hactenus congemiſcere atque condolere.
2 *Cor.* 5. 24. 22 Quinetiam nos quoque, qui ſpiritus pri
v. 24. mitias habemus, intra nos ipſos gemimus, ado
2 *Cor* 5. 7. ptionem expectantes, liberationem noſtri cor
v. 25. poris.
2 *Cor.* 4. 18. 23 Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem eorur
Hebr. 11. 1. quæ cernuntur, ſpes non eſt. Quod enim cern
v. 26. quis, cur ſperet?
Zac. 12. 10. 24 Quòd ſi quod non cernimus, id ſperamu
Mat 20. 22. per patientiam expectamus.
Jac. 4. 3. 25 Adde, quod ſpiritus quoque noſtris ſuccur
v. 27. rit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri de
1 *Par.* 28. 9. bet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus pro nobis ſup
Pſal. 7. 10. plicat gemitibus ineffabilibus.
Ier. 11. 20, 26 Animorum autem indagator novit quæ ſ
& 17. 10. ſpiritus affectio, qui quidem ſic, ut Deus poſtu
v. 29. lat, pro ſanctis oret.
Ioh. 3. 21, 27 Scimus autem, Dei amantibus omnia a
&c. bonum conferre, qui divino decreto ſunt vocat
Eph. 1. 5, 11 28 Quos enim prænovit, etiam deſtinavit ima
Phil. 3. 21. ginis Filii ſui conſimiles, ut ſitis in multis fratr
Col. 1. 18. bus primogenitus.
v. 31. 29 Item quos deſtinavit, hos etiam vocat: &
Num. 14. 8. quos vocat, hos etiam juſtificat, & quos juſtifica
Pſal 56. 12. hos etiam glorioſos efficit.
& 118. 6. 30 Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus à no
v. 32. bis eſt, quis contra nos?
Gen. 22. 12. 31 Qui ſuo ipſius filio non pepercerit, ſed eun
Eſa. 53 5. pro nobis omnibus tradiderit, poteſtne non un
Ioh. 3. 16. cum eo nobis omnia largiri?
Rom. 4. 25. 32 Quis Dei electos accuſet? Deus eſt qui ab
& 5. 6, 9. ſolvit,
v. 33. 33 Quis eſt qui damnet? Chriſtus eſt qui mor
Eſa 50. 8, 9 tuu

ius eſt, vel potius qui reſurrexit, qui etiam eſt *v.* 34.
d Dei dexteram, & pro nobis ſupplicat, *Pſal.* 110. 1.
34 Quis nos divellat ab amore Dei? Calami- *Mar.* 16. 19.
as? an anguſtia? an vexatio? an fames? an nu- *Hebr.* 1. 3.
itas? an periculum? an gladii? & 8. 1.
35 Quemadmodum ſcriptum eſt: Tua cauſa & 12. 2.
ecamur quotidie, pro lanioniis ovibus ducimur: 1 *Petr.* 3. 22.
36 Et tamen in his omnibus exuperamus per 1 *Ioh.* 2. 1.
um, qui nos adamavit. *Iob.* 34. 29.
37 Nam (quomodo mihi perſuaſum eſt) ne- & 7. 25.
ue mors, neque vita, neque Angeli, neque prin- & 9. 24.
ipatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque 12. 24.
atura. *v.* 36.
38 Neque ſublimia, neque demiſſa, nec ulla *Pſal.* 44. 23.
lia rerum natura poſſit nos ab amore Dei divel- 1 *Cor.* 4. 9.
ere, qui amor eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro. 2 *Cor.* 4. 11.

v. 37. 1 *Cor.* 15. 57. 2 *Cor.* 2. 14. 1 *Ioh.* 4. 4. & 11. 31.
Apoc. 12. 11. *v.* 38. *Eph.* 1. 21. & 6. 12. *Col.* & 5. 4, 5.
2. 15.
Petr. 3. 22.

Cap. IX.

Judæis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctáque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, inſtar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum teſtimoniis teſtatam oſtendit.

VERUM dico in Chriſto, non mentior, *v.* 1.
teſtis eſt mihi mea conſcientia in Spiritu *Rom.* 1. 9.
ſancto, 2 *Cor.* 1. 23.
2 Magno me animi dolore, & irremiſſo cru- *Gal.* 1. 20.
ciatu affici. *Phil.* 1. 8.
3 Optarem enim meipſum à Chriſto infelici- 1 *Theſſ.* 2. 5.
ter alienatum eſſe pro meis fratribus: meis, quod & 5. 27.
ad carnem attinet, cognatis: *v.* 2.
 Rom. 10. 1.

v. 3. *Exod.* 32. 32.

v. 4. 4 Qui ſunt Iſraëlitæ, quorum eſt adoptio
Exod. 4. 22. gloria, & fœdera, & legiſlatio, & cultus, &
Deut. 7. 6. miſſiones.
Pſ. 147. 19. 5 Quorum ſunt patres, & ex quibus eſt C
Ier. 31. 9. ſtus, quod ad carnem attinet, qui eſt ſuper om
Supr. 2. 17. Deus collaudandus in ſempiternum, Etiam.
& 3. 2. 6 Neque id *a* eo dico, quòd Dei dictum e
Eph 2. 12. derit: Non enim omnes ab Iſraële orti, ſunt
v. 5. raëlitæ:
Matt. 1. 1. 7 Neque quia Abrahami progenies, ideo
&c. omnes filii. Sed ab Iſaaco tibi denominab
Luc. 3. 23 progenies.
&c. 8 Hoc eſt, non carnis filii, ii ſunt Dei
Ioh. 1. 1. ſed promiſſionis filii, progenies habentur.
Hebr. 1. 8, 9. 9 Promiſſionis enim eſt hoc dictum: cùm
v. 6 viſam te hoc tempore, habebit Sara filium.
Num 23. 19 10 Neque verò illi ſolùm, ſed etiam Rebe
Ioh 8. 39 ex uno Iſaaco parente noſtro uterum ferenti,
Rom 2 28. 11 Fœtibus nondum natis, nec ullo bono
& 3. 3. lóve functis, ut Dei per electionem decretu
Gal. 6. 16. non ex operibus,
2 *Tim.* 2. 13. 12 Sed ex vocante ratum eſſe, Rebeccæ,
v. 7. quam, dictum eſt: Major ſerviet minori.
Gen. 21. 12. 13 Quemadmodum ſcriptum eſt: Jacob
Gal 4. 23. amavi, Eſaum verò odio habui.
Hebr. 11. 18 14 Quid ergo dicemus? Eſtne in Deo inju
v. 8. tia? Nihil minus.
Gal. 4. 28. 15 Moſi enim dicit: Gratiam facio, & mi
v. 9. ricordiam tribuo, cuicúnque mihi collibitum e
Gen. 18. 10. 16 Ergo non eſt volentis, neque currentis, ſ
v. 10. gratiam facientis Dei.
Gen. 25. 21. 17 S
v. 12. *Gen.* 25. 23. *v* 13. *Malach.* 1. 2. *v.* 14. *Deut.* 32.
2 *Par.* 19. 7. *Iob.* 8. 3. *&* 34. 10. *v.* 15. *Exod.* 33. 19.

---

a Non ideo tantum Iſraëlitis tribuo, quò
ignorent, Deum veros Iſraëlitas pronunciaſſe
non qui Abrahamo procreati, ſed, &c.

17 Sic enim in Literis Pharaoni dicitur: Te *v.* 17.
ad hoc ipſum excitavi, ut in te meam oſtendam *Exod.* 9. 16.
potentiam, utque meum nomen toto orbe præ-
dicetur.
18 Ergo quem vult, miſeratur, & quem vult,
indurat.
19 Dices mihi: Quid jam quæritur? nam
ejus voluntati quis reſiſtat?
20 Eho homo, tu quis es, qui cum Deo diſce- *v.* 20.
ptes? Scilicet dicet ficta res fictori: Cur me ſic *Eſai.* 45. 9.
feciſti? *&* 64. 8.
21 Quaſi verò non liceat figulo, ex eadem lu- *Jer* 18. 6.
ti maſſa aliud facere vas ad honeſta, aliud ad in *Sap.* 15. 7.
honeſta. *v.* 21.
22 Quid Deus? Si volens ſuam iram exerce- 2*Tim* 2. 20.
re, potentiámque declarare, tulit multa cum pa- *v.* 22.
tientia *b* iræ vaſa ad exitium compoſita. *Supr.* 2. 4.
23 Simul ut ſuam opulentam gloriam decla-
raret in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad glo-
riam:
24 Hoc eſt in nos, quos etiam non ſolùm ex
Judæis, ſed & ex cæteris nationibus vocavit. *v.* 25.
25 Quemadmodum & in Oſea dicit: Voca- *Oſe.* 2. 23,
bo non populum meum, populum meum: & 24.
non amatam, amatam: 1 *Petr* 2. 10.
26 Ac quo loco negati fuerint, meus eſſe po- *v.* 26
pulus, illic Dei viventis filii vocabuntur. *Oſe.* 1. 10.
27 Eſaias verò ſic de Iſraëlitis vociferatur: Et- *v* 27.
iam ſi fuerint Iſraëlitæ marina numeroſiores are- *Eſa.* 10 22.
na, evadent tantum *c* reliquiæ. *Rom.* 11. 5.
28 Nam rem ſeverè atque ſemel, idque cum *v.* 29.
juſtitia, rem, inquam, ſeveram faciet Dominus *Gen.* 19. 24.
in terra. *Eſai.* 1. 9.
29 Ac quemadmodum jam dixerat Eſaias: *&* 13. 19.
Niſi nobis Dominus armipotens ſemen reliquiſ- *Ier.* 50. 40.
 ſet, *lam.* 3. 22.
Ezec. 16. 46

b Deſtinata pœnis. *c* Pauci.

ſet, idem nobis quod Sodomæ ac Gomorræ a-
v. 31. diſſet.
Rom. 10. 2. 30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes
& 11. 7. ſtitiam non perſequentes, juſtitiam conſec
v. 32. eſſe: juſtitiam, inquam, quæ à fide manat.
1 *Cor.* 1. 23. 31 Iſraëlitas autem juſtitiæ legem perſequ-
v. 33. tes, ad juſtitiæ legem non perveniſſe.
Eſai. 8. 14. 32 Cur? Quoniam non per fidem, ſed per
& 2. 8, 16. gis opera. Impegerunt enim in lapidem im
Pſal. 2. 12. ctorium,
& 118. 22. 33 Quemadmodum ſcriptum eſt: Poſitu
Mat. 21. 42. ſum in Sione lapidem impactorium, & petr
Luc. 2. 34. illiſoriam, cui quicunque confidet, non fruſ
1 *Petr.* 2. 7. erit.

CAP. X.

Pertractat effecta electionis, quòd alii reſpuant, a ampleſtantur. Chriſtum finem legis. Gentium v cationem à Moſe, Iudæorum vero indurationem Eſaia prædictam recenſet.

FRATRES, equidem animi mei proper
ſio, & ad Deum ſupplicatio, ad ſalutem ſp
ctat Iſraëlitarum.
v. 2. 2 Nam de eis hoc teſtor, eos Dei ſtudium ha
Act. 21. 20. bere, ſed id inſcitè facere.
& 22. 3. 3 Ignorantes enim divinam juſtitiam: ſuan
Rom. 9. 31. autem juſtitiam ſtatuere conantes, divinæ juſti
Gal. 1. 14. tiæ non ſubjiciuntur.
v. 3. 4 Finis enim legis Chriſtus eſt, ad omnium fi-
Rom. 9. 30. dentium juſtitiam.
v. 4. 5 Nam de ea quidem juſtitia, quæ in lege ſita
Matt. 5. 17. eſt, ſcribit Moſes, hominem qui juſſa præſtiterit,
Act. 13. 38. victurum eſſe per ea.
2 *Cor.* 3. 13. 6 At quæ à fide proficiſcitur juſtitia, ſic dicit:
Gal. 3. 24.

Ne

v. 5. *Liv.* 18. 5. *Ezec.* 20. 11. *Gal.* 3. 12. *v* 6. *Deut.* 30. 11. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

a Ne dixeris cum animo tuo: Quis aſcendet in
cœlum? Hoc eſt Chriſtum *b* devocare.
7 Aut quis in Tartara deſcendet? Hoc eſt
Chriſtum ex mortuis educere.
8 Sed quid ajunt Literæ? Oratio tibi propè ad- *v.* 8.
ſt, tibi in ore eſt & animo. Hæc eſt quam de fide *Deut.* 30. 14
ublicè habemus orationem:
9 Quòd ſi & ore Dominum Jeſum confeſſus *v.* 9.
ueris, & à Deo ex mortuis excitatum animo *Mat.* 10. 32.
redideris, ſervabere.
10 Nam & animo creditur ad juſtitiam, &
re fit confeſſio ad ſalutem. *v.* 11.
11 Sic enim dicunt Literæ: Quiſquis ei con- *Eſai.* 28. 16.
det, non fruſtra futurum. *Rom.* 9. 33.
12 Nullum quidem Judæi, Græcíque diſcri- *v.* 12.
nen eſt, cùm idem ſit omnium Dominus, dives *Act.* 10. 34,
mnibus qui eum invocant. 35. & 15. 9.
13 Quiſquis enim Domini nomen invocave- *Rom.* 3. 22,
it, ſervabitur. 29
14 Sed poſſuntne invocare eum in quem non 1 *Tim.* 2. 5.
redunt? Aut credere ei, de quo non audierunt? *Epheſ.* 1. 7.
ut audire ſine præcone? & 2. 4, 7.
15 Aut prædicare, niſi qui erunt legati? quem- *v.* 13.
dmodum extat in Literis: O quam elegantes *Joël* 2. 32.
ùnt pedes nunciantium pacem, nunciantium *Act.* 2. 21.
bona? *v.* 15,
16 Sed non omnes obtemperant Evangelio: *Eſai.* 52. 7.
Eſaias enim dicit: Domine, quis credit orationi *Nah.* 1. 15.
noſtræ? *v.* 16.
17 Ergo fides eſt ex auditione: auditio autem *Eſai.* 53. 1.
ex divina oratione. *Joh.* 12. 38.
18 Sed an non audiverunt? inquam. Quid ni *v.* 18.
cum in omnes terras pervenerit eorum ſonus, eo- *Pſal.* 19. 5.
rúmque verba ad ultimum orbem?

a Noli dubitare, quaſi fieri non poſſit ut ſalvus fias. *b* Aſcendiſſe negare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 19. 19 Sed an non noverunt Iſraëlitæ? inqu
Deut. 32. 21 Primus Moſes dicit: Ego vos per non gen
provocabo: vos per imperitam gentem irrita
v. 20. 20 Eſaias verò dicere audet: Repertus ſum
Eſai. 65. 1. quærentibus me: perſpicuus factus ſum non
rantibus me.
v. 21. 21 Ad Iſraëlitas verò ſic dicit: Pando m
Eſai. 65. 2. manus totum diem ad contumacem contra
centémque populum.

Cap. XI.

*Ne Judæorum rejectio ad oculi aſpectum limitetur,
ceptum olim Eliam fuiſſe ait. Et cùm radicem ſ
ctam habeant, plures quoque ex iis fore ſanct.
Gentes verò admonet humilitatis, & exclam
profunda Dei eſſe judicia.*

v. 1. NUM ergo rejecit Deus populum ſuum i
Jer. 31. 37. quam? Abſit. Etenim ego Iſraëlita ſun
2 Cor. 11. 22 ex Abrahami ſemine, tribus Benjamitic
Phil. 3. 5. 2 Non rejecit Deus ſuum populum, que
prænovit, An neſcitis de Elia quid dicant Litera
ut Deum contra Iſraëlitas appellet?
v. 3. 3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt
1 Reg. 19. 10 & aras everterunt, me ſolo relicto, quem poſtu
lant ad necem.
v. 4. 4 Verùm quid ei dicit Oraculum? Mihi reli-
1 Reg. 19. 18 qua feci ſeptem hominum millia, qui Baäli ge-
nua non ſubmiſerunt.
v. 5. 5 Similiter hoc tempore ſuperſunt per gratui-
Rom. 9. 27. tam electionem reliquiæ.
v. 6. 6 Quòd ſi gratuitò, ergo non per opera: alio-
Deut. 9. 4. quin gratia non jam eſſet gratia. Sin per opera,
Supr. 4. 4, 5. non jam eſt gratia, alioquin opus non jam eſſet
opus.
v. 7. 7 Quid ergo? quod conquirunt Iſraëlitæ: id
Rom. 9. 31. non ſunt aſſecuti: at electi aſſecuti ſunt, reliqui
excæcati ſunt. 8 Si-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Sicuti Literis proditum eſt: Dedit eis Deus *v.* 8.
torpentem animum: oculos, ita ut non videant: *Eſai.* 6. 9.
& aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc & 29. 10.
diem durat. *Mat.* 13. 14.
9 Item David dicit: Sit eis ipſorum menſa *Ioh.* 12. 40.
laqueus, & decipula, & offendiculum, atque ſup- *Act.* 28. 26.
plicium. *v.* 9.
10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: *Pſal.* 69. 23.
eorúmque dorſum jugiter incurva.
11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? *v.* 11.
Nequaquam. Sed eorum caſu cæteris gentibus *Act.* 13. 46.
parta ſalus eſt, ut ipſi provocentur.
12 Quòd ſi eorum lapſus ſunt orbis divitiæ:
ſi eorum inopia reliquarum gentium opes ſunt,
quanto magis eorum plena copia?
13 Vobis enim dico extraneis Quatenus equi- *v.* 13.
dem ſum extraneorum Apoſtolus, miniſterium *Act.* 9. 15.
meum illuſtro, & 13. 2.
14 Si quà meos poſſim pellicere conſangui- & 22. 21.
neos, & eorum ſervare nonnullos. *Rom.* 15. 16
15 Nam ſi eorum rejectio mundi eſt reconci- *Gal.* 1. 16.
liato, quid erit coöptatio, niſi vita ex mortuis? & 2. 2. 8.
16 Quòd ſi *a* primitiæ ſanctæ ſunt, ergo & *Eph.* 3. 8.
maſſa: & ſi ſancta radix eſt, ergo & rami. 1 *Tim.* 2. 7.
17 Quòd ſi ramorum quidam avulſi ſunt, & 2 *Tim.* 1. 11.
tu oleaſter *b* in eos inſitus es, & particeps factus *v.* 17.
radicis ac pinguedinis oleæ, *Ier.* 11. 16.
18 Noli contra ramos gloriari. Quòd ſi glo-
riaris, non tu radicem fers, ſed radix te.
19 Dices: Avulſi ſunt rami, ut ego inſerer.
20 Rectè diffidentia evulſi ſunt: tu fide ſtas, *v.* 20.
ne inſoleſce, ſed time. *Prov.* 28. 14
21 Si enim Deus naturalibus ramis non pe- *Eſai.* 66. 2.
percit, quid ſi ne tibi quidem parcat? *Rom.* 12. 16.

 Phil. 2. 12.

---

a Abrahamus. *b* In truncum deſectorum ramorum.

v. 22. 22 Vide ergo Dei benignitatem & ſeveritat
Joh. 15. 2. in lapſos ſeveritatem: in te benignitatem, ſi m
1 *Cor.* 15. 2. in benignitate permanſeris. Alioquin & tu re-
Hebr. 3. 6, caberis.
14. 23 Et illi, niſi in diffidentia permanſerint,
v. 23. ſerentur. Poteſt enim Deus eos rurſum inſere
2 *Cor.* 3. 16. 24 Nam ſi tu ex naturali amputatus oleaſt
inſitus es contra naturam in bonam oliva
quanto magis illi ſecundum naturam in pr-
priam inſerentur oleam?
v. 25. 25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanu
Luc. 21 24. hoc, ne ipſi vobis placeatis: cæcitatem ex par
Iraëlitis contigiſſe, donec cæterarum gentiu
plenus intret numerus:
26 Atque ita omnes Iſraëlitæ ſerventur, quem
admodum memoriæ proditum eſt: *Veniet*
Sione liberator, qui à ſceleribus Jacobeos vind
cet.
v. 27. 27 Atque hæc eſt pactio, quam ego cum e
Pſal. 14. 7. facio, videlicet me eorum peccata ſublaturum.
Eſai. 27. 9. 28 Quòd ad Evangelium attinet, ſunt propte
Jer. 31. 31, vos inimici: quod verò ad electionem, ſunt cha
&c. ri propter majores.
2 *Cor.* 3. 16. 29 Sunt enim irrevocabilia Dei munera, &
Hebr 8. 8. vocatus.
& 10. 16. 30 Ut enim vos qui aliquando non paruiſti
Deo horum contiumacia miſericordiam eſti
conſecuti.
31 Si hi nunc, tributa vobis miſericordia, non
v. 32. parent, ut ipſis quoque tribuatur miſericordia.
Rom. 3. 9. 32 Concluſit enim Deus *c* omnes in inobe-
Gal. 3. 22. dientiam, ut omnium miſereatur.
v. 33. 33 O altam ſapientiæ cognitioníſque Dei opu-
Job. 11. 7. lentiam: quàm penitus recondita ejus judicia?
Pſal. 36. 7. quàm obſtruſæ ſunt rationes?

34 Quis

c Et Judæos & extraneos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

34 Quis enim Domini mentem novit? aut v. 34.
is ei fuit à conſilio? Pſal. 92. 6.
35 Aut quis illi ante contulit, ut ei gratia re- Eſa. 40. 13.
ratur? Jer 23. 18.
36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum Sap. 9 13.
nnia: ei gloria in ſempiternum. Etiam. Job 36. 22.
Cor. 2. 16. *v.* 35. *Job* 41. 2. *v.* 36. *Prov.* 16. 4. 1 *Cor.* 8. 6.
l. 1. 16.

CAP. XII.

rænetica tractat. Ad cultum Deo gratum: ad dilectionem non ſimulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUARE cohortor vos fratres, per Dei mi- v. 1.
ſericordiam, ut præſtetis corpora veſtra Rom. 6. 13.
hoſtiam viventem, ſanctam acceptam 16.
eo, qui veſter ſit cultus *a* rationalis. 1 Petr. 2. 5.
2 Néve ſimiles vos huic ſeculo præſtate, ſed v. 2.
eſtræ mentis renovatione transfiguramini, ut Eph. 1. 18.
uod velit Deus, quod bonum, acceptum, per- & 4. 23.
ectúmque ſit, id approbetis. & 5. 10. 17.
3 Edico enim, per beneficium quod mihi col- 1 Theſſ. 4. 3.
atum eſt, veſtrûm cuivis, ne ſibi plus arroget, Col. 1. 21,
uàm arrogare debeat: ſed tantum arroget, ut 22 & 3. 10.
obriè arroget, pro fidei modo, quem cuíque 1 Ioh. 2. 15.
Deus impertivit. v. 3.
4 Ut enim uno in corpore multa membra ha- Deut. 29 29
bemus, quæ membra non omnia idem opus ha- Prov. 25 27
beant: Eccl. 7. 16.
5 Sic multi ſumus unum corpus in Chriſto, Rom. 1. 5.
invicem alii aliorum membra, 1 Cor. 3. 10.
6 Sed & 12 7, 11.
Eph 4. 7. *v.* 4. 1 *Cor.* 12. 12. *&c. Eph.* 4. 16. *v.* 5. 1 *Cor.* 12. 27
Eph. 1. 23. & 4. 16. & 5. 23. *Col.* 1. 24.

---

a Quò voſipſos, rationale animal non bruta libetis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 6. 6 Sed qui dotes pro collato in nos bene
1 Cor. 12. varias habeamus: ut divinationem, pro fidei
4, &c. tione:
& 12. 10. 7 Ut miniſterium, ad miniſtrandum:
2 Cor. 10 13 quis doceat, ad docendum:
1 Petr 4. 10. 8 Sive cohortetur, ad cohortandum: ſiv
v. 7. diſtributor, ut ſincerè: ſive præſit ut ſedulo ſi
1 Cor. 12. 28 ve largiatur, ut hilarè faciat.
Eph. 4. 11. 9 Charitas ſimulationis expers: vitii oſos,
1 Petr 4. virtutis tenaces,
10, 11. 10 Ad fraternum mutuúmque amorem p
v. 8. clives, honoré prævenientes alius alium.
Deut. 15 7. 11 Studio impigri, ferventes animo, temp
Matt. 6. 1, ſervientes.
2, 3 12 Spe gaudentes, in adverſis patientes,
Act. 20. 28. precibus aſſidui.
2 Cor. 9 7. 13 Sanctorum egeſtatibus opitulantes, hoſ
1 Petr. 5 2. talitatem exercentes.
1 Tim. 5 17. 14 Benè precamini vos inſectantibus, be
v. 9. precamini, & ne imprecamini.
Pſal. 36 5. *b* 15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plora
& 97. 10. tibus plorate,
& 139. 21. 16 Eodem modo invicem animati: non v
Amos 5. 15. animo efferentes: ſed humilibus accommodan
1 Tim. 1. 5. tes. Ne vobis placete:
1 Petr. 1. 22. 17 Nemini malum pro malo reddite. Dat
& 4. 8. operam ut vos apud omnes homines honeſtè ge
v. 10. Eph. ratis. 18 S

4. 3. Hebr. 13. 1. Phil. 2. 3. 1 Pet. 1. 22. & 2. 27. 2 Pet. 1 7 v. 11. Apoc. 3. 15. v. 12. Luc. 10. 20. & 18. 1, &c. Rom. 15. 13. Eph. 6. 18. 1 Theſſ. 5 16. 17. Col. 4. 2. Hebr. 10. 36. & 12. 1. Jac. 5. 7. v. 13. 1 Cor. 16 1. Heb. 13 2, 16. 1 Petr. 4. 9. v. 14. Mat. 5. 44 Luc. 6. 28. 1 Cor. 4. 12. 1 Petr. 3 9. v. 16. Prov. 3. 7. Pſal. 131. 1. Eſa. 5. 21. Jer 45. 5. Rom. 11 25. & 15. 5. 1 Cor. 1. 10. Phil. 2. 2. & 3. 16. 1 Pet. 3 8. v. 17. Prov. 20. 22. Mat. 5. 39. 1 Cor. 6. 7. 2 Cor 8. 21. 1 Theſſ. 5. 15 1 Petr. 3. 9.

b Aliorum bonis gaudendum, & dolendum malis.

18 Si fieri poteſt (quantum in vobis eſt) pa- *v.* 18.
m cum omnibus exercete, *Marc.* 9. 50.
19 Non vos ipſos ulciſcentes, ô mihi chariſſi *Heb.* 12. 14.
i, ſed *c* ſupplicio locum dantes. Extat enim *v.* 19.
riptum: Mea eſt ultio, ego remunerabor, in- *Lev.* 19. 18.
uit Dominus. *Deu.* 32. 35.
20 Si itáque eſurit inimicus tuus, da ei come- *Eccl.* 28. 1.
re: ſi ſitit da bibere. Id enim faciens, canden- *Matt.* 5. 39.
s carbones in ejus caput congeres. *Luc.* 6. 29.
21 Noli maleficio vinci, ſed beneficio vince *Heb.* 10. 30.
aleficium *v.* 20.
Prov. 25. 21
c Deo, qui ſupplicium irroget. *Matt.* 5. 44.

CAP. XIII.

ult ut ſubdamur magiſtratibus, proximum diligamus, vivamus juſte, & Chriſtum induamus. *v.* 1.

OMNES mortales ſuperioribus poteſtati- *Prov.* 8. 15,
bus pareant. Nulla eſt enim poteſtas niſi à 16.
Deo: ac quæ ſunt poteſtates, eæ à Deo ſunt *Dan.* 4. 32.
nſtitutæ *Sap.* 6. 4.
2 Itaque qui poteſtati repugnat, Dei inſtitu- *Joh.* 19. 11.
ioni reſiſtit: quique reſtiterint, pœnas dabunt. *Tit.* 3. 1.
3 Non enim rectè factis metuendi ſunt Magi- 1 *Pet.* 2. 13.
tratus, ſed pravè factis. Vis poteſtatem non ti- *v.* 3.
nere? benefacito, & ab ea laudem conſequeris? 1 *Pet.* 2. 14.
4 Nam Dei miniſter eſt, tibi quod ſit bono.
Verùm ſi malefeceris, formida. Nec enim ſine
auſa gladium geſtat: quippe cum ſit Dei mini-
ter, ad irrogandas pœnas iis, qui malè faciunt.
5 Quapropter parêre neceſſe eſt, non ſolum
ùpplicii metu, ſed etiam quia officii eſt.
6 Siquidem hanc ob cauſam tributa penditis,
ùnt enim publici Dei miniſtri, in hoc ipſo aſſidui. *v.* 7.
7 Quocirca ſolvite quod cuique debetis: cui *Mat.* 22. 21.
tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui *Mar.* 12. 17.
metum, metum: cui honorem, honorem *Luc.* 20. 25.

8 Nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 8. a 8 Nihil cuiquam debete, niſi ut ametis
Gal. 5. 14. inter vos. Nam qui alios amat, is lege perf
1 Tim. 1. 5. ctus eſt.
v. 9. 9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito,
Exod. 20. 14 furator, Ne falſum teſtator, Ne concupiſcito
Lev. 19. 18. ſi quod aliud præceptum eſt, id in hoc dicto ſu
Deut. 5 18. matim comprehenditur: Alterum ut teipſu
Mat. 19. 18. amato.
& 22. 39. 10 Charitas alteri non malè facit. Itaque le
v. 10. perfunctio charitas eſt:
Mat. 22. 40. 11 Præſertim cum ſciamus, veniſſe tempus
Mar. 12. 31. horam, qua jam ſit nobis à ſomno expergiſce
Gal. 5. 14. dum. Nunc enim propius nos eſt ſalus quà
Jac. 2. 8. tum cum credidimus
1 Tim. 1. 5. 12 Diſceſſit nox, dies adeſt. Quare depon
v. 11. mus opera tenebrarum, & induamus arma luci
1 Cor. 15. 34 13 Honeſtè nos, ut in die geramus: non c
Eph. 5. 14. miſſationibus, & ebrietatibus, non concubitibu
1 Theſ. 5. 6. & libidinibus, non jurgiis & æmulatione.
v. 12. 14 Sed induite Dominum Jeſum Chriſtum
Eph. 5. 11. néve carnis curam gerite, cupiditatibus indu
& 6. 13. 14. gendo.

1 Theſſ. 5. 5, &c. Col. 3. 8. v. 13. Luc. 21. 34. 1 Cor. 6. 10 Epheſ. 5. 5. Gal. 5. 21. Phil. 4. 8. 1 Theſſ. 4. 12. & 5. 6 Jac. 3. 14. 1 Pet. 4. 3. v. 14. Prov. 23. 20. Gal. 3. 27. & 5 16. 1 Petr. 2. 11. 1 Joh. 2. 16. Apoc. 16. 15.

---

a Omnia quæ debetis, ſolvite.

CAP. XIV.

Commendat eos qui fide ſunt infirma, ne vitio noſtro ſcandalizentur. Et illis è diverſo imperat ut non temerè firmiores judicent, ut intra ædificationis, & charitatis terminos Chriſtiana conſiſtat libertas.

v. 1. SI quis autem imbecilla fide eſt, huic nulla
Rom. 15. 1, 7 cum animi dubitatione opitulamini.
1 Cor. 8. 9, 2 Alius omnibus veſci fas eſſe credit: alius
11. & 9. 22. infirmus veſcitur oleribus.

3 Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 Qui veſcitur, non veſcentem ne contemni- *v.* 3.
: item qui non veſcitur, veſcentem ne damna- *Col.* 2. 16.
cum ei Deus ſubvenerit. *v.* 4.
4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? *Jac.* 4. 12.
Domino ſtat, aut cadit. Conſiſtet autem: po- *v.* 5.
enim Deus eum ſtabilire. *Gal.* 4. 10.
5 Alius *a* diem, diémque diſcernit: alius dies *Col.* 2. 16.
nes eodem loco habet. Suam quiſque ſenten- *v.* 6.
m exploratam habeat. 1 *Cor.* 10. 31
6 Qui dierum rationem habet, Domino habet: 1 *Tim.* 4. 3.
m qui dierum rationem non habet, Domino *v.* 7.
n habet. Qui veſcitur, Domino veſcitur, agit 2 *Cor.* 5. 15.
m Deo gratias: item qui non veſcitur, Domi- *Gal.* 2. 20.
non veſcitur, & agit Deo gratias 1 *Theſ.* 5. 10
7 Nullus enim veſtrûm ſibi ipſi vivit, nullus 1 *Petr.* 4. 2.
m ſibi ipſi moritur. *v.* 9.
8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: Si- *Act.* 10. 42.
morimur, Domino morimur. Sive igitur vi- 2 *Cor.* 5. 15.
mus ſive morimur, Domini ſumus: *v.* 10.
9 Nam ideo Chriſtus & mortuus eſt & reſur- *Mat.* 25. 31.
xit, ac revixit, ut & mortuis dominetur & vi- 2 *Cor.* 5. 10.
s. *v.* 11.
10 Tu verò cur tuum fratrem damnas? aut *Eſa.* 45. 23.
cur tuum fratrem deſpicis? cum ſimus omnes *Phil.* 2. 10.
Chriſti tribunal adfuturi? *v.* 12.
11 Scriptum eſt enim: Sic vivam (inquit Do- *Mat.* 12. 36.
inus) ut mihi ſe flectet omne genu, omníſque 1 *Cor.* 3. 8.
ngua Deum celebrabit 2 *Cor.* 5. 10.
12 Itaque noſtrûm quiſque cauſam pro ſe dicet *Gal.* 6. 5.
ud Deum. *v.* 13.
13 Quamobrem ne jam damnemus alius *Matt.* 18. 7,
ium: ſed hoc potius ſtatuite, non eſſe fratri of- 8, 9.
nſioni, aut incommodo. 1 *Cor.* 10. 32
14 Scio, & per Dominum Jeſum perſuaſum 2 *Cor.* 6. 3.
habeo, *v.* 14.
att. 15. 11. *Act.* 10 15. 1 *Cor.* 8. 4, 7, 10. 1 *Tim.* 4. 4.
Tit. 1. 15.

a Dierum diſcrimen facit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

habeo, nihil per ſe profanum eſſe, niſi quod
tanti aliquid profanum eſſe, ei profanum eſt.
v. 15. 15 Verùm ſi propter eſum frater tuus offeri-
1 Cor. 8. 11. tur, tu non jam charitatis officio fungeris. N
eum tuo eſu perdere, pro quo mortuus Chri
eſt.
16 Ne committite igitur, ut malè audiat *b*
ſtrum bonum.
v. 17. 17 Non eſt enim Dei regnum cibus & pot
1 Cor. 8. 8. ſed juſtitia & pax & gaudium in Spiritu Sanct
18 In his enim qui Chriſto ſervit, is & D
acceptus, & hominibus probatus eſt.
19 Quamobrem perſequamur ea quæ ad p
cem mutuámque utilitatem pertinent:
20 Noli eſus cauſa Dei opus abolere. Om
v. 20. quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſiq
Mat. 15. 11. cum alterius offenſione veſcitur.
Act. 10. 15. 21 Decet neque carnes comedere neque v
Tit. 1. 15. num bibere, neque quicquam, quo tuus frat
v. 21. vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.
1 Cor. 8. 13. 22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei co
ſpectu. Felix qui *c* ſeipſum non damnat, in
quod probat.
23 Qui verò dubitat, ſi comedit damnand
eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & qui
quid cum *d* fiducia non fit, peccatum eſt.

b Euangelium. *c* Quamvis licere ſciat
non veſcitur, ne cui officiat. Quòd ſi officeret,
damnandus eſſet ſua culpa. *d* Certa perſua-
ſione ita licere.

CAP. XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

*lùm Judæis, ſed etiam Gentibus. Denique ratio-
nem reddit, cur hanc ad Romanos Epiſtolam ſcrip-
ſerit. Obſecrat fratres per Jeſum Chriſtum, ut ſe
laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur
ab incredulis Judæis.*

DEBEMUS autem nos qui fortes ſumus *v.* 1.
imbecillorum infirmitates, tolerare, né- 1 *Cor.* 9. 22.
que nobis ipſis indulgere. *Gal.* 6. 1.
2 Quiſque noſtrûm alteri indulgeat boni cau- *v.* 2.
ı, ad ejus utilitatem. 1 *Cor* 9. 19.
3 Etenim Chriſtus non ipſe ſibi indulſit: ſed & 10 24.
uemadmodum memoriæ proditum eſt. Tuo- & 13 5.
ûm conviciatorum conviciis impetor. *Phil.* 2. 4, 5.
4 Quæcúnque enim ante ſcripta ſunt, ad no- *v.* 3.
ram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, *Pſal.* 69. 10.
: literarum conſolationem ſpem habeamus. *v.* 4.
5 Faxit autem Deus & patientiæ & conſola- *Rom.* 4. 23,
onis author, ut idem inter vos ſentiatis, ſicuti 24.
hriſto Jeſu dignum eſt. 1 *Cor.* 10. 11
6 Ut uno animo, unóque ore concelebretis 2 *Tim.* 3 16.
eum, & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti. *v.* 5.
7 Quocirca opitulamini mutuò, ut & Chri- *Rom.* 12. 16
ıs nobis ad Dei gloriam opitulatus eſt. 1 *Cor.* 1. 10.
8 Dico autem, Jeſum Chriſtum *a* miniſtrum *Phil* 2. 2.
iſſe circuncitionis propter Dei veritatem, ad ea & 3. 15, 16.
nfirmanda quæ majoribus fuerant promiſſa: *v* 7.
9 Utque cæteræ gentes Deum ob ejus miſeri- *Rom.* 14.
rdiam celebrarent, quemadmodum ſcriptum 1, 3.
tat: Quare te celebrabo apud gentes, tuúmque *v.* 8.
men cantabo. *Mat.* 15. 24.
10 Item: Lætamini gentes, inquit cum ejus *Act.* 3. 25,
pulo. 26

 v. 9.
am. 22. 50. *Pſal.* 18. 50. *Rom.* 11. 30. *v.* 10. *Deut.* 32.
. *Pſal.* 67. 5

a Inſerviviſſe Judæis, ut Dei fidem in eo ſer-
ret, quod ille eis promiſerat.

v. 11. 11 Item: Laudate Dominum gentes om
Pſal. 117. 1. eúmque collaudate omnes populi.
v. 12. 12 Item qui Eſaias: Erit Iſæa radix, exiſtétq;
Eſai. 11. 1, gentibus imperet, in quo gentes ſpem habebu
10. 13 Cæterùm Deus ſpei omni vos lætitia atq
Apoc. 5. 5. pace compleat fidentes, ut ſpe abundetis vi Spi
& 22. 16. tus Sancti.
v 14 14 Equidem hoc de vobis perſuaſum habe
2 *Pet.* 1. 12. mei fratres, vos omnis eſſe bonitatis plenos, om
1 *Joh.* 2. 21. refertos, cognitione, qui alius alium commo
facere poſſitis.
v. 15. 15 Sed ideo vobis aliquanto audacius ſcri
Rom. 1. 5. fratres, ut vos in memoriam revocarem pro
& 12. 3. quòd in me divinitus collatum eſt beneficio.
v. 16. 16 Ut ſim Jeſu Chriſti publicus miniſter i
Act. 9. 15. extraneos, ſacrum Dei adminiſtrans Evangeliu
& 13. 2. ut *b* extraneorum libatio accepta ſit, per ſanctu
Rom. 11. 13 conſecrata ſpiritum.
Gal. 2. 7, 8. 17 Itaque habeo quod in Chriſto Jeſu glori
1 *Tim.* 2. 7. apud Deum quidem.
2 *Tim.* 1. 11. 18 Nam ne quidem eloqui auſim, quàm n
Phil. 2. 17. hil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) ef
v. 18. cerit per me Chriſtus, tum verbis tum re.
Rom. 1. 5. 19 Tanta prodigiorum ac miraculorum, ta
& 16. 26. ta divini ſpiritus vi, ut à Hieroſolyma per circu
tum, uſque ad Illyricum, omnia Chriſti Eva
gelio repleverim.
20 Idque ita, ut Evangelium docere conte
v. 20. derem, non ubi nominatus eſſet Chriſtus, ne ali
2 *Cor.* 10. no fundamento ſuperſtruerem.
15 16. 21 Sed quemadmodum ſcriptum extat: Qu
v. 21. bus de eo non erat nunciatum, aſpicient: & q
Eſa. 52. 15. non audiverant, intelligent.
22 Itáque ſæpenumero impeditus ſum qu
v. 22. minus ad vos venirem.
Rom. 1. 13. 23
1 *Theſ.* 2. 18.

b Qua Deo libatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 At nunc cum jam in his tractibus locum *v.* 23.
non habeam, & veſtri viſendi cupiditate jam à *Rom.* 1. 10.
multis annis tenear, *&* 15. 32.
24 Si quando in Hiſpaniam proficiſcar, adibo 1 *Theſ.* 3. 10.
vos. Spero enim in itinere viſurum vos, & à vo- 2 *Tim.* 1. 4.
bis illò deductum iri, ſi prius meam veſtri avidi- *v.* 25.
tatem aliquantum explevero. *Act.* 19. 21.
25 Nunc quidem proficiſcor Hieroſolymam, *&* 24. 17.
miniſtraturus ſanctis. *v.* 26.
26 Viſum eſt enim Macedonibus, & Achæis 1 *Cor.* 16. 1.
collectam quandam conficere ad ſanctorum pau- 2 *Cor.* 8. 1,
peres, qui ſunt Hieroſolymis. *&c. &* 9.
27 Viſum eſt, inquam, & ſanè eis debent. 2. 12.
Nam ſi extranei illorum ſpiritualia participa- *Gal.* 2. 9, 10
runt, debent viciſſim carnalibus rebus ſubvenire *v.* 27.
illis. *Rom.* 11. 17
28 Hoc igitur ubi perfecero, eíſque fructum 1 *Cor.* 9. 11.
hunc conſignavero, iſthac me conferam in Hi- *Gal.* 6. 6.
ſpaniam. *v.* 29.
29 Scio autem, cùm veniam ad vos, venturum *Rom.* 1. 11.
cum plena Chriſtiani Evangelii ubertate. *v.* 30.
30 Exhortor autem vos fratres, per Domi- 2 *Cor.* 1. 11.
num noſtrum Jeſum Chriſtum, pérque Spiritus *Phil.* 2. 1.
charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me ſup- *Col.* 4. 11.
plicationibus adjuvetis. *v.* 31.
31 Ut eos evadam qui ſunt in Judæa contu- 2 *Theſſ.* 3. 2.
maces: utque id, cujus adminiſtrandi gratia Hie- *v.* 32.
roſolymam peto, gratum ſit ſanctis, *Act.* 18. 21.
32 Quò vos cum lætitia, Dei voluntate viſam, *Rom.* 1. 10.
vobiscúmque recreer. *&* 15. 23.
33 Deus pacis vobis omnibus adſit. Amen. 1 *Cor.* 4. 19.
Jac. 4. 15. *v.* 33. *Rom.* 16. 20. 1 *Cor.* 14. 33. 2 *Cor.* 13. 11.
Phil. 4. 9. 1 *Theſſ.* 5. 23. 2 *Theſſ.* 3. 16. *Heb.* 13. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XVI.

Commendat Phœbam, ſalutat officioſe complures, a[...] monétque ut eos caveant, qui diſſidiorum auth[...] res ſunt.

COMMENDO autem vobis Phœbam ſ[...]
rorem noſtram, Cenchreenſis Eccleſiæ m[...]
niſtram,
v. 2. 2 Ut eam per Dominum accipiatis, ſicuti ſa[...]
3 Joh. v. 6. ctis dignum eſt, eíque adſitis, quacunque in [...]
ei vobis erit opus. Nam ea cum multis aliis tu[...]
mihi adfuit.
v. 3. 3 Salutate Priſcam & Aquilam, meos in Chr[...]
Act. 18. 2, ſto Jeſu adjutores.
26 4 (Qui pro mea vita ſuas objecere ſervice[...]
2 Tim. 4. 19. quibus non ego ſolus gratias ago, verùm etia[...]
omnes extraneorum Eccleſiæ)
5 Et eorum domeſticam Eccleſiam: Saluta[...]
Epœnetum mihi chariſſimum, qui eſt Achai[...]
primitiæ in Chriſto.
6 Salutate Mariam, quæ multum noſtra cau[...]
laboravit.
7 Salutate Andronicum & Juniam, meos co[...]
gnatos, & aliquando mecum unà captos, qui ſun[...]
in Apoſtolis inſignes, qui etiam ante me Chriſt[...]
acceſſerunt.
8 Salutate Ampliam mihi in Domino chariſſi-
mum.
9 Salutate Urbanum noſtrum in Chriſto ad-
jutorem: & Stachym mihi chariſſimum.
10 Salutate Apellem in Chriſto probatum. Sa-
lutate eos qui ſunt ex Ariſtoboli familia.
11 Salutate Herodionem cognatum meum.
Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi familia, qui ſunt
in Domino.
12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ
in

in Domino laborant. Salutate Perſidem chariſſi- *v.* 16.
mam, quæ multum in Domino laboravit. 1 *Cor.* 16. 20
13 Salutate Rufum, hominem in Domino 2 *Cor.* 13 12
lectum, ejuſque & *a* meam matrem. 1 *Theſ.* 5. 26.
14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Her- 1 *Pet.* 5. 14.
mam, Patrobam, Hermem, & eorum ſocios *v.* 17.
fratres. *Matt.* 18. 8,
15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum 17
& ejus ſororem, & Olympam, & eorum ſocios 1 *Cor.* 5. 9,
omnes ſanctos. 11.
16 Salutate vos inter vos oſculo ſancto. Salu- *Col* 2. 8.
tant vos Chriſti Eccleſiæ. 2 *Theſſ.* 3.
17 Cohortor autem vos fratres, ut ab eis, qui 6, 14.
ſeditiones & offenſiones contra eam quam acce- 1 *Tim.* 6. 3.
piſtis doctrinam exitant, caveatis, eóſque de- 2 *Tim.* 3. 2,
clinetis. 5, 6.
18 Nam ejuſmodi homines non Domino Jeſu *Tit.* 3. 10.
Chriſto, ſed ſuo ventri ſerviunt, & blanda ſpe- 2 *Joh.* 10.
cioſáque oratione fallunt animos non malitio- *v.* 18.
ſorum. *Ezec.* 13. 18
19 Nam *b* veſtra obedientia apud omnes in- *Phil.* 3. 18,
crebuit, id quod veſtra cauſa gaudeo: Sed volo 19.
vos, ut ad malum ſimplices, ſic ad bonum eſſe 2 *Pet.* 2. 3.
ſapientes. *v.* 19.
20 Deus autem pacis Satanam brevi ſub veſtris *Mat.* 10 16.
pedibus conteret. Adſit vobis Domini noſtri Jeſu *Rom.* 1. 8.
Chriſti favor. 1 *Cor.* 4. 20.
21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & *v.* 20.
Lucius, & Jaſon, & Soſipater mei cognati. *Gen.* 3. 15.
22 Saluto vos ego Tertius, qui hanc Epiſtolam *v.* 21.
in Domino ſcripſi. *Act.* 13. 1.
23 Salutat vos Cajus meus hoſpes, & totius & 16. 1.
 Eccle- & 17. 5.
& 20. 4 *Phil.* 2. 19. *Col.* 1. 1. 1 *Theſſ.* 3. 2. 1 *Tim.* 1. 2. *v.* 23.
Act. 19. 22. 1 *Cor.* 1. 15. 2 *Tim.* 4. 20.

---

a Honoris cauſa ſuam vocat. *b* Quo ſimpliciores eſtis, & obedientiores, eo facilius ab illis decipiemini, ſi aberit prudentia.

v. 25. Eccleſiæ Salutat vos Eraſtus procurator civitati
Rom. 1. 5. & Quartus frater.
& 15. 18. 24 Favor Domini noſtri Jeſu Chriſti adſit vo
Eph. 1. 9. bis omnibus Amen.
& 3. 9, 20. 25 Ei autem qui poteſt confirmare vos ſecun
Col. 1. 26. dum meum Euangelium, & Jeſu Chriſti præd
2*Tim.*1 10. cationem, ſecundum patefactionem myſter
Tit. 1. 2. æternis temporibus taciti:
1 *Pet.* 1. 20. 26 Nunc autem declarati, & per vaticina
Jud. v. 24. literas ex Dei immortalis inſtituto, ad obedien
v. 26. dum fidei, ad gentes omnes, explicati.
1 *Joh.* 1. 1. 27 Soli ſapienti Deo per Jeſum Chriſtum glo
v. 27 ria in perpetuum. Amen.
Heb. 13. 15. *Scripta eſt Corinthi, miſſa per Phœbam Cenchreen-*
1*Tim.* 1. 17. *ſis Eccleſiæ miniſtram.*
Jud. v. 25.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA.
PRIMA AD
CORINTHIOS.

CAP. I.

Poſt gratulationem, quæ vim habet exhortandi, taxat diſſidia Corinthiorum, eósque à faſtu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi ſapientiam, ſolam crucis prædicationem erigit.

v. 1. PAULUS vocatus Apoſtolus Jeſu Chriſti,
Act. 18. 17. Dei voluntate, & Soſthenes frater.

2 Divinæ

2 Divinæ Eccleſiæ quæ Corinthi eſt, ſanctifi- *v.* 2.
catis per Chriſtum Jeſum, vocatis ſanctis: nec *Joh.*17.19.
non omnibus qui Domini noſtri Jeſu Chriſti *Act.* 9 14,
nomen invocant, quocunque in loco ſive ſuo 21 & 15 9.
ſive noſtro: & 22. 16.
3 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & *Rom.* 1. 7.
Domino Jeſu Chriſto. *Eph.* 1. 1.
4 Ago Deo meo ſemper de vobis gratias, ob 1 *Theſ.* 4. 7.
Dei beneficium in vos collatum, per Jeſum 2 *Tim.* 1. 9.
Chriſtum. & 2. 22.
5 Quod per eum adeò rebus omnibus ditati *Jud.* *v.* 1.
ſtis, omni & oratione & ſcientia. *v.* 3.
6 Quemadmodum de Chriſto teſtimonium *Rom.* 1. 7.
in vobis confirmatum eſt. 1 *Cor.* 1. 2.
7 Ut nulla dote careatis, patefactionem expe- *Eph.* 1. 2.
ctantes Domini noſtri Jeſu Chriſti: 1 *Petr.* 1. 2.
8 Qui vos confirmabit ad extremum inculpa- *v.* 4.
tos, ad Diem Domini noſtri Jeſu Chriſti: *Rom.* 1. 8.
9 Fidelis Deus eſt, per quem ad ejus Filii Jeſu *v.* 5.
Chriſti Domini noſtri communionem vocati 1 *Cor.* 12. 8.
eſtis. 2 *Cor.* 8. 7.
10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini *Col.* 1. 9.
noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut idem omnes lo- *v.* 7.
quamini. néve ſint in vobis diſſidia, ſed ſitis in *Phil.* 3. 20.
eadem mente, eadémque ſententia compoſiti: *Tit.* 2. 13.
11 Declaratum eſt enim mihi de vobis, mei *v.* 8.
fratres, à Chloæ domeſticis, inter vos eſſe lites: 1 *Theſ.* 3. 13.
12 Quod dico, hoc eſt, quòd veſtrùm alius & 5. 23.
dicit, Ego ſum Pauli: alius, ego Apollo, ego *Col.* 1. 22.
Cephæ, ego Chriſti: *v.* 9.
13 Diviſus ne Chriſtus eſt? Num Paulus pro *Joh.* 15. 5.
vobis crucifixus eſt? aut in Pauli nomen eſtis 1 *Cor.* 10. 13
baptizati? 1 *Theſ.* 5. 24

 2 *Theſſ.* 3. 3.

Gal. 2. 20. 1 *Joh.* 1. 3. *v.* 10. *Rom.* 12. 16. & 15. 5. *Phil.* 2. 2.
& 3 15. 16. 1 *Pet* 3. 8 *v.* 12. *Joh.* 1. 42. *Act.* 18. 24. 1 *Cor.* 3.
4. & 16. 12.

a Hoc addit propterea, quod dixerat, confirmabit.

v. 14. 14 Ago Deo gratias, quòd veſtrùm nemin
Act. 18 8 baptizavi, niſi Criſpum & Caium.
Rom. 16.23. 15 Ne quis dicat, me in meum baptizaſſe
v. 16. men.
1 *Cor.* 16. 16 Babtizavi præterea Stephanæ famili
15 17. Cæterorùm neſcio an ullum baptizaverim.
v. 17. 17 Non enim legavit me Chriſtus ad baptiz-
Infr. 2. 1, dum, ſed ad docendum Euangelium, nulla cu
4, 13. orationis eruditione, *b* ne crux inanis fiat.
2 *Petr.* 1.16. 18 Eſt enim crucis oratio perituris ſtultitia,
v. 18. vandis autem nobis divina poteſtas
Rom. 1.16. 19 Scriptum eſt enim: Perdam ſapientum
v. 19. pientiam, & prudentum prudentiam abolebo
Eſa. 29 14. 20 Ubi ſapiens? Ubi literatus? ubi hujus
Job. 5. 12. culi conquiſitor? Nonnè infatuavit Deus ſapi-
v. 20 tiam hujus mundi?
Eſa. 33. 18. 21 Poſtquam enim ex *c* divina ſapientia n
Job 12. 17. ita ſapuit mundus, ut Deum cognoſceret, viſu
& 20 24. eſt Deo, per prædicationis *d* ſtultitiam ſerva
v. 21. fidentes:
Mat. 11.25. 22 Quandoquidem & Judæi portentum p
Luc. 10. 21. ſtulant & Græci ſapientiam quærunt,
Rom. 1. 21, 23 Nos verò Chriſtum prædicamus cruci
28. xum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam.
v. 22. 24 Sed ipſis vocatis: tum Judæis, tum Græc
Mat. 12.38. Chriſtum Dei potentiam, Deíque ſapientiam.
& 16. 1 25 Nam quod Dei *e* ſtultum eſt, id ſapienti
Joh. 4. 48. eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt
v. 23. id fortius eſt quàm homines.
Matt. 11 6. 26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati fratre
Joh. 6 60. non multi quidem ſapientes, quod ad carnen
66 atti
1 *Cor.* 2. 14. *v.* 24. *Rom.* 1.16. *Col.* 2. 3. *v.* 26. 27. *Joh.* 7.48
Jac. 2. 5

b Ne laus non Euangelio, quo crux docetur ſed eloquentiæ tribuatur. *c* Mundi opiſicio ſapientiſſimè conditi. *d* Quæ ſtulta eſſe videant. *e* Stultitiæ ſpeciem habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ttinet, non multi potentes, non multi nobiles: *v.* 29.
27 Sed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſa- *Rom.* 3. 27.
ientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit *Eph.* 2. 9.
eus, ut fortia confutaret: *v.* 30.
28 Et mundi ignobiliſſima, comtemptiſſi- *Joh* 17 19.
náque elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ ali- *Rom.* 4. 25.
uid ſunt, aboleret. *Eph.* 1. 7.
29 Ne quis mortalium glorietur apud Deum. *Col* 2. 3.
30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum; *v* 31.
ui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſancti- *Eſa* 65 16.
as, & liberatio: *Jer* 9. 23,
31 Ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui 24
loriatur, in Domino glorietur. 2*Cor.* 10. 17

---

f Scilicet Deo. Vos eſtis Dei homines.

Cap. II.

rædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute inſignem. Tandem concludit carnis judicio non poſſe æſtimari.

ITAQUE ego cum veni ad vos, fratres ita *v.* 1.
veni ut nulla cum orationis, aut ſapientiæ ex- 1 *Cor.* 1. 17.
cellentia divinum vobis oraculum exponerem. & 2. 4, 13.
2 Statueram enim *a* nihil ſcire apud vos, niſi 2 *Petr.* 1. 16.
eſum Chriſtum, & eum crucifixum. *v.* 2.
3 Itáque multa cum infirmitate & metu, ac *Gal.* 6. 14.
remore verſatus ſum apud vos: *v.* 3.
4 Et ejuſmodi oratione ac prædicatione uſus, *Act.* 18. 1, 3
uæ non perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, 2*Cor.* 10. 10
ed ſpirituali potentíque demonſtratione conſta- & 11. 30.
et: & 12. 5, 9.
5 Ne veſtra fides in hominum ſapientia, ſed *Gal.* 4. 13.
n Dei potentia ſita foret. *v.* 4.

 6 Sa- 1 *Cor.* 1. 17.
& 2. 13. 2 *Pet.* 1. 16. *v.* 5. 2 *Cor.* 4. 7.

---

a Ita me gererem, ut nihil aliud ſcire viderer.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 6. 6 Sapientiam autem loquimur apud perfect
Job 28. 21. ſapientiam, inquam, non hujus ſeculi, neq
1 *Cor* 15. 24 principum hujus ſeculi, qui abolentur.
Jac. 3. 15. 7 Sed Dei ſapientiam arcanè loquimur, ab
v. 7. tam, quam deſtinavit Deus ante ſecula, ad n
Rom. 16 25 ſtram gloriam,
1 *Cor.* 4. 1. 8 Quam nemo principum hujus ſeculi cogn
Eph. 3 9. vit. Si enim cognoviſſent, nunquam gloriæ D
Col. 1. 26. minum crucifixiſſent.
2 *Tim.* 1. 9. 9 Sed (Quemadmodum ſcriptum eſt) quæ n
v. 8: oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec a
Mat. 11. 25. mus cogitavit, quæ præparavit Deus ſuis amat
Joh. 7. 48. ribus.
& 16 3. 10 Nobis autem Deus ſuo ſpiritu patefec
Act. 3. 17. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abd
& 13. 27. tiſſima.
2 *Cor.* 3. 14. 11 Nam quis hominum ſcit hominis negoti
1 *Tim.* 1. 13. niſi hominis ſpiritus qui in eo eſt? Sic Dei neg
v. 9. tia nullus ſcit, niſi Dei ſpiritus
Eſai. 64. 4. 12 Nos verò non mundi ſpiritum accepimu
Infr. v. 14. ſed profectum à Deo ſpiritum, ut intelligam
v. 10. quæ nobis largitus Deus eſt.
Mat. 13. 11. 13 Quæ etiam eloquimur non eruditis huma
& 16. 17. næ ſapientiæ, ſed eruditis ſancti ſpiritus ſermo
2 *Cor.* 3. 18. nibus, *b* ſpiritualibus ſpiritualia componentes.
1 *Joh.* 2. 27 *c* 14 Animalis autem homo non capit quæ ſun
v. 11. divini Spiritus, quippe quæ ſint ei ſtultitia: ita
Prov. 20. 27 que non poteſt ea cognoſcere, ut quæ ſint ſpiri
& 27. 19. tualiter examinanda.
Jer 17. 9. 15 At ſpiritualis explorat omnia, nec ipſe
v. 12. quoquam exploratur.
Rom. 8. 15. 16 Qui
v. 13. 1 *Cor.* 1. 17. & 2. 4. 2 *Petr.* 1. 16. *v.* 14. *Rom.* 8. 7.
v. 15. *Prov.* 27. 19. & 28. 5. 1 *Theſſ.* 5. 21. 1 *Ioh.* 4. 1.

---

b Res divinas oratione tractantes quæ rebus divinis congruat, hoc eſt ſimplici. *c* Humanus & à divinis alienus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Quis enim Domini mentem novit, ut ei *v.* 16.
iget? At nos Chriſti mentem habemus. *Iob* 15. 18.
i. 40. 13. *Ier.* 23. 18 *Sap.* 9. 13. *Rom.* 11. 34.

Cap. III.

*ione reddita doctrinæ ſuæ humilis, docet quo loco
abendi ſint Miniſtri, quod munus, quæ vera ædi-
icandi ratio, monet Corinthios, ne patiantur ani-
nas ſuas profanari, ſuperba carnis ſapientia.*

GO verò, fratres, non potui vos ut ſpiri- *v.* 2.
tuales alloqui, ſed ut carnales, ut in Chri- *Hebr.* 5. 12,
ſto infantes, 13.
2 Lac vobis bibendum dedi non cibum. Non- 1 *Petr.* 2. 2.
m enim poteratis, ſed ne nunc quidem adhuc *v.* 3.
eſtis, quippe qui ſitis adhuc carnales. 1 *Cor.* 1. 11.
3 Etenim cum ſit inter vos æmulatio, & lis & *Gal.* 5. 19,
ſidia, nonnè carnales eſtis, humanóque more 20.
s geritis? *Jac.* 3. 16.
4 Cum enim dicat aliquis, ego ſum Pauli: *v.* 4,
us, ego Apollo: nonnè carnales eſtis? 1 *Cor.* 1. 12.
5 Quis verò eſt Paulus? aut quis Apollos? niſi *v.* 5.
iniſtri, per quos vos credidiſtis, prout cuíque *Act.* 18. 24.
dit Dominus. 1 *Cor.* 1. 12.
6 Ego ſevi, Apollos irrigavit: ſed Deus auxit. *&* 16. 12.
7 Itaque neque ſator quicquam eſt, neque ir- *v.* 6.
gator, ſed qui auget Deus. *Act.* 18. 26.
8 Sator autem & irrigator idem ſunt: ſed uter- *&* 19. 1.
ie ſuam mercedem accipiet pro ſua labore. *v.* 8.
9 Nos enim Dei ſumus adjutores: Vos Dei *Pſal.* 62. 13.
ricultura, Dei ædificium eſtis. *Ier.* 17. 10.
10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut ſa- *&* 32. 19.
iens architectus fundamentum jeci: alius ſu- *Mat.* 16. 27.
erſtruit. Sed videat quiſque quomodo ſuper- *Rom.* 2. 6.
ruat. 11 Nam *Gal.* 6. 5.
poc. 2. 23. *&* 22. 12. *v.* 9. 2 *Cor.* 6. 1. *Eph.* 2. 20. *Col.* 2. 7.
Petr. 2. 5. *Heb.* 3. 3, 4. *v.* 10. *Rom.* 1. 5. *&* 12. 3. *&* 15. 20.
Apoc. 21. 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 11. 11 Nam fundamentum aliud jacere nemp
Eſa. 28 16. teſt, præter id quod jactum eſt, qui eſt Jeſus Ch
Mat. 16. 18. ſtus.
Eph. 2. 20. 12 Quòd ſi quis huic fundamento ſuperſt
aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum
pulam,
v. 13. 13 Cujúſque opus perſpicuum fiet. Dies e
Eſai. 8. 20. declarabit: nam igne patefiet: ac quale cujú
& 48. 10. ſit opus, ignis explorabit.
Ier. 23. 29. 14 Si cujus opus quod ſuperſtruxerit, m
1 *Cor.* 4 5. bit, is præmium accipiet.
1 *Petr.* 1. 7. 15 Si cujus opus comburetur, is jacturam
& 4. 12. ciet: quanquam evadet ipſe quidem, ſed ſic
2 *Pet.* 1. 19. per ignem.
v. 16. 16 An neſcitis, vos Dei eſſe templum, Deí
1 *Cor.* 6 19. Spiritum in vobis habitare?
2 *Cor.* 6 16. 17 Si quis Dei templum corrumpet, corru
Eph. 2. 21, pet hunc Deus: templum enim Dei ſanctum
22. qui eſtis vos.
Hebr. 3. 6. 18 Nemo ſeipſum fallat. Si quis ſapiens
1 *Petr.* 2. 5. videtur apud vos, in hoc ſeculo ſtultus fiat ut
v. 18. ſapiens.
Prov. 3. 7. 19 Nam hujus mundi ſapientia, apud Deu
Eſai. 5. 21. ſtultitia eſt. Sic enim ſcriptum extat: Qui ſapie
v. 19. tes ſua ipſorum calliditate capit:
Iob 5. 13. 20 Itémque: Intelligit Dominus ſapientu
v. 20. cogitationes eſſe vanas.
Pſal. 94 11. 21 Itáque nemo glorietur apud homines: om
nia enim veſtra ſunt,
v. 22. 22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mun
1 *Cor.* 11. 3. dus, & vita, & mors, & præſentia, & futura
omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, & Chri
ſtus Dei.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. IV.

efinitione veri Apoſtoli adducta, humilitatis ſpeciem honori ſibi magis eſſe debere, quam probro docet. Signa profert unde re ipſa appareat, nec gloriæ, nec ventri ipſum ſtuduiſſe. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis exiſtiment homines, ut de Chri- *v.* 1.
ſti miniſtris, & divinorum arcanorum di- *Mat.* 24.45.
ſpenſatoribus. 2 *Cor.* 4.5.
2 Cæterùm quod in diſpenſatoribus requiri- *&* 6.4.
r, ut fidelis quis comperiatur: *Col.* 1.25.
3 Ego verò minimi facio, de me vel à vobis, *Tit.* 1.7.
el omnino humana *a* die judicari: quin *b* neque 1 *Pet.* 4.10.
ſe de me ſententiam fero. *v.* 2.
4 Quamvis enim nihil mihi conſciam, non *Luc.* 12.42.
men idcirco ſum abſolvendus. Verùm qui de *v.* 4.
ie judicium facturus ſit, Dominus eſt. *Exod.* 34.7.
5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, *Pſal.* 130.3.
onec veniat Dominus, qui & tenebrarum occul- *&* 143.2.
proferat in lucem, & animorum conſilia pate- *Job.* 9.2.
ciat: ac tum demum laudem quiſque conſe- *Rom* 3.20.
uatur à Deo. *&* 4.2.
6 Hæc ego, fratres, in me & in Apollo deri- 1 *Ioh.* 3.20,
avi, propter vos, ut in nobis diſcatis, nemini 21.
iprà quam ſcriptum eſt, arrogare, ne *d* alius de *v.* 5.
io contra alterum tumeatis. *Dan.* 7.10.
7 Quis enim de te judicaturus eſt? Quid verò *Matt.* 7.1.
abes, quod non aliunde habeas? quòd ſi aliun- *Rom.* 2.1,
de 16.29.

Cor 5.10. *Apoc.* 20.12. *v.* 6. *Prov* 3.7. *Rom*, 12.3. *v.* 7.
oh. 3.27. *Rom.* 12.6. *Iac.* 1.17. 1 *Petr.* 4.10.

---

a Judicio. *b* Non eſt enim meum de me
udicium ſed Dei. *c* Non qui ſuo ſed qui Dei
udicio inſons eſt, abſolvitur. *d* Alius alium
actetis, alium deſpiciatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9. de habes, quid te jactas, perinde ac ſi non ali
Pſal. 44. 23. de haberes?
Rom. 8. 36. 8 Jam vos ſaturi, jam divites eſtis, ſine no
1 *Cor.* 15. regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos q
8, 9, 10. que unà vobiſcum regnaremus.
2 *Cor.* 4. 11. 9 Nos enim poſtremos Apoſtolos Deus, pu
& 11. 5. pro necandis habet: qui Mundo, & Angelis, &
Eph. 3. 8. hominibus ſpectaculum ſimus.
Heb. 10. 33. 10 Nos propter Chriſtum ſtulti ſumus, vos
v. 10. Chriſto prudentes: Nos imbecilli, vos fort
1 *Cor.* 2. 3. Vos glorioſi, nos infames. Ad hoc tempus
2 *Cor.* 13. 9. eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & pug
v. 11. cædimur, & agitamur,
Act. 23. 2. 11 Et laboramus, noſtris ipſis manibus op
2 *Cor.* 4. 8. rantes.
& 11. 23. 12 Conviciis appetiti, fauſta precamur: *e* i
v. 12. ſectati patimur:
Matt. 5. 44. 13 Cum maledicitur nobis, ſolamur: hact
Luc. 6. 28. nus pro mundi recrementis ac publicis quiſqu
& 23. 34. liis ducimur.
Rom. 12. 14 14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæ
Act 7. 60. ſcribo: ſed ut chariſſimos mihi natos commone
& 18. 3. facio.
& 20. 34. 15 Nam etiamſi mille pædagogos habeatis in
1 *Theſſ.* 2. 9. Chriſto, at non multos patres. Etenim in Chri
2 *Theſſ.* 3. 8. ſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.
v. 13. 16 Itáque vos cohortor, ut mei ſitis imita
Lam. 3. 45. tores.
v. 14. 17 Hanc ob cauſam miſi vobis Timotheum,
1 *Theſ.* 2. 11. qui meus eſt charus fidúſque natus in Domino,
v. 15. qui vobis narret inſtituta mea, quod ad Chriſti
Act. 18. 11. rem attinet, quo modo ubique in omni Eccleſia
Gal. 4. 19. doceam.
Phil. v. 10. 18 Enimverò perinde quaſi ad vos ego ventu-
Iac. 1. 18. rus non ſim, inflati ſunt quidam. 19 Sed
v. 16. 1 *Cor.* 11. 1. *Phil.* 3. 17. 1 *Theſ.* 1. 6. 2 *Theſ.* 3. 9.
v. 17. 1 *Tim.* 1. 2. 2 *Tim.* 1. 2.

e Infeſtati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Sed veniam ad vos brevi, ſi volet Domi- *v.* 19.
ıs, & cognoſcam non orationem iſtorum in- *Act.* 18. 21.
torum, ſed vires *Rom.* 15. 32
20 Non enim in oratione ſitum eſt divinum *Iac.* 4. 15.
gnum, ſed in viribus. *Hebr.* 6. 3.
21 Utrum vultis, cum virga veniam ad vos, *v.* 20.
cum charitate, animóque manſueto? 1 *Cor.* 2. 4.
Theſſ. 1. 5. 2 *Petr.* 1. 16. *v.* 21. 2 *Cor.* 10. 2. & 13. 10.

Cap. V.

ꝗod inceſtuoſum privigni cum noverca conjugium taciti ferrent ſatis cauſæ eſſe admonet, cur pudore dejiciantur potiùs, quàm ſuperbiant. Ejuſmodi ſcelera excommunicatione vindicanda eſſe, ne contagio latius ſerpant.

OMNINO auditur apud vos eſſe ſtuprum, *v.* 1.
& quidem tale ſtuprum, quale ne apud ex- *Lev.* 18. 8.
traneos quidem nominatur, ut uxorem *Deu.* 27. 20.
ıidam patris habeat *v.* 3.
2 Et vos inflati eſtis & non potius lugetis, ut *Col.* 2. 5.
medio veſtrûm tollatur, qui facinus iſtud com- *v.* 4.
iſit. *Mat.* 16. 19.
3 Ego verò ut corpore abſens, animo præſens, & 18. 18.
m decrevi, tanquam præſens, iſtius facti per- *Ioh.* 20. 23.
trator em, *v.* 5.
4 In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, con- 1 *Tim.* 1. 20.
egatis vobis & animo meo cum Domini noſtri *v.* 6.
ſu Chriſti potentia. *Gal.* 5. 9.
5 Iſtum, inquam, dedêre Satanæ ad perni- *Iac.* 4. 16.
em carnis, ut animus ſervetur ad diem Domi- *v.* 7.
Jeſu. *Eſa.* 53. 7.
6 Non eſt honeſta veſtra gloriatio. An neſci- *Ioh.* 1. 29.
s, exiguo fermento maſſam totam fermentari? 1 *Cor.* 15. 3.
7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut ſitis 1 *Pet.* 1. 19.
ova maſſa, ſicut eſtis infermentati. Etenim Pa- *v.* 8.
ha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus: *Exod* 12. 3,
8 Proinde feſtum agamus, non vetere fermen- 15.
to, *Deut.* 16. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9. to, neque improbitatis malitiæque ferment
Mat. 18. 17. ſinceritatis, veritatíſque panibus inferment
Supr. v. 2 7. 9 Quod ſcripſi vobis per epiſtolam, ne
2 *Cor.* 6. 14. impudicis commercium haberetis,
Eph. 5. 11. 10 Id non ſcripſi de omnibus hujus m
2 *Theſ.* 3. 14. impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut de
v. 11. colis: alioqui *a* vobis eſſet ex orbe migrand
Mat. 18 17. 11 Sed quod cum eis non eſſe contrahen
Rom. 16. 17. ſcripſi, id eò pertinet, ut ſi quis, qui frate
2 *Theſſ.* 3. 6, minetur, impudicus eſt, aut avarus, aut de
14. cola, aut conviciator, aut ebrioſus, aut ra
2 *Joh. v* 10. cum hujusmodi homine ne quidem cibum
v. 12. piatis.
Marc. 4. 11. 12 Nam de *b* alienis quidem quid me juc
Col. 4. 4. re attinet? cum *c* vobis ſit de veſtris judicand
1 *Theſ.* 4. 12. 13 De alienis quidem judicat Deus. Ig
1 *Tim.* 3. 7. auferte malos de medio veſtrûm.
v. 13. *Deut.* 13. 5. & 22. 21, 22, 24.

---

a Quoniam talium plena ſunt omnia.
b Non Chriſtianis. *c* Chriſtiani de C
ſtianis judicent.

CAP. VI.

Invehitur in forenſes contentiones, quibus ſe mu vexabant ſub infidelibus, cum magno Euang dedecore. Deinde ſcortandi licentium gravi co minatione exagitat.

AUDET aliquis veſtrûm, negocium h
bens cum altero judicio experiri apud *a* i
juſtos, ac non potius apud ſanctos?
v. 2. 2 An neſcitis, *b* ſanctos de Mundo judiciu
Mat. 19. 28. eſſe facturos? Quòd ſi à vobis de Mundo judica
Luc. 22. 30. dum eſt, an tantillis indigni judiciis eſtis?

---

a Non Chriſtianos. *b* Nam Apoſtolos
cum judices ſeſſuros docuit Chriſtus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 An vos præterit, nos etiam de Angelis ſen- *v.* 7.
tentiam eſſe laturos, nedum de hujus vitæ ne- *Prov.* 20. 22
gotiis? *Matt.* 5. 39.
4 Ergóne ſi de hujus vitæ negotiis controver- *Luc.* 6. 29.
ſias habetis, eas ad *c* eorum judicium refertis, qui *Rom.* 12.
in Eccleſia deſpicatui ſunt? 17, 19.
5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeóne in vobis 1 *Theſ.* 4. 6.
ne unus quidem ita peritus eſt, ut poſſit inter ſuos *&* 5. 15.
ratres dijudicare? 1 *Petr.* 3. 9.
6 Sed frater cum fratre litigat, idque ſub in- *v.* 9, 10.
dentibus. *Gal.* 5. 19.
7 Jam quidem omnino vitium in vobis eſt, *Eph.* 5. 5.
uòd inter vos controverſias habetis. Cur non po- 1 *Theſſ.* 4. 6.
us injuriam patimini? Cur non potius frauda- 1 *Tim.* 1. 9.
nini? *Heb.* 12. 14.
8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & qui- *Apoc.* 22. 14.
em *d* fratres? *v.* 11.
9 An vos latet, injuſtos non eſſe divinum re- *Eph.* 2. 1, 2,
num adepturos? 3. *&* 5. 8.
10 Ne errate: nec impudici, nec deaſtricolæ, *Col.* 3. 7.
ec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fu- *Tit.* 3. 3.
s, nec avari, nec ebrioſi, nec conviciatores, nec *Heb.* 10. 22.
paces, divinum regnum conſequentur. *v.* 12.
11 Et tales quidem nonnulli eratis: ſed ablu- *Infr.* 10. 23.
eſtis, ſed ſancti, ſed juſti facti per nomen Do- *v.* 13.
ini Jeſu, pérque Dei noſtri Spiritum. *Mat.* 15. 17.
12 Quidvis mihi licet, tametſi non quidvis *Rom.* 14. 17.
nducit: quidvis mihi licet, tametſi ego nulli 1 *Cor.* 15. 50
mancipabor. *&* 6. 19, 20
13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc *Col.* 2. 22 23
illas abolebit Deus. At corpus non ſtupro, ſed 1 *Theſ.* 4 3.
omino, & Dominus corpori. *v.* 14.
14 Deus verò & Dominum ſuſcitavit, & vos *Act.* 2. 24.
r ejus poteſtatem ſuſcitabit. *Rom.* 6. 5, 8.

 & 8. 11.
2 *Cor.* 4. 14.

c Non Chriſtianorum, qui apud Chriſtianos llo numero habentur. *d* Chriſtianos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 15. 15 An neſcitis corpora veſtra Chriſti eſſe me
Eph. 4. 12, bra? Ergo Chriſti membra tollam, & ſcorti me
5, 16. bra faciam ? Abſit.
& 5. 30. 16 An neſcitis, eum qui cum ſcorto copul
1 *Cor.* 12. 27 tur, unum eſſe corpus? Fiet enim, inquit ill,
v. 16. ex duobus una caro.
Gen. 2. 24. 17 Qui verò cum Domino copulatur, un
Matt 19. 5. ſpiritus eſt.
Marc. 10. 8. 18 Fugite ſtuprum. Omne aliud peccatu
Eph. 5. 31. quodcúnque committit homo, extra corpus e
v. 17. ſed qui ſcortatur, is intra ſuum corpus peccat.
Joh. 17. 21. 19 An ignoratis veſtrum corpus templum e
22, 23. ſancti Spiritus qui in vobis eſt, quem à Deo h
Eph. 4. 4. betis? neque vos eſſe veſtros,
& 5. 30. 20 Quippe *e* precio emptos? Honorate ſa
v. 19. Deum veſtris & corporibus, & animis, quæ D
Supr. 3 16. ſunt.
2 *Cor.* 6. 16. *Eph.* 2. 21. *Hebr.* 3. 6. 1 *Petr* 2. 5. *v.* 20. *Infr.*
23. *Gal.* 3. 13. *Heb.* 9. 12. 1 *Petr.* 1. 18. 2 *Petr.* 2. 1.

---

e Scilicet à Chriſto. Itáque in Chriſti poteſt eſſe debetis, ut ſervus in emptoris ſui.

Cap. VII.

Differens hîc de conjugio, quod eſt remedium vitan ſcortationis, indiſſolubile, jubet unumquem ſorte ſua contentum vivere. Quis virginitatis nis eſſe debeat oſtendit, & qui conjugium ſu pere debeant.

DE quibus autem mihi ſcripſiſtis, bonu eſſet homini mulierem non tangere.
2 Sed propter ſtupra, ſuam quiſque ux rem, & ſuum quæque virum habeat.
v. 3. 3 Uxori vir debitam benevolentiam ſolva
1 *Petr.* 3. 7. itidémque uxor viro.
4 Uxor ſui corporis domina non eſt, ſed vi
itér

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

itémque vir ſui corporis Dominus non eſt, ſed
uxor.
5 Nolite alter alterum defraudare, niſi fortè *v. 5.*
ex mutuo conſenſu, ad tempus, ut jejunio & pre- *Joël* 2. 6.
cibus vacetis: deinde congrediamini, ne vos ten-
tet Satanas propter veſtram intemperantiam.
a 6 Hoc autem dico, quòd ita permittam, non
quod præcipiam.
7 Vellem enim omnes homines *b* ſic eſſe, ut *v. 7.*
ego ſum. Sed ſua quiſque dote præditus eſt à Deo, *Mat.* 19. 12.
alius aliter. *Act* 26. 29.
8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis 1 *Cor.* 12. 11
eſſe, ſi ſic maneant, ut ego.
9 Tamen ſi ſe non continent, contrahant ma- *v. 9.*
trimonium. Satius eſt enim matrimonium con- 1 *Tim.* 5. 14.
trahere, quàm *c* ardere.
10 Conjugibus autem præcipio, non ego, ſed *v. 10.*
Dominus, ne uxor à viro dirimatur. *Mal.* 2. 14.
11 Quòd ſi dirempta fuerit, maneat cœlebs, *Matt.* 5. 32.
aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem re- & 19. 6, 9.
pudiet. *Marc.* 10.
12 Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis 11, 12.
frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum *Luc.* 16. 18.
eo libenter habitet, eam ne repudiato.
13 Item mulier quæ virum habet infidentem,
qui tamen libenter cum ea habitet, eum ne repu-
diato.
14 Sanctus enim fit vir infidens per uxorem,
itémque ſancta fit uxor infidens per virum. Alio-
quin veſtri liberi impuri eſſent, cùm nunc ſint
ſancti.
15 Sin infidens divortium facit, faciat, non
eſt in hujuſmodi re *d* ſervus frater aut ſoror: quin
nos *e* ad pacem vocavit Deus Gg 2 16 Qui

a Scilicet de conjugio. *b* Eſſe cælibes.
c Scilicet libidine. *d* Cogendus.
e Ut tranquillè vivamus, quod fieri non poſſet,
ſi inviti conjugés unà degerent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 16 Qui ſcis autem mulier, an tu virum *f* ſe
1 *Petr*. 3. 1. vatura ſis? aut quî ſcis vir, an tu uxorem ſerv
turus ſis?
17 Cæterùm ut cuique largitus Deus eſt,
quemque Dominus vocavit, ita ſe gerat: atq
ita in omnibus Eccleſiis faciendum præcipio.
18 Circumciſus vocatus eſt aliquis, ne pra
putietur: præputiatus vocatus eſt, ne circumc
datur.
v. 19. 19 Circumciſio nihil eſt, & præputium nih
Gal 5. 6. eſt, ſed Dei præceptorum conſervatio.
& 6. 15. 20 In quo quiſque ſtatu vocatus eſt, in eo m
v. 20. neto.
Eph. 4. 1. 21 Servus vocatus es, ne curato: quanquai
Phil. 1. 27. ſi liber fieri potes, eo potius utere.
Col. 1. 10. 22 Nam qui cùm ſervus eſſet, vocatus eſt i
1 *Theſ*. 2. 12. Domino, is Domini libertus eſt. Itidem qui l
v. 22. ber vocatus eſt, is Chriſti ſervus eſt.
Joh. 8. 36. 23 Precio empti eſtis: nolite hominum ſer
Rom. 6. 18, fieri.
22. 24 In qua quiſque conditione vocatus eſt, fr
1 *Cor*. 9. 21. tres in ea maneto apud Deum.
Gal. 5. 13. 25 De virginibus autem Domini præceptur
Eph. 6. 6. non habeo: ſed conſilium do, ut qui is ſim, c
1 *Petr*. 2. 16. Domini clementia fidentem eſſe datum ſit.
v. 23. 26 Arbitror igitur *g* id bonum eſſe, propte
Supr. 6. 20. inſtantes *h* res adverſas, quod homini bonum e
Hebr. 9. 12. ſic eſſe.
1 *Petr*. 1. 18, 27 Devinctus ex uxore, ne quære ſolutionen
19. ſolutus ex uxore, ne quære uxorem.
2 *Petr*. 2. 1. 28 Quòd ſi duxiſti, non peccaſti: & ſi nupſi
virgo, non peccavit, ſed iis humanæ calamita
tes ferendæ ſunt, & ego *i* vobis parco.

29 Cæ

f Factura Chriſtianum. *g* Scilicet virgi-
nem eſſe. *h* Incommoda, quæ paulò poſt dicit.
i Opto vos calamitatum expertes eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

29 Cæterùm hoc ajo, fratres: tempus angu- *v.* 29.
ſtum eſt: reſtat, ut & qui uxores habent, perin- *Rom.* 13 11.
de ſint, ac ſi non habeant. 1 *Petr.* 4. 7.
30 Et qui plorant, ac ſi non plorent: & qui 2 *Pet.* 3. 8,9.
gaudent, ac ſi non gaudeant: & qui emunt, ac *v.* 31.
i non teneant: *Pſal.* 39. 7.
31 Et qui utuntur hoc Mundo, ita ut non ab- *Eſai.* 40. 6.
utantur. Abit enim ſpecies hujus mundi. *Jac.* 1. 10.
32 Et ego vos ſecuros eſſe vellem. Cœlebs Do- & 4. 14.
mini res curat, ut Domino placeat. 1 *Petr.* 1. 24.
33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, 1 *Joh.* 2. 17.
atque ita diviſus eſt. *v.* 32.
34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini 1 *Tim.* 5. 5.
res curat, ut & corpore ſancta ſit, & ſpiritu: at
nupta curat mundana, viro ut placeat.
35 Hoc autem ad veſtram ipſorum utilitatem
dico, non uti laqueum vobis injiciam, ſed ut
honeſtè ac indiviſa cum Domino conjunctione
vivatur.
36 Quòd ſi quis in virgine ſua indecorum eſſe
putat, ut ea vieta ſit, atque ita faciendum eſt, quod
volet faciat: non peccat, nubat.
37 Sed qui animo conſtans eſt, neque cogitur,
ſed liber, & ſui juris eſt, atque hoc animo ſuo ſta-
tuit, ſuam ſervandam eſſe virginem, rectè facit.
38 Itáque & qui nuptum elocat, rectè facit:
& qui non elocat, rectius facit.
39 Mulier lege obſtricta eſt, quandiu vivit ejus *v.* 39.
vir. Sin obdormiverit vir ejus, liberum eſt ei cui *Rom.* 7. 1, 2.
velit nubere, dummodo in Domino.
40 Quanquam felicior eſt ſi ſic manſerit, mea *v.* 40.
quidem ſententia. Videor autem ego quoque mi- 1 *Theſſ.* 4. 8.
hi habere Dei Spiritum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. VIII.

Ab hoc loco uſque ad finem decimi capitis dehortatu[r] ut ab impuris Gentilium epulis abſtineant. Ab[uſum] uſum Chriſtianæ libertatis coërcet, & ſcientiam charitate frenandam docet.

v. 1. Act. 15. 20, 29. Rom. 14. 3, 10, 14, 22. v. 2. Gal. 6. 3. 1 Tim. 6. 4. v. 4. Deut. 4. 39. & 6. 4 Mar. 12. 29. Rom. 14. 14. 1 Cor. 10. 19 Eph. 4. 6. 1 Tim. 2. 5. v. 6. Mal. 2. 10. Joh. 13. 13. Act. 17. 28. Rom. 11. 36 1 Cor. 12. 3. Eph. 4. 5. Phil. 2. 11. v. 7. Rom. 14. 14, 23. 1 Cor. 10. 28.

DE iis autem quæ ſunt ſacrificata deaſtris, ſcimus omnes *a* nos *b* ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodeſt.
2 Quòd ſi quis ſcire aliquid ſibi videtur, nihi[l]
dum novit, ut quidem noſci debet.
3 At ſi quis Deum amat, is Deo notus eſt.
4 Ergo de eſu immolatorum deaſtris, ſcimu[s]
nullum eſſe in mundo deaſtrum: nullúmque
alium eſſe Deum, excepto uno.
5 Quamvis enim ſint qui dicantur Dii, tum
in cœlo, tum in terra (ut ſunt multi, & qui Dii,
& qui Domini dicantur)
6 At nobis quidem unus eſt Deus, Pater ille à
quo omnia, & in quem *c* nos: item, unus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & per
quem nos.
7 Sed non eſt in omnibus hujus rei cognitio.
Quin nonnulli hodie opinantes eſſe deaſtros, tamen quaſi deaſtris immolata comedunt: itáque
eorum conſcientia, quæ infirma eſt labefactatur.
8 Atqui cibus non commendat nos Deo: Nam
neque ſi veſcimur, præſtantiores ſumus: néque
ſi non veſcimur, ſumus deteriores.
9 Sed videte ne veſtra *d* iſta poteſtas detrimento ſit imbecillibus.

10 Si

v. 8. Rom. 14. 17. v. 9. Rom. 14. 13, 20. Gal. 5. 13.

a Scilicet qui alios docemus. *b* Nihil eſſe deaſtros. *c* Scilicet referimur, & ab eo pendemus. *d* Veſcendi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Si quis enim viderit te, cui nota res eſt, in
deaſtrorum menſam accumbentem, nónne cum
ſua illa opinionis infirmitate impelletur ad ve-
ſcendum deaſtrorum victimis?
11 Atque ita per tuam cognitionem *e* peribit *v.* 11.
frater imbecillis, propter quem oppetiit Chriſtus, *Rom.* 14.
12 Sic autem peccantes in fratres, & eorum 15, 20.
infirmam conſcientiam percellentes, in Chri- *v.* 12.
ſtum peccatis. *Rom.* 14. 18
13 Quamobrem ſi eſus officit meo fratri, nun- *v.* 13.
quam carnem comedero, ne fratrem meum læ- *Rom.* 14. 21
dam. 2*Cor.* 11. 29

---

e Peccabit veſcendo contra quam fieri à ſe de-
bere putet.

CAP. IX.

*Oſtendit qualiter libertate à Domino ſibi permiſſa,
ultro abſtinuerit, ne quem in rebus medius offende-
ret, vitámque noſtram ſtadii inſtar eſſe dicit.* *v.* 1.

AN ſcilicet non ſum Apoſtolus? ſcilicet non *Act.* 9. 3, 17
ſum liber? ſcilicet Jeſum Chriſtum Do- & 12. 14,
minum noſtrum non vidi? ſcilicet opus 17, 18.
meum non eſtis vos in Domino? & 23. 11:
2 Si aliis non ſum Apoſtolus, at certè vobis 1 *Cor.* 4. 15.
ſum, ſiquidem vos mei muneris ſigillum eſtis in & 15. 8.
Domino. 2 *Cor.* 12. 2.
3 Atque hæc eſt mea apud eos, qui me explo- *v.* 4.
rant, defenſio. 1 *Cor.* 9. 14.
4 Scilicet non liceat nobis comedere ac bi- 1 *Theſ.* 2. 7.
bere? 2 *Theſ.* 3. 9.
5 Scilicet non liceat nobis *a* ſororem uxorem *v.* 5.
circumducere, ut & cæteris Apoſtolis, & Domi- *Matt.* 8. 14.
ni fratribus & Cephæ? & 12. 46.
Marc. 6. 3.
Gal. 1. 19.

---

a Chriſtianam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 6. 6 Solinè mihi & Barnabæ, ne non operem
2 *Theſ.* 3. 9. interdictum eſt?
v. 7. 7 Quis unquam ſuis ſtipendiis militat? c
Joh. 21. 15. vineam pangit, nec ejus fructu veſcitur? aut c
1 *Cor.* 3. 6, ovile paſcit, quin ovilis lacte veſcatur?
7, 8. 8 Num hæc ego humano more loquor? n
2 *Cor.* 10. 4. non lex quoque dicit eadem?
1 *Petr.* 5. 2. 9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt: Bovi
v. 9 turanti os ne obſtruito. *b* Boveſnè curæ D
Deut. 25. 4. ſunt?
1 *Tim.* 5. 18. 10 An propter nos omnino dicit? Propter n
v. 10. enim literis proditum eſt, ſpe debere arant
2 *Tim.* 2. 6. arare, & triturantem ſpe participare quod ſpe
v. 11. 11 Si nos vobis divina ſeminavimus magn
Rom. 15. 27 verò eſt ſi nos humana veſtra metemus?
Gal. 6. 6. 12 Si alii veſtras facultates participant, cur n
v. 12. magis nos? Verùm non ſumus hac uſi poteſta
Act. 20. 33 ſed quidvis perferimus, ne quid Chriſti remo
2 *Cor.* 11. 9, mus Evangelium.
12. & 12. 13 An neſcitis, eos qui ſacra procurant, ſac
13 veſci? quæ aræ operam dant, aræ participes eſſ
1 *Theſ.* 2. 7. 14 Similiter item Evangelium publicantib
v. 13. mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.
Num. 18. 8. 15 Et tamen ego nihil horum uſurpavi. N
Deut. 18. 1. que verò hæc eò ſcripſi, ut *c* in me ſic fiat. Na
v. 14. mihi mori ſatius eſt, quam ut meam gloriatio
Lev. 19. 13. nem quiſquam aboleat
Deut. 24. 14 16 Etenim ſi Evangelium doceo, non eſt quo
& 25. 4. glorier, quippe cum neceſſitate cogar, ac pœna
Mat. 10. 10. daturus ſim niſi doceam.
Luc. 10. 7. 17 Quód ſi volens hoc facio: mercedem aſſe
1 *Tim.* 5. 18. quar: ſin invitus, hæc mihi procuratio credita eſt
v. 15. 18 In
Act. 18. 3. & 20. 34. 1 *Cor.* 4. 12. 2 *Cor.* 11. 10. 1 *Theſſ.* 2. 9.
2 *Theſ.* 3. 8. *v.* 16. *Rom.* 1. 14. *v.* 17. 1 *Cor.* 4. 1.

---

b Sunt quidem, ſed eo in loco curat Deus paſtores præcipuè. *c* Mihi detur ſtipendium.

18 In quo igitur mihi poſita merces eſt? ſi ita *v.* 19.
doceam, ut nullus in Chriſti Evangelium ſum- *Mat.* 18. 15.
ptus fiat, non *d* ab utendo mea in Evangelio po- *Rom.* 11. 14.
eſtate. 1 *Petr.* 3. 1.
19 Cum enim ab omnibus liber eſſem, omni- *v.* 20.
bus me mancipavi, quò plures lucrarer. *Act.* 16. 3.
20 Fuíque Judæis ut Judæus, quò Judæos lu- & 18. 18.
rifacerem: legi ſubditis, ut legi ſubditus, quò & 21. 23.
egi ſubditos lucrifacerem: *v.* 21.
21 Ex legibus ut exlex (Non quod Deo exlex 1 *Cor.* 7. 22.
ſſem, eram enim in lege Chriſto) quò exleges *Gal.* 2. 3.
ucrifacerem. *v.* 22.
22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quò in- *Rom.* 11. 14
irmos lucrifacerem: Deníque quibusvis, quid- & 15. 1.
is fui, ut omnino aliquos ſervarem. 1 *Cor.* 10. 33
23 Atque hoc Evangelii cauſa facio, ut *e* ejus 2 *Cor.* 11. 29
iam particeps. *Gal.* 6. 1.
24 An neſcitis ut qui currunt in curriculo *v.* 24.
omnes quidem currant, ſed unus certaminis pre- *Gal.* 2. 2.
ium obtineat? ſic currite, ut aſſequamini. & 5. 7.
25 Enimvero omnes qui certant, omnia per- *Phil.* 2. 16.
erunt, illi quidem ut interituram aſſequantur & 3. 14.
coronam: at nos, immortalem. 1 *Tim.* 4. 7.
26 Equidem ſic curro, ut non incertò: ſic lu- *Heb.* 6. 18.
ctor, ut qui non aërem verberem: *v.* 25.
27 Quin contundo ſubigóque meum corpus, *Eph.* 6. 12.
ne fortè cùm alios docuerim, ipſe ſim rejecta- 1 *Tim.* 6. 12.
neus. 2 *Tim.* 2. 4.

& 4. 7, 8. 1 *Pet.* 1. 4. & 5. 4. *Jac.* 1. 12. *Apoc.* 2. 10. & 3. 11. *v.* 26. 2 *Tim.* 2. 5. & 4. 8. *v.* 27. *Rom.* 6. 18, 19. & 8. 13. *Col.* 3. 5.

---

d Abuti vocat, uti, cum poſſit non uti.
e Aſſequar quod promit Euangelium.

CAP. X.

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parcet, q
bus ſors eſt æqualis in teſſeris externis ſuæ gra
Itaque abſurdum eſſe participes fieri menſæ dæ-
niorum eos, qui Cœnæ Domini communicant,
qui in rebus mediis rationem proximi non haben

v. 1. NOLO autem vos ignorare, fratres, m-
Exod. 13. 21 jores noſtros omnes ſub nube fuiſſe,
& 14. 22. omnes mare trajeciſſe.
Num. 9. 18. 2 Et omnes nomine Moſis nube maríque ba-
Deut. 1. 33. tizatos,
Pſal. 78. 13, 3 Et omnes eodem ſpirituali cibo uſos fuiſſe
14. & 105. 4 Et omnes eandem potionem ſpiritualem b
39. biſſe. Bibebant enim ex ſpirituali ſequente petr
Joſ. 4. 23. quæ petra Chriſtus erat.
v. 3. 5 Et tamen eorum plerique Deo accepti no
Exod. 16. fuerunt: ſunt enim in ſolitudine proſtrati.
14, &c. 6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne ſ
Pſ. 105. 41. mus malorum cupidi, ut illi concupiverunt:
v. 4. 7 Neve deaſtrorum cultores ſitis, ut illorur
Exod. 17. 6. nonnulli, ſicuti memoriæ proditum eſt, ſed
Num. 20. 10 populus ad capiendum cibum, ac potionem, dein
& 21. 16. de ſurrexerunt ad ludendum,
Pſal. 78. 15. 8 Neve ſcortemur: quemadmodum eorun
Eſa. 43. 20. nonnulli ſcortati ſunt, ideóque ceciderunt unc
v. 5. die viginti tria millia.
Num. 14. 9 Neve Chriſtum tentemus, quemadmodum
23, 27. eorum nonnulli tentarunt, itáque à ſerpentibus
& 26. 64, perierunt.
65. 10 Neve murmurate, quemadmodum eo-
v. 6. rum nonnulli murmurarunt: itáque ab exter-
Num. 11. minatore perierunt. 11 Hæc

4. 33 Pſal. 78. 20. & 106. 14. v. 7. Exod. 32. 6. v. 8. Num. 25. 1, 9. Pſal. 106. 28. v. 9. Exod. 17. 2, 7. Num. 21. 6. Pſal. 78. 18, 56. & 95. 9. & 106. 14. v. 10. Exod. 16. 2. & 17. 2. Num. 14. 2, 29, 36. Pſal. 106. 25.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

11 Hæc autem omnia illis ut *a* exempla con- *v.* 11.
erunt: ſcriptáque ſunt noſtri, qui in extrema *Rom.* 15. 4.
alorum incidimus, admonendi gratia. 1 *Cor.* 9. 10.
12 Proinde qui ſibi ſtare videtur, videat ne *Phil.* 4. 5.
cat. *Heb.* 10 25.
13 Nulla vos, niſi humana, invaſit tentatio. *v.* 12.
ita fidelis Deus eſt, ut vos non ſit tentari per- *Rom.* 11 20.
ſſurus, ſuprà quàm poſſitis: ſed cum tentatio- *v.* 13.
ejuſmodi eventum facturus, ut ferendo vin- *Pſal.* 125. 3.
e poſſitis. *Jer.* 29. 11.
14 Quamobrem, ô mihi chariſſimi, fugite 1 *Cor* 1. 8.
ſtrorum cultum. 1 *Theſ.* 5. 24.
15 Ut prudentes alloquor: judicate vos quod 2 *Petr* 2. 9.
dico. *v.* 14.
16 Poculum laudatorium, in quo laudes di- 2 *Cor.* 6. 17.
nus, nonnè communitas Chriſti ſanguinis eſt? 1 *Joh* 5. 21.
iem panem frangimus, nónne communitas *v.* 16.
riſti corporis eſt? *Mat* 26. 26.
17 Quandoquidem unus panis, unum corpus *v.* 17.
ulti ſumus: omnes enim ſumus ejuſdem pa- *Rom.* 12. 5.
participes. 1 *Cor.* 12. 27
18 Conſiderate Iſraëlitas quod ad carnem at- *v.* 18.
et: nimirum qui ſacrificiis veſcuntur ſunt aræ *Lev.* 3. 3.
rticipes. *&* 7. 15.
19 Quid ergo eſt quod dico ſacrificata deaſtris *v.* 19.
e aliquid? aut deaſtros eſſe aliquid? 1 *Cor.* 8 4.
20 Imò qui ſacrificant extranei, ea dæmoniis *v.* 20.
rificare dico, non Deo. Dæmonum autem *Lev.* 17. 7.
rticipes eſſe vos nolo. *Deut.* 32. 17
21 Non poteſtis & Domini & dæmoniorum *Pſ.* 106. 37.
culum bibere: non poteſtis & Domini & dæ- *Apoc.* 9. 20.
oniorum menſam participare. *v.* 21.
22 Irritanduſne nobis Dominus eſt? num ſu- *Deut.* 32. 18
is eo potentiores? 2 *Cor.* 6. 15.
23 Quidvis mihi licet, ſed non quidvis con- *v.* 22.
ducit. *Deut.* 32. 21
v. 23.

a Aliud indicantia. *Supr.* 6. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 24. ducit. Quidvis mihi licet, ſed non quidvis
Rom. 15. deſt.
1, 2. 24 Nemo ſuo, ſed alterius quiſque comm
1 Cor. 13. 5. ſtudeat.
Phil. 2. 4. 25 Quicquid in macello venale eſt, veſci
v. 26. ni, nihil ſciſcitantes *b* propter conſcientiam.
Exod. 19. 5. 26 Nam Domini & terra eſt, & omnia te
Pſal. 24. 1. ſtria.
& 50. 12. 27 Quòd ſi quis infidentium vos invitat &
Infr. v. 28. vultis ire, quicquid vobis apponetur, veſcimi
v. 27. nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.
Luc. 10. 7. 28 Si quis verò vobis dixerit, hoc deaſtris i
1 Cor. 8. 7. molatum eſt, ne veſcimini propter eum qui
v. 28. dicavit, proptérque conſcientiam. Nam Do
1 Cor. 8. 10, ni & terra eſt, & omnia terreſtria.
11. & 10. 29 Conſcientiam autem dico, non ſuam
26. júſque, ſed alterius. Cur enim mea libertas da
v. 29. netur ab alia conſcientia?
Rom. 14. 16. 30 Quòd ſi ego gratè participo, cur in eo
v. 30. tuperer, de quo gratias ago?
Rom. 14. 6. 31 Ergo ſive comeditis, ſive bibitis, ſeu qu
1 Tim. 4. 4. aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.
v. 31. 32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Eccl
Col. 3. 17. ſiæ divinæ innoxios:
v. 32. 33 Quemadmodum ego quóque omnia omn
Rom. 14. 13 bus indulgeo, non meæ, ſed multorum ſtude
v. 33. utilitati, ut ſerventur. Imitatores mei eſtot
Rom. 15. 2. quemadmodum ego quoque ſum Chriſti.
1 Cor. 9. 19.
22. *b* Quaſi ſit veſci nefas.

Cap. XI.

Notat Corinthios quòd in ſacris cœtibus, viri oren velatis capitibus, mulieres verò retectis. In ſum ma, quòd in pejus convenirent, & profana ſym poſia permiſcerent epulo ſacro Cœnæ Domini quan ad primam inſtitutionem exigit.

Laud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

LAUDO equidem vos, fratres, quòd omnia *v. 1.*
mea meminiſtis: & inſtituta, quemadmo- *1 Cor. 4. 16.*
dum vobis tradidi, ſic tenetis. *Eph. 5. 1.*
2 Volo autem ſcire vos, omnis viri caput eſſe *Phil. 3. 17.*
hriſtum, fœminæ caput eſſe virum, Chriſti ca- *1 Theſ. 1. 6.*
ıt eſſe Deum. *2 Theſ. 3. 9.*
3 Omnis vir operto capite ſupplicans, aut va- *v. 3.*
cinans, caput ſuum turpificat. *Joh. 14 28.*
4 Rurſas omnis mulier detecto capite ſuppli- *1 Cor. 3. 23.*
ns, aut vaticinans, caput ſuum turpificat: nam *& 15. 27,*
orſus perinde eſt ac ſi tonſa foret. *28.*
5 Quòd ſi non velatur mulier, certè tondea- *Eph. 5. 23.*
ır. Quòd ſi tonderi, radive mulieri turpe eſt, *Phil. 2. 7,*
onubatur. *8, 9.*
6 Nam vir quidem caput obnubere non debet *v. 6*
ım ſit imago gloriaque Dei. At mulier viri glo- *Num. 5. 18.*
a eſt. *Deut. 22. 5.*
7 Non enim eſt vir ex muliere, ſed ex viro *v. 7.*
ıulier: *Gen. 1. 26,*
8 Cum non propter mulierem creatus ſit vir, *27. & 5. 1.*
ed propter virum mulier. *& 9. 6.*
9 Propterea debet mulier habere in capite *a* po- *v. 8, 9.*
eſtatis indicium propter Angelos. *Gen. 2 18,*
10 Cæterùm neque vir ſine fœmina, neque *21.*
œmina ſine viro in Domino.
11 Ut enim ex viro fœmina, ſic vir per fœ-
ninam: omnia autem ex Deo.
12 Ipſi apud vos judicate, an decorum ſit, fœ-
ninam Deo ſupplicare detectam?
13 An ne ipſa quidem natura vos docet, viro
omam alere dedecori eſſe?
14 Fœminæ autem comam alere decorum eſ-
e? Quandoquidem coma pro amictu data eſt.
15 Quòd ſi cui contentioſum eſſe libet, nos
alem conſuetudinem non habemus, neque Dei
Eccleſiæ. 16 Hoc

a Velamentum, quo ſe viro ſubditam indicet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 16 Hoc autem admonens, non laudo,
1 *Tim.* 6. 4. non utiliter, ſed damnoſè convenitis.
17 Primùm enim convenientibus vob
concionem, audio diſſidia in vobis eſſe, & o
nihil credo:
v. 18. 18 Oportet enim in vobis factiones eſſe
1 *Cor.* 1. 10, fiant probi inter vos manifeſti.
11, 12. 19 Igitur cum eòdem coitis, iſtud non
v. 19. Dominicam epulari cœnam.
Matt. 18. 7 20 Cum ſuam quiſque cœnam antecapiat
Luc. 2. 35. medendo, & hic eſuriat, ille ſit ebrius.
& 17. 1. 21 Numnam domos non habetis ad edend
Act. 20. 30. ac bibendum? an divinam concionem cont
1 *Joh.* 2. 19. nitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis
cam? laudem vos? in hoc non laudo.
v. 22. 22 Nam (quemadmodum ego & à Dom
Jac. 2. 6. accepi, & vobis tradidi) Dominus Jeſus, qua
cte prodebatur, ſumptum panem,
v. 23. 23 Actis gratiis, fregit, ac dixit. Sumite,
1 *Cor.* 15. 3. medite: hoc meum corpus eſt, pro vobis fr
Mat. 26. 26. gendum: hoc facitote ad mei memoriam.
Mar. 14. 22. 24 Similiter & poculum poſtquam cœnav
Luc. 22. 19. dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus,
meum ſanguinem. Hoc facitote, quoties bi
v. 26. tis, ad mei memoriam.
Joh. 14. 3. 25 Quoties enim hoc pane veſcemini, & h
Act. 1. 11. poculum bibetis, mortem Domini indicabit
v. 27. donec veniat.
Num. 9. 13. 26 Itaque quisquis indignè panem hunc c
Joh. 6. 51, mederit, aut Domini poculum biberit, pœn
63, 64. dabit, ob Domini corpus atque ſanguinem.
& 13. 27. 27 Proinde exploret homo ſeipſum, atque i
1 *Cor.* 10. 21 de pane comedat, & de poculo bibat.
v. 28. 28 Nam qui indignè comedit & bibit, da
Gal. 6. 4. nationem ipſe ſibi comedit & bibit, qui de D
2 *Cor.* 13. 5. mini corpore non rectè judicet.

29 Propterea apud vos multi ſunt ægri & in-
mi, & frequentes *b* obdormiverunt.
30 Si enim de nobis ipſi rectè judicaremus,
on puniremur:
31 Dum punimur autem, à Domino caſtiga- *v.* 31.
ur, *c* ne cum mundo damnemur. *Pſal.* 32. 5.
32 Quocirca, fratres mei, cum ad comeden- *Prov.* 18. 17
im convenitis, alius alium expectate. *v.* 32.
33 Quòd ſi quis eſurit, domi cibum capiat, *Hebr.* 12. 5,
: *d* ad pœnam conveniatis. 10.
34 Reliqua cum venero, componam.

b E vita migrarunt. *c* Ideo nos in hac vita
ınit, ne ſimus in alia puniendi. *d* Ita ut
:ccetis, atque ita pœnas luatis.

CAP. XII.

t à contentione & ſuperbia Corinthios avocet, dicit ſpiritualia dona ideò varia conferri, ut mutuò collata, coaleſcamus ea ſymmetria in unum Chriſti corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coaleſcunt.

QUOD ad ſpiritualia, fratres attinet, no- *v.* 2.
lo vos ignorare. *Supr.* 6. 11.
2 Scitis, cum extranei eſſetis, ut ad mu- *Eph.* 2. 11,
os deaſtros duceremini ac abduceremini. 12.
3 Itáque declaro vobis, neminem eſſe, qui di- 1 *Theſ.* 1. 9.
ino afflatu loquens, Jeſum verbis execretur: *v.* 3.
témque neminem eſſe, qui Dominum poſſit Je- *Marc.* 9. 39.
um dicere, niſi per Sanctum Spiritum. *Joh.* 13. 13.
4 Sed diſcrimina ſunt donorum, cùm ſit idem 1 *Cor.* 8. 6.
piritus: 2 *Cor.* 3. 5.
5 Et diſcrimina ſunt miniſteriorum, cùm ſit *v.* 4.
dem Dominus: *Rom.* 12. 6.
6 Et diſcrimina ſunt effectionum, cùm ſit *Eph.* 4. 4.
dem Deus, qui omnia efficit in omnibus. *Hebr.* 2. 4.
7 Da- 1 *Pet.* 4. 10.

v. 5. *Rom.* 12. 6, 7, 8. *Eph.* 4. 11. *v.* 6. *Eph.* 1. 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Datur autem cuique declaratio Spiri
prout commodum eſt.
8 Huic enim per Spiritum datur oratio ſa
tiæ: illi oratio ſcientiæ ex eodem Spiritu:
9 Alii fides per eundem Spiritum: alii
ſanationum per eundem Spiritum:
v. 10. 10 Alii prodigiorum effectiones: alii va
Act. 2. 4. natio: alii ſpirituum dijudicationes: alii ge
& 10. 46. linguarum: alii interpretatio linguarum.
v. 11. 11 Atque hæc omnia efficit unus idemque
Joh. 3. 8. ritus, diſpertiens privatim cuique ut vult.
Rom. 12. 12 Quemadmodum enim corpus unum
3, 6. & membra habet multa omniáque membra
1 *Cor.* 7. 7. poris unius multa cùm ſint, unum corpus eſt
2*Cor.* 10. 13 etiam Chriſtus.
Eph. 4. 7. 13 Etenim uno Spiritu nos omnes unum
Hebr. 2. 4. corpus baptizati ſumus, & Judæi & Græci, &
v. 12. vi & liberi, omnéſque unum Spiritum hauſim
Rom. 12. 14 Etenim corpus non eſt unum membru
4, 5. ſed multa.
Eph. 4. 4. 16 15 Si ſe pes, quia manus non ſit, corporis e
v. 13. neget, an idcirco non ſit corporis?
Joh. 6. 63. 16 Item ſi auris, quia non ſit oculus, ſe c
Rom. 6. 5. poris eſſe neget, an ideo non ſit corporis?
Eph. 2. 14, 17 Si totum corpus oculus eſt, ubi auditus?
15, 16. totum auditus, ubi olfactus?
Gal. 3 28. 18 Nunc Deus unumquodque membroru
Col. 3. 11. in corpore ſic collocavit, ut voluit.
19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum u
corpus?
20 Nunc multa membra, ſed unum corpus e
21 Neque verò poteſt oculus dicere manu
Non egeo te, aut rurſum caput pedibus, Non eg
vobis.
22 Contráque, quantò quodque membroru
corporis debilius videtur eſſe, tantò eſt magis n
ceſſarium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Et quò quæque in corpore inhoneſtiora ju-
dicamus, eò majore honore ea ſtipamus: & no-
tri inhoneſtiſſima quæque maximam honeſta-
em obtinent.

24 Cum ea honeſtiſſima quæque noſtri nihil
geant, Enimverò Deus ita corpus temperavit,
gentiſſimo cuique maximum tribuens honorem

25 Ne eſſet in corpore diſſidium, ſed eadem
embra alia aliorum curam gererent:

26 Ac ſive doloret unum membrum, unà
ondoleſcerent cuncta membra: ſive in honore
ſet unum membrum, omnia membra congra-
larentur.

27 Vos verò aliquatenus Chriſti corpus eſtis
que membra: *v.* 27.

28 Et alios ſtatuit Deus in Eccleſia, primum *Rom.* 12. 5.
poſtolos, deinde vates, tertiò magiſtros, dein- *Eph.* 1. 23.
portenta, deinde ſanationum dotes admini- *&* 4. 11.
la, gubernationes, genera linguarum. *&* 5. 23. 30.

29 Nunquid omnes ſunt Apoſtoli? nunquid *Col.* 1. 24.
nnes vates? nunquid omnes magiſtri? nun- *v.* 28.
uid omnes portentifici? *Rom.* 12. 8.

30 Nunquid omnes habent ſanationum dotes? *Eph.* 4. 11.
nquid omnes linguis loquuntur? nunquid om- *&* 2. 20.
s interpretantur? 1 *Tim.* 5. 17.

31 Affectate ſanè præſtantiſſimas quaſque do- *Hebr.* 13.
s: ſed tamen excellentiorem viam jam vobis 17, 24.
lendam. *v.* 31.
1 *Cor.* 14. 1.

CAP. XIII.

onet nulla tam eximia eſſe dona quæ non vitientur coram Deo, ſi abſit charitas, ideóque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & Angelorum linguis,
neque charitate ſim præditus, ſum æs reſo-
nans, aut cymbalum tinniens.

a *Charitas.*

v. 2. 2 Et ſi tantùm divinationis habeam, ut om
Matt. 7. 22. arcana, ſcientiámque omnem teneam: & ſi
& 17. 20. omni ſim fide præditus, ut vel montes transſo-
& 21. 21. veam, & tamen charitate non ſim præditus, n
Mar. 11. 23. hil ſum.
Luc. 17. 6. 3 Etſi omnes meas facultates in liberalitat
Rom. 12. 7. erogem, & ſi vel meum corpus comburend
1 *Cor.* 12. tradam, & tamen charitate non ſim præditus, ni-
8, 9. hil proficio.
v. 4. 4 Charitas patiens eſt, benigna eſt: chari
Prov. 10. 12 non æmulatur, non eſt temeraria, non tume
1 *Petr.* 4. 8. 5 Non ſe gerit turpiter, non ſibi ipſi ſtud
v. 5. non eſt irritabilis, non malè cogitat.
1 *Cor.* 10. 24 6 Non gaudet injuſtitia, ſed veritate lætat
Phil. 2. 4. 7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſpe
v. 6. omnia ſuſtinet.
Pſal. 10. 3. 8 Charitas nunquam intercidit. Et vatici
& 15. 4. tiones abolebuntur, & linguę ceſſabunt, & *b* ſci
& 49. 19. tia delebitur.
Rom. 1. 32. 9 Nam aliquatenus ſcimus, & aliquatenus
2 *Joh. v.* 4. ticinamur.
v. 7. 10 Sed cum venerit perfectio, tum quod a
Prov. 10. 12 quatenus ſit, delebitur.
11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut p
ſentiebam, ut puer cogitabam: ſed vir fact
puerilia delevi.
v. 12. 12 Nunc enim per ſpeculum cernimus
2 *Cor.* 3. 18. ambages: at tunc præſentes coràm. Nunc a
& 5. 7. quatenus cognoſco: at tunc recognoſcam, que
Phil. 3. 12. admodum recognitus ſum.
1 *Joh.* 3. 2. 13 Nunc quidem manet fides, ſpes, charit
ſed harum trium maxima eſt charitas.

---

b Scilicet hac quæ imperfecta eſt, augeríq
poteſt, cui perfecta ſuccedet.

CA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIV.

*mmendat donum prophetiæ, & comparatione à mu-
ſicis inſtrumentis ſumpta verum interpretandi ſcri-
pturas uſum docet, abuſum tollit, ac vetat, ne mu-
lieres publicè doceant.*

PERSEQUIMINI charitatem, & affe- *v.* 1.
ctate ſanè ſpiritualia, ſed in primis ut vati- 1 *Cor.* 12.
cinemini. 31.
2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non *v.* 2
mines alloquitur, ſed Deum: quippe cum ne- *Act.* 2. 4.
[a] audiat, ſed animo loquatur arcana. & 10. 46.
3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur
liter, & cohortando & conſolando.
4 Qui peregrina lingua loquitur, ipſe ſibi pro-
t: qui verò vaticinatur, is concioni prodeſt.
5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui
guis: ſed magis ut vaticinemini. Major eſt
m qui vaticinatur, quàm qui alienis loquitur
guis: niſi ſi interpretetur, ut concio capiat
litatem.
6 Alioquin, fratres, ſi ego vos alienis linguis
cutum veniam, quid vobis prodero, niſi in-
in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut
icinatio, aut doctrina?
7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut ti-
, ut cithara, niſi diſcrimen ſonis faciant, quo-
do intelligetur quid tibia aut cithara ſignifi-
ur?
8 Si enim incertam vocem tuba edat: quis ad
elium accingetur?
9 Similiter vos lingua niſi ſignificantia verba
iatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eri-
enim ii qui in auram loquamini.

[a] Intelligat.

10 Tot ſunt (verbi gratia) genera vocum
mundo, nec ullum eorum mutum eſt.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero
quenti barbarus, & loquens erit apud me bar
rus.

12 Ita vos poſtquam affectatores eſtis do
rum Spiritus, date operam, ut in eis ita excel
tis, ut id utilitati ſit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret,
poſſit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo q
dem oro, ſed quod ad ſententiam attinet ſ
b infructuoſus.

v. 15. 15 Quid ergo eſt? Ita animo orabo, ut ſig
Eph. 5 19. ficanter orem: ita animo cantabo, ut ſignific
Col. 3. 16. ter cantem.

16 Etenim ſi animo laudes dicas, is qui illi
rati locum tenet, quo pacto dicet, Amen,
tuam gratiarum actionem, cum quid dicas ig
ret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: ſed
v. 20. ter non juvatur.

Pſal. 131. 2. 18 Ago Deo meo gratias, quòd magis qu
Mat. 11. 25. veſtrûm quisquam, linguas teneo peregrinas.
& 18. 3. 19 Sed in concione malo quinque verba
& 19. 14. eloqui, ut intelligatur oratio mea, quò alios e
Eph. 4. 14. diam, quàm ignoto ſermone mille verba.
Hebr. 5. 12. 20 Fratres, ne eſte mentibus infantes: ſed
1 *Petr.* 2. 2. tiis eſte pueri, mentibus autem adulti.
v. 21. 21 In diſciplina ſic memoriæ proditum e
Deu. 28. 49. Alienis linguis atque labris iſtum populum all
Eſa. 28. 11, quar, & tamen ne ſic quidem mihi obtempe
12. bunt, inquit Dominus.

22 Itáque linguæ portento ſunt, non fiden
bus, ſed infidentibus: vaticinatio verò non in
dentibus, ſed fidentibus. 23 Ig

b Nihil aliis confero.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

23 Igitur ſi convenerit eòdem univerſa con-
io, & omnes peregrinis loquantur linguis, ſi eò
literati aut infidentes intrent, nónne vos inſa-
ire dicent?
24 Sed ſi omnes vaticinentur, & intret aliquis
ıfidens, aut illiteratus arguitur ab omnibus, ex-
oratur ab omnibus.
25 Atque ita ejus animi arcana fiunt perſpi- *v.* 25.
ıa: ita fit ut pronus accidat, adorétque Deum, *Zach.* 8 23.
ɔnfitens Deum, revera in vobis eſſe.
26 Quid ergo eſt, fratres? Quando coitis, car- *v.* 26.
ıen habet aliquis veſtrûm, doctrinam habet, lin- 1 *Cor.* 12.
ıam habet, patefactionem habet, interpreta- 8, 9, 10.
onem habet, omnia ad utilitatem fiant.
27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id
er duos, aut ad ſummum tres, idque alternis,
unus interpretetur.
28 Quòd ſi abeſt interpres, taceat in concione,
ſibi loquatur & Deo.
29 Vates item duo treſúe loquantur, & alii
judicent.
30 Quòd ſi quid alii ſedenti patefactum fue-
t, primus ſileto.
31 Poteſtis enim omnes ſingulatim vaticinari,
t omnes diſcant, & omnes confirmentur.
32 Et vatum Spiritus ſeſe vatibus ſubmittunt.
33 Non enim eſt turbamenti Deus, ſed pacis: *v.* 33.
t fit in omnibus ſanctorum concionibus. 1 *Cor.* 11. 16
34 Uxores veſtræ in concionibus tacento: non *v.* 34.
nim conceditur eis loqui, ſed parêre quemad- *Gen.* 3. 16.
ıodum diſciplina dicit. 1 *Cor.* 11. 3.
35 Quòd ſi quid diſcere volunt, domi ſuos vi- *Eph.* 5. 22.
ɔs interroganto. Turpe eſt enim fœminis in con- *Col.* 3. 18.
ione loqui. 1 *Tim.* 2.
36 A *c* vobiſnè divinus ſermo prodiit? aut ad 11, 12.
os ſolos pervenit? *Tit.* 2. 5.

c Cùm néque primi néque ſoli ſitis Chriſtiani, 1 *Petr.* 3. 1.
ebetis priores imitari.

v. 37. 37 Si quis ſibi vates aut ſpiritualis videtur e
2 Cor. 10. 7. recognoſcat, quæ vobis ſcribo, eſſe Domini p
1 Joh. 4. 6. cepta.
38 Quòd ſi quis ignorat, ignorato.
39 Proinde, fratres, & vaticinari ſtudete,
que peregrinis loqui liguis prohibete.
40 Omnia decenter fiant & ordine.

CAP. XV.

Cùm eſſent apud Corinthios, qui corporum reſur-ctionem in dubium vocarent, poſtquam ejus nece-tatem validis argumentis comprobavit, ration etiam & modum ſubjungit.

v. 1. DECLARO autem vobis fratres, Ev
Gal. 1. 11, gelium quod vos docui, & quod acce
12. ſtis, & in quo ſtatis.
v. 2. 2 Et per quod ſervabimini, qua ratione
Rom. 1 16. docuerim, ſi tenetis, niſi ſi fruſtra crediditis.
1 Cor. 1. 21. 3 In primis enim vobis tradidi, id quod ac
Gal. 3 4. peram, Chriſtum mortuum eſſe propter pecc
v. 3. noſtra, ut eſt in literis:
Pſal. 22. 16. 4 Et ſepultum eſſe, & tertio die reſurrexit
17. ut in literis habetur:
Eſa 53. 5. 5 Et apparuiſſe Cephæ, deinde duodecim:
Dan. 9 24. 6 Deinde apparuiſſe pluſquam quingentis fr
Hoſ. 6. 2. tribus ſemel, quorum plerique ſunt adhuc ſupe
Zach. 13. 7. ſtites, nonnulli obdormierunt.
1 Cor. 1 23. 7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apoſtol
& 5. 7. omnibus.
& 15 1. 8 Poſtremò omnium, quaſi abortui appar
1 Petr. 2 24. etiam mihi.
v. 4. 9 Ego enim ſum Apoſtolorum minimus, i
Pſal. 16. 10. dign

Eſa 53. 9. *Jon.* 2. 1. *Mat.* 12. 40. *v.* 5. *Marc.* 16. 14. *Luc* 2
34. *Joh.* 20. 19. *Act.* 10. 41. *v.* 7. *Luc.* 24 50. *v.* 8. *Act.* 9. 3, 1
& 23. 11. 1 *Cor* 9. 1. 2 *Cor.* 12. 2. *v.* 9. *Act.* 8. 3. *&* 9.
& 22. 4. *&* 26. 9. 1 *Cor.* 4. 9. *Eph.* 3. 7, 8. *Gal.* 1. 13. 1 *Tim.* 1. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ignus qui vocer Apoſtolus, qui divinam Eccle-
am inſectatus ſim.
10 Sed Dei beneficio ſum quod ſum: & ejus *v.* 10.
i me beneficium adeò inane non fuit, ut plus *Rom* 15.
uàm eorum quiſquam laboraverim: vel potius 18, 19.
on ego, ſed Dei gratia, quæ mihi aderat. 2*Cor.* 11.23
11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita *&* 12. 11.
os credidiſtis.
12 Quòd ſi Chriſtus ex mortuis ſurrexiſſe præ-
catur, quî fit ut quidam apud vos mortuorum
ſurrectionem fore negent?
13 Quòd ſi mortuorum reſurrectio non eſt,
e Chriſtus quidem reſurrexit.
14 Si autem Chriſtus non reſurrexit, ergo va-
a eſt noſtra prædicatio, vana eſt & veſtra fides,
15 Ac falſi de Deo teſtes deprehendimur, qui *v.* 15.
ontra Deum teſtificati ſimus, eum ſuſcitaſſe *Act.* 2. 24,
hriſtum, quem non ſuſcitavit, ſiquidem mor- 32.
i non reſurgent.
16 Si enim mortui non reſurgent, ne Chri-
us quidem reſurrexit;
17 Et ſi Chriſtus non reſurrexit vana eſt veſtra
des: *a* adhuc eſtis in peccatis veſtris.
18 Ergo qui in Chriſto obdormiverunt, pe-
erunt. *v.* 20.
19 Si hujus duntaxat vitæ gratia in Chriſto *Act.* 26. 23.
em habemus, ſumus omnium hominum mi- *Infr. v.* 23.
rrimi. *Col.* 1. 18.
20 At nunc Chriſtus ex mortuis ſurrexit: fuit 1 *Petr.* 1. 3.
orum, qui obdormivêre, primitiæ. *Apoc.* 1. 5.
21 Cùm ſit enim per hominem mors, etiam *v.* 21.
er hominem eſt mortuorum reſurrectio. *Gen.* 2. 17.
22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, *&* 3. 6.
c per Chriſtum omnes reviviſcent, *Rom.* 5. 12,
 18. *&* 6. 23.

a Nondum juſti facti cum in ejus reſurrectio-
e vobis ſita ſit juſtitia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 23. 23 Sed ſuo quiſque in ordine: primitiæ C
Supr. v. 20. ſtus, deinde Chriſtiani in ejus adventu:
1 *Theſſ.* 4. 24 Deinde finis erit, cum regnum tradi
16, 17. Deo & Patri, cum quidem omnem principa
v. 24. omnem potentatum, ac poteſtatem abolever
1 *Cor.* 2. 6. 25 Oportet enim eum regnare, donec
v. 25. omnes hoſtes ſub ejus pedes ſubjecerit:
Pſal. 110. 1. 26 Ultimus hoſtis delebitur mors.
Act. 2. 34. 27 Omnia enim ille ſub ejus pedes ſubjec
Eph. 1. 20. Quòd autem omnia ſubjicienda dicit, id ſi
Col. 3. 1. cipiendum eſt, ut excipiatur is, qui ei ſubje
Hebr. 1. 13. omnia.
& 10. 13. 28 Cùm autem ei ſubjecta fuerint omnia,
v. 27. ipſe quoque Filius ſubjicietur ei, qui ipſi ſu
Pſal. 8. 7. cerit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.
& 110. 2. 29 Alioquin quid facient qui pro mortuis
Mat. 11. 27. tizantur, ſi omnino mortui non reſurgent? qu
& 28. 18. ſum pro mortuis baptizantur?
Eph. 1. 22. 30 Quorſum & nos omnibus horis pericl
Hebr. 1. 13. mur?
& 2. 8. 31 Quotidie morior, gloriationem noſtr
& 10. 13. juro, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino
v. 28. ſtro.
1 *Cor.* 3. 23. 32 Si *b* humano more Epheſi cum beſtiis
& 11. 3. gnavi, quæ mihi inde utilitas, ſi mortui non
v. 30, 31. ſurgunt? Comedamus & bibamus: cras en
Rom. 8. 36. morituri ſumus.
1 *Cor.* 4. 9. 33 Nolite falli. *c* Mores bonos colloquia co
2 *Cor.* 4. 10. rumpunt mala,
11. 34 Eſte ſobrii, ut æquum eſt, & ne pecca
1 *Theſſ.* 2. Ignorant enim nonnulli Deum: quòd ideo
19. co, ut vos pudeat.
v. 32. 35 Sed dicet quis: Quomodo reſurgent mo
Eſa. 22. 13. tui, aut quali corpore venient?
& 56. 12. 36 O d
Sap. 2. 6. *v* 34. *Rom.* 13. 11. 1 *Cor.* 6. 5. *Eph.* 5. 14. *v* 3
Ezech. 37. 3. *b* Nihil aliud ſpectans, quàm hanc vitam
ut ſolent homines. *c Menander.*

36 O demens: tu quod ſeris, id non viviſcit, *v.* 36.
iin mortuum ſit: *Joh.* 12. 24.
37 Et quod ſeris, non gignendum corpus ſe-
s, ſed nudum granum, verbi gratia, frumenti,
t cujuſpiam alterius rei.
38 Deus verò corpus ei dat, ut libuit, & ſuum
ique ſeminum corpus.
39 Non omnis caro eadem caro eſt, ſed alia
t hominum caro, alia pecudum, alia piſcium,
ia volucrum.
40 Item corpora ſunt cœleſtia alia, alia terre-
ria. Sed alius eſt cœleſtium ſplendor, alius ter-
ſtrium.
41 Alius ſolis, alius lunæ ſplendor eſt, alius
em ſtellarum. Nam ſtella alia aliam ſplendore
ntecellit.
42 Talis eſt etiam mortuorum reſurrectio.
eritur cum mortalitate, reſurgetur cum immor- *v.* 43.
alitate. *Phil.* 3. 20.
43 Seritur cum probro, reſurgetur cum glo- *v.* 45.
ia. Seritur cum infirmitate, reſurgetur cum po- *Gen.* 2. 7.
entia. *Rom.* 5. 14.
44 Seritur corpus animale, reſurget corpus *v.* 47.
pirituale. Eſt corpus aliud animale, aliud ſpiri- *Joh.* 3. 13,
uale. 31.
45 Cúmque ita ſcriptum ſit, factum eſſe pri- *v.* 49.
num hominem Adamum animantem vivum, *Gen* 5. 3.
ltimus Adamus ſpiritus eſt vivificus. *Joh.* 3. 31.
46 Sed non primùm eſt ſpirituale, ſed anima- *Rom.* 8. 29.
e, deinde ſpirituale. 2 *Cor.* 3. 18.
47 Primus homo ex terra terrenus: ſecundus & 4. 11.
homo de cœlo cœleſtis. *Phil* 3. 21.
48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & 1 *Joh.* 3. 2.
qualis cœleſtis, tales etiam cœleſtes. *v.* 50.
49 Ac quemadmodum tulimus imaginem ter- *Mat.* 16. 17.
reni, feremus etiam cœleſtis imaginem. *Joh.* 1. 13.
50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro 1 *Cor.* 6. 13.

 Gal. 1. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

& ſanguis divinum regnum conſequi neque
neque mortalitas immortalitatem conſequetu
v. 51. 51 Equidem arcanum quiddam vobis di
1 *Theſſ* 4. Omnes quidem non obdormiemus, ſed om
15, 16, 17. mutabimur,
v. 52. 52 Uno temporis puncto, oculíque mom
Mat. 24 31. to, ad ultimum clangorem. Clangetur eni
1 *Theſ.* 4. 16. & mortui reſurgent incorruptibiles, & *c* nos m
tabimur.
v. 53. 53 Oportet enim hoc corruptibile incorru
2 *Cor.* 5. 4. tibili natura, & hoc mortale immortalitate ind
v. 54. 54 Cùm autem hoc corruptibile incorrupta
Eſai. 25. 8. naturam, & hoc mortale immortalitatem indu
Hoſ. 13 14. rit, tunc accidet id quod illo ſcripto dicitur: A
Hebr. 2. 14. ſorpta eſt mors victorioſè.
55 Ubi eſt tuus, ô mors, ſtimulus? ubi tu
ô Orce victoria?
v. 56. 56 Eſt autem mortis ſtimulus peccatum,
Rom. 4. 15. peccati potentia lex.
& 5. 13. 57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam da
v. 57. per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.
1 *Joh.* 5. 5. 58 Proinde, fratres mei chariſſimi, præſtat
vos conſtantes, immobiles, ſemper excellentes i
Domini negotio, ſcientes veſtrum in re domi
nica laborem non eſſe vanum.

---

c Hoc eſt, ii qui tum vivent, ut nos nunc
vivimus.

CAP. XVI.

Hortatur ut fratrum Hieroſolymitanorum inopiæ ſuccurrant. Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione: deinde ſalutationibus epiſtolam claudit.

v. 1, 2.
Act. 11. 29. QUOD ad collectam attinet in Sanctos
Rom. 12. 13 conferendam, quemadmodum Galatiæ Ec-
2 *Cor.* 8. 4. cleſiis præcepi, ſic vos quoque facite.
& 9. 1. 2 Primo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Primo quóque poſt ſabbatum die unuſquiſ- *v.* 2.
e veſtrûm apud ſe reponat, congerens quod *Act.* 20. 7.
mmodè poterit, ne tum demum cùm venero, *Apoc.* 1. 10.
nt collectæ.
3 Ut autem advenero, quos vos per epiſtolas *v.* 3.
obaveritis, eos mittam qui ferant beneficium 2 *Cor.* 8, 16,
ſtrum Hieroſolymam. 19.
4 Quòd ſi me etiam proficiſci fuerit operæ
ecium, mecum proficiſcentur.
5 Veniam autem ad vos, poſtquam Macedo- *v.* 5.
am obiero, nam Macedoniam obiturus ſum. *Act.* 19. 21.
6 Apud vos autem forſitan commorabor, aut 2 *Cor.* 1. 16.
iam hyemabo, ut vos me deducatis, quocún- *v.* 6.
ue proficiſcar. 2 *Cor.* 1. 15.
7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin *v.* 7.
e ſpero aliquandiu manſurum apud vos, ſi Do- *Act* 18. 21.
inus permiſerit. 1 *Cor.* 4. 19.
8 Morabor autem Epheſi uſque ad quinquage- *Jac.* 4. 15.
mam.
9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, &
ulti ſunt adverſarii.
10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine *v.* 10.
etu ſit apud vos: nam Domini opus agit: ut 1 *Cor.* 4. 17.
c ego. *Phil.* 2. 19,
11 Quamobrem nemo eum contemnat, ſed 22.
um bona cum pace dimittite, ut ad me veniat. 1 *Theſ.* 3. 2.
xpecto enim eum cum fratribus. *v.* 11.
12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum 1 *Tim.* 4. 12.
um hortatus ſum, ut ad vos cum fratribus ve-
iret, ſed prorſus non erat voluntas nunc eundi:
erùm veniet, cùm erit ei commodum.
13 Vigilate, ſtate in fide: eſte viri & conſtan- *v.* 13.
es, *Eph.* 6. 10.
14 Omnia veſtra cum charitate fiant. *Col.* 1. 11.
15 Cohortor autem vos, fratres: ſcitis Ste- *v.* 15.
hanæ & Fortunati familiam eſſe Achaiæ primi- *Rom.* 16. 5.
ias, & ſeſe ad miniſterium addixiſſe ſanctis. 1 *Cor.* 1. 16.

16 Ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 16 Ut vos quóque talibus, & omni adjuva
Phil. 2. 29. laborantíque pareatis.
1 Theſ 5. 12 17 Gaudeo equidem adventu Stephanæ, &
1 Tim. 5. 17. Fortunati, & Achaici, quòd hi defectum ve
Heb. 13. 17. ſuppleverunt.
v. 18. 18 Quippe qui & meum & veſtrum animu
1 Theſ. 5. 12 recreaverint Tales ergo recognoſcite.
v. 19 19 Salutant vos Aſianæ Eccleſiæ. Salutant v
Rom. 16. 5. multum per Dominum Aquila & Priſcilla, u
cum ſuæ domus Eccleſia.
v. 20. 20 Salutant vos fratres omnes. Salutate in
Rom. 16. 16 vos oſculo ſancto.
2 Cor. 13. 12 21 Salutatio mea Pauli manu.
1 Theſ. 5. 26. 22 Si quis Dominum Jeſum Chriſtum n
1 Petr. 5. 14. amat, eſto deteſtabilis *a* Maranatha.
v. 21. 23 Gratia Domini Jeſu Chriſti vobis adſit,
Col. 4. 18. 24 Meus amor in Chriſto Jeſu vobis omnib
2 Theſſ. 3. adſit, Amen.
17.

Ad Corinthios prima ſcripta eſt Philippis, miſ per Stephanam & Fortunatum, & Achaicum & Timothæum.

---

a Dominus noſter venit. Quod ſi quis eun non amat, fruſtrà alium expectat.

PAU-

PAULI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA AD CORINTHIOS.

Cap. I.

A laude afflictionum auſpicatur, exponens quid in Aſia pertulerit, & quàm dexter affulſerit Deus. Addit nulla levitate id factum eſſe, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

v. 1.
PAULUS Jeſu Chriſti Apoſtolus, per *Phil.* 1. 1.
Dei voluntatem, & Timótheus frater, *v.* 2.
Eccleſiæ Dei, quæ Corinthi eſt, nec *Rom.* 1. 7.
non Sanctis omnibus in tota Achaia de 1 *Cor.* 1. 13.
gentibus *Eph.* 1. 2.
2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & 1 *Petr.* 1. 2.
Domino Jeſu Chriſto. *v.* 3.
3 Collaudandus Deus & Pater Domini noſtri *Eph.* 1. 3.
Jeſu Chriſti, miſericordiæ Pater, & omnis con- 1 *Petr.* 1. 3.
ſolationis Deus, *v.* 4.
4 Qui nos conſolatur in omni calamitate no- 2 *Cor.* 7. 6.
ſtra, quò poſſimus eos qui ſunt in quacunque ca- *v.* 5.
lamitate conſolari ea conſolatione, qua confir- *Pſal.* 34. 20.
mamur ipſi à Deo. & 94. 19.
5 Quantò enim majoribus propter Chriſtum *Act.* 9. 4.
malis afficimur, tantò per Chriſtum major eſt 2 *Cor.* 4 10.
noſtra conſolatio. *Col.* 1. 24.
6 Nam ſive affligimur, id fit pro veſtra con- *v.* 6.
ſolatione atque ſalute, quæ agitur in tolerandis 2 *Cor.* 4. 15,
iiſdem 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

iiſdem malis, quæ nos quoque patimur, ſive c
firmamur, id fit pro veſtra conſolatione, &
lute:
v. 7. 7 Ac firmam de vobis ſpem habemus, ſcien
2 Theſ. 2. 13 quemadmodum adverſorum participes eſtis,
Heb. 6. 9, 10 fore etiam conſolationis.
v. 8. 8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, qua
Act. 19. 23, ta afflictione, & quàm omnino viribus noſt
&c. majore preſſi fuerimus in Aſia, uſque adeò ut
1 Cor. 15. 32 iam de vita dubitaremus.
v. 9. 9 Verùm ideo *a* de nobis latam mortis ſente
Jer. 17. 5, 7. tiam ſenſimus, ne ipſi nobis confideremus, ſ
v. 10. Deo mortuorum ſuſcitatori,
1 Cor. 15. 31 10 Qui nos à tanta morte & defenderit, & d
v. 11. fendat, quem ſperamus etiam deinceps defenſ
Rom. 15. 30. rum eſſe,
Phil. 1. 19. 11 Vobis quóque nos ſupplicatione adjuva
Phile. v. 22. tibus, ut à multis perſonis agantur ingentes De
2 Cor. 4. 15. gratiæ, ob collatum in nos beneficium veſtr
v. 12. cauſa.
1 Cor. 2. 4, 12 Nam hæc noſtra gloriatio eſt noſtræ con
13. ſcientiæ teſtimonium: quod cum divina ſimpli
citate ac ſinceritate, non cum humana ſapientia
ſed cum divina gratia, verſati ſumus, cùm in re
liquo orbe, tùm potiſſimum apud vos.
13 Non enim alia vobis ſcribimus, quàm quæ
legitis, aut etiam recognoſcitis: &, ut ſpero, ad
v. 14. extremum recognoſcetis,
2 Cor. 5. 12. 14 Quemadmodum nos aliquatenus recogno-
Phil. 2. 16. viſtis, quòd nos *b* veſtra ſumus gloriatio, ſicut
& 4. 1. & vos noſtra, ad diem Domini Jeſu.
1 Theſſ. 2. 15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos ve-
19, 20. nire, ut alterum beneficium acciperetis.
v. 15. 16 Et iſthac in Macedoniam tranſire: rur-
Rom. 1. 11. ſum-
1 Cor. 16. 5.

---

a In extremo vitæ periculo fuimus.
b Ii ſumus de quibus gloriemini vos.

ſque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in v. 18.
dæam deduci. Matt. 5 37.
17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate Jac. 5. 12.
us ſum? aut quæ delibero, humano more de- v. 21.
ero, ut ſit apud me etiam, etiam: & non, non? 2 Cor. 5. 5.
18 Fidelis eſt Deus, quòd noſtra ad vos oratio 1 Joh. 2. 20.
n fuit etiam & non. 27.
19 Nam Dei filius Jeſus Chriſtus, qui apud v. 22.
s per nos prædicatus eſt, per me & Sylvanum, Rom. 8. 16.
Timotheum, non fuit etiam & non, ſed in eo 2 Cor. 5. 5.
t etiam Eph. 1. 13.
20 Omnes enim Dei promiſſiones tales ſunt, & 4. 30.
in eo ſit etiam, & in eo ſit ita, quæ res Deo ſit Apoc. 2. 17.
riæ per nos. v. 23.
21 Ac qui nos vobiſcum confirmat in Chri- Rom. 1. 9.
um, & qui nos unxit, Deus eſt. & 9. 1.
22 Is qui nos conſignavit, & Spiritus arrabo- 2 Cor. 11. 31
m noſtris animis indidit. Gal. 1. 20.
23 Ego verò animi mei teſtem appello Deum, Phil. 1 8.
e parcendi vobis cauſà, nondum Corinthum 1 Thiſ. 2. 5.
niſſe. 1 Tim. 5. 21.
24 Non quod vobis fiduciam derogemus, ſed 2 Tim. 4. 1.
nſulimus veſtro gaudio: nam fiducia ſtatis. 1 Cor. 4. 21.
Cor. 2. 3. & 12. 20. & 13. 2, 10. v. 24. Rom. 11. 20.
Cor. 3. 5. 1 Petr. 5. 3.

Cap. II.

xcuſans ſe quod non venerit, clàm illos taxat, & communem ſympathiam oſtendit, ut nequeat niſi ipſis hilaribus gaudere. Mœcho quem ſatanæ tradi præceperat, reſipiſcenti veniam dari obſecrat, & profectionis ſuæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rurſum viſere cum dolore.
2 Nam ſi ego vos contriſto, ecquis eſt qui me oblectet, niſi is qui à me contriſtetur?

3 Atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. 3 Atque idipſum vobis ideo ſcripſi, ne
2 Cor. 8. 22. niſſem, dolore afficerer ab eis, per quos ga
& 12. 21. debeo: perſuaſum habens de vobis om
Gal. 5. 10. *a* meum gaudium, omnium eſſe veſtrûm.
4 Nam multa cum animi anguſtia atque
gore vobis ſcripſi, multis cum lachrymis,
quò doleretis: ſed amorem ut cognoſceretis,
vos ſingulariter proſequimur.
v. 5. 5 Quòd ſi quis contriſtavit, non me contri
1 Cor. 5. 1. vit, niſi aliquatenus, ne vos omnes onerem.
v. 6. 6 Satis eſt illi ea caſtigatio plurium,
1 Cor. 5. 5. 7 Ut contrà potius condonetis, ac conſole
ni, ne fortè immodico mœrore conficiatur.
8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem
eum exeratis.
9 Nam ideo ſcripſi, ut veſtri periculum fa
rem, an ſitis ad omnia morigeri.
10 Cui autem vos condonatis, ego quoq
condono. Etenim ego ſi quid ei condonavi,
condonavi, id feci propter vos *b* in perſona Ch
ſti.
11 Ne circumveniamur à Satana: nec en
ejus conatus ignoramus.
v. 12. 12 Cùm autem in Troadem ob Chriſti Eva
Act. 16. 8. gelium veniſſem, & eſſet mihi in Domini neg
1 Cor. 16. 9. cio aperta janua,
v. 13. 13 Nullam animi requietem habui, quòd T
2 Cor. 7. 5. tum fratrem meum non inveniſſem. Itáque il
valedicto, profectus ſum in Macedoniam.
v. 14. 14 Deo verò gratia, qui ſemper facit, ut i
Col. 1. 27. Chriſti negotio triumphemus, ejúſque cognitio
nis odorem per nos divulgat omnibus in locis.
v. 15. 15 Siquidem Chriſti ſuavis odor ſumus De
1 Cor. 1. 18. in iis qui ſervantur, & in iis qui pereunt.
16 Quo

a Vos omnes gaudentes me gaudere.
b Ut vicarius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

16 Quorum his ſumus mortalis odor ad mor- *v.* 16.
em, illis vitalis odor ad vitam. Ad quæ quiſnam *Luc.* 2. 34.
t idoneus? 2 *Cor.* 3. 5, 6.
17 Nec enim ſumus ut multi, qui divinam *v.* 17.
octrinam cauponantur: ſed ut ex ſinceritate, ſed 2 *Cor.* 4. 2.
t ex Deo, in Dei conſpectu, in Chriſti nego-
o loquimur.

CAP. III.

icit ſe ſatis habiturum commendationis, quamdiu permanſerint in fide, ſe miniſtrum non literæ, ſed ſpiritûs. Diſcrimen legis & Euangelii exponit, quòd illius claritas magis perſtringat oculos quàm illuminet, hujus verò lux conſpicuam Dei faciem exhibeat.

NGREDIMUR rurſum nos ipſos com- *v.* 1.
mendare? an verò nihil egemus (ut quidam) 2 *Cor.* 5. 12.
commendatitiis vel ad vos, vel à vobis epiſto- & 10. 8.
s? *v.* 2.
2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta noſtris 1 *Cor.* 9. 2, 3.
imis, cognoſcenda legendáque cunctis homi- *v.* 3.
ibus. *Exod.* 24. 12
3 Eſtque perſpicuum vos eſſe Chriſti epiſto- & 34. 1.
m à nobis adminiſtratam, non atramento, ſed *Jer.* 31. 33.
ventis Dei ſpiritu deſcriptam, non in lapideis, *Ezec.* 11. 19
d in carneis animi tabulis. & 36. 26.
4 In ea autem apud Deum perſuaſione ſumus *Hebr.* 8. 10
r Chriſtum. *v.* 5.
5 Non quia per noſipſos ſimus idonei, qui ali- 2 *Cor.* 2. 16.
uid ut per noſipſos vel cogitemus: ſed quòd *Phil.* 2. 13.
onei ſumus, id à Deo eſt, *v.* 6.
6 Qui nos ideneos reddidit novi fœderis mi- *Jer.* 31. 31.
ſtros, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera peri- *Rom.* 2. 27,
it, at ſpiritus vivificat. 29. & 7. 6.
7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis im- 2 *Cor.* 5. 18.

 Heb. 8. 6, 8.

7. *Exod.* 24. 12. & 34. 1, 29. *Deut.* 10. 1.

preſſum in lapidibus, tamen tanti fuit ſplendo
ut non poſſent Iſraëlitæ in Moſis vultum intu
propter ejus vultus ſplendorem periturum:
8 Nónne magis ſpiritus miniſterium erit cu
ſplendore conjunctum?
v. 9. 9 Si enim damnationis miniſterium ſplen-
Rom. 1. 17. dum eſt, multò magis excellit ſplendore mi-
& 3. 21. ſterium juſtitiæ
10 Etenim *a* ne ſplendidum quidem fuit
quod ſplendidum fuit, ſi cum ſuperante ſplen
v. 12. re conferatur.
Eph. 6. 19. 11 Si enim quod perit, tamen cum ſplend
v. 13. conjunctum eſt: multò magis quod manet
Exod. 34. cum ſplendore.
33, &c. 12 Habentes igitur hujuſmodi ſpem, mag
Rom. 10. 4. perſpicuitate utimur:
v. 14. 13 Non ut Moſes vultui ſuo velamen obt
Eſa. 6. 10. debat, ne Iſraëlitæ in rei perituræ finem int
Ezec. 12. 2. rentur, ſed mentes haberent torpentes.
Mat. 13. 11. 14 Nam ad hunc uſque diem idem velam
Act. 28. 26. in veteris lectione fœderis manet, neque dete
Rom. 11. 8. tur id in Chriſto aboleri.
v. 16. 15 Quin ad hodiernum uſque diem dum le
Mat. 13. 11. tur Moſes, velamine tecti ſunt eorum animi.
Rom. 11. 16 Quandocúnque autem revertitur ad D
23, 26. minum detrahitur velamen.
1 *Cor.* 2. 10. 17 Dominus autem Spiritus eſt: ubi, v
v. 17. Domini Spiritus eſt, ibi eſt libertas.
Joh. 4. 24. 18 Nos verò omnes detecta facie ſplendor
v. 18. Domini ſpeculantes, in eandem transforma
1 *Cor.* 13 12 imaginem, ſplendore perpetuando, tanqua
2 *Cor.* 5. 7. Domini Spiritu.

---

a Legis ſplendor nullus eſt, ſi cum Euange
comparetur.

CA

CAP. IV.

cenſet ſe adeò laboraſſe in prædicando Euangelio, ut à ſatana excæcati ſint, qui illius ſplendorem non cernant, prolatum in teſtaceis vaſculis, tot ærumnis obnoxiis, itàque ſuo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præſentis vitæ.

PROPTEREA habentes hanc admini- *v.* 1.
ſtrationem (quæ divina eſt in nos clemen- 1 *Cor.* 7. 25.
tia) non defethiſcimur. *v.* 2.
2 Quin turpi occultatione repudiata, non nos *Rom.* 1. 16.
lidè gerimus, neque divinam doctrinam fal- 2 *Cor.* 2. 17.
iter tractamus, ſed veritatis declaratione noſ- & 5. 11.
os apud omnem hominum conſcientiam in & 6. 4.
i conſpectu commendamus. 1 *Theſſ.* 2.
3 Quòd ſi tectum eſt noſtrum Euangelium, 3, 5.
tum eſt pereuntibus. *v.* 3.
4 Quorum videlicet infidentium mentes cæ- 1 *Cor.* 1. 18.
vit *a* hujus ſeculi Deus, ne colluſtret eos clari- 2 *Cor.* 2. 15.
glorioſi Chriſti Euangelii, qui eſt imago Dei 2 *Theſſ.* 2. 10
aſpectabilis. *v.* 4
5 Non enim nos ipſos prædicamus, ſed Chri- *Eſa.* 6. 10.
im Jeſum Dominum: nos autem veſtros ſer- *Mat.* 11. 27.
s per Jeſum. *Joh.* 1. 18.
6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere & 12. 31,
ſſit, is eſt qui noſtris illuxit animis ad clarita- 40. & 14.
m cognitionis gloriæ Dei in Jeſu Chriſti per- 9, 30.
na. 2 *Cor.* 3. 18.
7 Habemus autem theſaurum hunc in teſta- *Eph.* 6. 12.
is vaſis: ut tàm excellens potentia ſit Dei, non *Phil.* 2. 6.
nobis, *Col.* 1. 15.
8 Qui in omnibus premimur quidem, ſed *Hebr.* 1. 3.
on opprimur: æſtuamus, ſed non exæſtuamus: *v.* 5.
 9 Vexa- 2 *Cor.* 1. 24.
6. *Gen.* 1. 3. 2 *Petr.* 1. 19. *v.* 7. 1 *Cor.* 2. 5. 2 *Cor.* 5. 1.

a Diabolus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9. 9 Vexamur, ſed non deſerimur: dejic
Pſal. 37. 24. ſed non perimus.
v. 10. 10 Semper Domini Jeſu occiſionem in
Rom. 8. 17. pore circumferentes, ut etiam Jeſu vita in
Gal. 6. 17. corpore repræſentetur.
Phil. 3. 10. 11 Semper enim nos viventes morti ded
2 *Tim.* 2. propter Jeſum: ut & vita Jeſu repræſentet
11, 12. noſtra mortali carne.
1 *Petr.* 4. 13. 12 Itáque in nobis mors, in vobis vita vi
2 *Cor.* 1. 5. 13 Ac eodem fiduciæ ſpiritu præditi, u
v. 11. ſcriptum illud: Credidi, ideóque locutus
Pſal. 44 23. nos quóque credimus, ideóque loquimur,
Matt. 5. 11. 14 Scientes futurum eſſe, ut qui Dom
Rom. 8. 36. Jeſum ſuſcitavit, idem nos quóque per J
1 *Cor.* 4. 9. ſuſcitet, ac vobiſcum ſiſtat.
& 15. 31. 15 Omnia enim propter vos fiunt, ut ta
49 gum beneficium per multorum gratiarum a
Col. 3. 4. nem redundet ad Dei gloriam.
v. 12. 16 Hanc ob cauſam non defethiſcimur,
2 *Cor.* 13. 9. etiam ſi exterior noſter homo corrumpatu
v. 13. interior quidem renovatur in dies.
Pſ. 116. 10. 17 Brevis enim levíſque noſtra calamitas
v. 14. credibile dictu, quàm ſempiternam, quá
Rom. 8. 11. gravem nobis gloriam pariat,
1 *Cor.* 6. 14. 18 Non ſpectantibus ea quæ cernuntur
Vid. Act. 2. quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur
24. poraria ſunt: quæ verò non cernuntur ſe
v. 15. terna.

2 *Cor.* 1. 6, 11. *Col.* 1. 24. 2 *Tim.* 2. 10. *v.* 16. *Rom.* 7
Epheſ. 3. 16. *Col.* 3. 10. 1 *Petr.* 3. 4. *v.* 17. *Pſ.* 30. 6. *Ma*
12. *Rom.* 8. 18. 1 *Petr.* 1. 6. 1 *Joh.* 3. 2. *v.* 18. *Rom.* 8

CAP. V.

Perſtat in eodem argumento, de certa ſpe ſalutis fidem. Non ut ſe jactet cùm Deum & ipſius E ſiam præ oculis habeat, & nihili æſtimet om præter vitæ novitatem in Chriſto.

CIMUS enim, ſi terreſtris noſtræ domus *v.* 1.
tabernaculum diſſolutum fuerit ædificium 2 *Cor* 4. 7.
habituros eſſe nos à Deo, domum nullis ma- 2 *Petr.* 1.
nus factam, ſempiternam in cœlis: 13, 14.
Etenim in hoc gemimus, domicilium no- *v.* 2.
m cœleſte ſuperinduere cupientes, *Rom.* 8. 23.
Si modò induti, non nudi reperiemur. *v.* 3.
Nam qui ſumus in tabernaculo, gemimus *Mat.* 22. 11.
rati, quandoquidem nollemus exui ſed ſuper- *Gal.* 3. 27.
ui, ut mortalitas conficiatur à vita. *Apoc.* 3. 18.
Qui verò nos ad hoc ipſum fecit, Deus eſt, & 16. 15.
ui nobis Spiritus arrabonem dedit. *v.* 4.
Itáque ſemper confidimus: & cùm ſciamus, *Rom.* 8. 11.
in corpore peregrinantes, à Domino peregri- 1 *Cor* 15.
abeſſe. 53, 54, 55.
(Nam in rei *a* fiducia non in ipſa re verſamur.) *v* 5.
Confidimus & mallemus à corpore abeſſe, *Rom.* 8 16.
pud Dominum adeſſe. 2 *Cor.* 1. 22.
Proinde operam damus, ut ſive adſumus, *Eph.* 1. 13.
abſumus ei ſimus accepti. & 2. 10.
o Nam nobis omnibus comparendum eſt an- & 4. 30.
Chriſti tribunal, ut ferat quiſque præmium *v.* 6.
s quod in corpore fecerit, vel boni vel mali. 1 *Chron.* 29.
11 Scientes igitur Dominum eſſe metuen- 15.
m, utut hominibus perſuademus, Deo qui- *Pſal.* 39 13.
n perſpicui ſumus: quanquam ſpero, nos et- & 119. 19.
n in veſtris animis eſſe perſpicuos. *Heb* 11. 13.
12 Non enim rurſum nosipſos vobis com- *v.* 7.
ndamus, ſed occaſionem vobis damus de no- *Rom.* 8. 24,
gloriandi, ut muniti ſitis adverſus eos qui ſpe- 25.
, non animo gloriantur. 1 *Cor.* 13 12

 2 *Cor.* 3. 18.

br. 11. 1. *v.* 8. *Phil.* 1. 23. *v.* 10. *Mat.* 25 32. *Rom.* 14. 10.
l 62. 13. *Jer.* 17. 10. & 32. 19. *Mat.* 16. 27. *Rom.* 2. 6, 7.
14 12. 1 *Cor.* 3 8. & 4. 5. *Gal.* 6. 5. *Col.* 3. 24, 25.
oc. 2, 23. & 22. 12. *v.* 11. *Job* 31. 23. 2 *Cor.* 4. 2. *Jud.*
23. *v.* 12. 2 *Cor.* 1. 14. & 3. 1. & 10. 8.

a Certa ſpe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 13. 13 Nan ſive inſanimus, Deo inſanimus:
2 *Cor.* 11, 1, ſani ſumus, vobis ſumus.
16, 17. 14 Amor enim Chriſti tenet nos ita judic
& 12 6, 11. tes: ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omes
v. 15. eſſe mortuos.
Rom. 5. 15. 15 Ideóque pro omnibus eſſe mortuum,
& 6. 11, 12 vivi non jam ſibiipſis vivant, ſed ei qui pro ei
& 14. 7. mortuus eſt, & revixit.
1 *Cor.* 6 19. 16 Itáque nos deinceps neminem novimus
Gal. 2. 20. cundum carnem. Quòd ſi Chriſtum ſecund
1 *Theſ.* 5. 10. carnem cognovimus, at nunc jam non novin
1 *Petr.* 4. 2. 17 Proinde ſi quis in Chriſto eſt, is nova c
v. 16 tura eſt. Vetera præterierunt, ecce nova facta ſ
Mat. 12. 50. omnia.
Joh. 15 14. 18 Omnia autem à Deo, qui nos ſibi rec
Gal. 5. 6. ciliavit per Jeſum Chriſtum, nobíſque recon
& 6 15. liationis adminiſtrationem dedit.
Col. 3. 11. *b* 19 Quippe cùm Deus eſſet in Chriſto, m
v. 17. dum ſibi reconcilians, *c* eis non imputans ip
Eſa. 43. 18, rum peccata nobíſque *d* reconciliationis orat
19. nem mandaverit.
Rom 8. 10. 20 Itáque cùm pro Chriſto legatione fun
Gal. 6 15. mur, ut Deo per nos adhortante, quæſumus p
Apoc. 21. 5. Chriſto, reconciliamini Deo.
v. 18. 21 Qui peccati ignarum pro nobis peccat
Rom. 5. 10. effecerit, ut in eo nos fieremus juſtitia Dei.
Col. 1. 20 1 *Joh.* 2. 2. *&* 4. 10. *v.* 19. *Rom* 3. 24, 25. C
1. 20. *v.* 20. 2 *Cor.* 3. 6. *v.* 21. *Eſa.* 53 6, 9, 12. *R*
5. 19. *&* 8. 3. *Gal* 3. 13 1 *Joh.* 3. 5. 1 *Petr.* 2 22

---

b Per Chriſtum, in quo erat, dedit nobis
conſiliationis adminiſtrationem. *c* Mund
nis, hoc eſt, hominibus. *d* Euangeliu

CA

CAP. VI.

*vitam Chriſto dignam vivant hortatur, ne affli-
ctionibus dejiciantur, nec gloria inſoleſcant: pol-
lutiones fugiant, cùm ſint viva viventis Dei tem-
pla.*

NOS verò ad hanc rem adjutores, horta- *v.* 1.
mur vos ut detis operam, ne Dei benefi- 1 *Cor.* 3. 9.
cium incaſſum acceperitis. *Heb.* 12. 15.
2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, *v.* 2.
bi die ſalutis ſubveni. Adeſt nunc tempus acce- *Eſa.* 49. 8.
ım, adeſt nunc dies ſalutis.
3 Nos nullam uſquam offenſionem afferimus, *v.* 3.
taxetur miniſterium. *Rom.* 14. 13
4 Sed omnibus in rebus nos ipſos ut Dei mi- 1 *Cor.* 10. 32
ſtri commendamus, in multa patientia, in ca- *v.* 4.
mitatibus, in rebus adverſis, in anguſtiis. 1 *Cor.* 4. 1.
5 In plagis, in cuſtodiis, in agitationibus, in 2 *Cor.* 4. 2.
boribus. & 12. 23.
6 In vigiliis, in jejuniis, in caſtitate, in ſcien- *v.* 5.
ı, in clementia, in benignitate, in Spiritu San- 2 *Cor.* 11. 23
o, in charitate genuina: *v.* 7.
7 In veritatis oratione, in Dei potentia, ar- 1 *Cor.* 2. 4.
is juſtitiæ dextris & ſiniſtris. 2 *Cor.* 10. 4.
8 Per gloriam & dedecus, per maledicta & be- *Eph.* 6. 11,
edicta: 13.
9 Quaſi fallaces, & tamen veraces: quaſi igno- 2 *Tim.* 4. 7.
, & tamen noti, quaſi morientes, cùm tamen *v.* 9.
vamus: quaſi qui caſtigemur, neque tamen ne- *Pſ.* 118. 18.
emur: *Eſa.* 26. 19.
10 Quaſi dolentes, & tamen ſemper gauden- 2 *Cor.* 4. 2,
s: quaſi pauperes, cùm multos locupletemus: 10, 11.
uaſi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.
11 Os noſtrum ad vos apertum eſt, Corinthii:
aimus noſter largus eſt.
12 Si vos eſtis anguſti, non erga nos eſtis an- *v.* 12.
uſti, ſed erga hominem cui eſtis intimi. 2 *Cor.* 7. 2, 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 13. 13 Ego verò ut à filiis vicem repoſco: la
1 Cor. 4.14. eſtote vos quóque:
v. 14. 14 Ne eſte inſidentium ſocii jugales. Qu
Deut. 7 2. eſt enim juſtitiæ cum improbitate conſortiu
1 Sam. 5. quæ luci communitas cum tenebris?
1, 2. 15 Quæ Chriſto cum Beliale concordia? at
1 Reg. 18.21 quod fidenti cum infidente commercium?
Eccl. 13.21. 16 Quæ Dei templo cum deaſtris conveni
1 Cor. 5.9. tia? Vos enim viventis Dei templum eſtis, que
& 10.21. admodum dixit Deus: Habitabo ac verſabor ap
Eph. 5.11. eos, eróque eorum Deus, & ipſi mihi popu
v. 16. erunt.
Lev. 26.12. 17 Quapropter exite ex medio eorum, ac
Eccl. 29.45. paramini, inquit Dominus: néve impurum t
Ezec. 37.26 gite. & ego vos accipiam,
1 Cor. 3.16. 18 Vobíſque Pater ero, & vos mihi eritis fi
& 6.19. ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.
& 10.7,14. *Eph.* 2.21. *Hebr.* 3.6. 1 *Petr.* 2.5. *v.* 17. *Eſa.*
11: *Apoc.* 18.4. *v.* 18. *Jer.* 31.1,9,23. *Apoc.* 21.7.

Cap. VII.

Ne nimium teneros animos urgendo proſternat prob
bile reddit, quòd omnia dixerit ex ingenti erga i
dilectione, itáque ſibi non diſplicere quòd mœr
eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non p
nitendam.

v. 1. HÆC igitur habentes promiſſa, chariſ
1 Tim. 4.8. mi, purgemus nos ipſos ab omni & corp
1 Joh. 3.3. ris & animi labe, ſanctimonia perfunge
tes cum Dei metu.
v. 2. 2 Admittite nos: nemini injuriam fecim
Act. 20.33. neminem corrupimus, neminem circumſcrip
2 Cor. 12.17 mus.
v. 3. 3 Non equidem veſtri damnandi cauſa dico
2 Cor. 6.11, quippe qui ante dixerim, vos in noſtris animi
12, 13. eſſe ad ſimul vel moriendum, vel vivendum.

4 Mult

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas eſt : *v.* 4.
ulta mihi de vobis eſt gloriatio : plenus ſum *Matt.* 5. 12.
onſolationis : circumfluo lætitia in omni cala- *Act.* 5. 41.
itate noſtra. *Phil.* 2. 17.
5 Etenim cùm veniſſemus in Macedoniam *Col.* 1. 24.
ec ullam quietem haberet noſtra caro, ſed in *v.* 5.
mnibus premeremur, extrinſecus præliis, in- *Deut.* 32. 25
inſecus timoribus : *Act.* 16. 19,
6 Tamen humilium conſolator Deus nos ad- 23.
entu Titi conſolatus eſt. 2 *Cor.* 2. 13.
7 Neque ſolùm ejus adventu, ſed etiam ſola- *v.* 6.
o, quo de vobis affectus eſt, exponens nobis 2 *Cor.* 1. 4.
eſtrum noſtri deſiderium, comploratione, at-
ue ſtudium, ita ut magis lætatus ſim.
8 Adeò ut etiamſi vos per epiſtolam dolore *v.* 8.
ffecerim, non me pœniteat, etiamſi pœnituiſſet. 2 *Cor.* 2. 4.
ideo enim ſi epiſtola illa, brevem quidem, ſed
amen dolorem vobis fecit,
9 Non vos doluiſſe ſolùm (ſed id quod gau-
leo) ad vitæ correctionem doluiſſe. Doluiſtis
nim ſecundum Deum, ita ut nullo per nos in-
ommodo ſitis affecti.
10 Divinus enim dolor, vitæ correctionem *v.* 10.
d nunquam pœnitendam ſalutem efficit. At 2 *Sam.* 12.
mundanus dolor mortem parit. 13.
11 Ecce enim vel hoc ipſum, quod ſecundum *Mat.* 26. 75.
Deum doluiſtis, quantam vobis peperit dili- *Luc.* 18. 13.
gentiam? imò defenſionem? imò indignatio- 1 *Petr.* 2. 19.
nem? imò metum? imò deſiderium? imò ſtu-
dium? imò vindictam? Quibus omnibus ve-
ſtram in eo facinore innocentiam probaſtis.
12 Itáque ſi vobis ſcripſi, id non ejus qui fe-
cit, nec ejus qui paſſus eſt injuriam, cauſa factum
eſt: ſed ut veſtrum noſtri ſtudium apud vos pa-
tefieret, in Dei conſpectu.
13 Propterea orto à vobis ſolatio confirmati
ſumus; ſed longè maximam cœpimus ex Titi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

lætitia voluptatem, quòd ejus animus à vobis o-
nibus recreatus ſit.

14 Nam ſi quid apud eum de vobis gloriat
eram, non me puduit: quin ut omnia verè v-
bis elocuti ſumus, ſic noſtra de vobis apud T
tum gloriatio vera fuit.

v. 15. 15 Atque ipſe vos ſingulari charitate proſ
2 Cor. 2. 9. quitur, recolens veſtram omnium obedientiam
Phil. 2. 12. ut ſe cum metu ac tremore acceperitis. Gaude
2 Theſ. 3. 4. poſſe me omnibus in rebus vobis confidere.
Philem. v. 8.
21.

Cap. VIII.

*Macedonum, atque adeò ipſius Chriſti exemplo, ut li-
berales ſint in Sanctos hortatur, Titum, & aliu
fratrem hac de cauſa ad ipſos profectos dicit.*

v. 1. CERTIORES autem vos facimus fra-
Rom. 15. 25 tres, de Dei beneficio in Eccleſias Macedo-
Gal. 2. 10. niæ collato,

2 Quòd in tanta, qua explorati ſunt calami-
tate, eorum ſingularis alacritas, penitiſſimáque
paupertas tantum effecit, ut appareret eorum opu-
lenta ſimplicitas.

3 Qui pro viribus (hoc teſtor) atque etiam ſu-
pra vires ultrò,

v. 4. 4 Nos multis cum precibus oraverint, ut be-
Act. 11. 29. neficium & commune in Sanctos officium reci-
Rom. 15. 26 peremus.
1 Cor. 16. 1. 5 Néque id quemadmodum ſperaveramus:
2 Cor. 9. 1. quin ſeipſos addixerunt, primùm domino, dein-
de nobis, Dei voluntate.

6 Ut nos Titum hortati ſumus, quò ille, quem-
admodum jam cœpit, ſic abſolvat hoc etiam erga
vos beneficium:

v. 7. 7 Utque quemadmodum omnibus in rebus ex-
1 Cor. 1. 5. cellitis, fide & oratione, & ſcientia, & omni ſtu-
dio, & iſto erga nos amore, ſic in hoc quóque be-
neficio excellatis.

8 Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Non per præceptum dico: ſed ut per alio-
m ſtudium veſtræ quóque charitatis germani-
tem explorem.
9 Cognoſcitis enim Domini noſtri Jeſu Chri- *v.* 9.
beneficium, qui propter vos pauper fuerit, *Luc.* 9. 58.
m dives eſſet, ut vos ejus paupertate ditare- *v.* 10.
ini. 1 *Cor.* 7. 7,
10 Atque in hoc conſilium do: hoc enim è 25.
veſtra eſt, qui jam ab anno ſuperiore non ſo- *Prov.* 19. 17
m facere, ſed etiam velle cœperitis. *Mat.* 10. 42.
11 Nunc igitur etiam rei confectionem ab-
lvite: ut quomodo eſt voluntatis alacritas, ita
t etiam ex facultate perfectio.
12 Nam ſi jam adeſt alacritas, prout habet quis, *v.* 12.
a acceptus eſt, non prout non habet. *Prov* 3. 28.
13 Non enim aliis laxitatem, vobis anguſtiam *Mar.* 12. 43.
ſſe oportet: *Luc.* 21. 3.
14 Sed ex æqualitate, ad præſens tempus, ab- 1 *Petr.* 4. 10.
ndantia veſtra illorum egeſtati ſubveniri: ut
lorum abundantia veſtram viciſſim egeſtatem
ppleat, quò fiat æqualitas.
15 Quemadmodum ſcriptum extat: Neque *v.* 15.
ui plus collegerat, plus habebat, neque qui mi- *Exod.* 16. 18
us collegerat, minus habebat.
16 Eſt autem Deo gratia, qui idem veſtri ſtu-
lium injecerit in animum Titi.
17 Qui adhortationem ita admiſerit, ut dili-
gentior ſua ſponte profectus ſit ad vos.
18 Miſimus autem unà cum eo fratrem, qui
præterquàm quòd in re Euangelica per omnes
audatur Eccleſias,
19 Etiam Eccleſiarum ſuffragio creatus eſt
noſtri ſocius itineris, in hoc beneficio à nobis ad-
miniſtrando, ad Domini gloriam, alacritatém-
que veſtram.
20 Hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis
adminiſtranda liberalitate carpat:

21 Pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 21. 21 Proſpicientes, ut non ſolùm in Domini
Rom. 12. 27 verùm etiam in hominum conſpectu honeſtè
Phil. 4. 8. res habeat.
1 Pet. 2. 12. 22 Miſimus autem unà cum eis fratrem no
ſtrum, quem ſæpe cum multis in rebus diligen
tem experti ſumus, tum nunc longè diligentio
rem: tanta eſt de vobis confidentia.
23 Quòd ſive Titus ſpectetur, ſocius meu
eſt, & ad vos collega: ſive fratres noſtri, Apoſtol
ſunt Eccleſiarum, gloria Chriſti.
24 Quapropter & amoris veſtri, & noſtræ de
vobis gloriationis ſpecimen datote erga eos, & in
Eccleſiarum conſpectu.

CAP. IX.

Cur de eorum voluntate bene ſentiens, illis tamen adhortandis ſedulò incumbat, rationem adducit, & ſementi eleemoſynas comparat, quam Deus rependit magno fœnore.

v. 1. NAM de officio erga Sanctos, ad vos ſcri-
Act. 11. 29. bere, mihi ſupervacaneum eſt:
Rom. 15. 26 2 Novi enim alacritatem veſtram, de
1 Cor. 16. 2. qua veſtro nomine glorior apud Macedones,
2 Cor. 8. 4. Achaiam ab anno ſuperiore paratam eſſe, quæ
veſtri æmulatio pleroſque excitavit.
3 Ideo autem fratres miſi, ne noſtra de vobis
gloriatio vana ſit in hac parte: ut (quemadmo-
dum dicebam) ſitis parati:
4 Ne ſi mecum venerint Macedones, & vos
offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus
vos) in hoc gloriationis argumento.
5 Itáque neceſſarium putavi, fratres hortari,
ut ad vos præirent, & jam divulgatam veſtram
liberalitatem ita præpararent, ut parata foret: ſic
tamen ut liberalitas, non ut profuſio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Cæterùm & qui parcè ſeret, parcè etiam *v. 6.*
metet: & qui largè ſeret, largè etiam metet. *Prov.* 11.24
7 Prout quiſque animo deſtinavit, non ægrè *&* 22. 9.
aut invitus: hilarem enim datorem amat Deus. *Gal.* 6. 8.
8 Poteſt autem Deus adeò vos omni beneficio *v.* 7.
cumulare, ut omnibus in rebus omnino quod *Exod.* 25. 2.
ſatis ſit habentes abundetis ad omnia rectè facta: *&* 35. 5.
9 Quemadmodum ſcriptum extat: Cùm di- *Deut.* 15. 7.
ſpergat & pauperibus largiatur, ejus liberalitas *Eccl.* 35. 11.
manet æterna. *Rom.* 12. 8.
10 Qui verò ſerenti, & ſemen & panem ad vi- *v.* 9
ctum ſuppeditat, is vobis ſemen ſuppeditet, mul- *Pſ.* 112 9.
tiplicétque, ac veſtræ liberalitatis proventus ſic *v.* 10.
augeat, *Eſa.* 55. 10.
11 Ut omnibus ſumma cum ſimplicitate cir- *v.* 11.
cumfluatis, quæ efficiat per nos ut agantur gra- 2 *Cor.* 1. 11.
tiæ Deo. *&* 4. 15.
12 Si quidem hujus muneris officium ejuſ-
modi eſt, ut non ſolùm Sanctorum egeſtates ſup-
pleat, verùm inſuper hoc tam probando officio
in cauſa ſit, ut multi Deo gratias agant,
13 Deum collaudantes tum ob veſtram, qui
in Chriſti Euangelium concordes ſitis, obedien-
tiam, & ſimplicem in eos inque omnes largita-
tem,
14 Tum ob eorum vota de vobis, qui propter
ſingularem Dei in vos favorem, veſtri ſint cupidi.
15 Gratia Deo, de ejus dono ineffabili.

CAP. X.

Qua fiducia, quibus armis, qua vindicta ſit inſtructus adverſus improborum calumnias oſtendit, ſeque præſentem non minùs virtutis habere in operibus quàm abſens gravitatis in verbis.

ILLE ego Paulus vos exhortor per Chriſti le-
nitatem ac manſuetudinem, qui præſens qui-
dem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

dem apud vos humilis, abſens verò *a* ſum in v
confidens.

2 Rogo autem ut *b* detis operam, ne mihi pr
ſenti ſit audendum confidentia, qua audere cog
to in quoſdam, qui nos perinde habent, ac ſi ſ
cundum carnem gradiamur.

3 Nam, in carne gradientes, non ſecundu
carnem militamus.

v. 4. 4 Arma enim militiæ noſtræ non carnali
Jer. 1. 10. ſunt, ſed divini potentia, ad munitionum demo
Eph. 6. 13, litionem:

5 Quibus armis cogitationes deturbamus, &
omnem ſublimitatem elatam contra Dei cogni
tionem, omnémque mentem ad obediendun
Chriſto cogimus:

6 Et omnem ulciſci contumaciam ſumus pa-
rati, cùm completa fuerit veſtra obedientia.

v. 7. 7 Rerum ſpeciem ſpectatis? Si quis ſibi per-
1 *Cor.* 14. 37 ſuaſit ſe eſſe Chriſti: hoc rurſum per ſeſe cogi-
1 *Joh.* 4. 6. tet, ut ipſe Chriſti eſt, ſic nos quoque eſſe Chriſti.
v. 8. 8 Etſi enim paulò amplius de poteſtate noſtra
2 *Cor.* 12. 6. glorier, quàm nobis Dominus ad vos inſtruen-
& 13. 10. dos, non deſtruendos dedit, non me pudebit,

9 Ne videar vos per epiſtolas terrere conari,

10 Quod epiſtolæ quidem (inquit) graves for-
téſque ſunt, at corporis præſentia imbecilla, ora-
tióque abjecta eſt.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epi-
ſtolas ſumus abſentes, tales re etiam præſentes
eſſe.

v. 12. *c* 12 Nec enim auſimus comparare aut confer-
2 *Cor.* 3. 1. re nos cum quibuſdam, qui ſeſe commendant il-
& 5. 12. li, quidem, ſed ipſos ſe in ſeipſis metiri ſéque ſibi
comparare non intelligunt.

13 Nos

a Eſſe videor. *b* Ita vos geratis, ut mihi ne-
ceſſe non ſit aſperius quoſdam tractare. *c* In-
digni ſunt illi, cum quibus nos comparemus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, ſed *v.* 13.
modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, 1 *Cor.*12.11
etiam ad vos uſque pertingamus. 2 *Cor.*11.18
14 Non enim quaſi ad vos non pertingamus, & 12.5, 6.
s nimis extendimus: nam ad vos etiam perve- *Eph.* 4 7.
mus Euangelio Chriſti, non ſupra modum *v.* 15.
priantes in alienis laboribus. *Rom.*15.20
15 Spem habentes fore, ut creſcente in vobis *v.* 17.
ſtra fide, uſque adeò amplificemur ex noſtra *Eſa.* 65.16.
rma, *Jer.* 9.23,
16 Ut ultra veſtros fines doceamus Euange- 24.
ium: non aliena norma, de eis quæ ſunt in 1 *Cor.* 1.31.
omptu gloriando. *v.* 18.
17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur. *Prov.* 27.2.
18 Non enim qui ſeipſum commendat, pro- *Rom.* 2 29.
ndus eſt, ſed quem Dominus commendat. 1 *Cor.* 4.5.

Cap. XI.

genti ſe erga Corinthios amore cogi teſtatur, ut laudes ſuas deprædicet. Gratuitam illis ſuam operam impendiſſe, ne qua in re ſuperiores eſſent pſeudapoſtoli: quos longe antecellere recenſet in iis quæ veræ ſunt laudis.

UTINAM paululum aliquid meæ ſtulti- *v.* 1.
tiæ ferretis, & verò ferte me. 2 *Cor.*5.13.
2 Vobis enim obtrecto divina obtrecta- & 11.16.
one, quippe quos uni viro deſponderim, vir- & 12.6.
inem caſtam Chriſto tradendam. *v.* 2.
3 Sed vereor ne fortè, ut ſerpens Evam ſua *Lev.*21.13.
tutia decepit, ſic veſtræ mentes à ſimplicitate, *v.* 3.
uæ eſſe debet in Chriſtianis, corruptæ deflectant. *Gen.* 3 4.
4 Quòd ſi veniret, qui alium Jeſum prædica- *Joh* 8. 44.
et, quàm quem nos prædicavimus, aut ſi alium *v.* 4.
iritum acciperetis, quàm quem accepiſtis, aut *Gal.* 1. 8.
iud Euangelium, quam quod admiſiſtis, rectè
lum ferretis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 5. 5 Ego verò me exiſtimo nihilo inferio
1 *Cor.* 15. 10 fuiſſe vel ſummis Apoſtolis.
2 *Cor.* 12. 11 6 Quòd ſi oratione imperitus ſum, at
Gal. 2. 6. ſcientia: quin in omnibus omnino apud vo-
v. 6. bus patuimus.
1 *Cor.* 1. 17. 7 An peccatum admiſi meipſum demittes
& 2. 1, 13. ut vos extolleremini, quòd vos gratis divin
Eph. 3. 4. Euangelium docui?
2 *Cor.* 4. 2. 8 Alias Eccleſias diripui, accipiendo ad ve
& 5. 11. inſerviendum ſtipendio:
& 12. 12. 9 Et præſens apud vos, & egens, neminem
v. 7. men exuxi. Nam egeſtati meæ ſubvenêre frat
1 *Cor.* 9. 6, qui ex Macedonia venerant: itáque omnibus
12. rebus, ne vobis oneri eſſem, & cavi, & caveb
v. 8, 9. 10 Hoc per Chriſtum verè confirmo, n
Act. 20. 33. me commiſſurum eſſe, ut hac gloriatione exc-
2 *Cor.* 12. 13 dar in Achaiæ tractibus.
1 *Theſ.* 2. 9. 11 Quamobrem? an quia non amo vos? S
2 *Theſ.* 3. 8. Deus.
Phil. 4. 10, 12 Ac quod facio, facturúſque ſum, id fac
15. ut occaſionem iis adimam, qui occaſionem ca
v. 10. tant, quò ſibi, in quo glorientur ſuppetat, quen
Rom. 9. 1. admodum & nobis.
1 *Cor.* 9. 15. 13 Sunt enim iſtiuſmodi falſi Apoſtoli, fall
ces operarii, qui in Chriſti Apoſtolos transfo
mantur.
14 Nec mirum cum ipſe Satanas transform
tur in lucis Angelum.
v. 15. 15 Itáque non *a* magnum eſt, ſi ejus quóqu
Phil. 3. 19. miniſtri ſic transfigurantur, ut juſtitiæ miniſt
eſſe videantur: quos quidem dignus eorum fa
ctis exitus manet.
v. 16. 16 Iterum dicam: Nemo me dementum eſſ
2 *Cor.* 12. 6. putet: Sin aliquis putat, vel ut dementem ad
mittite me, ut ego quóque paululum me jactem
17 Quod

a Mirum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Quod dico, non ut Domino dignum eſt
ico, ſed ut per dementiam in hac gloriationis
ateria.
18 Quandoquidem multi humano more ſe ja- *v.* 18.
ant, ego quoque me jactabo. 2*Cor.* 10.13
19 Quoniam vos libenter dementis fertis, ipſi *&* 12. 5, 6.
udentes. *Phil.* 3. 3, 4.
20 Fertis enim, ſi quis vobis ſerviliter abuti- *v.* 21.
r, ſi quis vos exeſt, ſi quis dona accipit, ſi quis 2 *Cor* 10.10
ſe effert, ſi quis vos in os cædit. *Phil.* 3. 4, 5.
21 Indecorè dicam: quaſi verò nos nequea- *v.* 22.
us. Quin ſi quid eſt in quo quiſquam audiat *Act.* 22. 3.
iſipienter dicam) auſim & ego. *Rom.* 11. 2.
22 Hebræi ſunt, & ego: Iſraëlitæ ſunt, & ego: *v.* 23.
rahami progenies ſunt, & ego: *Act.* 9 16.
23 Chriſti miniſtri ſunt (deſipiens dicam) ego *&* 21. 11.
ngis: in laboribus amplius: in plagis plus: in 1 *Cor.* 15.
ſtodiis amplius: in *b* mortibus ſæpe numero. 10, 31.
24 A Judæis quinquies undequadragenis pla- 2 *Cor.* 1. 10.
affectus ſum: *&* 4. 11.
25 Ter verberatus, ſemel lapidatus, ter nau- *&* 6. 4.
gium feci: noctem & diem in profundo egi: *v.* 24.
26 Sæpe verſatus in itineribus, in periculis *Deut.* 25. 3.
minum, periculis latronum, periculis à meis *v.* 25.
ibus, periculis ab extraneis, periculis in urbe, *Act.* 14. 19.
iculis in ſolitudine, periculis in mari, pericu- *&* 16. 22.
n falſis fratribus: *&* 27. 41.
27 In labore & fatigatione, in vigiliis ſæpe nu-
ro, in fame & ſiti, in jejuniis frequenter, in
gore & nuditate: *v.* 28.
28 Præter cætera quæ me quotidiana deſti- *Act.* 20. 18,
at, videlicet omnium Eccleſiarum cura. *&c.*
29 Quis æger eſt, quin ego ſim æger? quis of- *v.* 29.
ditur, quin ego *c* urar? 1 *Cor.* 8. 13.

Kk 30 Si *&* 9. 22.

Capitalibus malis.
Multo magis offendar.

v. 30. 30 Si gloriandum eſt, de imbecillitate m
2 *Cor.* 12. 5. gloriabor.
v. 31. 31 Scit Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Ch
Rom. 1. 9. ſti, qui eſt collaudandus in ſempiternum, n
& 9. 1. non mentiri.
2 *Cor.* 1. 23. 32 Damaſci præfectus regis Aretæ Damaſc
Gal. 1. 20. norum, urbem cuſtodiebat, capere me volens.
Phil. 1. 8. 33 Itáque per feneſtram in calatho demiſſ
1 *Theſ.* 2. 5. ſum per murum, atque ita ejus manus effugi.
v. 32.
Act. 9. 24.

CAP. XII.

Invitus recenſet revelationes divinitùs ſibi factas, quas cùm verè gloriari poſſit, non velit infirmit tum ſuarum conſcius, ſed hanc ſibi neceſſitat ineptiendi ipſos injicere, dum ſe addicunt ambit ſis hominibus, per quos à Chriſto alienantur.

GLORIARI ſanè mihi non expedit: v
niam enim ad viſiones & Domini pat
factiones.
v. 2. 2 Novi hominem Chriſtianum, ante ann
Act. 9. 3. quatuordecim (an in corpore, an extra corpu
& 22. 17. neſcio, ſcit Deus) hunc, inquam, raptum ad te
1 *Cor.* 15. 8. tium uſque cœlum.
3 Et ſcio, eum hominem (an in corpore, a
extra corpus, neſcio, ſcit Deus)
4 Raptum eſſe in Paradiſum, & audiviſſe a
cana verba, quæ homini eloqui nefas.
v. 5. 5 De hujuſmodi homine gloriabor, de me ve
2 *Cor.* 11. 30 rò non gloriabor, niſi in meis infirmitatibus.
v. 6. 6 Quòd ſi vellem gloriari, non eſſem equider
2 *Cor.* 10. 8. amens, utpote qui verum dicerem. Sed *a* parco
& 11. 16. ne quis de me exiſtimet ſupra quàm eſſe me vi
v. 7. det, aut ex me audit aliquid.
Job 2. 6. 7 Ac ne ob patefactionem præſtantiam me ni
mi

a Contineo me.

nis efferam, appoſitus eſt mihi *b* ſtimulus carni ›
ngelus Satanæ, qui me tundat, ne nimis efferar.
8 De eo ter Dominum oravi, ut is à me fa-
ſſeret:
9 Sed ille mihi ſic dixit: Satis eſt tibi mea gra-
a. Nam mea fortitudo in imbecillitate *c* perfi-
citur. Itáque multò libentiſſimè gloriabor in
ieis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo
hriſti. *v.* 11.
10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in 1 *Cor.* 4. 9.
ntumeliis, in rebus adverſis, in vexationibus, & 15. 8, 9,
angustiis pro Chriſto. Dum enim debilis ſum, 10.
m fortis ſum. 2 *Cor.* 11.
11 Amens fui, qui gloriatus ſim: vos me 1, 5.
egiſtis: quum deberem ego à vobis commenda- *v.* 12.
. Nihilo enim inferior fui vel ſummis Apoſtolis, 1 *Cor.* 9. 2.
metſi nihil ſum. 2 *Cor.* 4. 2.
12 Specimina quidem Apoſtoli edita ſunt apud & 6. 4.
os in ſumma patientia, in prodigiis, & mira- & 11. 6.
ilis, ac portentis. *v.* 13.
13 Quid enim eſt in quo ſuperati ſitis à cæte- 1 *Cor.* 9. 12.
s Eccleſiis, niſi quòd ego vos non exuxi? Con- 2 *Cor.* 11. 9.
nate mihi hanc injuriam. *v.* 14.
14 Jam tertiùm paratus ſum viſere vos, ne- *Act.* 20. 33.
ie tamen vos exugam. Non enim veſtra, ſed 2 *Cor.* 13. 1.
os expeto. Nec enim debent liberi parentibus *v.* 15.
ngerere, ſed parentes liberis. 2 *Cor.* 1. 6.
15 Ego verò libentiſſimè & inſumam, & in- & 6. 12. 13.
 ſumar *Col.* 1. 24.
2 *Tim.* 2. 10.

b Iſte ſtimulus non poteſt dici peccatum: nam
a Deus in diſcipulo ſuo peccatum reliquerat,
e diſcipulus peccaret.

c Id eſt, perfectè præſtatur: quaſi dicat, niſi
ntarere, vincere non poſſes: nunc tentatus,
ncis beneficio meo, & iſta demum Chriſtiana
rtus eſt vincere certantem: nam ſine pugna
on venit victoria.

ſumar pro veſtris animis, quamvis vos majore
in modum amans, minus redamer.
16 Sed eſto, ego vos non gravavi: ſed vafe
credo, dolo vos cœpi.
v. 17. 17 Num quis eſt eorum, quos ad vos miſ
2 *Cor.* 7. 2. per quem vos circunvenerim?
v. 18. 18 Hortatus ſum Titum, & unà legavi fr
2 *Cor.* 8. 6, trem: nunquid vos circunvenit Titus? Nóni
16, 18, 22. eodem animo, nónne iiſdem veſtigiis ingre
ſumus?
v. 19. 19 An rurſum putatis, vobis excuſare no
2 *Cor.* 5. 12. In Dei conſpectu per Chriſtum loquimur,
v. 20. omnia, ò chariſſimi, pro veſtra utilitate facimu
1 *Cor.* 4. 21. 20 Vereor enim, ne fortè cùm venero, & e
2 *Cor.* 10. 2. vos non quales vellem, inveniam, & ipſe vob
& 13. 2, 10. qualem non velletis, inveniar: ne fortè ſint lit
æmulationes, iræ, iurgia, maledicta, ſuſur
tumores, inconſtantiæ:
v. 21. 21 Ne rurſus ad vos, ubi venero, affligat n
2 *Cor.* 13. 2. Deus meus, multóſque deplorem, qui antè pe
caverint, nec ab ea, cui operam dederint turp
tudine, ſtupro & libidine deſtiterint.

CAP. XIII.

*Tertiò adveniens, ſeveriorem vindictam illis denu
ciat, qui reipſâ experti ſunt virtutem Chriſti i
ſuo Apoſtolatu. Optat tandem ut reſipiſcant, &
fauſta illis precatur.*

v. 1. JAM tertiò venturus ſum ad vos, ex duorur
Num 35. 30 triúmve teſtium ore decernetur de omni re.
Deut. 17. 16 2 Et prædixi, & prædico, ac ſicuti dum ite
& 19. 15. rum aderam, nunc abſens ſcribo, iis qui ant
Mat. 18. 16. peccaverint cæteríſque omnibus, me, ſi rurſun
Job 8. 17. venero, non eſſe parſurum,
2 *Cor.* 12. 14 3 Quandoquidem experimentum petitis lo
Heb. 10. 28. quenti

v. 2. 2 *Cor.* 12. 21. *v.* 3. *Mat.* 10. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

quentis in me Chriſti: qui erga vos debilis non
ſt, ſed pollet in vobis.
4 Nam ſi per debilitatem crucifixus eſt, at vi- *v.* 4.
it per Dei potentiam. Etenim nos quóque debi- *Phil.* 2.7,8:
es in eo ſumus: ſed vivemus cum eo per Dei in 1 *Pet.* 3.18.
os potentiam.
5 Vosipſos pertentate, an ſitis fide præditi: vos- *v.* 5.
ſos explorate, annon vosipſos eos agnoſcitis, in 1*Cor.* 11.28
uibus ſit Jeſus Chriſtus? niſi fortè rejectanei *v.* 7.
ſtis. 2 *Cor.* 6.9.
6 Spero equidem futurum, ut nos non eſſe re- *v.* 9.
ectaneos intelligatis. 2*Cor.* 11.30
7 Faxit Deus, ut nihil mali faciatis: non ut & 12.5,9,
os accepti eſſe videamur, ſed ut vobis rectè fa- 10.
ientibus, nos rejectanei eſſe videamur. *v.* 10.
8 Nec enim quicquam poſſumus contra veri- 1 *Cor.* 4.21.
atem, ſed pro veritate. 2 *Cor.* 2.3.
9 Gaudemus enim cùm & nos debiles, & vos & 10.2, 8.
ortes eſtis. Hoc equidem optamus, vos eſſe be- & 12.20,
è comparatos. 21.
10 Propterea hæc abſens ſcribo, ne præſenti *v.* 11.
nihi ſeverè ſit utendum poteſtate, quam mihi *Rom.* 12.16,
Dominus ad juvandum, non ad officiendum de- 18. & 15 5.
it. 1 *Cor.* 1.10.
11 Cæterùm, fratres, gaudete, comparate vos, *Phil* 2.2.
onfirmamini, idem ſentite, pacem agite & Deus & 3.15,16.
moris atque pacis vobis aderit. 1 *Petr.* 3.8.
12 Salutate inter vos oſculo ſancto. Salutant *Heb.* 12.14.
os Sancti omnes. *v* 12.
13 Domini Jeſu Chriſti gratia & Dei amor, *Rom.* 16.16
x ſancti Spiritus communio vobis adſit omni- 1*Cor.* 16.20
bus, Amen. 1*Theſ.* 5.26.

Ad Corinthios ſecunda ſcripta eſt Philippis Mace- 1 *Pet.* 5.14.
doniæ, miſſa per Titum & Lucam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD GALATAS

Cap. I.

Poſt inſcriptionem, ſubjungit objurgationem, Ga-
tas accuſans defectionis, à ſuo Euangelio, quod
Deo accepit, antequam cum ullo Apoſtolorum c-
tuliſſet.

v. 1. PAULUS Apoſtolus, non ab hom-
Gal. 1. 11, 12. nibus, néque per hominem, ſed p-
Jeſum Chriſtum & Deum Patrem, q-
Tit. 1. 3. eum excitavit ex mortuis,
Act 2. 24, 2 Et mei comites omnes fratres Eccleſiis G-
32. & 3. 15. latiæ,
& 4. 10. 3 Gratiam & pacem à Deo Patre, & Domi-
& 10. 40. noſtro Jeſu Chriſto,
& 13. 30, 4 Qui ſeipſum pro noſtris peccatis dedidit, -
34. & 17. nos eriperet ex inſtante ſeculo malo: de volu-
31. tate Dei Patríſque noſtri.
Rom. 4. 24. 5 Cui gloria in omnem perennitatem, Ame-
& 8. 11. 6 Miror vos tam citò *a* ab eo qui vos *b* in Chr-
1 Cor. 6. 14. ſti beneficio vocavit, traduci ad aliud Euang-
& 15. 15. lium. 7 Quan-
2 Cor. 4. 14. *Col.* 2. 12. 1 *Theſ.* 1. 10. *Heb.* 13. 20. *v.* 3. *Rom*
Eph. 1. 20. 1. 3. *Eph.* 1. 2. 1 *Petr.* 1. 2. *v.* 4. *Matt.* 20. 28
1. 7. 1 Cor. *Eph.* 5. 2. *Tit.* 2. 14. *Hebr.* 9. 14.
Gal. 2. 20.

a A me doctrinaque mea.
b In religione Chriſtiana.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Quanquam nullum eſt aliud, niſi quòd ſunt *v.* 7.
uidam, qui vos turbant, & Chriſti Euangelium *Act.* 15. 1.
ervertere volunt. 2 *Cor.* 11.4.
8 Verùm etiam ſi nos, aut cœleſtis Angelus *Gal.* 5. 15.
os diverſum doceat ab eo quod vos docuimus, *v.* 8.
ſto deteſtabilis. 1 *Cor.* 16.22
9 Ut etiam diximus, nunc iterum dicam: ſi 2 *or.* 11.14
uis vos diverſum docet ab eo quod accepiſtis, *v.* 9.
ſto deteſtabilis. *Deut.* 4. 2.
10 Nam *c* utrum tandem homines perſuadeo, *&* 12. 32.
n Deum? num hominibus placere conor? Nam *Prov.* 30. 6.
jam hominibus placerem, Chriſti ſervus non *Apoc.* 22.18
ſem. *v.* 10.
11 Hoc autem vobis declaro, fratres, tradi- 1 *Theſ.* 2.4.
m à me Euangelium non eſſe humanum. *Jac.* 4. 4.
12 Nec enim ego id ab homine accepi aut di- *v.* 11.
ci, ſed patefaciente Jeſu Chriſto. 1 *Cor.* 15.
13 Audiviſtis enim quomodo aliquando ver- 1, 3.
tus ſim in Judaiſmo: quàm immodicè divi- *Gal.* 1. 1.
m infeſtarem ac depopularer Eccleſiam, *v.* 12.
14 Et meæ nationis æquales meos in Judaiſ- *Eph.* 3. 3.
i profectu longè ſuperarem, mearum patria- *v.* 13.
m inſtitutionum facilè ſtudioſiſſimus. *Act.* 8. 3.
15 Sed ſimulac Deo (qui me à matris utero *&* 9 1.
ſtinavit, & pro ſua favore vocavit) *&* 22. 4.
16 Suum filium in me patefacere viſum eſt, *&* 26. 9.
eum per gentes publicarem, non equidem cum *Phil.* 3. 6.
arne & ſanguine contuli, 1 *Tim.* 1.13.
17 Neque Hieroſolymam aſcendi ad Apoſto- *v.* 15.
priores me: ſed Arabiam petii, & rurſus Da- *Act.* 9. 15.
aſcum reverti. *&* 13. 2
18 Deinde poſt annos tres Hieroſolymam aſ- *Rom.* 1.
ndi, viſendi Petri gratia, apud quem etiam *Jer.* 1. 5.
anſi dies quindecim. *v.* 16.

 19 Apo- *Mat.* 16.17.

or. 4. 6. *Gal.* 2. 8. *Eph* 3. 8. *v.* 18. *Act.* 9.26.

---

c Non homines prædico, ſed Chriſtum.
d Homini.

v. 19. 19 Apoſtolorum quidem alium nullum vi
Marc. 6. 3. niſi Jacobum, Domini fratrem.
v. 20. 20 Ac quæ vobis ſcribo, teſtor Deum, me n
Rom. 1. 9. mentiri.
& 9. 1. 21 Poſtea veni in Syriæ Ciliciæque tractus.
2 Cor. 1. 23. 22 Eram autem ignotus facie Chriſtianis
& 11. 31. dææ Eccleſiis.
1 Theſ. 2. 5. 23 Tantùm audiverant, eum à quo aliqu
1 Tim. 5. 21. do infeſtabantur, nunc fidem quam aliquam
2 Tim. 4. 1. populatus eſſet, docere,
v. 21. 24 Deóque in me gratias agebant.
Act. 9. 30.

Cap. II.

Nihil à ſuo Euangelio diverſum ſenſiſſe Apoſtolos, circumciſi Titi exemplo oſtendit, & quòd aſſeru illud adverſus Petri ſimulationem. Inde tranſit facit ad cauſæ tractationem, gratuitò nos juſtific per Chriſtum.

v. 1. DEINDE poſt annos quatuordecim ru
Act. 15. 2. ſus aſcendi Hieroſolymam cum Barnab
v. 2. aſſumpto etiam Tito.
Act. 19. 21. 2 Aſcendi autem divino inſtinctu, & ad ill
Phil. 2. 16. Euangelium retuli, quod apud extraneas gent
v. 3. publicarem, præſertim ad illuſtres, ne fortè
Act. 16. 3. caſſum vel currerem vel cucurriſſem.
1 Cor 9. 21 3 Quin néque Titus meus comes, cum Gra
v. 4. cus eſſet, circumcidi coactus eſt.
Act. 15. 24. 4 Idque propter emiſſarios falſos fratres, qu
v. 6. ſeſe inſinuaverant ad ſpeculandum, quam habe
Deu. 10. 17. remus in Chriſto Jeſu libertatem, quò nos ſervi
2 Par. 19. 7. tuti ſubjicerent:
Job 34. 19. 5 Quibus ne ad horam quidem parendo ceſſi
Sap. 6. 8. mus, ut Euangelii veritas apud vos permaneret.
Eccl. 35. 16. 6 Quòd ad eos attinet, qui videntur eſſe ali
Act. 10. 34. quid, quales tandem eſſent, mea nihil refert
Rom. 2. 11.
Epheſ. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Petr. 1. 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

rſonæ hominis rationem Deus non habet. Mi- *v.* 7.
quidem illuſtres nihil contulerunt. *Act.* 13. 46.
7 Contráque videntes mihi creditum eſſe præ- *Rom.* 11.13.
itii Euangelium, quemadmodum Petro cir- 1 *Tim.* 2. 7.
ımciſionis: 2 *Tim.* 1. 11.
8 (Nam qui in Petro id egit, ut circumciſo- *v* 8.
ım eſſet Apoitolus, idem in me quóque id egit, *Act.* 9. 15.
: eſſem alienigenarum.) & 13. 2.
9 Cognoſcentes, inquam, collatum in me & 22. 21.
:neficium, Jacobus & Cephas, & Joannes, qui *Gal.* 1. 16.
olumnæ eſſe videbantur, dexteras mihi & Bar- *Eph.* 3. 8.
ıbæ dederunt ſocietatis, ut nos alienigenas, ipſi *v.* 10.
rcumciſos inſtituerent. *Act.* 11. 30.
10 Dummodo pauperum memores eſſemus: & 24. 17.
d quod equidem facere ſtudui. *Rom* 15. 25.
11 Cùm veniſſet autem Petrus Antiochiam, 1 *Cor.* 16. 1.
go ei in os reſtiti, quoniam reprehendendus erat: 2 *Cor.* 8. 1.
12 Cùm enim, antequam veniſſent à Jacobo & 9. 1.
uidam, cum alienigenis epularetur, poſtquam *v.* 14.
li advenerunt, inhibuit, ſéque ſubduxit, cir- *Act.* 10. 28.
umciſos veritus. *v.* 15.
13 Itáque unà cum eo ſimularunt etiam reli- *Act.* 15. 10,
ui Judæi, adeò ut Barnabas quóque ad eorum ſi- 11
nulationem abduceretur. *Eph.* 2. 12.
14 Ego verò qui viderem eos non recto pede ad *v.* 16.
:uangelii veritatem incedere, dixi Petro coram *Pſal.* 143. 2.
mnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivis, *Act.* 13. 38.
ıon Judæorum, cur alienigenas Judaizare cogis? *Rom.* 1. 17.
15 Nos natura Judæi, non ex alienigenis ſon- & 3. 20. 28.
es: & 8. 3.
16 Scientes hominem non Legis operibus ju- *Gal.* 3. 11.
tum fieri, ſed tantum fide in Jeſu Chriſto collo- *Hebr.* 7. 18,
anda, nos quóque, inquam, fidem adhibuimus 19.
Chriſto Jeſu, ut juſti fieremus Chriſti fide, non *v.* 17.
Legis operibus: quoniam Legis operibus morta- *Rom.* 3. 19,
ium nemo juſtus fiet. 20. & 5. 1.
17 Quòd ſi ſtudentes per Chriſtum juſti fieri, 1 *Joh.* 3. 8, 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 19. reperimur tamen ipſi quóque ſontes, ergo C
Rom. 6. 11, ſtus peccati miniſter eſt? id quod Abſit.
14. & 7. 4, 18 Atqui ſi quæ abolevi, eadem redintego,
6. & 8. 2. ſontem me præbeo.
& 14. 7, &c. 19 Ego enim per legem legi mortuus ſum u
2 Cor. 5. 15. Deo viverem:
1 Theſ. 5. 10. 20 Crucifixus ſum cum Chriſto: Vivo aut
1 Petr. 4. 2. non jam ego, ſed vivit in me Chriſtus. Quòde-
Hebr. 9. 14. rò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui
v. 20. adeò amavit, ut ſeipſum pro me dederet.
Rom. 6. 6. 21 Non repudio Dei beneficium. Nam ſi
Gal. 1. 4. & lege poſita eſt juſtitia, ergo Chriſtus fruſtra m
5. 24. tuus eſt.
& 6. 14.
Eph. 5. 2.
Tit. 2. 14.

CAP. III.

v. 21. *Exprobrat quòd ſe abduci paſſi ſint ab expreſſa illis*
Hebr. 7. 11. *vivum in Chriſto juſtificationis gratia, Abra*
exemplum adducit, effectum, & cauſas latæ le
exponens.

v. 1. O Dementes Galatæ, quis vos faſcinavit,
Gal. 5. 7. veritati non obtemperetis? quibus *a* c
oculos Ieſus Chriſtus antea depictus fuit
apud vos crucifixus.
v. 2. 2 Hoc tantùm volo à vobis diſcere, per Leg
Act. 2. 38. opera Spiritum acceperitis, an per orationem f
& 8. 15. dei?
& 15. 8. 3 Adeóne dementes eſtis, ut à Spiritu exorſi
Eph. 1. 13. nunc in carnem deſinatis?
v. 4. 4 Tanta paſſi eſtis fruſtra? ſi tamen fruſtra.
2 Joh. v. 8. 5 Utrumne qui vobis Spiritum ſuggeſſit, &
v. 6. apud vos portentoſa fecit, id per legis opera fecit,
Gen. 15. 6. an per orationem fidei?
Rom. 4. 3. 6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit,
Jac. 2. 23. id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

7 Ergo

a Ita declaratus, ut apud vos crucifixus eſſe videatur.

7 Ergo cognoſcite, qui ſunt à fide eos Abra- *v.* 7.
mi filios eſſe. *Rom.* 4. 11,
8 Prævidentes autem *b* Literæ, Deum per fi- 12, 16.
m juſtificaturum eſſe gentes, antè denunciave- *v.* 8.
nt Abrahamo, in eo beandas eſſe gentes omnes. *Gen.* 12. 3.
9 Itáque qui à fide ſunt, ii unà cum fidente & 18. 18.
rahamo beantur. & 22. 18.
10 Quicùnque enim ſunt à Legis operibus, & 26. 4.
ecrationi ſubjecti ſunt. Scriptum eſt enim Exe- *Eccl.* 44. 20.
abilem eſſe, quicúnque non ſteterit omnibus *Act.* 3. 25.
Legis libro ſcriptis, eáque præſtiterit. *v.* 10.
11 Neminem autem Lege fieri juſtum apud *Deu.* 27. 26.
eum: hinc perſpicuum eſt, quod juſtus per fi- *v.* 11.
m vivet. *Hab.* 2. 4.
12 Atqui Lex non eſt ex fide: ſed qui homo *Rom.* 1. 17.
a fecerit, per ea vivet. & 3. 20.
13 Chriſtus nos à Legis execratione aſſeruit, *Gal.* 2. 16.
ſtus pro nobis execratio Scriptum eſt enim, ex- *Hebr.* 10. 38
rabilem eſſe, quiſquis ex patibulo pendeat. *v.* 12.
14 Ut ad gentes felicitas Abrahamica perve- *Lev.* 18. 5.
at per Chriſtum Jeſum, ut Spiritus promiſſum *Ezec.* 20. 11
lipiſcamur per fidem. *Rom.* 4. 4, 5.
15 Fratres, humana loquar: quamvis homi- & 10. 5, 6.
s ſancitum pactum, nemo tamen repudiat, & 11. 6.
t immutat. *v.* 13.
16 Abrahamo autem promiſſa ſunt illa, & *Deu.* 21. 23.
us ſemini. Non dicit, Et ſeminibus, quaſi de *Rom.* 8. 3.
ultis, ſed ut de uno: Et ſemini tuo, qui Chri- 2 *Cor.* 5. 21.
us eſt. *v.* 15.
17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo ſanctum, *Hebr.* 9. 17.
ectans in Chriſtum, lex quæ poſt annos qua- *v.* 16.
ringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut *Gen.* 12. 7.
romiſſionem reſcindat. & 15. 5.
18 Atqui & 17. 7.
r 22. 18. *Gal.* 3. 8. *v.* 17. *Gen.* 15. 13, 16. *Exod.* 12. 40, 41.
Act. 7. 6.

---

b Deus, ut in literis habetur.

v. 18. 18 Atqui ſi à lege pendet hæreditas, non
Rom. 4. 13, pendet à promiſſo, & tamen Abrahamo per
14. & 8. 17. miſſum donavit Deus.
v. 19. 19 Quorſum ergo Lex? Delictorum c
Exod. 19. 3, adjecta eſt, donec veniret ſemen, cui promiſſ
20. erat: inſtituta per Angelos, lata per Sequeſtre
Deut. 5. 5. 20 Sequeſter autem unius non eſt: atqui D
Joh. 1. 17. unus eſt.
& 15. 22. 21 Ergóne Lex eſt contraria Dei promiſ
Act. 7. 38. Nequaquam. Si enim data lex eſſet, quæ vit
53. conferre poſſet, plane in Lege ſita foret juſtiti
Ròm. 4. 15. 22 Sed *c* concluſerunt Literæ omnia ſub p
& 5. 20. catum, ut promiſſum per Chriſti Jeſu fidem
& 7. 8. retur fidentibus.
v. 22. 23 Antequam autem veniſſet fides, ſub Le
Rom. 3. 9 cuſtodiebamur, concluſi ad fidem quæ pate
& 11. 32. cienda erat.
v. 24. 24 Itáque Lex pædagogus noſter fuit *d*
Matt. 5. 17. Chriſtum, ut fide juſti fieremus.
Act. 13. 38 25 Poſtquam autem venit fides, non jam
Rom. 10. 4, pædagogo ſumus.
v. 26. 26 Omnes enim Dei filii eſtis, fide Chri
Eſai. 56. 5. Jeſu habenda.
Joh. 1. 12. 27 Nam quicunque baptizati eſtis, Chriſtu
Rom. 8. 15. induiſtis.
Gal. 4. 5. 28 Non eſt neque Judæus, neque Græcu
v. 27. non eſt neque ſervus, neque liber: non eſt
Rom. 6. 3. mas, vel fœmina. Nam vos omnes idem eſtis
& 13. 14. Chriſto Jeſu.
v. 28. 29 Quòd ſi vos Chriſti eſtis, ergo Abraha
Joh. 17. 21. ſemen eſtis, & ex promiſſo hæredes.
Rom. 10. 12. 1 Cor. 12. 13, Eph. 2. 14. 15. Col. 3. 11. v. 2
Gen. 12. 12. Rom. 9. 7. Hebr. 11. 18.

CA

---

c Omnia ſub peccato ſunt, ut docent literæ.
d Ut nobis præeſſet uſque ad adventum Chriſt

Cap. IV.

tutela Legis emancipatos, Chriſti adventu qui
us eſt finis, abſurdum eſt ad egenas ſuperſtitiones
elabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinæ
Euangelii, & pulchra allegoria ſuam diſputatio-
nem exornat.

HIC autem dico: Quandiu hæres puer eſt, ni- *v.* 3.
hil differt à ſervo, & tamen eſt omnium do- *Col.* 2. 20.
minus: *v.* 4.
2 Sed ſub tutoribus & diſpenſatoribus eſt, *Gen.* 49. 10.
que ad præfinitum à patre tempus. *Dan.* 9. 24.
3 Similiter & nos, cùm pueri eſſemus *a* ſub *Matt.* 5. 18.
ndanis rudimentis eramus emancipati: *Eph.* 1. 10.
4 Sed poſtquam plenum tempus advenit, mi- *v.* 5.
Deus Filium ſuum ex muliere natum, qui ſub *Joh.* 1. 12.
ge fuit, *Gal.* 3. 26.
5 Ut legi ſubditos redimeret, quò adoptio- *v.* 6.
m adipiſceremur. *Rom.* 8. 15.
6 Et quoniam filii eſtis, miſit Deus Filii ſui *v.* 7.
iritum in veſtros animos: qui clamet. Abba *Rom.* 8. 16,
ter. 17.
7 Itáque non jam ſervus es, ſed filius: quòd *v.* 8.
ilius, etiam hæres Dei per Chriſtum. 1 *Cor.* 8. 4.
8 Sed tum quidem ignorantes Deum ſervivi- & 12. 2.
s eis, qui natura dii non ſunt. *Eph.* 2. 11,
9 At nunc Deum cognoſcentes, vel potius à 12.
o cogniti, quî fit ut vos rurſus ad infirma ege- *v.* 9.
que rudimenta convertatis, quibus rurſum de 1 *Cor.* 8. 3.
egro ſervire vultis? & 13. 12.
10 Dies obſervatis, & menſes, & tempora, *Col* 2. 20.
annos. *Phil.* 3. 14.
11 Metuo equidem vobis, ne fruſtra in vobis *Hebr.* 7. 18.
boraverim. *v.* 10.
12 Eſte *Rom.* 14. 5.

a Sub lege, quæ doctrinæ rudimento humana *Col.* 2. 16.
nt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 12. 12 Eſte mei ſimiles, quoniam & ego ſum
2 Cor. 2. 5. ſtri. Fratres, oro vos: nullam mihi feciſtis in
v. 13. riam.
1 Cor. 2. 3. 13 Scitis autem quanta cum carnis infir
2 Cor. 11. 30 tate vos antea inſtituerim:
v. 14. 14 Et tamen mei tentationem, quam in car
Malac. 2. 7. pertuli, tantum abfuit ut repudiaretis aut reſp
Mat. 10. 40. retis, ut me ceu Dei Angelum, ceu Chriſtu
Joh. 13. 20. ipſum Jeſum acceperitis.
b 15 Quæ ergo eſt beatitudo veſtra? Teſtor en
vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſuros
mihi daturos fuiſſe.
16 Ergòne veſter inimicus factus ſum ve
vobis dicendo?
v. 17. 17 Ambiunt vos, non rectè: nam exclude
Rom. 10. 2. nos volunt, ut ſe æmulemini.
2 Cor. 11. 2. 18 Deceret autem æmulari in re bona ſemp
v. 19. non ſolùm me apud vos præſente.
1 Cor. 4. 15. 19 Filioli mei, quos iterum parturio, don
Phil. v. 10. formetur in vobis Chriſtus.
Jac. 1. 18. 20 Vellem equidem nunc apud vos adeſſe v
v. 22. cemque meam mutare, quoniam in vobis dubit
Gen. 16. 15. 21 Dicite mihi, qui ſub lege eſſe vultis, lege
& 21. 1, 2. non auditis?
Act. 7. 8. 22 Scriptum eſt enim, Abrahamum duos h
Heb. 11. 11. buiſſe filios, unum ex ancilla, alterum ex liber
v. 23. 23 Quorum, ancillæ filius humano more n
Joh. 8. 39. tus eſt, liberæ autem filius ex promiſſo.
Rom. 9. 7, 8. 24 Quæ res aliud ſignificant. Nam eæ ſun
duo fœdera: Unum à monte Sina, in ſervituten
gignens, videlicet Agar:
25 Nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, qu
cum ea, quæ nunc eſt, Hieroſolyma congrui
quippe quæ unà cum ſuis ſerviat.

26 A

---

b Nihil eſt in quo vos beatos dicere poſitis, niſi
meàm doctrinam retinetis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

26 At ſuperior Hieroſolima libera eſt, quæ v. 26.
ter eſt omnium noſtrûm. Eſa. 2. 2.
27 Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis quæ Heb. 12. 22.
n paris: erumpe in clamorem, quæ non eni- Apoc. 3. 12.
is. Nam plures futuri ſunt deſertæ nati, quàm & 21. 2,
um habentis. 10, &c.
28 Nos verò, fratres, quemadmodum Iſaacus, v. 27.
omiſſionis nati ſumus. Eſa. 54. 1.
29 Sed ut tunc qui humanitùs erat genitus, v. 28.
itum divinitùs infeſtabat: ita fit etiam nunc. Rom. 9. 7, 8.
30 Verùm quid ajunt literæ? Ejice ancillam, v. 29.
ſque Filium: non enim hæres erit ancillæ fi- Gen. 21. 9.
s cum liberæ filio. v. 30.
31 Ergo, fratres, non ancillæ nati ſumus, ſed Gen. 21. 10,
eræ. 12.
Joh. 8. 35.

Cap. V.

v. 1.
uia ex libera ortos eſſe dixit, admonet quantum ſit Eſa. 9. 3.
pretium tantæ libertatis, qualiter ea ſit utendum, Joh. 8. 32.
ut ſpiritui obediant reſiſtant carni. Act. 15. 10.

QUAMOBREM in libertate inquam Rom. 6. 18.
Chriſtus nos aſſeruit, ſtate, & nolite rur- 1 Petr. 2. 16.
ſum jugo ſervitutis teneri. v. 2.
2 En ego Paulus vobis dico, ſi circumcide- Act. 15. 1.
ni, Chriſtus nihil vobis proderit. v. 5.
3 Hoc item confirmo omni homini, qui cir- 2 Tim. 4. 8.
mciditur, eum debere toti parere Legi. v. 6.
4 Nihil rei vobis cum Chriſto eſt: qui in Lege Mat. 12. 50.
ſitam habetis juſtitiam, ex beneficio excidiſtis. Joh. 15. 14.
5 Nos enim ſpiritu per fidem à ſpe juſtitiæ 1 Cor. 7. 19.
ndemus. 2 Cor. 5. 16.
6 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio Gal. 6. 15.
icquam valet, neque præputium, ſed fides per Col. 3. 11.
aritatem operans. 1 Theſ. 1. 3.
7 Currebatis bene, quis vos impedivit quò v. 7.
nus veritati obtemperaretis? 1 Cor. 9. 24.
8 Iſta Gal. 3. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 8. 8 Iſta perſuaſio non ab eo eſt qui vos vocav
Gal. 1. 6. 9 Paulum fermenti totam maſſam fermen
v. 9. 10 Equidem hoc mihi de vobis per Domin
1 *Cor.* 5. 6. perſuaſi, vos omnino non aliter animatos fo
v. 10. Verùm qui vos turbat, dabit pœnas quiſquis e
2 *Cor.* 2. 3. 11 Ego quidem, fratres, *a* ſi adhuc circu
& 8. 22. ciſionem prædico, quî fit ut tamen infeſter? Si
Gal. 1. 7. ita eſſet, non eſſet ea, quæ eſt crucis offenſio.
v. 11. 12 O utinam excidantur qui vos inquietan
1 *Cor.* 1. 23. 13 Vos enim ad libertatem vocati eſtis, fratr
v. 12. modò ne libertate ad libidinem abutamini, d
Deut. 13. 6. per charitatem alius alii ſerviatis.
& 17. 7. 14 Nam tota lex in uno dicto comprehen
Joſu. 7. 25. tur, videlicet: Alterum ut teipſum diligito.
1 *Cor.* 5. 13. 15 Quòd ſi alii alios mordetis ac exeditis,
v. 13. dete ne alii ab aliis conſumamini.
1 *Cor.* 8. 9. 16 Dico autem obtemperate ſpiritui, ne
& 9. 19. carnis cupiditatem exequimini.
Gal. 6. 2. 17 Caro enim, contra quàm Spiritus, & Spi
1 *Petr.* 2. 16. tus contra quàm caro concupiſcit. Atque h
2 *Petr.* 2. 19. ita ſunt inter ſeſe contraria, ut non quæ velitis
Jud. v. 4. faciatis.
v. 14. 18 Quòd ſi Spiritu agimini, non eſtis ſu
Lev. 19. 18. lege.
Matt. 7. 12. 19 Sunt autem manifeſta carnis opera, vid
& 22. 39. licet adulterium, ſtuprum, impuritas, ſalacitas,
Mar. 12. 31. 20 Deaſtrorum cultus, veneficium, inimic
Rom. 13. 9. tiæ, lis, æmulationes, iracundiæ, contentiones
Jac. 2. 8. ſeditiones, ſectæ,
v. 15. 21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſa
2 *Cor.* 12. 20 tiones, & his ſimilia, quæ qui faciunt, (hoc vobi
v. 16. præ

Rom. 6. 12. *&* 8. 1, 4, 12. *&* 13. 14 1 *Petr.* 2. 11. *v.* 17 *Rom.* 7. 15, *&c.* *v.* 18. *Rom.* 6. 14 *&* 8. 2. *v.* 19. 1 *Cor.* 3 3. *&* 6. 9. *Eph.* 5. 3, 5. *Col.* 3. 5. *Jac.* 3. 14. *v.* 21. 1 *Cor.* 6 9, 10. *Eph.* 5. 5. *Col.* 3. 6 *Apoc.* 22. 15.

a Si circumciſionem docerem, non in feſta rent me Judæi, nec eos offenderet Euangelium

rædico, quemadmodum jam prædixi) ii divi- *v.* 22,
um regnum non obtinebunt. *Eph.* 5. 8.
22 At Spiritus fructuseſt charitas, gaudium, *Col.* 3. 12.
ax, clementia, benignitas, bonitas, fides, leni- *v.* 23.
is, continentia: contra talia non eſt lex. 1 *Tim.* 1. 9.
23 Qui ſunt autem Chriſti, ii carnem unà *v.* 24.
um libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt. *Rom.* 6. 6.
24 Si Spiritu vivimus, etiam Spiritu gradia- *&* 13. 14.
ıur *Gal.* 2. 20.
25 Ne ſimus glorioſi, invicem provocantes, 1 *Pet.* 2. 11.
ıvicem invidentes. *v.* 25.
Rom. 8. 5.
v. 26.
Phil. 2. 3.

Cap. VI.

Agit jam in ſpecie de charitate erga delinquentes & lapſos, erga miniſtros verbi, erga domeſticos fidei, non quemadmodum falſi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Chriſti.

FRATRES, ſi quis aliquo delicto antici- *v.* 1.
patus fuerit, vos eum, qui ſpirituales eſtis, *Rom.* 14. 1.
reficite, cum animi comitate, aſpicientes *&* 15. 1.
oſipſos, ne vos quoque tentemini. 1 *Cor.* 2. 15.
2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Chriſti *&* 3. 1.
ege perfungimini. *&* 9. 22.
3 Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cùm *v.* 2.
hil ſit, ipſe ſe animo fallit. *Mat.* 11. 29.
4 Exploret autem ſuum quiſque opus, ita de- *Joh.* 3. 14,
um in ſeipſo tantum quòd glorietur habebit, 34. *&* 15.
n in altero. 12.
5 Nam ſuum quiſque feret onus. *Rom.* 14. 1.
6 Communicet autem qui doctrinà eruditur, *&* 15. 1.
m eo, à quo eruditur, omnia bona. 1 *Theſ.* 5. 14.

 1 *Joh.* 4. 21.

3. 1 *Cor.* 8. 2. *v.* 4. 1 *Cor.* 11. 28. 2 *Cor.* 13. 5. *v.* 5. *Pſal.* . 13. *Jer.* 17. 10. *&* 32. 19. *Mat.* 16. 27. *Rom.* 2. 6. *&* 14. 12 *Cor.* 3. 8. 2 *Cor.* 5. 10. *Apoc.* 2. 23. *&* 22. 12. *v.* 6. 1 *Cor* 9. 7, 11, 14.

n Præcepto.

v. 7. 7 Ne errate, Deus non eluditur: nam qui
Luc. 16. 25. quiſque ſeverit, idem metet.
Rom. 2. 6. 8 Siquidem qui in ſuam carnem ſeverit,
1 Cor. 7. 10. carne metet interitum. Qui verò in Spiritu
v. 8. verit, ex Spiritu vitam metet ſempiternam.
2 Cor. 9. 6. 9 Nolimus autem rectè faciendo defethiſc
v. 9. nam noſtro tempore metemus, non defatigandi
2 Theſ. 3. 13. 10 Ergo ut tempus habemus, benefaciamu
v. 10. cùm omnibus, tum maximè fidei domeſticis.
Eph. 2. 10. 11 Videte quantis vobis literis ſcripſerim m
1 Tim. 5. 8. manu
v. 12. 12 Quicunque ſe in carne pulchra ſpecie ve
Phil. 3. 18. ditant, ii vos circuncidi cogunt, tantùm ut Chr
v. 14. ſti cruce non infeſtentur.
Rom. 6. 6. 13 Nam ne ipſi quidem, qui circunciduntu
Gal. 2. 20. legi parent: ſed ideo vos circuncidi volunt, u
v. 15. in veſtra carne glorientur.
Mat. 12. 50. 14 At mihi gloriari ne ſit, niſi in cruce D
Joh. 15. 14. mini noſtri Jeſu Chriſti, per quem *b* & mund
1 Cor. 7. 19. mihi crucifixus eſt, & ego mundo.
2 Cor. 5. 16. 15 Etenim in Chriſto Jeſu neque circunciſ
Gal. 5. 6. quicquam valet, neque præputium, ſed nov
Col. 3. 11. creatura.
v. 16. 16 Et quicunque ad hanc normam ſe gerent
Pſal. 125. 5. iis pax & miſericordia tribuetur, unà cum div
Rom. 2. 29. nis Iſraelitis.
& 4. 12. 17 Deinceps nemo mihi negotia faceſſat: eg
Gal. 3. 29. enim Domini noſtri Jeſu Chriſti notas in cor
v. 17. pore meo geſto.
2 Cor. 4. 10. 18 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit ani
mis veſtris, fratres. Amen.

Ad Galatas ſcripta eſt Romæ.

---

b Nihil mihi cum mundo eſt commercii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

Cap. I.

Poſt ſalutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione diſſerit, à qua ſalus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam ſublime arcanum capi non poteſt, precatur, ut ad plenam Chriſti cognitionem Epheſios Deus adducat.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, de Dei voluntate, Sanctis omnibus qui ſunt Epheſi, & fidentibus per Jeſum Chriſtum — *v.* 1. *Rom.* 1. 7. 1 *Cor.* 1. 2. 2 *Cor.* 1. 1.

2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto. — *v.* 2. *Gal.* 1. 3. 1 *Petr.* 1. 2.

3 Concelebrandus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos felicitavit omni ubertate divina in rebus Chriſti cœleſtibus. — *v.* 3. 2 *Cor.* 1. 3. 1 *Petr.* 1. 3.

4 Quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut eſſemus in ſuo conſpectu ſancti & inculpati, charitate præditi. — *v.* 4. *Luc.* 1. 75. *Rom.* 8. 29, 30. *Eph.* 5. 27. *Tit.* 2. 12. *Col.* 1. 22. 2 *Theſſ.* 2. 13. 2 *Tim.* 1. 9. & 2 10.

5 Deſtinaverat enim nos adoptioni per Jeſum Chriſtum, *a* in eundem pro ſuæ voluntatis arbitrio. — *Jac.* 2 5. 1 *Pet.* 1. 1, 2. *v.* 5. *Rom.* 8. 15, 29, 30. *Gal* 4. 5.

 6 Ad

a Ut in ipſum Jeſum adoptaremur, hoc eſt, per eum Dei filium, fieremus Dei filii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 6. 6 Ad laudem ſuæ glorioſæ beneficentiæ, qu
Matt. 3. 17. nos acceptos reddidit per ſuum chariſſimum.
& 17. 5. 7 In quo liberationem habemus per ejus ſan
v. 7. guinem, videlicet delictorum veniam, pro eju
Act. 20. 28. tàm divite beneficentia.
Rom. 2. 4. 8 Qua erga nos tàm largè uſus eſt, ſumm
& 9. 23. cum ſapientia atque prudentia,
Eph. 2. 7. 9 Declarando nobis arcanum ſuæ voluntatis
& 3. 8, 16. Atque id fecit, quoniam ſic ei viſum eſt, ut ipſ
Col. 1. 14. ſecum ſtatuerat, diſpenſanda eſſe tempora cun
Phil. 4. 19. peracta forent,
1 *Pet.* 1. 18, 10 Omniaque in Chriſto ſummatim compre
19. hendenda, tum cœleſtia, tum terreſtria.
Hebr. 9. 12. 11 In Chriſto, inquam, in quo nos in ſorten
v. 9. aſciti ſumus, deſtinati decreto efficientis omni
Rom. 16. 25. ſuæ voluntatis arbitratu.
Eph. 3. 9. 12 Ut ei laudi ſimus, ac gloriæ, nos qui ſpem
Col 1. 26. in Chriſto collocavimus.
2 *Tim.* 1. 9. 13 In quo eodem vos quoque ſpem collocaſtis
Tit. 1. 2. audita veritatis oratione, hoc eſt, veſtræ ſaluti
1 *Pet.* 1. 20. Euangelio, cui fidem habendo, conſignati eſti
v. 10. ſancto Spiritu *b* promiſſionis,
Gen. 49. 10. 14 Qui pignus eſt hæreditatis noſtræ, ad aſſe-
Dan. 9. 24. rendam partam poſſeſſionem, quæ res ei glorio-
Gal. 4. 4. ſam laudem pariat.
Col. 1. 20. 15 Propterea ego veſtram fiduciam in Domi-
v. 11. no Jeſu collocatam, & amorem erga omnes
Act. 26. 18. Sanctos audiens,
Rom. 8. 17. 16 Non intermitto gratias de vobis agere, ve-
Col. 1. 12. ſtri mentionem faciens in meis precibus.
v. 13. 17 Ut
Rom. 8. 15, 16. 2 *Cor.* 1. 22. & 5. 5. *Eph.* 4. 30. *v.* 14. *Exod.*
19. 5. *Deut.* 7. 6. & 14. 2. & 26. 18. *Rom.* 8. 23. 2 *Cor.* 1. 22.
& 5. 5. 1 *Petr.* 2. 9. *v.* 15. *Phil.* 1. 2. *Col.* 1. 3. 1 *Theſ.* 1. 2.
2 *Theſſ.* 1. 3. *v.* 16. *Rom.* 1. 9. *Phil.* 1. 3, 4. 1 *Theſſ.* 1. 2.
2 *Theſſ.* 1. 3.

---

b Qui nobis fidem faciat, fore ut nobis pro-
miſſa præſtetur hæreditas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 Ut Domini noſtri Jeſu Chriſti Deus, gloriæ *v.* 19, 20.
Pater, vos ſapientiæ & patefactionis authore Spi- *Col.* 2. 12.
ritu donet, quo eum cognoſcatis, *v.* 20.
18 Illuſtratis veſtræ mentis oculis, ut ſciatis *Pſal.* 110. 1.
quid ſperandum ſit vocatis ab eo, & quam lo- *Act.* 2. 24.
cuples glorioſaque ſit ejus hæreditas deſtinata 1 *Cor* 15. 25
Sanctis: *Col.* 3. 1.
19 Et quàm excellens ſit ejus in nos fidentes *Phil.* 2. 9.
potentiæ magnitudo, *Hebr.* 1. 3.
20 Quam pro ſui egregii roboris virtute exer- & 10. 12.
uit in Chriſto, eum ex mortuis ſuſcitando. 1 *Pet.* 3. 22.
21 Atque is Chriſtus illi dexter aſſedit in cœ- *v.* 21.
leſtibus, ſupra omnem principatum, & poteſta- *Phil.* 2. 9.
tem, & potentiam, & dominatum, ſupráque *Col.* 2 10.
omne nomen quod nominatur, non ſolùm in *v* 22, 23.
hoc ſeculo, verùm etiam in futuro. *Pſal.* 8. 7, 8.
22 Et ille ejus pedibus omnia ſubjecit, eúmque *Mat.* 28. 18.
ſupra omnia Eccleſiæ, 1 *Cor.* 15. 27
23 (Quæ ejus corpus eſt) dedit caput *c* com- *Hebr* 2. 8.
plementum omnia complentis in omnibus. *Rom.* 12. 5.
1 *Cor.* 12. 6, 27. *Eph.* 4. 12, 15, 16. & 5. 23, 30. *Col.* 1. 18.
& 3. 11.

---

c Chriſtus eſt, per quem Deus complet ac perficit omnia.

Cap. II.

Ut gratiæ magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorſus addicti, gratiâ ſint ſervati, & propinqui facti, reconciliatione per Chriſtum facta, & per Euangelium publicata.

VOS quidem mortui fuiſtis delictis & pec- *v.* 1.
catis, *Col.* 2. 13.
2 In quibus aliquando verſati eſtis: ut *v.* 2.
eſt hujus mundi vita, ad principis aëreæ poteſtatis *Joh.* 12. 31.
arbi- & 14. 30.
& 16. 11. 1 *Cor.* 6. 11. *Eph.* 5. 6. & 6. 12. *Col.* 3. 6, 7. *Tit.* 3. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. arbitrium, videlicet Spiritus, qui nunc in contu
Col. 3. 7. macibus viget hominibus.
Tit. 3. 3. 3 In iiſdem peccatis nos quoque omnes ver
v. 4. ſati ſumus aliquando, in noſtræ carnis cupiditat
Rom 10.12 bus facientes quæ vellet caro atque cogitationes
v. 5. fuimúſque natura digni ſupplicio, ſicut & cæter
Rom 5. 6, 4 Verùm Deus miſericordia dives, tanta no
8, 10 & 6. charitate complexus eſt.
4, 5, 8 5 Ut cùm delictis eſſemus mortui, revocave
& 8. 11. rit nos in vitam unà cum Chriſto (eſtis benefici
Col. 2. 12. ſervati)
& 3 1, 3. 6 Simúlque ſuſcitaverit, & *a* in Chriſto Jeſ
Act. 15.11. in cœleſtibus collocaverit,
Tit. 3. 5. 7 Ut oſtendat in futuris ſeculis ſuam tam di
v. 8. vitem beneficentiam, qua pro ſua benignitat
Mat. 16.17. uſus eſt in nos in Chriſto Jeſu.
Rom 3. 24 8 Nam beneficio ſervati eſtis per fiduciam
& 4 16. idque non ex vobis. *b* Dei donum eſt.
Phil. 1. 29. 9 Non ex factis, ne quis ſe jactet.
Tit. 3. 5. 10 Ejus enim ſumus opus, conditi in Chriſt
v. 9. Jeſu ad rectè facta, quæ præparavit Deus, ut in
Rom 3. 20, eis verſaremur.
27 & 4. 2. 11 Quamobrem mementote vos aliquand
& 9. 11. carne alienigenas (qui præputium vocamini
& 11. 6. ab ea quæ circunſicio dicitur, in corpore manu
1 *Cor.* 1. 29, facta)
30. 12 Vos, inquam, in illo tempore fuiſſe ſine
2 *Tim.* 1. 9. Chriſto, ab Iſraelitica Republica alienos, fœderi-
Tit. 3. 5. bus promiſſionis carentes, ſpem non habentes,
v. 10. & Dei expertes in mundo.
Pſal. 100 3. 13 At nunc in Chriſto Jeſu, vos qui, aliquan-
Eſa 29. 23. do aberatis, factum eſt ut adſitis per Chriſti ſan-
2 *Cor.* 5. 17. guinem. 14 Is
Epheſ. 1. 4. & 4. 24 *Tit.* 2. 14. *v.* 11. 1 *Cor.* 12. 2. *Eph.* 5. 8.
Col. 1. 21. *v.* 12. *Rom.* 9. 4.

---

a In eo quòd Chriſtiani ſumus. *b* Scilicet quod ſervati eſtis, ſicut paulò antè dixerat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

14 Is eſt enim pax noſtra, qui *c* ex ambobus *v.* 14.
unum fecit, ſeptique interſtitium abrupit. *Eſa.* 9. 5, 6.
15 Et inimicitias, legèm præceptorum in *Mich.* 5. 5.
placitis poſitam, in ſua carne abolevit, ut in ſeſe *Joh.* 10. 16.
ex duobus conderet unum novum hominem, *&* 16 33.
faciendo pacem, *Act.* 10. 36.
16 Et ambos uno in corpore reconciliaret *Rom.* 5. 1.
Deo per crucem, peremptis in ea inimicitiis. *Col.* 1. 20.
17 Venit autem pacem nunciatum, & vobis *Gal.* 3. 29.
qui aberatis, & iis qui aderant. *v.* 15.
18 Si quidem per eum aditum habemus utri- 2 *Cor.* 5. 17.
que, per unum Spiritum ad Patrem. *Gal.* 6. 15.
19 Ergo non jam peregrini eſtis & inquilini, *Col.* 2. 14.
ſed Sanctorum cives, Deíque domeſtici, *v.* 16.
20 Super Apoſtolorum Vatúmque fundamen- *Rom* 6. 6.
tum extructi anguli capite ipſo Jeſu Chriſto, *&* 8. 3.
21 Per quod totum ædificium compactum *Col.* 1. 20.
creſcit in ſanctum templum in Domino: *&* 2. 14.
22 In quo vos quoque unà ædificamini, ad *v.* 17.
Dei domicilium, divino afflatu. *Pſ.* 148. 14.

Eſa. 57. 19. *v.* 18. *Joh.* 10. 9. *&* 14. 6. *Rom.* 5. 2. *Eph.* 3. 12. *Hebr.* 4. 16. *&* 10. 19, 20. *v.* 19. *Gal.* 6. 10. *Phil.* 3. 20. *Hebr.* 12. 22, 23. *v.* 20 *Pſ.* 118. 22. *Eſa.* 28. 16. *Mat.* 16. 18. 1 *Cor.* 3. 9, 10. 1 *Petr.* 2. 4, 5. *Apoc.* 21. 14. *v.* 21. 1 *Cor.* 3. 17. *&* 6. 19. 2 *Cor.* 6. 16. *Eph.* 4. 16. *v.* 22. 1 *Petr.* 2. 5.

c Alienigenis & Judæis.

CAP. III.

Ideo ſe dicit à Judæis multa paſſum, quod myſterium de Gentilibus ſervandis Dei juſſu prædicaverit. Deinde rogat Epheſios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac propterea orat Dominum, ut percipiant quanta ſit Chriſti dilectio. *v.* 1.

HUJUS gratia ego Paulus, Jeſu Chriſti *Act.* 21. 33.
vinctus, propter vos alienigenas, legatio- *Eph.* 4. 1.
ne fungor: *Phil.* 1. 7,
3, 14, 16. *Col.* 1. 24. *&* 4. 3. 2 *Tim.* 1. 8. *&* 2. 10. *Phile.* *v.* 1.

v. 2. 2 Si modò audiviſtis Dei beneficii diſpenſa-
Act. 9.15. nem, quod mihi ad vos collatum eſt:
& 13.2. 3 Quandoquidem ille mihi diuinitùs mi-
Rom. 1.5. rium declaravit, quemadmodum antè brev
1 *Cor.* 4.1. ſcripſi,
Gal. 1.16. 4 Unde poteſtis legentes animadvertere m
Eph. 3.8. in Chriſti myſterio intelligentiam,
v. 3 5 Quòd nullis aliis ſeculis declaratum eſt ho-
Act. 22.17, minum generi, ut nunc patefactum eſt ſan
21. & 26. ejus Apoſtolis ac vatibus divina inſpiratione.
16, 17. 6 Videlicet alienigenas eſſe cohæredes, & ei-
Rom. 16.25. dem corporis & participes divini promiſſi
Gal. 1.11, Chriſto per Euangelium.
12. 7 Cujus ego factus ſum miniſter dono divi
Eph. 1.9,10 beneficii, quod beneficium mihi divinæ pot-
Col. 1.26. tiæ vi collatum eſt.
v. 5. 8 Mihi omnium Sanctorum minimo id be-
Act. 10.28. ficium collatum eſt, ut apud exteras gentes i-
v. 6. nitam Chriſti opulentiam publicem,
Gal. 3.29, 9 Et omnibus perſpicuum faciam quæ ſit m-
30 & 3.14 ſterii communio, quod ab omni æternitate ap
Eph. 2.15, Deum, qui omnia per Jeſum Chriſtum con-
16. dit, fuit celatum.
v 7. 10 Ut nunc declaretur principatibus & po-
Rom. 1.5. ſtatibus, in cœleſtibus per Eccleſiam, tam va
Col. 2 12. Dei ſapientia.
v. 8. 11 Quemadmodum & ab omni ævo decre-
Act. 9.15. rat, & in Chriſto Jeſu Domino noſtro præſtitit
& 13.2 12 In quo habemus audaciam atque *a* aditu
& 22.21. confiſione quæ eſt in fide ei habenda.
& 26.17. 13 Quamobrem peto ne animos deſpondea
1 *Cor.* 15 9.

Gal. 1.16. & 2.8. 1 *Tim.* 1.13,15. & 2.7. 2 *Tim.* 1.11. *v.*
Joh. 1.3. *Rom.* 16.25. *Eph.* 1.9 *Col* 1.16, 26. 2 *Tim.* 1 1
Tit. 1.2, 3. *Hebr.* 1.2. 1 *Pet.* 1.20. *v.* 10 1 *Pet.* 1.12. *v.* 1
Joh. 10.9. & 14.6 *Rom.* 5.2. *Eph.* 2.18. *Heb.* 10.19. *v.* 1
Supr. v. 1. *Phil.* 1.14. 1 *Theſ.* 3.3. *Col.* 1.24.

a Scilicet ad patrem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

b eas quas ego pro vobis fero calamitates, quæ
ſtra gloria eſt.
14 Hujus gratia flecto mea genua ad Patrem
)omini noſtri Jeſu Chriſti,
15 Ex quo omnis & in cœlis & in terra deno-
ıinatur cognatio.
16 Ut pro ſua glorioſa opulentia det vobis for- *v. 16.*
ter corroborari per ſuum Spiritum in interio- *2 Cor. 4. 16.*
em hominem, *Eph. 6. 10.*
17 Quò habitet Chriſtus per fidem in veſtris *v. 17.*
nimis, *Col. 2. 7.*
18 Et ſitis in charitate radicati atque fundati,
t comprehendere ac cognoſcere valeatis unà
um Sanctis omnibus, quàm latè longéque,
uàm altè ac ſublimè pateat,
19 Et quàm omnem cognitionem excedat
mor Chriſti, ut omni divina perfectione ſitis
erfecti.
20 Ei verò, qui ea vi. quæ viget in nobis, po- *v. 20.*
eſt omnia longè longéque copioſius facere, quàm *Rom. 16. 26*
os poſcere aut cogitare. *Jud. v. 24.*
21 Ei, inquam, gloria in Eccleſia per Chri-
tum Jeſum, in omnem omnium ſeculorum per-
etuitatem. Amen.

Cap. IV.

ria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut ædificetur Eccleſia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & ſpurcitie ſermonis.

EXHORTOR ergo vos ego propter Do- *v. 1.*
minum vinctus, ut ita vos geratis, ut di- *Gen. 17. 1.*
gnum eſt iſta conditione, ad quam vocati *1 Cor. 7. 20.*
ſtis, *Vid. Epheſ.*
Phil. 1. 27. Col. 1. 10. 1 Theſſ. 2. 12. *3. 1.*

v. 2. 2 Cum omni modeſtia ac manſuetudine, c
Col. 1. 11. patientia, ferentes alius alium cum charitate,
& 3. 12. 3 Spiritus unitatem pacis vinculo tueri
1 Theſ. 5. 14. dentes:
v. 4. 4 Unum corpus, unuſque ſpiritus, quo
Rom. 12. 5, admodum in unam conditionis veſtræ ſpem ei
10. vocati.
1 Cor. 12. 4, 5 Unus Dominus, una fides, unum baptiſm
11. 6 Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſu
Eph. 2. 16. omnia, & per omnia, & in omnibus.
v. 5, 6. 7 Cæterùm unicuíque noſtrûm collatum
1 Cor. 8. 4, 6. beneficium, pro portione doni Chriſti.
& 12. 5. 8 Itaque aſcendens in ſublime, inquit ill
v. 6. captiuos abduxit, & dona dedit hominibus.
Malac. 2. 10 9 Quid eſt autem aſcendit, niſi quòd pri
1 Cor. 12. 6. in imas terræ partes deſcenderat?
v. 7. 10 Qui deſcenderat, idem eſt qui ſupra cœl
Rom. 12. 3, 6 omnes aſcendit, ut omnia compleret.
1 Cor 12. 11 11 Atque is partim Apoſtolos, partim Vate
v. 8. partim Euangeliſtas, partim Paſtores, & Mag
Pſal. 68. 19 ſtros dedit.
Col. 2. 15. 12 Ad condendos Sanctos, ad operis miniſt
v. 9. rium, ad *a* Chriſti corporis extructionem,
Joh. 3. 13. 13 Donec perveniamus omnes ad unitater
& 6. 62. fidei, cognitionísque Filii Dei in virum adultum
v. 10. ad modum plenæ ætatis Chriſtianæ:
Act. 2. 33. 14 Ne ſimus amplius pueri, qui omni doctri
v. 11. næ vento fluctuemus, ac circunferamur homi
Act. 21. 8. num verſutia, qua nos malitioſè ad fallendum
Rom. 12. 7. aggrediantur:
1 Cor. 12. 28 15 Sed verum tenentes cum charitate, omni-
2 Tim. 4. 5. no *b* in eum adoleſcamus, qui caput eſt, videli-
v. 12. cet Chriſtus. 16 Ex

Rom. 12. 5. 1 Cor 12. 27. Eph. 1. 23. & 5. 23. Col. 1. 24. v. 14.
Eſai. 28. 9. Matt. 11. 7. 1 Cor. 14. 20. Hebr. 13. 9. v. 15.
Eph. 1. 22. & 2. 21. & 5. 23. Col. 1. 18.

a Chriſtianorum reipublicæ.
b In Chriſtum, hoc eſt, in Chriſti corpus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

16 Ex quo totum corpus omnibus (per quas v. 16.
itur adminiſtratio) commiſſuris compa- Rom. 12. 5.
n, atque connexum, actione (quæ pro cu- 1 Cor. 12. 27
ue partis modo fit) facit corporis incremen- Eph. 2. 21.
u, ad ſemet extruendum in charitate. v. 17.
17 Hoc igitur per Dominum dico, moneóque Rom. 1. 9,
eniceps vos geratis, quomodo cæteri alieni- 18, 21.
æ ſe gerunt, in ſuæ mentis vanitate. 1 Petr. 4. 3.
18 Animo caligantes, à divina vita alieni, v. 18.
oter eam, qua præditi ſunt, ignorantiam, Eph. 2. 12.
oter eorum animi duriciem, 1 Theſ. 4. 5.
19 Qui obducto callo ſeipſos addixerunt libi- v. 19.
i, ad omnem obſcœnitatem avidè perpe- Rom. 1. 24,
ndam. 26.
20 At vos non ita Chriſtum didiciſtis, v. 22.
21 Si modo eum audiviſtis, & ab eo (ut eſt in Rom. 6. 6.
u veritas) docti eſtis. Eph. 2. 2, 3.
22 Veterem hominem (qui ſuperiores veſtri Col. 2. 11.
re mores) deponere, qui fallacibus perit cupi- & 3. 9, &c.
itibus, Hebr. 12. 1.
23 Et *c* mentis veſtræ ſpiritu renovari: 1 Petr. 2. 1.
24 Ac novum hominem induere, conditum & 4. 2.
initùs cum juſtitia veráque pietate. v. 23, 24.
25 Quamobrem depoſita falſitate, loquimini Rom. 6. 4.
ra alius cum alio: quandoquidem alii aliorum & 12. 2.
mbra ſumus. 2 Cor. 5. 17.
26 Ita iraſcimini, ut ne peccetis: néve ſol Col. 3. 10.
cidat iratis vobis. v. 25.
27 Néve locum date diabolo. Zach. 8. 16.
28 Qui furabatur, ne furetur amplius, ſed po- Rom. 12. 5.
s manuum labore bona comparet, ut habeat v. 26.
od egentibus impertiat. Pſal. 4. 5.
29 Nulla v. 27.
c. 4. 7. 1 Petr. 5. 9. v. 28. Act. 20. 34. 1 Theſ. 4. 11.
Theſſ. 3. 8, 12.

c Spiritu ſancto, veſtris mentibus infuſo.
d Ne per iram detis locum diabolo, circunve-
endi veſtri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 29. 29 Nulla vitioſa oratio ex ore veſtro p
Mat. 12. 36. ſed ſi quæ bona eſt ad inſtructionem, qua ſ
Eph. 5. 3, 4. ut auditoribus beneficium conferat,
Col. 3. 16. 30 Néve ſanctum Dei Spiritum contr
v. 30. quo conſignati eſtis ad liberationis diem.
Eſa. 7. 13. 31 Omnis acerbitas, & odium, & ira,
& 63. 10. moſitas, & maledicentia, deníque omne
Luc. 21. 28. tollatur ex vobis:
Rom. 8. 16, 32 Ac eſte alii in alios benigni, miſeric
23. condonantes inter vos, quemadmodum D
2 *Cor.* 1. 22. vobis in Chriſto condonavit.

& 5. 5. *Eph.* 1. 13, 14. *v.* 31. *Col.* 3 19. *v.* 32. *M*
14. *Marc.* 11. 25. *Phil* 2. 1. *Col.* 3. 12, 13.

CAP. V.

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oſcitanter ſu monitiones excipiant, ſevera denunciation terret, ſtimulos etiam adhibet, & à general rum paræneſi ad ſpecialem uxorum & mari deſcendit

v. 1. QUAPROPTER eſte imitatores
Matt. 5 45, ut chari filii.
48. 2 Et cum charitate vitam agite qu
Luc. 6. 36. admodum Chriſtus adamavit nos, & ſeip
v. 2. pro nobis dedidit, fertum hoſtiámque De
Joh. 13. 34. ſuavem odorem.
& 15. 12. 3 Stuprum verò, aut ulla obſcœnitas,
Gal. 2. 20. avaritia *a* ne quidem nominetur apud vos,
1 *Theſ* 4. 9. Sanctos decet.
Tit. 2. 14. 4 Aut turpitudo, aut ſtulta oratio, aut face
Hebr. 8 3. quæ dedecent: ſed potius gratiarum actio.
& 9. 14. 5 Hoc enim ſcitote, nullum ſcortatore
1 *Pet.* 3 18.

1 *Joh.* 3. 11, 23. & 4. 21. *v.* 3. *Supr.* 4 29. *Marc* 7.
Gal 5. 19. *Coloſſ.* 3. 5. *v.* 4. *Eph.* 4. 29. *v.* 5. 1 *Cor.* 6.
Gal. 5. 19. *Col* 3. 5. *Apoc.* 22. 15.

a Ita abſit ut nulla ſit ejus mentio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

impurum, aut avarum (qui eſt deaſtricola) *v. 6.*
iturum eſſe hæreditatem in Chriſti, Deíque *Jer. 29. 8.*
no, *Matt. 24.4.*
Nemo vos decipiat vanis verbis: nam pro- *Marc. 13. 5.*
r has res invadit ira Dei contumaces homines. *Luc. 21. 8.*
Quare nolite eorum eſſe ſocii. *Rom. 1. 18.*
Cùm enim eſſetis aliquando tenebricoſi, *Epheſ. 2. 2.*
nc lucidi eſtis in Domino, ut lucis homines *Coloſſ. 3. 6.*
gerite. *2 Theſſ. 2. 3.*
(Eſt autem lucis fructus in omni bonitate, *v. 8.*
uſtitia & veritate) *Luc. 16. 8.*
o Approbantes quæ ſunt accepta Deo: *Joh. 12. 36.*
1 Tantúmque abſit ut infructuoſa tenebra- *2 Cor. 3. 18.*
n opera participetis, ut ea potius arguatis. *1 Theſſ. 1. 9.*
2 Nam quæ ab illis occulte fiant, vel dicere *& 5. 4.*
pe eſt. *v. 9.*
3 Omnia autem quæ arguuntur, luce pate- *Gal. 5. 22.*
nt. Quicquid enim patefit, lucidum eſt. *v. 10.*
4 Propterea, Expergiſcere qui dormis (in- *Rom. 12. 2.*
t) & ſurge ex mortuis, & tibi Chriſtus af- *v. 11.*
gebit. *Mat. 18. 17.*
15 Videte igitur ut ſolerter gradiamini, non *Rom. 6. 21.*
inſipientes, ſed ut ſapientes, *& 13. 12.*
6 Ementes tempus, quoniam tempora ma- *1 Cor. 5. 8.*
ſunt. *& 10. 20.*
17 Quocirca ne eſte ſocordes, ſed intelligite *2 Cor. 6. 14.*
e ſit Domini voluntas, *2 Theſ. 3. 14.*
18 Néve inebriamini vino, in quo ineſt lu- *Hebr. 9. 14.*
ria: ſed ſpiritu pleni eſte, *v. 13.*
19 Colloquentes inter vos carminibus, Deíque *Joh. 3. 20,*
lau- *21.*

b. 4. 13. v. 14. Eſa. 26. 19. & 60. 1. Joh. 5. 25. Rom. 6. 4, 5.
13. 11. 1 Cor. 15. 34. Epheſ. 2. 5. Coloſſ. 3. 1. 1 Theſ. 5. 6.
15, 16. Coloſ. 4. 5. v. 17. Rom. 12. 2. 1 Theſſ. 4. 3. v. 18.
v 20. 1. & 23. 29, &c. Eſa. 5. 11, 22. Luc. 21. 34. v. 19.
Col. 3. 16.

---

b Ne temporis occaſionem amittatis, caven-
, ut ſolent diligenter ſervari quæ empta ſunt.

laudationibus & divinis cantionibus, Dom
ex animo canentes & cantantes.
v. 20. 20 Deo & Patri ſemper pro omnibus g
Col. 3. 17. agentes in nomine Domini noſtri Jeſu Chri
1 *Theſ.* 5. 18. 21 Alius alii obedientes cum Dei metu.
Heb. 13. 15. 22 Vos uxores veſtris parete viris ut Dom
1 *Petr.* 2. 5. 23 Nam vir caput uxoris eſt, ut Chriſtu
v. 21. cleſiæ caput: idémque corporis ſervator eſt.
1 *Petr.* 5. 5. 24 Ac quemadmodum Eccleſia Chriſto p
v. 22. ſic uxores ſuis viris parere debent in omnibus
Gen. 3. 16. 25 Vos viri, amate veſtras uxores; ut Chr
1 *Cor.* 14. 34 amavit Eccleſiam: ſéque pro ea dedidit,
Col. 3. 18. 26 Quo eam ſanctam redderet aquæ lot
Tit. 2. 5. purgatam, divinis verbis.
1 *Petr.* 3. 1. 27 Ut eam ſibi præſtaret glorioſam Eccleſi
v. 23. nulla macula aut ruga, aut ulla tali re prædita
Rom. 12. 5. ſed quæ ſancta inculpatáque foret.
1 *Cor.* 11 3. 28 Sic debent amare viri ſuas uxores, ut
& 12. 27. ipſorum corpora. Qui ſuam uxorem amat, ſ
Eph. 1. 22, ſum amat.
23. & 4. 29 Nam nemo unquam ſuum corpus o
12, 15. ſep id alit, fovétque, ut Chriſtus Eccleſiam.
Col. 1. 18, 30 Cujus Chriſti corporis membra ſumus
24. ex ejus carne atque oſſibus.
v. 25. 31 Propterea homo relicto patre atque ma
Gal. 1. 4. adhærebit uxori ſuæ, fiétque ex duobus una ca
Eph. 5. 2. 32 Myſterium hoc magnum eſt. Ego de Ch
Col. 3. 19. ſto & Eccleſia dico
1 *Petr.* 3. 7. 33 Quanquam veſtrum quoque ſingulati
v. 26. ſuam quiſque uxorem ſic amato, ut ſeipſu
Joh. 3. 5. Uxor autem virum revereatur.

& 15. 3. & 17. 17. *Tit.* 3. 5 1 *Pet.* 3 21. *v.* 27. *Cant.* 4.
Epheſ. 1. 4. *Col* 1. 22. *v.* 30. *Rom.* 12. 5. 1 *Cor.* 6. 15. & 1
27. *v.* 31. *Gen.* 2. 24. *Matt.* 19. 5. *Marc.* 10. 7. 1 *Cor.* 6. 1

Cap. VI.

icit præcepta de liberorum, ſervorum, domino-
m officiis. Deinde proponit quàm acris pugna fi-
libus ſit propoſita, quibus armis in ea utendum.
oſtremò Tychicum commendat.

V OS liberi obedite veſtris parentibus in Do- *v.* 1.
mino: id enim æquum eſt. *Col.* 3. 20.
2 Honora tuum patrem atque matrem, *v.* 2.
d primum eſt cum promiſſione præceptum, *Exod.* 20 12
Ut tibi benè ſit, & vivas in terra diu. *Deut.* 5. 16.
Vos patres ne veſtros irritate natos, ſed eos *Eccleſ.* 3. 9.
omini diſciplina ac monitis educate. *Matt.* 15. 4.
Vos ſervi obedite veſtris, quod ad carnem *Marc.* 7. 10.
net, dominis, timidè ac trepide, cum animi *v.* 4.
plicitate, tanquam ipſi Domino: *Deut.* 6. 7,
Non *a* ad oculum ſerviendo, ut hominibus 20.
ere conantes, ſed ut Chriſti ſervi, Dei volun- *Pſal.* 78. 4.
m obeuntes ex animo, *Prov.* 19. 8.
Cum benevolentia ſervientes Domino, non *&* 29. 17.
minibus: *Col.* 3. 21.
Scientes fore, ut quod quiſque boni fecerit, *v.* 5.
à Domino præmium reportet, ſive ſervus, *Col.* 3. 22.
liber. 1 *Tim* 6. 1.
Item vos domini vices eis reddite, remiſſis *Tit.* 2. 9.
nis, ſcientes eorum & veſtrûm Dominum in 2 *Pet* 2. 18.
is eſſe, qui nihil perſonis tribuat. *v.* 8.
10 Cæterùm, mei fratres, convaleſcite in Do- *Rom* 2. 6.
no, ejúſque virtutis robore. 2 *Cor.* 5. 10.
11 Induite diuinam armaturam, ut poſſitis *v.* 9.
greſſiones ſuſtinere diaboli. *Deu.* 10. 17.
12 Nec enim nobis lucta eſt adverſus ſangui- 2 *Par.* 19. 7.
nem *Job* 34. 19.

.68. *Eccl.* 35.16. *Act* 10 34. *Rom* 2.11. *Gal.* 2.6. *Col.* 3.
26. *&* 4.1. 1 *Pet.* 1. 17. *v.* 11. *Rom.* 13. 12. 2 *Cor.* 6. 7.
3.12 1*Theſ* 5 8. *v.*12 *Luc.* 22,53 *Job* 12.31. *&* 14.30.
2 2. *Col* 1. 13.

a Simulatè non verè.

v. 13. nem & carnem, ſed adverſus principatus, ad
2 Cor. 10. 4. ſus poteſtates, adverſus mundi potentes tene
v. 14. rum hujus ſeculi, adverſus ſpiritus malitiæ, q
Eſa. 11. 5. ſunt in rebus cœleſtibus.
& 59. 17. 13 Quamobrem ſumite divinam armaturam
Luc. 12. 35. ut adverſo tempore reſiſtere, & confectis omni-
2 Cor. 6. 7. bus ſtare poſſitis.
1 Theſ. 5. 8. 14 State igitur accincti latera veritate, & ju-
1 Petr. 1. 13. ſtitiæ loricam induti,
v. 17. 15 Pedibus calceatis alacritate Euangelii pa
Eſa. 59. 17. 16 Aſſumpto in primis clypeo fiduciæ, q
1 Theſ. 5. 8. omnia mali ignea tela extinguere poteritis.
Hebr. 4. 12. 17 Item ſalutis galeam ſumite, & gladium
Apoc. 1. 16. Spiritus, hoc eſt divina dicta.
& 2. 16. 18 Omnibus precibus ac ſupplicationib
& 19. 15. animo precantes omni tempore, atque in id
v. 18. ſum invigilantes ſumma cum perſeverantia
Mat. 24. 42. ſupplicatione cùm pro omnibus Sanctis,
& 25. 13. 19 Tum pro me, ut mihi detur oratio ad
Mar. 13. 33. berè verba faciendum, declarando Euangelii m
Luc. 18. 1. ſterio.
Rom. 12. 12 20 Pro quo legationem obeo in catena, ut
Coloſſ. 4. 2. tàm ingenuè eloquar, quàm debeo.
1 Theſ. 5. 17 21 Ut autem vos quoque de me ſciatis qu
v. 19. agam, omnia vobis exponet Tychicus frater ch
Act. 4. 29. riſſimus, fidúſque miniſter in Domini negotio
Col. 4. 3. 22 Quem ideo ad vos miſi, ut quo ſtatu r
2 Theſ. 3. 1. noſtræ ſint, cognoſcatis, utque veſtros confirm
v. 20. animos.
Act. 28. 20. 23 Pacem fratribus, & charitatem cum fidu
2 Cor. 5. 20. cia opto à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto.
v. 21. 24 Adſit Dei gratia immortalis omnibus Do
Act. 20. 4. minum noſtrum Jeſum Chriſtum amantibus
Coloſſ. 4. 7. Amen.
2 Tim. 4. 12. *Ad Epheſios miſſa eſt Romæ per Tychicum.*
Tit. 3. 12.
v. 22.

PAUL

2 Tim. 4. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD
PHILIPPENSES.

Cap. I.

e pio animi ſui ergà Philippenſes affectu teſtatus, de ſe & de ſuis vinculis tractat, & eos ſuo exemplo incitat, hortatúrque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, nec non Epiſcopis ac Miniſtris, — *v.* 1. 1 *Cor.* 1. 2. *v.* 2. *Rom.* 1. 7.
2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro & Do- 1 *Petr.* 1. 2.
mino Jeſu Chriſto, *v.* 3.
3 Ago Deo meo gratias, quoties veſtri venit *Rom.* 1. 9, 10
in mentem, 1 *Cor.* 1. 4.
4 Semper in omnibus meis ſupplicationibus *Eph.* 1. 15.
pro vobis omnibus cum lætitia ſupplicationem *Coloſſ.* 1. 3.
faciens, 1 *Theſſ.* 1. 2.
5 Quòd Euangelium hactenus à prima die 2 *Theſſ* 1. 3.
participaveritis: *v.* 6.
6 Hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bo- *Joh.* 6. 29.
nam inchoavit, idem abſolvat uſque ad diem 1 *Theſ.* 1. 3.
Jeſu Chriſti, *v.* 7.
7 Quemadmodum æquum eſt me hoc de vo- *Eph.* 3. 1.
bis omnibus ſentire, quod vos in animo habeam, & 4. 1.
& in vinculis meis, & in cauſæ dictione, & Euan- *Coloſſ.* 4. 3.
gelii 18.

2 *Tim.* 1. 8. *Hebr.* 13. 3.

gelii confirmatione: vos omnes, inquam, c
lati in me beneficii unà participes.
v. 8. 8 Nam vos omnes (teſtis mihi Deus eſt) *a* c
Rom. 1. 9. gna Jeſu Chriſto affectione deſidero.
& 9. 1. 9 Atque hoc precor, ut charitate etiam mag
2 *Cor.* 1. 23. magíſque excellatis, in omni cognitione & pe
& 11. 31. ſpicientia,
Gal. 1. 20. 10 Ut præſtabilia approbètis, ut ſinceri ſiti
1 *Theſ.* 2. 5. & innoxii ad Chriſti diem,
1 *Tim.* 5. 21. 11 Pleni juſtitiæ fructibus, qui per Jeſu
2 *Tim.* 4. 1. Chriſtum ad gloriam laudémque Dei pertinent
v. 10. 12 Scire autem vos volo fratres, meos ca
Rom. 2. 18. magis in Euangelii profectum ceſſiſſe.
v. 11. 13 Ut mea vincula in chriſtianitate, facta fi
Joh. 15. 4, perſpicua per totum *b* Prætorium cæteríſq
5, 8. cunctis:
Epheſ. 1. 12, 14 Adeò ut plerique eorum qui in Domino fr
20. tres ſunt, freti meis vinculis, magis audea
& 2. 10. impavidi verba facere.
v. 14. 15 Et nonnulli quidem invidè ac diſſentie
Eph. 3. 13. tes: nonnulli etiam quòd ita ſentiant, Chriſtu
1 *Theſ.* 3. 3. prædicant.
16 Et illi quidem qui id cum diſſidentia f
ciunt, Chriſtum non caſtè publicant, *c* putant
ſe afflictionem meis addituros *d* vinculis:
17 Ii verò faciunt amore, ſcientes eum e
me, per quem defendatur Euangelium.
18 Sed quid? certè quoquo modo, ſive
ſpeciem, ſeu verè, Chriſtus publicatur, id quod
gaudeo & gaudebo.
v. 19. 19 Scio enim hoc mihi ſaluti futurum, p
2 *Cor.* 1. 11. veſtras preces, & Spiritus Jeſu Chriſti ſuppedit
tionem. 20 Quem

---

a Chriſtiana. *b* Aulam. *c* Quod qua
tò plures erunt Chriſtiani, tantò majus in me fu
turum ſit adverſariorum odium. *d* Mil
vincto.

20 Quemadmodum intentus expecto, futu- *v.* 20.
rúmque ſpero, ut nulla in re confuter: ſed ſum- *Rom.* 5. 5.
na cum loquendi libertate, ut ſemper, ſic nunc
uoque Chriſtus evehatur in meo corpore, ſeu
er vitam, ſeu per mortem.
21 Nam mihi & vivere Chriſtus eſt, & mori
ucrum.
22 Quòd ſi mihi in eo ſitus eſt profectus ope-
is, ſi vivam in corpore, utrum eligam neſcio.
23 Diſtrahor enim à duobus, & migrare qui- *v.* 23.
em cupio, ac cum Chriſto eſſe: nam id multò 2 *Cor.* 5. 8.
nelius eſſet.
24 Verùm in corpore manere, magis neceſſa-
ium eſt propter vos. *v.* 25.
25 Qua quidem re fretus, ſcio me manſurum, *Phil.* 2. 24.
c apud vos omnes remanſurum eſſe ad veſtrum *v.* 26.
rofectum, fideique lætitiam. 2 *Cor.* 1. 14.
26 Quò per me fiat, ut vos magis in Chriſto *&* 5. 12.
eſu vos jactare poſſitis, propter meum ad vos *v.* 27.
eratum adventum. *Gen.* 17. 1.
27 Tantùm dignam Chriſti Euangelio vitam 1 *Cor.* 7. 20.
gite, ut ſive vos adibo ac videbo, ſive abero, *Eph.* 4. 1.
udiam eos eſſe vos, qui ſtetis in uno ſpiritu, uno *Col.* 1. 10.
nimo cum Euangelica fide dimicantes, nec ulla 1 *Theſ.* 2. 12.
i re ab adverſariis percellamini. *&* 4. 1.
28 Quod & illis exitii, & vobis ſalutis ſit ar *v.* 28.
umentum. *Rom.* 8. 17.
29 Idque à Deo, quod vobis datum ſit, non 2 *Theſ.* 1. 5.
olùm Chriſto fidem habere, verùm etiam pro 2 *Tim.* 2. 11.
hriſto adverſa pati, *v.* 29.
30 Idem certamen habentibus, quale in me *Act.* 5. 41.
vidiſtis, & nunc auditis. *Rom.* 5. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. II.

Obteſtatur eos ut nihil prius habeant humilitat idque exemplo Chriſti, Timotheum ſe illis bre miſſurum promittit, & moram Epaphroditi e cuſat.

v. 2. QUAMOBREM, ſi quæ eſt in Chriſ
Rom. 12. confirmatio, ſi quod charitatis ſolatium
10, 16. ſi qua Spiritus communio, ſi qua comm
& 15. 5. ſeratio, ac miſericordia.
1 *Cor.* 1. 10. 2 Explete meum gaudium: hoc eſt, ejuſde
Phil. 3. 16. eſte ſententiæ, eadem charitate præditi, unan
1 *Petr.* 3. 8. mes, idem ſentientes.
v. 3. 3 Nihil per diſſidentiam aut oſtentationem
Rom. 12. 10 ſed cum modeſtia alius alium ſibi præcellere ex
1 *Petr.* 5. 5. ſtimantes.
v. 4. 4 Non ſua quiſque curantes, verùm etia
1 *Cor.* 10 24 aliena.
& 13. 5. 5 Nam ſic animati eſſe debetis, ut Chriſtu
v. 5. Jeſus.
Mat. 11 29. 6 Qui cum in Dei forma foret, non rapin
Joh. 13. 15. habuit ſuam cum Deo æqualitatem,
1 *Pet.* 2. 21. 7 Sed ſeipſum eouſque ad nihilum redegit
1 *Joh.* 2. 6. ut ſumpta ſervili forma, factus ſit hominum ſi
v. 6. milis, & figura repertus ut homo.
Joh. 1. 1, 2. 8 Seſe adeò dejecit, ut obediens fuerit uſqu
& 17. 5. ad mortem, & quidem mortem crucis.
2 *Cor.* 4. 4. 9 Quapropter Deus eum ſummopere extulit
Col. 1. 15. & nomine donavit omnium nominum ſummo
Hebr. 1. 3. 10 U

v. 7. *Pſal.* 22. 7. *Eſai.* 42. 1. & 49. 3, 6. & 52. 13. & 53 3, 11. *Ezec.* 34 23, 24. *Dan.* 9 26. *Zach.* 3. 8. *Matt.* 20. 28 *Marc.* 9. 12. *Luc.* 22. 27. *Joh.* 13. 14. *Rom.* 1. 4. & 15. 3, 8 *Gal.* 4. 4. *v.* 8. *Matt.* 26. 39, 42. *Joh.* 10. 18. *Hebr.* 2. 9 14, 17. & 4. 15. & 5. 8. & 12. 2. *v.* 9. *Pſal.* 110. 7 *Eſa.* 53. 12. *Joh.* 10. 17. & 17. 1, 2, 5. *Act.* 2. 33. *Eph.* 1 21. *Heb.* 1. 4. & 2. 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

10 Ut ad Jeſu nomen omne ſe genu flectat, *v.* 10.
cœleſtium & terreſtrium & ſubterraneorum. *Eſa.* 45. 23.
11 Omníſque lingua confiteatur Dominum *Rom.* 14. 11.
eſſe Jeſum Chriſtum ad Dei patris gloriam. *Apoc.* 5. 13.
12 Quamobrem mihi chariſſimi quemadmo- *v.* 11.
dum ſemper obtemperaſtis, non ſolùm ut in *Joh.* 13. 13.
præſentia mea, ſed nunc multò magis in abſentia *Act.* 2. 36.
mea, cum metu ac tremore veſtram ſalutem agite. *Rom.* 14. 9,
13 Deus enim is eſt, qui pro ſua benevolentia 11.
in vobis efficit, ut & velitis, & efficiatis. 1 *Cor.* 8. 6.
14 Omnia facite ſine fremitibus, pravíſque & 12. 3.
cogitationibus, *v.* 13.
15 Ut irreprehenſi integríque ſitis, inculpati 2 *Cor.* 3. 5.
Dei filii, in medio pravi perverſíque generis ho- *Heb.* 13. 21.
minum: quos inter micate tanquam in mundo *v.* 14.
luminaria, *a* vitalem doctrinam ſuſtinentes, *Rom.* 12. 17.
16 Quòd mihi ſit glorationi in die Chriſti, 1 *Pet.* 2. 12.
quòd non nequicquam cucurrerim, néque ne- & 4. 9.
quicquam laboraverim, *v.* 15.
17 Enimverò licet *b* fidei veſtræ ſacrificio ac *Prov.* 4. 18.
operatione immoler, gaudeo, & vobis omnibus *Matt.* 5. 14,
gratulor, 45.
18 Vos viciſſim gaudete, mihíque gratula- *v.* 16.
mini. 2 *Cor.* 1. 14.
19 Spero autem fore per Dominum Jeſum ut *Gal.* 2. 2.
Timotheum brevi mittam vobis, ut ego quoque 1 *Theſ.* 2. 19
recreer, cognito veſtrarum rerum ſtatu. & 3. 5.
20 Neminem enim habeo ei parem animo *v.* 17.
qui veſtra germanè curet. 2 *Cor.* 7. 4.
21 Omnes enim ſuæ rei ſtudent, non Jeſu 2 *Tim.* 4. 6.
Chriſti. *v.* 19.
22 Ejus autem exploratam probitatem hinc *Act.* 16. 1.
Mm 3 cogno- *Rom.* 16. 21.
1 *Theſ.* 3. 2. *v.* 21. 1 *Cor* 10. 24 & 13. 5. 2 *Tim.* 4. 10, 26.

a Euangelicæ doctrinæ reſpondentes & ut ea dignum eſt vos gerentes.
b Propter vos Chriſtianos factos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

cognoſcite, quòd ceu patri filius mecum unâ in-
ſervivit Euangelio.
23 Hunc igitur, ut ſpero, mittam; ſimulac
meis rebus proſpexero.
v. 24. 24 Confido autem fore per dominum, ut ego
Phil. 1. 25. ipſe brevi veniam.
*Phile. v.*22. 25 Neceſſarium autem putavi, Epaphrodi-
v. 25. tum fratrem & collegam commilitonemque
Phil. 4. 18. meum, veſtrum autem Apoſtolum, & mei mu-
Phile. v. 2. neris vicarium ad vos mittere,
26 Quandoquidem deſiderabat vos omnes,
de eo anxius, quòd ſe ægrotaſſe audiviſſetis.
27 Ægrotavit enim ita, ut morti proximus
eſſet. Verùm Deus ejus miſertus eſt: nec ejus ſo-
lùm, ſed etiam mei, ne dolorem ſuper dolorem
haberem.
28 Itáque eò avidius eum miſi, ut & vos eo
viſo, rurſus gaudeatis, & ego minus doleam.
v. 29. 29 Quare eum excipite per Dominum cum
1 *Cor.* 9. 14. omni lætitia, & tales in honore habete:
& 16. 18. 30 Nam propter Chriſti negotium eò venit,
Gal. 6. 6. ut à morte parùm abeſſet, nulla habita ſuæ vitæ
1 *Theſ.* 5. 12. ratione, dum *c* veſtri erga me officii defectum
1 *Tim.* 5. 17. ſuppleret.
Heb. 13. 17.

v. 30. *c* Id mihi præſtaret quod præſtare veſtri erat
1 *Cor.* 16. 17 officii.

CAP. III.

Refellit inanes Pſeudapoſtolorum jactantias, & illis unum Chriſtum opponit, vim & naturam fidei deſcribit. Ut poſt habitis omnibus, adſpirent ad
v. 1. *communicationem crucis Chriſti, cujus inimicos*
2 *Cor.* 13, 11 *notat.*

Phil, 4. 4. CÆTERUM mei fratres, gaudete in Do-
1 *Theſ.* 5. 16. mino. Eadem vobis ſcribere, neque me
Jac. 1. 2. piget, & vobis tutum eſt.
1 *Pet.* 4. 13.

2 Videte

2 Videte canes, videte malos operarios, vi- *v.* 2.
ete conciſos. *Eſa.* 56. 10.
3 Nos enim ſumus circumciſi, qui Spiritu 2 *Cor.* 11. 13
Deum colimus, & in Chriſto Jeſu gloriamur, *v.* 3.
on carne freti. *Deu.* 10. 16.
4 Quanquam ego carne fretus eſſe poſſem. Si & 30. 6.
uis alius ſibi videtur in carne fiduciam habere *Jer.* 4. 4.
oſſe, ego magis. *Joh.* 4. 24.
Circumciſus octavo die, genere Iſraelita, tri- *Rom.* 2. 29.
us Beniaminiæ, Hebræus ex Hebræis, inſtituto & 4. 11. 12.
hariſæus, *Col.* 2. 11.
6 Studio inſectator Eccleſiæ, juſtitia in Lege *v.* 4, 5.
ta inculpatus. *Gen.* 49. 27.
7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Chri- *Act.* 23. 6.
tum pro damno habui. & 26. 4, 5.
8 Quinimo omnia damnum eſſe puto propter *Rom.* 11. 1.
ognitionis Chriſti Jeſu Domini mei præſtan- 2 *Cor.* 11.
iam, propter quam omnium jacturam feci, 18, 21, 22.
áque pro ſtercoribus habeo, ut Chriſtum lucrer. *v.* 5.
9 Et mihi in eo ſuppetat, nec habeam juſti- *Gen.* 17. 12.
iam meam, quæ à Lege pendeat, ſed in fide *v.* 6.
Chriſto habenda poſitam, pendentem à Deo, ju- *Act.* 8. 3.
titiam in fide ſitam, & 9. 1.
10 Eum ejusque & reſurrectionis vim & ſup- & 22. 4.
pliciorum communitatem cognoſcendo dum *Gal.* 1. 13.
ad ejus mortem conformor. 1 *Tim.* 1. 13.
11 Si quà ad mortuorum reſurrectionem per- *v.* 7.
veniam, *Mat.* 13. 44.
12 Non quia jam conſecutus ſim, aut jam *v.* 8.
perfectus, ſed perſequor ut comprehendam, *Eſa.* 53. 11.
quatenus à Chriſto Jeſu ſum comprehenſus. *Jer.* 9. 23.
13 Fratres, ego me nondum aſſecutum eſſe *Joh.* 17. 3.
arbitror: *Coloſſ.* 2. 2.

 v. 9.

Rom. 1. 17. & 3. 21, 22. & 9. 30. & 10. 3, &c. *v.* 10.
Rom. 6. 3, 4, 5. & 8. 17. 2 *Corint.* 4. 10, 11. 2 *Timoth.* 2.
11, 12. 1 *Petr.* 4. 13. *v.* 12. 1 *Timoth.* 6. 12. *Heb.* 12. 23.
v. 13. *Luc.* 9. 62.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 Veruntamen quæ ſunt à tergo obliviſce
Pſal. 45. 11 & ad anteriora me intendens, ad ſcopum c
Luc. 9. 62. tendo, ad palmam, ad quam ſupernè vocatus ſu
1 Cor. 9. 24. divinitùs per Chriſtum Jeſum,
2 Tim. 4. 7. 15 Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſ
Hebr. 3. 1. tiamus. Quòd ſi quid aliter ſentitis, id vobis
v. 15. tefaciet Deus.
Rom. 14. 16 Interim quantum adepti ſumus, idem ſ
3, 4 tiamus: eandem ad regulam vivamus.
1 Cor. 2. 6. 17 Eſte mei imitatores, fratres, & eos conſi
& 14. 20. rate, qui ita ſe gerunt, ut nos exemplum habe
v. 16. 18 Nam multi ita ſe gerunt (quos & ſæpe v
Rom. 12. 16 bis dixi, & nunc plorans dico) chriſtianæ cru
& 15. 5, 7. hoſtes:
1 Cor. 1. 10. 19 Quorum exitus eſt exitium: qui & ve
Gal. 6. 16. trem pro Deo habent, & gloriam ſibi in ſua tu
Phil 2. 2. pitudine collocant: qui terreſtria ſapiunt.
1 Pet. 3. 8. 20 Nam noſtra quidem obverſatio in cœlis e
v. 17. unde etiam Servatorem manemus Dominum J
1 Cor. 4. 16. ſum Chriſtum.
& 11. 1. 21 Qui humile noſtrum corpus ſic transfig
1 Theſſ. 1. 6. rabit, ut eandem cum ejus glorioſo corpore fo
2 Theſ. 3. 9. mam habeat, pro ea vi, qua ipſe ſibi ſubjicere p
1 Petr. 5. 3. teſt omnia.

v. 18. *Rom.* 16. 17. *Gal.* 6. 12. *v.* 19. *Hoſ.* 4. 7. *Rom.* 8.
& 16. 18. 2 *Cor.* 11. 12, 15 *Gal.* 6. 13 *v.* 20. 1 *Cor.* 1.
Epheſ. 2. 6. *Col.* 3. 3. 1 *Theſſ.* 1. 10. *Tit.* 2. 13. *Heb.* 13. 1
v. 21. 1 *Cor.* 15. 26, 27, 43, 48, 51. *Col.* 3. 4. 1 *Joh.* 3.

Cap. IV.

A particularibus monitis ad generalia deſcendi
Eorum libertate ita quidem ſe fuiſſe exhilaratu
dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

v. 1.
2 Cor. 2. 14 QUAMOBREM, fratres mei chari ac de
Phil. 2. 16. ſiderati, lætitia coronáque mea ſic ſtate i
1 Theſ. 2. 19, Domino, ô chariſſimi.
30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Euodiam exhortor, & Syntychen exhortor, v. 3.
em ut ſentiant in Domino. Exod. 32. 32
3 Quin te quoque, vere ſocie, rogo eis opi- Pſal. 69 29.
lare, quæ mecum certaverint in Euangelio, Dan. 12. 1.
ià cum Clemente, reliquíſque meis collegis, Luc. 10. 20.
ıorum nomina ſunt in libro vitæ. Phil. 1. 27.
4 Gaudete in Domino ſemper, iterum dicam Apoc. 3. 5.
.udete. & 13. 8.
5 Æquitas veſtra cunctis nota ſit hominibus. & 20. 12.
ominus propè adeſt. & 21. 27.
6 Nihil eſte ſoliciti, ſed omni in re efficite v. 4.
ecibus & ſupplicationibus cum gratiarum 1 Theſ. 5. 16.
tione, ut veſtra poſtulata Deo declarentur. Phil. 3. 1.
7 Et divina pax omnem mentem exuperans, v. 5.
ſtros animos ac cogitationes in Chriſto Jeſu 1 Cor 10. 11
ıſtodiet. Heb. 10. 25.
8 Cæterùm fratres, quæ vera ſint, quæ gravia, 2 Pet. 3. 8, 9.
uæ juſta, quæ caſta, quæ amabilia, quæ fauſta, v. 6.
ſi qua virtus, & ſi qua laus eſt, ea cogitate, Pſal. 55 23.
9 Quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiviſtis, Matt. 6 25.
: vidiſtis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis 1 Tim. 6. 8,
lerit. 17.
10 Gaviſus ſum autem per Dominum ma- 1 Petr. 5. 7.
nopere, quòd tandem aliquando reviruit veſtra v. 7.
e me cura, tametſi curam habebatis, ſed oppur- Joh. 14. 27.
ınitate carebatis. Rom. 5. 1.
11 Néque propter inopiam dico: nam ego Eph. 2 14.
idici iis contentus eſſe quæ adſint. v. 8.
12 Scio deprimi: ſcio & excellere: in omnibus Rom. 12. 17.
bique rebus edoctus ſum, & ſaturari, & eſurire, & 13. 13.
c abundare, & carere. 1 Theſſ. 4.
13 Omnia poſſum per eum qui me corrobo- 3, 4, 5.
at Chriſtum. v. 9.

 Rom. 15. 33
Cor. 13. 11. v. 10. 2 Cor. 11. 9. v. 11. 1 Tim. 6. 6, 8.
. 12. 1 Cor 4. 11. 2 Cor. 11. 27.

a Si quid cum virtute conjunctum & lau-
labile eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 Sed tamen rectè feciſtis, quòd calam
Phil. 1. 7. meæ opitulati eſtis.
v. 15. 15 Scitis vos quidem, Philippenſes, in
2 *Cor.* 11. Euangelii, cum ex Macedonia profectus eſſe
8, 9. nullam Eccleſiam mihi quicquam contuliſſe
rationem expenſorum & acceptorum, niſi
ſolos.
16 Qui mihi Theſſalonicam ſemel atque
rum quæ opus eſſent miſiſtis:
v. 17. 17 Non quia dona quæram: quæro en
Rom. 15. 28 *c* profectum, qui in veſtram rationem redund
Tit. 3. 14. 18 Habeo autem omnia, & abundo: cumu
v. 18. tus ſum, acceptis ab Epaphrodito iis quæ mi-
2 *Cor.* 9. 12. ſtis, qui ſuavis odor eſt, ſacrificium Deo grat
Heb. 13. 16. atque acceptum.
v. 19. 19 Deus verò meus, pro ſua opulentia quib
2 *Cor.* 9. 8. vobis opus erit glorioſè cumulabit per Chriſt
Jeſum.
20 Deo autem Patríque noſtro gloria in p
petua ſecula. Amen.
21 Salutate Sanctos omnes in Chriſto Je
Salutant vos qui mecum ſunt fratres.
22 Salutant vos omnes Sancti, præſertim C
ſaris domeſtici.
23 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit v
bis omnibus. Amen.

Miſſa Roma per Epaphroditum.

---

b Quod vel illi mihi expenſum, vel eis eg
acceptum ferre poſſem.
c Ut promovatur Euangelium, quæ res
vobis utiliſſima.

PAUL

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap. I.

inſcriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad
audiendum, teſtimonium doctrinæ, quam ab
Epaphra audierant, reddit, Divinam erga eos
ratiam ſuis elogiis prodicat, & omnes noſtræ ſa-
utis partes in ſolo Chriſto omnino ſitas eſſe ex-
ponit.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, vo- *v.* 2.
luntate Dei & Timotheus frater, *Rom.* 1. 7.
2 Iis qui Coloſſis degunt Sanctis fi- *Gal.* 1. 3.
dentibus fratribus in Chriſto, gratiam *Epheſ.* 1. 2.
pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu 1 *Petr.* 1. 2.
riſto. *v.* 3.
3 Agimus Deo Patrique Domini noſtri Jeſu *Epheſ.* 1. 15.
riſti gratias, ſemper pro vobis orantes. *Phil.* 1. 3.
4 Audita veſtra in Chriſto Jeſu fide, & amore 1 *Theſ.* 1. 2.
omnes Sanctos, 2 *Theſ.* 1. 3.
5 Propter ea quæ vobis in cœlis repoſita ſpe- *v.* 4.
ntur quæ antè audiviſtis in vera Euangelii ora- *Eph.* 1. 13.
ne, *Philem. v.* 5.
6 Quod ad vos pervenit, quemadmodum *v.* 5.
am in toto orbe proficit, ſicut in vobis, ex quo 1 *Petr.* 1. 4.
Dei beneficium verè audiviſtis ac cognoviſtis, *v.* 6.
6 Quemadmodum ex Epaphra didiciſtis con- *Marc.* 4. 8.
ſervo *Joh.* 15. 16.

Act. 6. 7. & 12. 24. & 19. 20. *v.* 7. *Col.* 4. 12. *Phile. v.* 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 9. ſervo noſtro chariſſimo, qui fidus eſt pro
Rom. 12. 2. miniſter Chriſti.
1 *Cor.* 1. 5. 8 Qui idem nobis veſtram *a* in Spiritu ca
Eph. 1. 15. tatem expoſuit.
& 5.10,17. 9 Itáque nos ex quo die id audivimus,
v. 10. deſinimus pro vobis orare, ac poſcere, ut eju
*Gen.*17. 1. luntatis cognitione repleamini, cum omni
*Joh.*15.16. pientia prudentiáque divina,
1 *Cor.*7. 20. 10 Quò ſic vos geratis, ut Domino dignu
Eph. 4. 1. ut ei omnino placeatis, in omnibus rectè
Phil. 1. 27. fructum ferentes,& in Dei cognitione creſce
1 *Theſ* 2.12. 11 Summa vi convaleſcentes per ejus gl
v. 12. ſum robur, ut ſumma ſitis patientia & clem
Act. 26.18. cum lætitia præditi.
v. 13. 12 Agimúsque Patri gratias, qui nos ido
Matt. 3.17. reddidit ad participandam ſanctorum ſor
& 17. 5. *b* in luce.
Eph. 2. 4. 13 Qui nos ex tenebrarum poteſtate vinc
& 6. 12. tos, tranſtulit in regnum ſui chariſſimi Filii.
1 *Theſ.*2.12. 14 In quo filio liberationem habemus per
Hebr. 2. 14. ſanguinem peccatorum veniam,
1 *Petr.* 2. 9. 15 Qui imago eſt inaſpectabilis Dei, to
2 *Petr.* 1. 17. rerum naturæ primogenitus,
v. 14. 16 Utpote per quem condita ſunt om
Act 20. 28. tùm quæ in cœlis, tùm quæ in terra ſunt, t
Epheſ. 1. 7. aſpectabilia, tùm inaſpectabilia, & ſolia, &
Hebr. 9. 14. minatus, & principatus, & poteſtates. Omni
1 *Petr.* 1. 19. per eum, & propter eum condita ſunt,
v. 15. 17 Et is eſt ante omnia, & per eum conſt
Joh. 14. 9. omnia,
2 *Cor.* 4. 4. 18 Et is corporis Eccleſiæ caput eſt. Is eſt pr
Phil. 2. 6. cipium, primogenitus ex mortuis, ut ſit is
Hebr. 1. 3. omnibus princeps, 19 Qu
Apoc. 3. 14. *v.* 16. *Joh.*1.3. *Rom.*8.38. *&* 11. 36. 1*Cor.* 8.
Eph. 1. 21. *&* 3. 9. *Col* 2.15. *Heb.*1.2. 1*Pet.*3.22. *v.*18. *A*
26. 23. 1 *Cor.* 15. 20, 23. *Eph.* 1. 22. *&* 4. 15. *&* 5. 2
Apoc. 1. 5.

a Chriſtianam & Spiritualem.
b In ejus filii regno, ut mox dicetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

19 Quoniam per eum viſum eſt Patri omnem *v.* 19.
verſitatem inhabitare, *Joh.* 1. 16.
20 Et per eum omnia ſibi reconciliare pacifi- *&* 3. 34, 35.
ado per ejus crucis ſanguinem, hoc eſt, per *Col.* 2. 9.
n, tùm terreſtria, tùm cœleſtia. *v.* 20.
21 Et vos aliquando mentibus alienos atque *Eſa.* 9 5, 6.
ſtes in pravè factis. *Joh.* 6. 33.
22 Nunc reconciliavit ejus humano corpore *Act.* 10. 36.
r mortem, quò vos in ſuo conſpectu ſanctos, *Rom.* 5. 1,
culpatos & criminis expertes redderet: 10.
23 Si modò permanetis fide fundati atque fixi, 2 *Cor.* 5. 18.
que de Euangelii ſpe dimovemini, quod au- *Eph.* 1. 10.
viſtis, quod in omni creatura ſubjecta cœlo *&* 2 14, 16.
ædicatum eſt, cujus ego Paulus factus ſum 1 *Joh.* 4 10.
iniſter, *v.* 21.
24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & *Epheſ.* 2. 1,
æ deſunt Chriſti calamitates, meo corpore 2, 12.
ppleo pro ejus corpore, quæ Eccleſia eſt, *v.* 22.
25 Cujus ego factus ſum miniſter, divina diſ- *Luc.* 1. 75.
nſatione, quæ mihi ad vos commiſſa eſt, ut di- *Eph.* 1. 4.
nam doctrinam impleam. *&* 2. 15.
26 Quod myſterium ab omni ſeculorum ævo *&* 5. 26, 27.
latum, nunc patefactum eſt ejus ſanctis. 2 *Tim.* 1. 9.
27 Quibus voluit Deus declarare quæ ſit hu- *Hebr.* 5. 7.
s glorioſi myſterii opulentia apud exteras gen- *Tit.* 2. 14.
s qui Chriſtus eſt in vobis gloriæ ſpes, *v.* 23.
28 Quem nos nunciamus, omnem hominem *Joh.* 15 6.
lmonentes, omnem hominem, cum omni ſa- *v.* 24.
entia docentes, ut omnem hominem redda- *Rom.* 12. 5.
ius in Chriſto Jeſu perfectum. 1 *Cor.* 12. 27
29 In quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ 2 *Cor.* 1. 5, 6.
rtiter in me viget. CAP. *&* 4. 10. 11.

r 7. 4 *Eph.* 1. 23. *&* 3 1, 13. *&* 4. 12. *&* 5. 23. *Phil.* 2. 17.
r 3. 10. 2 *Tim.* 1. 2, 8, 10. *v.* 25 *Eph.* 3. 2. *v.* 26. *Mat.* 13. 11.
om. 16. 25. *Eph.* 1. 9. *&* 3. 9. 2 *Tim.* 1. 10. *Tit.* 1. 3. 1 *Pet.* 1. 20.
. 27. *Rom.* 9. 23. 2 *Cor.* 2. 14. *Eph.* 1. 7. *&* 3. 8. 2 *Tim.* 1. 1.
28. 2 *Cor.* 11. 2. *Eph.* 5. 27.

Cap. II.

Vanitatis damnat quicquid eſt extra Chriſtum. No-
minatim de circumciſione, ciborum abſtinen-
Angelorum cultu loquitur, unde conſtituit à de-
cretis per Chriſtum liberatos eſſe.

v. 1. VOLO enim ſcire vos, quantum pro vo-
Phil. 1. 30. & Laodicenſibus, & quicunque me c-
1 *Theſ.* 2. 2. pore præſentem non viderunt, certam-
v. 2. habeam,
Eſa. 53. 11. 2 Tum ut confirmentur eorum animi, ch-
Jer. 9. 23. tate connexorum, tum ut tam divite, tam pl-
Joh. 17. 3. abundent peritia, ut Dei Patríſque & Chriſti m-
2 *Cor.* 1. 6. ſterium percipiant,
Phil. 3. 8. 3 In quo ſunt omnes ſapientiæ ac ſcien-
v. 3. opes reconditæ.
1 *Cor.* 1. 24. 4 Hoc ideo dico, ne quis vobis probabilib-
v. 4. verbis imponat.
Eph. 5. 6. 5 Quamvis enim corpore abſim, ac anim-
Col. 2. 18. quidem apud vos ſum, gaudens ſpectánsque v-
v. 5. ſtrum ordinem, & veſtræ in Chriſtum fidei fi-
1 *Cor.* 5. 3. mitatem.
& 14. 40. 6 Quamobrem quemadmodum Chriſtum J-
v. 6. ſum Dominum accepiſtis, ſic in eo vos gerite,
1 *Theſ.* 4. 1. 7 Ut in eo radicati ædificemini, & in fide (
Juda v. 3. docti eſtis) confirmemini, in ea cum gratiarum
v. 7. actione excellentes.
1 *Cor.* 1. 5. 8 Videte ne quis ſit, qui vos Philoſophia falla-
Eph. 2. 21, ciáque vana prædetur, ex hominum inſtitutione
22. mundíque rudimentis, non ex Chriſto,
& 2. 3, 18. 9 In quo tota divinitatis plenitudo corpora-
& 3. 17. liter habitat:
v. 8. 10 Et vos in eo eſtis perfecti, qui caput eſt
Matt 15. 2. omnis principatus & poteſtatis.
Rom. 16. 17. 11 In

Gal. 4. 3, 9. *Infr. v.* 20. *Hebr.* 13. 9. *v.* 9. *Joh.* 1. 14 *Supr.* 1. 19. *v.* 10. *Joh.* 1. 16. *Rom.* 8. 38. *Epheſ.* 1. 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

1 In quo etiam circuncisi eſtis circuncisione *v.* 11.
manu facta, exuto humanorum peccatorum *Deu.* 10. 16.
pore in Chriſti circuncisione, *&* 30. 6.
2 Unà cum eo ſepulti in Baptiſmate: in quo *Jerem.* 4. 4.
m ſimul reſurrexiſtis per collocatam in Dei vi *Rom.* 2. 29.
ciam, qui eum ex mortuis ſuſcitavit. *&* 6. 6.
13 Qui idem vos delictis *a* & veſtri corporis *Eph.* 4. 22.
putio mortuos, in vitam unà cum eo revoca- *Col.* 3. 8, 9.
, omniáque nobis delicta condonavit, *Phil.* 3. 3.
14 Obliterato placitorum chirographo, quod *v.* 12.
bis adverſabatur, contrariúmque erat. Id ille *Rom.* 6. 3, 4.
medio ſuſtulit, *b* affixum cruci. *Eph.* 1. 19.
15 Per quam in ſpoliatos principatus ac pote- *&* 3. 7.
tes palàm exemplum edidit, eósque trium- *Gal.* 3. 27.
avit. *v.* 13.
16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut *Eph.* 2. 1. 11
tionem, aut feſtorum diſcrimen, aut novilu- *v.* 14.
, aut ſabbatha. *Eph.* 2. 5, 15.
17 Quæ ſunt futurorum umbræ, quarum *v.* 15.
rpus Chriſtus eſt. *Gen.* 3. 15.
18 Nemo vos ſupplantet, in modeſtia Ange- *Pſal.* 68. 19.
rúmque cultu ſibi placens, in iis quæ non didi- *Eſa.* 53. 12.
ſeſe jactans, ſua humana mente temerè tu- *Mat.* 12. 29.
ens: *Luc.* 11. 22.
19 Néque caput tenens, à quo totum corpus, *Joh.* 12. 31.
m commiſſuris copulíſque compactum regi- *&* 16. 11.
r, divino creſcit incremento. *Epheſ.* 4. 8.
20 Quòd ſi unà cum Chriſto, quòd ad mundi *&* 6. 12.
dimenta attinet, mortui eſtis, cur tanquam in *Hebr.* 2. 14.
undo viventes utimini placitis? *v.* 16.

21 Ne *Lev.* 11. 2.

23. 2, *&c. Rom.* 14. 2, *&c. Gal.* 4. 10. *v.* 17. *Hebr.* 8. 5.
10. 1. *v.* 18. *Jer* 29. 8. *Ezech.* 13. 3. *Mat.* 24. 4. *Epheſ.* 5. 6.
Theſ. 2. 3. 1 *Joh.* 4. 1. *v.* 19. *Epheſ.* 4. 15, 16. *v.* 20. *Rom.*
3, 5. *&* 7. 4, 6. *Gal* 2. 19. *&* 4. 9. *Col.* 2. 8.

a Humanis peccatis quæ tollenda eſſe decla-
tur, dum in circumciſione detrahit præputium.
b Per Chriſti crucem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

21 Ne tetigeris, néve guſtaveris, néve at-
ctaveris,
v. 22. 22 Quorum omnium is uſus eſt, ut uſu-
Eſa. 29. 13. reant, & ad corporis expletionem pertinea-
Matt. 15. 9. non ut in aliquo ſint honore.
Tit. 1. 14. 23 Iſta verò placita ſunt ex hominum p-
v. 23. ceptis atque doctrinis, quæ quidem ſunt ejuſm-
Col. 2. 18. di, ut rationem habeant ſapientiæ, ob religi-
1 Tim. 4. 8. ſpeciem atque modeſtiam, & corporis vexat-
& 5. 23. nem ſeveram.

Cap. III.

Terrenis exercitiis quæ Pſeudapoſtoli urgebant, … leſtia apponit, & à mortificatione carnis ordit… Unde deducit particulares exhortationes, & p… ticulariæ officia, quæ pendent ex ſingulorum … catione.

v. 1. SI igitur cum Chriſto ſurrexiſtis, ſuperis ſt-
Pſal. 110. 1. dete, ubi Chriſtus eſt Deo dexter aſſidens
Rom. 6. 5. 2 Supera ſentite, non terreſtria.
Eph. 1. 20. 3 Interiiſtis enim, veſtráque vita cum Chri-
& 2. 6. latet apud Deum.
Col. 2. 12. 4 Cùm Chriſtus vita veſtra patefiet, tum v-
v. 3. quoque unà cum eo patefietis glorioſi.
Rom. 6. 2, 5 Quamobrem necate veſtra membra terr-
&c. & 8. ſtria, impudicitiam, obſcœnitatem, libidinem
24. cupiditatem malam, & avaritiam, *a* quæ deaſtr-
2 Cor. 5. 7. rum cultus eſt,
Gal. 2. 20. 6 Propter quæ invadit ira Dei contumac-
v. 4 homines:
1 Cor. 15. 43 7 In quibus vos quoque verſati eſtis aliquand-
Phil. 3. 21. cùm in eis viveretis.
1 Joh. 3. 2. 8 A

v. 5. Rom. 6. 13. & 7. 5, 23. & 8. 13. Eph. 4. 22. & 5. 3, 5
1 Theſ. 4. 5. v. 6. 1 Cor. 6. 10. Eph. 5. 5. 6. Gal 5. 19. Apoc.
22. 15. v. 7. Rom. 6. 19, 20. & 7. 5. 1 Cor. 6. 11. Epheſ. 2. 1
Tit. 3. 3.

a Quòd avari pecuniam colunt, ut Deum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, *v.* 8.
lium, malitiam, maledicentiam, & orationis *Rom.* 6. 4.
rpitudinem ex ore veſtro. *Eph.* 4. 22.
9 Nolite alii in alios mentiri, exuti veterem *Hebr.* 12. 1.
ominem cum ſuis actionibus. 1 *Petr.* 2. 1.
10 Indutíque novum, qui cognitione reno- *Jac.* 1. 21.
tur ad imaginem conditoris ſui: *v.* 9.
11 Ubi non eſt Græcus, aut Judæus, circun- *Eph.* 4. 22,
ſio aut præputium, Barbarus, Scytha, ſervus, 25, 29.
ber, ſed & omnia. & in omnibus Chriſtus. & 5. 4.
12 Induite igitur, ut Dei electi ſancti, ama- *v.* 10.
que affectum miſericordiæ, benignitatem, mo- *Gen.* 1. 26.
ſtiam, manſuetudinem, patientiam: *Rom.* 6. 4.
13 Alius alium ferentes, & invicem condo- *Eph.* 2. 10.
ntes, ſi quis habet quod de aliquo expoſtulet, & 4. 24.
uemadmodum Chriſtus vobis condonavit: ſic *v.* 11.
os quoque facite, *Rom.* 10. 12.
14 Sed ſuper hæc omnia *b* charitatem, quæ 1 *Cor.* 7. 21,
rfectionis vinculum eſt: 22.
15 Vigiátque divina pax in veſtris animis, ad & 12. 13.
uam eſtis *c* in uno corpore vocati: & eſte *d* grati. *Gal.* 3. 28.
16 Chriſti ſermo largè in vobis habitet ſum- & 5. 6.
a cum ſapientia. Docete & commonefacite & 6. 15.
ius alium, carminibus, Deíque laudationibus, *v.* 12.
divinis cantionibus Dominum animis gratè *Eph.* 4. 32.
nentes: & 6. 11.
17 Ac quicquid vel verbis vel re facitis, id in *Gal.* 5. 22.
omini Jeſu nomine facitote, Deo Patríque per 1 *Theſſ.* 1. 4.
um gratias agentes. *v.* 13.

 Matt. 6. 14.

ar. 11. 25. *Eph.* 4. 32. *v.* 14. *Ioh.* 3. 34. & 15. 12. *Epheſ.* 4. 3.
r 5. 2. *Col.* 2. 2. 1 *Theſ.* 4. 9. 1 *Ioh.* 3. 23. & 4. 21. *v.* 15.
ph. 4. 4. *Phil.* 4. 7. *v.* 16. 1 *Cor.* 14. 26. *Eph.* 5. 19. *v.* 17.
om. 1. 8. 1 *Cor.* 10. 31. *Eph.* 5. 20. 1 *Theſ.* 5. 18. *Heb.* 13. 15.

---

b Scilicet induite. *c* In eo quod eſtis eccle-
a, quæ unucorpus eſt. *d* Beneficiorum
memores

v. 18. 18 Uxores parete veſtris viris, ut *e* Domini
Gen. 3. 16. dignum eſt,
1 *Cor.* 14. 34 19 Viri amate uxores veſtras, néve in
Eph. 5. 22. ſævite.
1 *Petr.* 3. 1. 20 Nati obedite parentibus in omnibus: h
v. 19. enim Domino gratum eſt.
Eph. 5. 25. 21 Patres *f* ne veſtros irritate natos, ne
1 *Petr.* 3. 7. ſpondeant animos.
v. 20. 22 Servi obedite in omni re veſtris, quod
Eph. 6. 1. carnem attinet, dominis, non ad oculum
v. 21. viendo, ut hominum captantes gratiam:
Eph. 6. 4. cum animi ſimplicitate, metuentes Deum:
v. 22. 23 Ac quicquid facitis, id ex animo agito
Eph. 6. 5. tanquam Domino non hominibus ſervientes.
1 *Tim.* 6. 1. 24 Scientes fore, ut à Domino hæreditat
Tit. 2. 9. præmio accipiatis, quippe cum Domino Chri
1 *Petr.* 2. 18. ſerviatis.
v. 25. 25 Qui verò injuriam facit, is quam fece
Act. 10. 34. injuriam luet, nec habebitur ulla ratio per
Rom. 2. 11. narum.
1 *Pet.* 1. 17. 26 Domini, ex juſto æquóque cum ſervis a
te, ſcientes vos quoque dominum habere in cœ

e Chriſtianis. *f* Ne eſte nimis in eos moroſi.

Cap. IV.

*Ad generales exhortationes redit, & precandi ſ
dium, ac ſermonis ſuavitatem præcipit: poſt
mò commendationes & ſalutationes ſubjungit.*

v. 1.
Epheſ. 6. 9. SUPPLICATIONI incumbite, in
v. 2. cum gratiarum actione vigilantes.
Luc. 18. 1. 2 Orantes ſimul pro nobis quoque,
Rom. 12. 12 Deus nobis portam ſermonis aperiat, quò Ch
Eph. 6. 18. ſti myſterium eloquamur, propter quod vi
1 *Theſ.* 5. 17. ctus ſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 Ut id ita patefaciam, ut loqui debeo. *v.* 3.
4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus *Mat.* 13.11.
dimentes. 1 *Cor.* 4. 1.
5 Eſto ſemper oratio veſtra gratia prædita, ſa- & 16. 9.
condita, ut ſciatis quomodo cuique reſpon- 2 *Cor* 2.12.
ere debeatis. *Eph.* 6. 19.
6 De me omnia vobis exponet Tychicus, 2 *Theſ.* 3. 1.
arus frater fidelíſque miniſter, & conſervus in *Col.* 1. 26.
omino: & 2. 2.
7 Quem ideo ad vos miſi, ut *a* veſtrarum re- *v.* 5.
im ſtatum cognoſcat, veſtróſque confirmet *Eph.* 5. 15,
nimos. 16.
8 Cum Oneſimo fido charóque fratre, qui 1 *Theſ.* 4.12.
eſtrâs eſt: ii vos de omnibus, quæ hîc geran- *v.* 6.
ır, certiores facient. *Marc.* 9. 50.
9 Salutat vos Ariſtarchus meæ captivitatis ſo- *Col.* 3. 16.
us: & Marcus Barnabæ conſobrinus, de quo *v.* 7.
andata accepiſtis, ſi venerit ad vos, ut eum *Act.* 20. 4.
ccipiatis: *Eph.* 6. 21.
10 Item Joſua nomine Juſtus, qui ſunt ex cir- 2 *Tim.* 4. 12.
ımciſis, & ii quidem ſoli ad divinum regnum *v.* 9.
ljutores, qui mihi ſolatio fuerunt. *Phile.* *v.* 10.
11 Salutat vos Epaphras veſtrâs, Chriſti ſer- *v.* 10.
ıs, aſſiduis pro vobis precibus certans, ut perfe- *Act.* 15. 37.
i abſolutique ſtetis in omni voluntate Dei. & 19. 29.
12 Nam eum teſtor, magno veſtri, & Laodi- & 27. 2.
nſium, ac Hierapolitanorum ſtudio teneri. 2 *Tim* 4. 11.
13 Salutat vos Lucas medicus mihi chariſſi- *Phile.* *v.* 24.
us, & Demas. *v.* 12.
14 Salutate Laodicenſes fratres, & Nympham, *Rom.* 15. 30.
ejus domus Eccleſiam. *Col.* 1. 7.
15 Cúmque lecta fuerit apud vos epiſtola, fa- *Phile* *v.* 23.
te ut etiam in Laodicenſium Eccleſia legatur, *v.* 14.
émque ut Laodicenſem epiſtolam vos quoque 2 *Tim.* 4.
gatis. Nn 2 16 Et 10, 11.
hile. *v.* 24 *v.* 15. *Rom.* 16. 5. 1 *Cor.* 16. 19.

a Alias noſtrarum rerum ſtatum cognoſcatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 16 Et Archippo dicite, ut quod munus à D[o]-
1*Theſ* 5.27. mino accepit, id curet implendum.
v. 1. 17 Salutatio mea manu Pauli. Memento-
Phile. v. 2. meorum vinculorum. Adſit vobis Dei gra[tia].
1*Cor.*16.21. Amen.
2*Theſ.*3.17. *Scripta eſt Romæ: miſſa per Tychicum & Oneſimu[m].*
Heb. 13.13.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
PRIMA AD
THESSALONICENSE[S].

CAP. I.

Gratiarum actionem ideò proponit, ut Dei benefici[um]
eſſe admoneat, quicquid prædicat in ipſis la[ude]
dignum: & quod reliquis exemplum facti ſint.

v. 1. PAULUS & Sylvanus, & Timothe[us]
Rom. 1. 7. Theſſalonicenſium Eccleſiæ, quæ I[n]
2 *Cor* 1. 19. Patris eſt, & Domini Jeſu Chriſti, g[ra]-
Epheſ. 1. 2. tiam & pacem à Deo Patre noſtro,
1 *Petr.* 1. 1. Domino Jeſu Chriſto.
& 5. 12. 2 Agimus immortales gratias Deo de vo[bis]
v. 2. omnibus, veſtri mentionem facientes in noſt[ris]
*Rom.*1. 8.9 precibus,
Eph. 1. 16. 3 Continenter coram Deo Patréque noſt[ro]
2 *Theſ.*1. 3. recolentes *a* opus fidei veſtræ charitatisque lab[o]-
Philip. 1. 3. ren[...]
v. 3.
Joh. 6. 29. *a* Quantum & fide operimini, & charit[ate]
laboretis, & ſpe toleretis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

:m, & ſpei in Domino noſtro Jeſu Chriſto ſitæ v. 4.
oràm Deo & Patre noſtro tolerantiam. 2Theſ. 2. 13.
4 Scientes fratres chariſſimi, vos eſſe divini- v. 5.
is electos: 1 Cor. 2. 4.
5 Quandoquidem Euangelium noſtrum non & 4. 20.
iit apud vos in verbis duntaxat poſitum, ſed 2 Cor. 6. 6.
ım potentia, ſanctóque Spiritu, & certiſſimis 1 Theſ. 2. 1.
gumentis conjunctum. Scitis enim & quales v. 6.
os iſthic veſtra cauſa fuerimus, Act. 5. 21.
6 Et ut vos noſtri Dominíque fueritis imita- 1 Cor. 4. 16.
res, admiſſa doctrina cum multa calamitate, & 11. 1.
ım ſancti aflatus lætitia, Phil. 3. 17.
7 Adeo, ut exemplo fueritis omnibus in Ma- 2 Theſ 3 9.
:donia & Achaia fidentibus Heb. 10 34.
8 Non ſolùm enim à vobis Dominica doctri- v. 8.
ı Macedoniam Achaiámque perſonuit, verùm Rom. 1. 8.
iam in omnia loca permanavit veſtra erga v. 9.
eum fides, adeò ut nos quicquam loqui non 1 Cor. 12. 2.
: opus. v. 10.
9 Ipſi enim de vobis prædicant, qualem ad Matt. 3. 7.
os aditum habuerimus, útque vos à deaſtris ad Act. 1. 11.
eum converteritis, ut viventi veróque Deo ſer- & 2. 24.
retis. Rom. 5. 9.
10 Et ejus Filium ex cœlis expectaretis, quem Phil. 3. 20.
: mortuis excitavit, Jeſum, qui nos à futuro 2Theſ. 1. 10.
pplicio defendit. Apoc. 1. 7.

Cap. II.

eclarat quantâ fide ipſis euangelium prædicarit, neque lucrum aut gloriam quæſierit, idque eorum teſtimonio probat: & quòd ipſi infracto animo perſecutiones à ſuis tulerint. Addit ſe magno illos viſendi deſiderio teneri.

CITIS enim ipſi fratres, noſtrum ad vos v. 1.
adventum non inanem fuiſſe. 1Theſ. 1. 5, 9.
2 Quin quamvis antè Philippis (ut ſcitis) v. 2.
mala Actor. 16.

:, &c. & 17. 2. Phil. 1. 30. Col. 2. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. mala contumeliasque paſſi eſſemus, tamen p
2 Cor. 7. 2. Deum noſtrum auſi ſumus divinum Euangeliu
v. 4. vobis liberè multo cum certamini eloqui.
Gal. 1. 10. 3 Non eſt enim noſtra cohortatio erroris, a
& 2. 7. obſcœnitatis, aut fraudis.
1 Tim. 1. 4 Sed quemadmodum nobis divinitus prob
11, 12. tis creditum eſt Euangelium, ſic loquimur no
Tit. 1. 3. ut hominibus placentes, ſed Deo, qui noſtr
v. 5. explorat animos.
Act. 20. 33. 5 Nec enim unquam aſſentatoria oratione u
Rom. 1. 9. ſumus, ut vos ſcitis, nec per avaritiam qui
& 9. 1. quam fecimus: teſtis Deus:
2 Cor. 1. 23. 6 Nec ab hominibus gloriam expetivimus, n
& 2. 17. à vobis, nec ab aliis. Et licet oneri eſſe poſſemu
& 4. 2. ut Chriſti Apoſtoli,
& 7. 2. 7 Tamen adeò mites inter vos fuimus,
& 11. 31. quemadmodum nutrix ſuos fovet alumnos,
& 12. 17. 8 Sic nos præ veſtri cupiditate libenter vob
Gal. 1. 10. non modò divinum Euangelium, verùm etiar
Phil. 1. 8. noſtras ipſorum animas impertituri fuerimu
1 Tim 5. 21. tàm chari nobis eratis:
2 Tim. 4. 1. 9 Recordamini enim, fratres, noſtrum l
v. 6. borem ac defatigationem: quippe qui noctes
Joh. 5. 41, dies operando (ne quem veſtrûm gravaremus
44. apud vos divinum Euangelium publicaverimus.
& 12. 43. 10 Vos teſtes eſtis, & Deus, quàm piè, quar
v. 7. juſtè & inculpatè nos erga vos fidentes geſſe
1 Cor. 2. 3. rimus:
& 9. 1, &c. 11 Quemadmodum ſcitis, ut unumquenqu
2 Cor. 10. 1, veſtrûm, ſicuti pater liberos, ſic cohortaremur.
2, 10, 11. 12 Ac conſolaremur, moneremúſque, ut it
& 13. 4 vos gereretis, uti Deo dignum eſſet, qui vos a
2 Theſ. 3. 9. ſuum regnum ac gloriam vocaret.
v. 8. 13 Itaque nos Deo continenter gratias agi
2 Cor. 12. 15 mus

v. 9. Actor. 18. 3. & 20. 34. 1 Cor. 4. 12. 2 Cor. 11. 9. & 12 13. 2 Theſ. 3. 8. v. 12. Gen. 17. 1. 1 Cor. 7. 20. Eph. 4. 1. Phil. 1 27. Col. 1. 10. v. 13. Mat. 10. 40. Gal. 4. 14. 2 Petr. 3. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

…us, quòd vos, accepto Dei ſermone, quem *v.* 14.
…obis audiviſtis, admiſiſtis non hominum ſer- *Actor.* 17.
…onem, ſed (ut verè eſt) Dei ſermonem, qui in 5, 13.
…bis fidentibus viget. *Heb.* 10. 34.
14 Vos enim imitatores fuiſtis, fratres, divi- *v.* 15.
…rum Eccleſiarum, quæ ſunt in Judæa, quod *Matt.* 23.
… Chriſtum Jeſum attinet: ſiquidem eadem vos 34, 37.
…oque paſſi eſtis à veſtris tribulibus, quæ nos *Luc.* 13. 33.
… Judæis, *Act.* 7. 52.
15 Qui etiam Dominum Jeſum, ſuóſque va- *v.* 16.
… interfecerunt, & nos exegerunt: néque Deo *Mat.* 23. 32.
…cent, & omnibus ſunt hominibus contrarii. *Act.* 13. 50.
16 Vetantes ne alienigenas, quò ſerventur, al- & 14, 5, 19.
…quamur, ut eorum peccata ſemper expleantur: & 17. 5, 13.
…eò extrema Dei ira infeſtantur. & 18. 2.
17 Nos verò fratres, vobis aliquandiu præ- & 19. 9.
…ntia non animo orbati, magna vehementique & 22. 21,
…ſtri coram videndi cupiditate flagravimus. 22.
18 Itáque ad vos venire voluimus, ego qui- *v.* 18.
…em Paulus ſemel atque iterum, ſed impedivit *Rom.* 1. 13.
…os Satanas. & 15. 22.
19 Etenim quænam noſtra ſpes eſt, aut læti- *v.* 19.
…a, aut gloriationis corona? nónne vos coràm 2 *Cor.* 1. 14.
…omino noſtro Jeſu Chriſto, in ejus adventu? *Phil.* 2. 16.
20 Vos enim noſtra eſtis gloria atque lætitia. & 4. 1.

CAP. III.

…eſiderii erga illos ſui fidem facit, quòd Timotheum ad eos miſerit, quòd proſperi eorum ſtatûs nuncio ita ſit affectus, uc gratias non poſſit ſatis agere, itaque in precationem erumpit.

ITAQUE cùm jam durare non poſſemus, viſum eſt nobis Athenis relinqui ſolis,
2 Timotheúmque mittere fratrem noſtrum, *v.* 2.
…& Dei miniſtrum, ac noſtrum in Chriſti Euan- *Act.* 16. 1.
…gelio collegam, ad vos confirmandos, & de ve- *Rom.* 16. 21.
…tra fiducia commonefaciendos. *Phil.* 2. 19.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. 3 Ne quis ob has calamitates percellatur: S
Act. 14. 22. tis enim ipſi, nos huic eſſe rei deſtinatos.
Eph. 3. 13. 4 Nam dum apud vos eramus, vobis prædi-
Phil. 1. 14. bamus, fore ut affligeremur: quemadmodu
2 Tim. 3. 12. & accidit, & vos ſcitis.
v. 5. 5 Propterea ego me jam non tenui, quin
Phil. 2. 16. ſtram fidem cognitum mitterem, ne fortè
tentaſſet tentator, atque ita labor noſter periiſ
6 Verùm cùm modo Timotheus iſtinc ad
veniſſet, nobíſque veſtram fidem & charitat
nunciaſſet, vóſque noſtri bonam ſemper ten
memoriam, cupientes videre nos, ut nos quoq
vos,
7 Propterea de vobis recreati ſumus, fratr
in omni calamitate noſtra ac rebus adverſis p
veſtram fidem,
8 Adeò ut nos nunc vivamus ſi vos ſtatis
Domino.
9 Ecquam enim Deo de vobis referre grat
rum actionem valeamus ob tantam lætitiar
quam propter vos percipimus coram Deo n
ſtro?
v. 10. 10 Noctes & dies ſummopere orantes vide
Rom. 1. 10, vos corám, & quæ veſtræ fidei deſunt ſupplere
11. 11 Ipſe Deus Paterque noſter, & Dominus n
& 15. 23. ſter Jeſus Chriſtus, noſtrum ad vos iter ſecunde
v. 12. 12 Vos verò Dominus & mutua inter vos
1 Theſ. 5. 15. erga omnes charitate abundè cumulet, quali n
v. 13. erga vos ſumus.
1 Cor. 1. 8. 13 Ut animi veſtri inculpata ſanctitate co
Phil. 1. 10. firmentur in Dei Patríſque noſtri conſpectu i
1 Theſ. 5. 23. adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, cum ej
2 Theſ. 2. 17. Sanctis omnibus.

CA

CAP. IV.

rtatur ad vitæ ſanctitatem, & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & hiſtoriam reſurrectionis noſtræ graphicè depingit.

QUOD ſupereſt igitur, fratres, oramus v. 1.
ac hortamur vos per Dominum Jeſum, *Phil.* 1. 27.
ut quemadmodum à nobis didiciſtis, quo- 1 *Theſ.* 2. 12.
modo vos gerere Deóque placere debeatis, in eo v. 3.
præcellatis. *Rom.* 12. 2.
2 Scitis enim quæ mandata vobis per Domi- *Eph.* 5. 17,
num Jeſum tradiderimus. 27.
3 Hoc enim & Dei voluntatis, & veſtræ ſan- *Phil.* 4. 8.
ctitatis eſt, ut ab impudicitia vos abſtineatis, v. 5.
4 Sciátque quiſque veſtrûm ſuum vas cum 1 *Cor.* 15. 34
ſanctimonia ac honeſtate poſſidere, *Eph.* 4. 17,
5 Non (ut alienigenæ Deum ignorantes) cum 18.
cupiditatis libidine: v. 6.
6 Ne quis ſuum fratrem in negotiis circunve- 1 *Cor.* 6. 8.
niat, aut circunſcribat. Siquidem horum omni- v. 7.
um ultor eſt Dominus, ut etiam antea vobis dixi- *Lev.* 11. 44.
mus, teſtatique ſumus. & 19. 2.
7 Non enim vocavit nos Deus ad obſcœnita- *Joh.* 17. 19.
tem, ſed ad ſanctimoniam. 1 *Cor.* 1. 2.
8 Itáque qui *a* repudiat, non hominem repu- v. 8.
diat, ſed Deum, qui nos ſuo Sancto Spiritu donat. *Luc.* 10. 16.
9 Quòd ad fraternum amorem attinet, nihil 1 *Cor.* 7. 40.
opus eſt ut vobis ſcribatur, cum vos ipſi mutuò v. 9.
amare divinitùs didiceritis: *Lev.* 19. 18.
10 Quippe cùm id erga omnes fratres, qui *Jer.* 31. 34.
ſunt in tota Macedonia faciatis. Hortamur autem *Mat.* 22. 39.
vos, fratres, ut in dies præcellatis, *Joh.* 6. 45.

& 14. 26. & 15. 12. *Eph.* 5. 2. 1 *Pet.* 4. 8. 1 *Joh.* 3. 11, 23. & 4. 21.

a Scilicet nos.

v. 11. 11 Acquieſcere, & veſtras res agere, veſt
Act. 20. 34. que manibus operari contendatis, quomodo
Eph. 4. 28. vobis præcepimus.
2 *Theſſ.* 3. 12 Ut honeſtè vos ad alienos geratis, nec
7, 12. la re indigeatis.
1 *Pet.* 4. 15. *b* 13 Nolo autem ignorare vos, fratres, de iis q
v. 13. obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri q
Lev. 19. 28. ſpem non habent.
Deut. 14. 1. 14 Si enim credimus, Jeſum mortuum eſt,
2 *Sam.* 12. & reſurrexiſſe, ita Deus eos etiam, qui in Chri
20. obdormiverint, ducet cum eo.
v. 14. 15 Hoc enim vobis Domini verbis dicim
1 *Cor.* 15. fore, ut nos vivi, qui ad Domini adventum ſ
13, 18. pererimus non antevertamus eos qui obdorm
v. 15. verint.
1 *Cor.* 15. 16 Nam ipſe Dominus cum præconio, cu
22, 51. ſummi Angeli voce, cúmque divina tuba deſce
v. 16. det de cœlo, & mortui in Chriſto reſurge
Mat. 24. 31. primùm.
1 *Cor.* 15. 51 17 Deinde nos viventes, qui erimus ſuperſt
2 *Theſ.* 1. 7. tes, unà cum eis rapiemur in nubibus obvia
v. 17. Domino in aërem, atque ita ſemper cum Domi
Joh. 12. 26. no erimus.
& 14. 3. 18 Quamobrem conſolamini alius alium hi
& 17. 24. ſermonibus.
Act. 1. 9.
Apoc. 11. 12.

b De reſurrectione.

Cap. V.

Curioſam temporum adventus Chriſti inquiſitionem damnans, admonet, ut aſſiduè ad eum excipiendum ſint parati. Hinc deſcendit ad varias admonitiones.

v. 1. DE temporibus verò, tempeſtatibuſque,
Matt. 24. fratres, non eſt opus ut vobis ſcribatur,
3, 36.

2 Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cum ipſi præclarè ſciatis, Domini diem *v.* 2.
venturam ut furem noctu. *Matt.* 24.
Cum enim dicent homines, pacem eſſe & 42, 43.
ſuritatem, tum repentè, ut dolor uterum fe- *Mar.* 13. 34.
ti, ſic eis inſtabit interitus, quem non effu- *Luc.* 21. 34.
nt. 2 *Petr.* 3. 9.
4 Vos fratres non eſtis in tenebris, ut vos dies *Apoc.* 3. 3.
tanquam fur opprimat: & 16. 15.
5 Omnes enim lucis dieíque homines eſtis. *v.* 3.
on ſumus noctis aut tenebrarum. *Luc.* 21.
6 Ne dormiamus ergo, ut cæteri, ſed vigile- 34, 35.
us, ſobriíque ſimus. 2 *Theſ.* 1. 9.
7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & *v.* 4.
i inebriantur, noctu ebrii ſunt. *Eph.* 5. 8.
8 At nos cùm diei ſimus, ſobrii ſimus, indu- *v.* 5.
tfidei, charitatíſque loricam, galeámque ſpei *Luc.* 16. 8.
utis. *Rom.* 13. 12.
9 Siquidem non deſtinavit nos Deus ſuppli- *Eph* 5. 8.
o, ſed ſaluti partæ per Dominum noſtrum *v.* 6.
ſum Chriſtum. *Mat.* 24. 42.
10 Pro nobis mortuum, ut ſive vigilamus, & 25. 13.
e dormimus, unà cum eo vivamus. *Luc.* 21.
11 Quamobrem cohortamini inter vos, & 34, 36.
ius alium inſtruite, ut & facitis. *Rom.* 13.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut eos qui 11, 12.
vobis laborant, vobíſque præſunt in Domini 1 *Cor.* 15. 34.
egotio, & vos caſtigant, agnoſcatis, *Eph.* 5. 14.
13 Et maximi faciatis, charóſque habeatis 1 *Petr.* 1. 8.
opter eorum opus. Præbete vos eis pacatos. *v.* 7.
14 Hortamur item vos, fratres, caſtigate in- *Rom.* 13. 13.
ompoſitos, ſolamini parum magnanimos, in- *v.* 8.
rmis opitulamini, clementes eſte in omnes. *Eſa.* 59. 17.
15 Vi- *Rom.* 13. 12.

pheſ. 6. 14, *&c.* *v.* 9. *Rom.* 9. 22. 1 *Petr.* 2. 8. *Jude* *v.* 4.
v. 10. *Rom.* 14. 8, 9. 2 *Cor.* 5. 15. *v.* 12. *Rom.* 15. 27.
Cor. 9. 11. & 10. 18. *Gal.* 6. 6. *Philip.* 2. 29. 1 *Tim.* 5. 17.
Hebr. 13. 7, 17. *v.* 14. *Rom.* 14. 1. *Gal.* 6. 1, 2. 2 *Theſſ.* 3.
5, 11, 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 15. 15 Videte ne quis cui malum pro malo re-
Lev. 19 18. dat, ſed ſemper beneficia & inter vos & in om-
Prov. 17.13 exercete
& 20.22. 16 Semper gaudete,
& 24.29. 17 Continenter orate,
Matt. 5.39. 18 In omnibus Deo gratias agite. Nam
Rom. 12.17. eſt Dei de vobis, qui ſitis Chriſti Jeſu, volunt-
1 *Cor.* 6.7. 19 Spiritum ne extinguite,
Gal. 6.10. 20 Vaticinationes ne contemnite:
1 *Petr.* 3 9. 21 Omnia probate, bonum tenete.
v. 16. 22 Ab omni maleficii genere abſtinete:
Luc. 10.20. 23 Ipſe Deus pacis vos ſanctos reddat & ab-
Rom. 12.12 lutos, integríque veſtri ſpiritus, & animæ, & c-
Phil. 4.4. pora criminis expertia in adventum Domini n-
v. 17. ſtri Jeſu Chriſti conſerventur.
Eccl. 18.22. 24 Ita fidelis eſt is qui vos vocavit, ut id fact-
Luc. 18 1. rus ſit.
Rom. 12.12. 25 Fratres, orate pro nobis.
Eph. 6.18. 26 Salutate fratres omnes oſculo ſancto.
Col. 4.2. 27 Obteſtor vos per Dominum, ut hæc leg-
v. 18. tur epiſtola omnibus ſanctis fratribus.
Eph. 5.20. 28 Adſit vobis Domini noſtri Jeſu Chri-
v. 19. gratia. Amen.
1 *Cor.* 14.30.
Eph. 4.30. *Ad Theſſalonicenſes prima, ſcripta eſt Athenis.*
2 *Tim.* 1.6.

v. 21. 1 *Cor.* 2.11,15. 1 *Joh.* 4.1. *v.* 22. *Philip.* 4.8
v. 23. 1 *Cor.* 1.8. 2 *Theſſ.* 3.13. *Philip.* 4 9. *v.* 24
1 *Cor.* 1.9. *&* 10.13 2 *Cor.* 1.18. 2 *Theſ.* 3.3. *v.* 26. *Rom*
16.16. 1 *Cor.* 16.20. 2 *Cor.* 13.12. 1 *Petr.* 5.14. *v.* 27
Col. 4.16.

---

a Id vos facere vult Deus qui Chriſtiani ſitis.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA AD THESSALONICENSES.

CAP. I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantiæ Theſſalonicenſium. Et Dei ultionem adverſùs piorum oppreſſores deſcribens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

v. 1.
PAULUS & Sylvanus, & Timotheus, 1 *Theſ.* 1. 1.
Theſſalonicenſium Eccleſiæ, quæ Dei *v* 2.
Patris noſtri eſt, & Domini Jeſu 1 *Cor.* 1. 3.
Chriſti, 1 *Theſ.* 1. 1.
2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & 1 *Petr.* 1. 2.
Domino Jeſu Chriſto. *v.* 3.
3 Deo gratias agere debemus immortales de *Eph.* 1. 15.
vobis, fratres, ut dignum eſt, quòd adeo creſcit *Phil.* 1. 3.
veſtra fides, adeóque exuberat veſtrûm omnium *Col.* 1. 3.
mutua charitas, 1 *Theſ.* 1. 2.
4 Ut nos ipſi de vobis gloriemur in divinis *v.* 4.
Eccleſiis, de patientia atque fide, qua præditi 2 *Cor.* 7. 14.
eſtis in omnibus, quas ſuſtinetis, vexationibus, & 9. 2.
ac calamitatibus: 1 *Theſ.* 2. 19.
5 Quod indicio eſt fore, ut juſto Dei judicio *v.* 5.
divinum regnum conſequamini, pro quo pati- *Phil.* 1. 28.
mini. 1 *Theſ.* 2. 14.
6 Siquidem æquum eſt, ut à Deo reddatur ſi- *Jud.* *v.* 6.
cut affligentibus vos afflictio, *v.* 6.

7 Sic *Zach.* 2. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 7. 7 Sic vobis qui affligimini, requies unà no-
1 Theſ. 4. 16 biſcum tum cum exiſtet de cœlo Dominus Je-
cum poteſtatis ſuæ Angelis,
v. 8. 8 In igne flammante, ſupplicium irrogatu-
Rom. 2. 8. *a* neſcientibus Deum, & Domini noſtri Je-
2 Petr. 3. 7. Chriſti Euangelio non obedientibus,
v. 9. 9 Qui æterno exitio pœnas dabunt Domi-
Eſa. 2. 19. ejúſque glorioſæ potentiæ,
v. 10. 10 Cum venerit ut in illa die in ſanctis ſ-
Act. 1. 11. illuſtretur, ínque cunctis fidentibus admiran-
1 Theſ. 1. 10. eſſe videatur, quòd noſtro ad vos teſtimonio c-
Apoc. 1. 7. ditum fuerit.
11 Eam ob rem nos ſemper pro vobis oram-
ut vos Deus, eo in quem vocati eſtis, ſtatu -
gnos reddat, perficiátque ut bonitatem ac fi-
opus, & libentiſſimè & fortiter perſequami-
atque abſolvatis,
12 Quò Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen
vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei noſtr-
& Domini Jeſu Chriſti beneficentia.

---

a Dei contemptoribus.

Cap. II.

Negat venturum Chriſti diem, donec in apoſtaſia- prolapſus fuerit mundus, & revelatus fuerit An- tichriſtus, cujus interitum deſcribit. Inſertqu- inde exhortationem ad conſtantiam.

ROGAMUS autem vos, fratres, quod
v. 2. attinet ad adventum Domini noſtri Jeſu
Jer. 29. 8. Chriſti, & noſtri ad eum aggregationem.
Matt. 24. 4. 2 Ne citò de ſententia dimoveamini, neve
Eph. 5 6. turbemini, nec ſpiritu, nec oratione, nec epi-
Col. 2. 18. ſtola, cujus nos authores eſſe videamur, quaſi
1 Joh. 4. 1. inſtet Chriſti dies.

3 Nemo

Nemo vos ullo modo decipiat: Nam non v. 3.
us id futurum eſt, quàm venerit defectio, & *Mat.* 24. 23.
efactus fuerit homo flagitioſus, homo ille *Eph.* 5. 6.
ditus, 1 *Tim.* 4. 1.
4 Qui adverſatur, & ſe ſupra quicquid dici- 1 *Joh.* 2. 18.
Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei *Apoc.* 13. 11
nplo tanquam Deus ſedeat, ſeſe Deum eſſe v. 4.
endens. *Dan.* 11. 36.
5 An non meminiſtis me, cum adhuc apud
eſſem, hæc vobis dicere?
6 Et nunc ſcitis quid obſtet, quominus *a* exi-
ille ſuo tempore:
7 Sceleris enim myſterium jam agitur. Super- v. 7.
tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur. *Act.* 20. 29.
8 Tum demum exiſtet ille ſceleroſus, quem v. 8.
ominus oris ſui ſpiritu conficiet, adventúſque *Job.* 4. 9.
claritate delebit. *Eſai.* 11. 4.
9 Cujus ſceleroſi adventus, Satanæ opera, *Apoc.* 19.
it cum omni falſorum prodigiorum, porten- 15, 20, 21.
rum, miraculorúmque genere, v. 9.
10 Cúmque omni ſcelerum fraude conjun- *Deut.* 13. 1.
us, apud perituros quidem: quoniam veritatis *Mat.* 24. 24.
norem, quo ſalvi fierent, non admiſerint. *Joh.* 8. 41.
11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tan- 2 *Cor.* 4. 4.
m, ut credant mendacio, *Eph.* 2. 2.
12 Quò damnentur quicunque veritati non *Apoc.* 13.
crediderint, ſed ſceleribus delectati fuerint. 13, *&c.*
13 Nos verò debemus Deo gratias agere im- v. 10.
mortales de vobis, fratres Domino dilecti, quod 2 *Cor.* 2. 15.
os principio Deus elegerit ad ſalutem per ſpiri- *&* 4 3.
us ſanctimoniam, fidemque veritatis, v. 11.
14 Ad quod vos vocavit per Euangelium no- *Rom.* 1. 24,
ſtrum, quærendæ Domino noſtro Jeſu Chriſto *&c.*
gloriæ cauſa. 1 *Tim.* 4. 1.

15 Quam- v. 13.

Theſſ. 1. 4. 2 *Theſſ.* 1. 3.

a Jam exiſtat, jamque ſit ejus tempus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 15. 15 Quamobrem, fratres, perſtate, & inſtu
2 *Theſ.* 3. 6. tenete, quæ ex noſtra vel oratione, vel epi
didiciſtis.
16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chri
& Deus Pater noſter, qui nos pro ſuo fa
adamavit, æternóque ſolatio, & bona ſpe
navit,
v. 17. 17 Veſtros ſtabiliat animos, & vos in om
1 *Theſ.* 3. 13. bono & ſermone & opere confirmet.

Cap. III.

Monet ut piis precibus Euangelii prædicationem
moveant: & ſe ſubducant ab iis qui ocio, & cu
ſitate turbant ordinem publicum, quos etia
communi fidelium cœtu excludit.

v. 1. QUOD ſupereſt, orate, fratres, pro no
Matt 9. 38. ut Domini doctrina currat ac illuſtret
Eph. 6. 19. ſicut apud vos,
Col. 4. 3. 2 Utque defendamur ab importunis & m
v. 2. hominibus: *a* nec enim omnium eſt fides.
Joh. 6. 44. 3 Sed Dominus ut eſt fidelis, vos confirma
Rom. 15. 31. & à malo tuebitur.
v. 3. 4 Atque equidem de vobis per Dominu
Joh. 17. 15. confidimus, vos, quæ vobis præcipimus, ea
1 *Cor.* 1. 9. facere & facturos eſſe.
& 10. 13. 5 Dominus verò veſtros dirigat animos ad
1 *Theſ.* 5. 24. vinam charitatem, chriſtianámque patientiam
v. 4. 6 Denunciamus autem vobis fratres, per D
2 *Cor.* 7. 16. mini noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut vitetis omne
v. 6. fratrem intemperanter ſe, non ex inſtitution
Rom. 16. 17 quam à nobis accepit, gerentem.
1 *Cor.* 5. 11, 7 Nam vos ipſi ſcitis, quomodo ſimus imitand
15. quipp
1 *Theſ.* 4. 11. & 5. 14. 2 *Theſ.* 3. 14, 15. *Tit.* 3. 10. 2 *Joh.* v 1
v. 7. 1 *Cor.* 4. 16. & 11. 1. 1 *Theſ.* 1. 6. & 2. 10. & 4. 1

a Non ſunt omnes fidentes, & veri Chriſtia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ippe qui nos adeò non intemperanter geſſeri- *v.* 8.
us apud vos, *Act.* 18. 3.
8 Ut ne victum quidem gratis à quoquam ac- *&* 20. 34.
perimus, ſed operoſo labore noctes & dies 1 *Cor.* 4. 12.
ncti fuerimus, ne cui veſtrûm graves eſſemus. 2 *Cor.* 11. 9.
9 Non quia nobis id non liceret, ſed ut nos *&* 12. 13.
bis imitandos exemplum proponeremus. 1 *Theſſ.* 2. 9.
10 Etenim dum iſtic eramus, hoc vobis edi- *v.* 9.
bamus, ſi quis operari nollet, eum ne come- *Mat.* 10. 10.
re quidem debere. 1 *Cor.* 4. 16.
11 Audimus enim quoſdam apud vos immo- *&* 9. 3, 6.
ſtè vivere, nihil agentes, ſed ſupervacanea *&* 11. 1.
entes. 1 *Theſſ.* 1. 6.
12 Iis nos edicimus, eoſque per Dominum *&* 2. 6.
ſtrum Jeſum Chriſtum hortamur, ut quietè *Phil.* 3. 17.
erantes ſibi victum quærant. 1 *Tim.* 5. 18.
13 Vos verò, fratres, nolite rectè agendo fa- *v.* 10.
tari. *Gen.* 3. 19.
14 Quod ſiquis dictis noſtris non obtemperat, *v.* 12.
m per epiſtolam ſignificate, & ab ejus com- *Eph.* 4. 28.
ercio abſtinete, ut eum pudeat. 1 *Theſ.* 4. 11.
15 Néve eum pro inimico habete, ſed ut fra- *v.* 13.
em caſtigate. *Gal.* 6. 9.
16 Ipſe pacis Dominus, pace vos & ſemper *v.* 14.
omnino donet. Dominus vobis adſit omni- *Mat.* 18. 17.
s. 1 *Cor.* 5. 9,
17 Salutatio mea manu Pauli, quod ſignum 11.
in omnibus epiſtolis. Sic ſcribo: 2 *Theſ.* 3. 6.
18 Adſit vobis omnibus Domini noſtri Jeſu *v.* 16.
riſti gratia. Amen. *Rom.* 15. 33.
& 16. 20.
Scripta Athenis. 1 *Cor.* 14. 33.
Cor. 16. 21.
Cor. 13. 11. *Phil.* 4. 9. 1 *Theſſ.* 5. 23. *v.* 17. 1
l. 4. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

PAULI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA AD TIMOTHEUM.

Cap. I.

*Abſolutum veri paſtoris exemplar proponens, ...
præcipua ejus functio ſit in docendo, monet u...
jectis vanis quæſtionibus ea tradat, quæ char...
tem & fidem ſpirent. Ac ne contemptui ſit ...
authoritas, qualis factus ſit, per Dei grat...
honorificè prædicat.*

v. 1. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti
Act. 9. 15. mandato Dei ſervatoris noſtri, & D...
Col. 1. 27. mini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ,
Gal. 1. 1. 2 Timotheo germano in *a* fide...
v. 2. lio, gratiam, miſericordiam, pacem à Deo ...
Act. 16. 1. tre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto, Dom...
1 *Cor.* 4. 17. noſtro.
1 *Theſſ.* 3. 2. 3 Quemadmodum ego te in Macedonia...
Gal. 1. 3. proficiſcens cohortatus ſum, maneto Ephe...
1 *Petr.* 1. 2. ut quibuſdam denuncies, ne aliam ſequan...
v. 3. doctrinam,
Act. 20. 1, 3. 4 Néve fabulas attendant, & antiquitates ...
Gal. 1 6, 7. finitas, quæ potius quæſtiones pariunt, qua...
v. 4. divinam in fide inſtructionem.
1 *Tim.* 4. 7. 5 En...
& 6. 4, 20. 2 *Tim.* 2. 16. *Tit.* 1. 14. & 3. 9.

---

a Religione Chriſtiana.

5 Enim vero præceptionum finis eſt charitas, *v. 5.*
animo puro, bonáque conſcientia & fide non *Rom.* 13. 8.
ta proficiſcens: *&c.*
6 A quibus aberrantes quidam, in eam oratio- *Gal.* 5. 14.
vanitatem deflexerunt, *v.* 6.
7 Ut velint legis eſſe doctores, cum neſciant 1 *Tim.* 6. 4.
iid dicant, néque de quibus affirment. 20.
8 Scimus ſanè bonam eſſe legem, ſiquis ea le- *v.* 8.
timè utatur: *Rom.* 7. 12.
9 Hoc intelligens, *b* juſtis non eſſe latam le- *v.* 9.
m, ſed ſceleratis & contumacibus, impiis & *Gal.* 3. 19.
nprobis, irreligioſis & profanis, patricidis & *&* 5. 23.
atricidis,
10 Homicidis, impudicis, pædiconibus, pla-
ariis, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud
næ doctrinæ contrarium eſt,
11 Quæ ſita eſt in glorioſo beati Dei Euange- *v.* 11.
, quod mihi commiſſum eſt. 1 *Theſ.* 2. 4.
12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, 1 *Tim.* 6. 15.
hriſto Jeſu Domino noſtro, qui mihi tantum *v.* 13.
lei habuerit, ut me huic miniſterio præficeret, *Joh.* 9. 39.
13 Qui prius eram in Deum maledicus, & 41.
nfeſtus & contumelioſus. Sed mei miſertum eſt, *Act.* 3. 17.
uoniam ignarus feci expers fidei: *&* 8. 3.
14 Verùm Domini noſtri beneficium fuit ex- *&* 9. 1.
ellentiſſimum, cum fide & charitate in Chriſto *&* 22. 4.
eſu poſita. *&* 26. 9.
15 Certa res eſt, & omni approbatione digna, 1 *Cor.* 15. 9.
Chriſtum Jeſum in mundum veniſſe ſervatum *Gal.* 1. 13.
ontes, quorum vel primus ego ſum. *Phil.* 3. 6.
16 Sed ideo mihi tributa miſericordia eſt, ut *v.* 15.
n me imprimis exereret Jeſus Chriſtus ſummam *Matt.* 9. 13.
lementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem *Marc.* 2. 17.
ſſent habituri ad vitam æternam. *Luc.* 5. 32.

 & 19. 10.
1 *Joh.* 3. 5.

b Nam ſua ſponte rectè faciunt: quòd ſi lex
ata non eſſe nihilonimus rectè viverent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. 17 Regi autem ſeculorum immortali
Rom. 16. 27 aſpectabili, ſoli ſapienti Deo, honos & g
1 Tim. 6. 16. in perpetua ſecula: Amen.
v. 18. 18 Hoc tibi præceptum commendo, fil
1 Tim. 6. 12. mothee, ſecundum prægreſſa de te oracula
2 Tim. 4. 7. quemadmodum ea poſtulant, præclara fun
v. 19. militia,
Infr. 3. 9. 19 Fidem habens, bonámque conſcient
v. 20. qua repulſa, quidam fidei naufragium
1 Cor. 5. 5. runt.
2 Tim. 2. 17. 20 Quorum eſt Hymenæus & Alexa
& 4. 14. quos ego Satanæ dedidi, ut dediſcant imp
qui.

Cap. II.

In precibus publicis vult omnes commendari
idque duplici ratione. Inde omnes cujuſcu
loci ſint, ad orationem invitat, & quo veſ
quâque modeſtiâ mulieres in ſacro cœtu ſe g
debeant, diſſerit.

v. 2. EXHORTOR igitur primum omni
Jer. 29. 7. ut fiant ſupplicationes, preces, interp
v. 4. tiones, gratiarum actiones, pro cu
Ezec. 18. 23 hominibus,
2 Petr. 3. 9, 2 Pro regibus & omnibus poteſtate poll
v. 5. bus, ut tranquillam quietámque vitam aga
Joh. 17. 3. cum omni pietate ac gravitate.
Rom. 3. 30. 3 Hoc enim honeſtum eſt, noſtroque ſerv
& 10. 12. Deo acceptum,
Gal. 3. 19. 4 Qui omnes homines ſervari vult, & ad
Hebr. 9. 15. tatis cognitionem venire.
v. 6. 5 Unus enim Deus eſt, unus item ſequ
Mat. 20 28. Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus,
1 Cor. 1. 6. 6 Qui ſeipſum liberationis precium pro
Eph. 1. 7. ctis dedit, quam ad rem ſuis temporibus teſ
Col. 1. 14. dam, ego præco ſum, & Apoſtolus conſtitut
2 Theſ. 1. 10. 7 Ve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Verum dico per Chriſtum, non mentior, *v. 7.*
giſter alienigenarum fidelis atque verax. *Act. 9. 15.*
8 Volo igitur ut ſupplicent homines quovis *& 13. 2.*
loco, attollentes pias manus, citra iram pra- *& 22. 21.*
nque cogitationem. *Rom. 1. 9.*
9 Item, ut ſe mulieres modeſto habitu cum *& 9. 1.*
ecundia & frugalitate comant, non cincinnis, *& 11. 13.*
auro, aut margaritis, aut ſumptuoſo veſtitu: *& 15. 16.*
10 Sed ut fœminas decet, pietatem rectè fa- *Eph. 3. 8.*
s profitentes. *Gal. 1. 16.*
11 Mulier quietè diſcat ſumma cum obe- *& 2. 8.*
ntia. *2 Tim. 1. 11.*
12 Mulieri quidem docere non permitto, *v. 8.*
c auctoritatem ſibi vendicare in virum: ſed *Pſ 134. 2.*
ietam eſſe. *Eſai. 1. 15.*
13 Nam prior Adamus formatus eſt. Deinde *Mal. 1. 11.*
a. *Joh. 4. 21.*
14 Et Adamus non deceptus eſt, at mulier de- *v. 9.*
ota delictum admiſit: *Tit. 2. 3.*
15 Servabitur tamen per liberorum procrea- *1 Petr. 3. 3.*
nem, ſi manſerit in fide, & charitate, & ſan- *v. 11, 12.*
monia, cum frugalitate. *Gen. 3. 16.*
Cor. 14. 34. Eph. 5. 24. v. 13. Gen. 1. 27. & 2. 18, 22.
Cor. 11. 8, 9. v. 14. Gen. 3. 6. 2 Cor. 11. 3.

CAP. III.

iſcopos & Diaconos Chriſtianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis, & familia. Et eccleſiam domum Dei nominat.

CERTA res eſt: ſi quis Epiſcopi munus *v. 1.*
expetit, bonum munus cupit: *Act. 20. 28.*
2 Debet autem Epiſcopus irreprehenſi- *Phil. 1. 1.*
lis eſſe, unius uxoris vir, ſobrius, frugi, mo- *v. 2.*
ſtus, hoſpitalis, aptus ad docendum: *Tit. 1. 6.*
3 Non vinolentus, non percuſſor, non ſordi- *v. 3.*
is, ſed æquanimis, à jurgiis, & avaritia alienus, *2 Tim. 2. 24.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Suam domum benè adminiſtrans, libe
habens dicto audientes, ſumma cum gravitate
5 Quòd ſi quis ſuam ipſius domum admi
ſtrare neſcit, quo pacto Dei Eccleſiam pro
rabit?
6 Ne ſit novitius: ne inflatus in diaboli
minationem incurrat.
v. 7. 7 Debet etiam honeſto *a* alienorum teſtin
1 Cor. 5. 12. nio commendatus eſſe, ne in probrum diab
que laqueum incidat.
v. 8. 8 Itidem miniſtri ſint graves, non bilingu
Act. 6. 3. non vino nimis dediti, non ſordidi,
v. 9. *b* 9 In fidei arcano ſibi benè conſcii.
Supr. 1. 19. 10 Atque hi prius probentur, deinde mi
ſtrent inculpati.
c 11 Uxores item graves, non calumniatric
ſobriæ, fideles in omnibus.
12 Miniſtri ſint ſingularum uxorum viri,
beros, domoſque ſuas benè regentes.
v. 13. 13 Nam qui rectè miniſtrant, ii præclar
Mat. 25. 21. ſibi gradum faciunt, magnámque in fide in Ch
ſto Jeſu collocanda libertatem.
14 Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te ventur
eſſe brevi,
v. 15. 15 Ut, ſi tardem, ſcias quomodo ſit in
2 Tim. 2. 20. domo verſandum, quæ eſt Dei viventis Eccle
veritatis columen atque firmamentum.
v. 16. 16 Et profectò magnum eſt *d* pietatis ar
Marc. 16. num: Deus apparuit in carne, per Spirit
17, 18. commendatus eſt, conſpectus Angelis, præ
Joh. 1. 14. catus gentibus, creditus in mundo, receptus
Eph. 3. 5, 6. gloriam.
1 Joh. 1. 2.
1 Pet. 3. 18.

C A

a Non Chriſtianorum. *b* In Chriſti
religione, quæ arcana res eſt. *c* Scilicet
rum. *d* Chriſtianæ religionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. IV.

lſas doctrinas tam de conjugii & ciborum diſcrimine, quàm prophanas damnat, commendat autem pietatis ſtudium, & aſſiduam ſcripturæ lectionem.

SPIRITUS autem diſertè dicit fore ut ul- *v.* 1.
timis temporibus deficiant quidam à fide, *Mat.* 24. 23.
ſpiritibus addicti fallacibus, dæmoniorum- 2 *Theſ.* 2. 3.
ue doctrinis, 2 *Tim.* 3. 1.
2 Per ſimulationem hominum falſiloquorum, 2 *Petr.* 3. 3.
uſtam habentium conſcientiam, *Jud. v.* 18.
3 Vetantium matrimonia contrahere, abſti- 1 *Joh.* 2. 18.
ere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratia- *v.* 3.
um actione veſcantur fidentes, qui verum in- *Gen.* 9. 3.
elligunt: *Rom.* 14. 6.
4 Videlicet omnia à Deo condita eſſe bona, 1 *Cor.* 10. 30
ihílque rejiciendum, quod cum gratiarum *v.* 4.
ctione ſumatur, *Gen.* 1. 31.
5 Quippe quod divinis verbis & ſupplicatione *Act.* 10. 15.
ſtretur. *Rom.* 14. 14,
6 Hæc tu fratribus proponens bonus eris Jeſu 20.
hriſti miniſter, educatus in fidei verbis, bonæ 1 *Cor.* 10. 25
ue doctrinæ, quam aſſecutus es. *Tit.* 1. 15.
7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac *v.* 6.
eipſum ad pietatem exerceto. 2 *Tim.* 1. 5.
8 Cum ſit enim corporis exercitatio ad pauca & 3. 14. 15.
tilis, pietas ad omnia utilis eſt, promiſſiones *v.* 7.
abens & præſentis & futuræ vitæ. *Supr.* 1. 4.
9 Certa res eſt, & ſumma approbatione digna: & 6. 20.
10 Nam ideo & laboramus & probra patimur, 2 *Tim.* 2. 16,
quod ſpem habemus in vivente Deo, qui cum 23.
omnium, tum maximè fidentium hominum *Tit.* 1. 14.
ervator eſt. & 3. 9.

 v. 8.

Col. 2. 23. 1 *Tim.* 6. 6. *v.* 9. 1 *Tim.* 1. 15. *v.* 10. *Pſal.* 36. 7. & 107. 2, 10, &c.

11 Hæc præcipito ac doceto.

v. 12. 12 Effice ut nemo tuam juventutem deſpic
1 *Cor.* 16. quin fidentibus exemplo eſto, verbis, morib
10, 11. charitate, ſpiritu, fide, caſtitate, donec veniam
Tit. 2. 7, 15. 13 Da operam lectioni, cohortationi,
1 *Petr* 5 3. ctrinæ.
v. 14. 14 Noli dotem negligere, qua præditus
Act 6 6. quæ tibi *a* per oraculum collata eſt, cum quid
& 8. 17. tibi manus impoſuiſſet ſenatus.
& 13. 3. 15 Hæc meditare, in his eſto, ut in omni
& 19. 6. proficere videare.
1 *Tim.* 1. 18. 16 Curam gere & tui ipſius & doctrinæ,
& 5. 22. iiſque perſevera: hoc enim faciens, & teipſ
2 *Tim.* 1. 6. ſervabis, & auditores tuos.

---

a Divino inſtinctu atque juſſu.

Cap. V.

Poſtquam modum monendi ſingulos præſcripſit, de duis agit, quæ tunc in Eccleſiæ miniſterium co tabantur, inde ad presbyteros tranſit, & q dam corporis valetudini ſervientia admiſcet.

v. 1. SENIOREM ne objurgato, ſed ut patre
Lev. 19. 32. exhortare: juniores ut fratres:
2 Seniores fœminas, ut matres: junio
ut ſorores, ſumma cum caſtitate.
v. 4. 3 Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.
Gen. 45. 4 Quod ſi quæ vidua liberos habet, aut nep
16, *&c.* tes, doceat in primis ſuam familiam pietate
Matt. 15. 4. colere, parentibúſque vicem reddere. Hoc eni
Marc. 7. honeſtum eſt, & Domino acceptum.
10, *&c.* 5 Vera quidem vidua, & deſerta, habet
Eph. 6. 1, 2. Deo ſpem, vacátque ſupplicationibus & prec
v. 5. bus noctes & dies.
Luc. 2. 36. 6 At deliciis indulgens vidua, vivens *a* mo
& 18. 1. tua eſt.

7 Atqu

---

a Scilicet Deo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Atque hæc denunciato, ut ſint criminis ex-
pertes.
8 Quòd ſi qua ſuorum præſertim domeſtico- *v.* 8.
rum curam non habet, ea *b* fidem abnegavit, *Gal.* 6. 10.
eſtque infidente deterior. 2 *Tim.* 3. 5.
9 Vidua *c* coöptetur non minor annis ſexa- *Tit.* 1. 16.
ginta, quæ unius viri fuerit uxor. *v.* 10.
10 A rectè factis benè audiens, ſi liberos edu- *Gen.* 18. 4.
cavit, ſi hoſpitalitatem exercuit, ſi ſanctorum *&* 19. 2.
pedes lavit, ſi ſubvenit afflictis, ſi omnia rectè *Luc.* 7. 38.
facta perſecuta eſt. 44.
11 Juniores autem viduas, *d* repudiato. Nam 1 *Petr.* 4. 9.
poſtquam Chriſtum repudiantes laſcivire cœpe- *v.* 13.
runt, nubere volunt: *Tit.* 2. 3.
12 Eo damnandæ, quòd primam fidem fre- *v.* 14.
gerunt. 1 *Cor.* 7. 9.
13 Adde quòd ocioſæ diſcunt pervagari do- *v.* 16.
mos: nec ſolum ocioſæ, verùm etiam nugaces, *Supr. v.* 3.
& curioſæ, loquentes illicita. *v.* 17.
14 Itaque volo juniores nubere, liberis ope- *Rom.* 12. 8.
ram dare, regere familiam, nullam dare adver- *&* 15. 27.
ſario occaſionem criminandi. 1 *Cor.* 9. 11.
15 Jam enim nonnullæ ad Satanam deſcive- *&* 12. 28.
runt. *Gal.* 6. 6.
16 Si quis, aut ſi quæ fidens viduas habet, *Phil.* 2. 29.
ſubveniat eis: néve gravetur Eccleſia, ut veris 1 *Theſ.* 5. 12.
viduis ſufficiat. *Heb.* 13. 17.
17 Seniores, qui rectè gubernant, gemino *v.* 18.
præmio afficiantur, præſertim qui in ſermone *Deu.* 24. 14.
doctrináque elaborant. *&* 25. 4.
18 Ajunt enim literæ: Bovi trituranti os ne *Lev.* 19. 13.
obturato: &, Dignus eſt operarius mercede *Mat.* 10. 10.
ſua. *Luc.* 10. 7.

 1 *Cor.* 9. 9.

b Chriſtianam religionem.
c Scilicet ad miniſtrandum ſanctis.
d Ad miniſtrandum ne admittito.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 19. 19 Contra ſeniorem ne admiſeris accuſati-
Deu. 19. 15. nem, niſi duo treſúe teſtes ſint.
v. 21. 20 Peccantes coràm omnibus argue, quò c
Deut. 17. 4. teri metu afficiantur.
& 19. 18. 21 Obteſtor in Dei, Dominíque Jeſu Chriſ
Infr. 6. 13. & lectorum Angelorum conſpectu, ut hæc ſi
Gal. 1. 20. ullo diſcrimine exequare, nihil per favorem f
Phil. 1. 8. ciens.
1 Theſ. 2. 5. 22 Manus nemini protinus imponito, *e* n
& 5. 27. ve aliena peccata participato. Teipſum caſtu
v. 22. ſervato.
Act. 6. 6. 23 Ne amplius aquam bibe, ſed exiguo vin
& 8. 17. utere, propter tuum ſtomachum, & crebras in
& 13. 3. firmitates.
& 19. 6. 24 Nonnullorum hominum peccata perſpi
1 Tim. 4. 14. cua ſunt, & judicium anteveniunt: in nonnulli
2 Tim. 1. 6. verò ſubſequuntur.
v. 23. 25 Itidem rectè facta perſpicua ſunt & qua
Pſ. 104. 15. aliter ſe habent, latêre nequeunt.
v. 24.

Gal. 5. 19. *e* Si vitioſum admiſeris, imputabuntur tibi ejus peccata.

CAP. VI.

Docet quid ſervos deceat. Quàm exitioſa peſtis ſit avaritia. Et poſtquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne ſe inanibus doctrinis impediat.

v. 1. QUICUNQUE ſunt ſub jugo ſervi,
Eph. 6. 5. heros ſuos omni honore dignos exiſti-
Col. 3. 22. ment, ne Dei nomen & doctrina malè
Tit. 2. 5, 8, 9. audiat.
1 Petr. 2. 18. 2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo
contemnant, quia fratres ſunt, ſed potius ſer-
viant, quia fidentes, Deoque chari ſunt, idem be-
neficium adepti. Hæc doce & exortare.

3 Si-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

3 Siquis diverſam ſequitur doctrinam, néque *v. 3.*
anis Domini noſtri Jeſu Chriſti dictis, pieta- *Gal. 1. 6, 7.*
ísque doctrinæ accedit, *1 Tim. 1. 3,4*
4 Is inflatus nihil intelligit, ſed morbo circa *v. 4.*
uæſtiones & verborum certamina laborat: ex *1 Cor. 8. 2.*
uibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pra- *Supr. 1. 4.*
æ ſuſpiciones, *2 Tim. 2. 23.*
5 Ineptæ diſputationes hominum mente cor- *Tit. 3. 9.*
uptorum, & veri expertium, pietatem pro *v. 5.*
quæſtu habentium. A talibus abſtineto. *Rom. 16. 17.*
6 Eſt verò quæſtus magnus pietas, & ſua ſorte *1 Cor. 11. 16*
contentum eſſe. *2 Tim. 3. 5, 8.*
7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, *Tit. 1. 1.*
profectò nihil auferre poſſumus. *& 3. 10.*
8 Itáque alimenta *a* & tegumenta hahentes iis *2 Petr. 2. 3.*
contenti ſimus. *2 Joh. v. 10.*
9 Qui verò diteſcere volunt, incidunt in ten- *v. 6.*
tationem, & in laqueum, ínque multas & inſanas *Prov. 15. 16*
ac pernicioſas cupiditates, quæ homines in per- *1 Tim. 4. 8.*
niciem interitumque demergunt. *Hebr. 13. 5.*
10 Radix enim omnium malorum eſt avari- *v. 7.*
tia: cujus avidi quidam, à *b* fide aberrarunt, *Job 1. 21.*
& ſeſe in multos dolores induxerunt. *& 27. 19.*
11 At tu, div ne vir, hæc fuge, juſtitiamque *Pſal. 49. 18.*
perſequere, pietatem, fidem, charitatem, patien- *Prov. 27. 26*
tiam, manſuetudinem. *Eccl. 5. 14,*
12 Certa præclarum fidei certamen: vitam *15.*
prehende ſempiternam, ad quam vocatus es, & *v. 8.*
præclara profeſſione coram multis teſtibus pro- *Pſal. 55. 23.*
feſſus es. *Eccl. 29. 28.*
13 Edico *Mat. 6. 25.*

Hebr. 13. 5. 1 Petr. 5. 7. v. 9. Prov. 11. 28. & 20. 21. & 28. 20. Mat. 13. 22. Mar. 4. 19. Jac. 5. 1. v. 10. Exod. 23. 8. Deut. 16. 19. Prov. 15. 16. v. 11. 2 Tim. 2. 22. v. 12. 1 Cor. 9. 25, 26. Phil 3. 12. 14. 1 Tim. 1. 18. & 6. 19. 2 Tim. 4. 7.

---

a Veſtimenta.
b Chriſtiana religione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 13. 13 Edico tibi in Dei conſpectu, vitam dan
Deu. 32.39. omnibus, itémque Chriſti Jeſu, qui coràm Po
1 Sam. 2.6. tio Pilato præclara illa confeſſione verum teſt
Mat. 27.11. tus eſt:
Joh. 18.37. 14 Ut præceptionem ſerves intemeratus ac i
Supr. 5.21. reprehenſibilis uſque ad adventum Domini no
v. 15. ſtri Jeſu Chriſti.
1 Tim. 1. 15 Quem adventum ſuis temporibus exhib
11, 17. bit beatus ille, ſolúſque potens, regnantium Re
& 5.11. & dominantium Dominus:
Apoc. 17.14 16 Solus habens immortalitatem, lumen ha
& 19.16. bitans inacceſſum, quem hominum nullus ne
v. 16. que vidit neque videre poteſt, cui honor & im
Exod. 33.20 perium æternum. Amen.
Deut. 4.12. 17 Iis qui in hac vita divites ſunt, denuncia, n
Joh. 1.18. ſuperbiant, néve ſpem habeant in incertis divitiis
1 Joh. 4.12, ſed in vivente Deo, qui nobis omnia largè ſuppe-
20. ditat ad fruitionem:
v. 17. 18 Ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut
Job 31.24. liberales ſint atque largi,
Pſal. 62.11. 19 Plæclarum ſibi fundamentum in futurum
Marc. 4.18. congerentes, ut vitam aſſequantur verè ſempi-
& 10.24. ternam.
Luc. 8.14. 20 O Timothee, depoſitum ſerva, abhorrens
& 12.15. à profanarum vocum vanitate, & diſſidiis ejus
v. 18. quæ falſò nominatur ſcientia.
Luc. 12.21. 21 Quam profitentes quidam à fide aberrarunt.
Jac. 2.5 Adſit tibi gratia. Amen.
v. 19.
Matt. 6.20. *Scripta eſt Laodiceæ quæ Pacatianæ Phrygiæ*
Luc. 12.18, *caput eſt.*
33.
& 16.9. Sup. v. 12. v. 20. Sup. 1.4. & 4.7. 2 Tim. 1.14.
& 2.14,16. Tit. 1.14. & 3.9. Apoc. 3.3. v. 21. 2 Tim. 2.18

PAULI

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

PAULI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA AD TIMOTHEUM.

Cap. I.

Laudata fide Timothei, ut in munere ſibi commiſſo fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter ſua vincula, aut aliorum defectiones labaſcat, de ſuo Apoſtolatu gloriatur, & depoſiti cuſtodiam illi commendat. Laudat etiam Oneſimum.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, Dei
voluntate, ſecundum vitæ in Chriſto
Jeſu poſitæ promiſſionem,
2 Timotheo charo filio gratiam, *v.* 2.
miſericordiam, pacem à Deo Patre, & Chriſto *Gal.* 1. 3.
Jeſu Domino noſtro. 1 *Tim.* 1. 2.
3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum 1 *Petr.* 1. 2.
pura conſcientia colo, quòd aſſiduam teneo me- *v.* 3.
moriam tui in meis ſupplicationibus, *Actor.* 22. 3.
4 Noctes & dies cupiens videre te, memor tua- & 23. 1.
rum lachrimarum, ut lætitia complear, & 24. 14.
5 Memoria repetens tuam non fictam fidem *Rom.* 1. 8,9.
quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre *Eph.* 1. 16.
Eunica, & (quomodo mihi perſuaſi) etiam in te. 1 *Theſ.* 1. 2.
6 Quam ob cauſam ſummoneo te, ut ſuſci- & 3. 10.
tes divinam dotem, qua per mearum manuum *v.* 5.
impoſitionem præditus es, *Act.* 16. 1.

7 Non *v.* 6.

Act. 6. 6. & 8. 17. & 13. 2. & 19. 6. 1 *Tim.* 4. 14. & 5. 22.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 7. 7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis
Rom. 8. 15. ritum, ſed fortitudinis, & charitatis, ac
v. 8. galitatis.
Act. 21.33. 8 Quamobrem ne te pudeat teſtificationis
Rom. 1. 16. mini noſtri, néque mei ejus vincti: ſed ſim
Epheſ. 3. 1. Euangelii adverſa, Dei virtute, perpetere,
& 4. 1. 9 Qui nos ſervavit, ad ſanctúmque ſtatu
Col. 4. 18. vocavit, non ob facta noſtra, ſed ob ſuum dec
Phil. 1. 7. tum & beneficium, quod nobis in Chriſto Je
& 4. 14. antè omnem temporum æternitatem donatum
1 *Tim.* 2. 6. 10 Nunc repræſentatum eſt adventu ſerva
2 *Tim.* 2. 3. ris noſtri Jeſu Chriſti: qui & mortem abolev
Phile. v. 1, & vitam ac immortalitatem colluſtravit p
9, 13. Euangelium,
v. 9. 11 Ad quod ego externarum gentium præc
Rom. 8. 29. & Apoſtolus, & magiſter conſtitutus ſum.
& 9. 11. 12 Ob quam cauſam hæc patior: ſed me n
Epheſ. 1. 4. pudet. Scio enim cui crediderim: & perſuaſu
& 2. 8. habeo eum poſſe *a* meum depoſitum cuſtodire
& 3. 11. illam diem.
Tit. 3,4,5,6. 13 Exemplum ſanorum dictorum, quæ
v. 10. me audiviſti, retineto cum fide & charitate
Eſa. 25. 8. Chriſto Jeſu poſita.
Rom. 16.25. 14 Præclarum iſtud depoſitum ſervato, p
1 *Cor.* 15. Spiritum ſanctum in nobis habitantem.
54, 55. 15 Averſati ſunt me (hoc tu noſti) omn
Eph. 1. 9. Aſiani, quorum eſt Phygelus, & Hermogenes.
& 3. 9. 16 Tribuat Dominus miſericordiam One
Col. 1. 26. phori familiæ: nam is me ſæpe recreavit,
Tit. 1. 2. 17 Adeóque eum meæ catenæ non puduit
Hebr. 2. 14. ut poſtquam Romam pervenit, me diligente
1 *Petr.* 1.20. quæſiverit, ac invenerit.
v. 11. 18 Faxi

Act. 9. 15. & 13. 2. & 22. 21. *Eph.* 3. 8. *Gal.* 1. 15. & 2. 8
1 *Tim.* 2. 7. *v.* 12. *Eph.* 3. 1. *v.* 13. 2 *Tim.* 3. 14. *v.* 14. 1 *Tim.* 6.
20. *v.* 15. *Act.* 19. 10. 2 *Tim.* 4. 10, 16. *v.* 16. *Act.* 28. 20
Eph. 6. 20

2 *Tim.* 4. 19. *a* Meam vitam quam ei credidi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

18 Faxit Dominus, ut miſericordiam conſe-
uatur à Domino in illa die. Quantum item
pheſi præſtiterit, tu ſatis noſti.

Cap. II.

t perſeverantiam in militia Chriſtiana commendet, ſimilitudines ſumit à militibus, & ab agricolis; Vincula ſua ſanctis uſui eſſe declarat Inde monet Timotheum ut ſermonem veritatis recte diſpertiat, & reproborum exempla fugiens, modeſtè omnia agat.

QUARE tu, mi fili, convaleſce beneficio *v.* 2.
in Chriſto Jeſu poſito: 1 *Tim.* 3.
2 Et quæ ex me multis teſtibus audivi- 2, *&c.*
i, ea exponito fidis hominibus, qui ſint ad alios *Tit* 1. 5, *&c.*
tiam docendos idonei. *v.* 3.
3 Tu ergo adverſa patere, ut bonus Jeſu Chri- 2 *Tim.* 1. 8.
i miles. *&* 4. 5.
4 Nemo militans ſeſe vitæ negotiis implicat, *v.* 4, 5.
t militiæ duci placeat. 1 *Cor.* 9. 25.
5 Jam ſiquis dimicat, non coronatur, niſi le- *v.* 6.
itimè dimicaverit. 1 *Cor.* 9. 10.
6 Laborandum agricolæ eſt prius quam fru- *v.* 8.
tum percipiat. 2 *Sam.* 7. 12.
7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus *Pſ.* 132. 11.
nduſtriam in omnibus. *Eſa.* 11. 1.
8 Recordare Jeſum Chriſtum ex mortuis ex- *Matt.* 1. 1,
itatum, Davidis ſemine prognatum, ut fert *&c.*
Euangelium meum. *Act.* 2. 30.
9 In quo adverſa fero uſque ad vincula, tam *&* 13. 23.
quam facinoroſus: verùm divinus ſermo vinctus *Rom.* 1. 3.
non eſt. *v.* 9.
10 Propterea omnia tolero propter electos, *Eph.* 3. 1, 13
ut ipſi quoque poſitam in Chriſto Jeſu ſalutem *&* 4. 1.
cum gloria conſequantur æterna. *Col.* 1. 24.
11 Certa *&* 4. 3, 18.

Phil. 1. 7. 2 *Tim.* 1. 18. *v.* 10. *Col.* 1. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 11. 11 Certa res eſt: ſi ſimul mortui ſumus
Rom. 6. 5, mul etiam vivemus.
&c. 12 Si unà toleramus, etiam unà regnabi
& 8. 17. Si negamus, ille quoque negabit nos:
2 *Cor.* 4. 10. 13 Si diffidimus, ille fidelis manet, ſeip
1 *Pet.* 4. 13. negare non poteſt.
v. 12. 14 Hæc commemorato, obteſtans in Do
Matt. 10. ni conſpectu, non eſſe verbis pugnandum,
33. res non modò nihil proſit, verùm etiam aud
Marc. 8. 38. res evertat.
Luc. 9. 26. 15 Da operam, ut teipſum Deo probes,
& 12. 9. rarium non erubescendum, recte ſecantem v
Rom. 8. 17. tatis orationem.
2 *Cor.* 4. 10. 16 Profanas autem verborum futilitates ev
Phil. 3. 10. to: nam ad multam ſerpent impietatem,
1 *Pet.* 4. 13. 17 Eorúmque ſermo gangrenæ ritu corrod
v. 13. quorum eſt Hymenæus & Philetus,
Num. 23. 18 Qui à veritate aberrarunt, dicentes reſ
19. rectionem jam fuiſſe, & nonnullorum fid
Rom. 3. 3. evertunt.
& 9. 6. 19 Atqui firmum Dei fundamentum ſtat,
v. 14. habens ſigillum: Novit Dominus qui ſint
1 *Tim.* 6. 4. Itáque recedat ab injuſtitia, quiſquis nomi
v. 16. Chriſti nomen.
1 *Tim* 1. 4. 20 In magna autem domo non ſunt ſolùm a
& 4. 7. rea argenteáque vaſa, verum etiam lignea & teſ
& 6. 20. cea, & alia ad res honeſtas, alia ad inhoneſtas.
Tit. 1. 14. 21 Proinde ſiquis ſeipſum ab *a* his expurg
& 3. 9. verit, vas erit ad honeſtatem ſacratum, he
v. 17. utile, ad omne bonum opus paratum.
1 *Tim.* 1. 20. 22 Juveniles cupiditates fuge: juſtitiam,
v. 18. dem, charitatem, pacem unà cum iis qui D
1 *Tim.* 6. 21. minum ſincero animo invocant perſequere.
v. 19. 23 Stu
Joh. 10. 14. *v.* 20. *Rom.* 9. 21. *v.* 21. 2 *Tim.* 3. 17. *v.* 22
1 *Cor.* 1. 2. 1 *Tim.* 6. 11.

---

a Scilicet vitijs quæ dixi.

23 Stultas & indoctas quæſtiones declina, *v.* 23.
uippe quæ (ut ſcis) pugnas gignant: 1 *Tim.* 1. 4.
24 Cùm Domini ſervus non pugnare debeat, *&* 4. 7.
d erga omnes mitis eſſe, ad docendum acco- *&* 6. 4.
nodatus, injuriæ patiens, *Tit.* 3. 9.
25 Cum manſuetudine erudiens diſſentientes, *v.* 24.
forte Deo eos ad frugem revocante, verum 1 *Tim.* 3. 2.
gnoſcant, *Tit.* 1. 9.
26 Ad ſéque redeant: & Diaboli laqueum *v.* 25.
vadant, à quo capti ejus arbitrio tenentur. *Act.* 8. 22.
Gal. 6. 1.

CAP. III.

ædicit quàm infeſta piis tempora immineant: ſed fiducia victoria animat eum ad certamen: exercitationem ſanæ doctrinæ in primis commendans.

LLUD autem ſcito, extremo ævo difficilia *v.* 1.
fore tempora. 1 *Tim.* 4. 1.
2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, 2 *Petr.* 2. 1.
rogantes, ſuperbi, maledici, in parentes con- *&* 3. 3.
maces, ingrati, irreligioſi, *Jud.* *v.* 18.
3 Inhumani, fœdifragi, calumniatores, in- *v.* 5.
mperantes, immites, virtutis inimici, *Matt.* 7. 15.
4 Proditores, temerarii, inflati, L cæci & G. *&* 18. 17.
luptatis magis quàm Dei amantes, *Rom* 16. 17.
5 Pietatis ſpeciem habentes, ſed qui ejus vim 2 *Theſ.* 3. 6.
negaverint Hos tu averſare. 1 *Tim.* 5. 8.
6 Ex his autem ſunt, qui in domos ſeſe inſi- 2 *Tim.* 2.
ant, captiváſque reddunt mulierculas, quæ 16, 23.
ccatis coöpertæ, & variis cupiditatibus actæ, *Tit.* 1. 16.
7 Semper diſcunt, & nunquam ad veri cogni- *&* 3. 10.
nem pervenire poſſunt. 2 *Joh.* *v.* 10.
8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moſi reſti- *v.* 6.
runt, ita hi veritati reſiſtunt: homines mente *Mat.* 23. 14.
rrupti circa fidem improbati. *Tit.* 1 11.

od. 7. 11. 1 *Tim.* 6. 5. *Tit.* 1. 16.

9 Verùm non procedent longius: nam eoru
dementia erit omnibus perſpicua, ut illorum fu
v. 10. 10 Tu verò *a* aſſecutus es meam doctrina
1 *Tim.* 4. 6. mores, propoſitum, fidem, clementiam, chari
tem, patientiam,
v. 11. 11 Vexationes, res adverſas: qualia mihi co
Pſal. 34. 20. tigerunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales vex
Act. 13. 50. tiones ſuſtinui: ex quibus omnibus me vindic
& 14. 2, vit Dominus.
19, 22. 12 Et verò omnes qui volent in Chriſto Je
2 *Cor.* 1. 10. piè vivere, infeſtabuntur.
v. 12. 13 Cum interea mali homines & impoſtor
Mat. 16. 24. pergent in deterius, & fallent & fallentur.
Luc. 24. 26. 14 Tu verò in eis perſevera quæ didiciſti, & p
Joh. 17. 14. quæ fidens factus es, cum & ſcias à quo didiceri
Act. 14. 22. 15 *Et à puero ſacras literas noveris, quæ
1 *Theſ.* 3. 3. poſſunt erudire ad ſalutem per fidem Chriſto Je
v. 14. habendam.
2 *Tim.* 2. 2. 16 Omne *b* ſcriptum divinitùs inſpiratum e
v. 16. & utile ad doctrinam, ad reprehenſionem,
Rom. 15. 4. correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam,
2 *Petr.* 1. 17 Ut compoſitus ſit *c* divinus homo,
19, 20. omne rectè factum bene comparatus.

a Perſpexiſti. *b* Scilicet ſacrum de quib
locutus eſt. *c* Chriſtianus.

CAP. IV.

Obteſtatur eum ut maximè Euangelium prædicet tam deplorato tempore. Sibi in propinquo eſſe mortem, ſed ita ut quaſi victor ad glorioſum triumphum properet. Tandem accerſendi Timothei neceſſitatem ex præſenti ſuo ſtatu oſtendit.

v. 1. ITAQUE obteſtor ego in Dei conſpectu
Rom. 1. 9. & Domini Jeſu Chriſti, qui adventu regno
& 9. 1. que ſuo & vivos & mortuos judicaturus eſt,
2 *Cor.* 1. 23. 2 Pu
& 11. 31. *Gal.* 1. 20. *Phil.* 1. 8. 1 *Theſ.* 2. 5. 1 *Tim.* 5. 21. & 6. 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Publica doctrinam, inſta opportunè, im-
ortunè: argue, increpa, cohortare ſumma cum
lementia, ac doctrina. *v.* 4.
3 Erit enim tempus cum ſanam doctrinam 1 *Tim.* 1. 4.
on ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi *&* 4. 7.
nagiſtros cumulabunt, *v.* 5.
4 Auribusque prurientibus & á vero averſis, *Act.* 21. 8.
d fabulas ſe convertent. *Eph.* 4. 11.
5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala pa- 2 *Tim.* 1. 8.
ere: Euangeliſtæ officio fungere: tuo munere *&* 2. 3.
erfungere. *v.* 6.
6 Nam ego jam jam immolandus ſum, diſceſ- *Phil* 1. 23.
ſúsque mei tempus inſtat. *&* 2. 17.
7 Præclarum certamen certavi: curſum ab 2 *Pet.* 1. 14.
olvi: fidem ſervavi. *v.* 7.
8 Quod ſupereſt reſervatur mihi juſtitiæ co- 1 *Cor.* 9.
rona, quam mihi Dominus reddet in illa die ju- 24, 25.
tus Judex: néque ſolum mihi, ſed etiam omni- *Phil.* 3. 14.
us qui ejus adventum amaverint 1 *Tim.* 6. 12.
9 Da operam ut ad me brevi venias. *Hebr.* 12. 1.
10 Demas enim me, vitæ præſentis amore, *v.* 8.
dereliquit, & Theſſalonicam profectus eſt: Cre- 1 *Cor.* 9. 25.
ſcens in Galatiam: Titus in Dalmatiam: 1 *Petr.* 5. 4.
11 Lucas ſolus eſt mecum. Marcum aſſum- *Jac.* 1. 12.
ptum tecum adducito: eſt enim mihi utilis ad *v.* 10, 11.
miniſterium. *Col.* 4. 14.
12 Tychicum legavi Epheſum. *v.* 11.
13 Penulam, quam in Troade apud Carpum *Act.* 15. 37.
reliqui, cum venies afferto, & libros, maximè *Col.* 4. 10.
membranas, *Phile.* *v.* 24.
14 Alexander faber ferrarius multis me malis af- *v.* 12.
fecit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia. *Act.* 20. 4.
15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere *Eph.* 6. 21.
reſtitit noſtris verbis. *Col.* 4. 7.
16 In prima mea cauſæ dictione nemo mihi *Tit.* 3. 12.
adfuit, ſed omnes me deſeruerunt, id quod ne *v.* 14.
eis imputetur precor: 1 *Tim.* 1. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

17 At Dominus mihi adfuit, méque corro-
boravit, ut per me peragatur præconium, au-
diántque gentes omnes: atque ita liberatus ſum
ex leonis ore,
18 Méque liberabit ab omni mala re, & in
cœleſte ſuum regnum conſervabit Dominus:
cui gloria in perpetua ſecula. Amen.
v. 19. 19 Saluta Priſcam, & Aquilam & Oneſiphori
Act. 18. 2. familiam.
Rom. 16. 3. 20 Eraſtus manſit Corinthi: Trophimum re-
2 *Tim.* 1. 16. liqui Mileti ægrotantem.
v. 20. 21 Cura ut ante hyemem venias. Salutat te
Act. 19. 22. Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia: deni-
& 20. 4. que fratres omnes.
& 21. 29. 22 Dominus Jeſus Chriſtus adſit animo tuo.
Adſit vobis gratia. Amen.

Scripta eſt Romæ ad Timotheum ſecunda, cum ſe Paulus iterum ſtitiſſet Cæſari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I.

Docet quales oporteat miniſtros eligere, ſimul oſten-dit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac

occa-

occaſione perſtringit Cretenſium mores. Ac Judæos qui in rebus externis ſanctitatem locabant.

PAULUS Dei ſervus & Jeſu Chriſti *v.* 1.
Apoſtolus, quod attinet ad fidem ele- 1 *Tim.* 3. 16.
ctorum Dei, & veritatis cognitio- & 6. 3.
nem, *v.* 2.
2 Quæ in religione cum ſpe vitæ ſempiternæ *Num.* 23. 19
conjuncta ſita eſt, quam Deus, qui nunquam *Rom.* 1. 2.
mentitur, ante æterna tempora promiſerat, & 16. 25.
3 Et ſuis temporibus exhibuit, videlicet ſuum *Eph.* 1. 9.
ſermonem præconio promulgandum, quod præ- & 3. 9.
conium mihi ſervatoris noſtri Dei mandato com- *Col.* 1. 26.
miſſum eſt. 2 *Tim.* 1. 9,
4 Tito germano, quod ad communem fidem 10.
attinet, filio, gratiam, miſericordiam, pacem & 2. 13.
á Deo Patre & Domino Jeſu Chriſto ſervatore 1 *Pet.* 1. 20.
noſtro. *v.* 3.
5 Ego te iccirco in Creta reliqui, ut reliqua *Act.* 20. 24.
componas, & oppidatim ſeniores conſtituas, ut 2 *Cor.* 2. 12.
ego tibi præcepi: & 7. 14.
6 Siquis eſt inculpatus, unius uxoris vir, libe- & 8. 6, 16.
ros habens fidentes, non luxu infames aut con- *Gal.* 1. 1.
tumaces. & 2. 3.
7 Decet enim Epiſcopum inculpatum eſſe, 1 *Theſ* 2. 4.
ut Dei diſpenſatorem, non audacem, non ira- *v.* 4.
cundum, non vinolentum, non percuſſorem, *Eph.* 1. 2:
non avarum: *Col.* 1. 2.
8 Sed hoſpitalem, virtutis amantem, frugi, 1 *Tim.* 1. 2.
juſtum, pium, temperantem: 2 *Tim.* 1. 2.
9 Fidi ſermonis, qui in docendo adhibetur, 1 *Petr.* 1. 2.
defenſorem, quò poſſit & ſana doctrina cohor- *v.* 5.
tari, & contra dicentes refellere. *Act.* 14. 23.
10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, 2 *Tim.* 2. 2.

 atque *v.* 6.

1 *Tim.* 3. 2. *v.* 7. *Levit.* 10. 9. *Matt.* 24. 45. 1 *Cor.* 4. 1.
Epheſ. 5. 18. 1 *Tim.* 3. 3, 15. 1 *Petr.* 5. 2. *v.* 8. 1 *Tim.* 3. 2.
v. 9. 1 *Tim.* 1. 10. & 6. 3. 2 *Tim.* 1. 13. & 4. 3. *Tit.* 2. 1.
v. 10. *Act.* 15. 1. 1 *Tim.* 1. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 11. atque vafri, præſertim circumciſi, quos refu
Mat. 23. 23. tare oportet:
1 *Tim.* 6. 5. 11 Qui totas domos evertunt, docentes ill
2 *Tim.* 3. 6. cita, turpis lucri cauſa
v. 14. 12 Dixit eorum *a* quidam proprius ipſorum
Eſa. 29. 13. vates: Cres ſemper mendax, mala beſtia, vente
Matt. 15. 9. iners eſt.
Col. 2. 22. 13 Hoc teſtimonium verum eſt: Quamobrem
1 *Tim.* 1. 4. argue eos ſeverè, ut ſint in fide ſani,
& 4. 7. 14 Non addicti Judaicis fabulis, hominum
& 6. 20. que præceptis, veritatem averſantium.
v. 15. 15 Puris quidem pura ſunt omnia: ſed pollu
Mat. 15. 11. tis & infidelibus, nihil purum: quin polluta e
Luc. 11. 39, eorum & mens & conſcientia,
41. 16 Deum ſe ſcire profitentur, & eundem fa
Act. 10. 15. ctis negant, nefarii & contumaces, & ad omn
Rom. 14. bonum opus inepti.
14, 20. 1 *Cor* 6 12. *&* 10. 23, 25. 1 *Tim.* 4. 3, 4. *v.* 16.
2 *Tim.* 3. 5. *Judæ v.* 4.

a Epimenides, qui fuit ipſe Cretenſis.

CAP. II.

Perſonarum & ætatum præſcribens officia, jubet u de moribus doceat Eccleſiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit eſſe ſtudium piè & rectè vivendi.

TU verò loquere quæ ſanam deceant doctri-
nam,
2 Senes ut ſint ſobrii, graves, frugi
fide, charitate, & patientia ſani.
v. 3. 3 Anus item habitu auguſtæ, non calumnia-
1 *Tim.* 2. 9. trices, non nimis emancipatæ vino, benè in-
& 5. 13. ſtitutæ.
1 *Petr.* 3. 3. 4 Ut iuvenes fœminas doceant ſuorum viro-
rum & liberorum amantes eſſe,

5 Frugi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

5 Frugi, caſtas, domi manentes, bonas, ſuis *v.* 5.
viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat. *Gen.* 3. 16.
6 Juniores item exhortare ut ſint frugi: 1 *Cor.* 14. 34
7 In cunctis teipſum rectè factorum exem- *Eph.* 5. 22.
plum præſtans, in doctrina *a* integritatem, gra- *Col.* 3. 18.
vitatem, 1 *Tim.* 6. 1.
8 Orationem ſanam, & quæ damnari ne- 1 *Petr.* 3. 1.
queat, ut adverſarii moveantur, nihil habentes *v.* 7.
de vobis dicere vitioſum. 1 *Tim.* 4. 12.
9 Servi ſuis heris pareant, in omnibus obſe- 1 *Petr.* 5. 3.
quioſi, non reſponſatores, non furaces, *v.* 8.
10 Sed ſummam fidem bene præſtantes, quo 1 *Tim.* 5. 14.
ſervatoris noſtri Dei doctrinam cohoneſtent in 1 *Pet.* 2. 12,
omnibus. 15.
11 Extitit enim divina beneficentia, cunctis *&* 3. 16.
hominibus ſalutaris, *v.* 9.
12 Quæ nos erudiat, ut impietati, mundanis- *Eph.* 6. 5.
que cupiditatibus valedicto, frugaliter, & juſtè, *Col.* 3. 22.
piéque vivamus in hoc ſeculo, 1 *Tim.* 6.
13 Expectantes ſperatam beatitudinem, ad- 1, 2.
ventumque glorioſum magni Dei & ſervatoris 1 *Petr.* 2. 18.
noſtri Jeſu Chriſti, *v.* 11.
14 Qui ſeipſum pro nobis dedit, quo nos ab 1 *Tim.* 2. 4.
omni ſcelere vindicaret, & ſibi peculiarem po- *Tit.* 3. 4.
pulum purgaret, rectè factorum cupidum. *v.* 12.
15 Hæc loquere, & exhortare, & argue ſum- *Eph.* 1. 4.
ma cum auctoritate, ita ut nemo te contemnat. *Col.* 1. 22.
1 *Tim.* 1. 9. 1 *Joh.* 2. 16. *v* 13. 1 *Cor.* 1. 7. *Phil.* 3. 20.
v. 14. *Exod.* 19. 5. *Eph.* 2. 10. *&* 5. 2. *Gal.* 1. 4. *&* 2. 20.
Hebr. 9. 14. *v.* 15. 1 *Cor.* 16. 11. 1 *Tim.* 4. 12.

---

a Scilicet præſtans.

Cap. III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè co[...]
ordinem politicum, & memores ſint vitæ priſ[...]
ut juſtificationem omnem ex gratia eſſe exiſtim[...]
Quod ſi quis contentioſus his reclamet illum j[...]
omitti.

v. 1. EOS commonefacito ut Magiſtratibus [...]
Rom. 13. Poteſtatibus pareant & imperata faciant, [...]
1, *&c.* omne rectè factum parati ſint.
1 *Pet.* 2.13. 2 Nemini maledicant: ne ſint contentio[...]
v. 2. ſed æquanimes, ſummam erga omnes homi[...]
Phil. 4. 5. comitatem exerentes.
2 *Tim.* 2. 3 Fuimus enim aliquando nos quoque deme[...]
24, 25. tes, contumaces, errantes, variis ſervientes cu[...]
v. 3. ditatibus & voluptatibus, in pravitate invidiaq[...]
1 *Cor.* 6.11. degentes, odioſi, alii aliis infenſi.
Eph. 2. 1, 4 Sed poſtquam benignitas & humanitas ex[...]
&c. tit ſervatoris noſtri Dei,
& 5. 8. 5 Non ob juſtitiæ opera, quæ fecerimus no[...]
Col. 3. 7. ſed pro ſua miſericordia ſervavit nos, lavac[...]
1 *Petr.* 4. 3. *a* renaſcentiæ, renovationíſque Spiritus Sancti [...]
v. 4. 6 Quo nos largè perfudit per Jeſum Chriſtu[...]
Tit. 2. 11. Servatorem noſtrum,
v. 5. 7 Ut ejus beneficio juſti facti, fiamus hæred[...]
Joh. 3. 3, 5. vitæ, quæ ſperatur, æternæ.
Act. 15.11. 8 Certa res eſt: Hæc te aſſeverare volo qu[...]
Rom. 3. 20, curent rectè factis fungi, qui Deo confidun[...]
28. Hæc ſunt præclara, & hominibus utilia.
& 4. 2, 6. 9 Stultis autem quæſtionibus, & antiquitat[...]
& 9. 11. bu[...]
& 11. 6. *Eph.* 1. 4. *&* 2. 4, 9. *&* 5. 26. *Gal.* 2. 16. 2 *Tim* [...]
1. 9. *v.* 6. *Ezech.* 36. 25. *Joël* 2. 28. *Act.* 2. 33. *Rom.* 5. 5 [...]
v. 7. *Rom.* 8. 23, 24. *v.* 9. 1 *Tim.* 1. 4. *&* 4. 7. *&* 6. 20 [...]
2 *Tim.* 2. 23.
Tit. 1. 14. *a* Quo renaſcimur, & à Spiritu ſancto re-
novamur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

us, & litibus pugnísque legalibus, ſuperſedeto:
unt enim inutiles atque futiles,
10 Sectarium hominem poſt unam atque al- *v.* 10.
eram admonitionem declinato, *Mat.* 18.17.
11 Sciens eum perverſum eſſe, & ita peccare, *Rom* 16.17.
ut ipſe *c* à ſeipſo damnetur. 2 *Theſ.* 3.6.
12 Cum ad te Artemam aut Tychicum miſe- 2 *Tim.* 3.5.
o, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim 2 *Joh.* *v.* 10.
hyemare ſtatui: *v.* 12.
13 Zenam legiſperitum, & Apollo ſedulò de- *Act.* 20.4.
ducito, ne quid eis deſit. *Eph.* 6.21.
14 Diſcant & noſtri rectè facta obire, ad uſus *Col.* 4.6.
neceſſarios, ne ſint infructuoſi. 2 *Tim.* 4.12.
15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, *v.* 13.
qui nos amant in fide. Adſit vobis omnibus gra- *Act.* 18.24.
tia. Amen. 1 *Cor.* 1.12.

Scripta Nicopoli Macedoniæ.

---

b Vitioſæ ſectæ addictum.
c Sua culpa pereat, qui in errore perſtet.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILEMONEM.

Cap. I.

Paulus argumentum humile hîc tractans, ſuo tamen more ſublimis ad Deum evehitur. Fugitivum ſervum & furem Philemoni remittens, pro illo de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

precatur veniam: & graviter de æquitate C[hri]-
ſtiana deprecatur.

v. 1. PAULUS Jeſu Chriſti vinctus & Ti-
Eph. 3. 1. motheus frater, Philemoni charo ami-
& 4. 1. co, adjutoríque noſtro,
2 Tim. 1. 8. 2 Et Appiæ chariſſimæ & Archipo
v. 2. commilitoni noſtro & Eccleſiæ domus tuæ,
Rom. 16. 5. 3 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, &
1 Cor. 16. 19 Domino Jeſu Chriſto.
Col. 4. 15, 4 Ago Deo meo gratias, ſemper tui mentio-
17. nem faciens in meis ſupplicationibus,
Phil. 2. 25. 5 Audiens qua charitate & fide præditus
v. 4. tum in Dominum Jeſum, tum erga ſanctos
1 Theſ. 1. 2. omnes,
2 Theſ. 1. 3. 6 Quò iſta liberalitate tuæ in Chriſto Jeſu co
v. 5. locatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum ſit
Eph. 1. 15. vobis boni.
Col. 1. 4. 7 Magna quidem lætitia & conſolatione af-
cimur ex charitate tua, quòd ſanctorum ani-
per te, frater, recreati ſunt.
v. 8. 8 Proinde cum magnam in Chriſto autorit-
1 Theſ. 2. 6. tem habeam imperandi tibi officium.
9 Propter charitatem potius rogo, talis ego
hoc eſt Paulus ſenex; & nunc etiam Jeſu Chri
vinctus.
v. 10. 10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem i
1 Cor. 4. 15. meis vinculis genui, Oneſimo,
Gal. 4. 19. 11 Eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nun
Col. 4. 9. & tibi & mihi utilis, quem dimiſi,
12 Tu verò eum, hoc eſt mihi intimum re
cipe:
13 Quem ego volebam apud me retinere, u
mihi tua vice miniſtraret in Euangelii vinculis:
v. 14. 14 Sed injuſſu tuo nihil volui facere, ut non
2 Cor. 9. 7. coactum, ſed voluntarium eſſet tuum benefi-
cium.

15 For-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

15 Fortaſſis enim ideo ad tempus abſuit, ut
n reciperes æternum,
16 Non jam ut ſervum, ſed pluſquam ſer-
n, fratrem etiam mihi chariſſimum; nedum
i & carnis, & Dominicæ religionis nomine. *v.* 21.
17 Quare ſi me ſocium habes, accipe eum 2 *Cor.* 7. 17.
me. *v.* 22.
18 Quòd ſi quid te læſit, aut tibi debet, id 2 *Cor.* 1. 11.
hi imputato. *Phil.* 1. 25.
19 Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego diſſol- & 2. 24.
m: ut interim illud tibi non dicam, quod tu *Hebr.* 13. 2.
hi etiam teipſum debes. *v.* 23.
20 Age frater gratificare mihi per Dominum, *Col.* 1. 7.
crea meum animum per Dominum. & 4. 12.
21 Fretus obedientia tuą ſcripſi tibi: ſciens *v.* 24.
plus etiam quàm peto, facturum. *Actor.* 12.
22 Præterea para mihi hoſpitium. Spero enim 12, 25.
re, ut vobis per veſtras preces condoner. & 15. 37.
23 Salutant te Epaphras, meæ in Chriſto Jeſu & 19. 29.
ptivitatis comes: & 20. 4.
24 Et Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, & 27. 2.
llegæ mei. *Col.* 4. 10,
25 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit 14.
nimis veſtris. Amen. 2 *Tim.* 4.
10, 11.

Miſſa eſt Romæ, per Oneſimum ſervum. 1 *Pet.* 5. 13.

EPI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

EPISTOLA AD HEBRÆOS

Cap. I.

Ut oſtendat doctrinam à Chriſto allatam prima... nere, quia ſit omnium prophetiarum clauſu... nominatim illum ſupra angelos effert, & va... ſcripturæ teſtimoniis longè omnibus præcellere ... bat.

v. 1. MULTIFARIAM, & multipli...
Num. 12. ter olim Deus majores per vates a...
6, 8. quutus,
v. 2. 2 Poſtremis hiſce temporibus al...
Pſal. 2. 8. cutus eſt nos per Filium, quem omnium ſtat...
Mat. 21. 38. hæredem, per quem etiam mundum fecit.
Joh. 1. 3. 3 Qui cùm ſit ejus gloriæ ſplendor, & fora...
Eph. 1. 10. expreſſa ſubſtantiæ, ferátque cuncta ſuo pote...
& 3 9. ſermone, facta per ſemetipſum expiatione p...
Gal. 4. 4. catorum noſtrorum, conſedit ad dexteram m...
Col. 1. 16. jeſtatis in ſublimi:
v. 3. 4 Tanto Angelis factus præſtantior, quan...
Pſal. 110. 1. excellentius quàm illi nomen obtinuit.
Sap. 7. 26. 5 Cui enim dixit unquam Angelorum Fili...
Joh. 1. 4. meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum...
& 14. 9. Ego ei Pater, & ipſe mihi filius erit?
2 Cor. 4. 4. 6 Item cùm in orbem inducit Primogenitum...
Col. 1. 15, 17 dici...

Phil. 2. 6. *Hebr.* 8. 1. & 9. 12, &c. & 12. 2. *Apoc.* 4. 1... *v.* 4. *Eph.* 1. 21. *Phil.* 2. 9, 10. *v.* 5. 2 *Sam.* 7. 14. 1 *Par.* 2... 10. & 28. 6. *Pſal.* 2. 7. *Act.* 13. 33. *Hebr.* 5. 5. *v.* 6. *Pſa...* 97. 8. *Rom.* 8. 29. *Col.* 1. 18. *v.* 7. *Pſal.* 104. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

it: Eúmque adorent omnes divini Angeli. v. 8, 9.
r Et de Angelis quidem ſic dicit: Qui Angelis Pſal. 45. 7.
tur ſpiritibus, & miniſtris ignea flamma. v. 9.
8 Sed de Filio: Solium tuum, ô Dive, in o- Act. 10. 38.
nem permanet æternitatem: ſceptrum æqui- v. 10, 11.
s, ſceptrum regni tui eſt. Pſ. 102. 26.
9 Juſtitiam amas, peroſus improbitatem: v. 11.
pterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico po- Eſa. 51. 6.
s inunxit, quàm tuos ſocios. Eſa. 51. 6.
10 Et: Tu principiò Domine terram funda- 2 Petr. 3. 7,
, & opera manuum tuarum ſunt cœli: 10.
11 Et illi quidem peribunt, te permanente, v. 13.
nésque tanquam indumentum inveteraſcent. Pſal. 110. 1.
12 Et te tanquam amictum eos involvente, Mat. 22. 44.
ſoleſcent. At tu is es, qui annorum ſis infi- Mar. 12. 36.
torum. Luc. 20. 42.
13 Item, cui unquam Angelorum dixit: Sede Act. 2. 34.
dexteram meam, donec ex tuis hoſtibus fa- 1 Cor. 15. 25
m pedum tuorum ſubſellium? Eph 1. 20.
14 Nonne ſunt omnes procuratores *a* ſpiritus, Heb. 10. 1, 2
i ad miniſterium legantur, propter eos qui ſa- & 12. 2.
tem adepturi ſunt? v. 14.
Pſal. 34. 8.

a Pluralis eſt numeri. & 91. 11.

CAP. II.

e infert, Chriſti doctrinæ ſolidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne noſtra proponit, ut libentiùs nos totos illi tradamus.

PROPTEREA eò magis nobis attendenda
ſunt audita, ne fortè *a* perfluamus.
2 Si enim habitus per Angelos ſermo ra- * v. 2.
fuit, & omne delictum ac contumacia dignas Deu 27. 26.
t pœnas: Act. 7. 38,
3 Quo- 53.
Gal. 3. 19.

a Obliviſcamur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 3. 3 Quomodo effugiemus nos tanta ſalut
Matt. 4. 17, glecta? Quæ ſumpto à Domino ejus eloqu
Marc. 1. 14. initio, ab iis qui audiverant, apud nos eſt
Heb. 12. 25. firmata,
v. 4. 4 Atteſtante Deo oſtentis & miraculis v
Mar. 16. 20. que prodigiis, & Spiritus ſancti donation
Act. 2. 22. ſuo arbitratu.
& 14. 3. 5 Non enim Angelis ſubjecit orbem futu
& 19. 11. de quo loquimur.
1 *Cor.* 12. 6 Sic autem teſtificatus eſt alicubi quic
4, 7, 11. Quid eſt homo ut ejus memineris? Quid e
v. 5. mine natus, ut eum cures?
Hebr. 1. 2, 7 Eum paulò Angelis minorem feciſti:
4, 8. gloria & honore coronaſti, & operibus præf
& 6. 5. manuum tuarum.
2 *Pet.* 3. 13. 8 Omnia ejus pedibus ſubjeciſti. Nam o
v. 6. ei ſubjiciendo, nihil reliquit non ei ſubject
Pſal. 8. 5. Nunc nondum videmus ei omnia ſubjecta,
& 144. 3. 9 Sed paulò Angelis minorem factum v
v. 8. mus Jeſum, propter necis ſupplicium glori
Pſal. 8. 7. honore coronatum, ut Dei beneficio pro cu
Mat. 28. 18. pateretur mortem.
1 *Cor.* 15. 10 Decebat enim, ut is, propter quem &
25. 27. quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam duce
Eph. 1. 22. eorum ſalutis authorem ſuppliciis perficeret.
v. 9. 11 Nam & qui ſanctos reddit, & qui ſa
Act. 2. 33. redduntur, omnes ſunt ab uno. Quam ob
Phil. 2. 7, 8. ſam eum non pudet, eos vocare fratres,
v. 10. 12 Dum ait: Prædicabo nomen tuum
Luc. 24. 26, fratribus, in medio te cœtu collaudans.
46. 13 Item: Ego ei confidam. Item: En eg
Act. 3. 15. pueri, quos mihi tradidit Deus.
& 5. 31. 14 Jam cùm pueri carnem & ſanguinem
Rom. 11. 36. bea
Phil. 2. 9. *Hebr.* 5. 9. *&* 12. 2. *v.* 11. *Act.* 17. 26. *Hebr.*
10, 14. *v.* 12. *Pſal.* 22. 23, 26. *v.* 13. 2 *Sam.* 22. 3. *P*
18. 3. *Eſa* 8. 18. *Joh.* 10 29. *&* 17. 6, 9, 11, 12. *v.* 14. *Eſa.* 2
Oſe. 13. 14. *Joh.* 1. 14. 1 *Cor.* 15. 54, 55. *Phil.* 2. 7. 2 *Tim.* 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ant, ipſe ſimiliter iisdem præditus fuit, ut per
ortem aboleret eum, qui mortis habebat im-
rium, hoc eſt Diabolum:
15 Eóſque liberaret, qui mortis metu per *v. 15.*
nnem vitam ſervituti erant obnoxii. *Luc. 1. 74.*
16 Non enim Angelos, ſed Abrahami ſemen *Rom. 8. 15.*
umpſit; *v. 17.*
17 Et proinde debuit per omnia fratribus eſſe *Phil. 2. 7.*
ailis, ut miſericors fieret, fidúſque Pontifex in *Hebr. 4. 15.*
ous divinis, quò populi peccata expiaret. *& 5. 2.*
18 Quoniam enim paſſus eſt ipſe dum tenta- *v. 18.*
tur, poteſt qui tentantur ſubvenire. *Hebr. 4. 15, 16.*

Cap. III.

unc oſtendit quantò inferior ſit Moſes Chriſto, nempe quantum diſtat ſervus à Domino. Inde exhortationes minásque admiſcet ex Davidis teſtimonio, ſi quis vel contumaciter repugnet, vel ad obſequendum ſit tardior.

PROINDE fratres ſancti, cœleſtis vocatus *v. 1.*
participes, conſiderate legatum & pontiſi- *Rom. 15. 8.*
cem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum. *Phil. 3. 14.*
2 Fidelem erga eum à quo factus eſt, ut Moſes *Hebr. 4. 14.*
i tota ejus domo fidelis erat. *& 6. 20.*
3 Hic enim tantò majore quàm Moſes gloria *& 8. 1.*
fectus eſt, quantò majorem habet quàm domus *& 9. 11.*
onorem, is qui eam condidit. *v. 2.*
4 Omnis enim domus ab aliquo conditur, *Num. 12. 7.*
ui autem omnia condidit, Deus eſt. *Infr. v. 5.*
5 Et Moſis quidem fidelis erat in ejus univerſa *v. 3.*
omo, ut famulus, ad ea teſtanda, quæ erant *Zach. 6. 12.*
icenda. *Mat. 16. 18.*
6 At Chriſtus ut filius eſt ejus domui præpoſi- *v. 4.*
tus, *2 Cor. 5. 17.*

ph. 2. 10. v. 5. Deut. 18. 15, 18. Supr. v. 2. v. 6. Matt. 4. 13. 1 Cor. 3. 16. & 6. 19. 2 Cor. 6. 16. Eph. 2. 21, 22. Tim. 3. 15. 1 Petr. 2. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tus, cujus domus ſumus nos, ſi modò confi
tiam & ſpei gloriationem ad extremum firm
tenemus.
v. 7. 7 Quamobrem, ut ait Spiritus ſanctus: H
Pſal. 95. 7. ſi ejus vocem audieritis,
Infr. v. 15. 8 Nolite indurare corda veſtra, ut in jurg
& 4. 7. die tentationis in ſolitudine,
v. 8. 9 Ubi me tentavêre majores veſtri, cùm
Exod. 17. 2. probaverunt, & opera mea viderunt annos q
Num. 20. draginta.
13. 10 Itáque pertæſus illius nationis, cogitans
ſemper animis errare, meorúmque inſtitutor
ignaros eſſe,
v. 11. 11 Iratus juravi, non eſſe in meam requ
Num. 14. tem ingreſſuros
21. 12 Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo
Deut. 1. 34. ſtrûm prava diffidentiæ mens, deficiendo à
vente Deo:
13 Quin vos inter vos quotidie cohortami
quandiu hodie dicitur, ne quis veſtrûm pecc
fraude occalleſcat.
v. 14. 14 Etenim Chriſti conſortes facti ſumus,
Rom. 8. 17. modò hoc argumentum ab initio ad finem f
mum tenemus,
v. 15. 15 In quo dicitur: Hodie ſi ejus vocem a
Supr. v. 7. dieritis, nolite indurare corda veſtra, ut
v. 17. jurgio.
Num. 14. 16 Nam pars eorum qui audiverunt, jurga
22, 37. ſunt, non omnes ex Ægypto ductu Moſis egreſſ
& 26. 65. 17 Quorum ergo pertæſus eſt annos quadr
Pſ. 106. 26. ginta? nónne eorum qui peccarunt, quoru
1 *Cor.* 10. membra ceciderunt in ſolitudine?
5, *&c.* 18 Quibus autem juravit, non eſſe in ſuam
Judæ v. 5. requietem ingreſſuros, niſi contumacibus?
v. 18. 19 Quos videmus ingredi non potuiſſe pro
Num. 14. 30 pter diffidentiam.
Deut. 1. 34.

CAP

CAP. IV.

Adhortationem comminationi admiſcet, ne quemadmodum patres requie ſibi oblatâ priventur, ſed in eam ingredi ſtudeant. Inde initium facit retractandi de ſacerdotio Chriſti.

QUAMOBREM metuamus, ne ſi forte deſinat ingrediendi in ejus requietem promiſſio, aliquis noſtrûm *a* tardaſſe vi-
atur.
2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemad-
odum illis. Sed illis nihil auditus ſermo pro-
it, *b* non conjunctus cum eorum fide qui au-
verant.
3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem *v.* 3.
bemus, quemadmodum dixit: Iratus juravi, *Pſal.* 95.11.
n eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm
men eæ res jam ab orbe condito fuiſſent.
4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic di- *v.* 4.
um eſt: Requievítque Deus die ſeptimo ab *Gen.* 2. 2.
nibus ſuis operibus. *Exod.* 20. 11
5 Atque hîc rurſum: Non eſſe in meam re- & 31. 17.
ietem ingreſſuros.
6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingre-
antur, & quibus antè denunciatum eſt, non
greſſi ſint propter contumaciam.
7 Rurſum quandam ſtatuit David diem, Ho- *v.* 7.
e dicens, tanto poſt tempore, ut dictum eſt: *Pſal.* 95. 7.
odie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare *Supr.* 3. 7,
rda veſtra. 15.
8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nun-
iam ille poſtea de alio loqueretur die.
9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

a Tardet, & ſerò veniat.
b Quoniam fidem non habuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 12. 10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus e
Eccl. 12. 11. is à ſuis requievit operibus, quemadmodum D
Eſa. 49. 2. à ſuis.
Jer. 23. 29. 11 Quamobrem demus operam, ut in ill
1 *Cor.* 14. 24 requietem ingrediamur, ne quis eodem con-
2 *Cor.* 10. maciæ exemplo cadat.
4, 5. 12 Eſt enim divinus ſermo vivus & effic
Eph. 6. 17. & quovis ancipiti gladio acutior, & penetr
v. 13. uſque ad diviſionem animæ & ſpiritus, com
Pſal. 33. 13, gúmque & medullarum, & animi cogitationu
14, 15. conſiliorúmque judex.
& 34. 16. 13 Adeóque nulla res ei obſcura eſt, ut om
& 90. 8. nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loq
& 139. 11, mur.
12. 14 Habentes ergo ſummum Pontificem,
Eccl. 15. 20. cœlos penetravit, Jeſum Dei Filium, *c* ten
v. 14. mus profeſſionem.
Hebr. 3. 1. 15 Non enim eum habemus Pontificem,
& 6. 20. noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed
& 7. 26. ſit in omnibus *d* ſimiliter periclitatus citra p
& 8. 1. catum.
& 9. 11. 24. 16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ
& 10. 23. lium, ut miſericordiam adipiſcamur, & g
v. 15. tiam inveniamus *e* ad opportunum auxilium.
Eſa. 53. 9. *Luc.* 22. 28. 2 *Cor.* 5. 21. *Phil.* 2. 7. *Hebr.* 2.
1 *Pet.* 2. 22. 1 *Joh.* 3. 5. *v* 16. *Rom.* 3. 25. *Eph.* 2. 18. *&* 3.
Heb. 10. 19,
&c.

c Reſpondeamus profeſſioni noſtræ.
d Ut nos. *e* Per quam nobis ſuo te
pore feratur auxilium.

CAP. V.

*Primò docet quodnam ſit ſummi pontificis officiu
Secundò, Chriſtum à Deo noſtrum pontificem c
ſtitutum eſſe, & vere præſtitiſſe quæ ſummi p
tificis erant.*

OMNI

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

OMNIS enim Pontifex ex hominibus de-
ſumptus, pro hominibus præeſt rebus di-
vinis, ut munera victimáſque libet pro
eccatis.
2 Potéſtque facilis eſſe ignorantibus & hallu-
nantibus: utpote cùm ipſe ſit in infirmitate
rcundatus,
3 Et propter hanc debeat, ut pro populo, ſic
iam pro ſeipſo libare piacula:
4 Néque ſibi quiſquam eum honorem arro-
it, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum
haron.
5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum ho-
orem vendicavit, ut fieret Pontifex: ſed is qui
eum allocutus eſt: Tu meus es filius, ego te
odie genui.
6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos
æternum ad rationem Melchiſedechi.
7 Is Chriſtus cum mortalis ageret, precibus
ſupplicationibus ei qui ſe à morte ſervare po-
rat, libatis cum vehementi queſtu, ac lachry-
is, & pro ſua religione exauditus.
8 Quamvis Filius, didicit tamen ex iis quæ
iſſus eſt, obedientiam:
9 Et perfectus omnibus ſibi obedientibus ſa-
tis æternæ cauſa fuit
10 Apellatus à Deo Pontifex ad rationem Mel-
iſedechi.
11 De eo nobis multa dicenda ſunt, eáque
plicatu difficilia, quandoquidem vos *a* auribus
gnes eſtis.
12 Etenim cum per tempus magiſtri eſſe de-
atis, rurſum docendi eſtis quæ prima divino-
rum

v. 1. Hebr. 2. 17, & 8. 3. v. 2. Hebr. 2. 18. & 4. 15. & 7. 28. v. 3. Lev. 9. 7. & 16. 3, &c. Hebr. 7. 26. v. 4. Exod. 28. 1. 1 Par. 23. 13 2 Par. 26. 16, &c. v. 5. Pſal. 2. 7. Joh. 8. 54. Act. 13. 33. Supr. 1. 5. v. 6. Pſal. 110. 4. Infr. 7. 17. v. 7. Matt. 26. 38, &c. & 27. 46, 50. Marc. 14. 33, 36. & 15. 34, 37.

uc. 22. 42 & 23. 46. Joh. 12. 27. & 17. 1. v. 8. Phil. 2. 6.
9. Hebr. 2. 10. v. 12. 1 Cor. 3. 1, 2, 3. 1 Petr. 2. 2.

a Auditores.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

rum oraculorum elementa ſint: & ii eſtis, q
bus lacte ſit opus, non ſolido cibo.
v. 13. 13 Cuicunque enim cum lacte res eſt, is a-
1 *Cor.* 3. 2. tionis juſtitiæ rudis eſt, quippe infans.
& 14. 20. 14 Adultorum autem eſt ſolidus cibus, q
Eph. 4. 14. propter habitum, ſenſus habent ad boni malíq
diſcretionem exercitatos.

Cap. VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perſtringens, ſeva denunciatione eos terret, & maturè proficiendi ſtudium exitat, meliora de ipſis ſperans, Abra exemplum citat, fidémque verbo Dei innixa anchoræ comparat.

QUAPROPTER omiſſo rudimentorum
Chriſti ſermone, ad perfectionem ten
mus, non denuò fundamentum jacien
correctionis mortuorum operum, fidei Deo
bendæ,
2 Doctrinæ baptiſmatum, impoſitioníſq
manuum, & reſurrectionis mortuorum, ſup
ciíque ſempiterni.
v. 3. 3 Atque id faciemus ſi permiſerit Deus.
Act. 18. 21. 4 Fieri enim non poteſt, ut qui ſemel col
1 *Cor.* 4. 19. ſtrati cœleſte donum guſtarunt, & participes f
Jac. 4 15. runt Sancti Spiritus,
v. 4. 5 Præclaráque Dei dicta & ævi futuri virtu
Matt. 12. guſtarunt,
31, 45. 6 Et tamen relabuntur, ii iterum vitæ c
Infr. 10. 26. rectione renoventur: qui ſibi Dei Filium iteru
2 *Pet.* 2. 20. crucifigant, & in eum exemplum edant.
1 *Joh.* 4. 10. 7 Nam terra quæ imbrem ſæpius in ſe venie
& 5. 16. tem combibit, & herbam parit illis accomod
tam, propter quos colitur, ea Dei favore felic
tatur.
8 At quæ ſpinas effert & tribulos, improl
e

ſt, & affinis execrationi, ad extremúmque exu-
ēnda.
9 Quamquam de vobis, amici, meliora no-
is, & ſaluti vicina perſuaſimus, licet ita lo-
uamur.
10 Nec enim ita injuſtus Deus eſt, ut obli- *v.* 10.
us ſit opus veſtrum, laborémque charitatis, *Prov.* 14. 31
uam exeruiſtis in ejus nomen, dum ſanctis & *Mat.* 10. 42.
iniſtraſtis, & miniſtratis: & 25. 40.
11 Verùm optamus, ut veſtrûm quiſque idem *Marc.* 9. 41.
udium ad ſpei plenitudinem præſtet ad extre- *Joh.* 13. 20.
um, *Rom.* 3. 4.
12 Ne ſitis ignavi, ſed eorum imitatores, qui 1 *Theſ.* 1. 3.
er fidem & patientiam obtinent promiſſa. 2 *Theſſ.* 1.
13 Nam Abrahamo promittens Deus, cum 6, 7.
er nullum majorem jurare poſſet, juravit per *v.* 13, 14.
ipſum, *Gen.* 12. 3.
14 Dicens: Ni ego te felicitabo, & amplificabo. & 17. 4.
15 Atque ita, cum ille patiens fuiſſet, pro- & 22. 17.
iſſum conſecutus eſt. *Pſal.* 105. 9.
16 Homines enim per majorem jurant, eis- *Luc.* 1. 73.
ue omnium controverſiarum finis eſt jusjuran- *v.* 16.
um, ad rem confirmandam. *Exod.* 22. 11
17 Itáque volens vehementius demonſtrare
Deus hæredibus *a* promiſſi, immutabilitatem
ui conſilii, jusjurandum interpoſuit,
18 Ut per duas immutabiles res (in quibus ut
Deus mentiatur fieri non poteſt) validam conſo-
tionem habeamus, qui ad tenendam ſpem pro-
oſitam confugimus,
19 Quam velut ancoram habemus animi tu-
am atque firmam, & intra ſiparium intrantem,
20 Quò præcurſor pro nobis intravit Jeſus, *v.* 20.
d Melchiſedechi rationem Pontifex factus in *Hebr.* 3. 1.
empiternum. & 4. 14.

 & 8. 1.
& 9. 11.

a Promiſſæ felicitatis.

Cap. VII.

Hactenus ipſos ſtimulavit, ut attentè expenderen
quæ in Melchiſedecho conſideranda ſunt. In qu
bus ſimilis ſit Chriſtus. In ſumma cur cedere L
Euangelio debeat.

v. 1. IS enim Melchiſedechus Solymæ Rex, ſum
Geneſ. 14. mi Dei ſacerdos, qui Abrahamo à regum cæc
18, *&c.* redeunti occurrit, eúmque fauſtis omnibu
proſecutus eſt,
2 Cui etiam decumas omnium dedit Abrah
mus: qui Melchiſedechus primum juſtitiæ re
interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc eſt pa
cis rex,
3 Sine patre, ſine matre, ſine majoribus
nec ævi principium, nec vitæ finem habens, a
Dei Filio conſimilis, manet ſacerdos in perpe
tuum.
v. 4. 4 Videtis autem quantus ſit hic, cui etiam de
Gen. 14. 20. cumas dederit Abrahamus ex manubiis, ſummu
ille pater.
v. 5. 5 Et quidem qui à Levi genus ducentes ſacer
Num. 18. dotium ineunt, in mandatis habent, ut populum
21, 26. ex lege deciment: hoc eſt ſuos conſanguineos
Deut. 18. 1. quamvis ex Abrahami lumbis egreſſos.
Joſu. 14. 4. 6 Is verò qui ad idem cum eis genus non re-
2 *Par.* 31. 5. fertur, Abrahamum decimavit, & habentem
v. 6. promiſſa proſecutus eſt fauſtitate.
Gen. 14. 20. 7 Jam verò ſine ulla controverſia, minori
Rom. 4. 13. à præſtantiore impertitur fauſtitas.
Gal. 3. 16. 8 Et hic quidem decumas morituri homines
accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.
9 Atque, ut ita dicam, in Abrahamo etiam
Leuis, qui decumas accipit, decimatus eſt.
v. 10. 10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cum
Gen. 14. 20. illi Melchiſedechus occurrit.

11 Quòd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

11 Quòd ſi in Levitico Sacerdotio ſita foret *v. 11.*
fectio (nam ſub eo ſacerdotio lata lex eſt po- *Gal. 2. 21.*
lo) quid jam opus eſſet ad rationem Melchiſe- *Infr. v. 18,*
chi alium exiſtere ſacerdotem dici, ac non ad 19.
aronis rationem?
12 Transferendo enim Sacerdotio, etiam le-
translatio fiat neceſſe eſt.
13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus
, ex qua nullus *a* aſtat aræ.
14 Perſpicuum eſt enim, à Juda exortum eſſe *v. 14.*
ominum noſtrum: ad quam tribum quod per- *Eſa. 11. 1.*
neret, nihil de ſacerdotio locutus eſt Moſes. *Matt. 1. 2,*
15 Atque id eo etiam magis manifeſtum eſt, *&c.*
ad Melchiſedechi ſimilitudinem exiſtit ſacer- *Luc. 3. 33.*
v. 17.
os alius,
16 Qui non ex humani præcepti lege factus *Pſal. 110. 4.*
t, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ. *Supr. 5. 6.*
17 Sic enim teſtatur: Tu es Sacerdos in æter- *v. 18.*
um ad rationem Melchiſedechi. *Gal. 4. 9.*
18 Fit enim præcepti ſuperioris abrogatio, *v. 19.*
ropter ejus infirmitatem & inutilitatem. *Joh. 1. 17.*
19 Quandoquidem nihil perfecit lex, ſed *Act. 13. 39.*
adjectio melioris ſpei, per quam ad Deum ac- *Rom. 3. 21,*
28
cedimus: *& 8. 3.*
20 Melioris, inquam, quatenus non abeſt jus- *Eph. 2. 18.*
jurandum. Nam illi ſine jurejurando facti ſunt *& 3. 12.*
ſacerdotes: *Gal. 2. 16.*
21 Hic verò cum jurejurando, per eum qui *Hebr. 4. 16.*
de eo ſic dicit: Jurat Dominus non mutaturus *v. 21.*
ſententiam, Tu ſacerdos es in æternum ad ratio- *Pſal. 110. 4.*
nem Melchiſedechi.
22 Tanto præſtantioris Teſtamenti ſponſor *v. 22.*
fuit Jeſus. *Hebr. 8. 6.*

a Sacerdotio fungitur.
b Sacerdotium Melchiſedechianum perficit
hominem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 25. 23 Et illi quidem plures fuêre ſacerdo
Rom. 8. 34. quòd morte prohiberentur permanere.
1 *Tim.* 2. 5. 24 At hic, quia durat in ſempiternum, n
Hebr. 9. 24. quam tranſiturum habet ſacerdotium:
1 *Joh.* 2. 2. 25 Et idcirco planè ſervare poteſt eos, qui
v. 26. ipſum Deum adeunt, quippe qui ſemper vi
Rom. 8. 34. ad ſupplicandum pro eis.
Hebr. 4. 14, 26 Talis enim nobis conveniebat Pontif
15. pius, vitii expers, intemeratus, à ſontibus a
& 9. 24. nus, cœliſque ſublimior factus,
1 *Joh.* 2. 2. 27 Qui non habet quotidie neceſſe, ſi
v. 27. pontifices, prius pro ſuis peccatis victimas liba
Lev. 9. 7. deinde pro populi. Hoc enim ſemel fecit, du
& 16. 6, 11. ſeipſum libavit.
Hebr. 5. 3. 28 Lex enim homines conſtituit Pontific
& 9. 12, 28. imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem
& 10. 12. cuti ſermo, Filium in perpetuitatem perfectum
v. 28. *Hebr.* 2. 10. & 5. 1, 2, 9.

CAP. VIII.

Quò certiùs probet abrogatas eſſe Legis ceremonia ideò inſtitutas eſſe commemorat, ut cœleſti prot typo ſervirent, Jeremiæ locum adducit, ut vet ris Teſtamenti correctionem probet.

v. 1. HUJUS autem orationis ſumma eſt, quo
Eph. 1. 20. ejuſmodi habemus Pontificem, qui con
Col. 3. 1. ſedit ad dexteram ſolii majeſtatis in cœlis
Heb. 1. 3, 13. 2 Sanctuarii ſacrificus, & veri tabernaculi
& 3. 1. quod fixit Dominus, non homo.
& 4. 14. 3 Omnis enim Pontifex ob munera victimas
& 6. 20. que libandas conſtituitur: ideóque neceſſe eſt
& 9. 11. ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.
& 12. 2. 4 Nam ſi foret in terris, ne ſacerdos quidem
v. 2. eſſet, cum ſint ſacerdotes qui ex lege munera
Hebr. 9. 8, obmoveant,
11, 24.
& 10. 21. *v.* 3. *Eph.* 5. 2. *Hebr.* 5. 1.

5 Qui

5 Qui quidem *a* cœleſtium exemplo, & um- *v.* 5.
a ceremoniis operantur, quemadmodum ora- *Exod.* 25.40
lo monitus eſt Moſes, abſoluturus Taberna- *Act.* 7.44.
lum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exem- *Col.* 2.17.
um tibi in monte demonſtratum. *Hebr.* 10.1.
6 Nunc hic tantò præſtantius ſortitus eſt mu- *v.* 6.
is, quantò melioris eſt Teſtamenti ſequeſter, 2 *Cor.* 3.6.
uod melioribus adhibitis promiſſis compoſi- *Hebr.* 7.22.
m eſt.
7 Si enim primum illud vitio careret, non
æreretur ſecundi locus.
8 Atqui ille eos accuſans ſic loquitur: Futu- *v.* 8.
um eſt (inquit Dominus) ut faciam cum Iſraëlis *Jerem.* 31.
udæque domo novum Teſtamentum, 31, *&c.*
9 Non quale teſtamentum feci cum eorum
ajoribus, tum cum eos manu prehenſos ex
Egipto eduxi. Nam illi in meo teſtamento
on manſerunt, & ego eos neglexi inquit Do-
inus.
10 Sed hoc eſt teſtamentum, quod cum Iſ- *v.* 10.
aelis domo faciam poſt illud tempus, inquit do- *Jerem.* 31.
inus: Indam meas leges in eorum mentes, in- 33, *&c.*
ue eorum animos eas inſcribam, & ego eis Deus, *Zach.* 8.8.
c ipſi mihi populus erunt
11 Néque jam inter ſeſe & alii alios Dominum *v.* 11.
ognoſcere docebunt: nam omnes ab eorum mi- *Joh.* 6.45,
imo ad maximum me cognoſcent: 65.
12 Quoniam eorum vitiis veniam dabo, nec *Heb.* 10.16.
orum peccata & ſcelera deinceps recordabor. 1 *Joh.* 2.27.
13 Dum novum dixit, prius antiquavit. *v.* 12.
Quod autem antiquatur ac ſeneſcit, id eſt propè *Rom.* 11.27.
interitum.

---

a Eorum cultus exemplum & umbra eſt re-
rum cœleſtium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. IX.

Tabernaculi diſpoſitionem, & ritus Legales ad ve-
ritatem in Chriſto exhibitam conferens conclu-
non jam ampliùs alio ſacerdote opus eſſe, q-
ipſe Chriſtus ſub novo Teſtamento has partes -
pleat.

v. 1. HABEBAT autem prius Teſtamentu
Exod. 25. 8. inſtituta ceremoniarum *a* mundanúmq
& 36. 8. ſanctuarium:
v. 2. 2 Fuit enim conditum primum taberna-
Exod. 15. 30 lum, in quo erat candelabrum, & menſa, &
& 26. 1, &c. poſitio panum, quæ ſacra dicitur.
& 36. 1, &c. 3 Poſt ſecundum velum erat Tabernaculu
Levit. 24. quod ſanctiſſimum ſactuarium appellatur,
5, &c. 4 Aureum habens thuribulum, & arcam
v. 4. ſtamenti, undique tectam auro: in qua erat ur
Exod. 16. 33 aurea, habens manna, & Aharonis virga q
& 25. 10, germinaverat, Teſtamentíque tabulæ.
21. 5 Super eam erant ſplendidi Cherubi prop
& 26. 33. ciatorium inumbrantes, de quibus non eſt nu
& 34. 29. dicendum ſingulatim.
Num. 17. 6 His autem ita compoſitis in primum tab
10. naculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, cer
1 *Reg.* 8. 9. monias obeuntes,
2 *Par.* 5. 10. 7 At in ſecundum ſemel in anno ſolus Pont
v. 5. fex, non abſque ſanguine, quem & pro ſeipſ
Exod. 25. 18 & pro populi imprudenter commiſſis libat:
v. 6. 8 Hoc declarante Sancto Spiritu, nondu
Num. 28. 3. patefactum eſſe ſanctuarii viam, adhuc prio
v. 7. Tabernaculo ſtatum habente: quæ ejuſmodi r
Exod. 30. 10 erat, ut præſens in tempus aliam rem indica-
Levit. 16. ret,
2, 15, 34. 9 Qu
Infr. v. 25. v. 8. *Joh.* 14. 6. *Hebr.* 10. 19, 20.

a Humanum & terreſtre.

Quo tempore munera & hoſtiæ libarentur, *v.* 9.
: immolatorem, quod ad conſcientiam atti- *Act.* 13. 39.
, perficere non poſſent, *Gal.* 3. 21.
o Poſita tantùm in cibis & potionibus, di- *v.* 10.
ſiſque lotionibus & carnalibus inſtitutis uſque *Lev.* 11. 2.
correctionis tempus. *Num.* 19.
1 At Chriſtus advenit futurorum bonorum 7, *&c.*
ntifex, qui per majus perfectiúſque Taberna- *v.* 11.
cum, non manu factum, hoc eſt non hujus *Hebr.* 3. 1.
ſicturæ, *&* 4. 14.
12 Néque per hircorum & vitulorum ſangui- *&* 6. 20.
m, ſed per ſuum ipſius ſanguinem, ingreſſus *&* 8. 1.
ſemel in Sanctuarium, æternam liberationem *v.* 12.
ptus. *Act.* 20. 28.
13 Si enim taurorum & hircorum ſanguis, *Eph.* 1. 7.
encæque cinis pollutos aſpergens, luſtrat ad *Col.* 1. 14.
rporis puritatem: *Heb.* 10. 10.
14 Quantò magis Chriſti ſanguis, qui per 1 *Pet.* 1. 19.
ernum Spiritum ſeipſum libavit innocentiſſi- *Apoc.* 1. 5.
um Deo, purgavit noſtram conſcientiam à *&* 5. 9.
ortuis operibus, ut viventem colamus Deum? *v.* 13.
15 Atque ideo novi Teſtamenti ſequeſter eſt, *Levit.* 16.
mortis interventu ad expiationem commiſſo- 14, 16.
m in primum Teſtamentum, vocati conſe- *Num.* 19.
antur promiſſam hæreditatem ſempiternam. 2, 4.
16 Nam ubi eſt teſtamentum, teſtatoris mor- *Hebr.* 10. 4.
m conſequi neceſſe eſt. *v.* 14.
17 Teſtamentum enim poſt mortem ratum *Luc.* 1. 75.
t: ſiquidem nondum valet, dum vivit te- *Rom.* 6. 13.
itor. *Eph.* 5. 2.
18 Itáque ne primum quidem ſine ſanguine *Gal.* 1. 4.
ncitum eſt. *&* 2. 20.
19 Effatus enim omnia mandata ex lege Mo- *Tit.* 2. 14.
s univerſo populo, ſumpto vitulorum & hir- *Hebr.* 6. 1.
corum 1 *Petr.* 1. 19.

r 3. 18. *&* 4. 2. 1 *Joh.* 1. 7. *Apoc.* 1. 5. *v.* 15. *Act.* 13. 39.
om. 3. 25. *&* 5. 6. 1 *Tim.* 2. 5. *Hebr.* 12. 24. 1 *Petr.* 3. 18.
.17. *Gal.* 3. 15. *v.* 19. *Exo.* 24. 5, 6. *Lev.* 16. 14, 15, 18.

corum ſanguine, cum aqua & lana coccina
hyſopo, ipſum librum ac univerſum popul
conſperſit;
v. 20. 20 Dicens: Hic eſt ſanguis Teſtamenti, qu
Exod. 24. 8. ad vos mandavit Deus.
Mat. 26. 28. 21 Tabernaculum quoque, & omnem ce-
v. 21. moniarum ſupellectilem ſanguine ſimiliter o-
Exod. 29. 36 nia conſperſit.
Lev. 8. 15, 22 Et ferè ſanguine omnia ex lege purgantu
19. nec abſque ſanguinis fuſione datur venia.
& 16. 14. 23 Neceſſe eſt ergo *b* cœleſtium exempla his
v. 22. purgari: ipſa autem cœleſtia potioribus ſacrifici
Lev. 17. 11. quàm ſunt hæc.
v. 24. 24 Non enim in manufactum ſanctuariu
Rom. 8. 34. ingreſſus eſt Jeſus, quod veri Sanctuarii exemp
Hebr. 7. 25. foret: ſed in ipſum cœlum, ut nunc Deo corà
1 *Joh.* 2. 2. appareat pro nobis.
v. 25. 25 Néque ut ſæpè ſeipſum libaret, quema
Exod. 30. 10 modum Pontifex ingreditur Sanctuarium quo
Levit. 16. annis adhibito ſanguine alieno:
2, 34. 26 Alioquin fuiſſet ei ſæpè patiendum ſupp
Hebr. 9. 7. cium ab orbe condito. Nunc ſemel ſub ſecul
v. 26. rum exitu: ad obliterandum ſuo ſacrificio pe
1 *Cor.* 10. 11 catum, extitit.
Eph. 1. 10. 27 Ac quomodo hominibus ſemel morien
Gal. 4. 4. dum eſt, deinde ſubeundum judicium:
v. 28. 28 Ita Chriſtus ſemel ad multorum tollen
Mat. 26. 28. peccata libatus, iterum ſine peccato conſpicietu
Rom. 5. 6, expectantibus ſe ad ſalutem.
8, 15.
& 6. 10. *b* Rerum ſpiritualium.
1 *Pet.* 3. 18.

CAP. X.

Legis ſacrificia inde collegit infirma fuiſſe, qui quotannis repetebantur, Chriſti verò hoſtiam uni cam eſſe, & perpetuam, Davidis teſtimonio pro bat

at. Hinc exortationem ſubjiciens, ſeverè iis mi-
atur qui Chriſti gratiam abjecerint. Poſtremò
olerantiam, quæ ex fide naſcitur, commendat.

UMBRAM enim habens Lex futurorum *v.* 1.
bonorum, non ipſam rerum repreſenta- *Col.* 2. 17.
tionem, anniverſariis, iiſdem ſacrificiis, *Hebr.* 8. 5.
æ jugiter fiunt, nunquam poteſt accedentes *&* 9. 9.
rficere.
2 Alioquin nónne fieri deſiiſſent, quod ſemel
rgati immolatores, nullius jam ſibi peccati
ent conſcii?
3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum com-
emoratio.
4 Fieri enim non poteſt, ut taurorum, ca- *v* 4.
orúmque ſanguis peccata tollat. *Lev.* 16. 14.
5 Itáque in mundum ingrediens dicit: Sacri- *Num.* 19. 4.
ium & fertum tibi non placet, corpus autem *Hebr.* 9. 13.
rfeciſti mihi: *v.* 5.
6 Victimis & piaculis non delectaris. *Pſal.* 40. 7.
7 Tunc dixi: En adſum: in capite libri ſcri- *&* 50. 8,
tum eſt de me, ut exequar, Deus, voluntatem *&c.*
uam. *Eſa.* 1. 11.
8 Cum ſuperius dixiſſet ſacrificium & fertum, *Jer.* 6. 20.
victimas & piacula ei non placere, nec accepta *Amos* 5. 21.
ſſe quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adſum,
t exequar, Deus, voluntatem tuam.
9 Tollit prius ut alterum ſtatuat:
10 In qua voluntate ſemel luſtrati ſumus per *v.* 10.
orporis Jeſu Chriſti libationem. *Hebr.* 9. 12.
11 Cúmque omnis ſacerdos pergat quotidie *v.* 12, 13.
ceremoniis fungi, & eadem ſæpe ſacrificia facere, *Pſal.* 110. 1.
quæ peccata adimere nunquam poſſunt, *Act.* 2. 34.
12 Ille uno pro peccatis functis in perpetuum 1*Cor.* 15. 25
ſacrificio, conſedit ad Dei dexteram. *Eph.* 1. 20.
13 Deinceps expectans, donec ejus hoſtes *Col.* 3. 1.
fiant ejus pedum ſubſellium. *Heb.* 1. 3. 13.

14 Uno *&* 8. 1.

v. 16. 14 Uno enim libamento perfecit in pe
Jerem. 31. tuum luſtrandos.
31, *&c.* 15 Id quod nobis teſtatur etiam Spiritus S
Rom. 11.27. ctus, qui ita prædixerit:
Hebr. 8. 8. 16 Hoc eſt teſtamentum quod cum eis facim
v. 19. poſt illud tempus, inquit Dominus: Indam m
Joh. 10. 9. leges in eorum mentes, ínque eorum animos
& 14. 6. ſcribam,
Rom. 5. 2. 17 Nec eorum peccata & ſcelera deinceps
Eph. 2. 13, cordabor.
18. *&* 3. 12. 18 Ubi autem eſt peccatorum venia, nu
Heb. 9. 8, 12. ſupereſt pro peccato libatio.
v. 21. 19 Quamobrem fratres, cum ad ſanctuariu
Hebr. 4. 14, aditum habeamus liberum, per Jeſu ſanguinem
16. 20 Quam viam nobis luſtravit recentem atq
v. 22. vivam, per velum, hoc eſt per ſuum corpus,
Ezec. 36. 25 21 Cúmque Pontificem habeamus Dei domi
Eph. 3. 12. præfectum,
Jac. 1. 6. 22 Accedamus cum vero animo, plenáq
v. 23. fide, & animis à mala conſcientia ablutis, & co
1 *Cor.* 1. 9. poribus aqua pura lotis,
1 *Theſ.* 5. 24. *a* 23 Teneamus ſpei profeſſionem immobile
Hebr. 4. 14. (fidelis enim eſt qui promiſit)
v. 25. 24 Et videamus ut alii alios ad charitatem
Rom. 13. 11. rectè facta provocemus:
2 *Petr.* 3. 9, 25 Néve noſtram conſociationem deſeramus
11, 14. ut ſolent nonnulli: ſed cohortemur, ídque e
v. 26. magis quod videtis inſtare diem.
Num. 15. 30 26 Nam ſi poſtquam veri cognitionem aſſe
Mat. 12. 31. cuti ſumus, data opera peccamus, non jam ſupe
Hebr. 6. 4. eſt ullum pro peccatis ſacrificium,
2 *Petr.* 2. 27 Sed horrenda quædam expectatio judicii
20, 21. ignísque ſævitia adverſarios confecturi.
1 *Ioh.* 5. 16. 28 S
v. 27. *Ezec.* 36. 5. *Soph.* 1. 18 *&* 3. 8.

a Speremus firmiſſimè felicitatem quam nos ſperare profitemur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

28 Si quis contra Moſaicam legem commiſit, *v.* 28.
itra ullam miſericordiam, ex duorum trium *Num.*35.30
teſtimonio moritur: *Deut.* 17. 6.
29 Quantò graviore putatis afficiendum pœ- *&* 19. 15.
qui Dei Filium proculcaverit, Teſtamentíque *Mat.* 18. 16.
guinem, per quem luſtratus eſt, pro profano *Ioh.* 8. 17.
buerit, & gratiæ ſpiritum affecerit contu- 2 *Cor.* 13. 1.
elia? *v.* 29.
30 Scimus enim quis dixerit: Mea eſt ultio, 1 *Cor.* 11.29
o rependam, inquit Dominus: Item Dominus *v.* 30.
ndicabit ſuum populum: *Deut.* 32.
31 Horribile eſt in viventis Dei manus inci- 35, 36.
re. *Rom.* 12. 19.
32 Recordamini verò ſuperiora tempora, in *v.* 32.
ibus colluſtrati magnum adverſorum certa- *Gal.* 3. 4.
en ſuſtinuiſtis, *Philipp.* 1.
33 Partim dum ipſi per contumelias & cala- 29, 30.
itates oſtentui fuiſtis: partim dum ſocii fuiſtis *Col.* 2. 1.
orum, cum quibus ſic actum eſt. *v.* 33.
34 Nam & meorum vinculorum vicem do- *Phil.* 1. 7.
iſtis, & facultatum veſtrarum direptionem cum *&* 4. 14.
titia tuliſtis, intelligentes habere vos penes vo- *v.* 34.
pſos meliores opes in cœlis & durabiles. *Matt.* 5. 12.
35 Quapropter nolite veſtram projicere confi- *&* 6. 20.
entiam, quæ magnum eſt habitura præmium. *&* 19. 21.
36 Nam patientia vobis opus eſt, ut Dei vo- *Luc.* 12. 33.
untatem executi promiſſa reportetis. *Act* 5. 41.
37 Etenim perpaulo poſt qui venturus eſt, *&* 21. 33.
eniet, néque tardabit. 1 *Theſ.* 2. 14.
38 Juſtus autem fide vivet: quod ſi ſe ſubtra- 1 *Tim.* 6. 19.
erit, non eſt acceptus animo meo. *Jac.* 1. 2.
39 Nos verò non ii ſumus, qui nos ſubtraha- *v.* 35.
nus ad perniciem: ſed qui fidamus ad vitam *Mat.* 10. 32.
omparandam. *v.* 36.

Luc. 21. 19. *v.* 37, 38. *Hab.* 2. 3, 4. *Agg.* 2. 7. *Luc* 18. 8.
Rom. 1. 17. *Gal.* 3. 11. 1 *Petr.* 1. 6. *&* 5. 10. 2 *Petr.* 3. 8.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. XI.

Tractat uſque ad finem capitis non aliunde ſalv... adeptos eſſe patres, quicunque ab initio m... Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut ſciant ... dæi hâc ſolâ ſe colligari patribus in ſanctam ... tatem.

v. 1. EST autem fides ſperatorum ſubjectio, ...
Rom. 8. 24. rum demonſtratio quæ non cernuntur.
1 Cor. 2. 9. 2 Atque in ea explorati ſunt antiqui.
v. 3. 3 Fide intelligimus mundum eſſe Dei ju...
Gen. 1. 1. conditum, ita ut ex non extantibus, facta ...
Pſal. 33. 6. ea quæ cernuntur.
Rom. 4. 17. 4 Fide præſtantiorem rem divinam fecit Al...
2 Petr. 3. 5. quam Cainus, Deo: per quam eum juſtum ...
v. 4 teſtatum eſt, ejus muneribus teſtimonium da...
Gen. 4. 4,10 Deo: & per eandem *a* mortuus adhuc loquitu...
Mat. 23. 35. 5 Fide Enochus ita tranſlatus eſt, ut mort...
Heb. 12. 24. paſſus non ſit: & à Deo tranſlatus nuſquam ex...
v. 5. tit. Nam ante ejus tranſlationem, teſtatum ...
Gen. 5. 24. eum placuiſſe Deo:
Eccl. 44. 16. 6 Cui ut ſine fide placeatur fieri non pote...
& 49. 16. Credendum eſt enim ei, qui ad Deum acceda...
Deum eſſe, & ſui ſtudioſis præmia rependere.
v. 7. 7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, qu...
Gen. 6. 13. nondum cernebantur, veritus Deum extruxit a...
Eccl. 44. 17. cam ad ſuæ familiæ ſalutem, per quam damnav...
Rom. 3. 22. mundum, & poſitam in fide juſtitiam obtinu...
Phil. 3. 9. 8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locu...
v. 8. proficiſcendo, quem hæreditate obtenturus era...
Gen. 12. 1,4. & profectus eſt neſciens quò vaderet.
Act. 7. 2. 9 Fide migravit in promiſſam terram, ut ali...
nam, & in tabernaculis habitavit cum Iſaac...
& Jacobo, ejuſdem cum eo promiſſi cohæred...
bus.

10 Ex...

a Cùm ejus ſanguis ad Deum conqueri dici...
tur: vide infrà cap. 12.

10 Expectabat enim fundamenta habentem v. 10.
bem, cujus artifex opiféxque Deus eſt. Hebr. 3. 4.
11 Fide ipſa quoque Sara vires ad jactum ſe- & 12. 22.
inis accepit, prætérque tempus ætatis peperit, & 13. 14.
andoquidem fidum exiſtimavit promiſſorem. Apoc. 21. 2.
12 Itáque ex uno, eóque emortuo, tàm multi v. 11.
ti ſunt, quantus eſt cœleſtium ſtellarum mu- Gen. 17. 19.
rus, aut arenæ marini littoris, quæ eſt innu- & 21. 2.
erabilis. Luc. 1. 36.
13 Fide præditi, mortui ſunt omnes hi, non Rom. 4. 19.
epti promiſſa, ſed ea procul conſpicati credide- v. 12.
nt & amplexi ſunt, ſéque in terra hoſpites & Gen. 15. 5.
regrinos eſſe confeſſi. & 22. 17.
14 Qui enim dicunt *b* talia, patriam ſe requi- Rom. 4. 18.
re declarant. v. 13.
15 Quòd ſi eam recordarentur, ex qua pro- Gen. 23. 4.
cti ſunt, haberent revertendi tempus. & 47. 9.
16 Nunc potiorem deſiderant, hoc eſt cœle- 1 Par. 29. 15.
m. Itáque Deum non pudet eorum, quo mi- Pſal. 39. 13.
s eorum Deus appelletur: quippe quibus ur- & 119. 19.
m paraverit. Joh. 8. 33.
17 Fide libavit Abrahamus Iſaacum, cum v. 16.
ntaretur: unigenitum obtulit, is cui illa pro- Exod. 3. 6.
iſſa fuerant, Mat. 22. 32.
18 Cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Act. 7. 32.
aco denominatum iri: v. 17.
19 Cogitans Deum vel ex mortuis excitare Gen. 22. 2,
ſſe: unde eum videtur quodam modo recepiſſe. &c.
20 Fide in futurum fauſta precatus eſt Iſaacus, Eccl. 44. 21.
cobo, & Eſao. v. 18.
21 Fide Jacobus moriens, utríque filio Jo- Gen. 21. 12.
hi bene precatus eſt, & in caput baculi ſui Rom. 9. 7.
e venerabundus inclinavit. Gal. 3. 29.
22 Fide Joſephus decedens, Iſraelitarum exi- v. 20.

 Gen. 27. 27.

v. 21. Gen 48. 5, 15, 16, 20. & 47. 31. v. 22. Gen 50. 24.

b Se eſſe peregrinos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 23. tum memoravit, déque ſuis oſſibus manda
Exod. 1. 16. dedit.
& 2. 2, 11. 23 Fide Moſes natus tres menſes à parentib
Act. 7. 20. occultatus eſt, quòd puerum elegantem vident
v. 24. *c* regis edictum veriti non fuerunt.
Exod. 2. 10, 24 Fide Moſes poſtquam adolevit, filiæ Ph
11. raonis filius dici recuſavit,
Pſal. 84. 11. 25 Maluítque cum divino populo mala pa
v. 27. quàm brevem habere peccati fruitionem:
Exod. 10. 26 Majores divitias eſſe ratus *d* Chriſti pr
28, 29. brum; quàm Ægypti theſauros, utpote qui pr
& 12. 31, mium ſpectaret.
&c. 27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus re
& 13. 17, iram: tanquam enim *e* inaſpectabilem aſpicer
&c. ſic duravit.
v. 28. 28 Fide Paſcha ſanguiníſque fuſionem fec
Exod. 12. ne primogenitorum interfector illos tangeret.
3, &c. 29 Fide item illi mare rubrum tanquam te
& 21, 22. ſicca trajecerunt: quod experti Ægyptii exh
v. 29. ſti ſunt.
Exod. 14. 30 Fide Hierichuntis mœnia collapſa ſu
21, 22. per ſeptum dies circundata.
v. 30. 31 Fide Rachaba meretrix non periit u
Joſ. 6. 20. cum diffidentibus, quæ exploratores amice ac-
v. 21. piſſet.
Joſu. 2. 1. 32 Deníque quid multis? Deficiet me temp
& 6. 23. narrantem de Gedeone, Baraco, Sampſone, Jep-
Jac. 2. 25. tha, Davide, Samuele, & vatibus,
v. 32. 33 Qui per fidem regna expugnarunt, ju
Jud. 4. 6. tia functi ſunt, adepti ſunt promiſſa, obturaru
& 6. 11. fauces leonum,
& 11. 1. 34 V
& 12. 7. & 13. 24. 1 *Sam.* 1. 20. & 12 17, &c. & 13.
& 17. 45. *v.* 33. *Judic.* 14. 6. 1 *Sam.* 17. 34. 2 *Sam.* 8.
& 10. 19. & 12. 29. *Dan.* 6 22.

c Regi non paruerunt. *d* Pro Chri
patiendum. *e* Deum.

34 Vim ignis extinxerunt, gladiorum mu- *v.* 34.
ones effugerunt, convaluerunt ex morbis, for- *Judic.* 7.21.
in bellis fuerunt, agmina verterunt hoſtium, *&* 15. 15.
35 Receperunt fœminæ revocatos in vitam 1 *Sam.* 14.
os mortuos. Alii autem cruciati ſunt, néque 1, *&c.*
liberari ſiverunt, quo *f* meliorem aſſequeren- *&* 20. 1.
r reſurrectionem. 2 *Sam.* 7. 12.
36 Alii ludibria, & ſcuticas, itémque vincula 1 *Reg.* 9. 4.
cuſtodias experti ſunt, *&* 19. 1, *&c.*
37 Lapidati, ſecti, tentati ſunt, gladii cæde 2 *Reg.* 6. 16.
erierunt, ovinas, caprináſque pelles geſta- *&* 20. 7.
nt, egentes, calamitoſi, ærumnoſi, 1 *Chron.* 22.
38 Quibus dignus non erat mundus, per de- 9.
ita, & montes, antráque & terræ ſpecus er- *Job* 42. 10.
ntes. *Pſal.* 6. 9.
39 Atque hi omnes fide explorati, non obti- *&* 89. 20,
erunt promiſſum, *&c.*
40 Deo de nobis quiddam melius providente, *Eſa.* 38. 21.
illi ſine nobis perfecti redderentur. *Dan.* 3. 25.

35. 1 *Reg.* 17. 23, 2 *Reg.* 4. 36. 2 *Mach.* 6. 19, 28. *&* 7.
Act. 22. 25. *v.* 36. *Jer.* 20. 2. *v.* 37. 1 *Reg.* 21, 13
Reg. 1. 8. *Matt.* 3. 4. *v.* 39. *Hebr.* 11. 2.

---

f Quæ melior eſſet, quàm illa liberatio.

Cap. XII.

on modò ab eorum patrum quos recitavit exemplis hortatur ad patientiam & conſtantiam, ſed etiam ab exemplo Chriſti. Non rectè æſtimatum iri caſtigationes Dei ex præſenti carnis noſtræ ſenſu.

PROINDE nos quoque tanto circumſepti *v.* 1.
nimbo teſtium, depoſito omni onere *a* am- *Rom.* 6. 4.
bitio- *&* 12. 12.

Cor. 9. 24. 2 *Cor.* 7. 1. *Eph.* 4. 22. *Phil.* 3. 13, 14. *Col.* 3. 8.
Petr. 2. 1. *&* 4. 2. *Hebr.* 10. 36.

---

a Mallem nos ambiente, & quaſi tu dicas, rcumdante, ſicut arbores ambit hedera.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

bitioſóque peccato, patienter decurramus prop-
ſitum nobis certamen,

v. 2. 2 Spectantes in fidei ducem perfectorémq
Luc. 24. 26, Jeſum, qui pro lætitia ſibi propoſita, ſuſtinu
46 contempto pudore, crucem, & ad dexteram ſo
Act. 3. 15. Dei conſedit.
& 5. 31. 3 Conſiderate verò eum, qui tantos pertu
Phil. 2. 8, improborum adverſum ſe inſultus, ne de fa-
&c. gati animos deſpondeatis.
1 *Petr.* 1. 3. 4 Nondum uſque ad ſanguinem reſtitiſti
Heb. 1. 3, 13. adverſus peccatum decertantes;
& 2. 10. 5 Et obliti eſtis cohortationis quæ vos ceu
& 8. 1. lios alloquitur: Fili mi ne contemne Domi
v. 4. caſtigationem: néve deſponde eo te corrigente
1 *Cor.* 10. 13 6 Quem enim amat Dominus, caſtigat, & ve
v. 5. berat quemcunque filium acceptum habet.
Job 5. 17. 7 Si caſtigationem ſuſtinetis, ut filiis vo
Prov. 3. 11, utitur Deus. Quis eſt enim filius, quem non c
12. ſtiget pater?
Apoc. 3. 19. 8 Quòd ſi caſtigationis expertes eſtis, cuj
participes fuerunt omnes, ergo ſpurii eſtis, n
veri liberi.
v. 9. 9 Ergóne cum corporum noſtrorum patr
Num. 16. 22 haberemus caſtigatores, reverebamur? non mu
& 27. 16. tò magis parebimus ſpirituum Patri, ut vivamu
Eccl. 12. 1, 7 10 Nam illi ad tempus exiguum, pro ut
Eſa. 57. 16. videbatur, caſtigabant: hic verò ad utilitater
Zach. 12. 1. quò ejus ſanctitatem participemus.
11 Omnis quidem caſtigatio in præſentia n
voluptatis, ſed doloris eſſe cernitur: verum ta
dem ſalutarem juſtitiæ fructum reddit iis, q
per eam ſunt exercitati.
v. 12. 12 Quocirca remiſſas manus, diſſolutáq
Eſa. 35. 3. genua porrigite,
13 Et rectas pedibus iſtis orbitas imprimit
ne claudum quod eſt contorqueatur, ſed poti
ſanetur.

14 P

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

14 Pacem cum omnibus perſequimini, & *v.* 14.
nctimoniam, ſine qua nemo Dominum vi- *Matt.* 5. 8.
ebit: *Rom.* 12. 18.
15 Diſpicientes, ne quis Dei favore careat, ne 2 *Tim* 2 22.
ua radix acerbitatis ſurſum pullulans, noceat, *v.* 15.
er eámque multi contaminentur: *Deut.* 29 18
16 Ne qais ſit impudicus aut profanus, ut *Act.* 17. 13.
ſaus, qui pro uno cibatu ætatis ſuæ prærogati- 2 *Cor.* 6. 1.
am addixit. *Gal.* 5. 12.
17 Scitis enim cum poſtea felicitatem obti- *Hebr.* 3. 12.
ere vellet, repudiatum fuiſſe, *b* néque pœniten- *v.* 16.
æ locum inveniſſe, tametſi felicitatem cum *Gen.* 25. 33.
chrymis requiſierit. *Epheſ.* 5. 3.
18 Non enim acceſſiſtis ad *c* palpandum mon- *Col.* 3. 5.
em, ardentémque ignem, & caliginem, & te- 1 *Theſ.* 4. 3.
ebras, & procellam, *v.* 17.
19 Tubæque ſonitum, & illam verborum *Gen.* 27. 34,
ocem, quam qui audiverant, orarunt ne ſibi *&c.*
lura verba fierent. *v.* 18.
20 Non ferebant enim præceptum illud: *Exod.* 19.
tiam beſtia ſi montem tetigerit, lapidetur, aut 10, *&c.*
iſſilibus configatur. & 20. 19.
21 Cum adeò horribile foret illud ſpectacu- *Deut.* 5. 22.
m, ut ſe Moſes ipſe præ timore tremere dixerit. *v.* 19.
22 Verùm acceſſiſtis ad Sionem montem, & *Exod.* 20. 19
ei viventis urbem, Hieroſolymam cœleſtem, *Deut.* 5. 5,
ngelorum legiones. 24.
23 Conventum cœtúmque primogenitorum & 18. 16.
 cœlis conſcriptorum, & judicem Deum o- *v.* 20.
nium, & ad ſpiritus juſtorum perfectorum, *Exod.* 19. 13
24 Et novi fœderis ſequeſtrum Jeſum, & lu- *v.* 22.
 Gal. 4. 26.

poc. 3. 12. & 21. 2, 10. *v.* 23. *Luc.* 10. 20. *v.* 24. *Gen.* 4.
o. *Exod.* 24. 8. 1 *Tim.* 2. 5. *Heb.* 8. 6. & 9. 15. & 10. 22.
& 11. 4. 1 *Petr.* 1. 2.

b Nihil ei profuiſſe pœnitentiam.
c Tam denſis tenebris obductum: ut tactu,
non viſu adeundus eſſet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſtralem ſanguinem, meliora loquentem quàı
ſanguis Abelis.
v. 25. 25 Videte ne loquentem repudietis. Nam
Hebr. 2. 3. illi non effugerunt, qui oracula dantem in terr
& 10. 28. detrectarunt multò magis nos non effugiemu
ſi cœleſtem averſamur,
v. 26. 26 Qui & tùm ſua voce terram concuſſit,
Agg. 1. 7. nunc ita denunciavit: Adhuc ſemel ego comm
Supr. v. 19. vebo non ſolùm terram, verùm etiam cœlum.
v. 27. 27 Hoc verbum, Adhuc ſemel, concutiend
Pſ. 102. 27. rum mutationem declarat: quippe conditorum
Mat. 24. 35. quò maneant non concutienda.
2 *Petr.* 3. 10. 28 Proinde regnum capeſſentes inconcuſſun
v. 28. *d* habeamus gratiam, per quam ita reverenter
1 *Petr.* 2. 5. religiosè Deum colamus, ut ei ſimus accepti.
v. 29. 29 Eſt enim Deus noſter *e* ignis edax.
Deut. 4. 24.

& 9. 3. *d* Scilicet Deo. *e* Ideóque religiosè & ſ
licitè colendus.

CAP. XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, ſ
etiam quæ ad doctrinam pertinent.

v. 1. DURET fraternus amor.
Rom. 12. 10. 2 Hoſpitalitatem oblivioni ne mandat
Eph. 4. 3. per hanc enim nonnulli inſcienter Ang
1 *Petr.* 1. 22. los hoſpitio acceperunt.
& 2. 17. & 3 Mementote vinctorum, perinde ac ſi eſſ
3. 8. & 4. 8. tis ipſi ſimul vincti: & calamitoſorum, *a* ut qu
v. 2. ſitis ipſi quoque in corpore.
Gen. 18. 1. 4 Honeſtum eſto matrimonium in omnib
& 19. 1. intemeratusque lectus. Impudicos verò & adu
Rom. 12. 13. teros puniet Deus.
1 *Petr.* 4. 9. 5 Mo
v. 3. *Matt.* 25. 36. *Rom.* 12. 15. *Col.* 4. 18. 1 *Petr.* 3. 8.

---

a Quòd vobis eadem poſſunt uſu venire.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

5 Moribus eſte à pecuniæ ſtudio alienis, con-
nti iis quæ adſunt. Dixit enim ille: Non deſe-
m te neque derelinquam.
6 Adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Do-
inus mihi defenſor eſt, non metuam, ne quid
ihi faciant homines.
7 Mementote eorum qui vobis præſunt, qui
bis divinam expoſuere doctrinam quorum in-
entes *b* eventum morum, imitamini fidem.
8 Jeſus Chriſtus & heri & hodie & idem eſt in
mpiternum:
9 Variis peregriniſque doctrinis nolite ferri.
æclarum verò eſt gratiarum actione firmari
imum, non cibis, quibus nihil adjuti ſunt
ii eis vixerunt:
10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi
teſtatem non habent qui Tabernaculo ſer-
unt.
11 Quorum enim piaculorum ſanguis in ſan-
uarium infertur à Pontifice, eorum corpora
emantur extra caſtra.
12 Itáque Jeſus, ut ſuo ſanguine populum lu-
raret, extra portam ſupplicium pertulit.
13 Proinde exeamus ad eum extra caſtra, ejus
edecus ferentes.
14 Non enim habemus hic durabilem urbem,
d futuram requirimus.
15 Per eum igitur libemus aſſiduum lauda-
tionis

v. 5.
Exod. 23. 8.
Deu. 16. 19.
& 31. 6, 8.
1 *Chron.* 28.
20.
Joſu. 1. 5.
Prov. 15. 16
Matt. 6. 25,
34.
Phil. 4. 11.
1 *Tim.* 6. 6.
&c.
v. 6.
Pſ. 56. 5, 12.
& 118. 6.
v. 7.
Infr. v. 17.
v. 9.
Jer. 29. 8.
Matt 24. 4.
Joh. 6. 27.
Rom, 14. 17.
& 16. 17.
Eph. 4. 14.
& 5. 6.
Col. 2. 8, 16.
2 *Theſ.* 2. 2.
1 *Tim.* 4. 3.
& 6. 30.
Mich. 2. 10.
Pſal. 50. 23.

Joh. 4. 1. *v.* 11. *Exod.* 29. 14. *Lev.* 4. 12, 21.
& 16. 27. *Num.* 19. 3. *v.* 12. *Joh.* 19. 18. *v.* 14.
Phil. 3. 20. *Hebr.* 11. 10, 16. *v.* 15. *Lev.* 7. 12.
& 51. 19. *Oſe.* 14. 3. *Eph.* 5. 20. 1 *Petr.* 2. 5.

b Quales efficiantur eorum mores, quorum
cauſa ſit fides.

c Ut Chriſtus idem perpetuò manet, ita de-
betis eandem doctrinam perpetuò tenere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

tionis ſacrificium Deo, hoc eſt labiorum fru-
ctum, ejus nomen celebrantium.

v. 16. 16 Beneficentiam autem & liberalitatem ob-
2 *Cor.* 9. 12. viſci nolite: talibus enim ſacrificiis propitiatur
Phil. 4. 18. Deus.

v. 17. 17 Parête verò gubernatoribus veſtris, & ob-
Ezech. 3 18. quimini (nam ii pro animis veſtris vigilant, ut
& 33. 2, 8. rationem redditurì) ut id cum lætitia facia
Phil. 2. 29. non gementes, nam id è re veſtra non eſſet.

1 *Theſ.* 5. 12. 18 Orate pro nobis, qui nos bene nobis
1 *Tim.* 5. 17. conſcios confidimus, præclarè nos in omni
Supr. *v.* 7. gerere volentes.

1 *Petr.* 5. 5. 19 Ad id autem faciendum eò vehement
exhortor, ut celerius vobis reſtituar.

v. 20. 20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revoca
Eſa. 40. 11. magnum illum ovium paſtorem, per æterni Te-
Ezech. 34. ſtamenti ſanguinem, Dominum noſtrum
23. ſum,

Zach. 9. 11. 21 Vos ritè componat in omnibus rectè fac
Joh. 10. 11. ad exequendam ſuam voluntatem, vobis, ut
Act. 2. 24. viſum fuerit, faciens per Jeſum Chriſtum,
1 *Pet.* 2. 25. gloria in omnem perennitatem, Amen.

& 5. 4. 22 Quæſo vos, fratres, boni conſulite hu
v. 21. exhortatorium ſermonem: nam paucis ſcri
2 *Cor.* 3. 5. vobis.

Phil. 2. 13. 23 Scitote fratrem Timotheum ſolutum eſſ
cum quo, ſi quamprimùm venerit, videbo vos

24 Salutate omnes rectores veſtros, omnéſq
ſanctos. Salutant vos Italici.

25 Adſit vobis omnibus gratia. Amen.

Miſſa ex Italia per Timotheum.

JACO

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

IACOBI
APOSTOLI
EPISTOLA.

Cap. I.

Diſſerit de patientia, de fide, de animi modeſtia ad divites. Deinde oſtendit tentationes ad malum, non ex Deo eſſe, cùm omnis boni author ſit. Qualiter recipiendum ſit ſermo vitæ.

IACOBUS Dei & Domini Jeſu Chri- *v.* 1.
ſti ſervus, duodecim tribubus ultrò ci- *Joh.* 7. 35.
tróque diſperſis, ſalutem. *Act.* 8. 1,4.
2 Summoperè gaudendum exiſti- 1 *Petr.* 1. 1.
mate, fratres mei, cùm in varias inciditis peri- *v.* 2.
clitationes, *Matt.* 5. 11,
3 Intelligentes fidei veſtræ exploratione pa- 12.
tientiam gigni. *Act.* 5. 41.
4 Patientia autem perfectum opus habeat, *Rom.* 5. 3.
ut perfecti integríque nulla re careatis, *Heb* 10. 34.
5 Quòd ſi quis veſtrûm ſapientia caret, poſtu- 1 *Petr.* 1. 6.
let à Deo, qui omnibus planè donat, nec expro- *v.* 3.
brat: & ei donabitur. *Rom.* 5. 3.
6 Poſtulet autem cum fiducia, nihil dubitans. 1 *Petr.* 1. 7.
Qui enim dubitat, ſimilis eſt fluctui maris, ven- *v* 5, 6.
tis acto & excito. *Prov.* 2. 3.
7 Néque verò ſe putet is homo quicquam à *Jer.* 29. 12.
Domino impetraturum, *Matt.* 7. 7.
8 Homo duplicis animi, in omnibus ſuis a- *&* 21. 22.
ctionibus inconſtans. *Mar.* 11. 24.

 Luc. 11. 9.

Joh. 14. 13. *&* 15. 7. *&* 16. 23. 1 *Joh.* 3. 22. *&* 5. 14

*v.*10,11. 9 Glorietur autem frater humilis in ſublir
Job 14. 2. tate ſua,
*Pſ.*10.3,15. 10 Et dives in humilitate ſua: nam ut herb
& 102 12. flos, ſic peribit.
& 103. 15. 11 Ut enim exortus cum ardore Sol herba
*Eccl.*14.18. arefacit, ejúſque & flos decidit, & decora ſpeci
Eſa 40. 6. interit: ita dives cum ſuis copiis marceſcet.
1 *Cor.*7.31. 12 Felix homo qui tentationem ſuſtinet: a
*Jac.*4 14. probatus enim vitæ coronam accipiet, qua
1 *Petr.*1.24. promiſit Dominus ſuis amatoribus.
1 *Joh.* 2.17. 13 Nemo dum tentatur, dicat à Deo tent
v. 12. ſe: Deus enim nec malis unquam tentatur, n
Iob 5. 17. tentat ipſe quenquam.
Prov. 3. 11. 14 Sed à ſua quiſque cupiditate allectus
*Mat.*10.22. ineſcatus, tentatur.
& 19. 28, 15 Deinde cupiditas conceptum parit pecc
29. tum: peccatum porrò perpetratum gignit mo
2 *Tim.* 4. 8. tem.
Hebr. 12. 5. 16 Nolite errare, mei fratres chariſſimi:
1 *Pet.* 3. 14. 17 Omne bonum donum, omnéque perf
& 5. 4. ctum munus ſupernè eſt, deſcendens à Patre lu
Apoc. 2. 10. minum, apud quem nulla eſt mutatio, aut ull
& 3. 19. converſionis *a* umbra.
v. 17. 18 Is conſultò nos genuit *b* veritatis oratione
Prov. 2. 6. ut eſſemus quædam quaſi primitiæ ſuorum ope
*Eſa.*14. 27. rum.
& 46. 10. 19 Proinde, mei fratres chariſſimi, eſto omni
*Malach.*3.6. homo ad audiendum celer, ad loquendum tar
Ioh. 3. 27. dus, ad iram tardus.
*Rom.*11.29. 20 Nam hominis ira divinæ juſtitiæ non paret
1 *Cor.* 4. 7. 21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum
v. 18. ſordibus excrementíſque depoſitis, comiter acci-
Ioh. 1. 13. pite ſativum ſermonem, qui veſtras animas ſer-
& 3. 3. vare poteſt. 22 Eſte
1 *Cor.* 4.15. *Gal.*4 19. 1 *Pet.*1.23. *v.* 19. *Pròv.*17.27. *Eccl.*5.
1, 2. *v.*20. *Eccl.* 7 10. *v.* 21. *Rom.*13.12. *Col.*3.8. 1 *Pet.* 2.1.

a Species. *b* Euangelio.

2 Eſte autem ii qui ſermoni pareatis, non *v.* 22.
n duntaxat audiatis alioquin vos ipſos deci- *Matt.* 7. 21.
s. *Luc.* 11. 28.
3 Nam ſi quis ſermonem audit, nec exequi- 1 *Ioh.* 3. 7.
, is perinde eſt ac ſi quis corporis ſui faciem *v.* 23.
templetur in ſpeculo, *Luc.* 6. 47.
4 Deinde ſeipſum ſpeculatus abeat, ac proti-
ſ qualis ſit obliviſcatur.
25 Qui verò in perfectam *c* libertatis Legem *v.* 25.
nitus introſpexerit, & in ea manſerit, is, qui *Matt.* 5. 19.
n ſit obllivioſus auditor, ſed operis effector, *Ioh.* 13. 17.
b facto beatus erit. *Iac.* 2. 12.
26 Si quis ſibi videtur eſſe religioſus apud vos, *v.* 26.
que tamen linguam ſuam frænat, ſed animum *Pſal.* 34. 14.
um fallit, hujus vana eſt religio. *Iac.* 3. 6.
27 Religio pura & impolluta apud Deum & 1 *Pet.* 3. 10.
trem hæc eſt: curam gerere pupillorum, &
duarum in eorum calamitate, & intaminatum
cuſtodire à mundo.

---

c Quæ liberos facit.

CAP. II.

erſonarum acceptiones diſcrepare dicit à Chriſti fide, quam non ſatis eſt verbis profiteri, niſi & operibus miſericordiæ & charitatis præſtemus eandem, Abrahæ exemplo.

FRATRES mei, nolite ita fidem habere *v.* 1.
in glorioſo Domino noſtro Jeſu Chriſto *Lev.* 19. 15.
collocatam, ut perſonarum habeatis ratio- *Deut.* 1. 17.
nem. *&* 16. 19.
2 Nam ſi quis aureos geſtans annulos, in veſte *Prov.* 24. 23
ſplendida in veſtrum conventum ingrediatur, *Eccl.* 42. 2.
eódemque intret etiam pauper in obſoleta veſte. *Mat.* 22. 16.
3 Et vos in eum, qui veſtem geſtat ſplendidam
intueamini, eíque dicatis: Tu ſede hîc pulchrè.
Pau-

v. 5. Pauperi autem dicatis: Tu iſthic ſta, aut hi
Exod. 20.6. meo ſubſellio ſede:
1 *Sam.* 2.30. 4 Nónne *a* diſcrimen apud vos feciſtis
Prov. 8. 17. malè cogitantes judices fuiſtis?
Matt. 5. 3. 5 Audite mei fratres chariſſimi: Nónne
Luc. 12. 31. elegit hujus mundi pauperes, fide divites, h
Ioh. 7. 48. déſque regni, quod ſuis promiſit amatoribus
1 *Cor.* 1. 6 Et vos pauperem deſpicatui habetis? N
26, *&c.* ne divites vobis imperant, & iidem vos in
1 *Tim.* 6. trahunt?
18, 19. 7 Nónne iidem pulchro nomini maledicu
v. 6. à quo vos nuncupamini?
1 *Cor.* 11.22 8 Siquidem Legi paretis regiæ, quæ ſic literis
v. 8. prodita: Alterum ut teipſum diligito: rectè faci
Lev. 19.18. 9 Sin perſonis indulgetis, peccatum comm
Mat. 22.39. titis, & à Lege, ut qui contra eam faciatis, arg
Mar. 12.31. mini.
Rom. 13. 10 Qui enim, quamvis alioquin totam l
8, 9. gem obſervet, tamen in uno delinquit, is om
Eph. 5. 2. bus tenetur.
1 *Theſ* 4. 9. 11 Nam qui dixit: Ne adulterato: idem
Gal. 5. 14. xit, Ne occidito. Quòd ſi non adulteras,
v. 9. occidis, contra Legem committis.
Lev. 19.15. 12 Sic loquimini, & ſic agite, ut liberta
Deut. 1.17. Lege judicandi.
& 16. 19. 13 Nam judicium erit inclemens, in eum, q
v. 10. pietatem non exercuerit: at pietas *b* judicio i
Deu. 27.26. ſultat.
Matt. 5.19, 14 Quæ eſt utilitas mei fratres, ſi quis ſe
27. dem habere dicat, & opera non habeat? Nu
Gal. 3. 10. poteſt eum ſervare fides? 15

v. 11. *Exod.* 20.13,14. *Deut.* 5. 17. *v.* 12. *Iac.* 1. 25. *v.* 13
Matt. 6.15. *&* 18. 35. *&* 25.41,42. *Mar.* 11.25. *Luc.* 16.25
1 *Ioh.* 4. 17, 18. *v* 14. *Matt.* 7. 26. *Iac.* 1. 23.

---

a Perſonarum rationem habuiſtis & malè judicaſtis. *b* Judicium non metuit, utpote innocentia tuta adverſum pœnas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

5 Si frater aut ſoror nudi ſint, quotidianóque *v.* 15.
mento deſtituti, *Luc.* 3. 11.
6 Et eos veſtrûm aliquis bona cum pace, 1 *Ioh.* 3. 17.
e, calefieríque, & ſatiari jubeat: nec eis de- *v.* 16.
uæ corpus requirit, quid prodeſt? 1 *Ioh.* 3. 18.
7 Ita fides ejuſmodi per ſe eſt, ut ſi opera
habeat, mortua ſit.
8 Itáque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego
ra habeo: oſtende mihi tuam fidem ſine tuis
ribus, ego tibi ex meis operibus fidem meam
endam.
19 Tu Deum unum eſſe credis. Rectè facis: *v.* 19.
dæmones credunt, atque horrent. *Marc.* 1. 24.
20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fi-
m ſine operibus mortuam eſſe?
21 Abrahamus parens ille noſter, nónne ope- *v.* 21.
ous factus eſt juſtus, Iſaaco filio ſuo in ara li- *Gen.* 22. 9,
ndo? 12.
22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, útque *v.* 22.
eribus fides perfecta fuerit. *Heb.* 11. 17.
23 Atque ita comprobatum eſt ſcriptum illud, *v.* 23.
od ſic ſe habet: Credidit Abrahamus Deo, *Gen.* 15. 6.
que ei juſtitiæ ductum eſt, & Dei amicus eſt, 2 *Chron.* 20.
pellatus. 7.
24 Videtis ergo, operibus juſtum reddi homi- *Eſa.* 41. 8.
em, non ſolùm fide. *Rom.* 4. 3.
25 Itidem Rachaba meretrix, nónne operi- *Gal.* 3. 6.
us juſtificata eſt, admiſſis nunciis, & alia via *v.* 25.
miſſis? *Ioſu.* 2. 1.
26 Ut enim corpus abſque ſpiritu mortuum *&* 6. 23.
t, ita fides ſine operibus mortua eſt. *Heb.* 11. 31.

CAP. III.

t doceat linguam homini Chriſtiano eſſe coërcendam fidei & charitatis ſanctæ repagulis, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt oſtendit, & quid humana ſapientia, à cœleſti diſtet.

NO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 1. NOLITE multi eſſe magiſtri, fr
Matt. 7. 1. mei, ſcientes *a* nos graviores eſſe po
& 23. 8. daturos.
Luc. 6. 37. 2 Multa enim delinquimus omnes: ſi qui
Rom. 2. 20, verbis non delinquit, is perfectus homo eſt, u
21. poſſit etiam totum frænare corpus.
v. 2. *b* 3 Frænos quidem equorum oribus adhi
Eccl. 7. 20. mus, ut nobis pareant, eorúmque totum c
Pſal. 34. 14. pus agimus.
Prov. 20. 9. 4 Itémque tantæ naves, tam vehementi
Syr. 14. 1. impulſæ ventis, tantulo gubernaculo, quoc
& 19. 16. que vult gubernatoris impetus, aguntur.
& 25. 11. 5 Sic & lingua, quæ parvum membrum e
Mat. 12. 37. magnas vires habet En quantulus ignis qu
Iac. 1. 26. tam materiam incendit?
1 Petr. 3. 10. 6 Et lingua ignis eſt, ſcelerum *c* mundus.
1 Ioh. 1. 8. ſe habet in noſtris membris lingua, totum c
v. 3. pus contaminans, & ævi curſum inflamma
Pſal. 32. 9. & ipſa gehenna inflammanda.
v. 5. 7 Omnis enim & ferarum natura, & vo
Pſal. 12. 45. crum, ſerpentúmque, & aquatilium, huma
& 73. 8, 9. ingenio domatur, domitáque eſt:
Prov. 12. 18 8 At linguam nemo poteſt hominum dom
& 15. 2. re, effrænatum malum, mortifero refertam v
v. 6. neno.
Mat. 15. 11, 9 Ea Deum & Patrem collaudamus, eade
18, 19. homines execramur, ad Dei ſimilitudine
Marc. 7. 15, factos.
20, 23. 10 Prodeunte ex eodem ore laudatione
Gen. 1. 27. execratione. Non decet, mei fratres, hæc i
& 9. 6. fieri.
11 Num fons ex eodem foramine dulci aqu
manat & amara?

12 Pote

a Magiſtros ſi ſuo officio non fungantur.
b De lingua. *c* Fons & mater: ut ſi dica
ſcelerum mare, ſcelerum Oceanus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

12 Poteſt ne, mei fratres, aut ficus oleas, aut
vitis ficus edere? Sic nullus fons & ſalſam & dul-
cem aquam emittere?
13 Qui in vobis ſapiens eſt & intelligens, *v.* 13.
oſtendat bonis moribus ſua opera, cum ſapientiæ *Eph.* 5. 8.
manſuetudine.
14 Quòd ſi amaram invidiam & ſimultatem *v.* 14.
habetis in animo, nolite contra verum *d* jactare *Rom.* 13. 13.
, atque mentiri.
15 Non ea eſt iſta ſapientia, quæ supernè *v.* 15.
proficiſcatur: ſed terreſtris, humana, dæmo- 1 *Cor.* 2. 6, 7.
niaca.
16 Ubi enim invidia eſt & ſimultas, ibi eſt *v.* 16.
inconſtantia, omníſque vitioſa res. 1 *Cor.* 3. 3.
17 At ſupernè oriens ſapientia, primùm ca- *Gal.* 5. 20.
ſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequioſa, pie-
tate bonísque referta fructibus, ſevera, & mini-
mè ſimulatrix.
18 Fructus verò juſtitiæ in pace ſeritur, co-
lentibus pacem.

d Ita loqui, quaſi iſtis vitiis careatis.

C a p. IV.

*Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus prove-
niunt. Animi ſubmiſſionem ſubjungit & repur-
gationem, à ſuberbia, detractione, & ab obli-
vione propriæ infirmitatis.*

UNDE apud vos bella & pugnæ? nónne *v.* 1.
hinc, ex veſtris libidinibus, quæ militant *Rom.* 7. 23.
in veſtris membris? 1 *Pet.* 2. 11.
2 Concupiſcitis, nec obtinetis: invidetis &
æmulamini, nec aſſequi poteſtis: pugnatis &
belligeratis: non obtinetis, quoniam non po-
ſtulatis.

3 Po-

v. 3. 3 Poſtulatis & non adipiſcimini, quia n
Job 27. 9. poſtulatis, ut in veſtras impendatis libidines.
& 35. 11. 4 O degeneres & viri & fœminæ: neſc
Pſal. 18. 42. mundi amicitiam, Dei eſſe inimicitias? Qui v
& 66. 18. amicus eſſe mundi, inimicus efficitur Dei.
Prov. 1. 28. 5 An putatis illud inaniter eſſe literis pro
Eſa. 1. 15. tum? Scilicet ad invidiam propenſus eſt is q
Jer. 11. 11. in vobis habitat ſpiritus?
& 14. 12. 6 At majus confert beneficium. Itáque D
Ezech. 8. 18. inquit ille, & ſuperbis adverſatur, & modeſ-
Zach. 7. 13. rum fautor eſt.
Mich. 3. 4. 7 Quamobrem parete Deo, reſiſtite diabol
Mat. 20. 22. & is vos fugiet:
Rom. 8. 16. 8 Accedite Deum, & accedet vos. Purg
1 *Joh.* 3. 22. manus, ò improbi, & animos luſtrate:
& 5. 14. 9 Qui eſtis animo duplici afflictate vos, & l
v. 4. gete & plorate. Riſus veſter in luctum conv
Joh. 15. 19. tatur, & gaudium in mœrorem.
& 17. 14. 10 Summittite vos Domino, & vos evehet.
Rom. 8. 8. 11 Fratres, nolite alius alii detrahere: Q
Gal. 1. 10. fratri detrahit, fratrémque ſuum damnat, le
1 *Joh.* 2. 15. detrahit, legémque damnat. Quòd ſi lege
v. 5. damnas, non legis executor es, ſed condemnato
Gen. 6. 5. 12 Unus eſt legiſlator atque judex, qui & ſe
& 8. 21. vare poteſt & perdere. Tu verò quis es, qui alt
Num. 11. rum damnas?
29. 13 Age jam qui dicitis: Hodie aut cras prof
v. 6. ciſcemur in illam urbem, & illic unum annu
Job 22. 29. agemus, & mercabimur, & lucrabimur:
Prov. 3. 34. 14 Cum neſciatis quid ſit cras futurum. Qua
& 29. 23. li

Mat. 23. 12. *Luc.* 1. 52. *&* 14. 11. *&* 18. 14. 1 *Petr.* 5. 5
v. 7. *Eph.* 4. 27. 1 *Petr.* 5. 9. *v.* 8. *Eſa.* 1. 15. *Jac.* 1. 8
v. 9. *Matt.* 5. 4. *v.* 10. *Job* 22. 29. *Prov.* 29. 23. *Mat.* 23
12. *Luc.* 14. 11. *&* 18. 14. 1 *Petr.* 5. 6. *v.* 11. *Matt.* 7. 1
Luc. 6. 37. *Rom.* 2. 1. 1 *Cor.* 4. 5. *v.* 12. *Rom.* 14. 4. *v.* 13
Prov. 27. 1. *Luc.* 12. 18. *v.* 14. *Eſa.* 40. 6. 1 *Cor.* 7. 31
Jac. 1. 10. 1 *Petr.* 1. 24. 1 *Joh.* 2. 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

…nim eſt vita veſtra? Vapor eſt qui pauliſper *v.* 15.
…t, deinde evaneſcit. *Act.* 18. 21.
5 Cum dicere debeatis: ſi volet Dominus, 1 *Cor.* 4. 19.
vivemus, hoc aut illud faciemus. *Hebr.* 6. 3.
6 Nunc in veſtris inſolentiis vos jactatis. *v.* 16.
…nis ejuſmodi jactantia prava eſt. 1 *Cor.* 5. 6.
7 Ergo qui rectè facere novit, néque facit, *v.* 17.
…n vitio eſt. *Luc.* 12. 47.
…9. 41. *Rom.* 1. 20, 21, 32. & 2. 17, 18, 23.

Cap. V.

…ini judicii ſeveritatem divitibus denunciat, enu…merata eorum ſuperbiâ, ut pauperes audientes …ivitum infelicem exitum, æquo animo afflictio…es, ut Job, etiam cùm infirmantur, ferant.

…AM verò, ò divites, plorate, éjulantes ob *v.* 1.
veſtras miſerias vobis eventuras. *Prov.* 11. 28
2 Divitiæ veſtræ putruerunt: veſtimenta *Amos* 6. 1.
…tra à tineis eroſa ſunt: *Luc.* 6. 24.
3 Aurum & argentum æruginoſum eorum- 1 *Tim.* 6. 9.
…: ærugo contra vos teſtimonium dicet, ve- *v.* 2.
…ſque carnes ignis in morem conſumet L. Pœ- *Matt.* 6. 19,
…m G. vobis congeſſiſtis in ultimum tempus. 20.
4 Merces ipſa mercenariorum qui veſtros meſ- *v.* 3.
…runt agros à vobis retenta, quiritatur, meſſo- *Rom.* 2. 5.
…nque querelæ in Domini armi potentis aures *v.* 4.
…netrarunt. *Lev* 19. 13.
5 Luxuriaſtis ac laſciviiſtis in terris: genio in- *Deut.* 24 14
…ſiſtis, tanquam ad lanienæ diem. *Iob* 24. 10,
6 Condemnaſtis, occidiſtis inſontes, vobis 11.
…n reſiſtentes. *v.* 5.
7 Quamobrem durate fratres, uſque ad Do- *Job* 21. 13.
…ni adventum. Ipſe agricola expectat eximium *Luc.* 16. 19,
…ræ fructum, & quidem in eo durat, dum pri- 25.
…orem ſerotinámque pluviam accipiat. *v.* 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Durate vos quoque roborate veſtros a
mos: nam Domini adventus inſtat.
v. 9. 9 Nolite alius adverſus alium gemere, frat
Mat. 24. 33. ne damnemini. En judex pro foribus adeſt.
v. 10. 10 Exemplum capite, fratres mei, tole
Matt. 5. 12. tiæ ac patientiæ, de vatibus, qui Domini no
v. 11. ne locuti ſunt.
Num. 14. 18 11 Equidem beatos judicamus eos qui pati
Iob 1. 21, tur. Jobi patientiam audiviſtis, & quem ei fin
22. Dominus (quippe miſericors & clemens) ded
& 42. 10. vidiſtis.
Pſal. 103. 8. 12 In primis autem, mei fratres, ne jurat
Matt. 5. 11. neque cœlum, néque terram, nec aliud ull
v. 12. jusjurandum: ſed *a* eſto ejuſmodi ſermo veſ
Matt. 5. 34, ut etiam ſit etiam, & non non, ne in ſim
&c. tionem cadatis.
2 *Cor.* 1. 17. 13 Affligitur veſtrum aliquis? ſupplicet.
18. tus eſt quis? pſallat.
v. 13. 14 Ægrotat veſtrûm aliquis? advocet Ec
Eph. 5. 19. ſiæ ſeniores, qui eum in Domini nomine ung
Col. 3. 16. oleo, pro eóque ſupplicent,
v. 14. 15 Et fidei ſupplicatio laborantem ſerva
Marc. 6. 13. eúmque allevabit Dominus, & ſi peccata co
& 16. 18. miſerit, ignoſcentur ei.
v. 17. 16 Confitemini invicem delicta, & ſuppli
1 *Reg.* 17. 1, alius pro alio, ut ſanemini. Multum valet
& 18. 42, citque juſti precatio.
45. 17 Elias homo erat iiſdem, quibus nos
Luc. 4. 25. noxius: & tamen cum precibus petiiſſet ne p
Act. 14. 15. ret, non pluit in terram per annos tres &
v. 18. menſes.
1 *Reg.* 18. 18 Eodem rurſum precato, & cœlum d
41, &c. imbrem, & terra ſuum fructum germinavit.
v. 19 19 Fratres, ſi quis veſtrûm à verò aberrave
Mat. 18. 15. & eu

---

a Simpliceter conſtantérque & vera affirma
& falſa negate.

um quiſpiam revocaverit,

o Intelligat eum, qui ſontem ab erroris ſui *v.* 20.
revocaverit, animam ex morte vindicaſſe, *Prov.* 10. 12
ultitudinémque texiſſe peccatorum. 1 *Petr.* 4. 8.

In cauſa fuiſſe ut illi multa peccata ignoſtan-

PETRI
APOSTOLI
EPISTOLA
PRIMA.
CAP. I.

gnificè extollit Dei Gratiam in Chriſto, quæ ide recipitur, & ſpe poſſidetur: de qua vaticinati ſunt prophetæ. Inde deducit exhortationem, ut renunciantes mundo & priori vitæ, ſe Deo conforment.

PETRUS Jeſu Chriſti Apoſtolus, *v.* 1.
ſparſim peregrinantibus in Ponto, *Joh.* 7. 35.
Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bi- *Act.* 8. 1, 4.
thynia. *Jac.* 1. 1.
2 Secundum Dei Patris providentiam electis, *v.* 2.
ritúque luſtratis, ut obediant, & Jeſu Chriſti *Rom.* 1. 7.
guine conſpergantur, gratiam & pacem plu- & 8. 29.
nam dicit. 1 *Cor.* 1. 3.
3 Gratias agimus Deo Patríque Domini no- *Gal.* 1. 3.
i Jeſu Chriſti, qui nos pro ſua ſingulari miſe- *Eph.* 1. 2.
Sſ 2 ricordia, *Heb.* 12. 24.

Pet. 1. 2. *Judæ v.* 2. *v.* 3. *Joh.* 3. 3, 5. *Rom.* 6. 23. 1 *Cor.* 15.
. 2 *Cor.* 1. 3. *Eph.* 1. 3. *Jac.* 1. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 4. ricordia, Chriſtum ex mortuis ſuſcitando re[…]
Col. 1. 5. nuit in vividam ſpem,
2 *Tim.* 1. 12. 4 Ad immortalem, impollutam, & inv[…]
v. 6. tam hæreditatem vobis in cœlis repoſitam,
Rom. 5. 3. 5 Qui divina potentia per fidem cuſtodim[…]
2 *Cor.* 4. 17. ad ſalutem ultimo tempore exhibendam.
Heb. 10. 37. 6 Ac in eo ſanè exultatis, paululum mo[…]
Jac. 1. 2. (*a* ſi eſt opus) variis tentationibus vexati,
1 *Petr.* 5. 10. 7 Ut explorata veſtra fides, auro (quod per[…]
v. 7. & igne exploratur) longè precioſior inveniat[…]
Prov. 17. 3. ad laudem & gloriam & honorem tum futuri[…]
Eſa. 48. 10. cùm exiſtet Jeſus Chriſtus,
1 *Cor.* 3. 13. 8 Quem vos non viſum amatis: de quo j[…]
Jac. 1. 3. non eum videntes, ſed ei confidentes, incredi[…]
1 *Pet.* 4. 12. & glorioſa lætitia geſtitis,
v. 8. 9 Reportaturi *b* fidei veſtræ finem, ſalut[…]
Joh. 20. 19. animorum.
2 *Cor.* 5. 7. 10 Quam ſalutem exquiſiverunt ac perſcru[…]
Hebr. 11. 1, ti ſunt vates, qui de conferendo in vos benefic[…]
27. vaticinati ſunt,
1 *Joh.* 4. 20. 11 Scrutantes quodnam aut quale tempus[…]
v. 10. dicaret Chriſti ſpiritus, quo erant præditi, p[…]
Gen. 49. 10. ſignificans & Chriſti ſupplicia, & deinde ſecu[…]
Dan. 2. 44. ram gloriam.
& 9. 24. 12 Quibus demonſtratum eſt non ipſos ſi[…]
Aggæi 2. 8. ſed vobis ea adminiſtrare, quæ nunc vobis n[…]
Zach. 6. 12. ciata ſunt, per eos qui vos in Euangelio inſtit[…]
Mat. 13. 17. runt, per Spiritum Sanctum de cœlo miſſu[…]
Luc. 10. 24. quæ cupiunt ipſi Angeli perſpicere.
v. 11. 13 Quamobrem ſuccinctis mentis veſtræ[…]
Pſal. 22. 7. teribus, ſobrii perfectè ſperate afferendum vo[…]
Eſa. 53. 3. adventu Jeſu Chriſti beneficium,
&c. 14

Dan. 9. 24. *Luc.* 24. 26. 2 *Petr.* 1. 21. *v.* 12. *Dan.* 12. 9, […]
Actor. 2. 4. *Eph.* 3. 10. *Hebr.* 11. 13, 39. *v.* 13. *Luc.* 12. […]
& 21. 34. *Rom.* 13. 13. *Eph.* 6. 14. 1 *Theſſ.* 5. 6.

a Si res ita ferat.
b Id quo ſpectat & tendit fides.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

14 Ut obedientes filii, non vos ſuperioribus *v.* 14.
orantiæ veſtræ cupiditatibus accommodantes: *Act.* 17. 30.
15 Sed quemadmodum qui vos vocavit, ſan- *v.* 15.
ſ eſt, ita vos quoque ſanctos vos in omni vita *Lev.* 11. 44.
bentes, & 19. 2.
6 Quandoquidem ſcriptum eſt: ſancti eſto- & 20. 7.
nam ego ſum ſanctus. *Luc.* 1. 74,
17 Quòd ſi Patrem invocatis eum, qui ſeve- 75.
imè ex cujuſque facto judicat, veſtræ peregri- 2 *Cor.* 7. 1.
ionis tempus religioſè tranſigite, *v.* 16.
18 Scientes non vos caducis rebus argento *Lev.* 11. 44.
auro, ex vanis iſtis patriis moribus eſſe libe- & 19. 2.
os, & 20. 7.
19 Sed Chriſti precioſo ſanguine, ſicut inte- *v.* 17.
vitióque carentes agni, *Deut.* 10. 17
20 Proviſi ante orbem conditum: exhibiti 2 *Par.* 19. 7.
em ultimis temporibus, propter vos, *Job* 34. 19.
21 Qui per eum Deo confiditis, qui eum ex *Act.* 10. 34,
ortuis excitavit, & gloria donavit, ut ſit ve- 35.
a fides atque ſpes in Deo collocata. *Rom.* 2. 10,
22 Luſtrate obediendo veritati veſtros ani- 11.
os, per ſpiritum ad fraternum amorem non fi- 2 *Cor.* 5. 6.
um: & pura mente inter vos impensè amate, & 7. 1.
23 Renati non ex mortali, ſed immortali ſe- *Eph.* 6. 9.
ine, per ſermonem viventem Dei, & manen- *Gal.* 2. 6.
n in ſempiternum. *Col* 3. 25.
24 Nam mortales quidem omnes ſunt herbæ *Phil.* 2. 12.
ſimiles, *Heb.* 11. 13.

18. 1 *Cor.* 6. 20. & 7. 23. *v.* 19. *Joh.* 1. 29, 36.
7. 20. 28. 1 *Cor.* 5. 7. *Hebr.* 9. 12, 14. 1 *Joh.* 1. 7. *Apoc.* 1.
& 5. 9. *v.* 20. *Act.* 2. 24. *Rom.* 3. 25. & 16. 25.
h. 1. 9. & 3. 9. *Gal.* 4. 4. *Col.* 1. 26. 2 *Tim.* 1. 9. *Tit.* 1. 2.
br. 1. 2. *Apoc.* 13. 8. *v.* 21. *Actor.* 2. 33. *Phil.* 2. 9.
22. *Actor.* 15. 9. *Rom.* 12. 10. *Epheſ.* 4. 3. 1 *Tim.* 1. 5.
br. 13. 1. 1 *Petr.* 2. 17. *v.* 23. *Joh.* 1. 13. & 3. 3, 5.
c. 1. 18. 1 *Ioh.* 3. 9. *v.* 24. *Pſal.* 102. 12. & 103. 15.
cl. 14. 18. *Eſa.* 40. 6. 1 *Cor.* 7. 31. *Iac.* 1. 10. & 4. 14.
Ioh. 2. 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

ſimiles, omníſque hominis gloria eſt velut ho
flos. Aret herba, cadítque flos:
25 At Domini dictum manet in ſempi
num. Eſt autem hoc dictum illud, quod a
vos eſt nunciatum.

Cap. II.

Fideles verbo Dei renatos, hortatur ad ducen vitam, quæ geniture reſpondeat: ac ne tit eorum fides, allegat quid de Chriſto prædi fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præ magiſtratibus, & patienter adverſa ferant (ſti exemplo.

v. 1. ERGO depoſito omni vitio, omníque
Matt. 18. 3. lacia, & ſimulationibus, & invidiis &
Rom. 6. 4. mnibus maledicentiis,
1Cor. 14. 20 2 Ut recens nati infantes, rationale &
Eph. 4. 22, num à fraude lac appetite, ut eo grandeſcati
25. ſalutem.
Col. 3. 8. 3 Si modò ſenſiſtis Dominum eſſe benign
Hebr. 12. 1. 4 Ad quem (lapidem vivum, ab homini
v. 3. improbatum, Deo lectum & eximium) a
Pſal. 34. 9. dentes,
v. 4. 5 Ipſi quoque ut vivi lapides ædificamini,
Pſ. 118. 22. vina domus, ſacrum ſacerdotium, ad facie
Eph. 2. 20. divina ſacrificia Deo per Jeſum Chriſtum
v. 5. cepta.
Eſa. 61. 6. 6 Itáque ſic in Literis habetur: Poſiturus
& 66. 21. in Sione lapidem angularem, lectum, eximiu
Hoſe. 14. 2. cui qui confidet, non fruſtrabitur.
Mal. 1. 11. 7 Vobis quidem fidentibus eximius eſt:
Rom. 12. 1. diffidentibus, quem lapidem ſtructores impro
Eph. 2. 21, ru
22. *Philip.* 4. 18. *Hebr.* 3. 6. & 12. 28. & 13. 15. *Apoc.* 1
& 5. 10. *v.* 6. *Eſa.* 28. 16. *Rom.* 9. 33. *v.* 7. *Pſal.* 1
22. *Eſa.* 8. 14. *Mat.* 21. 42. *Luc.* 2. 34. *Act.* 4. 11. *Rom.* 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

nt, is ad anguli caput adhibitus eſt, & lapis in *v.* 8.
em impingant, & petra in quam illidant, 1 *Cor.* 1.23.
Qui in ſermonem offendunt, ei inobedientes, *v.* 9.
quod erant deſtinati. *Exod.* 19.
9 At vos lectum genus eſtis, regale ſacerdo- 5, 6.
m, ſancta gens, populus acquiſitus, ut virtu- *Deut.* 7. 6.
prædicetis ejus qui vos ex tenebris in ſuam lu- *&* 14. 2.
n admirabilem vocavit: *&* 26. 18.
10 Qui aliquando non populus, nunc Dei *Eph.* 1. 14.
pulus eſtis: qui miſericordiam non conſecuti, *&* 5. 8.
nc miſericordiam eſtis conſecuti. *Col.* 1. 13.
11 Chariſſimi, cohortor ut inquilinos, & pe- *Apoc.* 1. 6.
grinos: abſtinete vos à corporeis cupiditatibus, *&* 5. 10.
v. 10.
æ contra animum militant.
12 Honeſtè vos gerentes apud exteros, ut pro *Oſe.* 1. 10.
quod vobis tanquam maleficis detrahunt, *&* 2. 23.
ctè facta conſiderantes *a* honorent Deum in die *Rom.* 9. 25.
v. 11.
rationis.
13 Itáque omnibus parete perſonis humanis 1 *Chron.* 29.
ropter Dominum: & Regi ut poteſtate pol- 15.
nti: *Pſal.* 39. 13.
14 Et Prætoribus, ut ab eo tum ad malefico- *&* 119. 19.
um ultionem, tum ad beneficorum laudatio- *Rom.* 13. 14.
em miſſis. *Gal.* 5. 16,
15 Nam ea eſt Dei voluntas, ut rectè facien- 24.
es amentium hominum ignorantiam compeſ- *Heb.* 11. 15.
atis, *Iac.* 4. 1.
16 Ut liberi, non ut vitiorum prætextum ha- 1 *Pet.* 1. 17.
bentes libertatem, ſed ut Dei ſervi. *v.* 12.

 Matt. 5. 16.

Luc. 1. 68. *&* 19. 44. *Rom.* 12. 17. 2 *Cor.* 8 21. *Phil.* 2. 15.
Tit. 2. 8. 1 *Petr.* 3. 16. *v.* 13. *Rom.* 13. 1. *Tit.* 3. 1. *v.* 14.
Rom. 13. 3, 4. *v.* 15. *Tit.* 2 8. *v* 16. *Ioh.* 8. 32, *Rom.* 6. 18.
1 *Cor.* 7. 22. *Gal.* 5. 1, 13. 2 *Petr.* 2. 19.

a Chriſtiani fiant, quæ res Deo gloriæ ſit cum ſuorum curam geret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. 17 Omnes honorate : fraternitatem ama-
Mat. 22.21 veremini Deum : Regem honorate.
Rom. 12.10. 18 Servi, parete cum omni metu heris, n
Eph. 4.3. ſolum bonis & æquis, verùm etiam iniquis,
Phil. 2.3. 19 Hoc enim gratiam emeretur, ſi quis, qu-
Hebr. 13.1. niam *b* ſibi ſit Dei conſcius, dolores fert, p-
1 *Pet.* 1.22. tiens injuſtè.
& 5.5. 20 Nam quæ gloria eſt, ſi peccantes cædi
2 *Petr.* 1.7. ſuſtinetis? At ſi rectè facientes toleratis injuria,
v. 18. hoc verò gratiam meretur apud Deum.
Eph. 6.5. 21 Ad hoc enim vocati eſtis, ſiquidem Ch-
Col. 3.22. ſtus quoque pro nobis injuriam paſſus eſt, no
1 *Tim.* 6.1. præſcriptum relinquens, ut ejus veſtigia ſub-
Tit. 2.9. quamini:
v. 19. 22 Qui peccatum nullum commiſit, nec
Matt. 5.10 titit in ejus ore dolus.
2 *Cor.* 7.10. 23 Qui conviciantibus convicia non rege-
v. 20. bat, injuriam patiens non minabatur, ſed re
1 *Pet.* 3.14. juſtè judicaturo committebat.
& 4.14,15. 24 Qui peccata noſtra ipſe ſuo corpore ſuſtu-
v. 21. in patibulum, ut peccatis defuncti juſtitiæ viv-
Mat. 16.24. mus, cujus vibice vos eſtis ſanati.
Joh. 13.15. 25 Eratis enim quaſi palantes oves: ſed nu-
1 *Theſ.* 3.3. ad paſtorem vos, & animorum veſtrorum cur-
Phil. 2.5. torem convertiſtis.

1 *Pet.* 3.17, 18. 1 *Joh.* 2.6. *v.* 22. *Eſa.* 53.9. 2 *Cor.* 5.2
1 *Joh.* 3.5. *v.* 23. *Matt.* 27.39. *Joh.* 8.48, 49. *v.* 2
Eſai. 53.4, 5. *Matt.* 8.17. *Rom.* 6.2, 11. & 7.6. *v.* 2
Eſa. 53.6. *Ezech.* 34.6, 23. & 37.24. *Luc.* 15.4. *Joh.* 1
11. *Hebr.* 13.20.

---

b Se Dei cultorem eſſe ſciat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. III.

mulieres Chriſtianæ viros ſuos licèt Ethnicos con-
emnant, piarum mulierum exemplum proponit:
Addit generalis præceptiones, ut æquis animis
uſtineant perſecutiones: & intrepide reſpondeant
le ſua fide. Idque auſpiciis Chriſti.

IMILITER uxores veſtris parete viris,
ut quibus oratione non perſuadetur, ii per *v.* 1.
uxorem mores abſque oratione lucrifiant. *Gen.* 3. 16.
2 Veſtrorum morum caſtitatem cum religio- 1 *Cor.* 7. 16.
conjunctam contemplati. & 14. 34.
3 Eſto autem veſter ornatus non exterior ille *Eph.* 5. 22.
capillorum cincinnis, & auri circumpoſitu, aut *Col.* 3. 18.
lliorum amictu poſitus: *Tit.* 2. 5.
4 Sed mentis occultus homo, cum mitis & *v.* 3.
uieti animi ſinceritate, quæ res magni eſt in *Eſa.* 3. 18.
ei conſpectu precii. 1 *Tim.* 2. 9.
5 Sic enim olim ſanctæ illæ fœminæ, in Deo *Tit.* 2. 3.
em habentes, ſeſe commebant, obedientes *v.* 4.
is viris. *Pſal.* 45. 14.
6 Ut Sara obedivit Abrahamo, Dominum *Rom* 2. 29.
um appellans: cujus factæ eſtis filiæ dum benè & 7. 22.
icitis, & nullo pavore terremini. 2 *Cor.* 4. 16.
7 Viri itidem habitate ſcienter cum uxoribus, *v.* 6.
nuliebri vaſi, ut infirmiori tribuentes hono- *Gen.* 18. 12.
em, ut multiplicis beneficii, & vitæ cohæredes, *v.* 7.
e veſtræ præces impediantur. 1 *Cor.* 7. 3.
8 In ſumma, eſte omnes unanimes, eodem & 12. 23.
nodo affecti, fraterno amore, miſericordes, *Eph.* 2. 25,
ffabiles, &c.
9 Non malum malo, aut convicium convi- *Col.* 3. 19.
cio rependentes: ſed econtrario fauſta precantes: *v.* 8.
ſcientes ad hoc vocatos eſſe vos, ut felicitatem *Rom.* 12. 16.
obtineatis. & 15. 5.

1 *Cor.* 1. 10. *Phil.* 2. 2. & 3. 16. *v.* 9. *Lev.* 19. 18. *Prov.* 17. 13. & 20. 22. & 24. 29. *Matt.* 5. 39. & 25. 34. *Rom.* 12. 17. 1 *Cor.* 6. 7. 1 *Theſſ.* 5. 15. 1 *Tim.* 4. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 10. 10 Nam qui vitæ cupidus eſt, & felicia vic-
Pſal. 34. 13, re vult tempora, coerceat linguam ſuam à ma-
&c. tia, & labra ſua à loquendo fraudulenter.
Jac. 1. 26. 11 Declinet malum, & faciat bene: ſtude
v. 11. paci, eámque perſequatur.
Pſal. 37. 27. 12 Habet enim Dominus oculos intentos i
Eſa. 1. 16. juſtos, & aures ad eorum implorationem: F
3 *Joh.* *v.* 11. ciem autem habet Dominus intentam in mal
v. 14. ficos.
Eſa. 8. 12, 13 Ecquis verò eſt qui vos lædat, ſi bonita
13. imitatores ſitis?
Jer. 1. 8. 14 Quanquam etiam ſi propter juſtitiam
Matt. 5. 10. ratis injuriam, felices eſtis. Quæ verò metuu
& 10. 28. illi vos ne metuite, néve turbamini.
1 *Pet.* 2. 20. 15 Sed Dominum Deum animis ſanctè coli
& 4. 14. Ac ſemper parati eſte, quicunque ex vobis ſpe
v. 15 qua præditi eſtis, rationem petierit, ei comit
Job 1. 21. ac religioſè reſpondere,
Pſ. 119. 46. 16 Vobis bene conſcii, ut cum nunc de vobi
Actor. 4. 8. ceu maleficis, maledicant, contrà fiat, ut p
v. 16. deat eos, qui veſtros bonos in chriſtianitate m
Tit. 2. 8. res inceſſunt.
1 *Pet.* 2. 12, 17 Præſtat enim rectè facientes, ſi ita fer
15, 19. Dei voluntas, adverſa pati, quàm pravè facie
v. 18. tes:
Rom. 1. 4. 18 Siquidem Chriſtus quoque ſemel pro nob
& 5. 6. paſſus eſt, juſtus pro injuſtis, quò nos ad Deu
2 *Cor.* 13. 4. adduceret: carne necatus, ſpiritu in vitam r
Hebr. 9. 15, vocatus:
28. 19 In quo etiam ſpiritibus, qui erant in ca
v. 19. cere, pædicatum ivit,
Eph. 2. 17. 20 Qui olim non paruerant, cum ſemel e
1 *Petr.* 4. 6. peccaret Dei clementia, temporibus Noæ cu
v. 20. extrueretur arca: in qua paucæ, hoc eſt oct
Gen. 6. 3. animæ in aqua conſervatæ ſunt.
5, 14. 21 Con
& 7. 7. *&* 8. 18. *Matt.* 24. 38. *Luc.* 17. 26. *Rom.* 2. 4
2 *Petr.* 2. 5.

21 Conſimili forma nunc quoque baptiſma *v.* 21.
s ſervat, quod non eſt corporis ſordium detra- *Eph.* 5. 26.
o, ſed bonæ conſcientiæ ſtipulatio ad Deum, *v.* 22.
r Jeſu Chriſti reſurrectionem, *Pſal.* 110. 1.
22 Qui eſt ad Dei dexteram, profectus in cœ- *Rom.* 8. 38.
m, Angelis ei, & poteſtatibus potentatibúsque *Eph.* 1. 20.
bjectis. *Col.* 3. 1.

Cap. IV.

ongiùs profert Chriſti exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem imprimis commendans. Redit inde ad patientiæ doctrinam. Neceſſe enim eſſe ut initium correctionis ab eccleſia fiat.

IGITUR Chriſto pro nobis carne ſuppli- *v.* 1.
cium paſſo, vos quoque *a* eadem mente ar- *Rom.* 6. 8.
mamini: ſi quidem qui carne ſupplicium *Hebr.* 12. 1.
ulit, is peccare deſiit, *v.* 2.
2 Ne deinceps ad hominum cupiditates, ſed *Rom.* 14. 7.
d Dei voluntatem reliquum in carne tempus 2 *Cor.* 5. 15.
vivat. *Eph.* 4. 24.
3 Satis eſt enim nobis præterito vitæ tempore *Gal.* 2. 20.
extraneis morem geſſiſſe, verſantes in libidini- 1 *Theſ.* 5. 10.
bus, cupiditatibus vinolentiis, comeſſationibus, *Heb.* 9. 14.
potationibus, & nefariis deaſtrorum culturis. *v.* 3.
4 Atque id ſanè mirantur illi non concurrere *Eph.* 4. 17.
vos ad eandem luxuriæ profuſionem, & male- *v.* 5.
dicunt: *Act.* 10. 42.
5 Redditurі rationem ei qui & vivos eſt & 1 *Cor.* 15.
mortuos judicaturus, 51, 52.
b 6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus eſt, *v.* 6.
ut & ſecundum homines carne judicentur, & *Joh.* 5. 25.
ſecundum Deum ſpiritu vivant. 1 *Pet.* 3. 19.

7 Omnium

a Eodem modo animati eſte.
b Hunc locum non intelligo, ideóque ad verbum tranſtuli.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v..7 7 Omnium autem finis inſtat. Quocirca e
*Mat.*26.41. frugi, & ad ſupplicationes ſobrii,
*Luc.*21.34, 8 Ac ante omnia mutuam charitatem inte
&c. tam habete: Nam charitas multa peccata *c* tegit
Rom 13.12. 9 Eſte alii in alios hoſpitales, *d* ſine murm
*Phil.*4.5. ribus.
*Col.*4.1. 10 Prout quiſque aliquo munere dotatus eſ
1 *Petr.*5.8. ita id alii in alios diſpenſate, ut boni varioru
2 *Petr.*3.9, Dei beneficiorum diſpenſatores.
11. 11 Siquis loquitur, *e* ut divina oracula: ſiqu
1 *Joh.*2.18. *f* ſubminiſtrat, ut ex facultate quam Deus ſupp
*v.*8. ditet, quò in cunctis celebretur Deus per Jeſu
*Prov.*10.12 Chriſtum, cujus eſt gloria & imperium in pe
Jac 5.20. petua ſecula. Amen.
*v.*9. 12 Chariſſimi, nolite *g* iſtud incendium quo
*Rom.*12.13. veſtri periclitandi gratia vobis accidit, quaſi no
Phil. 2.14. vum aliquid vobis uſu veniat, admirari:
Heb. 13.2. 13 Sed quatenus Chriſti ſuppliciorum parti
v. 10. cipes eſtis, gaudete, ut tum quoque, cum exiſte
Prov. 3.28. ejus gloria, lætitia exultetis.
*Mat.*25.14. 14 Si ob Chriſti nomen probris inceſſimini
*Luc.*12.42. felices eſtis, quòd glorioſus divinúſque ſpiritu
Rom. 12.6. vos inſidet. Per illos quidem vituperatur, ſe
1 *Cor.*4.1,2. per vos collaudatur.
& 12.4. 15 Abſit enim ut aliquis veſtrûm ſupplicio af-
2 *Cor.*8.11. ficiatur ut homicida, aut fur aut facinoroſus,
*Eph.*4.11. aut ut alieni appetens.
*Tit.*1.7. 16 At ſi ut Chriſtianus, ne pudeat eum, quin
*v.*11. Deum hac in parte condecoret.
*Jer.*23.22. 17 Quan-
Rom. 12.6,7,8. *v.*12. *Eſa.*48.10. 1 *Cor.*3.13. 1 *Pet.*1.7.
v. 13. 2 *Cor.*4.10. *Phil.*3.10. *Col.*1.24. 2 *Tim.*2.10.
*Apoc.*1.9. *v.*14. *Mat.*5.10,11. 1 *Petr.*2.20. *&* 3.14.
*v.*15. 1 *Petr.*2.20.

---

c In cauſa eſt ut à Deo ignoſcantur: vide finem Epiſtolæ Jacobi. *d* Non inviti. *e* Scilicet loquatur. *f* Subvenit aliis. *g* Quod rebus adverſis & aliorumin vos odiisagratis & infeſtflamini.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

7 Quandoquidem ejuſmodi tempus eſt, ut *v.* 17.
na à divina *h* domo incipiat. Quòd ſi capitur *Eſa.* 10. 12.
obis initium, quis futurus eſt exitus eorum, *Jer.* 25. 29.
divino non parent Euangelio? & 49. 12.
8 Et ſi juſtus *i* ægrè ſervatur, impius & im- *Mal.* 3. 5.
bus ubi comparebit? *Luc.* 23. 31.
19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur ad- & 10. 12.
ſa, ii rectè faciendo conditori, ut fideli, ſuas *v.* 18.
mmendent animas. *Prov.* 11. 31
19. *Pſal.* 31. 6. *Luc.* 23. 46.

---

h Familia. Gente.
i Magnis cum laboribus.

CAP. V.

niores admonet ne imperium uſurpent in eccleſiam: juvenibus docilitatem & modeſtiam commendat. Sobrietatem quoque, & excubias adverſus hoſtem truculentum.

GITUR ſeniores veſtrûm cohortor, ipſe *v.* 1.
quoque ſenior, & Chriſti ſuppliciorum teſtis, *Luc.* 24. 48.
& idem repræſentandæ gloriæ ſocius, *Rom.* 8. 17,
2 Paſcite iſtud ovile Chriſti: id non inviti, 18.
d ſponte curantes: non avarè, ſed alacriter: *Phile. v.* 9.
3 Néque ut gregibus imperantes, ſed ut qui *Apoc.* 1. 9.
vilis exempla ſitis. *v.* 2.
4 Ita fiet, ut cum advenerit paſtorum magi- *Act* 20. 28.
ter nunquam flacceſcentem gloriæ coronam 1 *Tim.* 3. 3.
ccipiatis. *Tit.* 1. 7.
5 Similiter juniores parete ſenioribus & omnes *v.* 3.
nvicem obſequendo, modeſtia ornamini: nam 1 *Cor.* 3. 5.
Deus & ſuperbis adverſatur, & modeſtorum fau- 2 *Cor.* 1. 24.
or eſt. 6 Quam- *Phil.* 3. 17.
2 *Theſſ.* 3. 9. 1 *Tim.* 4. 12. *Tit.* 2. 7. *v.* 4. *Eſa.* 40. 11.
Ezech. 34. 23. *Joh.* 10. 11. 1 *Cor.* 9. 25. 2 *Tim.* 4. 8. *Heb.* 13. 20.
Jac. 1. 12. 1 *Petr.* 1. 4. & 2. 25. *v.* 5. *Prov.* 3. 34.
Rom. 12. 10, 16. *Eph.* 5. 21. *Phil.* 2. 3. *Jac.* 4. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v.6. 6 Quamobrem ſummittite vos potenti h
Job 22.29. manui (ut vos *a* tempore curationis evehat)
*Prov.*29.23 7 Omni veſtri cura in eum rejecta: qui
*Mat.*23.12. cui curæ ſitis.
Luc. 1.52. 8 Sobrii eſte, vigilate: nam adverſarius no
& 14.11. diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens qu
& 18.14. devoret.
Jac. 4.10. 9 Cui reſiſtite fide firmi, ſcientes eadem
v. 7. ſtris, qui in orbe degunt, fratribus uſuven
Pſal. 37.5. patienda.
& 55.23. 10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æt
*Matt.*6.25, nam ſuam gloriam per Chriſtum Jeſum vocavi
26. is vos paulum paſſos componat, confirmet, c
*Luc.*12.22. roboret, fundet.
1 *Cor.*9.9. 11 Ei gloria & imperium in perpetua ſecu
Phil. 4.6. Amen.
1 *Tim.*6.8. 12 Per Sylvanum vobis fidum, ut arbitro
Hebr. 13.5. fratrem, paucis ſcripſi: commonefaciens & t
v. 8. ſtificans, iſtud eſſe verum Dei beneficium,
Job 1.7. quo ſtatis.
Luc 21.16. 13 Salutat vos ea quæ Babylone eſt, etia
& 22.31. electa, & Marcus filius meus.
1 *Theſ.*5.6. 14 Salutate inter vos charitatis oſculo. Pa
1 *Pet.*1.13. vobis quotquot eſtis in Chriſto Jeſu. Amen
& 4.7. *v.* 9. *Eph.* 4.27. *&* 6.11, 13. *Jac.* 4 7. *v.* 1c
2 *Cor.* 4.17. *Hebr.* 10. 37. *&* 13. 21. 1 *Petr.* 1. 6. *v.* 12
*Heb.*13.22. *v.* 13. *Actor.* 12. 12, 25. *v.* 14 *Rom.* 16. 16
1 *Cor.*16.20. 2 *Cor.* 13. 12. 1 *Theſſ.* 5 26.

---

a In extremo judicio: vide marginem cap. 2.

PETRI

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

Cap. I.

ſquam Dei bonitatem, & fidei bona commemo-
ravit, ſanctitatem vitæ illis commendat: & quò
plus ponderis habeat monitio, ſe jam morti vici-
num indicat. Inſuper etiam oculatum teſtem ſe
eſſe aſſerit.

SIMON Petrus, Jeſu Chriſti ſervus
& Apoſtolus, iis qui parem noſtræ fi-
dem per Dei noſtri, & Servatoris Jeſu
Chriſti juſtitiam ſortiti ſunt,
2 Gratiam & pacem plurimam dicit, in Dei *v. 2.*
t Jeſu Domini noſtri cognitione. *Ioh. 17. 3.*
3 Ut *a* cujus divina potentia omnia nobis ad *Rom. 1. 7.*
itam & pietatem largita ſit, per *b* ejus cognitio- *1 Petr. 1. 2.*
em, qui nos ſua gloria & virtute vocavit, *Iud. v. 2.*
4 Propter *c* quem *d* ille nos eximiis maximiſ- *v. 3.*
ue promiſſis donavit, ut per ea fiatis divinæ par- *Ioh. 17. 3.*
icepes naturæ, & mundanam cupiditatis corru- *v. 4.*
telam effugiatis. *Eſa. 56. 5.*
5 Vos verò in hoc omni ſtudio incumbite, *Ioh. 1. 12.*
cquirentes in fide veſtra virtutem, in virtute *Rom. 8. 15.*
cientiam: *2 Cor 3. 18.*

6 In *Eph. 4. 24.*

Gal. 3. 26.
Heb. 12. 10.
1 Ioh. 3 2.

---

a Dei. *b* Chriſti.
c Chriſtum. *d* Pater.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 In ſcientia temperantiam, in temperan
patientiam, in patientia pietatem.
7 In pietate fraternum amorem, in amo
fraterno charitatem.
v. 8. 8 Hæc enim ſi in vobis inerunt, & abun
Tit. 3. 14. bunt, non ocioſos vos aut inertes efficient ad D
v. 9. mini noſtri Jeſu Chriſti cognitionem.
Eſa. 59. 10. 9 Cui verò non adſunt hæc, cæcus eſt cæc
Soph. 1. 17. tiens, oblivione captus expiationis veterum ſu
1 *Ioh.* 2. 9, rum peccatorum.
11. 10 Proinde magis ſtudete, fratres, rectè fac
v. 10. ratum efficere veſtri vocatum ac electione
1 *Ioh* 3. 19. Hæc enim facientes nunquam delinquetis.
v. 13. 11 Ita enim vobis largè ſuppetet aditus
2 *Petr.* 3. 1. æternum Domini noſtri Servatoríſque Jeſu Chr
v. 14. ſti regnum.
Ioh. 21. 18, 12 Itáque non negligam vos ſemper de h
19. commonefacere, quanquam gnaros, & in pr
2 *Tim.* 4. 6. ſenti veritate fixos.
v. 16. 13 Veruntamen æquum eſſe judico, quand
Matt. 17. 1. ſum in hoc *e* domicilio, excitare vos admon
Ioh. 1. 14. tione:
1 *Cor.* 1. 17, 14 Sciens brevi fore, ut meum domiciliu
& 2. 1, 4, 13 deponam, quemadmodum mihi Dominus noſt
& 4. 20. Jeſus Chriſtus ſignificavit.
1 *Ioh.* 1. 1. 15 Verùm dabo operam, ut vos poſt meum
& 4. 14. diſceſſum aſſiduam horum mentionem facer
v. 17. valeatis.
Matt. 3. 17. *f* 16 Non enim ſciolas ſecuti fabulas potentiam
& 17. 5. vobis, & adventum Domini noſtri Jeſu Chriſt
Marc. 1. 11: declaravimus: ſed ipſi ejus majeſtatem contem
& 9. 7. plati,
Luc. 3. 22. 17 Quippe qui à Deo Patre honorem acce
& 9. 35. perit & gloriam, voce delata ad eum hujuſmod
Col. 1. 13. à ma

---

e Corpore.
f Cum ſapientiæ ſpecie fictas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

à magnifica gloria: Hic eſt meus chariſſimus
ius in quo me oblecto.
18 Hanc nos vocem audivimus de cœlo dela-
n, cum unà cum eo eſſemus in ſacro monte.
19 Adde, quòd habemus *h* firmiorem fatidi- *v.* 19.
m ſermonem, in quem rectè facitis quòd eſtis *Pſal.* 119.
renti, tanquam in lucentem in obſcuro loco 105.
ternam, donec dies illuceſcat, & lucifer oria- *Joh.* 5. 35.
r in cordibus veſtris. 2 *Cor.* 4. 6.
20 Dum tamen hoc primum intelligatis, nul- *Apoc.*22.16
m fatidicum ſcriptum privatæ explanationis *v.* 20.
è. *Rom.* 22. 6.
21 Non enim hominis voluntate editum eſt *v.* 21.
quam oraculum, ſed ſancti ſpiritus inſtinctu 2 *Tim.*3.16.
uti ſunt homines divini. 1 *Pet.* 1. 11.

---

g à Glorioſo Deo. *h* Scilicet ad perſua-
ndum hominibus Chriſtum.

CAP. II.

ponit cur hæc monuerit ſuperiùs, nimirum propter
falſos doctores, quorum nefandas artes ac interi-
tum deſcribit. Brutis animalibus, & fontibus
ſine aqua eos comparat, quòd homines Deo conſe-
cratos, ad priſtinam immundiciem retrahant. *v.* 1.
Deut. 13. 1.

FUERUNT autem & falſi vates in populo, *Mat.*24.11.
ut etiam in vobis erunt falſi magiſtri, qui *Act.*20. 29.
pernicioſas ſectas introducent, vindicémque 1*Cor.* 11. 19
um herum abnegantes, celerem ſibi perniciem 1 *Tim.* 4. 1.
nciliabunt, 2*Tim.*3,1.5
2 Eorúmque perniciem multi ſubſequentur *Jud.v.*4.18
r quos veri inſtitutio malè audiet, *v.* 3.
3 Quíque vos per avaritiam fictitiis verbis *Deu.*32. 35.
ndinabuntur: quorum ſupplicium jamdiu non 1 *Tim.* 6. 5.
iatur, néque pernicies dormitat. *Tit.* 1. 11.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 4. 4 Nam ſi Deus Angelis, qui peccaverant,
Job 4. 18. pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum
Luc. 8. 31. tenas præcipitatos conjecit ad judicium c
Joh. 8. 44. diendos:
1 *Joh.* 3. 8. 5 Et antiquo generi adeo non pepercit,
Jud. *v.* 6. octavo Noa juſtitiæ præcone conſervato, im
Apoc. 20. 2. rum generi diluvium invexerit:
v. 5. 6 Et Sodomorum Gomorræque urbes in c
Gen. 7. 21. rem redactas, everſione punivit, documen
1 *Petr.* 3. ſtatuens eorum qui impii eſſent futuri:
19, 20. 7 Et juſtum Lotum, qui à libidinoſis nefa
v. 6 rum moribus vexabatur, tutatus eſt.
Gen 19 24. 8 Nam juſtus ille inter eos habitans, juſ
Num. 26. *a* animum noctes & dies, ſceleſtorum operu
10. aſpectu cruciabat & auditu.
Deu. 29 23. 9 Scit Dominus & pios ex periculis erip
Eſa. 13. 19. & injuſtos ad judicii diem cruciandos cuſtodi
Jer. 50. 40. 10 Maximè qui corpori obſequentes, in
Ezech. 16. ſcœnis cupiditatibus degunt, dominatúm
49. contemnunt, audaces, inſolentes, qui de dign
Hoſ. 11. 8. tibus maledicere non horrent:
Amos 4. 11. *b* 11 Cum Angeli, viribus & poteſtate majo
Jud. *v.* 7. non ferant contra eos apud Dominum mal
v. 7. cam ſententiam.
Gen. 19. 7, 12 At iſti ſimiles animalibus rationis ex
8, 15. tibus, naturaliter in prædam interitúmque n
v. 8. de *c* eis quæ ignorant, maledicunt, in ſua co
Pſal. 119. ptela perituri,
158. 13 Et injuſtitiæ præmium læturi: qui v
Ezech. 9. 4. ptatem in quotidianis ponant deliciis, labe
v. 9. macu
1 *Cor.* 10. 13. *v.* 10. *Jud.* *v.* 4, 7, 8, 10, 16. *v.* 11. *Jud.* *v.*
v. 12. *Jer.* 12. 3. *Jud.* *v.* 10. *v.* 13. *Jud.* *v.* 12.

---

a Animum cruciabat, hoc eſt, ei crucia tur animus.
b Vide Judæ Epiſtolam: de Moſis corpore.
c Religione Chriſtiana.

aculæ, qui de vobis *d* in ſuis erroribns convi-
ntes jocantur,
14 Oculos habentes degeneris perpetuíque
ccati plenos. ineſcantes infirmas animas, ani-
um rapinis exercitatum habentes: homines
teſtabiles,
15 Qui relicta recta via errant Balaami Boſo- *v.* 15, 16.
; filii viam ſecuti, qui ſceleris præmium ama- *Num.* 22.
t, ſuíque criminis convictus eſt. 7, 21.
16 Jumentum mutum, humana voce locu- *Iud. v.* 11.
m, inhibuit vatis amentiam.
17 Ii ſunt fontes aridi, actæ procella nubes, *v.* 17.
ıibus tenebrarum caligo ſempiterna reſervatur. *Iud. v.* 13.
18 Nam prætumida vanáque loquendo, in- *v.* 18.
cant libidinoſi corporis cupiditatibus eos, qui *Act.* 2. 40.
ropemodum effugerant eos qui in errore ver- *Iud. v.* 16.
ntur,
19 Libertatem eis pollicentes, ipſi ſervi inte- *v.* 19.
tus. Siquidem quo quis victus eſt, ei emanci- *Ioh.* 8. 34.
atus eſt: *Rom.* 6. 16.
20 Si enim ex mundanis fœditatibus, Domi- *Gal.* 5. 13.
i & Servatoris Jeſu Chriſti cognitione elapſi, 1 *Pet.* 2. 16.
ſdem rurſus implicati vincuntur, fit eorum *Iud. v* 4.
oſterior conditio priore deterior. *v.* 20.
21 Satius enim fuiſſet eis, juſtitiæ viam non *Matt.* 12.
ognoviſſe, quàm ea cognita, à tradita ſibi ſan- 43, *&c.*
ta diſciplina tetrò receſſiſſe. *Hebr.* 6. 4.
22 Eiſque accidit, quod eſt in illo vero pro- *&* 10. 26.
erbio: Canis ad ſuum vomitum regreſſus, & *v.* 21.
ota ſus ad cœni volutabrum. *Luc.* 12. 47, 48.

---

d Putantes vos errare, cùm errent ipſi. *v.* 22. *Prov.* 26. 11

CAP. III.

Oſtendit non fruſtra hæc repeti, quia ſæpiùs ex-
tandi ſint, ob periculum quod ab illuſoribus i
impendet. Itaque pios monet ne ex carnis ſen
diem Domini metiantur, ſed quaſi præſentem p
ſtatuant. In qua doctrina Paulum facit ſibi
cium, & ſuffragatorem.

v. 1. HAS jam alteras vobis, chariſſimi, ſcri
2 *Pet.* 1. 13. literas, in quibus veſtram ſinceram me
v. 3. tem admonitione excito,
1 *Tim.* 4. 1. 2 Ut vetera dicta ſanctorum vatum, & r
2 *Tim.* 3. 1. ſtram, qui Domini, Servatoríſque legati ſum,
Iud. v. 18. diſciplinam recordemini:
v. 4. 3 Hoc in primis ſcientes, venturos eſſe poſt
Eſa. 5. 19. mis temporibus illuſores, ſuis cupiditatibus
Ier. 17. 15. ſequentes:
Ezech. 12. 4 Qui dicant: Ubi eſt ejus promiſſus adve
22. tus? Nam ex quo majores obdormiverunt, o
v. 5. nia eodem in ſtatu manent ab orbe condito.
Gen. 1. 6, 9. 5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos ol
Pſal. 24. 2. terramque, & ex aqua & in aqua, Dei juſſu co
& 33 6. ſtitiſſe,
& 136. 6. 6 Quibus rebus illius temporis mundus aq
v. 6. inundatus perierit.
Gen. 7. 10, 7 Item qui nunc ſunt cœli & terra, eode
21. ejus juſſu condita reſervantur igni, ad judicii
v. 7. impiorum hominum exitii diem.
Pſ. 102. 27. 8 Hoc autem unum ne lateat vos, chariſſim
Eſa. 51. 6. unum diem apud Dominum perinde eſſe ac mi
Hebr. 1. 11. annos, & mille annos perinde ac unum diem.
2 *Theſ.* 1. 8. 9 Non tardat Dominus promiſſum, ut n
2 *Pet.* 3. 10. nulli tarditatem interpretantur: ſed lentus
v. 8. er

Pſal. 90. 4. *v.* 9. *Eſa.* 30. 18. *Ezech.* 18. 23, 33. & 33. 1
Habac. 2. 3. *Rom.* 2. 4. 1 *Tim.* 2. 4. *Infr. v.* 15. *Hebr.* 10. 3
1 *Pet.* 3. 20. & 2 *Petr.* 3. 15.

a nos, nolens quenquam perire, ſed omnes ad
itatem redire.
10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu; *v.* 10.
qua cœli perniciter interibunt, elementa ar- *Pſ.* 102. 27.
ntia diſſolventur, & tellus, & quæ ſunt in ea *Eſa.* 51. 6.
conflagrabunt. *Mat.* 24 35,
11 Quod cum ſint hæc omnia diſſipanda, 43, 44.
ales decet eſſe vos in ſanctis moribus ac pieta- 1 *Theſ.* 5. 2:
us expectantes, properantéſque diei adven- *Apoc.* 3. 3.
m Dei? *&* 16. 15.
12 Per quam & cœli incendio peribunt, & *&* 20. 11.
ementa ardentia conſumentur. *&* 21. 1.
13 Novos autem cœlos terramque novam ex *v.* 12.
us promiſſo expectamus, in quibus habitet *Pſal.* 50. 3.
titia. 2 *Theſ.* 1. 8.
14 Quapropter chariſſimi, his expectandis *v.* 13.
te operam, ut ei impolluti inculpatique cùm *Eſa.* 65. 17.
ce reperiamini. *&* 66. 22.
15 Et Domini noſtri lentitudinem pro ſalute *Apoc.* 21. 1.
cite: quemadmodum noſter chariſſimus fra- *v.* 14.
Paulus, pro ea qua donatus eſt ſapientia, vo- 1 *Cor.* 1. 8.
s ſcripſit, *Phil.* 1. 10.
16 Ut in omnibus epiſtolis de hiſce rebus in eis 1 *Theſ.* 3. 13.
quens: in quibus inſunt obſcura quædam, quæ *&* 5. 23.
docti infirmíque, ut & cætera ſcripta in ſuam *v.* 15.
rniciem detorquent. *Rom.* 2. 4.
17 Vos igitur chariſſimi, id præcognoſcen- *Supr. v.* 9.
s, cavete ne in nefariorum errorum abducti, *v.* 16.
cidatis ex veſtra firmitate. *Rom.* 8. 19.
18 Et creſcite in beneficio ac cognitione Do- 1 *Cor.* 15. 24.
mini noſtri ſervatoriſque Jeſu Chriſti, cui gloria 1 *Theſ.* 4. 15.
nunc & in diem ſempiternum: Amen. *v.* 17.
Mar. 13. 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

JOANNIS
APOSTOLI
EPISTOLA
PRIMA.

CAP. I.

Sermonem illum æternum, in quo eſt Vita, & Lux annunciare ſe teſtatur & propitium fidelibus Deu fore, ſi, gementes ſub vitiorum onere, confuge diſcant ad ipſius miſericordiam.

v. 1. QUOD fuit à principio, quod audivi
Luc. 24.39. mus, quod vidimus oculis noſtris
Ioh. 1. 1,14. quod & ſpectavimus, & noſtris ipſi
& 20. 27. manibus tetigimus,
2 Petr. 1.16. 2 (De ſermone vitæ loquor, quæ vita pate
v. 2. facta eſt) id, inquam, & vidimus & teſtamur
Ioh. 1. 1, 2. & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apu
Rom. 16.26. Patrem erat, & nobis patefacta eſt.
Col. 1. 26. 3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis an
2 Tim. 1.10. nunciamus, ut & vos nobiſcum communitaten
Tit. 1. 2. habeatis. Eſt autem nobis communitas cum Pa
v. 3. tre, cúmque ejus Filio Jeſu Chriſto.
Ioh. 17. 21. 4 Atque hæc vobis ſcribimus, ut plena afficia
1 Cor. 1. 9. mini lætitia.
v. 4. 5 Eſt autem hoc nuncium, quod & ab illo au-
2 Ioh. v.12. divimus, & vobis nunciamus, Deum eſſe lumen,
v. 5. nec ullas in eo tenebras eſſe.
Ioh. 1. 9. 6 Si
& 8. 12. & 9. 5. & 12. 35, 36.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

6 Si nobis cum Deo communionem eſſe dici- v. 7.
mus, & tamen in tenebris degimus, mentimur, Hebr. 9 14.
nec verum facimus. 1 Petr. 1. 19.
7 Si in luce verſamur, ut ipſe in luce eſt, no- Apoc. 1. 5.
bis eſt inter nos communitas: nóſque Jeſu Chri- v. 8.
ſti ſanguis ejus Filii expurgat ab omni peccato. 1 Reg. 8 46.
8 Si nos peccati expertes eſſe dicimus, falli- 2 Par. 6 36.
mus nos ipſos, nec eſt in nobis veritas. Iob 9. 2.
9 Si confitemur peccata noſtra, ille ita fidelis Prov. 20 9.
& juſtus eſt, ut nobis peccatorum veniam det, Eccl. 7 20.
nóſque ab omni culpa expiet. Iac. 3 2.
10 Si nos peccaſſe negamus, mendacem faci- v. 9.
mus eum, nec eſt in nobis ejus ſermo. Pſal. 32. 5.
Prov. 28. 13

Cap. II.

Propoſito Chriſto mediatore, & advocato, docet in vitæ ſanctimonia ſitam eſſe Dei cognitionem quam cujusvis ætatis & conditionis hominibus communem facit, modò uni Chriſto adhæreant. Tandem ubi ad contemptum mundi, hortatus eſt, ſuadet, Antichriſtos fugiendos eſſe: inhærendum autem agnitæ veritati.

FILIOLI mei, hæc vobis ſcribo, ut non v. 1.
peccetis: quòd ſi quis peccaverit, Patronum Rom. 8. 34.
habemus ad Patrem, Jeſum Chriſtum ju- 1 Tim. 2. 5.
ſtum. Hebr. 7.
2 Qui idem piaculum eſt noſtrorum peccato- 24, 25.
rum: nec ſolùm noſtrorum, ſed etiam totius & 9. 24.
mundi. v. 2.
3 Ac in eo nobis eum eſſe notum intelligi- Ioh. 4 42.
mus, ſi ejus præceptis paremus. Rom. 3. 25.
4 Qui eum ſibi notum eſſe dicit, & tamen 2 Cor. 5. 18.
ejus præceptis non paret, mendax eſt: nec eſt in Col. 1. 20.
eo veritas. 1 Ioh. 4. 10,
14.

v. 4. 1 Ioh. 1. 6. & 4. 20.

v. 5. 5 Qui verò ejus dictis paret, is verè Dei am
Ioh. 13.35. perfecto præditus eſt. Hac re nos in eo eſſe
& 14.21, gnoſcimus.
23. 6 Quòd qui ſe in eo manere dicit, debet
1 *Ioh.* 4.12, ille ſe geſſit, ita ipſe ſe gerere.
13. 7 Fratres non novam præceptionem ſcri
v. 6. vobis, ſed veterem præceptionem, quam à pri
Ioh. 15.4,5. cipio habuiſtis. Præceptio vetus eſt ſermo, qu
1 *Petr.* 2.21. audiviſtis principiò.
v. 7. 8 Rurſus novam præceptionem vobis ſcrib
1 *Ioh.* 3.11. quæ res & ín ſe & in vobis vera eſt: videlicet
2 *Ioh.* *v.* 5. nebras præterire, jámque verum lumen ap-
v. 8. rere.
Ioh. 1.9. 9 Qui ſe in lumine eſſe dicit, & tamen fratr
& 8.12. ſuum odit, is adhuc in tenebris eſt.
& 13.34. 10 Qui fratrem ſuum amat, is in luce ma
& 15.12. & is eſt qui non impingat.
Rom. 13.12. 11 Qui verò fratrem ſuum odit, is in tene
1 *Theſſ.* 5. eſt, & in tenebris graditur: néque ſcit quò e
5,8. quippe cum ejus oculos occæcaverint tenebræ.
v. 9. 12 Scribo vobis, Filioli, quia vobis ig
1 *Cor.* 13.2. ſcuntur peccata per ejus nomen.
2 *Petr.* 1.19. 13 Scribo vobis, Patres, quia eum, qui à pr
1 *Ioh.* 3.14, cipio eſt, noviſtis. Scribo vobis, juvenes, q
15. *a* Malum viciſtis.
v. 10. 14 Scribo vobis nati, quia Patrem noſ
Ioh. 12.35. Scripſi vobis patres, quia eum qui à principio
2 *Pet.* 1.10. noſtis. Scripſi vobis adoleſcentes, quoniam f
v. 11. tes eſtis, in vobíſque manet Dei ſermo, & m
1 *Ioh.* 3.14. lum viciſtis.
v. 12. 15 Ne amate Mundum, néque mundana.
Luc. 24.47. quis Mundum amat, is non eſt Patris charita
Act. 4.12. præditus.
& 13.38. 16 Nam quicquid in Mundo eſt, videlic
v. 14. carn
Eph. 6.10. *v.* 15. *Mat.* 6.24. *Rom.* 12.2. *Gal.* 1.10. *Iac.* 4.

a Diabolum.

nis & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, *v.* 17.
n à Patre, ſed à Mundo eſt. *Pſal.* 90. 10.
17 Et Mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui *Eſa.* 40. 6.
i voluntati paret, is manet in ſempiternum. 1 *Cor.* 7. 31.
18 Nati, ultimum tempus eſt, & quemad- *Iac.* 1. 10.
odum venturum audiviſtis Antichriſtum, nunc & 4. 14.
oque multi ſunt Antichriſti: unde ultimum 1 *Petr.* 1. 24.
mpus eſſe intelligimus. *v.* 18.
19 A nobis profecti ſunt, ſed non erant ex no- *Matt.* 24. 5,
. Si enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum man- 24.
ſent: ſed declarandum fuit, non omnes ex *Act.* 20. 29.
bis eſſe. 2 *Theſ.* 2. 3.
20 Et vos à *b* Sancto uncti, noviſtis omnia. 2 *Ioh.* *v.* 7.
21 Non ideò vobis ſcripſi, quòd verum ne- *v.* 19.
iatis: ſed quòd verum ſcitis, & quòd nihil fal- *Pſal.* 41. 10.
m ex vero eſt. *Act.* 20. 30.
22 Quis eſt mendax, niſi qui Jeſum negat eſſe 1 *Cor.* 11. 19
hriſtum? Is Antichriſtus eſt, qui & Patrem ne- *v.* 20.
t & Filium. *Pſal.* 45. 8.
23 Quiſquis Filium negat, ne Patrem qui- & 133. 2.
em habet. *Ioh.* 14. 26.
24 Quod ergo vos ab initio audiviſtis; id in & 16. 13.
obis maneat. Si in vobis manſerit quod initiò *Hebr.* 1. 9.
udiviſtis, & vos in Filio ac Patre manebitis. *v.* 22.
25 Ac quod nobis promiſit, id vita æterna eſt. 1 *Ioh.* 4. 3.
26 Hæc vobis de veſtris deceptoribus ſcripſi. 2 *Ioh.* *v.* 7.
27 Et tamen ii eſtis, in quibus unctio, quam *v.* 23.
b eo accepiſtis, maneat: néque vobis opus eſt, *Luc.* 12. 9.
t quiſquam vos doceat, quippe cùm eadem *Ioh.* 15. 23.
nctío vos de cunctis doceat, veráque ſit, & fal- 2 *Tim.* 2. 12.
tatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, 1 *Ioh.* 4. 15.
ic maneatis in eo. *v.* 27.
28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum *Ier.* 31. 33,
Tt 5 exiſtet, 34.
oh. 14. 26. & 16. 13. *Hebr.* 8. 10, 11. *v.* 28. *Marc.* 8. 38.
Ioh. 3. 2. *v.* 29. 1 *Ioh.* 3. 7, 10.

b Chriſto.

exiſtet, confidentiam habeamus, nec cum in e
adventu erubeſcamus.

v. 29. 29 Si ſcitis eum eſſe juſtum, cognoſcite, q-
1 Ioh. 3. 7, cunque juſta faciat, ex eo eſſe natum.
10.

Cap. III.

Inæſtimabilem divinæ adoptionis honorem comm dans, teſtandam eſſe bonis operibus vitæ novi tem docet, cujus certum ſymbolum eſt charit Deinde fiduciam, & Dei invocationem ſubnectit

v. 1. VIDETE quanto nos proſecurus ſit amo
Joh. 1. 12. Pater, ut Dei filii vocemur. Ideò nos Mu
& 16. 3. dus non cognoſcit, quòd eum non c
& 17. 25. gnoſcit.
v. 2. 2 Chariſſimi, nos nunc Dei filii ſumus, t
Eſa. 56. 5. metſi nondum patet quid ſimus futuri. Scim
Matt. 5. 12. autem cùm id patefactum fuerit, nos ejus fo
Joh. 1. 12. ſimiles: utpote quem cernemus, ut eſt.
Rom. 8. 15, 3 Ac quiſquis hanc in eo ſpem habet, is ſei
18, 29. ſum expurgat, quemadmodum ille purus eſt.
1 Cor. 13. 12 4 Quiſquis peccatum committit, *a* is noxa
& 15. 49. committit, & peccatum noxa eſt.
2 Cor. 4. 17. 5 Et ſcitis illum ideò adveniſſe, ut peccata no
& 5. 7. ſtra auferret, nec ullum in eo eſſe peccatum:
Gal. 3. 26. 6 Quiſquis in eo manet, non peccat: qui
& 4. 6. quis peccat, eum non didicit, neque novit.
Phil. 3. 22. 7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui juſta facit
Col. 3. 4. juſtus eſt, quemadmodum ille juſtus eſt,
2 Petr. 1. 4. 8 Qui peccatum committit, ex Diabolo eſt
v. 4. ſiquidem, à principio Diabolus peccat. Ideò pa
1 Joh. 5. 17. tefactus eſt Dei Filius, ut Diaboli opera aboleret
v. 5. 9 Quiſ
Eſa. 53. 4, 9. 2 Cor. 5. 21. 1 Tim. 1. 15. 1 Petr. 2. 22, 24. v. 6
1 Joh. 2. 4. & 4. 8. 3 Joh. v. 11. v. 7. 1 Joh. 2. 29. & 3. 10
v. 8. Gen. 3. 15. Matt. 13. 48. Joh. 8. 44.

---

a Rem puniendam, ob quam auferendam ipſe venit.

Quiſquis ex Deo natus eſt peccatum non *v. 9.*
mittit, quòd Dei ſemen in eo manet: ideo- *1 Petr. 1. 23.*
peccare nequit, quòd ex Deo natus eſt. *1 Joh. 5. 18.*
In eo manifeſti ſunt Dei filii, & Diaboli *v. 10.*
quòd quiſquis juſta non facit, is Dei non *1 Joh. 4. 8.*
itémque qui fratrem ſuum non amat. *v. 11.*
1 Nam hæc eſt, quam principiò audiviſtis, *Joh. 13. 34.*
nunciatio, ut amemus inter nos. *& 15. 12.*
2 Non ut Cainus, qui cùm à malo eſſet, fra- *1 Joh. 1. 5.*
n ſuum interemit. Cujus autem gratia eum *& 2. 7.*
nremit? quoniam ejus opera erant mala, cùm *& 3. 23.*
is eſſent juſta. *v. 12.*
3 Nolite mirari, fratres mei, ſi vos odit *Gen. 4. 8.*
ndus. *Hebr. 11. 4.*
4 Nos ſcimus, nos à morte ad vitam migraſ- *v. 13.*
quoniam fratres amamus. Qui fratrem non *Joh. 15. 18,*
at, manet in morte: *19.*
5 Quiſquis fratrem ſuum odit, homicida eſt. *& 17. 14.*
cis autem neminem eſſe homicidam, qui æter- *v. 14.*
n vitam habeat in ſe manentem. *Lev. 19. 17.*
16 Inde amorem cognoſcimus, quòd & ille *1 Joh. 2. 9,*
nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus *10, 11.*
fratribus animas ponere. *v. 15.*
17 Jam qui cùm hujus vitæ facultates habeat, *Matt. 5. 21,*
fratrem ſuum egere videat, tamen non ejus *22.*
icem miſeratur, quî fieri poteſt, ut ſit Dei cha- *Gal. 5. 21.*
ate præditus? *v. 16.*
18 Filioli mei, non verbis aut lingua, ſed re *Joh. 3. 16.*
veritate amemus. *& 15. 13.*
19 Ita fiet, ut nos à vetitate eſſe intelligamus, *Rom. 5. 8.*
id in ejus conſpectu animis perſuaſum ha- *Eph. 5. 2,*
amus. *25.*
20 Quòd *1 Joh. 4. 9.*

17. *Deut.* 15. 7. *Luc.* 3. 11. *Jac.* 2. 15. *1 Joh.* 4. 20.
5. 1. *v.* 18. *Jac.* 2. 15.

---

b Subvenit.

v. 22. 20 Quòd ſi nos damnat animus noſter c n-
Pſal. 10. 17 jor eſt Deus quàm noſter animus, & cun-
& 34. 16. novit.
& 145. 18. 21 Chariſſimi, ſi noſter animus nos n
Prov. 15. 29 damnat, confidentiam habemus ad Deum:
& 28. 9. 22 Ac quicquid poſtulamus, id ab eo impet-
Jer. 29. 12. mus, quoniam ejus præceptis obtemperamu
Matt. 7. 8. eíque morem gerimus.
& 21. 22. 23 Atque hæc eſt ejus præceptio, ut in ej
Mar. 11. 24. Filii Jeſu Chriſti nomen credamus, & inter n
Luc. 11. 9. amemus, quemadmodum præceptum dedit.
Joh. 9. 31. 24 Ac qni ejus præceptis obedit, & ipſe in il
& 14. 13. & ille in ipſo manet. Atque hinc eum in no
& 15. 7. manere cognoſcimus, videlicet ex Spiritu, q
& 16. 23. nos donavit.
Jac. 1. 5. & 5. 16. 1 Joh. 5. 14. v. 23. Levit. 19. 1
Mat. 22. 39. Joh. 6. 29. & 13. 34. & 15. 12. & 17.
Eph. 5. 2. 1 Theſſ. 4. 9. 1 Pet. 4. 8. 1 Joh. 4. 12. Supr. v. 1
v. 24. Ioh. 14. 23. & 15. 10. Rom. 8. 9. 1 Ioh. 4. 12.

---

c Multò magis nos damnabit Deus, ne put
mus eum id latere, quod noſtrum animum n
latet.

Cap. IV.

*Ubi quædam inſervit de probandis ſpiritibus: qu
alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad char
tatem redit, & Dei exemplo ad fraternum am
rem hortatur.*

v. 1. CHARISSIMI, ne cuivis ſpiritui cred
Jer. 29. 8. te, ſed ſpiritus explorate, an ex Deo ſint
Matt. 7. 15, nam multi falſi vates in Mundum prodi
16. runt.
& 24. 4, 5, 2 Hin
24. 1 Cor. 14. 29. Epheſ. 5. 6. Col. 2. 18. 1 Theſſal. 5. 21
2 Petr. 2. 1. 2 Ioh. v. 7. Apoc. 2. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Hinc cognoſcite Dei Spiritum : Quiſquis *v.* 2.
us Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe 1 *Cor.* 12. 3.
tetur, is à Deo eſt. 1 *Ioh.* 2. 22.
Quiſquis autem ſpiritus Jeſum Chriſtum *&* 5. 1.
oratum veniſſe non confitetur, is à Deo non 2 *Ioh.* *v.* 7.
Atque hoc illud eſt de Antichriſto quod au- *v.* 3.
tis, venturum eſſe, qui jam nunc in mun- 2 *Theſ.* 2. 7.
ſt. 1 *Ioh.* 2. 18,
Vos à Deo eſtis, filioli, & eos viciſtis: quo- 22.
n major eſt qui in nobis quàm qui in mun- *v.* 5.
eſt. *Ioh.* 3. 31.
Illi à mundo ſunt, itáque à mundo loquun- *&* 15. 19.
eóſque mundus audit. *v.* 6.
Nos à Deo ſumus: Deum qui novit, nos *Ioh.* 8. 47.
it: qui à Deo non eſt, non audit nos. Inde *&* 10. 27.
veritatis, quis ſit erroris ſpiritus dignoſci- *v.* 8.
s. 1 *Ioh.* 2. 4.
Chariſſimi, amemus nos inter nos: nam *&* 3. 6.
or à Deo eſt: ac quiſquis amat, ex Deo natus *&* 4. 16.
Deúmque novit. *v.* 9.
Qui non amat, non novit Deum: nam *Ioh.* 3. 16.
us amor eſt. *Rom.* 5. 8.
In eo patuit Dei erga nos amor, quòd Fi- *&* 8. 32.
m ſuum unicum miſit Deus in mundum, ut 1 *Ioh.* 3. 16.
eum vivamus. *v.* 10.
10 In eo amor eſt, quòd Deus, non quia nos *Ioh.* 15. 16.
m, ſed quia ipſe nos amaverit, miſit filium *Rom.* 3. 24,
um, pro peccatis noſtris piaculum. 25.
11 Chariſſimi, ſi ſic nos amavit Deus, nos *&* 5. 8, 10.
iſſim debemus amare nos mutuò. 2 *Cor.* 5. 19.
12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium *Col.* 1. 19.
amamus, manet in nobis Deus, ſumúſque ejus 1 *Ioh.* 2. 2.
rfecto amore præditi. *v.* 11.
13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere *Mat.* 18. 33.
intel- *Ioh.* 15. 12,

. *v.* 12. *Exod.* 33. 20. *Deut.* 4. 12. *Ioh.* 1. 18. 1 *Tim.* 1. 17.
6. 16. 1 *Ioh.* 2. 5. *&* 3. 24. *v.* 13. *Ioh.* 14. 20. *&* 17. 21.
Ioh. 3. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

intelligimus, quòd nobis ſuum ſpiritum
pertivit:
v. 14. 14 Et nos vidimus & teſtamur à Patre lega
Ioh 1. 14. eſſe Filium, Servatorem mundi.
1 Ioh. 1. 1. 15 Quiſquis Jeſum Dei eſſe Filium conf
fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.
v. 16. 16 Et nos amorem, quo nos Deus proſe
Supr. v. 8, tur, novimus, ac credimus. Deus amor eſt
12. qui in amore manet, in Deo manet, & D
in eo.
v. 17. 17 In eo perfecto amore præditi ſumus, ſi
Iac. 2. 13. judicii die confidimus, *b* quòd qualis ille eſt,
1 Petr. 1. 15. les nos ſimus in hoc mundo.
1 Ioh. 3. 3, 18 In amore metus non eſt: quin perfec
19, 21. amor foras quatit metum, quoniam metus
v. 20. ciatum habet: quíque metuit, perfecto am
1 Ioh. 2. 4. non eſt.
& 3. 17. 19 Nos eum amamus, quoniam prior
v. 21. nos amavit.
Lev. 19. 18. 20 Si quis à ſe Deum amari dicit, & tam
Mat 22. 39. fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim
Ioh. 13. 34. trem ſuum, quem videt non amat, Deum qu
& 15. 12. non vidit, qui poſſit amare?
Eph. 5. 2. 21 Atque hoc ab eo præceptum habemus,
1 Theſ. 4. 9. Deum qui amat, ſuum quoque fratrem amet

1 Petr. 4. 8. *a* Judicii diem non reformidamus.
1 Ioh. 3. 11, *b* Quoniam juſtè vivamus, ut Deus juſtus
23.

CAP. V.

Oſtendit fraternum amorem & fidem eſſe res conj
ctas. Nullam autem haberi poſſe fidem Deo,
credendo in Chriſtum. Hinc certa eſt invocatio:
v. 1. Ioh. *pro fratribus etiam valeant preces noſtræ.*

1. 12, 13. QUISQUIS Jeſum credit eſſe Chriſtu
1 Ioh. 2. 22, ex Deo natus eſt: & quiſquis genitore
23. amat, etiam ex eo natum amat.
& 4. 2, 15.

2 Hi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, *v.* 3.
Deum amamus, ejúſque præceptis obtempe- *Matt.* 11.
ramus. 29, 30.
3 Is enim Dei amor eſt, ſi ejus præceptis ob- *Ioh.* 14. 15,
temperamus, quæ ſanè ejus præcepta gravia non 21, 23.
ſunt. & 15. 10.
4 Nam quicquid ex Deo natum eſt, vincit 2 *Ioh. v.* 6.
mundum: & hæc victoria eſt, quæ vicit mun- *v.* 4.
dum, fides noſtra. *Ioh.* 16. 33.
5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit *v.* 5.
Jeſum eſſe Dei Filium? 1 *Cor.* 15. 57
6 Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem 1 *Ioh* 4. 4,
Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolùm, ſed in aqua 15.
& ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtatur, ſi qui- *v.* 6.
dem ſpiritus eſt veritas. *Ioh.* 19. 34.
7 Quoniam tres ſunt qui teſtantur *a* (in cœlo *v.* 7.
Pater, ſermo, & ſpiritus ſanctus: & hi tres *Mat* 28. 19.
unum ſunt. *Ioh.* 1. 1.
8 Item tres ſunt qui teſtantur in terra) ſpiritus, 1 *Cor.* 12.
& aqua, & ſanguis, qui tres unum ſunt. 4, 5, 6.
9 Si hominum teſtimonium admittimus, Dei *Apoc.* 19. 13
teſtimonium majus eſt. Atque hoc eſt quod Deus *v.* 9.
de Filio ſuo teſtimonium dixit. *Ioh.* 5. 37.
10 Qui credit in Dei Filium, is in ſe Dei te- & 8. 17, 18.
ſtimonium habet. Qui Deo non credit, menda- *v.* 10.
cem facit eum: quod teſtimonio fidem non ha- *Ioh.* 3. 16, 33
beat, quod dixit Deus de Filio ſuo. *Rom.* 8. 16.
11 Eſt antem hoc teſtimonium, quod æter- *Gal.* 4. 6.
na vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus fi- *v.* 11.
lio eſt. *Ioh.* 1. 4.
12 Qui Dei Filium habet, vitam habet: qui *v.* 12.
Dei Filium non habet, vitam non habet. *Ioh.* 3. 36.
13 Hæc ego vobis in nomen Filii Dei creden- & 5. 24.
tibus, ideo ſcripſi, ut vos æternam habere vitam *v.* 13.
ſciatis, útque in nomen Filii Dei credatis. *Ioh.* 20. 31.

14 Atque

---

a hæc ( ) in quibuſdam exemplaribus non extat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 14. 14 Atque ea eſt, quam ad eum haben
Jer. 29.12. confidentia, quòd ſi quid ex ejus voluntate pe
Matt. 7.8. lamus, audit nos.
& 21.22. 15 Quòd ſi nos ab eo audiri ſcimus, quic
Mar. 11.24. poſcamus, ſcimus ea obtinuiſſe nos quæ ab
Luc. 11.9. popoſcimus.
Joh. 14.13. 16 Siquis fratrem ſuum peccatum non let
& 15.7. committere viderit, ſi is Deum poſcat, Deu
& 16.24. vitam dabit, videlicet peccantibus non letl
Jac. 1.5. ter. Eſt *b* lethale peccatum, pro quo oran
1 *Joh.* 3.22. eſſe non dico.
v. 16. 17 Omnis injuſtitia eſt peccatum. Eſt & p
Num. 15.30 catum non lethale.
1 *Sam.* 2.25. 18 Scimus quiſquis ex Deo natus eſt eum n
Mat. 12.31. peccare: nam ex Deo natus ſeipſum ſervat,
Marc. 3.29. eum *c* Malus attingit.
Luc. 12.10. 19 Scimus nos à Deo eſſe, totúmque mu
Hebr. 6.4. dum in Malo jacere.
& 10.26. 20 Scimus item Dei Filium veniſſe, & nos
2 *Pet.* 2.20. ingenio donaſſe, ut verum cognoſcamus Deu
v. 17. ſumúſque in vero, in ejus Filio Jeſu Chriſto.
1 *Joh.* 3.4. verus eſt Deus, æternáque vita.
v. 18. 21 Filioli cavete deaſtros. Amen.
1 *Joh.* 3.9. *v.* 20. *Luc.* 24.45. *Joh.* 17.3. *v.* 21. 1 *Cor.* 10.

b In Spiritum ſanctum.
c Diabolus.

JOAN

OANNIS
APOSTOLI
EPISTOLA
SECUNDA.

Cap. I.

ſcribitur hæc epiſtola eximiæ ac præſtanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Chriſtiana perſeveret, ne in Antichriſtos incidat, quin potiùs eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ, ejúſque
liberis, quos ego verè amo: nec ego
ſolus, ſed etiam omnes qui veritatem
noverunt,
2 Propter veritatem, quæ & in nobis manet,
nobis aderit in ſempiternum.
3 Adſit vobis gratia, miſericordia, pax à Deo *v. 5.*
atre, & à Domino Jeſu Chriſto Patris filio, cum *Joh.* 13. 34.
eritate ac charitate. *&* 15. 12.
4 Lætatus ſum magnopere, quòd liberos tuos *Eph.* 5. 2.
x veritate vivere comperi, ſicut præceptum 1 *Theſ.* 4. 9.
ccepimus à Patre. 1 *Petr.* 4. 8.
5 Et nunc rogo te Domina, non quo tibi no- 1 *Joh.* 2. 7, 8
um ſcribam præceptum, ſed quod habuimus ab *&* 3. 11, 23.
itio, ut amemus nos mutuò. *&* 4. 21.
6 Eſt autem in eo ſitus amor, ut ex ejus præ- *v. 6.*
eptione nos geramus. Hæc eſt præceptio, quem *Joh.* 15. 10.
dmodum audiviſtis ab initio, ut ex ea vivatis: 1 *Joh.* 2. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 7. 7 Quoniam multi impoſtores in mundum
Matt. 24. trojerunt, qui Jeſum Chriſtum corporatum
5, 24. niſſe non confitentur. Hic ille impoſtor, &
2 *Petr.* 2. 1. tichriſtus eſt.
1 *Joh.*2.18, 8 Date operam ne perdamus *a* quæ elabor-
22. mus, ſed mercedem plenam accipiamus.
& 4. 1,2,3. 9 Quiſquis delinquit, néque manet in doct-
v. 8. na Chriſti, Deum non habet. Qui manet in
Gal. 3. 4. ctrina Chriſti, is & Patrem habet & Filium.
v. 9. 10 Siquis venit ad vos qui hanc doctrin
1 *Joh.*2.23. non ferat, eum domum ne accipite, néque l-
v. 10. vere jubete.
*Rom.*16.17. 11 Qui enim ſalvere jubet, participat
1 *Cor.*5. 11. pravè facta.
& 16. 22. 12 Cum multa vobis haberem ſcribenda,
Gal 1. 8, 9. lui charta & atramento. Spero enim me ven-
2 *Tim.* 3. 5. rum ad vos, & coràm collocuturum, ut plen-
Tit. 3. 10. percipiatis lætitiam.
v. 12. 13 Salutant te liberi tuæ ſororis electæ. A-
*Joh.*17. 13. men.
1 *Joh.* 1. 4.
3 *Joh.v.*13.

a Fruſtra vos docuerimus.

JOANNIS
APOSTOLI
EPISTOLA
TERTIA.

Cap. I.

oſpitalitatem Caii laudat, & Diotrephis petulan-
tiam accuſans, Caium monet, ut benefaciendo
perſeveret. Poſtremò Demetrium commendat.

SENIOR Caio chariſſimo quem ego
verè amo.
2 Chariſſime, cupio te ante omnia
feliciter agere ac valere, quemadmo-
um animo feliciter agis.
3 Lælatus ſum enim vehementer, cum ve- v. 3.
iſſent fratres, & tuam veritatem teſtati eſſent, 2 Joh. v. 4.
ti ex veritate vivas.
4 Majorem lætitiam nullam habeo, quàm ut
idiam meos natos ex veritate vivere.
5 Chariſſime, *a* fideliter agis, quicquid erga
ratres & hoſpites facis.
6 Qui tuam charitatem in Eccleſiæ conſpectu
ſtati ſunt: quos rectè facies, ſi ut Deo dignum
t, deduxeris.
7 Nam pro ejus nomine profecti ſunt: nihil-
ue ab extraneis acceperunt.

a Ut fidentem Chriſtianúmque decet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritat
ſimus adjutores.
9 Scripſi Eccleſiæ: ſed qui vult eorum eſſe pr
marius, Diotrephes, non admittit nos.
10 Itáque ſi venero, commemorabo qual
patret facinora, qui in nos verbis improbis ga
riat: nec his contentus, nec ipſe fratres admi
tat, & *b* volentes prohibeat, éxque Eccleſia ejici
11 Chariſſime, ne imitare malum, ſed b
num. Qui benè facit, à Deo eſt: qui verò ma
facit, Deum non novit.
12 Demetrius & omnium, & ipſius verita
teſtimonio commendatus eſt: & nos idem teſt
mur, & vos verum eſſe teſtimonium noſtru
ſcitis.
13 Multa haberem ſcribenda tibi, ſed no
tibi charta, & atramento ſcribere.
14 Brevi te, ut ſpero, videbo, & præſent
colloquemur. Vale.
15 Salutant te amici. Saluta amicos nom
natim.

v. 11. *Pſal.* 37. 27. *Eſa.* 1. 16. 1 *Petr.* 3. 11. 1 *Joh.* 3. 6, 9.

v. 13. 2 *Joh. v.* 12.

---

b Scilicet admittere.

JUD.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

IUDÆ
APOSTOLI
EPISTOLA

CAP. I.

Admonet pios ut ſibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Chriſti gratia laſciviendi prætextum captant, quos non impune laturos ejus gratiæ contemptum, tribus exemplis demonſtrat, & vaticicinium Enoch profert: Modum denique piis oſtendit, quò omnes eorum machinas disjicere queant.

IUDAS Jeſu Chriſti ſervus, Jacobi *v.* 1.
frater, ſanctificatis in Deo Patre, & *Luc.* 6. 16.
Jeſu Chriſto reſervatis, vocatis. *Joh.* 17. 11.
2 Miſericordiam, & pacem & cha- *Act.* 1. 13.
ritatem plurimam dicit. 1 *Petr.* 1. 5.
3 Chariſſimi, cum vobis de communi ſalute *v.* 3.
ſcribere ſummo ſtudio contenderem, neceſſe *Phil.* 1. 27.
habui vos ſcribendo cohortari, ut fide, quæ ſe- 1 *Tim.* 1. 18.
mel ſanctis eſt tradita, certetis. & 6. 12.
4 Irrepſerunt enim homines quidam olim ad 2 *Tim.* 4. 7.
hoc ipſum ſupplicium deſignati, impii, Dei no- *v.* 4.
ſtri beneficium transferentes in libidinem, & ſo- *Rom.* 9. 21,
lum herum Deum, Dominúmque noſtrum Je- 22.
ſum Chriſtum negantes. *Tit.* 1. 16.
5 Illud autem vobis, quod ſemel didiciſtis, 1 *Petr.* 2. 8.
commemorare volo, quòd Dominus cum popu- 2 *Petr.* 2. 1,
3, 19.

v. 5. *Num.* 14. 29, *&c.* & 26. 64, 65. *Pſal.* 106. 26. 1 *Cor.* 10, 5. *Hebr.* 3. 18, 19.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 6. lum ex Ægypto ſervaſſet, rurſum eos qui n
Joh. 8. 44. confiderant, perdidit:
2 Petr. 2. 4. 6 Angelóſque qui ſuam originem non re-
v. 7. nuiſſent, ſed ſuum domicilium reliquiſſent,
Gen. 19. 24. magni diei judicium æternis vinculis ſub teneb
Deu. 29. 23. ſervandos curavit.
Eſa. 13. 19. 7 Ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urb
Jer. 20. 16. quoniam conſimili modo meretricatæ, impud
& 50. 40. corporis libidinibus obſecutæ ſunt, jacent
Thren. 4. 6. exemplum, pœnas igne luentes ſempiterno.
Ezech. 16. 8 Similiter hi quoque ſomniantes, corpora l
49. bent polluta, & *a* dominatum repudiant, dig
Hoſ. 11. 8. tatibúſque maledicunt.
Amos 4. 11. 9 Atqui Michaël ille princeps Angelus, c
Luc. 17. 29. diſceptans cum diabolo, de Moſis corpore diſ
2 Petr. 2. 6. taret non auſus eſt ſententiam ferre maledica
v. 8. ſed dixit: Increpet te Dominus.
2 Petr. 2. 10 Iſti verò & quæ ignorant, de iis male
10, 11. cunt: & quæ naturaliter brutorum animaliu
v. 9. more intelligunt, in iis corrupti ſunt.
Dan. 10. 13. 11 Væ eis, quoniam Cainiana via graſſant
& 12. 1. & erroris Balaamici mercede profligati ſu
Zach. 3. 2. Coranáque conjuratione pereunt.
2 Pet. 2. 11. 12 Hi ſunt in veſtris charitatibus labes, ir-
Apoc. 12. 7. ligioſè convivantes, ſeipſos paſcentes: Sic
v. 10. nubes ventis circumactæ, arbores autumnales
2 Pet. 2. 12. fructuoſæ, bis mortuæ, ac eradicatæ,
v. 11. 13 Feri fluctus maris, ſpumantes ſuas fœdi-
Gen. 4. 8. tes, ſtellæ errantes, quibus reſervatur cali
Num. 16. 1. ſempiterna tenebrarum.
& 22. 7, 21. *b* 14 De his etiam vaticinatus eſt ſeptimus
2 Pet. 2. 15. Adamo Enochus, dicens:
1 Joh. 3. 12. 15 Ve

v. 12. Prov. 25. 14. 2 Petr. 2. 13, 17. v. 13. Eſa. 5
20. v. 14. Gen. 5. 18. Dan. 7. 10. Act. 1. 11. 1 Theſ. 1. 1
2. Theſſal. 1. 10. Apoc. 1. 7.

---

a Scilicet Dei. b *Enochi oraculum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

15 Venturus eſt Dominus cum ſuis ſanctis *v.* 15.
ionibus, ut in omnes judicium exerceat, *Zach.* 14. 5.
néſque eorum impios convincat omnium *Mat.* 12. 36.
æ patraverint impiè factorum, omniumque *&* 25. 31.
æ contra eum atrociter dixerint ſontes, impii. 2 *Theſ.* 1. 7.
16 Hi ſunt oblocutores, queruli, cupiditati- *v.* 16.
s ſuis obſequentes, & ore loquentes prætumida. *Pſal.* 15. 10.
rſonas admirantes utilitatis gratia. 2 *Petr.* 2. 18.
17 Vos verò chariſſimi, recordamini ea quæ *v.* 18.
Domini noſtri Jeſu Chriſti Apoſtolis prædicta *Act.* 20. 29.
nt. 1 *Tim.* 4. 1.
18 Qui vobis dixerunt, futuros poſtremo 2 *Tim.* 3. 1.
mpore illuſores, ex ſuis impiis cupiditatibus *&* 4. 3.
ventes. 2 *Petr.* 2. 1.
19 Hi ſunt qui ſeipſos ſecernunt, *c* animales, *&* 3. 3.
piritum non habentes *v.* 19.
20 Vos verò, chariſſimi, in ſanctiſſima veſtra *Prov.* 18. 1.
de voſipſos exædificantes, ſacro afflatu Deo ſup- *Ezech.* 14. 7.
licantes, *Hoſ.* 4. 14.
21 Vos in Dei charitate conſervate, expectan- *&* 9. 10
es Domini noſtri Jeſu Chriſti miſericordiam ad 1 *Cor.* 2. 14.
æternam vitam.
22 Et alios miſeramini delectum habentes:
23 Alios religiosè ſervate, ex igne rapientes, *v.* 23.
exoſi etiam carne coinquinatam veſtem. *Apoc.* 3. 4.
24 Ei verò, qui vos expertes delicti ſervare *v.* 24.
& in gloriæ ſuæ conſpectu inculpatos cum lætitia *Rom.* 16. 25.
ſiſtere poteſt, *Eph.* 3. 20.
25 Soli ſapienti Deo Servatori noſtro gloria *v.* 25.
& magnitudo, imperium, & potentia, nunc & in *Rom.* 16. 27.
omnia ſecula. Amen. 1 *Tim.* 1. 17.

---

c Terreſtres, & à divinitate alieni.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

APOCALYPSI

JOANNIS THEOLOGI

HOC EST, PATEFACTIO.

Cap. I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nex
illius qui eſt principium & finis. Deinde ſept
candelabrorum & ſtellarum myſterium explicat.

v. 2. IESU Chriſti *a* patefactio, quam
1 Joh. 1. 1. dit ei Deus, ut ſervis ſuis oſtende
v. 3. quæ brevi futura ſunt, & miſſo A
Rom. 13. 11. gelo ſuo per eum ſignificavit ſervo
Jac. 5. 8. Johanni,
1 Petr. 4. 7. 2 Qui Dei ſermonem, & Jeſu Chriſti teſtim
Apoc. 22. nium, ac quæcunque vidit teſtatus eſt.
7, 10. 3 Felix qui legit, quíque oraculi dicta
v. 4. diunt, & quæ in eo ſcripta ſunt exequuntu
Exod. 3. 14. nam tempus inſtat.
Apoc. 1. 8. *b* 4 Johannes ſeptem Aſianis Eccleſiis gratia
& 3. 1. & pacem, ab eo qui eſt, & qui fuit, & qui ve
& 4. 5, 8. turus eſt: & à ſeptem ſpiritibus, qui ſunt an
& 5. 6. ejus ſolium:
& 11. 17. 5 Et à Jeſu Chriſto teſte illo fideli, primog
& 16. 5. nito ex mortuis, & Regum terræ Principe.
v. 5. 6

Pſal. 89. 38. *Eſa.* 55. 4. *Joh.* 8. 14. *Act.* 20. 28. 1 *Cor.* 15. 2
Col. 1. 18. *Hebr.* 9. 12, 14. 1 *Petr.* 1. 19. 1 *Joh.* 1. 7,
Apoc. 3. 14. & 5. 9. & 17. 14. & 19. 16.

a Oraculum.
b Johannes ſeptem Aſianis Eccleſiis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Ei qui nos amavit, ſuóque ſanguine à peccatis *v.* 6.
uit, & reges ac ſacerdotes Deo & Patri ſuo fecit, *Rom.* 12. 1.
gloria & imperium in perpetua ſecula. Amen. *Hebr.* 9. 14.
7 Venturus eſt cum nubibus, eúmque cernet 1 *Pet.* 1. 19.
nnis oculus, & qui eum compunxerunt, déque *&* 2. 5, 9.
plangent omnes terrarum nationes. Etiam 1 *Joh.* 1. 7.
ofectò. *Apoc.* 5. 10.
8 Ego ſum α & ω principium & finis, inquit *&* 20. 6.
ominus qui eſt, qui fuit, & qui venturus eſt, *v.* 7. *Eſa.*
nnipotens. 3. 13, 14.
Ego Johannes qui & frater ſum veſter, & ſocius *Dan.* 7. 13.
calamitate, inq; regno & patientia Jeſu Chriſti, *Zach.* 12. 10
m in inſula nomine Patmo, propter Dei ſermo- *Mat.* 24. 30.
em propterque Jeſu Chriſti teſtimonium eſſem. *&* 26. 64.
10 Divinitus afflatus die Dominico, audivi *Joh.* 19. 37.
oſt me magnam quaſi tubæ vocem, *Act.* 1. 11.
11 Dicentes: Ego ſum α & ω, primus & ulti- 1 *Theſ.* 1. 10.
nus. Tu quod cernis ſcribe in libro, & mitte 2 *Theſ.* 1. 10.
ſianis Eccleſiis, Epheſum & Smyrnam, & Per- *Jud.* *v.* 14.
amum, & Thyatira, & Sardes & Philadelphiam, *v.* 8.
Laodiceam. *Eſa.* 41. 4.
12 Tum ego me converti, ut viderem quæ *&* 44. 6.
ox eſſet allocuta me, converſúſque vidi ſeptem *&* 48. 12.
urea candelabra, *Apoc.* 1. 4.
13 Et in medio ſeptem candelabrorum ſimi- *&* 21. 6.
em hominis filio, indutum veſte talari, & ad *&* 22. 13.
mammas cinctum aureo cingulo. *v.* 9.
14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut *Rom.* 8. 17.
lba lana aut nix: oculi ut ignis flamma, *Phil.* 1. 7.
15 Pedes chalcolibano ſimiles, tanquam in *&* 4. 14.
fornace igniti. Vox ejus, qualis eſt aquarum mul- 2 *Tim.* 1. 8.
tarum vox. *&* 2. 12.
16 Habebat in ſua manu dextera ſeptem ſtel- *v.* 10.
Vv 5 las, c*Apoc.* 4. 2.

v. 11. *Apoc.* 2 8. *&* 22. 13. *v.* 13. *Ezech.* 1. 26. *Dan.* 7. 13. *Apoc.* 2. 1. *&* 14. 14. *&* 15. 6. *v.* 14. *Dan.* 7. 9. *Apoc.* 19. 12 *v.* 15. *Apoc.* 14 2. *v.* 16. *Eſa.* 49. 2. *Eph.* 6. 17. *Hebr.* 4. 12. c*Apoc.* 1. 20. *&* 2. 1, 12. *&* 3. 1. *&* 19. 15, 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 17. las, éxque ejus ore gladius anceps acutus pro
Eſa. 41. 4. Ejus aſpectus erat, qualis micat *c* cum ſua v
& 44. 6. te ſol.
& 48. 12. 17 Eum conſpicatus ego, ad ejus pedes
Dan. 8. 18. mortuus cecidi. At ille dextera ſua manu
& 10. 10. impoſita dixit: Ne metue. Ego ſum prin
Supr. v. 11. ultimus, qui vivo:
& infr. 2. 8. 18 Et fui mortuus & jam vivus in per
v. 18. ſecula: Ita eſt: & habeo Orci claves atque m
Job 12. 14. 19 Scribe quæ videris, quæque ſunt &
Pſal. 68. 21. ſunt poſthac futura.
Eſa. 22. 22. *d* 20 Arcanum ſeptem ſtellarum, quas in
Rom. 6. 9. dextera vidiſti, & ſeptem aureorum candela
Apoc. 3. 7. rum eſt hoc. Septem ſtellæ Angeli ſunt ſe
& 20. 1. Eccleſiarum. Septem autem candelabra,
v. 20. vidiſti, ſeptem Eccleſiæ ſunt.
Malach. 2. 7.
Supr. v. 16.
& infr. 2. 1.

c Tum cum maximè ſplendet.
d Id quod ſtellæ obſcurè indicant.

Cap. II.

Jubetur Johannes ſcribere quæ Dominus nece noveras Eccleſiis, Epheſiorum, Smyrnen Pergamenorum, Thyatirenſium, ut, quæ ab ſtolis acceperunt, teneant.

v. 1. *a* EPHESINÆ Eccleſiæ Angelo ſic
Apoc. 1. 13, bito: Hæc dicit qui ſeptem ſtellas ſua
16, 20. tera tenet, qui in medio ſeptem au
rum candelabrorum ambulat.
v. 2. 2 Novi tua facta, laborem, & patienti
1 Joh. 4. 2. utque malos ferre nequeas: & eos explorav
Infr. v. 9, qui ſe profitentur Apoſtolos, nec ſunt, quo
13, 19. ſalſos deprehendiſti.
3 Et toleraſti, patientiáque uteris, & pro
meum nomen laboras indefeſſus.

4

a Literæ ad Epheſinum Angelum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Sed habeo de te quod expoſtulem, quòd
aritatem tuam priſtinam omiſiſti:
5 Quamobrem memento unde excideris, & *v.* 6.
ſanitatem redi, ac priora opera facito. Alio- *Mat.* 11.15.
in adoriar te brevi, tuúmque candelabrum ex *&* 13. 19.
o loco tranſmovebo, niſi ad ſanitatem redieris. *Infr. v.* 15.
6 Quamquam id habes, quòd Nicolaitarum *v.* 7.
cta odiſti, quæ ego quoque odi. *Gen.* 2. 9.
7 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat *Apoc.* 22. 2.
cleſiis: victori dabo veſci arbore vitæ quæ in *v.* 8.
edio eſt divini pomarii. *Eſa.* 41. 4.
8 Item, Angelo Eccleſiæ Smirnæorum ſcri- *&* 44. 6.
to: Hæc dicit primus, & ultimus, qui fuit *Apoc.* 1. 8,
ortuus, & revixit. 11, 17, 18.
9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem *v.* 9.
cum tamen dives ſis) eórúmque impium di- *Supr. v.* 2.
rum, qui ſe Judæos eſſe dicunt nec ſunt, ſed *Infr. v.* 13,
tanæ caterva. 19.
10 Noli metuere quæ paſſurus es. Daturus eſt *v.* 10.
uidem diabolus veſtrûm nonnullos in cuſto- 1 *Cor.* 9. 25.
am, ut exploremini: feretíſque decem dierum 2 *Tim.* 2. 5.
fflictionem. Eſto fidelis ad mortem uſque, & *&* 4. 7, 8.
bi dabo coronam vitæ. *Jac.* 1. 12,
11 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus di- *v.* 11.
at Eccleſiis: Qui vicerit non lædetur à ſecunda *Matt.* 13. 9.
norte. *Supr. v.* 7.
12 Item Pergamenſis Eccleſiæ Angelo ſcribi- *Apoc.* 20. 14
o: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem acu- *&* 21. 8.
um: *v.* 12.
13 Novi tua facta, & ubi habites, ubi Satanæ *Apoc.* 1. 16.
olium eſt: tenéſque meum nomen, nec meam *&* 2. 16.
idem negaſti: etiam iis temporibus, quibus An- *v.* 14.
ipas, fidus ille teſtis meus, apud vos interfectus *Num.* 22,
ſt, ubi Satanas habitat. *&* 23.
14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes *&* 24 14.
iſtic *&* 25. 1.
& 31. 16.

b *Ad Smyrnæum.* c *Ad Pergamenſem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. iſtic qui Balaami doctrinam teneant, qui pr
Eſa. 11. 4. pter Balaacum docebat Iſraëlitis detrimentu
& 49. 2. afferre, quò immolata deaſtris veſcerentur,
Eph. 6. 17. ſcortarentur.
2 *Theſ.* 2. 8. 15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum d
Hebr. 4. 12. ctrinam teneant, id quod ego odi.
Apoc. 1. 16. 16 Corrige te: alioquin aggrediar te brev
& 19. 15, & cum iſtis oris mei gladio depugnabo.
21. 17 Qui habet aurem, audiat quid ſp ritus d
v. 17. cat Eccleſiis. Victori dabo occultò Manna v
Matt. 13. 9. ſci: eíque dabo calculum album, & in calcul
Supr. v. 7, novum nomen ſcriptum, quod nullus novit
11. niſi qui accipit.
Apoc. 3. 12. *d* 18 Item Angelo Thyatirenſis Eccleſiæ ſcrib
v. 18. to: Hæc dicit Dei filius, qui oculos habet igne
e Apoc. 1. flammæ ſimiles, cujúſque pedes ſimiles ſu
14, 15. chalcolibano:
v. 20. 19 Novi tua facta, & charitatem, & admin
1 *Reg.* 16. ſtrationem, & fidem, & patientiam, & poſtrem
31. plura prioribus.
2 *Reg.* 9. 7. 20 Sed habeo contra te pauca, quod muli
Act. 15. 20. rem Jezabelem, quæ ſe vatem eſſe dicit, doce
1 *Cor.* 10. ſinis, ſervóſque meos decipi, & ſcortari, & de
19, 20. ſtris immolata veſci.
v. 23. 21 Cui cum ego tempus dederim, quo ab im
1 *Sam.* 16. 7. pudicitia ſua recederet, non vult recedere.
1 *Chron.* 28. 22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adul
9. terantes in magnam calamitatem proſternam
& 29. 17. niſi à ſuis operibus deſtiterint,
Pſal. 7. 10. 23 Ejúſque liberos morte mulctabo: & effi
& 32. 19. ciam, ut intelligant omnes Eccleſiæ, eum eſ
& 62. 13. me qui renes & corda ſcruter, & vos pro ſui
Jer. 11. 20. quemque factis remunerabor.
& 17. 10. 24 Vo
Mat. 16. 27. *Joh.* 2. 24, 25. *Act.* 1. 24. *Rom.* 2. 6. *&* 14. 12
2 *Cor.* 5. 10. *Gal.* 6. 5. *Apoc.* 20. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

24 Vobis autem dico, reliquíſque Thiatiren- *v.* 25.
ſ, quotquot hanc diſciplinam non habent, *Apoc.* 3. 11.
ui Satanæ calliditates non norunt, ut ajunt, *v.* 26.
imponam vobis aliud onus. *Pſal.* 2. 8.
25 Ac quod habetis, tenete, donec veniam. *Mat.* 19. 28.
26 Qui verò vicerit, *e* operáque mea ad ex- *Luc.* 22. 29.
num retinuerit, huic ego dabo in gentes eam 1 *Cor.* 6. 3.
eſtatem, *Apoc.* 3. 21.
27 Ut eos virga ferrea paſcat, quomodo fi- *v.* 27.
ia vaſa conteruntur, ut & ego à Patre *f* meo *Pſal.* 2. 8, 9.
epi. *&* 49. 15.
28 Eíque ſtellam dabo matutinam. *v.* 29.
29 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus di- *Supr. v.* 7,
Eccleſiis. 11, 17.

---

e Quæ ego jubeo fecerit.
f Scilicet poteſtatem in gentes.

CAP. III.

uitur epiſtola quinta ad paſtores Eccleſiæ Sarden-ſium, Philadelphienſium, & Laodicenſium, ne trepidi ſint, ſed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

ITEM Angelo Sardenſis Eccleſiæ ſcribito: *v.* 1.
Hæc dicit qui ſeptem Dei ſpiritus, & ſeptem *Apoc.* 1. 4,
ſtellas habet: Novi tua facta, qui cum vi- 16, 20.
ntis nomen habeas, mortuus es. *&* 2. 1.
2 Præſta te vigilantem, & cætera moritura *&* 4. 4.
nfirma. Non enim inveni tua opera erga *&* 5. 6.
eum officioſa. *v.* 3.
3 Reminiſcere igitur, quomodo *b* acceperis *Infr. v.* 19.
diverisque, & *c* ſerva, ad frugemque redi. *Matt.* 24.
Quod 42, 43.
uc. 12. 39, 40. 1 *Theſ.* 5. 2. 2 *Petr.* 3. 10. *Apoc.* 16, 15.

---

a *Ad Sardenſem.* *b* Inſtitutus fueris.
c Tene quam accepiſti doctrinam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Quod niſi vigilaveris adoriar te ut fur, n
ſcies qua te adoriar hora.
v. 4. 4 Sed habes pauca *d* nomina etiam Sardis,
Apoc. 4. 4. ſua veſtimenta non contaminarunt : ii mecu
& 6. 11. albis veſtibus ambulabunt, utpote digni.
& 7. 9, 13. 5 Qui vicerit, is albis induetur veſtibus,
v. 5. ejus nomen ex libro vitæ delebo : & ejus no
Exod. 31. 32 coram meo Patre, corámque ejus Angelis
Pſal. 69. 29. fitebor.
Mat. 10. 32. 6 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus
Luc. 12. 8. Eccleſiis.
Phil. 4. 3. *e* 7 Item Angelo Philadelphienſis Eccleſiæ
Apoc. 13. 8. bito : Hæc dicit ſanctus, verus, qui Davidi
& 20. 12. vem habet, quo aperiente nullus claudit,
& 21. 27. dente nullus aperit.
v. 7. 8 Novi tua facta. Ego tibi apertam prop
Infr. *v.* 14. portam, quam claudere nullus queat : quon
Job 12. 14. exiguas vires habens meis dictis paruiſti, n
Eſa. 22. 22. meum nomen negaſti.
Apoc. 1. 18. 9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ cate
v. 9. qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed ment
Apoc. 2. 9. tur : eos inquam, eò adigam, ut te ante p
v. 11. tuos veneratum veniant, téque mihi charum
Phil. 4. 5. intelligant,
Apoc. 1. 3. 10 Quoniam meum *f* patientiæ ſermon
& 2. 25. conſervaſti : ego quoque te adverſus tentati
& 22. 7, 12. horam conſervabo eventuram toti orbi, quo t
v. 12. tentur incolæ terrarum.
1 *Reg.* 7. 21. 11 Ego brevi venturus ſum : tene quod ha
Gal. 4. 26. ne quis tibi coronam præripiat
Heb. 12. 22. 12 Qui vicerit, eum ego columnam faci
Apoc. 2. 17. in templo Dei mei, quæ deinceps inde non
& 21. 2, 10. bit : eíque Dei mei nomen inſcribam, & non
& 22. 4. urbis Dei mei, novæ Hieroſolymæ, de c
à D

d Homines.
e *Ad Philadelphienſem.*
f Quo adverſa patienda docui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

eo meo deſcendentis: itémque meum nomen
um.
3 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus
at Eccleſiis.
14 Item Angelo Laodicenſis Eccleſiæ ſcribito: *v.* 14.
c dicit *g* Amen, teſtis fidus atque verus, opi- *Col.* 1. 15.
i Dei caput. *Apoc.* 1. 5, 6.
15 Novi tua facta, qui neque frigidus ſis, *&* 3. 7.
que fervidus. Utinam aut frigidus eſſes, aut *v.* 17.
vidus. 1 *Cor.* 4. 8.
16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, ne- *v.* 18.
e fervidus, evomam te ex ore meo. 2 *Cor.* 5. 3.
17 Quoniam te divitem, ditatúmque eſſe di- *Apoc.* 7. 13.
, nec ulla re indigere: neque ſcis te eſſe æ- *&* 16. 15.
mnoſum, & miſerum, & pauperem, & cæ- *&* 19. 8.
m, & nudum. *v.* 19.
18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens *Job* 5. 17.
nas, quò diteſcas: & veſtimenta candida, quò *Prov.* 3. 11,
duare, ne appareat tuæ nuditatis obſcœnitas. 12.
collyrio illine tuos oculos, ut cernas. *Heb.* 12. 5, 6.
19 Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Quam- *Jac.* 1. 12.
rem vehementior eſto, téque corrige. *v.* 20.
20 Equidem pro foribus aſto, atque pulſo. *Cant.* 5. 2.
quis audita voce mea januam aperuerit, *Joh* 14. 21,
gredіar ad eum, & cum eo cænabo, & ipſe *&c.*
ecum: *v.* 21.
21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo ſedere *Mat.* 19. 28.
lio, ut ego quoque victor conſedi cum meo *Luc.* 22. 30.
atre in ejus ſolio. 1 *Cor.* 6. 2.
22 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus di- 2 *Tim.* 2. 12.
at Eccleſiis. *Apoc.* 2.
26, 27.
v. 22.
Apoc. 2. 7, 11, 17. *&* 3. 6, 13.

f *Ad Laodicenſem.*
g Hoc eſt fidus atque verus, ut mox declarat.

Cap.

CAP. IV.

Alia narratur viſio, divinæ majeſtatis glo...
continens, quæ à quatuor animalibus, & vi...
quatuor ſenioribus celebratur.

v. 1. POSTEA animadverti apertam in c...
Apoc. 1. 10. portam, vóxque illa prima (quam perd...
ac ſi mecum tuba loqueretur, audivem...
dixit: Aſcende huc, & tibi oſtendam quæ...
hac futura ſunt.
v. 2. *a* 2 Hic ego continuò divinitus afflatus ve...
Ezech. 1. 26 poſitum in cœlo ſolium, & in ſolio ſeden...
& 10. 1. quendam,
Apoc. 1. 10. 3 Qui ſedens aſpectu ſimilis erat jaſpidi ge...
mæ & ſardio. Solium circundabat iris aſp...
ſmaragdum referens.
4 Idémque ſolium circunſtabant viginti q...
tuor ſolia, in quibus ſoliis vidi ſedentes vig...
quatuor ſenatores, veſtibus indutos candi...
qui in capitibus coronas habebant aureas.
v. 5. 5 Ex ſolio prodibant fulgura, & tonitru...
Apoc. 1. 4. & fragores, & ſeptem faces igneæ, & ante ſoli...
& 3. 1. ardentes, quæ ſunt ſeptem Dei ſpiritus.
& 5. 6. *b* 6 Ante ſolium erat mare vitreum, cryſ...
v. 6. ſimile: & in medio ſolii, circúmque ſoliu...
Apoc. 15. 2. quatuor animalia, oculis & à fronte & à te...
referta:
7 Primum animal erat leoni ſimile: alter...
animal erat vitulo ſimile: tertium animal fac...
habebat hominis: quartum animal ſimile ...
aquilæ volanti.
v. 8. 8 Hæc quatuor animalia habebant ſing...
Eſa. 6. 2, 3. ſenas alas per circuitum, & intus erant oc...
Apoc. 1. 4, 8. refe...
& 11. 17.

& 16. 5. a *Deus in ſolio ſedens.*
b *Quatuor animalia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

erta. Ea ſine ulla intermiſſione dies & noctes
unt: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus
Deus armipotens, qui fuit, qui eſt, & qui ven-
turus eſt.
9 Cum autem tribuunt animalia gloriam &
honorem, & gratiarum actionem ſedenti in ſo-
lio, viventi in perennia ſecula:
10 Procumbunt viginti quatuor Senatores
ante ſedentem in ſolio, & adorant viventem in
perennia ſecula, abjiciúntque ſuas coronas ante
ſolium dicentes:
11 Dignus es Domine, qui gloriam & hono- *v.* 11.
rem, & poteſtatem accipias, quoniam tu omnia *Apoc* 5. 12.
condidiſti: eáque tua voluntate & ſunt, & con-
dita ſunt.

CAP. V.

*Librum ſeptem ſigillis obſignatum, quem nemo ape-
rire poterat, Agnus ille Dei, dignus qui aperiat,
omnium cæleſtium decantatur voce.*

ITEM vidi ad ſedentis in ſolio dexteram li- *v.* 1.
brum intus & extra ſcriptum ſeptem ſigillis *Ezech.* 2.
obſignatum, 9, 10.
2 Vidique validum Angelum magna voce
pronunciantem: Quis dignus eſt qui librum ape-
riat, & ejus ſigilla reſignet? *v.* 3.
3 Sed nullus nec in cœlo, nec in terra, nec *Phil.* 2. 10.
ſub terra, librum aperire aut inſpicere poterat. *Apoc.* 5. 13.
4 Ego verò multum plorare, quod nullus in- *v.* 5.
ventus eſſet dignus qui librum aperiret, & lege- *Gen.* 49. 9.
ret, aut inſpiceret. 10.
5 Tum ſenatorum quidam me alloquens: Ne *Eſa.* 11. 1,
plora, inquit: en vicit leo qui eſt ex tribu Judæ, 10.
Xx Davi- *Rom* 15.12.
Apoc. 22.16

a *Liber obſignatus.*

Davidica ſtirps, qui librum aperiat, ejúſque ſe-
ptem ſigilla reſeret.
v. 6. b 6 Tum ego aſpiciens, animadverti in medio
Zach. 3. 9. ſolii, & quatuor animalium, ínque medio Sen-
& 4. 10. torum, aſtantum Agnum, tanquam mactatur,
Joh. 1. 29, habentem ſeptem cornua, ſeptemque oculo,
36. qui ſunt ſeptem Dei ſpiritus in omnes dimi
1 *Pet.* 1. 19. terras.
Apoc. 1. 4. 7 Is venit, accepítque librum de dextera
& 3. 1. dentis in ſolio.
& 4. 5. 8 Poſtquam is librum accepit, quatuor anim-
v. 8. lia, & viginti quatuor ſenatores procidere ar
Pſal. 141. 2. Agnum, habentes ſinguli citharas, aureáſq
Apoc. 8. 3, 4. phialas ſuffimentorum plenas, quæ ſunt ſanct
& 14. 2. rum ſupplicationes,
v. 9. 9 Novúmque carmen canere, dicentes: I
Act. 20. 28 gnus es qui librum accipias, ejúſque ſigilla reſ
1 *Cor.* 6. 20. vas, quoniam mactatus es, nóſque Deo ſang
& 7. 23. ne tuo comparaſti ex omni natione, lingua, p
Epheſ. 1. 7. pulo, gente,
Col. 1. 14. 10 Nóſque feciſti Deo noſtro Reges & Sac
Hebr. 9. 12. dotes regnaturos in terra.
& 10. 10. 11 Deinde aſpiciens audivi multorum Ang
1 *Petr.* 1. lorum vocem circum ſolium, & animalium
18. 19. Senatorum, quorum numerus erat diſtributus
2 *Petr.* 2. 1. millies centena millia & decies centena millia.
1 *Joh.* 1. 7. 12 Qui magna voce dicebant: Dignus eſt m
Apoc. 4. 11. ctatus Agnus, qui poteſtatem accipiat, & div
& 14. 3. tias, & ſapientiam, & vim, & honorem & gl
v. 10. riam, & laudem.
Exod. 19. 6. 13 Tum omnem rerum naturam, quæ &
1 *Petr.* 2. cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mar
5. 9. hæc & quæ in eis ſunt omnia audivi dicere. S
Apoc. 1. 6. den
& 20. 6. *v.* 11. *Dan.* 7. 10. *v.* 12. *Apoc.* 4. 11. *v.* 1
Phil. 2. 10.

b *Agnus mactatus.*

nti in ſolio & Agno laus, & honos, & gloria,
imperium in ſempiterna ſecula.
14 Et quatuor animalia dixerunt. Amen. Et
ginti quatuor Senatores procubuerunt & viven-
m in ſempiterna ſecula, venerati ſunt.

Cap. VI.

Aperit agnus primum libri ſigillum: ſecundum, tertium, quartum, quintum, & ſextum: quibus apertis, cædes, fames, peſtis, ſanctorum querelæ, terræ motus, & varia cœli prodigia oriuntur.

DEINDE aſpiciens, cum aperuiſſet Agnus
unum de ſeptem ſigillis, audivi unum de
quatuor animalibus dicens, quaſi voce
nitrui: Veni ſpectatum.
2 Ego aſpiciens animaverti equum album, v. 2.
ui qui inſidebat, arcum habebat, eique data Apoc. 19. 11
rona eſt: isque prodiit vincens, & ut vinceret.
3 Deinde ubi ſigillum ſecundum aperuit, au-
ivi ſecundum animal dicens: Veni ſpectatum.
4 Tum prodiit alius equus rufus, quem inſi-
enti commiſſum eſt ut ex terris auferret pacem,
a ut alii alios necarent: eique datus eſt magnus
ladius.
5 Poſtquam tertium aperuit ſigillum audivi
ertium animal dicens: Veni ſpectatum. Hic
go aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat li-
ram habebat in manu,
6 Audivique vocem in medio quatuor anima- v. 6.
um dicentem: Chœnix tritici denario, & tres Apoc. 9. 4.
hœnices hordei denario, & oleum & vinum ne
eſeris:
7 Ubi quartum aperuit ſigillum, audivi vo-
em quarti animalis dicentem: Veni ſpectatum:

a *Quatuor graſſatores equites.*

8 Animadvertíque pallidum equum, cui qi
inſidebat nomen habet Mors, quam ſimul c.
mitatur Orcus. His data poteſtas eſt interficien
ad quartam partem terræ, gladio, fame, leth
feríſque terreſtribus.
v. 9. 9 Deinde ubi quintum aperuit ſigillum, vi
Apoc. 1. 9. ſub ara animas necatorum propter Dei ſerm
& 8. 3. nem, proptérque teſtimonium quod habebant
& 9. 13. 10 Qui ingenti voce ſic clamabant: Quouſq
& 14. 18. tandem, ô Domine ſancte atque vere, non
& 19. 10. ciſceris ac vindicas ſanguinem noſtrum de ter
& 20. 4. incolis?
v. 11. 11 Sed eis ſingulis datæ ſunt albæ ſtolæ, eíſq
Apoc. 3. 5. dictum eſt, ut quieſcerent adhuc pauliſper, c
& 7. 9, 14. nec plenus eſſet numerus etiam conſervorum
rum atque fratrum, qui interficiendi eſſent t
& ipſi.
v. 12. *b* 12 Deinde aſpiciente me, ubi ſextum ſig
Joël 2. 10, lum aperuit. extitit magnus terræmotus:
31. ctúſque eſt ſol tam ater quàm eſt ſaccus cilicin
& 3. 15. & luna facta eſt ſanguinea,
Mat. 24. 29. 13 Et cœli ſtellæ ceciderunt ad terram, ſic
Act. 2. 20. ficus abjicit ſuas groſſos, cùm vehementi ven
quatitur:
v. 14. 14 Et cœlum receſſit, perinde ac ſi ſcha
Pſ. 102. 27. convolvatur: omnéſque & montes & inſulæ
Eſa. 34. 4. ſuis locis motæ ſunt.
Hebr. 1. 12. 15 Et terrarum Reges, & ſummates, & di
Apoc 16. 20 tes, & tribuni, & potentes, & omnes tum ſerv
v. 15. tum liberi, ſeipſos in ſpecus rupéſque montiu
Eſa. 2. 19. abdere,
v. 16. 16 Et montibus rupibúſque dicere: Obru
Eſa. 2. 19. nos, & abdite ex conſpectu ſedentis in ſolio,
Oſe. 10. 8. ab ira Agni:
Luc. 23. 30. 17 Quoniam venit magna dies ejus iræ, qua
Apoc. 19. 6. quis poſſit ſubſiſtere? CA

b *Sextum ſigillum aperitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. VII.

*raſſantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Do-
mini, ex omnibus tribubus ſignentur. Deinde eo-
rum qui Chriſti cauſa perſecutionem ſuſtinuerunt,
felicitas, & gaudium deſcribitur.*

POSTEA vidi quatuor Angelos, ſtantes
ad quatuor terræ angelos, tenentes quatuor
terræ ventos, ne ventus terram, aut mare,
ıt ullam arborem afflaret.
2 Item vidi alium Angelum ab orti Solis aſ- *v. 2.*
endentem, habentem viventis Dei ſigillum, qui *Apoc.* 14. 1.
d quatuor Angelos (quibus ut terram & mare
ederent, commiſſum erat) magna voce clama-
it his verbis:
3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, *v. 3.*
onec Dei noſtri ſervos in eorum frontibus con- *Ezech.* 9. 4.
ignemus. *Apoc.* 9. 4.
4 Audivi autem conſignatorum numerum, *v. 4.*
ui conſignati erant centum quadraginta qua- *Apoc.* 14. 1.
uor millia, ex omnibus Iſraëlitarum tribubus.
5 Ex tribu Judæ conſignata erant duodecim
nillia. Ex Rubenis duodecim millia. Ex Gàddi,
luodecim millia.
6 Ex Aſeris duodecim millia. Ex Nephtalis
luodecim millia. Ex Manaſſis duodecim millia.
7 Ex Simeonis duodecim millia. Ex Levis
luodecim millia. Ex Iſſàcharis duodecim millia.
8 Ex Zabulonis duodecim millia. Ex Joſe-
phi duodecim millia. Ex Benjaminis duodecim
nillia.
9 Poſtea animadverti tantam turbam, ut eam *v. 9.*
numerare nullus poſſet, ex omnibus gentibus, *Apoc.* 3. 5,
nationibus, populis, & linguis, qui ante ſolium 18.

 & *&* 6. 11.
& 7. 14.

a *Conſignatorum numerus.*

& agnum ſtabant, ſtolis amicti candidis, palm
geſtantes in manibus,
v. 10. 10 Et magna voce clamantes in hunc modun
Pſal. 3. 9. Salus ſedenti in ſolio Dei noſtri & Agno.
Eſa. 43. 11. 11 Omnes autem Angeli, ſolium ſenatoré
Jer. 3. 23. que & quatuor animalia circumſtantes, proc
Hoſ. 13. 4. buerunt ante ſolium proni, Deúmque venera
ſunt,
12 Dicentes: Amen. Fauſtitas & gloria,
ſapientia, & gratiarum actio, & honos, & p
tentia, & vires, Deo noſtro in perpetua ſecul
Amen.
13 Tum unus de Senatoribus ſic me affat
eſt: Hi ſtolis albis amicti quinam ſunt, & unc
venerunt?
v. 14. 14 Cui ego: Domine, tute ſcis. Et ille: H
Eſa. 1. 18. ſunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt
Hebr. 9. 14. ſtoláſque ſuas Agni ſanguine perluerunt ac dea
1 *Joh.* 1. 7. barunt.
Apoc. 1. 5. 15 Propterea ſunt ante Dei ſolium, eúmqu
v. 15. dies & noctes in ejus templo colunt, apud eóſqu
Eſa. 4. 5, 6. deget is qui ſedet in ſolio.
v. 16. 16 Non amplius eſurient, nec amplius ſ
Pſal. 121. 6. tient, nec eos Sol aut ullus æſtus feriet.
Eſa. 49. 10. 17 Quoniam Agnus, qui eſt inter ſolium
v. 17. paſcet eos: & ad vivos aquæ fontes ducet, abſte
Pſal. 23. 1. gétque Deus ex eorum oculis omnem lacry
Eſa. 25. 8. mam.
Joh. 10. 11.
Apoc. 21. 4.

CAP. VIII.

Septimo ſigillo aperto, offeruntur ſanctorum prece per ſuffitus. Procedunt ſeptem angeli cum tubis & quatuor primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amareſcunt, & ſtellæ obtenebrantur.

UT

UT autem ſeptimum aperuit ſigillum,
extitit in cœlo ſilentium, ferè dimidiam
horam:
2 Vidíque ſeptem Angelos, qui in Dei con-
ectu aſtiterant, quibus ſeptem tubæ datæ ſunt.
3 Alius item Angelus, venit, & ad aram con- *v.* 3.
tit, thuribulum habens aureum, eíque data *Apoc.* 5. 8.
nt multa ſuffimenta, ut ſanctorum omnium & 6. 9.
pplicationes ad auream aram ante ſolium poſi- & 9. 13.
m obmoveret. & 14. 18.
4 Aſcendítque fumus ſuffimentorum ſuppli- *v.* 4.
tionum ſanctorum ex Angeli manu in Dei *Pſal.* 141. 2.
nſpectum.
5 Deinde ſumpſit Angelus thuribulum, &
taris igne replevit, ad terrámque dejecit, &
titerunt fragores, & tonitrua, & fulgura, &
rræmotus.
6 Itémque ſeptem Angeli, qui ſeptem tubas
abebant, ſeſe ad clangendum pararunt.
7 Cúmque primus Angelus clanxiſſet, extitit
rando & ignis permixta ſanguini: quibus ad
rram dejectis, tertia pars arborum combuſta
ſt, & omnes virentes herbæ conflagrarunt.
8 Deinde ubi ſecundus clanxit Angelus, qui-
am quaſi mons ingens igni flagrans in mare de-
ectus eſt, converſaque eſt pars tertia maris in
anguinem.
9 Et mortua eſt tertia pars rerum, quæ in
nari animatæ ſunt, tertiáque navium pars cor-
upta.
10 Ut tertius clanxit Angelus, cecidit de cœ-
o magna ſtella, facis in morem ardens, qua in
ertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes
delapſa.

a *Septimum ſigillum aperitur.*
b *Angeli clangunt. Primus.*
c *Secundus.* d *Tertius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

11 (Eſt autem ſtellæ nomen Abſinthiu)
converſa eſt tertia pars in Abſinthium, multiq
hominum ab aquis interierunt, quòd am
factæ eſſent.
e 12 Ad quarti Angeli clangorem icta eſt S
tertia pars, & Lunæ tertia pars, & ſtellarum t
tia pars, adeò ut offuſcata eorum parte tert,
dies tertia parte ſui non luceret, itidemque no
13 Tum aſpiciens audivi quendam. Angel
volantem per medium cœli, magna voce dic
tem: Væ, væ, væ terræ habitatoribus, à r
quis tubarum ſonis trium Angelorum, qui j
clangent.

---

e *Quartus.*

Cap. IX.

Quinto angelo clangente locuſtæ vaſtatrices prode
Sextus autem clangens equites producit, human
genus devaſtantes.

v. 1. *a* TUM ubi clanxit quintus Angelus, v
Luc. 8. 31. ſtellam de cœlo delapſam ad terram,
Apoc. 17. 8. data clavis eſt putei Tartari.
2 Qua poſtquam Tartareum puteum aperu
exhalavit ex puteo talis fumus, qualis eſt mag
fornacis, quo putei fumo. Sol eſt & aër obſ
ratus.
b 3 Ex eo fumo prodierunt in terram locuſt
quibus talis eſt data vis, qualem habent terreſt
ſcorpii:
v. 4. 4 Eíſque præceptum eſt, ne terreſtres her
Ezech. 9. 4. læderent, néve ullam viriditatem, ullámve
Apoc. 6. 6. borem, ſed ſolos homines, qui Dei ſignum
& 7. 3. frontibus ſuis non haberent.

5 F

---

a *Quintus.* *b* Locuſtæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Eſt autem mandatum eis, ne eos interfice-
, ſed ut quinque menſes cruciarentur : ita ut
it eorum cruciatus, qualis ſcorpii cruciatus
cùm hominem punxit.
Atque illa tempeſtate quærent homines v. 6.
rtem, nec invenient: cupiéntque mori, & eos Eſa. 2.19.
iet mors. Jerem. 8. 3.
Erat autem locuſtarum ea ſpecies, ut ſimiles Oſe. 10. 8.
nt equis ad prælium paratis: erantque in ea- Luc. 23. 30.
n capitibus quædam quaſi coronæ auri ſimiles. Apoc. 6. 16.
ltus erant ut vultus hominum. v. 7.
8 Capillos habebant muliebrium ſimiles, den- Exod. 10. 4.
erant quales ſunt leonum. Sap. 16. 9.
9 Habebant & loricas, cujuſmodi ſunt ferreæ Joël 2. 4.
icæ: erátque earum alarum ſonitus qualis eſt v. 8.
rruum ſonitus multorum equorum ad pu- Joel 1. 6.
am currentium.
10 Caudas habebant ſcorpiorum ſimiles, & in
udis erant aculei. Earum poteſtas eſt, homi-
s lædere per quinque menſes:
11 Habéntque ſibi præfectum regem Ange- v. 11.
m Tartari, cui nomen eſt Hebraicè *c* Abbadon, Apoc. 9. 1.
ræco autem ſermone Apollyon.
12 Una miſeria præteriit, venturæ ſunt adhuc v. 12.
oſthac duæ miſeriæ. Apoc. 8. 13.
13 Deinde ubi ſextus clanxit Angelus, audivi
x quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum
oſiti vocem quandam.
14 Dicentem ſexto Angelo, qui tubam habe- v. 14.
at: Solve quatuor Angelos ad magnum flumen Apoc. 7. 1.
Euphratem colligatos.
15 Itáque ſoluti ſunt quatuor Angeli, qui ad
oram, & diem, & menſem, & annum parati
rant ad hominum tertiam partem necandam.

---

c Perditor.
d *Sextus Angelus clangit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 16. 16 Erat autem exercitus equitum numerus
Pſal. 68. 18. bis millies centena millia, eorúmque numerum
Dan. 7. 10. audui.

17 Atque ita viſus ſum videre equos & in visione
equitantes, qui loricas habebant igneas, & hya-
cinthinas ac ſulphureas. Equorum capita erant
leoninorum capitum ſimilia, éxque eorum oribus
bus manabat ignis, & fumus, & ſulphur.

18 Ab his tribus cladibus interfecta eſt homi-
num pars tertia, videlicet igne, & fumo, & ſul-
phure, quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum erat:
ſiquidem eorum caudæ erant anguium ſimiles,
capita habentes quibus nocerent.

v. 20. 20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus
Lev. 17: 7. occiſi non ſunt, non deſtiterunt à ſuis actionib, ut
Deu. 31. 17. ne dæmonia venerarentur, & ſimulacra aurea,
Pſ. 106. 37. argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre
& 115. 5, poſſunt, nec audire, nec ingredi.
&c. 21 Nec ſua homicidia, nec veneficia, nec ſtu-
& 135. 5. pra, nec furta omiſerunt.

CAP. X.

*Alius apparet angelus amictus nube, libellum aper-
tum tenens. Inclamat & Johanni oraculi juſſu
devorandum tradit.*

v. 1. a DEINDE vidi alium Angelum validum
Matt. 17. 2. de cœlo deſcendentem, indutum nube:
Apoc. 1. 15. cujus capiti iris incumbebat. Facies erat
ſoli ſimilis: pedes ut igneæ columnæ. Habebat
autem in manu libellum apertum, poſuítque
pedem ſuum dextrum in mari, ſiniſtrum in
terra,

2 Et magna voce clamavit, quomodo rugit
leo

a *Angelus in mari & in terra ſtans.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Poſtquam clamavit, locuta ſunt ſeptem to-
ua ſuas voces,
Quibus ſeptem tonitruis ſuas voces locutis,
ego ſcripturus eſſem, audivi vocem dicen-
mihi: Conſigna quæ locuta ſunt ſeptem to-
ua, & ea ne ſcripſeris.
Tum Angelus, quem in mari & in terra *v.* 4.
tem videram, ſublata in cœlum ſua manu. *Dan.* 8. 26.
Juravit per viventem in perpetua ſecula, *&* 12. 4, 9.
cœlum & cœleſtia, terram & terreſtria mare *v.* 5.
marina condidit, futurum eſſe ut tempus de- *Dan.* 12. 7.
eps non ſit.
5 Videlicet diebus vocis ſeptimi Angeli,
m clanxerit, peractúmque fuerit arcanum
i, ut ſuis ſervis vatibus nunciavit.
7 Atque eadem vox, quam de cœlo audive- *v.* 7.
n, rurſus mecum locuta eſt in hunc modùm: *Apoc.* 11. 15
ſume libellum apertum, qui eſt in manu An-
i, in mari terráque ſtantis.
8 Tum ego Angelum aggreſſus: Da mihi li- *v.* 8.
lum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eum- *Supr. v.* 4.
e degluti, & tibi ventrem amaritudine tor-
ebit, quanquam in ore tuo erit tam dulcis
àm eſt mel.
9 Hic ego ſumptum de Angeli manu libellum *v.* 9.
glutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis *Ezech.* 3.
t quàm eſt mel. Sed ubi id comedi, amaruit 1, 2, 3.
ihi venter.
10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi
rſus eſt, inquit, ſuper populis & gentibus,
linguis, regibúſque multis.

b *Joannes libellum deglutit.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XI.

Templum metiri jubetur. Dominus teſtes duos ci-
tat, quos à beſtia laniatos nemo terræ man
Deus autem in vitam revocatos ad cœlum eve
Terrentur impii. Et ſeptimi angeli tuba, re-
rectionis, & judicii nuncia deſcribitur.

v. 1. a TUM datus eſt mihi calamus virgæ ſi-
Ezech. 40. lis. Et Angelus ſtans, Surge, inq
& 41. & Dei metire templum, arámque
& 42. adorantes in eo.
& 43. 2 Ac exterius atrium templi, foris exclu
v. 2. néque id metire, quippe datum extraneis,
Ezech. 4. ſanctam urbem conculcabunt menſes quadra
17, 19, 20. ta duos.
Apoc. 13. 5. 3 Mandabóque duobus meis teſtibus, ut vi-
v. 3 cinentur dies mille ducentos ſexaginta, cent
Apoc. 12. 6. bus amicti.
v. 4. *b* 4 Hi ſunt olivæ duæ, duóque candelabra
Zach. 4. 2, conſpectu Dei terræ ſtantia.
3, 11, 14. 5 Quod ſi quis eos lædere vult, manat ex
v. 6. rum ore ignis, qui eorum hoſtes conficit:
Exod. 7. quis eos lædere vult, ſic interficiendus eſt.
& 8. 6 Hi poteſtatem habent claudendi cœli,
& 9. pluat imber tempore ſuæ vaticinationis: habé
& 10. que in aquas poteſtatem, eas in ſanguinem c
& 12. vertendi, & terræ quamlibet cladem infligen
1 *Reg.* 17. 1. quoties velint.
v. 7. 7 Quum autem ſuum teſtimonium pere
Dan. 7. 21. rint, beſtia ex Tartaro aſcendet, quæ eos aggr
Apoc. 13. 1, ſa, bello vincet ac interficiet:
7, 11. 8 Jacebúntque eorum corpora in urbis m
& 17. 8. gnæ foro, quæ vocatur *c* ſpiritualiter Sodo
v. 8.

Apoc. 17. a *Dei templum.* b *Duo Dei teſtes.*
2, 5. *c* Cùm aliud dicit, aliud intelligendum e
& 18. 10. quæ allegoria vocatur.

gyptus, ubi etiam Dominus noſter cruci-
eſt.
Et aſpicient homines de populis, & natio-
, linguíſque & gentibus eorum corpora tres
& dimidium, nec ſinent eorum corpora
umentis mandari.
Gaudebunt autem terræ incolæ ſuper eis,
que dona mittent inter ſeſe, quòd hi duo va-
uciaverint incolas terræ.
1 Verùm poſt dies tres, & dimidium vitali
tu à Deo in eos ingreſſo, conſtiterunt in pe-
uos, magno timore correptis iis qui eos ſpe-
ant.
2 Audivíque vocem magnam de cœlo dicen-
eis: Aſcendite huc. Atque illi in cœlum in
e aſcenderunt, ſpectantibus eos hoſtibus
um.
13 Ac eadem hora tantus extitit terræmotus,
collapſa ſit urbis pars decima, occiſis in eo
tu humanorum capitum ſeptem millibus.
iqui timore perculſi tribuerunt cœleſti Deo
riam.
14 Miſeria ſecunda præteriit, ecce tertia mi- *v.* 14.
ia mox aderit. *Apoc.* 8. 13.
15 Deinde ſeptimus clanxit Angelus, extite- & 9. 12.
ntque magnæ voces in cœlo dicentes: Facta & 15. 1.
nt mundi regna Domini noſtri, ejúſque Chri- *v.* 15.
, qui regnabit in omnem perpetuitatem. *Apoc.* 10. 7.
16 Et viginti quatuor ſenatores, ante Deum *v.* 16.
is in ſoliis ſedentes, proni procubuerunt, *Apoc.* 4. 4,
eúmque venerati ſunt, 10. & 5. 8.
17 Dicentes: Agimus tibi gratias, Domine *v.* 17.
eus omnipotens, qui es, qui fuiſti, quíque fu- *Apoc.* 1. 4, 8.
rus es: quod magnam tuam poteſtatem adeptus & 4. 8.
gnum iniiſti, & 16. 5.
18 Et & 19. 6.

d *Septimus Angelus clangit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

18 Et gentes iratæ ſunt, & venit ira tua, te
púſque quo mortui judicentur, & merces det
tuis ſervis vatibus & ſanctis, tuúmque nom
reverentibus, tum parvis tum magnis, & co
rumpantur corruptores terræ.
v. 19. 19 Tum aperto Dei templo in cœlo viſa
Apoc. 15. 5. arca fœderis in ejus templo, extiteruntq
fulgura, & ſonitus & tonitrua, & terræmotus
magna grando.

Cap. XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus filio i
ſidiatur draco, qui à Michaele devictus, deji
tur. Et quò magis vincendus excluditur, eò acri
ſuas non deſinit multiplicare verſutias.

a VISUMQUE eſt oſtentum ingens i
cœlo, mulier amicta ſole, ejus pedibu
ſubjecta luna, capiti autem impoſita duo
decim ſtellarum corona.
2 Ea in alvo geſtans vociferabatur, & partu
riens pariendi doloribus cruciabatur.
b 3 Item conſpectum eſt aliud oſtentum in cœ
lo: Draco erat ingens, rufus, habens ſeptem ca-
pita, & decem cornua, & in capitibus diadema-
ta ſeptem,
4 Cujus cauda tertiam cœleſtium ſiderum
partem detraxit, ad terrámque dejecit. Is draco
ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum
ea ſuum filium peperiſſet, ipſe eum devoraret.
v. 5. 5 Peperit autem filium marem, qui gentes
Pſal. 2. 9. omnes ferreo ſceptro recturus eſt: qui ejus filius
Apoc. 2. 27 raptus eſt ad Deum ejuſque ſolium.
& 19. 15. 6 Mulier autem fugit in ſolitudinem, ubi lo-
v 6 cum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies
Apoc. 11. 3. mille ducentos ſexaginta,

7 Fa-

a *Mulier amicta ſole.* b *Draco.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Factum eſt autem in cœlo prælium, Mi- *v.* 7.
el & ejus Angeli adverſus draconem pugna- *Dan.* 10. 13,
t: & draco ejuſque Angeli pugnantes, 21.
Victi ſunt, nec ullus extitit jam eorum lo- *&* 12. 1.
in cœlo. *Judæ v.* 9.
Itáque dejectus eſt draco ille magnus, ſer- *v.* 8.
s antiquus, qui Diabolus & Satanas appella- *Dan.* 2. 35.
, qui totum orbem decipit. Dejectus eſt, in- *v.* 9.
m ad terram, ejúſque Angeli dejecti ſunt. *Gen.* 3. 1, 4.
10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: *Luc.* 10. 18.
cœlo nunc facta eſt ſalus & poteſtas, & regnum *Joh.* 12. 31.
i noſtri, & potentia Chriſti ejus: quoniam de- 1 *Cor.* 11. 3.
cus eſt fratrum noſtrorum accuſator, qui eos *Apoc.* 20. 2.
id Deum noſtrum dies & noctes accuſabat. *v.* 10.
11 Eum illi Agni ſanguine, ſuíque teſtimonii *Job* 1. 9.
mone vicerunt: animámque ſuam uſque adeo *&* 2. 5.
n amarunt, ut mortem oppetierint. *Zach.* 3. 1.
12 Propterea lætamini cœli, & cœlicolæ. Væ *Apoc.* 11. 15
ræ, & maris incolis: quandoquidem deſcen- *v.* 11.
diabolus ad vos, magno furore percitus, ſciens *Rom.* 8. 33,
bere ſe breve tempus. 34, 37.
13 Ubi draco ſe ad terram dejectum vidit, *&* 16. 20.
ulierem perſecutus eſt, quæ marem pepererat. *v.* 12.
14 Sed mulieri datæ ſunt alæ duæ ingentis *Pſal.* 96. 11.
quilæ, ut in ſolitudinem in locum ſuum avo- *Eſa.* 49. 13.
ret, illic alenda tempus, & tempora, & dimi- *Apoc.* 8. 13.
um temporis, ad vitandum ſerpentem. *v.* 14.
15 Jecit autem ſerpens poſt mulierem, ex ore *Dan.* 7. 25.
o aquam fluminis inſtar, quo eam flumine *&* 12. 7.
mmergeret. *Apoc.* 12. 6.
16 Verùm terra mulieri ſuccurrit, apertíſque
is faucibus, flumen hauſit, quod draco ore
o ejaculatus erat.
17 Tum iratus mulieri draco ivit illatum bel- *v.* 17.
um reliquis ejus ſeminis, qui Dei præceptis obe- 1 *Joh.* 5. 10
irent, & Jeſu Chriſti teſtimonium haberent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Cap. XIII.

Deſcribitur Beſtia illa multiceps, quæ maxi
mundi partem in idolatriam ſeducit, quæ ab
beſtia aſcendente confirmatur.

v. 1. a EGO in maris arena ſtans, vidi aſcen
Dan. 7. 7. tem ex mari beſtiam, habentem c
Apoc. 17. 3, ſeptem, & cornua decem, & in corn
9, 12. diademata decem, & ſuper capita nomen c
tumelioſum:
v. 2. 2 Erat autem beſtia, quam vidi pardali ſ
Apoc. 12. 9. lis, pedibus urſinis, ore leonino ſimili. Ei dr
ſuas vires ſuúmque ſolium, & magnam d
potentiam.
v. 3. 3 Deinde vidi unum ejus capitum penè m
Apoc. 17. 8. te extinctum, ſed cujus lethiferum vulnus ſa
tum eſt. Itáque tantæ fuit per totam terram
mirationi beſtia,
v. 4. 4 Ut draconem venerarentur, qui potent
Apoc. 18. 18 dediſſet beſtiæ, & beſtiam item venerarentur
centes: Quis par eſt beſtiæ? quis cum ea pug
re poſſit?
v. 5. 5 Ei autem datum eſt os magna, & infa
Dan. 7. 8, 11 loquens, & poteſtas agendi menſes quadragi
& 11. 36. duos.
Apoc. 11. 6 Eáque os ſuum aperuit, in contumeliam
2, 9. verſus Deum, in ejus nomen inque taberna
v. 7. lum, & cœlicolas, contumelioſè loquens.
Dan. 7. 21. 7 Item ei datum eſt bellum cum ſanctis ge
Apoc. 11. 7 re, eóſque vincere, eidémque poteſtas eſt data
v. 8. omnes nationes, & linguas, atque gentes,
Exod. 32, 33 8 Ita ut eam adoraturi ſint omnes terraru
Phil. 4. 3. incolæ, quorum nomina ab orbe condito ſcrip
Apoc. 3. 5. non ſunt in vitæ libro Agni mactati.
& 17. 8. 9 S
& 20. 12.
& 21. 27.

a *Beſtia ſepticeps.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

9 Siquis aurem habet, audiat. *v. 9.*
10 Siquis captivos abigit, in captivitatem abit. *Apoc. 2. 7.*
quis gladio occiderit, eum gladio oportet occi- *v. 10.*
Hic eſt patientia, fidéſque ſanctorum. *Gen. 9. 6.*
11 Item vidi aliam beſtiam ex terra aſcenden- *Eſa. 33. 1.*
n, quæ duo cornua habebat Agni ſimilia, & *Mat. 26. 52.*
quebatur ut draco. *Apoc. 14. 12*
12 Ea omnem prioris beſtiæ poteſtatem exer- *v. 11.*
bat in ejus conſpectu: efficiebátque ut terra & *Apoc. 11. 7.*
us incolæ priorem beſtiam, cujus mortiferum *v. 12.*
lnus erat ſanatum, venerarentur: *Apoc. 13. 3.*
13 Magnáque oſtenta faciebat, adeo ut etiam *& 19. 20.*
nem de cœlo ad terram devocaret in hominum *v. 13.*
nſpectu, *Mat 24. 24.*
14 Et terræ incolas oſtentis, quæ ei in beſtiæ *2 Theſ. 2. 9.*
nſpectu facere datum erat, fallebat, jubens *Apoc. 16. 14*
ræ incolis, ut ſimulacrum facerent beſtiæ *v. 14.*
æ gladio vulnerata revaluerat. *Deut. 13. 1.*
15 Atque ei datum eſt, ſpiritu donare ſimu- *Mat. 24. 24.*
crum beſtiæ, adeo ut loqueretur ſimulacrum *Apoc. 16 14*
ſtiæ, efficerétque, ut quicunque non vene- *& 19. 20.*
rentur beſtiæ ſimulacrum, occiderentur. *v. 15.*
16 Atque eò adigebat omnes, parvos juxta ac *Apoc. 19. 20*
agnos, divites ac pauperes, liberos ac ſervos, *v. 16.*
eorum manui dexteræ aut frontibus notam *Apoc. 19. 20*
ureret.
17 Néve cui emere liceret, aut vendere, niſi *v. 17.*
i notam aut nomen haberet beſtiæ, aut ejus *Apoc. 14. 11*
minis numerum.
18 Hic eſt acumen. Qui habet ingenium, *v. 18.*
mputet beſtiæ numerum. Numerus enim ho- *Apoc. 15. 2.*
inis eſt, eſtque ejus numerus ſexcenti ſexagin- *& 17. 9.*
ſex.

---

b *Beſtiæ numerus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

CAP. XIV.

*Agno ſtante ſuper montem Sion, unà cum caſtis ſu…
cultoribus, Angelus unus Euangelium nunc…
Alius Babylonis caſum prædicit. Tertius Beſti…
vitari monet, vox è cœlo beatos illos pronunc…
qui Domini cauſâ moriuntur. Mittitur poſtea …
Domini in meſſem, & in vindemiam.*

v. 1. a DEINDE animadverti agnum ſtant…
Apoc. 7. 4. in Sione monte, & cum eo centum q…
draginta quatuor millia, Patris ejus …
men in ſuis frontibus ſcriptum habentia:
v. 2. 2 Audivíque de cœlo ſonitum, qualis mu…
Apoc. 1. 15. rum aquarum, ingentíſque tonitrui ſonitus…
& 5. 8. itémque vocem audivi citharædorum cithi…
& 19. 6. ſuis canentium,
v. 3 3 Qui veluti novum carmen canebant a…
Apoc. 5. 9. ſolium, & ante quatuor animalia ac ſenato…
quod carmen nullus diſcere poterat, niſi …
v. 4. centum quadraginta quatuor millia redem…
1 *Cor.* 6. 20. à terra.
2 *Cor.* 11. 2. 4 Hi ſunt qui cum fœminis non ſunt poll…
Jac. 1. 18. ſunt enim virgines. Hi ſunt qui Agnum, q…
Apoc. 3. 4 cunque vadat ſequuntur. Hi ex hominibus …
& 5. 9. dempti ſunt, primitiæ Deo & Agno.
v. 5. 5 Quorum in ore nulla reperta fraus eſt: …
Pſal. 32. 2. enim inculpati coram Dei ſolio.
Soph. 3. 13. 6 Vidi item alium Angelum medio cœlo …
Eph. 5. 27. lantem, Euangelium æternum habentem, q…
v. 7. terræ incolas, gentéſque, & nationes, & ling…
Gen. 1. 1. & populos omnes doceret,
Pſal. 33. 6. 7 Dicentem magna voce: Timete Deu…
& 124. 8. eíque gloriam tribuite. nam venit hora ejus …
& 146. 6. di
Act. 14. 14.
& 17. 24.

a *Agnus ſtans in Sione.*

cii : & adorate cœli, terræ, maris, & fontium
uarum conditorem.
8 Item alius Angelus ſecutus eſt dicens: ceci- *v.* 8.
t, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam *Eſa.* 21. 9.
vo impudicitiæ ſuæ vino gentes omnes potio- *Jer.* 51. 8.
vit. *Apoc.* 18. 2,
9 Item tertius Angelus eos ſecutus eſt, magna 3, 10, 21.
ce dicens: Siquis beſtiam, & ejus imaginem & 16. 19.
neratur, notámque in frontem manumve & 17. 2, 5.
am admittit,
10 Is etiam ſævum Dei vinum mixtum me- *v.* 10.
mque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac *Pſal.* 75. 9.
lphure torquebitur in ſanctorum Angelorum *Eſa.* 51. 17.
gníque conſpectu. *Jer.* 25. 15.
11 Eorúmque tormenti fumus exhalabit in *Apoc.* 16. 19
nnem perpetuitatem, nec ullam die noctéve & 19. 20.
quietem habebunt, qui beſtiam & ejus ima- & 20. 10.
nem venerantur, aut ſiquis ejus nominis no- *v.* 11.
m accipit. *Eſa.* 34. 10.
12 Hic eſt ſanctorum patientia: Hîc ſunt qui *Apoc.* 19. 3.
ei præcepta, Jeſúque fidem tuentur. *v.* 12.
13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mi- *Apoc.* 13. 10
: Scribe: Beati mortui, qui in Domino mo- *v.* 13.
untur. Ii deinceps (affirmat ſpiritus) à ſuis 1 *Cor.* 15. 18
quieſcent laboribus, & ſua eos comitantur 1 *Theſ.* 4. 14.
pera.
14 Præterea animadverti nubem candidam & *v.* 14.
ubi inſidentem quendam filii hominis ſimilem, *Ezech.* 1. 26
bentem in capite coronam auream, & in ma- *Dan.* 7. 13.
u falcem acutam. *Apoc.* 1. 13.
15 Tum alius Angelus exiit ex fano, magna *v.* 15.
oce clamans ad eum qui nubi inſidebat: Immit- *Joel* 3. 13.
falcem tuam, & mete. Nam tibi venit hora *Mat.* 13 39.
etendi, quandoquidem aruit terræ ſeges.

b *Cecidit Babilon.*
c *Beati qui in Domino moriuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

d 16 Itáque immiſit, qui in nube ſedebat
cem ſuam in terram, meſſaque terra eſt.
17 Item alius prodiit ex fano, quod in c
erat Angelus, habens & ipſe ſalcem acutam.
18 Et alius prodiit Angelus ex ara, ign
tens, qui magna voce clamans eum qui falc
habebat ſic allocutus eſt: Injice tuam iſtam falc
acutam, & terræ vuas vindemia, quoniam
v. 19. maturuerunt racemi.
Apoc. 19. 15 19 Ita Angelus ille, ſua falce in terram i
cta, terræ vineam vindemiavit, & vuas in ing
v. 20. ſævitiæ Dei torcular conjecit:
Eſa. 63. 3. 20 Quo torculari extra urbem calcato,
Lam. 1. 15. navit ex torculari ſanguis uſque ad frenos eq
rum, per mille ſexcenta ſtadia.

d *Metitur terræ ſeges.*

Cap. XV.

Apparent ſeptem angeli habentes plagas ſeptem
mas. Victores beſtiæ Deum laudant. Angelu
ptem, ſeptem dantur divini furoris phialæ.

v. 1. VIDI & aliud in cœlo oſtentum inge
Apoc. 11 14 ac mirabile, Angelos ſeptem, habe
ſeptem clades ultimas, in quas Dei ſæv
abſumatur.
v. 2. *a* 2 Itémque vidi quaſi mare vitreum igne m
Apoc. 4. 6. tum, & ex beſtia ejuſque ſimulacro, & nota
& 5. 8. nominis numero, victores, ſtantes ſuper m
& 14. 2. vitreum, divinas habentes citharas:
v 3 3 Et Moſis Dei ſervi carmen, Agníque
Exod. 15. 1. men ita cantantes: Magna & mirabilia ſunt
Pſal 111. 2. ra tua, Domine Deus omnipotens: juſta verá
& 139 14. ſunt inſtituta tua, ſanctorum Rex.
& 145 17. 4 C

a *Mare vitreum.*

4 Quis te non metuat, Domine, tuúmque *v.* 4.
men celebret? nam tu ſolus ſanctus: nam te *Eſa.* 66. 23.
ntes omnes coram adoratum venient, quod *Jer.* 10. 7.
jura patefacta ſint.
5 Poſtea vidi fanum aperiri oracularis taber- *v.* 5.
culi in cœlo, *Num.* 1. 50.
6 Et ex fano prodire ſeptem Angelos, ſeptem *Apoc.* 11. 19
timas clades habentes, puro nitidóque veſtitos *v.* 6.
o, & pectora cingulis aureis cinctos. *Apoc.* 1. 13.
7 His ſeptem Angelis dedit unum quatuor ani-
lium ſeptem phialas aureas, plenas ſævitia Dei
rentis in omnem ſeculorum ſeriem.
8 Eſtque fanum tanto fumo, præ Dei ſplen- *v.* 8.
re atque potentia completum, ut nullus poſſet *Exod.* 40. 34
fanum intrare, donec ſeptem Angelorum 1 *Reg.* 8. 10.
tem clades peractæ forent. *Eſa.* 6. 4.

b *Septem angeli ſeptem ultimarum cladum.*

CAP. XVI.

fundunt angeli ſeptem commiſſas ſibi furoris divini phialas, quibus effuſis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magnæ urbis incolas.

TUM magnam ex fano vocem audivi, dicentem ſeptem Angelis: Ite, effundite phialas Dei ſævitiæ in terram.
2 Itáque primus abiit, & phialam ſuam in ter- *v.* 2.
m effudit, diróque & tetro vulnere affecti ſunt *Exod.* 9. 9,
mines, beſtiæ notam habentes, & ejus ſimu- 10, 11.
crum colentes. *Apoc.* 13.
3 Deinde ſecundus Angelus effudit ſuam phia- 14, 16, 17.
m in mare: idque in cruorem, qualis mortuo- *v.* 3.
rum *Exod.* 7. 17, 20.

a *Primus angelus ſuam phialam effundit.*
b *Secundus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

rum eſſe ſolet, mutatum eſt, omnéſque anim
tes mortuæ ſunt in mari.
c 4 Item tertius Angelus phialam ſuam in
vios, & aquarum fontes effudit, iíque mu
ſunt in ſanguinem.
v. 5. 5 Tum aquarum Angelum audivi dicente
Apoc. 1.4,8. Juſtus es Domine qui es, quíque fuiſti, quíq
& 4.8. ſanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,
& 11.17. 6 Ut qui ſanctorum vatúmque ſangui
v. 6. effundebant, eis ſanguinem potandum dede
Mat. 23.34. ut digni ſunt.
v. 7. 7 Deinde alium audivi ex ara dicente
Apoc. 9.13. Etiam, Domine Deus omnipotens: vera ju
& 15.3. qua ſunt tua judicia.
d 8 Item quartus Angelus effudit phialam ſ
in ſolem, eíque mandatum eſt, ut homines
ureret.
9 Itáque magno ardore uſti ſunt homi
v. 9. Deíque nomini contumeliam dixerunt, qu
Infr. v. 11, beret in eas clades poteſtatem: nec ad frugem
21. dierunt, ut ei gloriam tribuerent.
e 10 Deinde quintus Angelus phialam ſ
effudit in beſtiæ ſolium: adeóque obſcuratum
ejus regnum, ut ipſi ſuas præ dolore lin
manderent,
11 Cœlíque Deo præ doloribus, vulneri
que ſuis, conviciarentur, nec a ſuis action
deſiſterent.
f 12 Deinde ſextus Angelus phialam ſuam e
dit in magnum flumen Euphratum, & aruit
aqua, ut pararetur via regum, qui eſſent à
ortu.
13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore be
v. 13. & ex ore falſi vatis, tres ſpiritus immundos,
Apoc. 12.9. narum ſimiles.
& 19.20.
& 20.10.

14 S

c *Tertius.* d *Quartus.*
e *Quintus.* f *Sextus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

4 Sunt autem dæmonum ſpiritus, qui ſpiri- *v.* 14.
efficiunt, ut edantur oſtenta ad terrarum & *Matt.* 24.
us orbis reges, quò eos congregent in prælium 42, 43.
is magnæ diei omnipotentis Dei. *Luc.* 12. 39.
5 Venturus ſum ut fur, Felix qui vigilat, 1 *Theſ.* 5. 2.
ſque veſtimenta ſervat, ne nudus incedat, 2 *Theſ.* 2. 9.
eſque obſcœna cernantur. 2 *Petr.* 3. 10
16 Congregavit autem eos in locum, qui He- *Apoc.* 2. 10.
bicè vocatur *g* Armageddon. & 13. 13.
17 Deinde ſeptimus Angelus phialam ſuam in & 17. 14.
aem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano & 19. 19,
20.
ſolio dicens: Factum eſt. & 20. 9.
18 Extiterúntque ſonitus & tonitrua, ac ful- *v.* 15.
ra: tantúſque terræmotus factus eſt, ut poſt *Mat.* 24. 44.
mines in terris natos tantus, tam ingens terræ- *Luc.* 12. 39.
otus nullus extiterit:
19 Diviſáque eſt urbs magna in tres partes, 2 *Cor.* 5. 3.
gentium urbes corruerunt: Et Babylon magna 1 *Theſ.* 5. 2.
eo venit in mentem, ut ei poculum daret vini 2 *Petr.* 3. 10.
æ ſævæ iracundiæ. *Apoc.* 3. 3,
20 Et omnes inſulæ fugerunt, & montes 4, 18.
v. 17.
ſquam extiterunt,
21 Et ingens grando ad talenti magnitudinem *Apoc.* 21. 6.
cœlo delata eſt in homines, fecerúntque ho- *v.* 18.
ines convicium Deo, ob grandinis cladem, *Apoc.* 4. 5.
m gravis erat illa clades grandinis. & 8. 5.
19. *Eſa.* 51. 22, 23. *Jer.* 25. 15, 16. *Apoc.* 14. 8, 10.
18. 5. *v.* 20. *Apoc.* 6. 14. *v.* 21. *Apoc.* 11. 19. & 16. 9, 11.

---

g Mons eximius. h *Septimus.*

CAP. XVII.

Deſcribitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terræ ſcortantur, ebria piorum ſanguine, & Beſtia quæ portat illam, myſterium utriuſque & exitium, poſtremò agni victoria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 1. VENIT autem unus ſeptem Angeloru
Jer. 51. 13. ſeptem phialas habentium, qui me ſic
Nah. 3. 4. locutus eſt: Ades, oſtendam tibi ſupp
v. 2. cium meretricis magnæ, ſedentis in multis aq
Jer. 51. 7. 2 Cum qua ſcortati ſunt Reges terræ, cu
Apoc. 14. 8. que impudicitiæ vino inebriati ſunt incolæ te
& 18. 3. *a* 3 Deinde me divino afflatu abſtulit in ſol
v. 3. dinem, ubi mulierem vidi inſidentem be
Apoc. 13. 1. coccinæ, nefariis nominibus plenæ, hab
Infr. v. 7, 8. ſeptem capita, & decem cornua.
v. 4. 4 Erat ea mulier induta purpura & cocci
Apoc. 18. 16 auróque deaurata, & gemmis ac margaritis, a
bens aureum poculum in ſua manu, flagiti
turpitudine ejus ſtuprorum refertum:
v. 5. 5 Et inſcriptum ſuæ fronti nomen, My
2 *Theſ.* 2. 7. rium Babylon magna, meretricum, flagi
rúmque terræ mater.
v. 6. 6 Eam ego mulierem vidi ſanguine ſan
Apoc. 18. 24 rum, teſtiúmque Jeſu ebriam: qua viſa, c
vehementer admirarer, Angelus ſic mecum
quitur:
7 Quid miraris? ego tibi mulieris myſteri
eloquar, & portantis eam beluæ, habentis ſep
capita, & cornua decem.
b 8 Belua quam vidiſti, fuit & non eſt: & aſc
v. 8. ſura eſt ex Tartaro, & in perniciem abitura:
Exod. 32. 32 rabuntúrque terræ incolæ, quorum nomin
Phil. 4. 3. vitæ libro ab orbe condito ſcripta non ſunt,
Apoc. 3. 5. dentes beluam fuiſſe nec eſſe, tametſi eſt.
& 13. 1, 3, 8, 10. 9 Hic eſt ſententia quæ acumen habet. Sept
& 20. 12. capita, ſeptem ſunt montes, in quibus ſedet m
& 21. 27. lier: ſeptémque reges ſunt,
v. 9. 10 Quorum quinque ceciderunt, & unus
Apoc. 13. 1, 18. alius nondum venit, & cum venerit paulul
duraturus eſt. 11

a *Magna meretrix.*
b *Meretricis interpretatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

11 Beſtia autem quæ fuit, & non eſt, is eſt
tavus, & ex ſeptem eſt, inque perniciem abit.
12 Decem autem quæ vidiſti cornua, decem *v.* 12.
eges ſunt, qui regnum nondum adepti ſunt: *Dan.* 7. 20.
d poteſtatem, ut Reges, eadem hora adipiſcen- *Apoc.* 13. 1.
r cum belua.
13 Ii eundem animum habebunt, ſuáſque vi-
s ac poteſtatem beluæ tradent.
14 Ii cum Agno bellum gerent, eóſque vincet *v.* 14.
gnus, utpote dominorum Dominus, & regum 1 *Tim.* 6. 15.
ex: necnon vocati cum eo, electíque ac fi- *Apoc.* 16. 14
entes. *&* 19. 16.
15 Quas autem aquas vidiſti (inquit me allo- *v.* 15.
uens) ubi ſedet meretrix, populi ſunt, & plebes, *Eſa.* 8. 7.
gentes, & linguæ.
16 Item decem cornua, quæ ſuper belua vi- *v.* 16.
iſti, ii meretricem oderint, eámque deſertam *Apoc.* 18. 8.
c nudam reddent, & ejus carnes comedent, &
am igne comburent.
17 Eis enim Deus eam mentem injecit, ut
jus ſententiam exequantur, eodémque animo
gant, & regnum ſuum beluæ tradant, donec
Dei mandata peragantur
18 Mulier autem, quam vidiſti, eſt urbs ma- *v.* 18.
gna, regnum in reges terræ obtinens. *Apoc.* 16. 19

CAP. XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ. qui ex pompa & luxu ipſius ditati ſunt. Exultant verò omnes Electi ex tam juſta Dei ultione.

a POSTEA vidi alium Angelum de cœlo deſcendentem magna poteſtate præditum, cujus ſplendore colluſtrata terra eſt.

a *Babilonis ſupplicium.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 2. 2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit
Eſa. 13. 21. Cecidit, cecidit magna Babylon, factáque eſt
& 29. 9. dæmonum domicilium, & omnium impuro-
& 34. 11, rum ſpirituum, omniumque obſcœnarum & in-
14. viſarum volucrum cuſtodia:.
Jer. 50. 39. 3 Quoniam tetro ſtuprorum ſuorum vino
& 51. 8,37. gentes omnes potionavit, regéſque terrarum cum
Apoc. 14. 8 ea ſcortati ſunt, & terrarum mercatores ejus de-
v. 3. liciarum copia locupletati.
Apoc. 14. 8 4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem:
& 17. 2. Migrate ex ea, mi populus, ne ſitis ejus peccato-
v. 4. rum participes, neve ejus cladibus afficiamini:
Gen. 19. 12. 5 Quoniam ejus peccata ad cœlum uſque per-
Eſa. 48. 20. tigerunt, ejusque ſcelera recordatur Deus.
& 52. 11. 6 Afficite eam ut & ipſa vos affecit, eique du-
Jer. 50. 8. plicem pro ejus factis gratiam referte: eodem
& 51. 6,45. poculo quo miſcuit, miſcete ei duplum:
2 *Cor.* 6. 17. 7 Quantum ipſa ſe honoravit, & luxuriata
v. 5. eſt, tantum ei cruciatum luctumque date: quo-
Apoc. 16. 19 niam ipſa ſic cum animo ſuo cogitat: Sedeo
v. 6. regina, néque vidua futura ſum, néque luctu
Pſal. 137. 8. afficiar.
Jer. 50. 15. 8 Propterea uno die venient ejus clades,
Apoc. 14 10 mors, luctus, fames, eáque igni cremabitur:
v. 7. quoniam potens eſt Dominus Deus, qui eam ul-
Eſa. 47. 8. ciſcetur:
v 8. 9 Eámque terrarum Reges, qui cum ea ſcor-
2 *Theſ.* 2. 8. tati, luxuriatíque fuerint, deplorabunt, ac
Apoc. 17. 16 lamentabuntur, cum ejus incendii fumum vi-
v. 9. debunt,
Ezec. 26. 16 10 Procul metu ejus cruciatus, abſiſtentes ac
Apoc. 17. 2. dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs
& 18. 3,18. illa potens, cujus ſupplicium una venit hora.
v. 10 11 Item eam terrarum mercatores deflebunt
Eſa. 21. 9. ac lugebunt, quòd eorum mercem nemo jam
Jer. 51. 8. emet,
Apoc. 14. 8. 12 Mer-
v. 11. *Ezech.* 25. 36.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

12 Mercem auri & argenti, & gemmarum
margaritarum, & byſſi, & purpuræ, & ſerici,
coccini, & omnis generis lignum, thymum,
urneáque, & ex precioſiſſimi lignis confecta
ſa, & ære, & ferro, & marmore, *v.* 13.
13 Et cinamomum, & odores, & unguen- *Ezech.* 27.
m, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, 13.
triticum, & jumenta, & oves, & *b* equorum,
rhedarum, & corporum, & animas homi-
um.
14 Diſceſſerunt à te cupita animo tuo poma,
mnia denique opima & præclara à te diſceſſe-
unt, nec ea amplius invenies.
15 Horum mercatores ab ea locupletati, pro-
ul, præ ejus cruciatus metu, aſtabunt, ploran-
es ac lugentes,
16 Et ita dicentes: Heu, heu, urbs illa ma- *v.* 16.
gna, induta byſſino, & purpureo, & coccino, *Apoc.* 17. 4.
& auro deaurata, gemmisque & margaritis. Una *v.* 17.
hora depopulatæ ſunt tantæ opes. *Eſa.* 23. 14.
17 Item omnes navicularii, omníſque copia *Ezech.* 27.
navalis, & nautæ, & quicunque in mari nego- 29.
ciantur, procul aſtiterunt, *v.* 18.
18 Et ejus incendii fumum ſpectantes, ita *Eſa.* 34. 10.
vociferare inſtiterunt. Ecquæ par fuit urbi illi *Apoc.* 18. 9.
magnæ? *&* 13. 4.
19 Tum ſparſo ſuper capita ſua pulvere, flen- *v.* 19.
tes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, urbs *Joſua* 7. 6.
magna, in qua omnes habentes in mari navi- *Job* 2. 12.
gia, ditati ſunt ejus precijs: ea una hora depo- *v.* 20.
pulata eſt. *Eſa.* 44. 23.
20 Lætare ſuper ea cœlum, ſanctíque Apo- *&* 49. 13.
ſtoli atque vates, quoniam Deus veſtras injurias *Jer.* 51. 48.
in eam ultus eſt. *Apoc.* 19. 2.
21 Deinde ſuſtulit robuſtus quidam Angelus *v.* 21.
ſaxum ingens, ut molam, & in mare dejecit, *Jer.* 51. 64.
dicens;

b Scilicet mercem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 22. dicens: Tali impetu jacietur Babylon urbs ill[a]
Eſa. 24. 8. magna, nec amplius extabit,
Jer. 7. 34. 22 Nec amplius in te citharædorum, & mu-
& 16. 9. ſicorum, & tibicinum, & tubicinum vox au-
& 25. 10. dietur: nec amplius in te ullius artis artifex exta-
Ezech. 26. bit, nec amplius in te molæ ſonus audietur.
13. 23 Nec amplius in te lucernæ lumen lucebit,
v. 23. nec amplius in te ſponſi ſponſæve vox audietur.
Eſa. 23. 8. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis
Jer. 7. 34. veneficiis deceptæ ſunt gentes omnes,
& 16. 9. 24 Et in eadem te vatum ſanctorúmque cruor
& 25. 10. inventus eſt, & omnium in terris occiſorum.
v. 24.
Apoc 17. 6.

CAP. XIX.

Laudant cæleſtis Deum, quòd vindicavit ſanguinem ſuorum e manu meretricis, Beati deſcribuntur, qui ad cænam nuptiarum agni vocati ſunt, Angelus adorari ſe prohibet. E cœlo ſummus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Beſtia, & in ſtagnum ardens dejicitur.

v. 1. a POSTEA audivi magnam ingentis mul-
Apoc. 7. 10. titudinis vocem in cœlo, dicentis Halle-
& 12. 10. luja. Salus & gloria, & honos, & pote-
v. 2. ſtas Domino Deo noſtro,
Deut. 32. 43 2 Cujus vera juſtaque ſint judicia, qui ma-
Apoc. 15. 3. gnam illam meretricem, quæ terram impudici-
& 16. 7. tia ſua corrumpebat, damnaverit, & ab ea pœnas
& 18. 20. ſanguinis ſuorum repetiverit.
v. 3. 3 Iterúmque dixerunt, Halleluja. Ejus autem
Eſa. 34. 10. fumus exhalat in omnia ſecula.
Apoc 14. 11 4 Tum viginti quatuor ſenatores, & quatuor
& 18. 18. animalia procubuerunt, Deúmque in ſolio ſe-
v. 4. dentem venerati ſunt, dicentes, Amen, Halle-
Apoc. 4. 4, 6. luja.

5 Et

a *Halleluja.*

Et vox ex ſolio prodiit, dicens: Laudate
ūm noſtrum omnes ejus ſervi, eúmque me-
ntes, parvi juxta ac magni.
5 Item audivi quaſi ingentis multitudinis vo- *v. 6.*
n, quaſique multarum aquarum, & vehe- *Apoc. 11.*
ntium tonitruorum ſonitum, qui dicebant: *15, 17.*
lleluja. Regnum enim adeptus eſt Dominus *& 12. 10.*
us omnipotens. *v. 7.*
7 Gaudeamus & exultemus, eíque gloriam *Matt. 22. 2.*
buamus, quoniam Agni venerunt nuptiæ, *& 25. 10.*
úſque conjux ſeſe paravit, *Luc. 14. 16.*
8 Eíque datum eſt, ut byſſino puro ſplen- *v. 8.*
dóque induatur. Eſt autem byſſinum, virtutes *Pſal. 45.*
nctorum. *14, 15.*
9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad *Ezech. 16.*
uptiarum Agni cœnam vocati ſunt. Hæc ſunt *10.*
nquit mihi) vera dicta Dei. *v. 9.*
10 Hîc ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi *Matt. 22. 2.*
ratia. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: con- *Luc. 14. 16.*
rvus tuus ſum, tuorúmque fratrum, Jeſu teſti- *Apoc. 21. 5.*
nonium habentium: Deum venerator: nam Je- *v. 10.*
u teſtimonium, oraculi ſpiritus eſt. *Act. 10. 26.*
11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus *& 14. 14.*
quus, cui qui inſidebat, vocatur, Fidelis & ve- *1 Joh. 5. 10.*
us, juſtéque & judicat, & belligerat. *Apoc. 12. 17*
12 Ejus oculi ſunt igneæ flammæ ſimiles: in *& 22. 8.*
capite inſunt multa diademata: habet nomen *v. 11.*
ſcriptum, quod nullus novit, niſi ipſe. *Apoc. 3. 14.*
13 Indutus eſt pallio tincto ſanguine, & no- *& 6. 2*
mine vocatur ſermo Dei: *v. 12.*
14 Eúmque ſequuntur in equis albis exercitus, *Apoc. 1. 14.*
candido mundóque byſſino induti. *& 2. 18.*
15 Ex *v. 13.*
Eſa. 63. 2, 3. Joh. 1. 1. & 1 Joh. 1. 1. v. 14. Matt. 28. 3.
Apoc. 4. 4. & 7. 9.

b *Non vult adorari ſe angelus.*
c *Sermo Dei.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 15. 15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo ge
Pſal. 2. 9. tes feriat, quas ipſe ferreo baculo reget: idémq
& 76. 13. calcabit torcular vini, ſævitiæ iræque Dei om
Eſa. 11. 4. potentis.
& 63. 3. 16 Habet autem in pallio, & femore ſi
2 *Theſ.* 2. 8. ſcriptum nomen: Regum rex, & dominoru
Apoc. 2. 16, Dominus.
27. 17 Preterea vidi alium Angelum in ſole ſta
& 12. 5. tem, qui magna voce clamans, omnes medi
& 14. 19, cœlo volantes aves ſic allocutus eſt: Adeſte & co
20. te ad magni Dei cœnam,
& 19. 21. 18 Ut regum, ut tribunorum, ut potentum
v. 16. ut equorum equitumque, ut omnium tum lib
1 *Tim.* 6. 15. rorum, tum ſervorum, tum parvorum, tu
Apoc. 17. 14 magnorum carnes comedatis.
v. 17. 19 Vidi & beluam, terræque reges, & eoru
Jer. 12. 9. exercitus congregatos, ad bellum gerendum cu
Ezech. 39. equi equite, ac ejus exercitu.
17. 20 Verùm comprehenſa eſt belua, & cum e
v. 20. falſus vates, qui in ejus conſpectu fecerat oſte
Deut. 13. 1. ta, quibus deceperat eos qui beſtiæ notam acc
Dan. 7. 11. perant, quíque ejus venerabantur imaginem
Mat. 24. 24. Duo illi vivi conjecti ſunt in ſtagnum ignis a
Apoc. 13. dens ſulphure.
12, *&c.* 21 Reliqui gladio necati ſunt ſedentis in equo
& 14. 10. qui gladius ex ejus ore prodibat, eorúmque ca
& 16. 14. nibus ſatiatæ ſunt omnes alites.
& 20. 10.

Cap. XX.

Angelus Satanam vinculis conſtringit ad mille an nos, quibus ſolutus, Gog, & Magog, id eſt, oc cultos & apertos hoſtes, in Sanctos concitat. Se Domini vindicta coërcet illorum inſolentiam. Ape riuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

v. 1. DEINDE vidi Angelum de cœlo deſcen
Apoc. 1. 18. dentem, clavem habentem Tartari, & in
gentum catenam in manu ſua: 2 I

Is cœpit draconem , ſerpentem antiquum , *v.* 2.
eſt diabolus & Satanas , eúmque colligavit in 2 *Petr.* 2. 4.
le annos : *Apoc.* 12. 9.
; Et in Tartarum conjecit , concluſitque , & *v.* 3.
uper obſignavit , ne deinceps gentes deciperet, *Apoc.* 16.
hec peracti forent mille anni , poſt quos ſol- 14, 16.
udus eſt ad exiguum tempus. & 20. 8.
4 Tum ſellas vidi , in quibus conſeſſum eſt , *v.* 4.
ſque judicium datum eſt: itémque vidi animas *Dan.* 7. 9,
collatorum propter Jeſu teſtimonium, propter- 22, 27.
e Dei ſermonem : & qui neque beſtiam , aut *Mat.* 19. 28.
us imaginem venerati ſunt , néque notam in *Luc.* 22. 30.
am frontem aut manum acceperunt. Eæ revi- *Rom.* 8. 17.
erunt , & cum Chriſto mille annos regnarunt. 1 *Cor.* 6. 2, 3.
5 Reliqui mortuorum non revixerunt , do- 2 *Tim.* 2. 12.
ec tranſacti forent mille anni. Hæc eſt prima *Apoc.* 3. 16.
eſurrectio. & 5. 10.
6 Felices ſanctique ſunt , qui ſunt primæ re- & 6. 9, 10,
urrectionis compotes. In eos ſecunda mors po- 11.
eſtatem non habet , quia erunt Dei & Chriſti ſa- & 13. 12,
erdotes, & cum eo regnabunt mille annos. &c.
7 Peractis iis mille annis , ſolvetur Satanas ex *v.* 6.
uo carcere. *Eſa.* 61. 6.
8 Et proficiſcetur ad decipiendas gentes , quæ 1 *Petr.* 2. 9.
quatuor terræ angelis continebuntur , Gogum *Apoc.* 1. 6.
& Magogum , ut eos ad bellum convocet , quo- & 2. 11.
rum tantus erit numerus , quantus eſt arenæ & 5. 10.
maris. *v.* 8.
9 Hi facta , *c* quàm late tellus patet , expedi- *Ezech.* 38. 2
tione , ſanctorum caſtra , & urbem amatam cir- & 39. 1.
cumſederunt. Sed eos delapſus à Deo ignis de *Apoc.* 16. 14
cœlo confecit :

10 Et

---

a *Satanas mille annos vinctus.*
b *Gog & Magog.*
c Tanto militum numero , ut terram omnem occuparent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 10. 10 Et diabolus, qui eos decipiebat, deje
Dan. 7. 11. eſt in igneum ſulphureumque ſtagnum, ubi
Apoc. 19. 20 belua, falſúsque vates: cruciabunturque die
& 14. 10, noctes in omnem perennitatem.
11. 11 Item vidi ſolium album, ingens, & qu
v. 11. dam in eo ſedentem, cujus ex conſpectu te
2 *Petr.* 3. 12. cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt
v. 12. 12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac
Exod. 32. 32 gnos, ante Deum aſtantes: apertíque ſunt lib
Pſal 62. 13. & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ liber,
& 69. 29. judicati ſunt mortui ex librórum ſcriptis,
Jer. 17. 10. ſuis factis.
& 32. 19. 13 Reddidítque mare ſuos mortuos, & m
Dan. 7. 10. & Orcus mortuos reddidere ſuos: de quibus
Mat. 16. 27. erant cujusque facta, ita judicatum eſt.
Rom. 2. 6. 14 Mors autem & Orcus conjecti ſunt in
& 14. 12. gnum igneum. Hæc eſt ſecunda mors.
1 *Cor.* 3. 8. 15 Quòd ſi quis in vitæ libro ſcriptus
2 *Cor.* 5. 10. ventus non eſt, is in igneum ſtagnum con-
Gal. 6. 5. ctus eſt.
Philip. 4. 3. *Apoc.* 2. 23. & 3. 5. & 13. 8. & 21. 27. &
12. *v.* 14. 1 *Cor.* 15. 26, 54, 55.

Cap. XXI.

*Novam Jeruſalem deſcendentem è cœlo ſponſam u-
rem agni, ac illius ſtructuram deſcribit preci
lapidibus ornatam, cujus templum eſt agnus.*

v. 1. VIDI autem novum cœlum novamque t
Eſa. 65. 17. ram, nam prius cœlum, priórque te
& 66. 22. perierat, nec uſquam jam erat mare.
2 *Pet.* 3. 13. *a* 2 Ego Johannes vidi urbem ſanctam, Hier
v. 2. ſolymam novam, à Deo de cœlo deſcendenten
2 *Cor.* 11. 2. paratam ut ſponſam viro ſuo ornatam,
Gal. 4. 26. 3 Au
Heb. 11. 10. & 12. 22. & 13. 14. *Apoc.* 3. 12. & 21. 10.

a *Novum cœlum.*

Audivique magnam vocem de cælo dicen- *v.* 3.
: Ecce Dei apud homines tabernaculum, *Eſech*.43.7.
apud eos habitabit, & ipſi ejus populus erunt:
ſe Deus erit apud eos Deus eorum.
Abſtergetque Deus omnem lachrymam ex *v.* 4.
um oculis, nec amplius mors erit, neque *Eſa*. 25. 8.
us, neque quiritatus, neque labor erit am- *&* 35. 10.
s, quòd *b* priora abierint. 1 *Cor*. 15.
Ego (inquit is qui in ſolio ſedebat) factu- 26, 54.
ſum omnia nova. Tum me alloquens: Scribe, *Apoc*. 7. 17.
uit, hæc dicta vera fidaque eſſe. *v.* 5.
Tum mihi dixit: factum eſt. Ego ſum *Eſa*. 43.19.
, principium & finis: ego ſitienti dabo de fon- 2 *Cor*. 5.17.
quæ vitæ gratis. *Apoc*. 4. 2.
Victor poſſidebit omnia, eique ego Deus ero, *&* 19. 9.
pſe mihi Filius erit. *&* 20. 11.
8 Sed ignavos, & infideles, & execrabiles, *v.* 6.
homicidas, & impudicos, & veneficos, & *Eſa*. 12.3.
ſtricolas, & omnes mendaces, hos inquam, *&* 41. 4.
ſors manet in ſtagno, quod igni ardet, & *&* 44. 6.
phure, quæ ſecunda mors eſt: *&* 55. 1.
9 Tum venit ad me unus ſeptem Angelorum, *Joh*. 4. 10,
ſeptem phialas habebant, ſeptem poſtrema- 14.
m cladum plenas, qui me ſic allocutus eſt: *&* 7. 37.
es, monſtrabo tibi ſponſam Agni uxorem. *Apoc*. 1. 8.
10 Deinde me divino afflatu in magnum ar- *&* 16. 17.
úmque montem ſuſtulit; & mihi mon- *&* 22. 13,
avit urbem magnam, ſanctam Hieroſolymam, 17.
cœlo à Deo deſcendentem, *v.* 7.
11 Divina gloria præditam: Ejus luminare *Zach*. 8. 8.
ſimile *Hebr*. 8. 10.

Zz

8. 1 *Cor*. 6. 9. *Gal*. 5.21. *Eph*. 5.5. 1 *Tim*. 1.9. *Hebr*.12.14
poc. 20. 14. 15. *&* 22. 15. *v*. 9. *Apoc*.15.1,6,7. *&* 19. 7.
10. *Gal*. 4. 26. *Hebr*. 12. 22. *Apoc*. 1. 10. *&* 3. 12.
21. 2.

---

b Superior rerum ſtatus.
c *Sancta Hieroſolyma*.

ſimile erat lapidi precioſiſſimo , velut Jaſ
cryſtallum imitanti ,
v. 12. 12 Habebátque murum ingentem &
Ezech. 48. tum , & portas duodecim , ſuperque portis an
31. los totidem , & inſcripta nomina , videlicet d
decim Iſraeliticarum tribuum.
13 Ab oriente tres erant portæ : à Borea t
ab Auſtro tres : ab Occidente tres.
14 Urbis murus habebat fundamenta duo
v. 14. cim , & in eis nomina duodecim Apoſtolor
Matt. 16. 18 Agni.
Eph. 2. 19, 15 Qui aut mecum loquebatur , calam
20. habebat aureum , quo urbem ejusque port
v. 15. murum metiretur :
Ezech. 40. 3. 16 Cujus urbis is ſitus erat , ut eſſet quadr
Zach. 2. 1. tanta longitudine , quanta latitudine. Hanc
v. 16. bem calamo dimenſus eſt ad ſtadiornm duo
Eph. 3. 18. cim millia , pari longitudine , & latitudine,
altitudine.
17 Ejus murum centum quadraginta quat
cubitus dimenſus eſt , hominis , hoc eſt Ang
menſura.
18 Ejus muri ſtructura erat ex Jaſpide :
ipſa ex auro puro , puri vitri ſimilis.
19 Muri urbis fundamenta omnibus or
gemmis. Primum fundamentum erat Jaſ
alterum Sapphyrus , tertium Calcedon, quart
Smaragdus ,
20 Quintum Sardonix , ſextum Sardius ,
timum Chryſolithus , octauum Berillus, non
Topazium,decimum Chryſopraſus, undecim
Hyacinthus , duodecimum Amethyſtus.
21 Duodecim portæ duodecim erant unio
ex ſingulis unionibus ſingulæ conſtantes. U
area erat aurum purum,pellucida ut vitrum.
22 In ea fanum non vidi: nam Dominus D
omnipotens ejus fanum eſt , & Agnus.

; Urbs Sole non eget, neque Luna, qui in *v.* 23.
ceant: nam Dei ſplendor eam colluſtrat, *Eſa.* 60. 19.
re lucerna, Agnus eſt. *Zach.* 14. 7.
; Atque in ejus urbis lumine gentes ſervato- *Apoc.* 22. 5.
ingredientur, in eamque conferent terrarum *v.* 24.
es ſuam gloriam ac honorem. *Eſa* 60. 3, 5.
; Nec ejus portæ claudentur interdiu (nam *&* 66. 12.
quidem illic nulla erit) *v.* 25.
5 Et in eam conferetur gentium gloria & *Eſa.* 60. 11,
os. 20.
7 Nec in eam intrabit quicquam profanum, *Zach.* 14. 7.
due ſcelus committat, aut mendacium, *Apoc.* 3. 8.
duntaxat ſcripti in Agni libro vitæ. *&* 22. 5.

7. *Exod.* 32. 32. *Pſal.* 69. 29. *Eſa.* 35. 8. *Joel.* 3. 17.
ip. 4. 3. *Apoc.* 3. 5. *&* 13. 8. *&* 20. 12. *&* 22. 14, 15.

CAP. XXII.

*nditur aquæ vivæ fluvius, & arbor vitæ. Se-
uitur Prophetiæ hujus concluſio, in qua Johan-
es oſtendit veriſſima eſſe quæ hic continentur. &
Jam tertiò repetit dictata hæc omnia ab eo eſſe, qui
ſt A & O.*

DEINDE mihi monſtravit vitalis aquæ *v.* 1.
purum fluuium, limpidum ut cryſtal- *Ezech.* 47. 1.
lum, ex Dei & Agni ſolio manantem: *Zach.* 14. 8.
2 Et in medio ejus areæ & fluuij hinc atque *v.* 2.
nc vitæ arborem, fructus duodecim parien- *Geneſ.* 2. 9.
m, ſingulis menſibus ſuum fructum edentem. *Ezech.* 47.
rboris folia ad gentium curationem pertinent. 12.
3 In ea nec ulla deinceps erit devotio: & Dei *Apoc.* 2. 7.
gnique ſolium erit, eúmque ſui ſervi colent, *&* 21. 21.
4 Et ejus faciem videbunt, & ejus nomen ge- *v.* 3.
abunt in ſuis frontibus. *Zach.* 14. 11
v. 4.

att. 5. 8. 1 *Cor.* 13. 12. 1 *Joh.* 3. 2. *Apoc.* 3. 12.

a *Vitæ fluvius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

v. 5. 5 Nec erit ibi nox, nec Lucerna, Soliſúe
Pſal. 36. 10. mine indigebunt, quippe quos colluſtrabit
Eſa. 60. 19, minus Deus, & regnabunt in omnia ſecula.
20. 6 Hæc ſunt (inquit me alloquens) certa
Zach. 14. 6, ràque dicta: & Dominus ſanctorum vatum De
7. Angelum ſuum miſit ad monſtrandum ſuis ſe
Apoc. 21. quæ brevi futura ſunt.
23. 7 Ego brevi venturus ſum. Felix qui ve
v. 6. paret oraculi hujus libri.
Apoc. 1. 1. 8 Ego verò Joannes, qui hæc & aſpexi &
& 19. 9. divi, cum audiviſſem aſpexiſſemque, An
& 21. 5. qui hæc mihi monſtrabat, ad pedes accidi,
v. 7. eum venerarer.
Apoc. 1. 3. 9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus e
& 3. 11. conſeruus ſum, tuorùmque fratrum vatu
v. 8, 9. & eorum qui iſtius libri dictis parent. Deum
Act. 10. 26. nerator.
& 14. 14. 10 Tum illud addidit: Oraculi iſtius l
Apoc. 19, 10. dicta ne obſignato: nam tempus in propinquo
v. 10. 11. Qui nocet, nocentior fiat, & qui ſord
Dan. 8. 26. ſordidior fiat: & juſtus, juſtior fiat & ſanct
& 12. 4. ſanctior fiat.
Apoc. 1. 3. 12 Equidem brevi venturus ſum, meam
v. 11. cum mercedem ferens, ut pro ſuo quemque
2 *Tim.* 3. 13. rito remunerer.
v. 12. 13 Ego ſum α & ω, principium & finis,
Eſa. 40. 10. mus & ultimus.
& 62. 11. 14 Beati qui ejus præcepta obeunt, ut pote
Vid. Apoc. tum habebant in aborem vitæ, & per portas
20. 12. trent in urbem.
v. 13. 15 Foris quidem erunt canes, & venefici,
Eſa. 41. 4. impudici, & homicidæ, & deaſtricolæ, & q
& 44. 6. quis falſa amat atque facit
& 48. 12. 16 Ego Jeſus meum Angelum miſi, qui
Apoc. 1. 8,
11. *&* 21. 6. *v.* 14. 1 *Joh.* 3. 23. *v.* 15. 1 *Cor.* 6.
Epheſ. 5. 5. *Philip.* 3. 2. *Col.* 3. 6. *Apoc.* 21. 8. *v.* 16. *N*
24. 17. *Eſa.* 11. 10. *Rom.* 15. 12. 2 *Petr.* 1. 19. *Apoc.* 1. 1. *&*

hæc ſuper Eccleſijs teſtaretur. Ego ſum Davi-
ſtirps atque genus, ſtella clara & matutina.
7 Et Spiritus & ſponſa dicunt, veni & qui v, 17.
it, dicat, veni: & qui ſitit veniat: & qui *Eſa.* 55. 1.
, ſumat aquam vitæ gratis. *Joh.* 7. 37.
8 Teſtificor autem omnibus oraculi hujus li- *Apoc.* 21.6.
dicta audientibus, ſi quis ad hæc addiderit,
et ei Deus clades in hoc libro ſcriptas.
19 Et ſi quis de verbis libri hujus oraculi ade- v. 19.
rit, adimet Deus ſortem ejus de libro vitæ, *Exod.*32.33
que ſacra urbe, & ſcriptis in hoc libro. *Deut.* 4. 2.
20 Dicit qui hæc teſtatur: Etiam, veniam & 12. 32.
vi: Amen. Etiam, veni Domine Jeſu. *Pſal.*69.29.
21 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vo- *Prov.* 30:6.
s omnibus, Amen. *Apoc.* 3. 5.
13.8. & 17.8. & 20.12. & 21.27.

Novi Teſtamenti finis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Ordo Librorum Novi Fæderis.

Euangelium authore Matthæo.	
Euangelium authore Marco.	
Euangelium authore Luca.	15
Euangelium authore Johanne.	25
Acta Apoſtolorum.	3

Epiſtolæ.

Pauli ad Romanos.	415
Ad Corinthios 1.	454
Ad Corinthios 2.	493
Ad Galatas.	518
Ad Epheſios.	531
Ad Philippenſes.	545
Ad Colloſſenſes.	555
Ad Teſſalonicenſes 1.	564
Ad Teſſalonicenſes 2.	573
Ad Thimotheum 1.	578
Ad Thimotheum 2.	589
Ad Titum.	59
Ad Philemonem.	60
Epiſtola ad Hebræos.	60
Epiſtola Jacobi.	63
Epiſtola Petri 1.	64
Epiſtola Petri 2.	65
Epiſtola Johannis 1.	66
Epiſtola Johannis 2.	67
Epiſtola Johannis 3.	67
Epiſtola Judæ.	67
Apocalypſis.	68

Ad Lectorem.

Errata, quæ valde pauca irrepſerunt & adeo exigua ſunt, ut attentus Lecto[r] per ſe facile ea correcturus ſit, annotar[e] non neceſſe duximus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Dicit Veritas.

QUisquis hæc mea dicta & audit & exequitur eum ego cum viro prudente comparo, qui domum ſuam in rupe conſtruit: quæ domus delapſo imbre, venientibus fluviis, ſpirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit quippe fundata in rupe. Quisquis verò hæc mea dicta audit, nec exſequitur, ſimiliter facit, ac ſi quis ſtultus homo domum ſuam in arena conſtruat: quæ domus, delapſa pluvia, venientibus fluviis, ſpirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
33 E 13